

Γ

ΛΟΓΟΙ
ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΔΙΑΔΟΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ *

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΧΩΡΟΥΝΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Παραδίδω σήμεραν τὴν προεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἰς ἐκλεκτὸν συνάδελφον, παλαιὸν δὲ καὶ ἀγαπητὸν φίλον μὲ τὸν ὅποιον μὲ ἔχουν συνδέσει, πρὸ πολλοῦ φεῦ!, οἱ παλμοὶ τῆς νεότητος. Εἶμαι βέβαιος ὅτι οὗτος, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν ἄρτι ἐκλεγέντα ἀντιπρόεδρον τοῦ Ἰδρύματος, παλαιότερον δὲ ἔτι αὐτόν, ἀπὸ τῶν φοιτητικῶν ἤδη ἐδωλίων, φίλον καὶ συνεργάτην εἰς τὰς πρώτας ἐπιστημονικὰς μας —καὶ φιλολογικὰς— ἐξορμήσεις, θὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἱερὰν νῆα μὲ τὴν προσήκουσαν σόνεσιν καὶ πυγμῆν.

Διότι καὶ σὺ ν ε σ ι ν καὶ π υ γ μ ῆ ν ἀπαιτοῦν οἱ καιροὶ διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ διερχομένη ἐπιτυχῶς ἡ Ἀκαδημία διὰ τῶν ποικίλων σκοπέλων πὸν ἐμφανίζονται εἰς τὸν πλοῦν τῆς, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς ὡς ἀνωτάτου πνευματικοῦ Ἰδρύματος τοῦ Ἔθνους.

Θὰ ἐκθέσω δι' ὀλίγων τὰ συμπεράσματά μου ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν τῆς προεδρίας μου. Ἐπιφυλάσσομαι δὲ εἰς ἰδιαιτέρας συνεδριάς, συμπληρῶν ἐκάστοτε τὸν δημόσιον τοῦτον ἀπολογισμὸν, νὰ ἐκθέσω ἐνδεχομένως καὶ τινα ἄλλα στοιχεῖα χρήσιμα διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν, τὰ ὅποια δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ λεχθοῦν δημοσίᾳ.

Δημοσίᾳ ὅμως ἐπιθυμῶ νὰ ἐκπληρώσω ἄλλο χρέος. Νὰ εὐχαριστήσω ὅλους Ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ Κύριοι Συνάδελφοι, διὰ τὴν βοήθειαν, τί λέγω, διὰ τὴν στοργὴν μὲ τὴν ὁποίαν μὲ περιεβάλατε, ἔστω καὶ ἂν ἐζήτουν μείζονα διαρκῆ προσπάθειαν, διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν συνεδριῶν τοῦ σώματος, αἵτινες ἀνῆλθον πέρυσιν εἰς 37, διὰ τὴν ἐπικουρίαν τὴν ὁποίαν προθύμως παρέσχετε εἰς τινὰς πτωχὰς ἀλλ' οὐσιώδεις κατ' ἐμὲ πρωτοβουλίας, ὅπως ἡ τακτικὴ διεξαγωγὴ συζητήσεως ἐπὶ πάσης ὁμιλίας

* Συνεδρία τῆς 11 Ἰανουαρίου 1973.

ἢ ἀνακοινώσεως ἢ καὶ παρουσιάσεως βιβλίων, καὶ ἀκόμη διὰ τὴν ὑπομονὴν ποὺ εἶχατε νὰ παρακολουθῆτε τὰς ἰδιαιτέρας συνεδρίας τῆς Ὀλομελείας μέχρι ἐξαντλήσεως τῆς ἡμερησίας διατάξεως, πρᾶγμα ποὺ πολλάκις ἀπῆτει τριώρον ἐργασίαν.

Ἄλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παράγοντας τῆς Ἀκαδημίας χρέος ἔχω νὰ εὐχαριστήσω θερμῶς. Τῶν μὲν ἐπιστημονικῶν συνεργατῶν μας τὸ ἐγκώμιον τὸ ἔφαλεν ἤδη ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 28 Δεκεμβρίου. Μολονότι εἶναι οὗτοι ἀνώτεροι παντὸς ἐγκωμίου. Εἰς ἐμὲ ἀπομένει ἢ χαρὰ νὰ εὐχαριστήσω τοὺς ὑπαλλήλους τῶν γραφείων τῆς Ἀκαδημίας ἄνευ τῆς βοήθειας — ὄχι, ἄς μὲ συγχωρήσουν — ἄνευ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν ὁποίων καὶ τῆς ψυχικῆς των συμμετοχῆς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἰδρύματος θὰ ἦτο ἀδύνατον οἰονδήποτε σκίρτημα πρὸς συνεργασίαν τῆς Ἀκαδημίας μὲ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ δι' αὐτῆς μὲ τὴν κοινωνικὴν συνειδήσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀφοσιώσις των αὐτῆ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἀκαδημίας τοὺς ἐπέτρεψε νὰ συνεργασθοῦν μὲ ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν μὲ ἕνα πρόεδρον δύσκολον καὶ κακομαθημένον ἀπὸ τὴν μακρὰν ἀσκησιν διοικήσεως ἄλλης μορφῆς, ἐπίμονον δὲ καὶ αὐταρχικὸν ἐκ πρώτης ὄψεως, διότι ἐπιδιώκων πάντοτε τὸν διάλογον παρεσύρετο πολλάκις νὰ πιστεύῃ, ὦ! ἀδίκως εἶμαι βέβαιος, ὅτι εἶχε δίκαιον . . .

Καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ἄς προστεθοῦν καὶ οἱ κλητῆρες, τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὺς εὐχαριστῶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας των.

Δὲν θὰ ἀναφερθῶ εἰς τὰ σχέδια ποὺ σᾶς ἐξέθεσα πέρυσιν, ἀναλαμβάνων τὴν προεδρίαν. Σᾶς διενεμήθη ἤδη τὸ ἀνάτυπον τοῦ κειμένου τοῦ λόγου μου ἐκείνου, τοῦ περιλαμβανομένου εἰς τὰ Πρακτικά. Δι' ὀλίγων θὰ εἶπω τί ἐκ τούτων ἐξετελέσθη καὶ εἰς τί ἢ προσπάθεια καθυστέρησε.

Τὸ θέμα τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς μεγάλης αἰθούσης τῆς Ἀκαδημίας, τῆς εὐρισκομένης δεξιᾷ τῶ εἰσερχομένῳ, ἐξητάσθη, μὲ κάποιαν βραδύτητα, ὁμολογῶ, λόγῳ τῶν μεσολαβησάντων γεγονότων, εὐρίσκεται ὁμως εἰς τὸ τέλος του. Φυσικὰ πρόκειται περὶ τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς αἰθούσης διότι τὰ δύο ὑπερυψωμένα ἄκρα ἔχουν διατεθῆ διὰ γραφεῖα τῶν Ἀκαδημαϊκῶν. Ταῦτα δὲ πρέπει νὰ ὀπλισθοῦν καταλλήλως, ὅπως ἐπίσης καὶ νὰ μὴ παραμῆνῃ σιδηρόφρακτος ἢ εἴσοδος τῆς αἰθούσης ποὺ εἶναι καὶ εἴσοδος τῶν γραφείων τῶν Ἀκαδημαϊκῶν. Ἡ Ὀλομέλεια ἀνέθεσεν εἰς τὸν σεβαστὸν συνάδελφον κ. Ὁρλάνδον νὰ προτείνῃ ἐντὸς τοῦ πρώτου τριμήνου τοῦ ἀρξαμένου ἔτους τελικὴν γνώμην διὰ τὴν γενικωτέραν χρησιμοποίησιν τῆς αἰθούσης, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν ἤδη διάφορα σχέδια. Καὶ φυσικὰ ἔτι περισσότεραι γνῶμαι . . .

Ἦδη ὁμως ἡ μεγάλη αἴθουσα ἐχρησιμοποιήθη διὰ νὰ στεγασθῇ εἰς αὐτὴν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς τῆς 25 Μαρτίου ἐκθεσις τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας, ποὺ εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ἀπήχησιν.

Τὸ θέμα τῆς ἀνεγέρσεως τῶν δύο οἰκοδομημάτων τῆς Ἀκαδημίας, ἐξ ὧν τὸ ἐν ἐπὶ τῆς Λεωφόρου Συγγροῦ ἔλεγον πέρυσιν καὶ πιστεύω καὶ τώρα ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν στέγασιν μερικῶν τοῦλάχιστον ἐπιστημονικῶν Κέντρων τῆς Ἀκαδημίας, προήχθη μέχρις ὀριστικῆς ἐγκρίσεως τῶν σχεδίων καὶ ἐκδόσεως τῶν ἀπαιτουμένων ἀδειῶν καὶ πιθανώτατα ἐντὸς τοῦ πρώτου ἐξαμήνου θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀνοικοδόμησις.

Λόγου γενομένου περὶ τῆς στεγασεως τῶν Κέντρων ἐπαναλαμβάνω τὴν ἐθνικὴν ἀνάγκην ταῦτα νὰ ἀξήθουν περιλαμβάνοντα ὅλας τὰς πτυχὰς τῆς γνώσεως. Δὲν ὑπάρχει κέντρον οὔτε κοινωνικῶν ἐρευνῶν, οὔτε νομικῶν ἐπιστημῶν, ἄλλα δὲ κέντρα ἀναφερόμενα εἰς ἐρένας παραλλήλους πρὸς τὰς ἰδικὰς μας δὲν τελοῦν, ὡς ὄφειλεν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας. Εὐτυχῶς ὅτι χάρις εἰς τὴν κληρονομίαν Οὐράνη καθιερώθη Ἰδρυμα, τελοῦν αὐτὸ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας, καὶ διαφέρουν μὲν ἀπὸ τὰ ἤδη ὑπάρχοντα Κέντρα ἡμῶν, ἀλλὰ δυνάμενον νὰ ἐξελιχθῇ εἰς σπουδαῖον ὄργανον ἐρένης τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας ὑπὸ ὅλας τῆς τὰς ἐκφάνσεις. Τοῦτο πρέπει νὰ ἔχῃ ἐν ὄψει ἡ Ὀλομέλεια, προκειμένου νὰ συζητήσῃ προσεχῶς—ἤδη ἀρκετὰ καθυστέρησε— τὸν Ὄργανισμόν τοῦ Ἰδρύματος. Ἄς μὴ ἔχωμεν δὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ὅλα τὰ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας τελοῦντα ἢ ἰδρυθησόμενα Ἰδρύματα πρέπει νὰ ὑπόκεινται εἰς τοὺς ἰδίους κανόνας ὀργανώσεως.

Τὸ θέμα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου 4398 ἐξειλίχθη ὁμαλώτατα. Κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τούτου ἐξελέγη ἐφέτος ἐν τακτικῶν μέλος, τέσσαρες ξένοι ἐταῖροι καὶ ἐννέα ἀντεπιστέλλοντα μέλη τῆς Ἀκαδημίας. Δυστυχῶς οὔτε τῶν ἐκλεγέντων τούτων νέων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας, οὔτε τοῦ κατὰ τὸ 1971 ἐκλεγέντος Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Θεοχάρη ἐδημοσιεύθησαν τὰ κυρωτικὰ διατάγματα διὰ λόγους, οἱ ὅποιοι μᾶς εἶναι ἄγνωστοι. Ἔχω δι' ἐλπίδος ὅτι ἡ κύρωσις δὲν θὰ καθυστερήσῃ περισσότερον.

Ἐκ τῶν γενομένων ἀπεδείχθη πόσον δίκαιον εἶχον, ὅταν πέρυσιν ἔλεγον ὅτι ὁ νόμος 4398 εἶναι καὶ ἐφαρμόσιμος καὶ χρήσιμος. Καὶ πόσον ὀρθὴ ἦτο ἡ ἀπόφασις νὰ ἐκδοθῇ οὗτος εἰς νέαν κωδικοποίησιν τῆς Νομοθεσίας τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία σᾶς διανεμήθη τὸν παρελθόντα Μάρτιον!

Βεβαίως ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ νομοθεσία τῆς Ἀκαδημίας χρήζει συνεχῶν βελτιώσεων. Ὅχι ὅμως διὰ τῆς ἐξουσιαστικῆς παρεμβάσεως τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ τῇ προτάσει τῆς ἰδίας τῆς Ἀκαδημίας. Συνεκροτήθη ἤδη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ σεβαστοῦ συναδέλφου κ. Μαριδάκη, ἡ ὁποία παρασκευάζει τὸ ἔργον τῆς καὶ ἐντὸς τοῦ πρώτου τριμήνου θὰ εἰσηγηθῇ εἰς τὴν Σύγκλητον καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τὰς ἐνδεικνυόμενας τροποποιήσεις, εἰς τρόπον ὥστε μετὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως διὰ τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν νὰ κινηθῇ ἡ διαδικασία τοῦ ἀρθροῦ 113 τοῦ Ὄργανισμοῦ, μόνη συμβιβασομένη μὲ τὴν

ανεξαρτησίαν, τὴν ὁποίαν κατωχύρωσεν ὁ νόμος, ἀλλὰ πέραν αὐτοῦ καὶ πρὸ παντός ἢ πολιτιστικῆς μας παράδοσις, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ κῶρος καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Ἀκαδημίας, ὡς Ἀνωτάτου Πνευματικοῦ Ἰδρύματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Νομίζω ὅτι εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναφέρω καὶ τὸ θέμα πὸν τόσον προεκάλεσε δημόσιον σάλον τὸν παρελθόντα Μάιον. Ἡ πολιτεία, διὰ πολυγραφημένης ἐγκυκλίον τοῦ παρὰ τῷ Πρωθυπουργῷ ἀναπληρωτοῦ Ὑπουργοῦ ἐζήτησεν ἀπὸ διάφορα Ἰδρύματα νὰ εἴπουν γνώμην περὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἀκαδημίας. Ἐν ἑκ τῶν ἀντιγράφων τούτων ἀπεστάλη ταχυδρομικῶς καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Ἡ Ἀκαδημία ἀπήντησε καταλλήλως, τὸ μὲν ὑπεραμυνθεῖσα ἐντόνως τῆς ἀνεξαρτησίας της ὡς πνευματικοῦ Ἰδρύματος, τὸ δὲ διαμαρτυρηθεῖσα διότι τίθεται ὑπὸ τὴν κρίσιν ἄλλων Ἰδρυμάτων καὶ Κέντρων Ἐρευνῶν. Καθ' ἃς ἔχομεν πληροφορίας τὰ ἄλλα Ἰδρύματα εἰς τὰς ἀπαντήσεις των ἀνεφέρθησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀκαδημίας, εἰς ἣν μόνην ἀνήκει νὰ ἔχη γνώμην περὶ τῶν κατ' αὐτήν.

Καὶ τὸ μὲν ἀτυχῆς ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου ἐδημοσιεύθη ἐπαιλημμένως εἰς τὸν τύπον οὐχὶ ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἔδωσε λαβὴν εἰς ποικίλας κακεντρεχείας ἐνδιαφερομένων, ἢ ἀπάντησις ὅμως τῆς Ἀκαδημίας παρέμεινεν ἀπολύτως μυστικῆ καὶ εὐρίσκειται εἰς τὸ χρηματοφυλάκιον αὐτῆς ὑπογεγραμμένη παρ' ὄλων σχεδὸν τῶν Ἀκαδημαϊκῶν. Ὁ προκληθεὶς σάλος δὲν ἦτο μικρός, ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Εὔχομαι ὀλοφύγως τὸ πρᾶγμα νὰ λησμονηθῇ καὶ τοιαῦτα ἀστοχήματα νὰ ἀποφεύγονται εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τὴν Πολιτείαν. Οὐδένα ὠφελοῦν. Ἡ Ἀκαδημία πάντως πιστεύουσα, ὡς ἀπέδειξεν, ἀπολύτως εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν της, εἰς οὐδὲν εὐθύνεται διὰ τὸν γενόμενον σάλον. Ἡ ἀπάντησις της εἶναι ἀπόρητος. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς.

Ἐπὶ ἐνὸς θέματος πὸν ἀνεκοίνωσα κατὰ τὴν περυσινήν μου ὁμιλίαν εἶμαι εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀνακοινώσω, ὅτι τοῦτο ἤρχισε ρυθμιζόμενον. Ἀναφέρομαι εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν Πρακτικῶν. Ἦδη κυκλοφοροῦν τὰ τεύχη τοῦ πρώτου ἑξαμήνου τοῦ 1972. Βεβαίως ὑπάρχει καθυστέρησις διὰ τινὰ παλαιὰ ἔτη, ἀλλ' ἐφόσον ὁ ρυθμὸς ἐπεταχύνθη — καὶ εἰς τοῦτο ὠφέλησεν ὅτι ἡ δημοπρασία διὰ τὴν ἐκτύπωσιν των δὲν ἔγινε πλεόν, ὅπως ἄλλοτε, δι' ἐν μόνον ἔτος— θὰ ὑπάρξῃ πληρεστέρα ἐνημέρωσις.

Καὶ διὰ νὰ διασκεδάσετε ὀλίγον σᾶς ἀνακοινῶ ὅτι ἐπὶ ἔτη αἱ διευθύνσεις τῶν προσκαλουμένων εἰς τὰς πανηγυρικὰς καὶ τὰς ἐκτάκτους συνεδρίας τῆς Ἀκαδημίας — ἐγένοντο δὲ ἐφέτος δώδεκα τὸν ἀριθμὸν— ἐγράφοντο μὲ τὴν γραφομηχανήν, ἀχρηστευομένων τῶν δακτυλογράφων μας ἐπὶ ἡμέρας. Ἡ συνήθεια εἶναι πάντοτε πηγὴ ραθυμίας. Ἀπετινάξαμεν τὴν ραθυμίαν καὶ ἐπρομηθεύθημεν διευθυνσιογράφον. Ἐκσυγχρονίζομεθα.

Ἐκσυγχρονισμὸς ὁμῶς πρέπει νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς οὐσιαστικώτερα πράγματα.

Ἐπανερχομαι εἰς τὰς περυσινὰς μου σκέψεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπεδοκιμάσθησαν δυστυχῶς ἀπὸ τὰ ἀρμόδια ὄργανα. Νομίζω ὅτι παρὰ ταῦτα εἶναι ὀρθαί.

Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι ἡ Ἀκαδημία πρέπει νὰ ἐπιταχύνῃ τὰς ἰδρύσεις καὶ προκηρύξεις ἐδρῶν, χρησιμοποιοῦσα καὶ τὸν θεσμόν τῶν προσέδρων μελῶν, ὡς ἔχει ἐκ τοῦ νόμου δικαίωμα. Ὑπενθυμίζω ὅτι οὔτε τὰ πρόσεδρα, οὔτε τὰ ὀλίγον κατ' οὐσίαν παραλλάσσοντα αὐτῶν ἀνεπιτελλόντα μέλη, δικαιοῦνται τοῦ τίτλου τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ, ἀνήκοντος τούτου μόνον εἰς τὰ τακτικά μέλη καὶ τοὺς ξένους ἐταίρους. Οὔτε εἶναι λόγος ἀναβολῆς ἢ καθυστέρησις τῆς ἐκδόσεως τῶν κυρωτικῶν διαταγμάτων· καὶ ἄλλοτε καθυστερόντων ἐπὶ μακρὸν ταῦτα διὰ διαφόρους λόγους· Ἡ δευτέρα καὶ σπουδαιότερα ἴσως εἶναι ἡ αὐτοτελής ἐπιστημονικὴ ἐμφάνισις ἐκάστης τῶν τριῶν Τάξεων τῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Ὄργανισμὸς δὲν ἐμποδίζει, τοῦναντίον δὲ ὁ ἐσωτερικὸς κανονισμὸς ρητῶς ἐπιτρέπει ἐν ἄρθρῳ 17, τὴν ὀργάνωσιν τακτικῶν δημοσίων συνεδριῶν ἐκάστης Τάξεως μὲ ὀμίλιας καὶ μελῶν τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν ἢ καλλιτεχνῶν ἐξ ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται τὸ ἄρθρον 73 τοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ τὸ ἄρθρον 17 τοῦ Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας. Τὰ ἴδια συμβαίνουν καὶ εἰς τὰς ξένας Ἀκαδημίας. Χωρὶς νὰ εἶμαι μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἑθνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, ἐκλήθην καὶ προσέβην, ὅπως ἴσως γνωρίζετε, εἰς ἀνακοίνωσιν μετὰ συζητήσεως φυσικά, εἰς αὐτήν.

Ἡ πείρα ὅλων μας μᾶς ἔχει πείσει ὅτι πολλάκις ἀνακοινώσεις εἰς δημοσίας συνεδρίας δὲν ἐνδιαφέρουν εἰ μὴ τοὺς πλησιοχώρους πρὸς τὸ θέμα Ἀκαδημαϊκῶν, πολλοὶ δὲ δυσανασχετοῦν διὰ τὸ ὑποτιθέμενον μῆκος καὶ τῶν ἀνακοινώσεων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν συζητήσεων. Ἐπαναμβάνω ὁμῶς ὅτι ἡ συζήτησις εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας. Νομίζω ὅτι οἱ Πρόεδροι τῶν Τάξεων πρέπει νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου τῶν χωριστῶν δημοσίων συνεδριῶν, ἐπιφυλασσομένων διὰ τὴν Ὀλομέλειαν τῶν κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Συνγκλήτου, γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ἀνακοινώσεων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διευκολύνεται τὸ ἔργον τῶν ἰδιαιτέρων συνεδριῶν καὶ νὰ ἀποφεύγωνται αἱ εἰδικαὶ συνεδρίαί τῆς Ὀλομελείας. Πρῶτος εἶχεν ὑποδείξει πρὸ ἐτῶν τὴν ὁδὸν αὐτὴν ὁ μακαρίτης Πουλίτσας.

Αἱ Τάξεις κατέληξε νὰ θεωροῦνται ἀπλῶς διοικητικοὶ ἄρμοι τοῦ ὅλου συγκροτήματος τῆς Ἀκαδημίας. Οὐδαμοῦ τοῦ νόμου λέγεται τοιοῦτό τι. Αἱ Τάξεις ἔχουν καὶ ἐπιστημονικὴν καὶ διοικητικὴν αὐτοτέλειαν ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Σώματος. Ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς Ἀκαδημίας τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Καὶ ὡς τοιαῦτα πρέπει νὰ ἀναγνωρίζωνται ἀπὸ ὅλους μας. Καὶ εἶναι πράγματι ἀνώμαλον τὸ φαινόμενον πὸν ἔχει παρατηρηθῆ πολλάκις, ἢ Ὀλομέλεια νὰ ἀπορρίπτῃ ἔδρας προ-

τεινομένας ὑπὸ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης Τάξεως, ἢ νὰ ἐκλέγῃ Ἀκαδημαϊκοὺς μὴ προτεινομένους ὑπὸ τῆς Τάξεως. Βεβαίως τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς δίδεται ὑπὸ τοῦ νόμου, κάθε ὅμως νόμος ἔχει τὴν λογικὴν του ἐρμηνείαν καὶ οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ καθιερώσῃ τὴν ἐπιβολὴν τῆς γνώμης τῶν ἀναρμοδίων ἐπὶ τῆς ὁμοφώνου γνώμης τῶν ἀρμοδίων.

Ἀπομένει ἤδη ἡ ἐγκατάστασις τοῦ νέου Προέδρου καὶ τοῦ νέου Ἀντιπροέδρου, εἰς τὰ ἐφῆμερα, εὐτυχῶς δι' αὐτούς, ἀξιώματά των.

Παραδίδων τὴν προεδρίαν δὲν αἰσθάνομαι καμμίαν ἀνησυχίαν διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἰδρύματος.

Ἔχω ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν νέον Πρόεδρον, εἰς τὸν ὅποιον παραδίδω τὸ διάσημον τῆς προεδρίας καὶ καλῶ τόσον αὐτόν, ὅσον καὶ τὸν Ἀντιπρόεδρον τοῦ ἀρξαμένου ἔτους νὰ καταλάβουν τὰς νέας των θέσεις.

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Κ. ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀγαπητοὶ Συνάδελφοι,

Ἀναλαμβάνων σήμερον τὸ ὕψιστον τῆς Ἀκαδημίας ἀξίωμα, εἰς τὸ ὅποιον μὲ ἔφερον ἡ εὐμενὴς σας ψῆφος, σὰς ἀπευθύνω τὰς πλέον θερμὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν μοῦ ἐκάματε. Θὰ προσπαθήσω νὰ μὴ διαφεύσω τὰς προσδοκίας σας καὶ νὰ κρατήσω τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἰς τὸ ὕψος του.

Ἐπίσης εὐχαριστῶ τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ παρελθόντος ἔτους, τόσον διὰ τὰ καλὰ λόγια, τὰ ὁποῖα περὶ ἐμοῦ εἶπεν, ὅσον καὶ δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς Ἀκαδημίας ἔπραξε κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Καὶ εἶναι ταῦτα σημαντικὰ, ὡς ἠκούσατε κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων του.

Καὶ τώρα θὰ ἐκθέσω ἐν ὀλίγοις τὰς σκέψεις μου ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων μου.

Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ προεδρικὴ θητεία εἶναι βραχεῖα καὶ ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν ἐπίτευξιν μεγάλων ἔργων, ἐν τούτοις ὑπάρχον ζητήματα, τὰ ὁποῖα θεωρῶ οὐσιώδη καὶ τῶν ὁποίων ἡ λύσις καθίσταται ἐπιτακτικὴ καὶ ἐφικτή. Πρὸς τοῦτο ὑπολογίζω εἰς τὴν συμπαράστασιν τῶν φιλιτάτων μου Ἀντιπροέδρου κ. Δ. Ζακυθηνοῦ καὶ τοῦ Γεν. Γραμματέως κ. Ἰ. Θεοδωρακοπούλου, ἀλλὰ καὶ πάντων Ὑμῶν, ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, διότι ἄνευ τῆς ἀρωγῆς ὅλων οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ ὁ Πρόεδρος.

Ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, οὕτω καὶ κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἔτος ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν θὰ ἐντείνει τὴν προσοχὴν της εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Παιδείας. Ἡ ρευστότης, ἡ ὁποία ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Ἀνωτάτην καὶ τὴν

Μέσην Ἐκπαίδευσιν, ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς νὰ εὕρισκώμεθα εἰς συνεχή ἐπιφυλακὴν. Πολλὰ ἀπὸ τὰς γενομένας καὶ ἀπὸ τὰς μελετωμένας μεταρρυθμίσεις δὲν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν παράδοσιν, πρὸς τὰ παιδευτικὰ ἰδεώδη καὶ τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τοῦ Ἔθνους. Ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Ἀκαδημίας μᾶς παρέχει τὴν δυνατότητα, διὰ νὰ εἶμαι ἀκριβέστερος, μᾶς ἐπιτάσσει νὰ διαφωτίζωμεν τὴν Πολιτείαν καὶ τὴν κοινὴν γνώμην. Ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπὸ τὰς εἰσηγήσεις περὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ μακρῶν ἀπησχόλησαν εἰς δημοσίας συνεδριάσεις τὴν Ὀλομέλειαν κατὰ τὸ 1970, ὀφείλομεν νὰ εἰσηγηθῶμεν τὰ δέοντα κατὰ τρόπον σαφεῖ καὶ λιτόν. Λόγω τοῦ ἐπείγοντος τῶν θεμάτων προτίθεμαι νὰ εἰσηγηθῶ τὸ ταχύτερον τὴν σύστασιν ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀναχωνεύουσα καὶ συμπληροῦσα ὅσα κατὰ τὸ παρελθὸν ἐγράφησαν, ὅσα ἐλέχθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην, προσαρμόζουσα ταῦτα εἰς τὰς παρούσας συνθήκας, θὰ διατυπώσῃ καὶ θὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν σχέδιον περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ διέπουν μίαν ὄντως ἐθνικὴν πολιτικὴν παιδείας.

Μεγάλην ἀποδίδομεν σημασίαν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν διεθνῶν ἐπιστημονικῶν σχέσεων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία συνδέεται μετὰ τῶν διεθνῶν ἀκαδημαϊκῶν ὀργανώσεων *Union Académique Internationale* διὰ τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας καὶ *Conseil International des Unions Scientifiques* διὰ τὰς θετικὰς. Εἶναι ἐπίσης εἰς ἡμᾶς γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τινος χρόνου μετέχομεν ἐνεργῶς εἰς τὴν παρασκευὴν ὁμαδικῶν ἔργων ἐλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ διενεργώμεν τὰς συνεργασίας μας τόσον εἰς τὰ πλαίσια τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ὅσον καὶ διὰ διμερῶν ἀκαδημαϊκῶν σχέσεων. Ἦδη ἔχει προγραμματισθῆ διὰ τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν συνάντησις μελῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μετὰ μελῶν τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν εἰς τὸ Βελιγράδιον.

Παρὰ τὰ πενιχρὰ μας οἰκονομικὰ μέσα ἐπιβάλλεται νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν παροσίαν μας εἰς τὰ διεθνεῖ συνέδρια. Εἰς τὴν διεθνεῖ ἀκτινοβολίαν τῆς Ἀκαδημίας θὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα ἡ ἐκλογή ὡς ξένων ἐταίρων ἢ ὡς ἀντεπιστελλόντων μελῶν διαπρεπῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων. Περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην χώραν ἢ Ἑλλάδα ὀφείλει νὰ τιμᾷ τοὺς πολυπληθεῖς σοφοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἐλληνικὰ πράγματα.

Ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἔργων μιᾶς Ἀκαδημίας εἶναι ἡ ἐκδοτικὴ τῆς δραστηριότητος. Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῶν ἐρευνητικῶν Κέντρων προωθουμένων περιοδικῶν καὶ ἄλλων δημοσιευμάτων ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐκδίδει τὰ «Πρακτικά», τὰς «Πραγματείας» καὶ τὰ «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας». Μετὰ μακρὰν καθυστέρησιν τὰ «Πρακτικά» ἔχον σήμερον πλήρως ἐνημερωθῆ. Ἀπὸ τοῦ 1970 ἐξεδόθησαν τρεῖς τόμοι τῶν «Πραγματειῶν» καὶ ἕτεροι τρεῖς εἶναι ὑπὸ ἐκτίπωσιν. Εἰς τὰ «Μνημεῖα τῆς Ἑλ-

ληνικῆς Ἱστορίας) ἐκτυποῦνται οἱ δύο ὀγκώδεις τόμοι τῶν («Ἐπιτομῶν») τοῦ Foreign Office, παρασκευάζεται δὲ τὸ ὑλικὸν διὰ μίαν ὀλόκληρον σειρὰν τόμων, περιλαμβανόντων τὸ ἔργον τοῦ Ψύλλα, τὸ Ἀρχεῖον τῶν Ψαρῶν, τὸ Ἀρχεῖον Κωλέττη, τὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ Μυστικοῦ Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ κλπ. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἐκδοτικὴ μας δραστηριότης εὐρίσκεται εἰς ἄνοδον. Ὅμως ἡ Ἀκαδημία θὰ δυνηθῆ νὰ θεωρήσῃ ἀπολύτως ἱκανοποιητικὴν τὴν ἐπίδοσίν της, ὅταν θὰ ἀνοίξῃ εὐρύτατα τὰς συλλογὰς της εἰς σοβαρὰ ἔργα, ἐρευνητικὰ καὶ συστηματικά, δαπανηρὰ ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των. Διὰ τῶν ἐκδόσεων τούτων δὲν λύεται μόνον τὸ ἐκδοτικὸν πρόβλημα, ἀλλὰ καὶ ποδηγετεῖται ἡ ἔρευνα εἰς ὠρισμένους κρισίμους τομεῖς.

Ἡ Ἀκαδημία ὅμως δὲν διαφημίζει τὸ ἔργον της καὶ τοιουτοτρόπως μόνον ὀλίγοι ἐρευνηταὶ τὸ γνωρίζουν καὶ ἐλάχιστοι καλόπιστοι τὸ ἀναγνωρίζουν. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγένετο μία ἔκθεσις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία συνεκέντρωσεν ἐπισκέπτas τινάς. Ἦσαν οἱ ὀλίγοι καλόπιστοι.

Ὡς πρὸς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν λοιπῶν προβλημάτων τῆς Ἀκαδημίας, ἔχω νὰ παρατηρήσω ὅτι ἐν ἐκ τῶν κυριωτέρων μελημάτων αὐτῆς εἶναι ἡ πλήρωσις τῶν κενῶν ἐδρῶν της. Τὸ θέμα τοῦτο χειρίζεται ἡ Ἀκαδημία μὲ ὄλην τὴν δυνατὴν περισκεψιν. Ὑπάρχουν ἀσφαλῶς ἐκτὸς τοῦ Ἰδρύματος ἐπιστήμονες ἱκανοὶ νὰ εἰσέλθουν ἐν αὐτῶ, καὶ πρέπει νὰ εἰσέλθουν, ἀλλὰ τοῦτο θὰ γίνῃ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς, αἱ δὲ Τάξεις καὶ ἡ Ὀλομέλεια θὰ πράξουν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ καθήκον των.

Σημαντικὸν ἐπίσης ἔργον ἔχουν καὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ κυρίως ἐκεῖνη ἡ ὁποία ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὄρους. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν θετικῶν ἰδία ἐπιστημῶν, κατέστη ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία πλείστων νέων ὄρων, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον, ὥστε ἕκαστος ἐπιστήμων νὰ χρησιμοποιῆ καὶ ἰδίους ὄρους, δημιουργηθείσης τοιουτοτρόπως μιᾶς ἀσυνεννοησίας. Εἶναι ἀπαραίτητον τὸ κατὰ τὸν νόμον ἀρμόδιον ὄργανον, ἡ Ἀκαδημία, νὰ καθιερώσῃ δι' ἐκάστην περίπτωσιν τοὺς ὀρθοτέρους ὄρους, ἵνα παύσῃ τὸ ἄτοπον τοῦτο.

Ἡ Ἀκαδημία συντελεῖ εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον τῆς χώρας ὄχι μόνον διὰ τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων ἀνακοινώσεων καὶ λοιπῶν δημοσιευμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἠθικῶν ἀμοιβῶν, τὰς ὁποίας αὕτη παρέχει πρὸς ἄτομα διακριθέντα ἐπὶ ἀρετῇ καὶ αὐτοθυσίᾳ ἢ πρὸς διακεκριμένους ἐπιστήμονας, λογοτέχνας καὶ καλλιτέχνας, ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἐξέχοντα Ἰδρύματα καὶ Σωματεῖα, τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν πνευματικὴν, τεχνικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν πρόοδον τῆς χώρας. Θὰ συνίστων εἰς τὰς Τάξεις τὴν περαιτέρω ἐπέκτασιν τῶν ἀπονομῶν τούτων πρὸς Ἰδρύματα χρήζοντα ἠθικῆς τονώσεως.

Τὰ ἐρευνητικὰ Κέντρα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀποτελοῦν σπουδαῖον τομέα τῆς ἐπιστημονικῆς τῆς δραστηριότητος ὄχι μόνο διότι εἰς αὐτὰ συντελεῖται ἀξιολογωτάτη ἐργασία, ἀλλὰ καὶ διότι παρασκευάζουν πολύτιμα διὰ τὴν χώραν ἐπιστημονικά στελέχη. Ἡ ἐπ' ἀνδρῶσι τῶν Πανεπιστημίων κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης διδακτικῆ. Βεβαίως ἡ ἀπόδοσις τῶν λειτουργούντων Κέντρων εἶναι ἄνισος καὶ δὲν ἔχει ἀκόμη φθάσει εἰς ἐπίπεδα ἱκανοποιητικά. Κατὰ κανόνα τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς ἔλλειψιν ζήλου ἢ παρασκευῆς τῶν εἰς αὐτὰ ὑπηρετούντων συντακτῶν, ἀλλ' εἰς γενικώτερα αἰτία, ὡς ἡ ἔλλειψις τῶν ἐπαιτουμένων μέσων καὶ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν συνεργατῶν. Ἐπίσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη συναντῶμεν δυσχερείας εἰς τὴν ἐπ' ἀνδρῶσι τῶν Κέντρων δι' ἐπαρκοῦς ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ, διότι, ἐνῶ τὰ ζητούμενα προσόντα εἶναι ἠδὲξήμενα, οἱ χορηγούμενοι μισθοὶ εἶναι ἀπτόχρημα μισθοὶ πείνης. Ἡ Ἀκαδημία καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἠγωνίσθη νὰ βελτιώσῃ τὰ πράγματα καὶ εἰς τὸ μέλλον ὀφείλει νὰ ἀντιμετωπίσῃ δι' ὄλων τῶν εἰς τὴν διὰθεσίν τῆς μέσων τὰ προβλήματα τῶν Κέντρων, τὰ ὁποῖα εἶναι γενικώτερον προβλήματα οργανώσεως τῆς ἐρεῦνης εἰς κλίμακα ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος. Καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἐν τῇ Συγκλήτῳ συνάδελφοι θὰ ἐπιληφθῶμεν τῶν ζητημάτων μετὰ τῆς δεούσης σοβαρότητος καὶ συνεχείας.

Ἐξ ἴσου σημαντικὸν πρὸς τὸ ἔργον τῶν Κέντρων καλεῖται νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ τὸ νεωστὶ συσταθὲν Ἰδρυμα Κώστα καὶ Ἐλένης Οὐράνη. Ἐκτὸς τῶν βραβείων καὶ τῶν ἄλλων ἐνισχύσεων τὸ Ἰδρυμα τοῦτο δύναται νὰ παράσχη μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Γραμματείας διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων παλαιότερων καὶ νεωτέρων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, διὰ τῆς ἐνισχύσεως κέντρων σπουδῶν καὶ ἐρευνῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ, διὰ τῆς παροχῆς ὑποτροφιῶν κλπ. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μὲ τὴν βοήθειαν τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἢ Ἀκαδημίας θὰ ἐκπληρώσῃ εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν βούλησιν τῆς ἐγγενοῦς διαθέτιδος.

Τέλος, πρέπει νὰ ἀσχοληθῶ δι' ὀλίγων καὶ μὲ τὰ τοῦ οἴκου μας καὶ νὰ σᾶς ἐκθέσω τὰς ἐπ' αὐτῶν σκέψεις μου.

Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸ κτήριον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους κατέστη πλέον ἐπιτακτικῆ καὶ ἐπείγουσα, ἵνα εἰς τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτῶν χώρους ἐγκατασταθῶν τὰ γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας, διότι ἀσφρακτιῶμεν. Πρέπει νὰ ἐννοήσουν οἱ φιλοξενούμενοί μας ὅτι ἡ περαιτέρω παραμονή των εἰς τὸν οἶκόν μας ἀποτελεῖ κατάχρησιν τῆς φιλοξενίας μας, ἢ ὁποῖα ὑπερέβη ἀπὸ πολλοῦ χρόνον τὰ ὄρια τῆς ἀνοχῆς.

Ὁ πανδαμάτωρ χρόνος, τὰ καυσαέρια, ὁ κονιορτὸς καὶ τὰ περιστέρια ἐπέφεραν ὀρισμένας ζημίας εἰς τὸ καλλιμάρμαρον τοῦτο μέγαρον, ἐν τῶν ὠραιότερων νεοκλασ-

οικῶν κτισμάτων πὸν κοσμοῦν τὰς Ἀθήνας. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν ὁ ἐξωτερικὸς καὶ ἐσωτερικὸς εὐπρεπισμὸς τοῦ κτηρίου, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ διαρρυθμίσις καὶ ἀξιοποίησις τῆς δευτέρας μεγάλης αἰθούσης τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσθη ὡς μία τῶν ὠραιότερων τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπιβεβλημένον ὡσαύτως θεωρῶ καὶ τὸν εὐπρεπισμὸν τῶν ἐξωτερικῶν χώρων τοῦ μεγάρου μας. Θὰ ἦτο εὐκαταία ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν χώρων τούτων, μέγα μέρος τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἰδιοκτησίαν μας, ἀπὸ τὰ λεωφορεῖα. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ περὶ τὴν Ἀκαδημίαν χώρου ὡς τόπου ἀφετηρίας αὐτῶν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν θορύβου, ρυπαρότητος καὶ ἀκοσμίας, χωρὶς νὰ ἐπιμείνω εἰδικιώτερον εἰς τὴν βλάβην τῆς αἰσθητικῆς. Τὸ ἔργον ὅμως τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν λεωφορείων εἶναι δυσχερέστατον, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι μὲ συνεχεῖς ἐνεργείας θὰ ἐπιτευχθῇ μίαν ἡμέραν.

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις, ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, θὰ μὲ ἀπασχολήσουν κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν προεδρικῶν μου καθηκόντων.

Τὸ ἀνώτατον τοῦτο πνευματικὸν Ἰδρυμα τῆς χώρας βαδίζει τὸν δρόμον τοῦ ὑψηλοῦ του προορισμοῦ καὶ καθίσταται ἡμέρα τῆ ἡμέρα πλέον σεβαστὸν τόσον ἐν Ἑλλάδι, ὅσον καὶ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Ἄς φροντίσωμεν ὅλοι, ἵνα τὸ ἔργον του γίνῃ ἀποδοτικώτερον πρὸς τοῦτο δὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν πολύτιμον συνδρομὴν σας καὶ τὴν πεφωτισμένην γνώμην σας.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ
ΤΟΥ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ

ΣΟΦΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ *

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Σοφίας Ἀντωνιάδου ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν συνέρχεται, ἵνα τιμήσῃ τὴν μνήμην τοῦ ἀντεπιστέλλοντος τούτου μέλους αὐτῆς. Κατὰ τὴν σεμνὴν ταύτην τελετὴν θὰ ἐκτεθοῦν τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς σταδιοδρομίας, θὰ χαρακτηρισθῇ εἰς τὰς καιρίας γραμμὰς του τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ συγγραφικὸν ἔργον καὶ θὰ σκιαγραφηθῇ ἡ ἐξαιρετος προσωπικότης καὶ ἡ καθόλου ἀκτινοβολία τῆς μεταστάσης συναδέλφου.

Ἡ Σοφία Ἀντωνιάδου ἐγεννήθη ἐν Πειραιεὶ τὴν 31ην Ἰουλίου 1895 ἐκ παλαιᾶς Κρητικῆς οἰκογενείας, ἡ ὁποία εἶχε δώσει ἄνδρας διαπρέφαντας εἰς τὰ Γράμματα, τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὸν δημόσιον βίον, πλὴν δ' ἄλλων καὶ τὸν Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδην, ἀγωνιστὴν, δημοσιογράφον καὶ συγγραφέα τῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ γενετείρᾳ. Ἀκολούθως ἔτυχεν ἐν Ἀθήναις τοῦ Γαλλικοῦ *baccalauréat* (*Latin - Grec - Philosophie*) καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Σορβόννην τὴν Κλασσικὴν Φιλολογίαν. Τῷ 1920 ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων (*licence classique*) καὶ δέκα ἔτη βραδύτερον ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν Γραμμάτων (*doctorat -ès -Lettres*, κρατικὸν δίπλωμα), ὑποστηρίξασα τὰς δύο διατριβάς της: *L'Évangile de Luc. Esquisse de Grammaire et de style* (ἐν Παρισίοις, 1930) καὶ *Pascal traducteur de la Bible* (ἐν Leiden, 1929).

Ἦδη τῷ 1929 ἡ Σοφία Ἀντωνιάδου εἶχε διαδεχθῆ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Leiden τῆς Ὀλλανδίας τὸν διαπρεπῆ βυζαντινολόγον καὶ νεοελληνιστὴν D. C. Hesseling. Ἡ ἑκτακτος ἔδρα, ἡ ὁποία ἀρχικῶς ἀνεφέρετο εἰς τὴν Νεοελληνικὴν

* Δημοσία συνεδρία τῆς 8 Φεβρουαρίου 1973.

Λογοτεχνίαν, ἔλαβε τότε εὐρύτερον περιεχόμενον, μετονομασθεῖσα εἰς ἔδραν τῆς Παλαιοχριστιανικῆς, Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ Φιλολογίας. Τῷ 1951 ἐγένετο τακτικῆ. Ὁ ἐναρκτήριος λόγος τῆς νέας καθηγητρίας εἶχεν ὡς θέμα τὴν «Σημασίαν τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Γλώσσης» (*L'impromptu de la grec moderne*, ἐν *Leiden*, 1929) καὶ ἐξεφωνήθη γαλλιστί. Πρὸ τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ἢ Ἀνωτινάδου εἶχε διδάξει καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ *Amsterdam*, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1948 ἰδρύθη καὶ ἐκεῖ ἔδρα τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ Λογοτεχνίας. Ὁ ἐναρκτήριος λόγος, ἐκφωνηθεὶς νῦν εἰς τὴν Ὀλλανδικήν, ἀνεφέρετο εἰς τὰ «Νέα ῥεύματα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Λογοτεχνίαν ἀπὸ τοῦ 1922» (ἐδημοσιεύθη ἑλληνιστί εἰς τὴν *Νέα Ἑστία* τῆς 15ης Αὐγούστου καὶ 1ης Σεπτεμβρίου 1949). Τὴν 1ην Ἰουνίου 1950 ἢ Ἀνωτινάδου ἐξελέγη ἀντεπιδέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Τὴν ἐν Ὀλλανδία σταδιοδρομίαν της διέκοπεν ἡ Σοφία Ἀνωτινάδου προῶ-
 ρως, διὰ τὴν ἀναλάβη τὴν διεύθυνσιν τοῦ νεοσυστάτου («Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου
 Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν») τῆς Βενετίας. Ἐπιφυλασσόμενος τὴν
 ἐπανέλθω ἐπὶ τοῦ θέματος, θὰ εἶπω μόνον ὅτι ἡ μετάθεσις ἀπὸ τοῦ Λουγδούνου
 τῶν Βαταύων εἰς τὰ τενάγη τῶν Οὐνετων ἤσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς
 σταδιοδρομίας, τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου καὶ τῆς προσωπικότητός της. Μετὰ ἔνδεκα
 ἐτῶν (1955 - 1966) ἔντονον καὶ δημιουργικὴν δραστηριότητα ἢ Ἀνωτινάδου, πλή-
 ρους μόχθου, σοφίας καὶ ἐξαιρέτων ἀνθρωπίνων ἐμπειριῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πα-
 τριον γῆν. Εἰς τὴν σιγὴν τοῦ γραφείου τῆς ὁδοῦ Ῥηγίλλης, ἐν τῷ μέσῳ ἐνθυμίων
 τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Βενετίας, συνέγραψε τὰς τελευταίας μελέτας της, μεταξὺ
 δὲ ἄλλων τὴν πραγματείαν Ἑμμανουήλ Ἀνωτινάδου, ὁ ἄγωνισ-
 τής, ὁ δημοσιογράφος 1791 - 1863 (ἐν Ἀθήναις, 1971). Μετέ-
 σχε τῶν διεθνῶν συνεδρίων, τοῦ Α' Κυπριολογικοῦ Συνεδρίου (1969), τοῦ Β' Διε-
 θνοῦς Συνεδρίου τῶν Σπουδῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης (1970). Ἡ τελευ-
 ταία ἐπιστημονικὴ παρουσία της ἦτο ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ ἸΔ'
 Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν (Σεπτέμβριος 1971), ὅπου ὠμίλησε
 περὶ μιᾶς ἀγαπητῆς εἰς αὐτὴν γυναικείας προσωπικότητος, τῆς Ἄννης τῆς Κομνη-
 νῆς. Μετὰ τέσσαρας μῆνας, τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1972, χωρὶς μακρὰς ἀσθενείας
 καὶ πόνον, ἐγκατέλειπε τὸν γήμον τοῦτον κόσμον.

Τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ συγγραφικὸν ἔργον τῆς Σοφίας Ἀνωτινάδου διαμορ-
 φοῦται εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας ἐστίας τῶν Παρισίων, τοῦ *Leiden* καὶ τῆς Βενετίας,
 εἰς τὰς ὁποίας ὀλοκληροῦται ἢ παίδευσις καὶ ἀναπτύσσεται ἢ σταδιοδρομία αὐτῆς.
 Τῷ 1922 δημοσιεύεται ἡ *Θυσία τοῦ Ἀβραὰμ* μετὰ εἰσαγωγῆς καὶ

ἐρμηνευτικῶν ὑπομνημάτων. Ἀκολουθεῖ τὸ δοκίμιον Ἡ κλασσικὴ Γαλλικὴ κωμωδία (ἐν Ἀθήναις, 1925), περιλαμβάνον διαλέξεις εἰς τὴν Ἑπαγγελματικὴν Σχολὴν Θεάτρων) περὶ Μολιέρου, *Marivaux* καὶ *Beaumarchais*. Βεβαίως τὰ πρωτόλεια ταῦτα εἶναι ἀπλῶς ἐνδεικτικὰ τῶν πρώτων διαφορόντων καὶ τῶν ἀναζητήσεων τῆς νεαρᾶς φιλολόγου. Πραγματικὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου ἀποτελοῦν αἱ δύο διδακτορικαὶ διατριβαί, μάλιστα ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον *L'Évangile de Luc. Esquisse de Grammaire et de style* (ἐν Παρισίοις, 1930), ἐκ σελίδων XII + 456.

Τὸ περὶ τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ ὄφους τοῦ κατὰ Λουκᾶν Ἐδαγγελίου ἐντάσσεται εἰς σειρὰν ἐρευνῶν, τῶν ὁποίων εἰσηγητὴς ἐγένετο ὁ Hubert Pernot διὰ τῶν ἔργων του *Pages choisies des Évangiles* (1925) καὶ *Études sur la langue des Évangiles* (1927). Ἐκ τῶν κυριωτέρων μεθοδικῶν κατευθύνσεων τῶν ἐρευνῶν τούτων ἦτο ἡ μελέτη τῆς γλώσσης τῶν Ἐδαγγελιστῶν ὄχι μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον πλεῖστα ὄσα φαινόμενα, ἀντιβαίνοντα εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαίας, εἶδρον τὴν ἐρμηνείαν των διὰ τῆς νέας Ἑλληνικῆς. Τὸ βιβλίον περιλαμβάνει τέσσαρα μέρη: τὴν Μορφολογίαν, τὸ Λεξιλόγιον, τὴν Σύνταξιν, τὸ Ὑφος. Εἰς τὴν παρασκευὴν του ἡ συγγραφεὺς ἐκόμισεν ὄχι μόνον τὴν γνῶσιν ὀλοκλήρου τῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐαισθησίαν τῆς Ἑλληνίδος. Τὰ κεφάλαια περὶ τοῦ ὄφους καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Λουκᾶ ὡς ἐνδιαμέσου μεταξὺ τῆς Κλασσικῆς καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἶναι ὑποβλητικὰ ἐν τῇ τολμηρότητί των. Κατὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς διατριβῆς ἐνώπιον τῶν κριτῶν (καὶ ἤμην παρών!) ἰδιαίτερον συζήτησιν προεκάλεσεν ἡ διαπίστωσις αὕτη τῆς ὑποψηφίου: ὅτι, ἐνῶ οἱ δημοτικίζοντες συγγραφεῖς ἀφίστανται τῶν κανόνων συντάξεως τῆς ἐπισήμου Ἑλληνικῆς, παρὰ ταῦτα οὐδόλως ἀποστέρουσι τὴν χρησιμοποίησιν ἀρχαϊκῶν λέξεων. «Τοῦτο, λέγει, ἔγκειται εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς, γλώσσης τεινούσης πρὸς τὴν μεταβολὴν ἅμα καὶ τὴν συντήρησιν» περὶ τῆς ὁποίας θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ μητρῶα τοῦ λεξιλογίου της περιλαμβάνουσι μόνον γεννήσεις, οὐδέποτε δὲ θανάτους» (*Préface*, σελ. IX).

Εἰς τὸν κύκλον τῶν μεγάλων θεμάτων, περὶ τὰ ὁποῖα ἐστράφη ἡ διατριβὴ περὶ τῆς γλώσσης τοῦ κατὰ Λουκᾶν Ἐδαγγελίου, ἔχει τὴν ἀφετηρίαν τὸ ἕτερον τῶν μεγάλων ἔργων τῆς Σοφίας Ἀντωνιάδου: *Place de la Liturgie dans la tradition des lettres grecques*, ἐν Leiden, 1939. Ἡ γοητεία τοῦ μεγάλου προβλήματος νὰ διαγνώσῃ «τὴν σημερινὴν γλῶσσαν καὶ νοοτροπίαν εἰς κείμενα κατὰ εἴκοσιν αἰῶνας παλαιότερα» καὶ νὰ «διακρίνῃ εἰς κείμενα σημερινὰ τὴν μακρινὴν ἠχὴν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν κλασσικὴν του

παράδοσιν καὶ τὴν ἀνάμειξιν τόσων ξένων λαῶν, τοὺς ὁποίους ἀφωμοίωσεν)—ἡ γοητεία τοῦ μεγάλου τούτου προβλήματος ὀδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κειμένων τῆς Λειτουργίας καὶ τῆς θέσεώς των εἰς τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Τὸ τρίτον καὶ τὸ μᾶλλον πρωτότυπον μέρος τοῦ βιβλίου στρέφεται περὶ τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὅποιαν ἤσκησεν ἡ Λειτουργία ἀπὸ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ Μάρτυρος μέχρι τῶν ὑστέρων Βυζαντινῶν χρόνων καὶ μέχρι τῆς δημοδεστέρας Γραμματείας τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς λαϊκῆς παραδόσεως.

Διὰ τὰ ἀναποκριθῆ εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς ἀνάγκας καὶ εἰς τὴν ζήτησιν τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ ἡ Σοφία Ἀντωνιάδου ἐξέδωκε τὸ βιβλίον *Het Nieuw-Griekse Leerbok* (ἐκ σελίδων 475, Utrecht, 1949). Τὸ ἰδιότυπον τοῦτο ἔργον εἶναι κατὰ βάσιν ἐνδεῖα ἀνθολογία κειμένων, πλαισιουμένη διὰ μακροτάτης εἰσαγωγῆς εἰς τὴν γραμματικὴν καὶ τὴν σύνταξιν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ διὰ γραμματολογικῶν ὑπομημάτων, ἄλλοτε μακροτέρων, ἄλλοτε συντομωτέρων. Τὰ κείμενα κατανέμονται εἰς δύο μέρη. Τὰ περὶ ἀρχίζουσιν ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου Μόσχου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καί, διὰ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, τοῦ Μηριάτη, τοῦ Βουλγάρεως, τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Κοραῆ, τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Μακρυγιάννη, τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Σπυρίδωνος Τρικυόπη, φθάνουν μέχρι τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τοῦ Θεοτοκά, τοῦ Καζαντζάκη, τοῦ Βενέζη. Δείγματα τῆς γλώσσης τῶν νομικῶν κειμένων καὶ τῆς δημοσιογραφίας εὐρίσκουν ἐκεῖ τὴν θέσιν των. Τὰ ποιητικὰ ἔργα ἀρχίζουσιν ἀπὸ τοῦ Ἀκριτικοῦ ἔπους καὶ τῆς Κρητικῆς Σχολῆς καί, διὰ τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν Ἑπτανησίων, φθάνουν μέχρι τοῦ Σεφέρη καὶ τοῦ Ἐλύτη.

Ἐλάσσονες μελέται δημοσιεύονται εἰς Ἑλληνικά καὶ ξένα περιοδικά, μεταξὺ δ' ἄλλων καὶ αἱ ἑξῆς: Ἡ περιγραφικὴ στήν «Ἀλεξιάδα». Πῶς ἡ Ἄννα Κομνηνὴ βλέπει καὶ ζωγραφίζει πρόσωπα καὶ χαρακτῆρες (Ἑλληνικά, τόμ. 5, 1932, σελ. 255 - 276). — Νεοελληνικὰ στοιχεῖα στὰ ἐπτὰ πρῶτα βιβλία τῆς «Ἀλεξιάδος» (Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, Ἀθήναι, 1935, σελ. 370 - 374). — *Sur une mosaïque de Ravenne* (*Mnemosynes Bibliothecae Classicae Batavae, ex tertiae Seriei volumine tertio, Leiden, 1936*, σελ. 219 - 231). — Δοκίμιο γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀποκατάστασιν τοῦ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (*Μακεδονικά, τόμ. 3, 1953 - 1955*, σελ. 241 - 280). — Πτωχοπροδρομικά (*Mélanges Octave et Melpo Merlier, τόμ. Α', Ἀθήναι, 1956*, σελ. 1 - 11). — *Het Dagboek van een te Amsterdam Gevestigde Griekse Koopman* (*Tijdschrift voor Geschiedenis, 1956*, σελ. 57 - 66).

Ἡ ἀνάληψις τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Βενετίας ἔτρεψε τὴν ἐρευνητικὴν καὶ συγγραφικὴν δραστηριότητα τῆς Σοφίας Ἀντωνιάδου πρὸς νέους χώρους. Ἡ γλῶσσα τῶν Ἐδαγ-

γελίων, ἡ μεταγενεστέρα Φιλολογία τοῦ παρηκμακότος Ἑλληνισμοῦ, ἡ Φιλολογία τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τῶν Νεωτέρων χρόνων ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν πρὸ τοῦ μεγαλειώδους θεάματος τοῦ ἐν δουλείᾳ καὶ δυστυχίᾳ Γένους. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τοπίου ὑπῆρξεν ἀπότομος, ἀλλὰ ἡ ἀκάματος Διευθύντρια μὲ καταπλήσισσαν ταχύτητα ὑπέταξε τὸν τεράστιον ὄγκον τῶν νέων πραγμάτων, τὰ ὅποια ἔκειντο ἐνώπιόν της ὡς ἄμορφος ὕλη τοῦ παρελθόντος : μνημεῖα καὶ κτήρια, ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια, ἔργα τέχνης καὶ εἰκόνες, ἀρχεῖα, παντοῖαι πηγαί... Ἦδη τῷ 1958 ἐδημοσιεύετο εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἡ ἀνακοίνωσις «Πορίσματα ἀπὸ τὴν μελέτην προχείρων διαχειριστικῶν βιβλίων τῶν ἐτῶν 1544-1547 καὶ 1549-1554 τῆς παλαιᾶς κοινότητος Βενετίας» (τόμ. 33, 1958, σελ. 466-487). Ἡκολούθουν ἄλλαι συμπληρωματικαὶ ἀνακοινώσεις «Νέα στοιχεῖα ἀπὸ τὰ κατάστιχα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας (16ου αἰ.)» (Ἀφιέρωμα στὴ μνήμην τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Ἀθῆναι, 1960, σελ. 63-67) καὶ «Πορίσματα ἀπ' τὴν μελέτην τοῦ Βιβλίου Συνοικισίων τῆς Ἀδελφότητος Ἑλλήνων Βενετίας» (Εἰς μνήμην Κ. Ἀμάντου 1874-1960, Ἀθῆναι, 1960, σελ. 432-437). Διὰ μακροῦς ἐκθέσεως πρὸς τὴν Γαλλικὴν Académie des Inscriptions et Belles-Lettres ἐξετίθεντο οἱ σκοποὶ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἰνστιτούτου (L'Institut Grec de Venise, ses buts et son programme, Comptes rendus des séances de l'année 1960, Παρίσιοι, 1961, σελ. 127-143). — «Le chroniqueur vénitien Zancaruolo et les rapports de Venise avec les Crétois et l'empereur de Byzance (XIVe siècle)» (Actes du XIIe Congrès International des Études Byzantines, τόμ. Β', Βελιγράδιον, 1964, σελ. 27-36). — «Ὁ χρονογράφος Zancaruolo καὶ ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1363» (Κρητικὰ Χρονικά, τόμ. 15-16, 1961-1962, σελ. 353-362). — «Ὀικονομικὴ κατάστασις τῶν πόλεων τῆς Κρήτης κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου 1645-1669. Συναλλαγὰι τοῦ Γεωργίου Μόρμوره» (Θησαυρίσματα, τόμ. 4, 1967, σελ. 38-52). — «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Τὸ Ἀρχεῖον Grimani» (Χαριστήριον εἰς Ἀναστάσιον Ὀρλάνδον, τόμ. Γ', Ἀθῆναι, 1966, σελ. 153-165). — «Κατάστιχο τοῦ 1645 περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Ζακύνθου» (Πρακτικὰ Τρίτου Πανιωνίου Συνεδρίου, τόμ. Α', Ἀθῆναι, 1967, σελ. 6-15). — «Della condotta del Cardinale Bessarione. Saggio di interpretazione psicologica» (Rivista di Studi Bizantini e Neoellenici, τόμ. 15, 1968, σελ. 85-94), κλπ. Τὸ τελευταῖον ἔργον «Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης, ὁ ἀγωνιστής, ὁ δημοσιογράφος 1791-1863» (ἐν Ἀθήναις, 1971), ἀναφερόμενον εἰς μέλος τῆς οἰκογενείας της, ἐκφεύγει τοῦ σχήματος.

Τοιοῦτον ὑπῆρξεν εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς του τὸ συγγραφικὸν ἔργον : πλούσιον, πολυσχιδές, ὑψηλῆς στάθμης καὶ ποιότητος, ἐπιστημονικῶς καθαρὸν, τίμιον καὶ εἰλικρινές. Ἀλλ' ἐὰν συνήθως τὸ συγγραφικὸν ἔργον χαρακτηρίζῃ τὴν ΠΑΑ 1973

προσωπικότητα τοῦ γράφοντος, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἢ προσωπικότης ἐρμηνεύει καὶ διαφωτίζει τὸ ἔργον. Καὶ ὑπεράνω πάσης ἄλλης ἐκδηλώσεως ἢ Σοφία Ἀντωνιάδου ὑπῆρξε μία ἰσχυρά, ἐξαίρετος, γοητευτικὴ καὶ ἀκτινοβολοῦσα προσωπικότης, εἶδος ἰδιαίτατον εἰς τὴν πινακοθήκην τῶν Ἑλληνίδων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης. Εἰς αὐτὴν ἐπιθυμῶ δι' ὀλίγων νὰ ἐγκύψω, τελευτῶν, μὲ τὴν ἐμπειρίαν μιᾶς φιλίας ἡμίσεος περιόπου αἰῶνος.

Γεννηθεῖσα εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀνατραφεῖσα εἰς τοὺς κόλπους παλαιᾶς Κρητικῆς οἰκογενείας, ἐκπαιδευθεῖσα εἰς τὴν γεραρὰν παράδοσιν τῆς Γαλατικῆς σοφίας καὶ χάριτος, ἢ Ἀντωνιάδου ἐδέχθη δύο μεγάλας προκλήσεις (ἀποδίδω οὕτω τὸν ὄρον *Challengé* κατὰ τὸ φιλοσόφημα τοῦ ἱστορικοῦ *Arnold Toynbee*), δύο προκλήσεις, αἱ ὁποῖα ἐχάλκευσαν τὴν προσωπικότητά της καὶ ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς βιώματα, εἰς ὕπατα κατορθώματα ἀνθρωπίνου βίου· δύο προκλήσεις, δύο πνευματικὰς περιπετείας, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς δύο περιόδους τοῦ ἐπιστημονικοῦ της σταδίου: τὴν Βαταῦκὴν καὶ τὴν Βενετικὴν.

Εἰς ἡλικίαν τριάκοντα τεσσάρων ἐτῶν ἐκλήθη νὰ διαδεχθῇ τὸν *Hesseling* εἰς τὸ *Leiden* τῆς Ὀλλανδίας, τὸ Λούγδουρον τῶν Βαταύων, περίπτυστον κέντρον κλασσικῶν σπουδῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος. Εἰς τὴν χθαμαλὴν χώραν τῶν ἀναχωμάτων καὶ τῶν διωρῶν, τῶν ἀδστηρῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, τῆς λαμπρᾶς παραδόσεως τοῦ Ἑράσμου, τοῦ *Scaliger*, τοῦ *Vossius*, τοῦ *Grotius*, τοῦ *Meursius*, τοῦ *Valckenaer*, τοῦ *Cobet*, τοῦ πολλοῦ Κοβήτου, διδασκάλου τοῦ Κωνσταντίνου Κόντου, ἢ Ἑλληνὶς καθηγήτρια, περιβεβλημένη τὴν βαρεῖαν τήβεννον τοῦ Πανεπιστημίου, ἀνέλαβε τὸν τεράστιον ἄθλον. Ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος ὑπέταξε τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου, κακῶς ἠχοῦσαν καὶ λυποῦσαν ὧτα εἰθισμένα εἰς τὰ γελαστὰ φωνήεντα, καὶ ἀποκατέστησεν οὕτω τὴν ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τοὺς διδασκομένους καὶ τὸ εὐρύτερον κοινόν. Εἰς τὸ *Leiden* καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ *Amsterdam* ἔφερε τὴν αὔραν τῆς ζωντανῆς λαλιᾶς τῶν Ἑλλήνων, τὴν διαφάνειαν καὶ τὴν χάριν τῶν ποιητῶν, τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ εἰδυλλιακὸν κλίμα τῶν πεζογράφων, τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς παρουσίας της. Τὰ μεσαιωνικὰ καὶ νεώτερα Ἑλληνικὰ γράμματα ἔγιναν προσιτὰ καὶ ἀγαπητὰ εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταετίαν ἢ Ἀντωνιάδου διετέλεσεν ἐκεῖ ἡ μεγάλη πρέσβειρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅτε τῷ 1956 ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας συνάδελφοι καὶ μαθηταὶ ἐν πανηγυρικῇ τελετῇ ἀφίερωσαν εἰς αὐτὴν ἀναμνηστικὴν βίβλον ὑπὸ τὸν Ἑλληνικὸν τίτλον («Ἀντίδωρον»).

Συνεπλήρου ἢ Ἀντωνιάδου τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅτε τὴν 12ην Ἰουλίου τοῦ 1955 ἔδιδεν ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας τῆς Χάγης τὸν

νεομισμένον ὄργανον τῆς Διευθυντρίας τοῦ ἐν Βενετία Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἐκ τῶν ἐρειπίων, ἐκ τοῦ ἀμόρφου σωροῦ τῶν ἀρχείων, ἐκ τῶν ἀτάκτως φυλασσομένων καὶ πλημμελῶς διατηρουμένων εἰκότων καὶ ἄλλων κειμηλίων ἐκαλεῖτο νὰ μεταμορφώσῃ τὸ *Campo dei Greci*, χῶρον τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, εἰς συγκρότημα μνημειακῶν κτηρίων, εἰς ἀρχαιακὴν μονάδα, εἰς μουσεῖον, εἰς ἴδρυμα ἐρεῦνης καὶ παιδεύσεως, εἰς ἐστίαν προβολῆς Εὐρωπαϊκῆς στάθμης. Ἐκαλεῖτο ὡσαύτως νὰ ἐκπαιδεύσῃ τοὺς πρώτους συνεργάτας, νὰ ὀρίσῃ τὰ πεδία τῆς ἐρεῦνης, τὰ θέματα, νὰ ὀργανώσῃ διαλέξεις καὶ διεθνεῖς συναντήσεις, νὰ θέσῃ τὰς βάσεις τῶν περιοδικῶν καὶ ἄλλων δημοσιευμάτων. Νὰ ἐξιστορήσῃ τὰ μεγάλα ταῦτα ἐγχειρήματα, θὰ ἦτο ἀδύνατον. Αἱ ἐκθέσεις τῆς Διευθυντρίας, τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου περικλείουν πλουσιωτάτην ὕλην, διὰ νὰ γραφῇ μίαν ἡμέραν ἡ ἱστορία τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ιδρύματος Βενετίας. Θὰ εἶπω μόνον ὅτι τὸ ἐπιτελεσθὲν ἐντὸς βραχέος σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος ἔργον ὑπῆρξεν ὄντως γιγάντειον. Ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν κτηρίων, ἰδίως τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς, ἔργου τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος *B. Longhena*, καὶ τῆς *Scuola* ἢ *Scoletta San Niccolò*, ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῶν εἰκόνων, ἡ δημιουργία τοῦ μουσείου ἐπετεύχθησαν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον. Ἐνωρίτατα κατέφθασαν οἱ πρῶτοι ἐρευνηταί, οἱ φιλοξενούμενοι καὶ οἱ ἐταῖροι. Ἦδη τῷ 1962 ἤρχισεν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τὸν τίτλον «Θησαυρίσματα» τὸ ἐτήσιον περιοδικὸν ὄργανον τοῦ Ἰνστιτούτου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐτερματίσθη ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἔργου: *Icones de Saint-Georges des Grecs et de la Collection de l'Institut* — Εἰκόνες τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Μανόλη Χατζηδάκη, ἠκολούθησε δὲ τῷ 1966 τὸ ἔργον τοῦ συναδέλφου Ἀνδρέου Ξυγγοπούλου, *Les miniatures du Roman d'Alexandre le Grand dans le codex de l'Institut Hellénique de Venise* — Αἱ μικρογραφίαι τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν κώδικα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας. Ἀμφότερα τὰ δημοσιεύματα ταῦτα, λαμπρὰ εἰς ἐμφάνισιν καὶ περιεχόμενον, ἔδωκαν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκδηλώσεων τὸν τόνον τῆς ὑψηλῆς ἐπιστημονικῆς στάθμης τοῦ νεοπαγοῦς ιδρύματος. Εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν αὐτοῦ ἡ Σοφία Ἀντωνιάδου ἐπέδειξεν ἐκτάκτους ἀρετάς: ἀπαράμιλλον ζῆλον, δύναμιν θελήσεως, ἔκτακτον καλαισθησίαν, ἀγωνιστικὴν διάθεσιν καὶ πείσμα, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐταρχικότητα, ἄνευ τῆς ὁποίας τὸ ὅλον οἰκοδόμημα θὰ συνετριβέτο ἐντὸς τῶν πλοκάμων τῆς γραφειοκρατίας. Ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη, πραγματικὴ Δέσποινα τοῦ Μεγάλου *Longhena*, συνέδεσε τὸ *Campo dei Greci* μὲ τὰς σημερινὰς ἐπιστημονικὰς ἐπιδιώξεις τῆς Ἑλληνικῆς

νεότητος. Ἐγκαταλείπουσα τὴν διεύθυνσιν ἄφινεν εἰς τὸν διακεκριμένον διάδοχόν της, τὸν καθηγητὴν Μ. Μανούσакαν, μίαν λαμπρὰν παράδοσιν.

Τὴν ἐν Ὁλλανδία διδασκαλίαν τέμνει μία περίοδος ὀδύνηρὰ καὶ μεγάλη: ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἐχθρική κατοχή. Τὰ κρίσιμα ταῦτα ἔτη διήρυσεν ἡ ἀείμνηστος συνάδελφος ἐν ἐκτάκτῳ δραστηριότητι καὶ ἐθνικῇ ἐξάρσει. Ἄμα τῇ Ἰταλικῇ εἰσβολῇ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα. Διαρκούντος τοῦ πολέμου παρέσχε τὰς ὑπηρεσίας της καὶ εἰς τὴν «Πνευματικὴν ἐπιστροφάτευσιν» καὶ εἰς τὸ τμήμα ἀποκαταστάσεως ἀναπήρων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Εἰς τὴν φλεγόμενην Κέρκυραν ἔφερε τὴν παραμυθίαν καὶ τὴν ἐγκαρδίωσιν. Κατὰ τὴν Κατοχήν, ὡς μέλος τῆς ὀργανώσεως «Μέριμνα», εἰργάσθη παντοιοτρόπως εἰς ἔργα εὐποιίας καὶ εἰς ἐθνικὰς ἀποστολάς ἐπικινδύνους. Τὸ μικρὸν διαμέρισμα τῆς ὁδοῦ Ξενοφώντος μὲ τὸν ἀπέριττον ναῦσκον του εἶχεν ἀποβῆ κέντρον συναντήσεως καὶ ἀντιστάσεως, γαλήνιον καταφύγιον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὑπερτάτης δοκιμασίας τοῦ Ἔθνους. Εἰς τὸν Πόλεμον καὶ τὴν Κατοχήν ἡ ἀγαπητὴ συνάδελφος ἀφιέρωσε τὰς δυνάμεις της εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ: τῆς ἀπελευθερώσεως, τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς δικαίωσεως τῆς Πατρίδος!

Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τῆς Σοφίας Ἀντωνιάδου ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία ἐνὸς ἀσιγάστου καὶ εὐγενοῦς πάθους: πάθους τοῦ καθήκοντος, τοῦ δέοντος, πάθους τοῦ μέτρου καὶ τῆς τελειότητος· μὲ μίαν λέξιν πάθους τῆς Ἑλλάδος. Εἴτε ἔγραφε τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν περὶ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, εἴτε ἐμελέτα τὴν θέσιν τῆς Λειτουργίας εἰς τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, εἴτε μετέφραζε τὰ ἔργα τῆς νεωτέρας Λογοτεχνίας, εἴτε προσέφερεν ὑψηλὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὸν Πόλεμον, τὴν Κατοχήν καὶ τοὺς τεταραγμένους μεταπολεμικοὺς χρόνους, εἴτε ἐδίδασκεν ἐν Ὁλλανδία καὶ ἔκτιζε καὶ ἠρεῦνα ἐν Βενετία, ἐν μόνον εἶχεν εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν θερμὴν ψυχὴν της: τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴν εἶχεν ὡς μέτρον καὶ τοῦ μόχθου καὶ τῆς χαρᾶς.

Ἡ Σοφία Ἀντωνιάδου καταλείπει εἰς ἡμᾶς συγγραφικὸν ἔργον ἀξιολογώτατον· καταλείπει τὴν παράδοσιν τῆς καλλιιεργείας τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐν Ὁλλανδία· καταλείπει ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα ἀντάξιον τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ Τουρκοκρατουμένου Ἑλληνισμοῦ, ἀγλάϊσμα τῆς ἡμετέρας παιδείας: τὸ ἐν Βενετία Ἰνστιτοῦτον Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν. Τιμιώτερον πάντων καταλείπει ἐν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν δίδαγμα ὡς λαμπρὰν ὑποθήκην τελειώσεως καὶ εὐγενείας. Τὸ δίδαγμα τοῦτο παραδίδομεν εἰς τὰς νεωτέρας γενεάς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 8ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1973

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **N. Λοῦρος** παρουσιάζων τὸ κατωτέρω βιβλίον εἶπε τὰ ἑξῆς :

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸ ὀγκῶδες σύγγραμμα «*Embryology for Surgeons*» (*Ἐμβρυολογία διὰ Χειρουργοῦς*) τῶν Stephen Wood Gray καὶ John Elias Skandalakis.

Στὴν παρουσίαση τοῦ συγγράμματος τούτου προβαίνω γιὰ τρεῖς κυρίως λόγους :

Πρῶτον : Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἐντελῶς πρωτοτύπου ἐπιστημονικοῦ συγγράμματος ποὺ συνδυάζει βαθειὰ γνώση καὶ ἐμβρίθεια μὲ σκοπὸ πρακτικόν. Τὴν λεπτομερειακὴ δηλαδὴ κατατόπιση τοῦ χειρουργοῦ σὲ ὅλες τὶς προϋποθέσεις ποὺ θὰ τὸν ὀδηγήσουν στὴν ἀντιμετώπιση τῆς ταχυδακτυλογικῆς ἐγχειρητικῆς θεραπείας τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, ὅπου καὶ ἂν βρῶσκονται καὶ ὅσο καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ διορθωθοῦν ἢ τοῦλάχιστον νὰ βελτιωθοῦν. Συχνὰ πρόκειται γιὰ παραμορφωτικὰς ἀνωμαλίαις ἢ λειτουργικὰς ἀδυναμίας ποὺ ἀπειλοῦν τὴν ζωὴ ἢ τὸν βίον καὶ καθιστοῦν τοῦτον δυστυχῆ καὶ ἀνυπόφορον. Πρόθεση τῶν συγγραφέων εἶναι πέραν τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς προσφοράς.

Ἐπίτιτλος τοῦ βιβλίου ἀναφέρει ἄλλωστε ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἐμβρυολογικὴν βάση τῆς θεραπείας τῶν συγγενῶν ἀνωμαλιῶν τῆς διαπλάσεως. Τὸ σύγγραμμα περιλαμβάνει 918 σελίδες καὶ 28 κεφάλαια μὲ ἄπειρες εἰκόνες καὶ σχεδιαγράμματα καὶ λεπτομερειακὴ βιβλιογραφία καθὼς καὶ εὐρετήριον θεμάτων καὶ ὀνομάτων. Προηγεῖται ἡ λεπτομερειακὴ περιγραφή τῆς φυσιολογικῆς ἐμβρυϊκῆς ἐξελίξεως καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἐμβρυολογικὴ προέλευσις τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς διαπλάσεως ὄλων τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος. Ἔτσι ἀποτελεῖ τὸν γνώμονα ποὺ κατευθύνει τὴν χειρουργικὴν διορθωτικὴν προσπάθεια καὶ τὶς δυνατότητές της.

Παρόμοιο σχετικό σύγγραμμα δὲν εἶχε ἐπιχειρηθεῖ ἕως τώρα. Καὶ γὰρ ν' ἀποκτήσει ἀπόλυτη ἀκρίβεια καὶ ἀναμφισβήτητο κῦρος, οἱ συγγραφεῖς ἐπεζήτησαν πρὸ τῆς κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου, τὸν ἔλεγχο τοῦ κειμένου ἀπὸ τοὺς κορυφαίους ἀρμοδίους καὶ ἐμπείρους εἰδικοὺς ἀνατόμους καὶ χειρουργοὺς γιὰ κάθε λεπτομέρεια. Κατάλογος τῶν ἐλεγκτῶν τούτων παρατίθεται στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου.

Ὡστε πρόκειται ὄχι μόνον γιὰ πρωτοτύπου περιεχομένου σύγγραμμα, ἀλλὰ καὶ αὐστηρὰ τεκμηριωμένου πὸν ἀποτελεῖ μοναδικὸ ὁδηγὸ τῆς πλαστικῆς Χειρουργικῆς μὲ τὴν πλατύτερη ἔννοιάν της. Σὲ πολλὰ μάλιστα σημεῖα ἐμφανίζει καὶ παρορμήσεις γιὰ νὰ ἐπιχειρηθοῦν νέες διορθωτικὲς προσπάθειες.

Δεύτερος λόγος τῆς παρουσιάσεως τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἕτερος τῶν συγγραφέων τυχαίνει νὰ εἶναι ἀπόφοιτος τοῦ Ἑθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἡ ἐθνικὴ εὐαισθησία τοῦ συγγραφέως τούτου, τοῦ ἐπέβαλε νὰ ἀφιερῶσει τὸ σύγγραμμα στὸ Πανεπιστήμιό μας καὶ κατὰ δεύτερο λόγο στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀτλάντας τῆς Γεωργίας, πηγῆς τῆς ὠριμότητος καὶ τῶν δύο, ὅπως γράφουν, συγγραφέων.

Εἶναι συγκινητικὸ καὶ παρήγορο ὅτι σὲ ἐποχὴ, ὅπου συχνὰ λησμονοῦνται καὶ οἱ στοιχειωδέστερες ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς δασκάλους, ὁ κ. Σκανδαλάκης, παρὰ τὴν μακρὰ καὶ ἐπιτυχημένη θητεία του στὴν μακρυνὴ Ἀμερικὴ, διατηρεῖ ζωνρὴ τὴν εὐγνωμοσύνη του στὸ Ἴδρυμα πὸν ποδηγέτησε τὰ πρῶτα βήματά του.

Ὁ τρίτος, ὄχι λιγώτερο ἰσχυρὸς, λόγος τῆς παρουσιάσεως τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ προσωπικότης τοῦ κ. Σκανδαλάκη, ἀξία ἐξαιρετικῆς ἐξάρσεως. Ὁ κ. Σκανδαλάκης γεννήθηκε τὸ 1920 στοὺς Μολάους τῆς Κρήτης καὶ εἶναι σήμερα μὲν 53 ἐτῶν. Ἐτελείωσε τὴν Ἱατρικὴν μας Σχολὴν τὸ 1946 καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς μου. Ἀπέκτησε τὸ πτυχίον τῆς Εἰδικότητος τῆς Χειρουργικῆς τὸ 1950, διατελέσας Ὑποβοηθὸς καὶ Βοηθὸς τῆς Α' Χειρουργικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ συναδέλφου κ. Χρηστεά. Μὲ αὐτὰ τὰ προσόντα προσελήφθη τὸ 1951 ὡς Βοηθὸς (Resident) στὸ Πανεπιστημιακὸ Νοσοκομεῖο τῆς Ἀτλάντας, ὅπου ἀνῆλθε μέχρι τοῦ 1971 ὅλες τὶς ἀκαδημαϊκὲς βαθμίδες τοῦ Ἐπιμελητοῦ, Ὑφηγητοῦ, Ἐκτάκτου Καθηγητοῦ καὶ τέλος τοῦ Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἑγχειρητικῆς Ἀνατομίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀτλάντας. Ἐγένετο Σύμβουλος Χειρουργὸς στὴν Πανεπιστημιακὴ Σχολὴ τῶν σχετικῶν μὲ τὴν Ὑγίαν Ἐπιστημῶν, στὴν Πανεπιστημιακὴ Σχολὴ Νοσοκομειακῆς Διοικήσεως καὶ στὸ Ἐρευνητικὸ Κέντρο τῆς Γεωργίας. Εἶναι μέλος πολλῶν Ἀμερικανικῶν Ἐταιρειῶν καὶ ἔχει τιμηθεῖ μὲ πολλὰ βραβεῖα καὶ διακρίσεις. Εἶναι συνεκδότης τοῦ περιοδικοῦ «The Surgical Clinics of North America» καὶ ἔχει δημοσιεύσει πολλὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας καὶ τρεῖς μονογραφίας.

Ἄλλὰ ὁ κ. Σκανδαλάκης, πολίτης σήμερα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι θερμὸς Ἑλλήν πατριώτης. Ἀφοῦ κατὰ τὸν Ἑλληνοαλβανικὸ Πόλεμο ὑπηρέτησε στὸ Ναυτικὸ καὶ κατὰ τὴν Κατοχὴ στὴν ἐπικίνδυνη ἐθνικόφρονα Ἀντίσταση καθὼς καὶ κατὰ τὸν Συμμοριτοπόλεμο, ἀπολυθεὶς τῆς ἐπιστρατεύσεως ὡς Ὑποπλοίαρχος τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ καὶ παρασημοφορηθεὶς ἀντιστοίχως, ὁ κ. Σκανδαλάκης συνεχίζει σήμερα, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Ἀτλάντας καὶ μέλος τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τῶν περισσοτέρων Ἑλληνικῶν Ὀρθοδόξων Ὄργανώσεων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τὴν ἑλληνοπρεπῆ δράση του.

Νομίζω ὅτι ὅλα τὰ ἀνωτέρω προσόντα τοῦ κ. Σκανδαλάκη συμβάλλουν στὸ νὰ προβληθῆι ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας τὸ ἐξαίρετο σύγγραμμά του ἀλλὰ καὶ ἡ σημαντικὴ προσωπικότης του, πὺν μετὰ τὴν ἐκκόλαψή της στὴν Πατρίδα του, τὴν τιμᾶ παντοῖότροπα στίς Ἠνωμένες Πολιτεῖες.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 24^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1973

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΗΛΙΑ ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν πανηγυρίζει σήμερον μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ Ἔθνους τὴν 152^{αν} ἐπέτειον τῆς Ἐθνεγεροσύας.

Εἰς τὸν εὐλογημένον ἐκεῖνον Μάρτιον τοῦ 1821, τὸν ὁποῖον ἔσαεὶ θὰ ἐορτάζη τὸ Πανελλήμιον, ὀφείλομεν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες τὴν Ἐλευθερίαν μας.

Μετὰ ἡρωϊκὸν ἑπταετῆ ἀγῶνα οἱ ὀλίγοι, ἀλλὰ γενναῖοι ἐκεῖνοι πρόγονοί μας κατώρθωσαν νὰ ἀποτινάξουν τὸν σκληρὸν ζυγὸν τεσσάρων αἰώνων τυραννίας. Ὁ Ὄθωμανὸς δυνάστης ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν χώραν μας ἐγκαταλείψας πανταχοῦ τέφραν καὶ ἐρείπια. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τότε ἐν μέσῳ τῶν πληγῶν καὶ τῶν συντριμμάτων τοῦ πολέμου ἐπεδόθη μὲ καρτερίαν καὶ αὐτοθυσίαν εἰς τὸ εἰρηρικόν, ἀλλὰ δύσκολον ἔργον τῆς ἀναδημιουργίας καὶ ὀργανώσεώς του εἰς πολιτισμένον καὶ εὐνομούμενον κράτος. Καὶ τὸ κατώρθωσεν εἰς μικρὸν σχετικῶς χρονικὸν διάστημα. Οὕτως ἡ Ἑλλὰς δύνатаι σήμερον νὰ συναγωνισθῆ εἰς πολιτισμὸν οἰονδήποτε προηγμένον κράτος. Αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Ἕλληνοσ!

Ἀλλὰ, κύριοι, δὲν ἐορτάζομεν σήμερον μόνον μίαν ἐπέτειον. Συγχρόνως τελοῦμεν ἐν μνημόσυνον διὰ τὴν ψυχὴν τῶν ἡρώων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔπесαν ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἔλευθερίαν μας. Καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦτο εἶναι πάνδημον. Διότι δὲν ὑπάρχει

έλληνική οικογένεια, ἢ ὅποια νὰ μὴ ἔχη ἓνα τοῦλάχιστον πρόγονόν της ἀγωνισθέντα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς μικρᾶς, ἀλλὰ ἐνδόξου αὐτῆς χώρας μας.

Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ ἐγερθῶμεν καὶ νὰ τηρήσωμεν ἐνὸς λεπτοῦ σιγῆν εἰς μνήμην τῶν πεσόντων καὶ ἀγωνισθέντων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἡρώων Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν Φιλελλήνων, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἐπίσης Ἑλληνας τὴν ψυχὴν.

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΒΑΣ. ΜΑΛΑΜΟΥ

25^Η ΜΑΡΤΙΟΥ 1821

«Τὸ φρονεῖν καὶ πράττειν Ἑλληνικά»

Τιμῶντες τοὺς ἡρώας καὶ νεκρούς, οἵτινες προσέφερον διὰ τῶν ἐνδόξων αὐτῶν ἀγώνων τὴν Ἐλευθερίαν, εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα ἐορτάζομεν σήμερον ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ Πνευματικῷ τῆς Χώρας Ἰδρυματι, τὴν 152^{αν} ἐπέτειον τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Ἀναστάσεως.

Ἐκ τῆς μακροαίωνος ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ 25^ῃ Μαρτίου τοῦ 1821 δέον νὰ παραμείνη εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς Ἑλληνος ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐθνικῆς Ἀναστάσεως ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑπερτάτου Ἐθνικοῦ Χρέους.

Πίπτων ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τῆς Βασιλευούσης ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων αὐτοκράτωρ, καταλείπει αἱματηρὰν ὑποθήκην εἰς τοὺς Ἐπιγόνους : « Ἐνθυμηθῆτε ὅτι εἴσθε Ἑλληνας ».

Ὡς ἔγραφε προσφυῶς ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, ἡ ἔννοια τῆς ἀδιαιρέτου Ἑλλάδος, παλαιὰ ἔννοια τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, καθίσταται ἐντονωτέρα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας.

« Ἡ χάρις τοῦ Ρῆγα εἶναι πολὺ εὐρύτερα τοῦ χάριτος τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τοῦ Δημοσθένους.

Ὁ Ἑλληνισμός, ἀνανήφων ἐκ τοῦ ἐφιάλτου τῆς δουλείας καὶ

ἐπιχειρῶν νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀπωλεσθεῖσαν ἐλευθερίαν του ἐξεγείρεται μεγαλειότερος τοῦ ἐνδόξου ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι Ἑλληνισμὸς μόνον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Σπάρτης, τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Πέλλης, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Νικομηδείας καὶ τῆς Περγάμου, ἀλλ' εἶναι Ἑλληνισμὸς διήκων ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἀπανταχοῦ ἔνθα ἔδρασε καὶ ἐμεγαλύνθη κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ μεσαιωνικοὺς χρόνους ἢ Ἑλλάς, ἀπανταχοῦ ἔνθα διέδωσαν οἱ Ἀπόστολοι τὸν Ἑλληνικὸν Χριστιανισμόν, ἀπανταχοῦ ἔνθα ἐμαρτύρησεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἔνθα ἠγωνίσθη εἰς τὰ πεδία πολυνέκρων μαχῶν, ἔνθα ἠνδραγάθησαν Ἑλληνες βασιλεῖς καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ λαοί, ἀπανταχοῦ ἔνθα ὁμιλεῖται ἢ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀπανταχοῦ ἔνθα τὸ ἔδαφος ἐβάφη δι' αἷματος Ἑλληνικοῦ».

Ἀναμφιβόλως, ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 εἶναι τὸ πλεόν σημαντικὸν ἐθνικόν, πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν γεγονός τῆς νεοελληνικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πλεόν ἀξιοσημεῖωτα συμβάντα τῆς νεωτέρας Εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ πρώτη ἐθνότης, ἡ ὁποία διεξεδίκησε τὰ ἀναφαίρετα ἐθνικὰ της δικαιώματα ἀπὸ ὅλας τὰς ὑποδούλους ἐθνότητας τῆς Εὐρώπης καὶ μετέβαλεν εἰς προᾶξιν τὰ μεγάλα ἰδεώδη τῆς Ἐλευθερίας, Ἰσότητος καὶ Δικαιοσύνης τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως.

Οἱ λαοὶ τῆς ἐλευθέρως Εὐρώπης εὐγνωμόνως ὀφείλουν νὰ στρέψουν τὴν μνήμην πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν αὐτὸν βράχον, ὁ ὁποῖος ἔδειξε τὸν δρόμον τῆς Τιμῆς καὶ τῆς Ἀνθρωπίνης Ἀξιοπρεπείας, τόσον κατὰ τοὺς ἀπωτάτους τῆς ἀρχαιότητος χρόνους, ὅσον καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν διὰ τοῦ μεγαλοεργήματος τοῦ 1821.

Εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνος συνέβαλον ἀποφασιστικῶς δύο στοιχεῖα: Πρῶτον ἡ ὠρίμανσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς ἐνιαῖον, ὁμόγλωσσον καὶ ὁμόθρησκον σύνολον καὶ δεύτερον ἡ διαμόρφωσις τῆς

νέας ἔθνικῆς βουλήσεως εἰς πρᾶξιν δυναμικὴν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων καὶ κινημάτων.

Τὴν ἐξέγερσιν τοῦ μεγάλου καὶ ἐνιαίου Ἑλληνισμοῦ παρεσκεύασεν ἡ δουλεία, τὴν ἀνάστασιν ἐπεχείρησεν ὁ μέγας ἀγών. Οἱ παῖδες μετεβλήθησαν εἰς μαχητάς, αἱ γυναῖκες εἰς ἄνδρας, οἱ ἄνδρες εἰς λέοντας, οἱ διδάσκαλοι εἰς στρατιώτας, οἱ ἱεράρχαι καὶ καλόγηροι εἰς μάρτυρας. Αἱ πόλεις ὠχυρώθησαν εἰς φρούρια, τὰ πεδία καὶ τὰ ὄρη ἀντήχησαν τὰς ἰαχὰς τῶν νικόντων, αἱ θάλασσαὶ ἐξήστραψαν ἀπὸ τὴν λάμπριν τῶν πυρπολικῶν. Μετ' ἀγῶνας ὑπερανθρώπους καὶ ἀπαραμίλλους θυσίας ἀνέστη ἐκ τῆς τέφρας ὁ φοῖνιξ τῆς Ἑλευθερίας.

Ἄλλὰ ποῖον ἦτο τὸ φρόνημα, τὰ συναισθήματα καὶ τὰ ιδεώδη τὰ δονοῦντα ψυχὴν καὶ καρδίαν τῶν ἀσυγκρίτων μαχητῶν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ; Λέγει ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ὅτι οἱ ἰδικοὶ μας λόγοι θὰ ἦσαν ἀσθενεῖς, ὅπως ἴσως καὶ ἀλλάχοῦ, ὅπου συνέρχονται, ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος, Ἑλληνες ἑορτασταὶ τῆς μεγάλης Παναγύρεως, διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν των.

Ἡ ἀνάγνωσις ὀλίγων σελίδων τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Ἀναστάσεως τὸ ὅποῖον ἐχάραξαν οἱ δημιουργήσαντες εἰς ἡμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς τὴν ἐλευθέραν Πατρίδα συνθέτει τὴν καλυτέραν εἰκόνα τοῦ μεγαλείου των.

Τὰ κείμενα ταῦτα δύνανται νὰ μεταβάλουν τὸ ἀκροατήριον εἰς ἐκκλησιαζομένους, μετὰ στοργῆς ἐνωτιζομένους τὰ εὐαγγελικὰ ἐκεῖνα ῥήματα, θαυμάζοντας τοὺς ἡρωϊκούς τελετουργοὺς τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐλογοῦντας τὸν Θεόν, τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος Θεόν, τὸν ἐλευθερώσαντα τοὺς δεσμώτας καὶ ἀναστήσαντα τὴν Νέαν Ἑλλάδα.

Ἐπιτρέφατέ μοι νὰ παραθέσω κείμενα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ Ἑλλὰς κοιμᾶται ἀκόμη, ἤδη ὁμως πολεμεῖ κατὰ τοῦ Ἀλῆ τοῦ Σοῦλι. Ὁ Φῶτος, τοῦ καπετὰν Λάμπρου Τζαβέλλα ὁ υἱός, εὐρίσκειται ὀμηρος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου, παραδοθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατρός, ὅστις διὰ τοῦ ἐνεχύρου ἐκείνου κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Ἀλῆ νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν ἴδιον, τὸν γενναῖον ὑπέρμαχον τῶν Σουλιωτικῶν βουνῶν.

Ἐπιστρέφας δὲ εἰς τὴν πατρίον φωλεὰν τῶν ἡρώων γράφει ὁ Λάμπρος πρὸς τὸν Ἀλῆν :

« Ἀλῆ πασᾶ, χαίρομαι ὅπου ἐγέλασα ἓνα δόλιον. Εἶμαι δὴ νὰ διαφεντεύσω τὴν πατρίδα μου ἐναντίον εἰς ἓνα κλέπτην. Ὁ υἱός μου θέλει ἀποθάνει, ἐγὼ ὅμως ἀπελπίστως θέλει τὸν ἐκδικήσω πρὶν νὰ ἀποθάνω. Κάποιοι Τοῦρκοι, καθὼς ἐσένα, θέλουν εἰποῦν, ὅτι εἶμαι ἄσπλαγχνος πατέρας, μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν υἱόν μου διὰ τὸν ἰδικὸν λυτρωμόν, ἀποκρίνομαι, ὅτι ἂν ἐσὺ πάρης τὸ βουνόν, θέλεις σκοτώσει τὸν υἱόν μου μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φαμελίας μου καὶ τοὺς συμπατριώτας μου. Τότε δὲν θὰ ἤμπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸν θάνατόν του, ἀμῆ ἂν νικήσωμεν, θέλει ἔχω ἄλλα παιδιὰ, ἢ γυναιῖκα μου εἶναι νέα. Ἐὰν ὁ υἱός μου, νέος καθὼς εἶναι, δὲν μένει εὐχαριστημένος νὰ θυσιασθῆ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου, μήτε πρέπει νὰ ὀνομάζεται ἄξιος υἱὸς τῆς Ἑλλάδος πατρίδος μας, ἐὰν μὲ γεναιότητα δὲν ὑποφέρει τὸν θάνατον. Προχώρησε λοιπόν, ἀπιστε, εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ.

Ἐγὼ ὁ ὠμοσμένος ἐχθρός σου
ΚΑΠΕΤΑΝ ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ »

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν ἀντικατοπτρίζει ὅλον τὸν ἡρωϊσμόν τῶν Σουλιωτῶν, τοὺς διωγμοὺς αὐτῶν καὶ τὴν ἀπελπὴν πάλην, τοὺς ὑπερανθρώπους ἀγῶνας καὶ τὰ δάκρυα ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῶν πατρίων βουνῶν, τὴν πικρίαν τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου καὶ ὅλον ἐκεῖνο τὸ σθένος, τὸ ὁποῖον ἠρῶντο ἔπειτα ἐκ τῶν ἀναμνήσεων προγενεστέρων ἀγώνων καὶ θυσιῶν, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεώς αἱ οἰκογένειαι τῶν Τζαβελλαίων, τῶν Βοτσαραίων ;

Ἄς μεταφερθῶμεν τώρα διὰ τῆς φαντασίας τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λάμπρου Τζαβέλλα, ἐκ τῶν βράχων τοῦ Σουλίου εἰς τὰς ρύμας τῆς Βιέννης. Βυσοδομεύει ἐκεῖ τοῦ γένους ἀνάστασιν

ὁ μέγας Θεσσαλὸς Ρήγας ὁ Φεραῖος. Ἐπηηρεασμένος ὑπὸ τῶν κηρυγμάτων τῆς μεγάλης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως σχεδιάζει ἐν τῇ Δημοκρατικῇ του Προπαιδείᾳ τριχρουν, ὀλίγον παρηλλαγμένην τῆς Γαλλικῆς, τὴν σημαίαν τοῦ μέλλοντος νὰ παλαίση Ἕθνος. Τὰ χρώματα αὐτῆς εἶναι τὸ λευκόν, τὸ μέλαν καὶ τὸ ἐρυθρόν. Ἀκούσατε τὰς ὠραίας λέξεις διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ρήγας ἐπεξηγεῖ τὰ τρία χρώματα τῆς νέας αὐτῆς ἐθνικῆς σημαίας.

«Τὸ κόκκινον σημαίνει τὴν αὐτοκρατορικὴν πορφύραν καὶ αὐτεξουσιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ· τὸ ἐμεταχειρίζοντο οἱ πρόπατορές μας ὡς ἔνδυμα πολέμου, θέλοντες νὰ μὴ φαίνωνται αἱ πληγαὶ ὅπου ἔτρεχον αἷμα διὰ νὰ μὴ δειλιῶσιν οἱ στρατιῶται.

Τὸ ἄσπρον σημαίνει τὴν ἀθωότητα τῆς δικαίας ἡμῶν ἀφορμῆς κατὰ τῆς τυραννίας.

Τὸ μαῦρον σημαίνει τὸν ὑπὲρ Πατρίδος καὶ Ἐλευθερίας ἡμῶν θάνατον».

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγους μῆνας, ὁ μέγας εἰσηγητὴς τῆς ἐλευθερίας, συλλαμβάνεται ἐν Τεργέστη καὶ ἄγεται πρὸ τοῦ Βιενναίου ἀνακριτοῦ. Ἡ κατάθεσίς του ἀποτελεῖ τὸν μέγιστον τῶν ὕμνων τοῦ Θεσσαλοῦ πατριώτου καὶ ἐκ τῶν σκονισμένων ἀρχείων τῆς Βιέννης, ἐκ τῶν πεπαλαιωμένων ἐγγράφων τοῦ ἀνακριτικοῦ γραφείου, διαπηδοῦν πρὸς ἡμᾶς αἱ φωτοβόλοι γραμμαί, αἱ περιβάλλουσαι δίκην στεφάνου δόξης τὴν κεφαλὴν τοῦ πρωτομάρτυρος, τοῦ ὁποίου ἡ εὐθαρσῆς ὁμολογία ὠδήγησε μετ' οὐ πολὺ εἰς στραγγαλισμὸν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τοῦ Βελιγραδίου αὐτὸν καὶ τοὺς φιλοπάτριδας ἐταίρους.

«Ὁμολογεῖ ὁ Ρήγας, “λέγει τὸ ἐγγραφον τοῦ ἀνακριτοῦ,” ὅτι πάντοτε ἐπεθύμει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ δὴ ὅτι μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του ἔχει ὡς πρῶτον πόθον, νὰ ἴδῃ ἐκδιωκομένους τοὺς κατακτητὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος».

Ἦ ὁ σπόρος τὸν ὁποῖον ἔσπειρεν ὁ Ρήγας, ἐβλάστησε μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἐξήγειρε τὰς κοιμωμένας ψυχάς, παρεσκεύασε τοὺς βραχίονας, τοὺς ἀργοῦντας. Ἦ δύναμις τῆς θελήσεως ἡ ἐμψυχοῦσα τοὺς κρυφίως μνουμένους εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀναστάσεως, τὸ μυστικῶς κηρυττόμενον ὑπὸ τῶν Φιλικῶν, δεικνύει ἡ Ἀφιέρωσις τῶν εἰς τὴν Ἑταιρίαν προσχωρούντων.

«Φέρω μάρτυρα τὸν ἀλάνθαστον ὀφθαλμὸν τοῦ Δημιουργοῦ μας, εἰς τὸν ὁποῖον κανεῖς συλλογισμὸς καὶ ἐπιθυμία δὲν εἶναι ἀπόκρυφος, ὅτι ἐπιθυμῶν τῆς ταλαιπώρου Πατρίδος μας καὶ τοῦ δυστυχοῦς Γένους τὴν ἀνάστασιν, ἐμβαίνω μέλος εἰς αὐτὴν τὴν Ἀδελφότητα. Ὅτι ἡ ἀφιέρωσίς μου γίνεται, χωρὶς νὰ παρακινηθῶ ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν, εἰ μὴ μόνον ἀπὸ ἀληθῆ πατριωτισμὸν, ὅτι ἔδωσα τὸν Ὁρκὸν μου μὲ ἐλευθέραν θέλησιν, εὐρισκόμενος ὑγιῆς καὶ κατὰ τὸν νοῦν καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Τὸν Ὁρκὸν τοῦτον ὑπόσχομαι, ὡς τίμιος ἄνθρωπος καὶ ὁμνῶ εἰς τὸ πανάγιον καὶ φοβερὸν Ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ φυλάξω ἀπαρασάλευτον. Ἄν ἴσως ποτὲ λησμονήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου καὶ δὲν φερθῶ ὡς πιστὸς Πατριώτης καὶ ὡς ἀληθινὸς Ἀφιερωμένος, τὸ μὲν σῶμα μου ἀφίνω εἰς ὅλα τὰ βάσανα καὶ δυστυχίας ταύτης τῆς προσκαίρου ζωῆς καὶ τὸν σκληρότατον καὶ ἀτιμότερον θάνατον, νὰ μὴν ἀξιωθῶ ταφῆς καὶ εὐλογίας τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας, τὴν δὲ ψυχὴν μου παραδίδω δι' αἰώνιον κόλασιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν δαιμόνων, τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἱερᾶς Πίστεώς μας καὶ τὸ ὄνομά μου νὰ γίνῃ τὸ ὄνομα τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος. Σὺ λοιπόν, Ἀδελφέ, δέξου τὴν ἀφιέρωσίν μου, τὴν ὁποῖαν τώρα καὶ διὰ πάντα προσφέρω εἰς τὸ Γένος μου διὰ τὴν Ἐλευθερίαν του. Δέξου με Ἀδελφὸν Ἀφιερωμένον εἰς αὐτὸν τὸν Ἱερὸν Δεσμόν».

Εἶναι ὄρκος ἢ διαθήκη τὸ θαυμάσιον τοῦτο κείμενον; Μόνον ὅταν ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ὀλόκληρος ἀφοσιούται εἰς τὴν πατρίδα,

καθ' ἃ ἀπήτει ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγερωθῶσιν ἐκ τῆς νάρκης τὰ ἔθνη.

Καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐσαλπίσθη πράγματι τὸ ἐγερωτήριον. Ἀπὸ τοῦ Γενικοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἰασίου, κατερχόμενος ὡς ἡγέτης τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ὁ ἡγεμονικὸς γόνος τῶν Ὑψηλαντῶν, ἐξεκάλεσε πρὸ τῶν ψυχῶν τῶν Ἑλλήνων τὰς σκιάς τῶν μεγάλων προγόνων καὶ παρέστησεν εἰς τοὺς ταλαιπωρουμένους, τοὺς συντετριμμένους, τοὺς ἀλυτρώτους, τὰς σκιάς ἐκείνας συναγωνιζομένας καὶ χαιρούσας ἐπὶ τῇ εὐαγγελιζομένη ἀπολυτρώσει.

Τὸ Ἐθνικὸν ὄραμα 400 ἐτῶν δουλείας ἐπραγματοποιήθη δι' ἐπιπόνου ἀγῶνος ὀκτὼ ὀλοκλήρων ἐτῶν. Τὴν προσδοκίαν καὶ παρόρμησίν του εἶχεν ἄνευ ἀναβολῆς ἐγκολπωθῆ ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος.

Ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς, ἐνστερνιζόμενος ὅτι μόνον διὰ καθολικοῦ ἀγῶνος μέχρι ἐσχάτων κερδίζεται τὸ Ἀνώτατον Ἀγαθόν, μετέβαλε τοὺς λόγους τοῦ Ὑψηλάντου εἰς Ἔργον Ἐθνικόν.

«Καὶ οἱ κροῖσοι τοῦ χρήματος ἤνοιξαν τοὺς θησαυροὺς των. Οἱ ἱεροὶ ποιμένες ἐνεψύχωσαν τὸν λαὸν διὰ τοῦ ἰδίου των παραδείγματος. Οἱ πνευματικοὶ ἡγέται ἐχάραξαν τὴν πορείαν διὰ τῶν σοφῶν των παραινέσεων, οἱ ἐν τῇ ξένη διακεκριμένοι Ἕλληνες συνεισέφερον εἰς τὴν Πατρίδα τὸν χρεωστούμενον φόρον».

Ἄλλ' ὑπέρανω τῶν προσδοκιῶν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ὑπῆρχεν ἡ πίστις ὅτι τὸ ἔθνικόν κίνημα ἠελόγει ὁ μέγας τῆς Ἑλλάδος Θεός.

Ἐγραφεν ὁ Μακρογιάνης :

«Ἐσὺ, Κύριε, θ' ἀναστήσης τοὺς πεθαμένους Ἕλληνες, τοὺς ἀπογόνους αὐτηνῶν τῶν περίφημων ἀνθρώπων, ὅπου στόλισαν τὴν ἀνθρωπότη μ' ἀρετή. Καὶ μὲ τὴ δύναμή σου καὶ τὴ δικαιοσύνη σου θέλεις νὰ ξαναζωντανέψης τοὺς πεθαμένους. Καὶ ἡ ἀπόφασή σου ἢ δίκια εἶναι νὰ μεταειπωθῇ Ἑλλάς νὰ λαμπρυνθῇ αὐτήνη»

καὶ ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ὑπάρξουν οἱ τίμοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἀνθρώποι, ἐκεῖνοι ὅπου ἔπερασπίζονται τὸ δίκαιον».

Μεγαλογοῦν οἱ ἀσύγκριτοι μαχηταὶ ὡς «ὑπερασπισταὶ τοῦ δικαίου». Ἐπιτελοῦν τὸ Γεγονὸς - Σύμβολον. Τοποθετοῦν τὸν λίθον - θεμέλιον, βάσιν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ὡς ἀπόηχος τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἡμερῶν φθάνει τὸ μήνυμα εἰς ἡμᾶς καὶ ἀποτελεῖ φάρον λαμπρὸν διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τοῦ Ἔθνους.

Ἡ ὀλιγάριθμος ἐκείνη δρᾶξ τῶν προγόνων ἐμεγαλοῦργησε διὰ τῆς συνειδητοποιήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Χρέους, τῆς συμπνοίας, τῆς ἐνότητος καὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς συνεχείας καὶ συνεπειας, ἐξουδετεροῦσα τὰς ὑπαρχούσας κατ' ἐπανάληψιν τάσεις πρὸς διχόνοιαν.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία ἀποτελεῖ τὴν πρώτην τυπικὴν ἐνέργειαν ἐμπράκτου ἐκπληρώσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Χρέους. Οἱ ἐμπνευσταὶ τῆς ἀντελήφθησαν ὅτι, μόνον ὅτε ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ὀλόκληρος ἀφοσιοῦται εἰς τὴν Πατρίδα καὶ ἐνώσωσι τὰς δυνάμεις των οἱ ὑπόδουλοι, εἶναι δυνατόν νὰ ἐγερθοῦν ἐκ τῆς νάρκης τὰ ἔθνη.

Τὸ ἴδιον κεντρικὸν νόημα, τοῦ Ἐθνικοῦ Χρέους, διὰ τὸν ὑπὲρ πάντα ἀγῶνα εἶχε καὶ τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἰασίου τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου, πρώτου στρατιωτικοῦ ἡγέτου τῶν πεδίων τῆς μάχης τοῦ 1821, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων ἔλεγεν :

« Ἄς κινηθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐν κοινὸν φρόνημα
Μὲ τὴν ἔνωσιν, ᾧ συμπολίται, μὲ τὸ πρὸς τὴν ἱερὰν θρησκείαν σέβας, μὲ τὴν εὐτολμίαν καὶ σταθερότητα ἢ νίκη μας εἶναι βεβαία καὶ ἀναπόφευκτος. Αὐτὴ θέλει στεφανώσῃ μὲ δάφνας ἀειθαλεῖς, αὐτὴ μὲ χαρακτῆρας ἀνεξαλείπτους θέλει χαράξῃ τὰ ὀνόματα ἡμῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας διὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπερχομένων γενεῶν».

Πεντακόσιοι λόγιοι ἔφηβοι ἐκ τῶν πρώτων νεκρῶν τοῦ ἱεροῦ

Ἐργῶνος. Ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία τῶν γυμνασίων καὶ σχολείων τῶν Ἡγεμονιῶν καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ρωσίας ἀφωσιώθη εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα μετ' ἀπαραμίλλου προθυμίας. Νέοι οἱ ὅποιοι εἶχον ὅλας τὰς ἀρετάς, τὴν πειθαρχίαν, τὴν τόλμην, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὰς ἐθνικὰς ὑποθήκας.

Δι' ἐγγράφου μνημειακοῦ ἐκήρυττεν ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευσις τὴν πολιτικὴν ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἐθνους τῶν Ἑλλήνων, ἡ δὲ ἱστορικὴ Διακλήρυξις τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἐπιδαύρου πρὸς τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τονίζει τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν λέγουσα :

« Ἀπόγονοι τοῦ σοφοῦ καὶ φιλανθρώπου Ἐθνους τῶν Ἑλλήνων, σύγχρονοι τῶν νῦν πεφωτισμένων καὶ ἐννομουμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ θεαταὶ τῶν καλῶν » . . .

Ἄς μοι ἐπιτραπῆ ὅπως μὴ ἀναφερθῶ ἔτι περισσότερον εἰς τὰς σελίδας ἐκεῖνας τῶν Εὐαγγελίων τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἐθνους τὰς ὁποίας ἔγραψαν χρυσοῖς γράμμασιν οἱ δημιουργοὶ τοῦ μεγάλου ἔπους τοῦ 1821.

Ἀναπέμπω μίαν μόνον λέξιν, ἀνακεφαλαιοῦσαν ὅλα τὰ αἰσθητά τὰ πλημμυροῦντα τὴν καρδίαν μας, συνοψίζουσαν ὅλας τὰς ἐπαγγελίας τῶν ὁποίων βαρυτάτην ἀναλογιζόμεθα τὴν εὐθύνην, τὴν μίαν λέξιν : Εὐγνωμονοῦμεν.

Ταπεινὸς δέκτης τοῦ μεγάλου καὶ ἱστορικοῦ διὰ τὸ Ἐθνος μας μηνύματος τοῦ Ἐθνικοῦ Χρέους, τῆς Ἐθνικῆς Ἐνότητος καὶ τῆς Πνευματικῆς Συνεχείας, ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω τὴν σημασίαν τῆς ἱστορικῆς ὑποθήκης ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐθνικὴν ἐπιταγὴν διὰ τὴν Χώραν μας.

Ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸν Ἕλληνα εἰς στιγμὰς καὶ περιόδους ἐθνικοῦ μεγαλείου καὶ ἀνατάσεως εἶναι ἡ Ἐπίγνωσις τοῦ Ἐθνικοῦ Χρέους. Ἡ ὑπευθυνότης τῶν Ἑλλήνων ὅτε τὸ Ἐθνος καλεῖται νὰ κατακτήσῃ κορυφὰς ἱστορικοῦ μεγαλείου εἶναι φαινόμενον μοναδικὸν καὶ ἰδιαζόντως χαρακτηρηστικόν.

Ἐλληνικὸς Χῶρος λάμπει, καταυγάζεται ἀπὸ τὴν ἰδίαν φλόγα καὶ ἐκφράζεται εἰς μίαν ἁρμονίαν συνόλου ἢ ὁποία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συγκλονιστικὴ.

Ἱστορικὴ συνέπεια, ἐνότης καὶ πνευματικὴ πλήρωσις προσδιορίζουν τὴν συνεχεῖ καὶ διεθνῶς ἀκτινοβολοῦσαν ἐθνικὴν δημιουργίαν.

Ἐποχρῆσις τῶν ἐπιζώντων εἶναι νὰ διατηρήσωμεν ἀκεραίας τὰς ὑψηλὰς καὶ μεγάλας ἐκεῖνας δυνάμεις, διὰ τῶν ὁποίων ἠδυνήθη ὁ Ἕλλητισμὸς νὰ μείνῃ ἀλώβητος διὰ τῶν αἰώνων, νὰ τελετουργήσῃ τὸ θαῦμα, τὴν «ἐκ τοῦ τάφου ἀνάστασιν» καὶ νὰ προβῇ εἰς νέους θριάμβους διεθνοῦς ἀκτινοβολίας.

Ὡς ἔγραφε καὶ ὁ Ζαμπέλιος πρὸς Καποδίστριαν :

«Τὸ φρονεῖν καὶ πράττειν Ἑλληνικὰ»

εἶναι ἡ πεμπουσία τῆς ἐθνεγεροσύνης τοῦ 1821.

Ὅσακις τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐμεγαλοῦργησεν, ἀρχαῖοι καὶ νέοι ἤρωες συμβαδίζουσι ὡς σύγχρονοι ἐπὶ τῆς αὐτῆς δαφνοστρώτου ὁδοῦ, δημιουργοὶ ἱστορικῶν σταθμῶν δι' ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐγραφεν ὁ πολὺς Μακρυγιάννης :

«Ὅλοι οἱ προκομμένοι ἄντρες τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, οἱ γοναῖγοι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ Λυκοῦργος, ὁ Πλάτων, ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Λεωνίδας, ὁ Δημοστένης καὶ οἱ ἐπίλοιποι πατέρες γενικῶς τῆς ἀνθρωπότητος, κοπιάζαν καὶ βασανίζονταν νύχτα καὶ ἡμέρα μ' ἀρετὴ, μὲ ἱλικρινεῖαν, μὲ καθαρὸν ἐνθουσιασμὸν νὰ φωτίσουνε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ τὴν ἀναστήσουν νὰ ἔχῃ ἀρετὴ καὶ φῶτα, γενναιότητα καὶ πατριωτισμὸν... Ἐντυναν τοὺς ἀνθρώπους ἀρετῇ, τοὺς γύμνωναν ἀπὸ κακῆ διαγωγῆ... καὶ γένονταν δάσκαλοι τῆς ἀλήθειας».

Καὶ ἰδοὺ πῶς περιέγραφε τὴν ἱστορικὴν συνέπειαν καὶ συνέπειαν τῆς φυλῆς μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ εὐαισθησίαν, ἢ ὁποία διακρίνει τὸ ἔργον του, πλουσίαν κληρονομίαν διὰ τοὺς νεοέλληνας :

«Πᾶμε . . . νὰ ἰδοῦμεν τοὺς παλιοὺς τοὺς Ἑλληνας εἰς τὸ μέρος ὅπου κατοικοῦνε νὰ βροῦμε τὸ γέρο Σωκράτη, τὸν Πλάτωνα, τὸν Θεμιστοκλῆ, τὸν λεβέντη Λεωνίδα, καὶ νὰ τοὺς εἰποῦμε τὶς χαροποιῆς εἰδησεις, ὅτι ἀναστήθηκαν οἱ ἀπόγονοί τους . . . Δι' αὐτοὺς ἦταν τὰ ἔργα τους ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο θέλησε ὁ Θεὸς ὁ δίκιος κι' ἀνάστησε καὶ τοὺς ἀπογόνους τους» . . .

«Οἱ χαροποιῆς εἰδησεις», σοφὰ τὸ ἐκφράζει, εἶναι «οἱ ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς». Καὶ σήμερον, ἐποχὴν ἀντιρωϊκὴν, ὅτε τοῦλάχιστον αἱ μέχρι τοῦδε γνωστὰ προϋποθέσεις, ἐθνικοὶ φανατισμοὶ καὶ ἀνακατατάξεις γεωπολιτικαὶ ἐκλείπουν, τὸ βαθύτερον μῆνυμα τοῦ ἔπους τοῦ 1821 διὰ τοὺς ἐπιγόνους εἶναι «οἱ ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς».

Καθῆκον ὑπέρατον ἢ μετὰδοσις εἰς τοὺς ἐπιγόνους καὶ ἰδιαίτερος σήμερον εἰς τὴν νεωτέραν γενεὰν τοῦ ἱστορικοῦ μηνύματος, ἢ παράδοσις τῆς ἱερᾶς δαδός.

Συνειδητοποιοῦντες τὸ πλούσιον ἱστορικὸν παρελθὸν καὶ ἀτενίζοντες μὲ ἐλπίδας τὸ μέλλον — εἴθε νὰ μὴ διαφρευθῶμεν — βαρυνόμεθα μὲ τὴν δύσκολον ἀποστολὴν, τὴν ἐθνικὴν ἐντολὴν, νὰ διατηρήσωμεν ἀρμονικὴν καὶ ἄρρηκτον τὴν Ἑλληνικὴν ἄλυσον.

Καὶ ὡς ὁ ποιητῆς διὰ τοῦ «σοφοὶ δὲ προσιώντων» προσδιορίζει, ἔχει ἢ πνευματικὴ ἡγεσία κυρίαν ἀποστολὴν νὰ διαισθάνεται καὶ προβλέπει τὰς παγκοσμίους ἐξελίξεις καὶ νέα ρεύματα, δίδουσα εἰς τὴν νεωτέραν γενεὰν — διὰ τῶν ναμάτων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας — τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἢ ὅποια θὰ τὴν καθιστᾷ ἰκανὴν διὰ μίαν σταθερῶς ἐνεργὸν παρουσίαν εἰς τὸν διεθνή χῶρον.

Ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τοὺς ἥρωας τῆς Παλιγγενεσίας τοῦ 1821, ἄς σπείρωμεν τὸν σπύρον τοῦ Ἐθνικοῦ Χρέους εἰς τὰς καρδίας τῆς νέας τῶν Ἑλλήνων γενεᾶς.

Δύσκολος ἢ κληρονομία τοῦ Νεοέλληρος. Ἡ ὠραιότερα καὶ βαρύτερα. Συνεχῆ παρουσίαν εἰς τὸ παγκόσμιον προσκῆμιον ὑποχρεώνει. Θὰ ἐπιτευχθῆ αὕτη;

Δι' ἐντόνου συναισθηματισμοῦ συχνὰ ἐκφράζεται τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα. Συγκινησιακὰ στοιχεῖα ἀναμειγνύονται εἰς τὸν αὐστηρὸν χῶρον τοῦ πνεύματος, τὰ ὁποῖα εἰς τὰς ἀνοδικὰς πορείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ δημιουργοῦν ἐπιτεύγματα, τὰ ὁποῖα ἐκπλήσσουν τὴν ἀνθρωπότητα. Γίνεται οἰκουμενικὴ ἐπιταγὴ ὁ Ἑλληνικὸς Λόγος. Τὰ ἴδια ταῦτα συγκινησιακὰ στοιχεῖα, ἰδιαζόντως Ἑλληνικά, γίνονται πρόξενοι, ἐὰν ἀφεθοῦν ἀπειθάρχητα, περιόδων ἐκτονώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ καθοδικὴ τροχιά γίνεται τόσον περισσότερον ἐπικίνδυνος, ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ χώρου τοῦ Λόγου.

Περίεργον, ἀλλ' ἀληθὲς τὸ φαινόμενον: συχνάκις ἰδέαι αἱ ὁποῖαι χωλαίνουν τρέχουν γρηγορώτερα τῶν ἄλλων. . .

Μόνον ὅτε τὰ ἄτομα εἶναι πλήρη ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀρετῆς προφυλάσσονται ἀπὸ τὴν παγίδα, ἣτις «μὲ δόλωμα» τὴν Ἐλευθερίαν ὁδηγεῖ δι' ἐπικινδύνων διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα ὁδῶν εἰς τὴν ἀνελευθερίαν.

Ὁ ἱερός ἀγὼν τοῦ 21 ἔχει τόσας ὄψεις, ἐκφράσεις καὶ ἡμέρας, ὥστε ἐκάστη νὰ δύναται νὰ διδάξῃ, νὰ φρονηματίσῃ, νὰ συγκινήσῃ.

Σαφῆς ἡ ἀποστολὴ τοῦ Νεοέλληρος: Συνείδησις τοῦ Ἐθνικοῦ Χρέους, διατήρησις τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ συνεχοῦς ἀναβαπτίσματος εἰς τὰς πηγὰς καὶ τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν. Ἡ πλέον σαφῆς ἐπίγνωσις τοῦ Χρέους δὲν εἶναι ἢ κατάκτησις κορυφῶν κατὰ περιόδους. Ὁχι ὀλίγοι λαμπροὶ σταθμοί, ἀλλὰ συνεχῆς δημιουργία.

Σήμερον κατ' ἐξοχὴν, ὅτε ἡ Ἑλλάς ἀντὶ τοῦ εὐρύτερου Ἑλληνικοῦ χώρου ἔχει περιορισθῆ εἰς τὸ Ἑλλαδικὸν ἔδαφος καὶ ὑφισταμένη τὰς εἰρηνικὰς πιέσεις μιᾶς ὑπερχειλιζούσης εἰς παλμόν, πνευματικὰς καὶ οἰκονομικὰς δραστηριότητος Εὐρώπης, ὀφείλομεν ὡς Ἕλληνες, διὰ νὰ μὴ ἀφομοιωθῶμεν ἀπὸ τὴν πληθυσμιακὴν τῆς ἀνθρωπότητος πλημμυρίδα, νὰ διατηρήσωμεν Ἐθνικὴν Ἐνότητα, δύναμιν τοῦ Λόγου, Ἀρετὴν. Ἀκριβῶς ὅ,τι μᾶς κατέλιπεν ὡς πολύτιμον δίδαγμα καὶ ἐθνικὴν ἐπιταγὴν ἢ Ἐπανάστασις τοῦ 1821. Τὰ ἱστορικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἐθνους δὲν ἀποτελοῦν «μνημεῖα» διὰ κατάθεσιν στεφάνων καὶ ἀνα-

λόγους πανηγυρισμούς, ἀλλὰ λαμπροὺς φάρους φωτίζοντας τὴν περαιτέρω πορείαν τοῦ Ἔθνους.

Ἐπερηφάνους, ἐλευθέρους πολίτας τῆς ἀνθρωπότητος ἃς μᾶς διατηρήσει ἢ ἐπιταγή τῆς ἱστορίας.

Εἰς τὴν σύγχρονον λαίλαπα τῆς πληθυσμιακῆς παγκοσμίου γιγαντώσεως, ἃς ἀντιπαρατάξωμεν τὸ οἰκουμενικὸν πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐνωτιζόμενοι τὸ Δημοκρατικὸν ἀπόφθεγμα :

«ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατὴ ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς
ὁ ξύμπας κόσμος».

Ἡ δὲ μὲ ἄσβεστον τὴν ἱερὰν φλόγα μὲ εὐλάβειαν παραδίδεται εἰς τὴν νεωτέραν γενεάν.

Φέρει τὸ μήνυμα :

Ἐθνικὴ δημιουργία καὶ Ἀρετή.

Ἐπικαλούμενοι τὸν Μέγαν τῆς Ἑλλάδος Θεόν, εὐελπιστοῦμεν ὅτι, παρὰ τὴν διεθνῆ σύγχυσιν, ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία θ' ἀνταποκριθῆ εἰς τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βήματος τοῦ Ἀνωτάτου τούτου Πνευματικοῦ Ἰδρύματος θὰ ἐκφωνηθῆ εἰς τὸ μέλλον, ὁ ἀντίστοιχος Πανηγυρικός, μὲ τὴν ἰδίαν συγκίνησιν καὶ σεβασμὸν καὶ ἴσως περισσοτέραν ἱστορικὴν συνέπειαν.

Τὸ ἐλπίζω καὶ τὸ εὔχομαι. Δι' ἡμᾶς θὰ εἶναι ἡ ὠραιότερα τῶν ἱκανοποιήσεων, ἡ μεγαλυτέρα τῶν ἀμοιβῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ ΤΗΣ 24ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1973

Α Π Ο Ν Ο Μ Η

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΟΥ

Μετά γνώμην τῆς *Τάξεως Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν* καὶ ἀπόφασιν τῆς *Ὀλομελείας*, ἀπονέμονται :

1) Τὸ *Ἀριστεῖον* Γραμμάτων εἰς τὸν λογοτέχνην κ. *Ἀθανάσιον Πετσάλην - Διομήδη*, διότι καὶ σπουδαίαν προγενεστέραν ἐν τῷ συνόλω ἐργασίαν ἔχει παρουσιάσει καὶ διὰ τοῦ δημοσιευθέντος κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν ἔργου του συνέβαλε μέγਾਲως εἰς τὴν πρόοδον τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων.

Ὁ κ. Πετσάλης - Διομήδης διαθέτει ἰσχυρὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἐξοπλισμὸν καὶ ἐκλεκτὸν λογοτεχνικὸν τάλαντον, ἔχει δὲ νὰ παρουσιάσῃ σταθερὰν καὶ γόνιμον συγγραφικὴν ἀπόδοσιν. Μὲ τὰ ἔργα του «Μαυρόλυκοι», «Καμπάνα τῆς Ἁγίας Τριάδος», «Ἑλληνικὸς Ὁρθρος» καὶ ἄλλα, οὗτος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἐπιφανὴς συγγραφεὺς, κατ' ἐξοχὴν ἐθνικός. Μὲ τὰ ἔργα του δὲ «Ἡ κυρὰ τῆς Ὑδρας» καὶ «Ὁ Κατακαημένος τόπος» συνεπλήρωσε καὶ ὠλοκλήρωσε τὸν εὐρύτατον κύκλον τῆς σειρᾶς τοῦ «Μυθιστορήματος ἐνὸς Ἑθνους», ἣτις ἀποτελεῖ μακρόπνοον πεζογραφικὴν σύνθεσιν.

Εἰς τὰ ἔργα τοῦ κ. Πετσάλη - Διομήδους, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει ἰσχυρὰ ἐπικὴ πνοὴ καὶ ἀρτία σύνθεσις, οἱ θησαυροὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑθνους μετουσιοῦνται εἰς δημιουργικὴν ἔμπνευσιν καὶ ἀξιοποιοῦνται εἰς λογοτεχνικὸν ἔργον, κυριαρχεῖ δὲ καὶ θριαμβεῦει ἡ ἀκλόνητος πίστις εἰς τὰ ἑλληνικὰ πεπερωμένα.

2) Τὸ ἐκ δραχμῶν 30.000 βραβεῖον, ἀθλοθετηθὲν ὑπὸ τῆς κ. Ἑλένης Οἰκονομίδου, εἰς τὸν κ. **Δημήτριον Παπακωνσταντίνου**, ἐκπαιδευτικὸν καὶ ἀπόφοιτον τῆς μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. Ὁ κ. Παπακωνσταντίνου διεκρίθη διὰ τὴν ὅλην πατριωτικὴν καὶ πνευματικὴν δραστηριότητά του ἐν Κωνσταντινουπόλει — ἢ ὅποια ἐθεωρήθη ὡς σπουδαία συμβολὴ εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἐκεῖ Ὅμογενείας — ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀξιόλογον καὶ ἀναμφισβήτητον λογοτεχνικὸν καὶ κριτικὸν ἔργον του.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

1) «**Άριστεῖον τῶν Ἱστορικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν**, ἀπονεμόμενον εἰς Ἑλληνα ἐπιστήμονα ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀλλαχοῦ ἐγκατεστημένον, ὅστις πρὸς τῷ συνόλῳ τῆς προγενεστερᾶς αὐτοῦ σπουδαίας ἐργασίας συνέβαλε μέγας καὶ δι' ἔργου ἐκδοθέντος κατὰ τὴν παρελθούσαν τετραετῆ περίοδον ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὴν πρόοδον τῶν Ἱστορικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι».

Προτάσεις ἢ αἰτήσεις ὑποψηφίων, συνοδευόμεναι ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως περὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν τίτλων ἐν γένει αὐτῶν, θὰ γίνουσι δεκταὶ εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1973, ἢ δὲ ἀπονομὴ τοῦ ἀριστείου γενήσεται, συμφώνως πρὸς τὸν κανονισμόν, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 25^{ης} Μαρτίου 1974».

2) «**Βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν**, μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου 150.000 δραχμῶν, διὰ τὴν καλύτεραν σύνθεσιν διπράκτου τοῦλάχιστον μελοδράματος, συνολικῆς διαρκείας μιᾶς πλήρους παραστάσεως, ἐπὶ ἀναλόγου ἀξίας κειμένου (λιμπρέττου), τὰ τυχόν δικαιώματα τοῦ ὁποίου βαρύνουν τὸν διαγωνισθόμενον συνθέτην. Προθεσμία ὑποβολῆς παρτιτούρας δι' ὀρχήστραν καὶ ἐτέρας εἰς διασκευὴν διὰ πιάνο ὀρίζεται μέχρι τῆς 30^{ης} Ἀπριλίου 1976. Ἡ ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1976».

3) «**Βραβεῖον δραχμῶν 75.000**, διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς καλύτερας βιογραφίας τῶν ἀδελφῶν Ριζᾶρη, ἀθλοθετούμενον ὑπὸ τοῦ **Ἐπιχειρηματικοῦ καὶ Ἐπιστημολογικοῦ Παιδείας καὶ Ἐπιστημῶν**. Τὸ ἔργον ἀπαρτιζόμενον ἐκ δέκα τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων σχήματος 8^{ου} μεγάλου καὶ συντασσόμενον μετ' εὐρεῖαν ἀρχεῖακὴν ἔρευναν, πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων, μνημονευομένων εἰς ὑποσελίδια σημειώματα. Ἐν τέλει θὰ προστίθενται βιβλιογραφία καὶ πίνακες ὀνομάτων καὶ πρα-

γμάτων. Προθεσμία υποβολής της εργασίας εις πέντε αντίτυπα μέχρι της 30^{ης} Ἀπριλίου 1975. Ἡ ἀπονομή κατὰ Δεκέμβριον 1975».

4) «Βραβεῖον δραμῶν 75.000, διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς καλυτέρας βιογραφίας τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμᾶ, ἀθλοθετούμενον ὑπὸ τοῦ **Ἑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν**. Τὸ ἔργον ἀπαρτιζόμενον ἐκ δέκα τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων σχήματος 8^{ου} μεγάλου καὶ συντασσόμενον μετ' εὐρεΐαν ἀρχειακὴν ἔρευναν, πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων, μνημονευομένων εἰς ὑποσελίδια σημειώματα. Ἐν τέλει θὰ προστίθενται βιβλιογραφία καὶ πίνακες ὀνομάτων καὶ πραγμάτων. Προθεσμία υποβολῆς τῆς ἐργασίας εἰς πέντε ἀντίτυπα μέχρι τῆς 30^{ης} Ἀπριλίου 1976. Ἡ ἀπονομή τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1976».

5) «**Βραβεῖον τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (Ι.Κ.Α.)**, δραμῶν 100.000, ἐπὶ τῷ ἐορτασμῷ τῆς 150ετηρίδος τῆς Ἐθνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, πρὸς βράβευσιν τῆς καλυτέρας ἀνεκδότου μελέτης μὲ θέμα : «Ἡ ἐξέλιξις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἐν Ἑλλάδι, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 19^{ου} αἰῶνος μέχρι σήμερον». Προθεσμία υποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀνώνυμα ἀντίτυπα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου οὐδαμῶθεν ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλως τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως μέχρι τῆς 30^{ης} Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομή τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 10ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ Κ. ΗΛΙΑ ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΛΟΥΡΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ὁ Γεώργιος Παπανικολάου εἶναι μία ἀπὸ τὶς τρεῖς ἐξαιρετικὲς προσωπικότητες ποῦ ἔχει τιμήσει ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ τὴν ἀνωτάτη διάκρισή της, τοῦ Ἐπιτίμου Μέλους. Ὑποχρέωση λοιπὸν ἐκπληρώνει ἡ Ἀκαδημία μὲ τὴν τέλεση ἐπιστημονικοῦ μνημοσύνου γιὰ τὸ Ἐπίτιμο Μέλος της, τὸ μεγάλο τέκνο τῆς Πατριίδας μας, ποῦ ἔθεσε τὴν ἀνεξίτηλη σφραγίδα του στὴν προσπάθεια τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητας ἀπὸ νόσο ἐπάραιτη, βασανιστικὴ καὶ συχνὰ θανατηφόρο, καθὼς καὶ ἐπειδὴ διευκόλυνε σημαντικὰ τὴν διάγνωση καὶ τὴν θεραπεία πολλῶν ἄλλων παθήσεων.

Πέρασαν ἕνδεκα χρόνια ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Παπανικολάου ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια του σὲ ἡλικία 79 χρόνων. Εἶχε γεννηθεῖ στὰ 1883 καὶ πέθανε στὰ 1962.

Πῶς νὰ ἀρχίσει κανεὶς τὴν ἐξιστὴρηση τοῦ βίου του, χωρὶς νὰ θεωρηθεῖ ὅτι διηγεῖται δύσκολα πιστευτὸ μυθιστόρημα. Μία κινηματογραφικὴ ταινία ποῦ ἔγινε μὲ τὴν πρωτοβουλία τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀντικαρκινικῆς Ἐταιρείας, γιὰ νὰ τιμήσει τὴν μνήμη καὶ τὸ ἔργο του, καὶ ποῦ ἔχει προβληθεῖ σὲ ὁλόκληρη τὴν Ὑφήλιο καὶ στὴν ἑλληνικὴ τηλεόραση, προσπάθησε νὰ ἀποδώσει τὴν σταδιοδρομία του μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Ὀδύσσεια τοῦ Dr. Pap». Ἐτσι τὸν ὀνόμασε συγκόπτοντας τὸ ὄνομά του ἢ παγκόσμια κοινὴ γνώμη. Ἡ δραματικὴ ἀναπαράσταση τοῦ περιβάλλοντος χωρὶς νὰ ὑπάρχει ὁ πρωταγωνιστής, παρὰ μονάχα σὲ ἀναμνηστικὲς φωτογραφίες, εἶναι βέβαια πολὺτιμη, ὅταν βοθηθεῖ ἡ φαντασία. Ἀλλὰ ἡ λεκτικὴ καὶ ἀχροαματικὴ προσπάθεια ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο βιογραφικὸ συμπλήρωμα.

Γιὰ ὅποιον ἀναλάβει νὰ σκιαγραφήσει μιὰ μεγάλη φυσιογνωμία, εἶναι σπουδαῖο προνόμιο τὸ νὰ ἔχει συνδεθεῖ φιλικὰ μαζί της. Ὁ χρόνος, ποῦ ὄλα τὰ σαρώ-

νει, επιτρέπει έτσι την προσπάθεια, ή μνήμη και τὰ λόγια νὰ ξαναζωντανεύουν τὸν ἄνθρωπο πὸν ἔφυγε. Γιατὶ δὲν πεθαίνει κανεὶς πραγματικά, παρὰ μόνον ὅταν λησμονεῖται. Οἱ πράξεις πὸν ἀξίζουν μόνον ἀνεξίτηλες. Ἄλλὰ ὁ ἄνθρωπος εὐκόλα παραμορφώνεται ἀπὸ τὴν φαντασία πὸν προσπαθεῖ νὰ ἐξάρει τὶς ἀρετές του ἢ νὰ ἀμαυρώσει τὰ ἐλαττώματά του. Ὅταν ὁμως ἡ μορφή εἶναι ἀκόμη νωπή, ὅταν ἡ φωνή του ἐξακολουθεῖ νὰ προκαλεῖ τὴν παραίσθηση τῆς ἀκοῆς καὶ ὅταν τὸ βλέμμα φωτίζει ἀκόμη τὴν ἀνάμνησή του, ἡ σκιαγράφηση στηρίζεται σὲ ζωντανὰ στοιχεῖα πὸν δὲν ἀπέχουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Καὶ ὁ συναισθηματισμὸς ζωγραφίζει μὲ χρώματα τῆς ψυχῆς τὸν ἀξέχαστο φίλο.

Ἔτσι, ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἄν, ἐκπληρώνοντας ἐντολή τῆς Ἀκαδημίας, συνδύσω μαζί μὲ τὰ ἀντικειμενικὰ στοιχεῖα τῆς δράσεως τοῦ Γεωργίου Παπανικολάου τῆς προσωπικότητάς του τὴν ἀτομικὴ μου μνήμη, γιὰ νὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποδώσω τὸν ἄνθρωπο πὸν γνώρισα ἀπὸ κοντὰ καὶ τὸ ἔργο του, σήμερα πολῦτιμο κτῆμα ὄλου τοῦ κόσμου.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1961, 78 περίπου χρόνων, ἐτοιμαζόταν νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Νέα Ὑόρκη, τὸ περιβάλλον, δηλαδή, πὸν γιὰ 40 χρόνια εἶχε πλαισιώσει τὴν δραστηριότητά του. Καὶ ἔφυγε, ὄχι γιὰ νὰ ἀναπανθεῖ, ὅπως εἶχε κάθε δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ ὕστερα ἀπὸ ἀκατάπανστους ἀγῶνες. Ἄλλὰ ἔφυγε γιὰ νὰ ἀποδυθεῖ σὲ νέες προσπάθειες. Ὁ θαυμασμὸς γιὰ τὴν σημασία τοῦ ἔργου του τοῦ εἶχε ἰδρῦσει ἓνα μεγάλο Ἴνστιτούτο στὸ Μιαμί τῆς Φλόριδας, πὸν φέρει τὸ ὄνομά του καὶ πὸν ὁ ἴδιος θεωροῦσε σὰν τὴν ἐκπλήρωση τοῦ ὄνειρου του. Τὴν δημιουργία, δηλαδή, τῆς «Στέγης τῆς Κυτταρολογίας». Ὅταν τοῦ πρότειναν νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνση αὐτοῦ τοῦ Ἴνστιτούτου, ἡ ἀπόφασή του ἦταν, ὅπως ὁ ἴδιος τὴν χαρακτηρίζει σ' ἓνα γράμμα πὸν μοῦ ἔστειλε, «σκληρή», νὰ ἐγκαταλείψει, δηλαδή, ἔπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια τὴν Νέα Ὑόρκη, . . . «ἀλλὰ δὲν βλέπω πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀρνηθῶ νὰ θυσιάσω μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες φιλοδοξίες τῆς ζωῆς μου, νὰ δημιουργήσω μιὰ στέγη γιὰ τὴν Ἀποφολιωτικὴ Κυτταρολογία, πὸν πρόσφερε τόσο μεγάλες θετικὲς ὑπηρεσίες στὴν ἀνθρωπότητα. Ξέρω πῶς τὸ ἔργο μου εἶναι δύσκολο, ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ, ἀκόμα διατηρῶ τὴν παλιά μου αἰσιοδοξία καὶ τὸ ἰδεῶδες ὅπου μοῦ δόθηκε τὸ προνόμιο νὰ ἀφιερῶσω ὅλη τὴν ἐπιστημονικὴ δράση μου». Ἦξερε λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τῶν 78 χρόνων πῶς ἡ ἡλικία δὲν ἀστειεύεται. Ἄλλὰ αὐτὴ δὲν ἦταν ἱκανὴ νὰ τοῦ κόψει τὰ φτερά. Ἔτσι τὸ κομψὸ του σπίτι στὸ Douglaston, κοντὰ στὴν Νέα Ὑόρκη, εἶχε ἀπογυμνωθεῖ ἀπὸ τὰ περισσότερα ἐπιπλά του καί, ὅσα εἶχαν ἀπομείνει, περιμέναν τὴν σειρά τους γιὰ νὰ μεταφερθοῦν στὸ Μιαμί.

Ἦταν λαμπρὰ στὴν ὑγεία του καὶ γεμᾶτος κέφι πὸν θὰ πῆγαινε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν καινούργια ζωή του. («Ἦδη ἀγόρασα ἐκεῖ», μοῦ ἔγραφε, «ἓνα ὄρατο

σπιτάκι με θέα στον ὠκεανὸ καὶ ὅλες τὶς ἀνέσεις . . . » Τὸ φθινοπωρινὸ δειλινὸ, ποὺ ἀπὸ τὰ ἀνοιχτὰ παράθυρα ἔστελνε ποῦ καὶ ποῦ κίτρινα φύλλα μέσα στὸ δωμάτιο, τύλιγε μὲ κάποιο πέπλο μελαγχολικὸ τὸν διάλογο τοῦ Παπανικολάου μὲ τὸ παρελθόν. Ἄλλὰ οἱ τελευταῖες χρυσῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνες προσπαθοῦσαν νὰ διαπεράσουν τὶς ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ μέλλον σὰν φωτεινῆς ἐλπίδες . . .

Κοντός, μᾶλλον εὐσωμος, μὲ κάπως δυσανάλογα μεγάλο κεφάλι γιὰ τὸ σῶμα του καὶ κοντὸ λαιμό, μὲ μάτια γεμᾶτα καλωσύνη καὶ στόμα ἀδιάκοπα χαμογελαστό, ὁ μεγάλος Γεώργιος Παπανικολάου, ὁ θρυλικὸς Dr. Pap, δὲν εἶχε τίποτα ποὺ νὰ ἀντιπροσωπεύει στὴν ἐμφάνισή του, οὔτε τὴν ἰδιοφυΐα του, οὔτε καὶ τὴν πολυτάραχη ὀδυσσειακὴ ζωὴ του. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ συναντοῦμε στὸ πέρασμά μας χωρὶς νὰ τὸν προσέχουμε. Πάντα περιποιημένος, ἀλλὰ ἀπλοϊκός, συμπαθητικὸς, γεμᾶτος εὐγένεια καὶ μετριοφροσύνη, περπατοῦσε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους σὰν κάποιος κοινὸς θνητός. Οἱ φυσιογνωμιστῆς τοῦ περασμένου αἰῶνα θὰ γέμιζαν ἀπογοήτευση ἂν προσπαθοῦσαν νὰ μαντεύσουν τὴν σημασία του, συνδυασμένη μὲ τὶς πιὸ ἀπίθανες ταλαιπωρίες τοῦ ἀνήσυχου βίου του.

Ὡστόσο, ὁ Παπανικολάου γιὰ νὰ φθάσει ἐκεῖ ποὺ ἔφθασε, πέρασε ἀπὸ πολλὰ ἀνηφορικὰ μονοπάτια ποὺ ἀπαρτίζουν τὴν μυθιστορηματικὴ ζωὴ του.

Ἄς παρακολουθήσουμε τὸ ἀγοράκι ποὺ γεννήθηκε στὶς 13 Μαΐου 1883 στὴν Κύμη τῆς Εὐβοίας καὶ ποὺ τριγύριζε στὰ μαγευτικὰ τοπία της, μὲ ποιὸς ξέρει ποιὲς πρωτόγονες σκέψεις καὶ ἀπίθανες φαντασίες. Ὁ πατέρας του, Νικόλαος Παπανικολάου, ἦταν καλὸς γιατρὸς καὶ Σαμαρείτης τῆς ἐποχῆς του στὴν κωμὸπολη τῆς Κύμης. Ἦταν καὶ πολιτευόμενος, ἐπανελημμένως βουλευτῆς καὶ δήμαρχος. Εἶχε δύο γιουὺς. Τὸν ἕναν τὸν προόριζε, ὅπως τόσο συχνὰ συμβαίνει, γιὰ διάδοχο καὶ συνεχιστὴ του. Ἔτσι τὸν ἔστειλε στὸ Γυμνάσιο στὴν Ἀθήνα, κι ἔπειτα νὰ σπουδάσει Ἰατρικὴ στὸ Ἐθνικὸ μας Πανεπιστήμιο. Χωρὶς ἐνθουσιασμό, δὲν ἐναντιώθηκε ὁ Γιώργος. Ἡ πατρικὴ ἐπιταγὴ ἦταν τότε ὑποχρεωτικὰ σεβαστή. Ἄλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τότε τὸν ἐνδιέφεραν τὸ αἶνιγμα τοῦ σύμπαντος καὶ τὰ μυστήρια τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅταν ὅμως στὰ 1905 πῆρε τὸ δίπλωμά του ἀπὸ τὴν Ἰατρικὴ Σχολή, ἄρχισαν τὰ μεγάλα προβλήματα. Δήλωσε στὸν πατέρα του πὼς δὲν θὰ ἀσκοῦσε τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα. Προτιμοῦσε τὸ καλοκαίρι, κάτω ἀπὸ τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων, νὰ διαβάξει φιλοσοφία καὶ νὰ ἀφήνει τὸν νοῦ του νὰ συγκρούεται μὲ τὰ μεγάλα ἐρωτηματικά. Στὸ χειμωνιάτικο δωματιάκι του ἔμαθε μόνος του Γαλλικὰ καὶ Γερμανικὰ καὶ διάβαζε Kant, Nietzsche καὶ Schopenhauer. Ἔπαθε τότε ἕναν ψυχικὸ κλονισμό, ἐπειδὴ καὶ ἡ φιλοσοφία δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε. Τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα του ξεκινοῦσε μὲ προβληματισμοὺς ποὺ τὸν πλησίασαν ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἀγωνι-

στική περίοδο τοῦ δημοτικισμοῦ δίπλα στὸν Μαβίλη, τὸν Σοφοῦλη, τὸν Ἴωνα Δραγούμη. Τὰ βήματα ἦσαν ἄστατα καὶ γεμάτα ἀπορίες. Ἀλλὰ ἡ πνευματικὴ καλλιέργεια στάθηκε πολύτιμη παρακαταθήκη, ἀποδεικνύοντας ἔτσι, ἄλλη μιὰ φορά, πόση σημασία ἔχει γιὰ τὶς θετικὲς ἐπιστῆμες ἡ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωση.

Ὁ πατέρας του, ὅμως, ἀνυπομονοῦσε καὶ βέβαια ἀνησχοῦσε. Ὑστερα ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴ του θητεία (1904 - 1906), τί θὰ γινόταν αὐτὸ τὸ παράξενο παιδί πὸν ἔγινε γιατρός, ἀλλὰ δὲν ἔκανε παρὰ περιπάτους στὰ μαγικὰ τοπία τῆς Κύμης διαβάζοντας ἀκατάληπτα βιβλία χωρὶς κανένα πρακτικὸ σκοπὸ; Πότε ἐπιτέλους θὰ καταστάλαζαν τὰ ἀήσυχα μυαλά του, πὸν τὸν ἔφεραν συχνὰ σὲ συγκρούσεις μὲ τὴν παραδοσιακὴ νοοτροπία τοῦ πατέρα του;

Ἡ ἐλπίδα ὅτι τὸ Ἐξωτερικὸ θὰ τοῦ ἔδινε κάποια κατεύθυνση ἔπεισε τὸν στοργικὸ πατέρα νὰ δεχθεῖ τὴν παράκληση τοῦ γιοῦ του νὰ τὸν στείλει στὴν Γερμανία, νὰ συμπληρώσει τάχα τὶς ἰατρικὲς του γνώσεις (1907). Δὲν ὑπῆρχαν τότε, ὅπως ἄφθονες ὑπάρχουν σήμερα ὑποτροφίες, καὶ οἱ πατρικὲς ὕλικές θυσίες ἦταν σημαντικὲς. Στὸ ἔξωτερικὸ, ὅμως, ἀντὶ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὶς ποθούμενες πρακτικὲς ἐπαγγελματικὲς γνώσεις, ἢ ἀνθρωπολογία, ἢ ζωολογία καὶ γενικότερα ἢ βιολογία καὶ ἡ φιλοσοφία ἔγιναν στὸ Freiburg, στὴν Ἰένα καὶ ἔπειτα στὸ Μόναχο (ὅπου ἔλαβε τὸ Διδακτορικὸ Δίπλωμα Φιλοσοφίας) καὶ στὸ Παρίσι, τὰ θέματα τῆς σπουδῆς του. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια (1910) γύρισε πίσω στὴν Ἑλλάδα, κανένα πρακτικὸ ἀποτέλεσμα γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ διαδοχὴ τοῦ πατέρα του δὲν εἶχε προκύψει. Ἔτσι οὔτε ὁ ἴδιος ἤξερε πῶς νὰ χαρακτηρίσει τὴν ἐπαγγελματικὴ του κατάρτιση. Οὔτε ὁ ἴδιος ἤξερε ἀν εἶναι λίγο ἀνθρωπολόγος, ἢ λίγο ζωολόγος ἢ φιλόσοφος, ὅπωςδήποτε ὅμως ὄχι γιατρός ἰκανὸς νὰ ἀσκήσει τὴν ἀποστολὴ του. «Κτηνίατρο» τὸν χαρακτήριζε μὲ ἀπορία τὸ ἀπλοϊκὸ περιβάλλον τῆς Κύμης, πὸν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Γερμανίας, τὸν ἔπνιγε. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Κατσαρᾶς, ὅταν γύρισε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν Γερμανία, ὕστερα ἀπὸ εἰδικὲς σπουδὲς στὴν Παθολογικὴ Ἀνατομία, πὸν τὸν ἀνέδειξαν θεμελιωτὴ αὐτοῦ τοῦ Κλάδου στὸ Πανεπιστήμιό μας, ἔθεωρεῖτο ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον του σὰν «γιατρός τῶν νεκρῶν»!

Ἦταν ἐπόμενο ὁ νεαρὸς Παπανικολάου νὰ ζητήσει νὰ ξαναφύγει γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ. Ἡ ἡλικία περνοῦσε, τὰ ὕλικά μέσα εἶχαν ἐξαντληθεῖ. Πῶς νὰ μὴ στενοχωρηθεῖ ὁ γερασμένος καὶ ἀπογοητευμένος πατέρας, ὅταν ἔμαθε πῶς ὁ γιός του, χωρὶς χρήματα, χωρὶς ἐπάγγελμα καὶ προοπτικὴ ἀποφάσισε, μὲ ποιὸς ξέρει πόσο λίγες οἰκονομίες, ὄχι μόνον νὰ ξαναφύγει στὰ 1910 γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ, ἀλλὰ τὴν παραμονὴ νὰ ἐνώσει τὸν βίον του ἀπρόοπτα μὲ μιὰ ἀπρῶικη κοπέλλα καὶ ὡς ἦταν ἀρχοντοπούλα Μαυρογένη. Δὲν ἦταν ἔρωτας τρελλὸς πὸν τὸν παράσυρε. Τὴν γνώ-

ρισε, τὴν ἐξετίμησε, καὶ ἐκείνη χωρὶς διαταγῆς ξεκίνησε γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀπαραίτητη σύντροφος στὸ μακρυνὸ ταξίδι τῆς ζωῆς τοῦ Παπανικολάου. Τὸ ὄνομά της ἄλλωστε ἦταν Μαρία, ἀλλὰ καὶ Μάχη.

Ἀπένταροι καὶ τολμηροί, μὲ τὴν πεποίθηση πὼς κάποτε θὰ ξεκρεμοῦσαν τὰ ἀστέρια, βρέθηκαν στὴν Γαλλία. Καὶ ἐκεῖ κάποια ἀπὸ τὶς ἀπίθανες ἐκεῖνες τύχες, ποὺ κατευθύνουν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ μεγάλα πεπερωμένα, ἔρριξε τὸν Παπανικολάου στὸ «ἰχθυοτροφεῖο» ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν Αὐλὴ τοῦ γνωστοῦ φυσιοδίφῃ Πρίγκηπα Ἀλβέρτου τοῦ Μονακοῦ. Ἔτσι μέσα στὴν περιφρημη θαλαμηγὸ τοῦ «L'Hirondelle» ἔλαβε μέρος στὶς ὠκεανογραφικὲς ἐξερευνησῆεις. Μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία τῆς ἐποχῆς μὲ τὶς σπασμωδικὲς κινήσεις, δείχνει τὸν Παπανικολάου νὰ ἀναζητεῖ μέσα στὰ ψάρια τὴν κατεύθυνση ποὺ δὲν εἶχε πάρει ἀκόμα. Ἀλλὰ, ἐπαγγελματικὲς ἀντιζηλιές μὲ κάποιον συνάδελφό του στὸ Ἐργαστήριο τῆς θαλαμηγού ἀνάγκασαν τὸν ὑπερήφανο, τὸν φιλότιμο Ρωμιό, νὰ ἐγκαταλείπει τὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ θάνατος ἄλλωστε τῆς μητέρας του στὰ 1911 ἐπανάφερε τὸν Παπανικολάου στὴν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ Βαλκανικοὶ Πόλεμοι τὸν καθήλωσαν στὸν στρατὸ ὡς τὰ 1913, ὁπότε ἀποφάσισε νὰ ἐκστρατεύσει στὸν μακρυνὸ Νέο Κόσμο. Ἐκεῖ σκέφθηκε νὰ ζητήσῃ ἄσυλο στὸν μεγάλο Ἀμερικανὸ ζωολόγο καὶ φυσιοδίφῃ, ἰδρυτὴ τῆς γενετικῆς, Thomas Hunt Morgan (Βραβεῖο Nobel 1933), ποὺ εἶχε λάβει γνώση γιὰ κάποια ἐργασία τοῦ Παπανικολάου τῆς γερμανικῆς ἐποχῆς. Γιὰ τοῦτο ἔγινε δεκτὸς μὲ φιλοφροσύνη. Αὐτὴ ὅμως δὲν μεταφράζεται σὲ μέσα συντηρήσεως. Τί νὰ τὶς κάνει τὶς ἀπέραντες γνώσεις του, ἀφοῦ δὲν ἦταν ἱκανὲς χωρὶς ἐπάγγελμα νὰ συντηρήσουν τὸ πεινασμένον ζευγάρι; Ἦταν ὡστόσο καὶ μουσικὸς ὁ πολύτροπος νέος. Καὶ νόμιζε πὼς τὸ βιολί του στὰ καφενεῖα τῆς Νέας Ὑόρκης θὰ μπορούσε νὰ ἀποσπᾶσει ὀβολοὺς, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ δὲν ὑπῆρχαν ἀκόμα ραδιόφωνα καὶ τηλεόραση. Βιολιὰ ὑπῆρχαν ὅμως πολλὰ καὶ ἔτσι κατάντησε πωλητὴς σὲ κάποιο ἐλληνικὸ κατάστημα ταπητουργίας στὴν Νέα Ὑόρκη. Ὁμως γιὰ μιὰ δυὸ μέρες μονάχα, ἐπειδὴ τὸν ἀναγνώρισε κάποια γνωστὴ του κυρία καὶ ντράπηκε. Στὸ ἀναμεταξὺ ἡ κ. Μάχη δὲν πρόδιδε τὸ ὄνομά της. Μὲ καρτερία κατασκεύαζε κουμπιὰ γιὰ κάποιο μεγάλο κατάστημα, ἐνῶ ὁ πρωταγωνιστὴς ἔγινε προσωρινὰ δημοσιογράφος στὴν γνωστὴ ἐλληνικὴ ἐφημερίδα «Ἀτλαντὶς» τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ ἀπελπισία λοιπὸν τὸν ξανάφερε στὸν Morgan, ποὺ ἐκτιμώντας τὴν μόρφωση καὶ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ νέου, τοῦ βρῆκε ἐπιτέλους μιὰ θέση βοηθοῦ στὸ New York Hospital, στὸ Παθολογοανατομικὸ Ἐργαστήριο. Κλειδώνει τότε στὴν θῆκη του τὸ βιολί του γιὰ νὰ τὸ προορίσει ὡς ἀνταμοιβή του, ὅταν θὰ ἔχει μάθει ἀγγλικά.

Στὴν Νέα Ὑόρκη, λοιπὸν, ἡ μοῖρα του ἔρριξε τὴν ἄγκυρα της στὰ 1914.

Ἐκεῖ τὸ ἔρασιτεχνικὸ ὡς τότε μυαλὸ τοῦ Παπανικολάου μὲ τὴν κολοσσιαία μὀρφωση καὶ τὴν ἀδάμαστη φαντασία, πὸν δὲν εἶχαν ὠστόσο ποτὲ σταθεῖ σὲ κανένα συγκεκριμένο κλάδο, ἀπλώνεται πρὸς τὴν βιολογικὴ ἔρευνα.

Ἄλκοολισμὸς καὶ κληρονομικότης, τὰ χρωματοσώματα τῶν θηλέων, ἡ περιοδικότης ὄρισμένων γυναικείων φαινομένων, γιὰ πρώτη φορὰ συνδυασμένη μὲ τὴν ἐξέταση τῶν ζωϊκῶν ἐκκριμάτων (1917) καὶ πολλὰ ἄλλα, γίνονται τὰ θέματα τῆς πρωτότυπης ἔρευνάς του. Ἐχον ἀπήχηση οἱ ἐργασίες του καὶ τοῦ προσφέρουν τὸν παράξενο, σχετικὰ μὲ αὐτές, τίτλο τοῦ Ἐκτάκτου Καθηγητοῦ τῆς Κλινικῆς Ἀνατομίας στὸ Πανεπιστήμιο Cornell τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅπου ποτὲ του δὲν ἐδίδαξε Ἀνατομία. Κυτταρολογία μάλιστα, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα. Ἀγαθὴ φήμη τὸν παρακολουθεῖ μὲ κάποια μισθολογικὴ ἄνεση. Ἀγοράζει τότε τὸ πρῶτο σπίτι στὴν Νέα Ὑόρκη, διορίζεται ὅμως ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο στὰ 1917 Τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Ζωολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν, διάδοχος τοῦ μακαρίτη Ἀποστολίδη. Ἡ παρεξηγημένη σφραγίδα τοῦ ζωολόγου εἶχε φαίνεται ἀποτυπωθεῖ ἀπάνω του. Δὲν πρόλαβε ὅμως νὰ ἀναλάβει τὴν Ἔδρα. Τὸν ἔπασαν οἱ πολιτικὲς περιπέτειες τῆς ἐποχῆς. Σὲ μιὰ δεύτερη πρόσκληση, ὅταν συγκροτήθηκε τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης στὰ 1928, δὲν μπόρεσε νὰ ἀνταποκριθεῖ, γιὰτὶ εἶχε δημιουργήσει μονάχος τὰ μέσα πὸν χρειάσθηκαν γιὰ τὶς ἔρευνές του καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἔπεισε τὴν Νέα Ὑόρκη καὶ ὀλόκληρο τὸν κόσμον ὅτι δὲν τοῦ ταίριαζε κανένας ἀκαδημαϊκὸς τίτλος, καμιά ἰατρικὴ εἰδικότης, γιὰτὶ ἐφεῦρε μόνος του, ἐπιτέλους, τὴν κατεύθυνσή του. Καὶ ἡ Κα Μάχη στάθηκε μὲ αὐταπάρηση κοντά του, χωρὶς ἐπιστημονικὲς προϋποθέσεις, ἀλλὰ μὲ εἰδύνα καὶ ἀντίληψη πὸν τὴν κατέστησαν ἔμπειρο βοηθὸ του.

Ἐπρεπε νὰ διαθέτει μεγάλη φαντασία, βαθειὰ μὀρφωση καὶ ἐξαιρετικὴ ἱπποκρατικὴ παρατηρητικότητα γιὰ νὰ στρέψει τὴν προσοχή του, ὄχι στὴν μελέτη τῶν κυττάρων πὸν συγκροτοῦν τὴν συνοχὴ τῶν ἀνθρώπινων ἰστῶν, ὅπως τόσοι καὶ τόσοι πρὶν ἀπ' αὐτὸν εἶχαν πραγματοποιήσει, ἀλλὰ στὴν μεμονωμένη μορφή τους, ἄγνωστη καὶ ἄχρηστη ὡς τότε θεωρούμενη, τὴν μορφή τῶν κυττάρων πὸν μὲ τὴν φθορὰ ἐγκαταλείπουν τὸ σῶμα μας, δηλαδὴ ἀποφολιδώνονται. Αὐτὴ ἡ στροφή τοῦ πρωτότυπου ἐνδιαφέροντος τοῦ Παπανικολάου, μακριὰ ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ ἐπιστήμη, χαρακτηρίζει τὸ πρῶτο ἀξιοθαύμαστο βῆμα τῆς ἰδιοφυίας του. Ἀφοῦ σπούδασε τὸν πιὸ ἀπίθανο συνδυασμὸ γνώσεων, χωρὶς σχέδιο, χωρὶς συγκεκριμένο σκοπὸ, χωρὶς προγραμματισμένη προοπτικὴ, κατόρθωσε νὰ γίνῃ ἓνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους στυλοβάτες τῆς σημερινῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Μακριὰ ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικὸ συμβατισμὸ κατόρθωσε νὰ ἀνακαλύψει ἓναν ὀλόκληρο κυτταρικὸν κόσμον, ἄγνωστο ὡς τότε, περιφρονημένο καὶ παραπεταμένο: τὸν κόσμον τῶν κυττάρων

πὸν βρίσκονται στὴν ἐπιφάνεια τῶν ἀνθρώπινων κοιλοτήτων καὶ ξεκολλοῦν καὶ πέφτουν μὲ τὴν φθορά. Τὸν φανταζόμαστε, νύχτα - μέρα σκυμμένο ἀπάνω στὸ μικροσκόπιο, νὰ παρακολουθεῖ μὲ ἔκθαμβα μάτια καὶ μὲ ἀδιάκοπο καρδιοχτύπι, τὰ καταπληκτικὰ ὅσο καὶ πολύμορφα ὄργανα τῆς φύσεως πὸν περιέχουν τὸ ἀνεξιχνίαστο ἀκόμη μυστήριον τῆς ζωϊκῆς ὑποστάσεως. Πόση προσοχὴ ἔπρεπε νὰ συγκεντρώνει ὁ ἐρευνητὴς γιὰ νὰ ξεχωρίζει τὶς μορφολογικὰς λεπτομέρειες καὶ τὴν ἀντιστοιχίαν τους μὲ τὶς φυσιολογικὰς καὶ παθολογικὰς λειτουργικὰς ἐκδηλώσεις! Ἡ μελέτη αὐτῶν τῶν κυττάρων, τὸν ὠδήγησε (1939) στὴν ἀνακάλυψιν τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν πρώτων σταδίων τῆς δημιουργίας τοῦ καρκίνου καὶ ἔτσι στὴν δυνατότητα τῆς ἀνιχνεύσεως καὶ διαγνώσεως τῆς καταραμένης νόσου, σὲ μιὰ ἐποχὴ πὸν δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναπτύξει τὴν καταστρεπτικὴν κακοήθειάν της. Ἡ σχετικὴ ἐπιβεβαιωτικὴ μονογραφία του τοῦ 1943 θὰ μείνῃ ἱστορικὴ. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι, ὅταν ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ προφθαίνει νὰ ἐφαρμοσθεῖ σ' αὐτὴν τὴν πρώϊμην ἐποχὴν, τὰ ἀποτελέσματά της εἶναι ἀπείρως ἀνώτερα. "Ἄν σήμερα παρατηρεῖται σημαντικὴ βελτίωσις τῶν θεραπευτικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ καρκίνου σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ἰατρικῆς, αὐτὸ τὸ ἀνθρωποσωτήριον ἀποτέλεσμα ὀφείλεται στὴν πρώϊμην ἀνιχνύουσα καὶ ἀνακάλυψίν του μὲ τὴν μέθοδον Παπανικολάου, γνωστὴ σήμερα ὄχι μόνον σὲ κάθε ἰατρικὴ γωνίαν τῆς γῆς, ὅπου καὶ ἐφαρμόζεται ἢ ἀνιχνευτικὴ μέθοδός του, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλα τὰ στρώματα τῆς κοινωνίας.

Δὲν ὑπῆρξε καρκινολόγος, ὅπως σφαιερὰ συχνὰ θεωρεῖται. Οὔτε ὑπῆρξε συνεχιστὴς ὁ Παπανικολάου κάποιων προηγούμενων ἐρευνῶν, ὅπως συνήθως συμβαίνει στὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης. Ὑπῆρξε ὁ πρῶτος πὸν συνέλαβε τὴν ἰδέαν καὶ ὁ ἴδιος πὸν πραγματοποιοῖεν ἀτόφια τὴν πρακτικὴν ἀπόδοσίν της γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἄπειρα εἶναι ἀκόμα καὶ ἄλλα ἐρευνητικὰ συμπεράσματα, καὶ ἰδίως ἐνδοκρινολογικά, πὸν συγκροτοῦν τὸν νέον αὐτὸν κλάδον τῆς Ἰατρικῆς μὲ δημιουργὸν τὸν Παπανικολάου, τὴν («Ἀποφολιωτικὴν») δηλαδὴ «Κυτταρολογία» καὶ πὸν δὲνμποροῦν βέβαια νὰ περιγραφοῦν λεπτομερέστερα ἐδῶ. Στὸν περίφημον πολύχρωμον "Ἀτλαντα, ὅπου συγκέντρωσε τοὺς διαφόρους κυτταρικὸς τύπους (καὶ πὸν παρουσίασε στὴν Ἀκαδημίαν ὁ ἀείμνηστος Ἀριστοτέλης Κούζης), ἀπεικονίζονται ὅλες οἱ λεπτομέρειες τῆς ἐρευνᾶς του. Ἀναρίθμητες εἶναι οἱ δημοσιεύσεις καὶ ἀνακοινώσεις του. Καὶ ἄπειρα ἀκόμη τὰ βραβεῖα καὶ οἱ τιμητικὰς διακρίσεις πὸν τοῦ ἔχουν ἀπονεμηθεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Πολλὰ Πανεπιστήμια πρότειναν τὸν Παπανικολάου γιὰ τὸ Βραβεῖον Nobel. Παρασκευιακὰς ἐνέργειες ἐμπόδισαν δυστυχῶς τὴν ἐκλογὴν του. Δὲν εἶχε ὅμως ἀνάγκη ἀπὸ βραβεῖα ὁ Παπανικολάου γιὰ νὰ δοξασθεῖ. Τὸ ὄνομά του ἔστω καὶ μὲ τὴν συγκοπὴν σὲ Dr. Pap βρίσκεται στὴν σκέψιν καὶ τὰ χεῖλη ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ νομισθεῖ πὼς οἱ ἐρευνητικὲς παρατηρήσεις καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ Παπανικολάου ἔγιναν ἀμέσως δεκτὰ χωρὶς ἀντιρρήσεις. Ὅλων τῶν μεγάλων πρωτοπόρων οἱ ἀντιλήψεις περνοῦν ἀπὸ τὸ στενὸ διυλιστήριον τῆς ἀμφιβολίας. Τὸ παράδοξο ὄλικὸ τῆς ἔρευνας ξένισε πολλοὺς ἐπιστήμονες καὶ ἡ σημασία τῶν συμπερασμάτων ἀκόμη περισσοῦτερο. Ἦταν πρώτη φορὰ πὸν ἡ ἐπιστήμη ἔστρεφε τὴν προσοχὴν τῆς πρὸς τὰ ἀποφολιδωμένα κύτταρα. Ἡ σύγκριση τῶν κυτταρολογικῶν εὐρημάτων μὲ τὴν κλινικὴν ἐξέλιξιν ἀπαιτοῦσε μεγάλην προσοχὴν καὶ πείραν, γιὰ νὰ ἀποβεῖ δογματικὴ. Ἀκούστηκαν λοιπὸν ἐπιφυλάξεις καὶ φθονερὲς ἐπιθέσεις καὶ ἔντονος μάλιστα συζητήσεως, ὥσπου νὰ ἀποδειχθεῖ ἡ ἀλήθεια. Καὶ αὐτὸ ἀπαιτοῦσε, ὅπως πάντα, τὴν πάροδο τοῦ χρόνου. Ἄν ζοῦσε σήμερον ἐνενήντα χρόνων ὁ Παπανικολάου, εὐσταθεῖ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἀσφαλῶς θὰ ἀποκτοῦσε καὶ τὸ Βραβεῖο Nobel.

Ἡ μέθοδος εἶναι ἀπλούστατη καὶ ἔτσι εὐκόλη ἢ ἐφαρμογὴ τῆς. Τὰ ἐκκρίματα πὸν παραλαμβάνονται μὲ εἰδικὴ τεχνικὴ ἀπὸ τὶς σωματικὲς κοιλότητες, ἀπλώνονται σὲ ἀντικειμενοφόρες πλάκες, σταθεροποιοῦνται, χρωματίζονται μὲ εἰδικὲς χρωστικὲς κατὰ Παπανικολάου καὶ ἐξετάζονται στὸ μικροσκοπίον ἀπὸ ἔμπειρα εἰδικευμένα πρόσωπα πὸν διακρίνουν τὰ κυτταρικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ θέτουν τὴν ἀποφασιστικὴν διάγνωσιν.

Ἄλλὰ γιὰ νὰ ἀποφευχθοῦν παρεξηγήσεις καὶ νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀνιχνευτικοῦ καὶ διαγνωστικοῦ ἀποτελέσματος, ἀπ' ὅπου, σὲ τελευταία ἀνάλυσιν, ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ τοῦ ἐξεταζομένου, ἔπρεπε νὰ κατανεμηθοῦν τὰ ἐξεταστικὰ ἀποτελέσματα σὲ κυτταρικὲς κατηγορίαις καὶ αὐτὲς σὲ ὠρισμέναις κλάσεις πὸν νὰ μὴν ἐπιδέχονται ἀμφιβολίας. Ὅμως καὶ στὴν περίπτωσιν ὁρμονικῆς ἀναζητήσεως μὲ τὰ κυτταρολογικὰ εὐρήματα (1933), ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθεῖ ἡ ἀντιστοιχία τῶν μὲ τὴν ἠδξημένην ἢ ἐλαττωμένην ἐπίδρασιν ὠρισμένων ὁρμονῶν καὶ τὴν σύγκρισήν τῶν μὲ τὴν βιοχημικὴν παρουσίαν τῶν στὰ οὖρα καὶ τὸ αἷμα. Ἐξάλλου ἔπρεπε νὰ ἀποφεύγονται ὠρισμέναις ἐνέργειαις, πὸν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξεταστικὴν λήψιν ἀλλοιώνουν τὴν κυτταρικὴν σύνθεσιν καὶ ἔτσι τὸ ἐξεταστικὸν ἀποτέλεσμα. Τέλος ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθεῖ ἡ ἐκμάθησιν τῆς ὀρθῆς τεχνικῆς τῆς λήψεως τῶν ἐπιχρισμάτων καὶ ὁ τεχνιτὸς χρωματισμὸς τῶν κυττάρων πὸν ἀποτελοῦν ἀπαραίτητες τεχνικὲς προϋποθέσεις.

Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Παπανικολάου καὶ δὲν ἔχουν διαφενεθεῖ ἀπὸ κανέναν, ὥστε τὰ ἐξεταστικὰ πορίσματα νὰ μὴν ἐπιδέχονται ἀμφισβητήσεις, ὅταν ἔχουν τηρηθεῖ οἱ προϋποτιθέμενοι ὅροι. Καὶ εἶναι ἀκόμη ἀνάγκη νὰ ἐξαρθεῖ τὸ ὅτι, στὴν περίπτωσιν τῆς θετικῆς διαγνώσεως τῶν κλάσεων τοῦ καρκίνου, ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ ἡ εὐσυνειδησία τοῦ Παπανικολάου ἐπέμενε πάντοτε καὶ στὴν ἱστολογικὴ ἐπιβεβαίωσιν μὲ τὴν βιοψία. Ἔτσι δημιουργήθηκαν καὶ ἐξελιγμένες

ΠΑΑ 1973

ιστολογικὲς ἀντιλήψεις τῆς κυτταρικῆς κακοηθείας, ὅπως ὁ προεισδυτικὸς καρκίνος, ἡ ὑποπλασία καὶ ὁ μικροκαρκίνος, μεγάλης κλινικῆς σημασίας.

Ἡ ἀνιχνευτικὴ μέθοδος Παπανικολάου εἶναι φανερό ὅτι ἀποβλέπει στὴν ἐφαρμογὴ τῆς σὲ ἀνύποπτο χρόνο, ἂν πρόκειται δηλαδή ν' ἀνακαλύψει τὴν πάθηση πρὶν ἐμφανισθοῦν συμπτώματα. Σ' αὐτὴν τὴν προληπτικὴ καὶ ἔγκαιρη γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀρρώστου ἐνέργεια ἐγκείται ἢ μεγάλη πρακτικὴ ἀξία τῆς. Ὡστε πρέπει νὰ κατανοηθεῖ ὅτι ἡ ἀνιχνευτικὴ μέθοδος Παπανικολάου δὲν περιορίζεται στὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἀντικαρκινικῶν κέντρων, ὅπου οἱ ἀσθενεῖς συχνὰ προσέρχονται μὲ ὑποπτα ἢ πιθανὰ γιὰ τὴν θετικὴ διάγνωση φαινόμενα. Ὅλα τὰ νοσοκομεῖα καὶ ὄλες οἱ εἰδικότητες καλοῦνται νὰ ἀνιχνεύουν. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ πολῖτες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὀφείλουν δύο φορές τὸν χρόνο νὰ ὑποβάλλονται στὴν ἀνιχνευτικὴ ἐξέταση, καὶ ἀκόμη περισσότερο, ἂν ὑπάρχουν ἔστω καὶ ἐλαφρὰ ἐνοχλήματα ἢ ἀνώμαλα φαινόμενα πὸν νὰ συνδέονται μὲ τὴν περιοχὴ τῶν σωματικῶν κοιλοτήτων (στόμα, πνεύμων, κόλπος, στόμαχος, μαστός, ἔντερον, οὐροποιητικὸν σύστημα, κλπ.).

Αὐτὴ ἡ ἀπαιτούμενη ἀνιχνευτικὴ ἐξέταση ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, ἀποτελεῖ δυστυχῶς τὴν Ἀχίλλειο πτέρνα τῆς μεθόδου, ἐπειδὴ, τόσο ἀπὸ τὴν ἱατρικὴ ὄσο καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ πλευρὰ, δὲν εἶναι κατορθωτὴ ἢ κάλυψη ὅλης τῆς ἐκτάσεως τῆς ποθητῆς ἐφαρμογῆς. Πῶς νὰ ἐπιβληθεῖ ὑποχρεωτικά; Καὶ πῶς νὰ ἐξευρεθεῖ, τὸ τεράστιο καὶ δαπανηρότατο ἐπιστημονικὸ ἐπιτελεῖο; Σὲ πολλὰς χώρες, ὡστόσο, ἔχουν δημιουργηθεῖ «Κυτταρολογικαὶ Ἑταιρεῖαι» καὶ στὸ Σικάγο «Κυτταρολογικὴ Ἀκαδημία» πὸν συνεχίζουν ἀπὸ κάθε πλευρὰ τὴν σχετικὴ ἔρευνα.

Στὴν πατρίδα τοῦ Παπανικολάου, ὁ ἴδιος φρόντισε νὰ ἀποστείλει Ἕλληνας μαθητὲς του, πὸν δημιούργησαν τὸν κλάδο καὶ ἔχουν σήμερα τόσο πολλαπλασιασθεῖ, ὥστε ἀποκλείεται νὰ ἀναφεροῦν ὀνόματα. Δὲν μπορῶ, ὅμως, χάρις στὴν Ἱστορίαν, νὰ παρασιωπήσω ὅτι τὸ πρῶτο ὀργανωμένο Κρατικὸ καὶ Πανεπιστημιακὸ Κυτταρολογικὸ Ἐργαστήριον, ἰδρύθηκε στὰ 1955 στὸ Μαιευτήριον («Ἀλεξάνδρα») ἀπὸ τὴν ἔμπειρη μαθήτριά του Παπανικολάου, ἱατρὸ κ. Λίνα Τσακίρη - Κουτήφαρη, πὸν εἰδικεύθηκε πολλὰ χρόνια κοντά του καὶ εἶναι ἡ μόνη Ὑφηγήτρια τοῦ κλάδου στὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δυστυχῶς ἡ προσπάθεια προφυλακτικῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἀνιχνεύσεως στίς ἐπαρχίες καὶ τὴν ὑπαιθρον μὲ κινητὰ συνεργεῖα, ἔμεινε ὀραματισμός. Ἔτσι ἡ ἀγνοία καὶ ἡ ἀμέλεια συνεχίζονται στὸν τόπο μας. Ὅταν ἔγινε ἡ προβολὴ τῆς ταινίας τῆς («Ὀδύσσειας τοῦ Dr. Ραρ»), πὸν μνημόνευσα παραπάνω, βρέθηκαν ἄνθρωποι νὰ ἀναμένουν τὸ «ἄλμα ἐπὶ κοντῶ» συγχέοντας ἐξ αἰτίας τῆς συνωνυμίας τὸν σοφὸ μὲ τὸν ἀθλητὴ, γνωστότερον φαίνεται στὸ ἑλληνικὸ κοινό!

Ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ἐξαρτᾶται λοιπὸν διεθνῶς

ἀπὸ τὴν διαφώτιση τοῦ κοινοῦ, τὴν εὐσυνειδησία τῶν ἰατρῶν καὶ τὴν πρωτοβουλία τῆς κοινωνίας. Τὰ σχετικὰ ἀκόμη λίγα ἑκατομμύρια πολιτῶν ποὺ ἐξετάζονται τὸν χρόνον, δὲν ἀποτελοῦν παρὰ «σταγόνα ἐν ὠκεανῷ», ἐνῶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἔγκαιρης ἀνιχνεύσεως στὴν κλίμακα ποὺ ἀπαιτεῖ ὁ πληθυσμὸς τοῦ πλανήτου θὰ σήμαινε τὴν σωτηρία ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ὅπου ἀνακαλύπτονται ἔγκαιρα θεραπεύσιμες περιπτώσεις, τὰ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα, σὲ ὠρισμένες προσιτὲς σωματικὲς περιοχάς, δὲν ἀπέχουν ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς θεραπείας τῶν καλοήθων παθήσεων. Παράδειγμα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Διεθύνσεώς μου τοῦ Μαιευτηρίου («Ἀλεξάνδρα») εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ κυτταρολογικὴ ἀνίχνευση σὲ ὄλες τὶς γυναῖκες ποὺ προσήρχοντο στὰ Ἐξωτερικὰ Ἱατρεῖα τοῦ Ἰδρύματος, χωρὶς ἄλλες αἰτίες, χωρὶς συμπτώματα καὶ σὲ ἀνύποπτο χρόνον, ἀνύψωσε τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ποσοστοῦ ἀρχομένων καὶ ἔτσι ἐγχειρησίμων καρκίνων τῆς μήτρας ἀπὸ 20% σὲ 60% καὶ τὴν μετεγχειρητικὴ ἐπιβίωση μετὰ πενταετία σὲ 80.2%.

Ἀποτελεῖ γιὰ τὴν ἱατρικὴ συνείδηση σοβαρότατο πλῆγμα τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ ἡ μέθοδος Παπανικολάου ὀδηγεῖ στὴν σωτηρία τόσων ἀνθρώπων, ἐξωεπιστημονικὰ αἰτία ἀναχαιτίζουσι τὴν ἔκταση τῆς ἐφαρμογῆς τῆς.

Ἀλλὰ ἰδοὺ καὶ κάτι ἄλλο χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸν ἄνδρα. Τὰ μακρὰ χρόνια τῆς ζωῆς του στὴν πολυτάραχη Ἀμερικὴ δὲν τὸν ἄφησαν νὰ ξεχάσει οὔτε μιὰ στιγμή τὴν Πατρίδα του. «Ὅσον καιρὸ κι' ἂν ζήσει κανεὶς μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, δὲν μπορεῖ νὰ βγάλει τὴν νοσταλγικὴ ἀνάμνησή της ἀπὸ τὴν ψυχὴ του», μοῦ ἔγραφε στὶς 9 Ὀκτωβρίου τοῦ 1961, τέσσερις μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του. «Θὰ ἤμουν ἐξαιρετικὰ εὐτυχῆς ἂν τὸ ἔργο ποὺ γίνεταί τώρα στὸ Miami, γινόταν στὸν τόπο ὅπου πάντα ὀνειροπολοῦσα νὰ ζήσω τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς μου...». Πράγματι, ἐπίσκεψη τοῦ Παπανικολάου στὴν Ἀθήνα στὰ 1958 δὲν κατόρθωσε νὰ ἐξεύρει τίς οικονομικὰς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐκπλήρωση αὐτῆς τῆς ἐπιθυμίας του. Καὶ συνεχίζει «... Ἄν ἤμουν νεώτερος, μποροῦσα νὰ ἔχω τὴν ἐλπίδα ὅτι μετὰ ἓνα ἢ δύο ἢ τρεῖς χρόνια θὰ μοῦ ἦταν ἴσως δυνατὸν νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τίς ἐδῶ ὑποχρεώσεις μου, ὥστε νὰ περνῶ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ καιροῦ μου στὴν Ἑλλάδα. Δυστυχῶς τὰ χρόνια ποὺ μοῦ ἀπομένουν, γιὰ νὰ συνεχίσω μὲ κάποια ἐντατικότητά τὴν ἐπιστημονικὴ μου ἐργασία, εἶναι σχετικῶς ὀλίγα καὶ συνεπῶς ἀνεπαρκῆ γιὰ νὰ δικαιολογήσω ἓνα τόσο φιλόδοξο σχέδιον».

Αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία του, ποὺ δὲν κατόρθωσε νὰ τὴν ἐκπληρώσει, ὄπῃρξε ἡ μόνη ἴσως ἥττα του στὸν τραχὺ ἀγῶνα τοῦ βίου του. Ἡ μεγάλη δημιουργικὴ του πνοὴ ποὺ νίκησε τὸν θάνατο ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, δὲν μπόρεσε νὰ νικήσει καὶ τὸν δικό του, τὴν στιγμή μάλιστα ποὺ τὰ φτερὰ τῆς γενναίας φαντασίας του ἐτοιμάζαν καινούργια ἐξόρμηση. Πέθανε ἀπτόμα στὸ Miami, στὶς 20 Φεβρουαρίου τοῦ

1962, 79 χρόνων. Ὁ θάνατος ὅμως τῶν μεγάλων δημιουργῶν ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴ τῆς ἀθανασίας τους.

Τὸ 1969, ἡ Ἀντικαρκινικὴ Ἀμερικανικὴ Ἑταιρεία ἐξέλεξε ἰσόβιον Ἐπίτιμον Πρόεδρόν της (πρωτάκουστη τιμὴ) τὴν κ. Μάχη Παπανικολάου, γιὰ νὰ τιμήσει τὸν μεγάλο σύζυγο, ἀλλὰ καὶ τὴν σύντροφό του, πὺρ στάθηκε, χωρὶς ἐπιστημονικὸ τίτλο καὶ προπαίδευση, ὁ πολύτιμος βοηθὸς τοῦ ἔργου του. Ἡ κ. Παπανικολάου ἐξακολοθεῖ καὶ σήμερα σὲ μεγάλη ἡλικία, νὰ ἐπιβλέπει μὲ τὴν ἐμπειρικὴ εἰδικότητά της, τὴν «Στέγη τῆς Κυτταρολογίας» στὸ Μιαμι, σὰν πιστὸς διάδοχος τοῦ συζύγου της. Ἄς εὐαρεστηθεῖ νὰ δεχθεῖ τὴν ταπεινὴ ἔκφραση τοῦ σεβασμοῦ καὶ τοῦ θαυμασμοῦ μας.

Ἀνάμεσα στὰ ἄπειρα καὶ ἀθάνατα στεφάνια πὺρ θὰ συμβολίζον τὴν αἰώνια εὐγνωμοσύνη τῆς ἀνθρωπότητος στὸν μεγάλο εὐεργέτη της, ἓνα κλωνάρι ἀπὸ κάποιον δενδράκι τῆς Πατρίδας του ἦταν βέβαια ἐκεῖνο πὺρ ἡ ψυχὴ του ποθοῦσε.

Τὴν Ἑλληνικὴ Σημαία τὴν κράτησε πάντα ψηλὰ καὶ ἡ Πατρίδα του, περήφανε γιὰ τὸ παιδί της, θρήνησε τὸ χαμό του, τοῦ ἔστησε προτομὲς καὶ θὰ κυκλοφορήσει, ὅπως πληροφοροῦμαι, γραμματόσημο μὲ τὴν μορφὴ του, ἀλλὰ προπάντων θὰ διατηρεῖ ἓνα ἄορατο μνημεῖο γεμᾶτο δόξα καὶ εὐγνωμοσύνη πὺρ θὰ τὸ προσκυνοῦν αἰώνια οἱ ἄνθρωποι.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 12ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ Κ. ΗΛΙΑ ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΜΙΧ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Κύριε Πρόεδρε,

Με συγκίνησην βαθεΐαν έκπληρῶ τὴν ἀνατεθεισαν εἰς ἐμὲ ἐντολήν νὰ ἐκθέσω τὰ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐκλιπόντος συναδέλφου Ἰωάννου Σπυροπούλου.

Εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην τῆς Ἀκαδημίας ἀκούονται κατὰ καιροὺς λόγοι χαρμόσυνοι καὶ πανηγυρικοί, ὅταν, ἐν μέσῳ λάμπειως καὶ χαρᾶς, ἡ Ἀκαδημία ὑποδέχεται νέον αὐτῆς μέλος.

Ἡ μοῖρα ὁμως τῶν ἀνθρώπων ἀκολουθεῖ ἀπαθῆς τὴν πορείαν τῆς καὶ ἔρχεται ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Ἴδρυμα τοῦτο μετὰ πόνου μνημονεύει τοὺς ἐν εἰρήρῃ ἀπελθόντας συναδέλφους.

Οἱ στέφανοι τῶν συγχρόνων χαρίζουν χαρὰν εἰς τοὺς ἐν ζωῇ τιμωμένους. Ἡ μετὰ θάνατον ὁμως διαμνημόνευσις καὶ ἔξαρχσις τοῦ ἔργου των συμβολίζει τὴν διάρκειαν τῆς πνευματικῆς των παρουσίας, τὸν συμβολισμόν δὲ τοῦτον ὑπηρετεῖ καὶ ἡ ἱερὰ παράδοσις τῆς Ἀκαδημίας, νὰ μνημονεύῃ τοὺς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀπερχομένους, οἰοεὶ παρατείνουσα τὸν μετ' αὐτῶν ψυχικὸν καὶ πνευματικὸν δεσμόν τῶν περιλειπομένων.

Ὁ Ἰωάννης Σπυρόπουλος ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον τὸ 1896, ἐξεπατρίσθη ὁμως εὐθὺς ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας καὶ ἐξεπαιδεύθη ἔκτοτε εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου ὁ πατήρ του εἶχεν ἐμπορικὰς ἐπαγγελματικὰς ἀσχολίας.

Ὁ ἐκπατριsmὸς αὐτὸς παραδόξως ἔχει ἔμμεσον σχέσιν μετὰ τοὺς κρατοῦντας παρ' ἡμῖν δημοσίους θεσμούς. Ὁ πατήρ τοῦ Ι. Σπυροπούλου ἦτο καθηγητὴς τῆς φιλολογίας, εἰς μίαν δὲ ἀλλαγὴν κυβερνήσεως, ἐπαύθη ἀπὸ τὴν θέσιν του, γενόμενος θῦμα τοῦ κρατοῦντος τότε συστήματος, τοῦ λεγομένου «συστήματος τῶν λαφύρων». Εἶναι γνωστὸν ὅτι, πρὸ τῆς καθιερώσεως τῆς μονιμότητος τῶν δημοσίων

ὕπαλλήλων ὑπὸ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, μεθ' ἐκάστην ἐκλογικὴν νίκην καὶ ἄλλοι γὴν κυβερνήσεως, πλεῖστοι ὑπάλληλοι ἐπαύοντο ἢ ἐταλαιπωροῦντο, ἐὰν δὲν ᾗσαν ἄρεστοὶ εἰς τοὺς νικητάς. Συνέβη νὰ ἔχω καὶ ἐγὼ πατέρα καθηγητὴν τῆς φιλολο- γίας καὶ μέσα εἰς τὰς παραστάσεις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας περιλαμβάνεται καὶ αὐτὴ ἢ εἰκὼν τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ἀνησυχίας, ἢ ὅποια κατεῖχε τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν ἐπομένην ἐκάστης ἀλλαγῆς κυβερνήσεως.

Οὕτω λοιπὸν καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωάννου Σπυροπούλου, ἀπογοητευθεὶς ἀπὸ τὴν ὑπαλληλικὴν σταδιοδρομίαν του, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Αὐτὸ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἐκπαιδευθῇ ὁ Ἰωάννης Σπυρόπουλος οὐχὶ εἰς σχολεῖα ἑλλη- νικά ἀλλ' εἰς σχολεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδίᾳ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Ἐλαβεν οὕτω μόρφωσιν Ἐδρωπαϊκὴν, δι' αὐτὸ καὶ ἐσκέπτετο καὶ συμπεριεφέρετο ἀνέτως ὡς πολίτης τῆς Ἐδρώπης. Τὸ θαυμάσιον ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ὑστέρησε καὶ εἰς μόρφωσιν ἑλληνικὴν, διότι εἰς αὐτὴν εἶχε διδάσκαλον τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα, φιλόλογον ὡς εἶπον, ὁ ὁποῖος ἐπεδόθη μὲ στοργὴν καὶ εὐσυνειδησίαν εἰς τὴν ἑλλη- νικὴν μόρφωσίν του. Αὐτὸ δὲ τὸ γεγονὸς ἐξηγεῖ καὶ τὸ διατί ὁ Ἰωάννης Σπυρό- πουλος, ἀπομακρυνθεὶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀπὸ τὴν πατρίδα, συγγράφει ἐν τούτοις ἑλλη- νιστί, χειριζόμενος ἄριστα τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν.

Ἐξεπαιδεύθη λοιπὸν ὁ Σπυρόπουλος εἰς Ἀμβουργον ἐν ἀρχῇ, εἶτα εἰς γαλ- λικά καὶ ἰταλικά σχολεῖα, τέλος δὲ εἰς τὴν Ζυρίχην, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ νομικά. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας τὸ 1922 μὲ τὴν διατρι- βὴν του περὶ «ἀπελάσεως καὶ περιορισμοῦ ἐχθρικῶν ὑπηκόων». Τὸ 1927, εἰς ἡλι- κίαν 30 ἐτῶν περίπου, ὠνομάσθη ὑφηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Κιέλου, ὅπου ἤρχισε νὰ διδάσκη Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον καὶ Γενικὴν Θεωρίαν τοῦ Κρά- τους. Μετὰ ἐν ἔτος, τὸ 1928, διορίζεται τακτικὸς καθηγητῆς εἰς τὴν ἰδρυθεῖσαν τότε Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὅποιον ἐπληρῶθη τότε μὲ πολλὰς ἐξεχούσας προσωπικότητας, περιβληθὲν μὲ τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Ἔθνους, ὡς δεύτερον Πανεπιστήμιον τῆς χώρας. Μετὰ δεκαετίαν μετε- τέθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, διαδεχθεὶς τὸν ἀείμνηστον Σεφεριάδην, προώρως τότε ἀποχωρήσαντα, ἐδίδαξε δὲ ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1959, ὅτε καὶ παρητήθη. Παρητήθη δὲ διότι, ἐκλεγείς ὑπὸ λαμπρὰς συνθήκας μέλος τοῦ Διαρκοῦς ἐν Χάγῃ Διεθνοῦς Δικαστηρίου, δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀξιώματα.

Ἡ συγγραφικὴ προσφορὰ του ὑπῆρξε πλουσιωτάτη.

Συνέγραψε Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, τὸ 1933, τοῦ ὁποῖου ἡ τετάρτη ἐκδο- σις ἐδημοσιεύθη τὸ 1954. Τοῦ ἰδίου συγγράμματος ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1933 ἐκδοσις εἰς τὴν γαλλικὴν. Συνέγραψεν ἐπίσης καὶ Ἰδιωτικὸν Διε-

θνές Δίκαιον και πλήθος εργασιῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν, τῶν ὁποίων ἡ ἀπαρίθμησης θὰ κατελάμβανεν μέγαν χῶρον.

Γενικὸς χαρακτήρ τῶν εργασιῶν του εἶναι ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ἀκριβεία. Διάσημοι συγγραφεῖς ἐτόνισαν τὴν ἰκανότητά του νὰ ἀπλοποιῇ διὰ τοῦ ἕφους του τὰ πλέον σύνθετα νομικὰ προβλήματα. Ἀπορρίπτων πλήθος παλαιῶν ἀντιλήψεων καὶ ἀντιρρήσεων, ἀναπλάττει τὰς ἐννοίας καὶ δίδει νέους ὀρισμούς, οἱ ὅποιοι ἀφ' ἑαυτῶν ζωογονοῦν καὶ ἀπλοποιοῦν τὰς ἐννοίας. Αὐτὰ ἔγραφον τότε οἱ κριταί, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐτονίσθη ἐπίσης μία ἄλλη ιδιότης τῆς ἐπιστημονικῆς του σκέψεως, ἡ ὁποία καὶ δεσπάζει τῶν ἔργων του: Διελθὼν διὰ μέσου μακρᾶς καλλιιεργείας ὡς ἐπιστήμων, καταλήγει εἰς μίαν σχεδὸν φιλοσοφικὴν παραδοχὴν τῆς σχετικότητος πάσης ἀληθείας, τόσον εἰς τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην ὅσον καὶ εἰς τὴν νομικὴν. Μερικοὶ ἔδωσαν εἰς τὸν σχετικισμὸν αὐτὸν τοῦ Σπυροπούλου τὴν ἐξήγησιν ὅτι, διαπνεόμενος ἀπὸ ἔντονον φιλελευθερισμὸν, δεικνύει ἄκραν ἀνοχὴν ἔναντι τῶν θεωριῶν, τὰς ὁποίας διατυπώνουν οἱ ἄλλοι. Δι' αὐτὸ ἔγραψεν ἐπίσης εἰς ἐπιφανῆς κριτικὸς (ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου R. Redslob) ὅτι «συναντᾶ τις εἰς τὰ κείμενά του, μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀλλοτρίων θεωριῶν, ἕν ἐπιεικὲς μειδιάμα νὰ συνοδεύῃ τὴν ἐδγενῆ καὶ συγκαταβατικὴν κατὰ τινα τρόπον παρατήρησιν τοῦ Σπυροπούλου, ὅτι "ἡ ὀρθότης τῆς θεωρίας αὐτῆς ἐξαργάται ἀπὸ τὴν ὀπτικὴν γωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ τοποθετηθῆ ὁ παρατηρητής...". Ἡ στάσις αὐτῆ τοῦ Σπυροπούλου, συνεχίζει ὁ κριτής, μᾶς ἐνθυμίζει τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦ Παρθενῶνος, ὁ ὁποῖος ἔδιδε μίαν ὀρισμένην κλίσιν εἰς μερικὸν κίονα τοῦ ναοῦ, μετὸν σκοπὸν νὰ δώσῃ εἰς τὸν παρατηρητὴν ἢ καὶ εἰς τὴν ὀπτικὴν ἀπάτην τοῦ παρατηρητοῦ, τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς ἀμέμπτου γεωμετρικῆς ἀκριβείας...».

Ὁ σχετικισμὸς αὐτὸς παρακολουθεῖται φυσικῶς ἀπὸ μίαν ζηλευτὴν μέθοδον ἀποκρούσεως τῶν ἀλλοτρίων θεωριῶν. Ὁ διάσημος Καθηγητὴς Sturpp τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φραγκφούρτης ἔγραψε σχετικῶς ὅτι «ὁ κ. Σπυροπούλος ἀποκρούει τὰς ἰδικὰς μου θεωρίας μὲ ἕνα τόνον ὑψηλὸν καὶ ἐδγενῆ, ὅστις καὶ μόνος προσήκει εἰς ἕνα ἀληθῶς ἀντικειμενικὸν καὶ σοφὸν ἐπιστήμονα. Ἀπὸ τὸν κ. Σπυροπούλου προέπει πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας νὰ διδαχθῶν τὸν ὀρθὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ καταπολεμῶμεν ἐπιστημονικῶς τὰς ἀντιθέτους μὲ τὰς ἰδικὰς μας θεωρίας».

Καὶ πράγματι, αὐτὸς ὁ ἥπιος τρόπος τῆς ἀνασκευῆς τῶν ἀντιθέτων θεωριῶν εἶναι ἀφενδὲς τεκμήριον τῆς ὀριμότητος ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀποδιώκει τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν μισαλλοδοξίαν καὶ ὀδηγεῖ εἰς γνησίως φιλελευθέραν καὶ ἐποικοδομητικὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν.

Ἐν τούτοις, τὸν σχετικισμὸν αὐτὸν δὲν δύναται τις νὰ ἀντιπαρέλθῃ ἄνευ σχο-

λίον. Εἷς τοιοῦτος σχετικισμός, θεωρῶν ὡς σχετικὰς τὰς νομικὰς ἀληθείας, εἶναι ἐπὶ τέλους νοητὸς εἰς ἓνα χῶρον, ὡς εἶναι ὁ χῶρος τοῦ Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου, ὅπου αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν διακυμαίνονται συνεχῶς καὶ διαφοροποιῶνται, ὅπου αἱ νομικαὶ ἔννοιαι, ἐν διαρκεῖ ἐξελιξέει εὐρισκόμεναι, ἐπηρεάζονται ἀναποφεύκτως ἀπὸ τὰς περιστάσεις, ὅπου τὸ φυσικὸν δίκαιον συνεχῶς ἀφομοιοῦται μὲ τὸ κείμενον δίκαιον, οἷονεὶ προσγειούμενον εἰς αὐτό, καὶ κατερχόμενον ἀπὸ τοὺς αἰθέρας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅπου, τέλος, καθὼς ἔχουν εἶπει, ἡ *lex lata* καὶ ἡ *lex ferenda* γειτνιαζοῦν ἀδιακόπως καὶ στενῶς καὶ ἐνίοτε συγχέονται πρὸς ἀλλήλας.

Αὐτὸς ὅμως ὁ σχετικισμός, συνυφασμένος μοιραίως μὲ ἓνα σκεπτικισμόν, ὁ ὁποῖος ἐνίοτε ὀδηγεῖ καὶ εἰς τὴν ὀλιγοπιστίαν, εἶναι ἀποκρουστέος εἰς ἄλλους χώρους τοῦ Δικαίου. Εἰδικῶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν Δημόσιον Δίκαιον, ἰδίᾳ εἰς τὸ Συνταγματικὸν καὶ τὸ Διοικητικὸν Δίκαιον, τοιαύτη σχετικὴ ἀντίληψις θὰ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς διαπνεούσας τοὺς κλάδους τούτους τοῦ Δικαίου γενικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν οὐχὶ σχετικὴν ἀλλ' ἀπόλυτον ἀξίαν. Οὕτως ἔχει π. χ. διὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν ἐν γένει, ἢ διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νομιμότητος εἰς τὰς διοικητικὰς ἐνεργείας. Αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι, πρὸς εἶναι, ἀπόλυτοι. Ἐὰν εἰς αὐτὰς τὰς νομικὰς ἀρχὰς ἐδίδομεν ἔννοιαν σχετικὴν, θὰ ἦτο ὡς ἐὰν ἐδίδομεν ἔννοιαν σχετικὴν εἰς αὐτὰ τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς ἐὰν ἠρνούμεθα τὰς βάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ Δημοσίου Δικαίου. Καὶ τότε, δὲν θὰ παρεμορφώνοντο ἀπλῶς ὠρισμένα νομικὰ ἔννοιαι, ἀλλὰ θὰ διεστρεβλώνετο αὐτὸς οὗτος ὁ τρόπος ζωῆς, τὸν ὁποῖον αἱ ἀρχαὶ αὗται ἐξασφαλίζουν εἰς τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους. Ἐν τελευταίᾳ δὲ ἀναλύσει, ἀπὸ μίαν σχετικὴν περὶ τῶν ἀρχῶν τούτων τοῦ Δημοσίου Δικαίου ἀντίληψιν, θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος τελικῶς νὰ ἐπωφελοῦνται ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῶν πρὸς τοὺς ἐλευθέρους θεσμούς.

Εἰς τὸν χῶρον ὅμως τοῦ Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου, ὁ σχετικισμὸς τοῦ Σπυροπούλου εἶναι σεβαστός.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὸν σχετικισμόν τοῦτον, τὴν νομικὴν σκέψιν τοῦ Ἰωάννου Σπυροπούλου ἐχαρκτηρίζεν ἐν ἄλλο στοιχείῳ κατ' ἐξοχὴν πολῦτιμον διὰ πάντα νομικόν. Ἦτοι τὸ καθαρῶς ἀνθρώπινον ἢ ἠθικὸν στοιχείον.

Ἡ εἰσήγησις του ἐνώπιον τῆς Διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, περὶ τοῦ θέματος τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιθέσεως καὶ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἀποτελεῖ ἐν κείμενον μνημειῶδες, μεστὸν ἀπὸ βαθείας νομικὰς ἐννοίας καὶ σκέψεις, ἔδωκε δὲ εἰς τὸν Ι. Σπυρόπουλον μίαν ὥραϊαν, ἀλλὰ καὶ βαρυσήμαντον εὐκαιρίαν. Ἀφοῦ διαπιστώνει τὴν ἔλλειψιν ὀρισμοῦ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιτιθεμένου, ὀρισμοῦ γενικῶς ἀποδεκτοῦ παρὰ πάντων τῶν κρατῶν, ἀκριβῶς διότι ὁ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος

δρισμός τοῦ ἐπιτιθεμένου ἄλλοτε συμφωνεῖ καὶ ἄλλοτε συγκρούεται πρὸς βασικὰ συμφέροντα τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ τῶν συνασπισμῶν των, ἀφοῦ διαπιστώνει ὅτι καὶ ἡ προσφυγὴ εἰς τὰ κατ' ἔθιμα γενόμενα ἐκάστοτε δεκτὰ εἶναι ἐπισηφάλης καὶ ἄγονος, καταλήγει ὁ Σπυρόπουλος, εἰς τὸ νὰ προτείνῃ ἐν νέον κριτήριον διὰ τὸν ὄρισμόν τοῦ ἐπιτιθεμένου. Ἐξ ἀποφύγετον, εἶπεν, εἰς τὴν φ υ σ ι κ ῆ ν ἔννοιαν τῆς ἐπιθέσεως. Ἐξ ἐρωτήσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ὅχι ὡς νομικοὶ ἀλλὰ ὡς ἄνθρωποι παρατηροῦντες γύρω μας τὸν κόσμον καὶ τὴν φύσιν: τί θεωροῦμεν ὡς ἐπίθεσιν; Τί θεωροῦμεν ὡς ἐπίθεσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν καὶ ἐν τῇ συνειδήσει μας; («*Qui est l'agresseur selon notre coeur et notre conscience?*»)

Τὸ βῆμα αὐτὸ τοῦ Σπυροπούλου εἶναι μεγάλης σημασίας. Συχνὰ δὲν κάμνει ὁ νομικὸς αὐτὴν τὴν παραίνεσιν: νὰ «ἐρευνήσωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας διὰ νὰ εὐρωμεν τὸ περιεχόμενον μιᾶς νομικῆς ἐννοίας». Ἡ καρδία δὲν καλεῖται συνήθως νὰ συνεργασθῇ εἰς τὴν μεθόδου τῆς ἐργασίας τοῦ νομικοῦ. Χωρὶς λοιπὸν νὰ τὸν διατυπώσῃ ρητῶς, ἐφήρμοσεν ὁμοίως ὁ Ι. Σπυρόπουλος ἐδῶ τὸν κανόνα, κατὰ τὸν ὁποῖον, ὁσάκις ὁ νομικὸς, ὁ δικαστὴς ἢ ὁ ἐρμηνευτὴς ἐν γένει τοῦ Δικαίου εὐρίσκειται ἐνώπιον ἀμηχανίας ἐρμηνευτικῆς ἢ ἀδιεξόδου κατὰ τὴν ἀναζήτησιν λύσεως, πρέπει νὰ προσφύγῃ, ὡς εἰς ὕστατον καὶ ἀσφαλὲς καταφύγιον, εἰς τὴν συνείδησίν του, εἰς τὸν ἄδυτον καὶ ἄβατον χώρον τῆς συνειδήσεώς του, διὰ νὰ εὐρῇ τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν λύσιν. Πέραν ἀπὸ τὰ κείμενα καὶ πέραν ἀπὸ τὰς τεχνικὰς νομικὰς μεθόδους, ὑπάρχει εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἰδίως ὁμοίως εἰς τὸν νομικόν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦμεν αἴσθημα τοῦ δικαίου, πὸν ἔχει ἐγκατασταθῆ ἀπὸ καταβολῆς μέσα εἰς τὴν συνείδησίν του. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καθορισθῇ τί εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου. Ἴσως εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν νομικῶν γνώσεων τοῦ ἐρμηνευτοῦ, τῆς ἐμπειρίας του ὡς κοινωνικοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἄκρας διαισθήσεως περὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἠθικοῦ. Βεβαίως αὐτὸ τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου δὲν εἶναι πάντοτε ἀμέσως προσιτόν. Ἐνίοτε ὁ νομικὸς πρέπει νὰ ἐπιμένῃ πολὺ, διὰ νὰ τὸ ἀνεύρῃ. Ἡ προσπάθειά του ἐδῶ ἐνθυμίζει τὴν προσπάθειαν τὴν ὁποῖαν συνιστᾷ ὁ ποιητὴς Rilke εἰς τὰς περιφημους ἐκείνας («ἐπιστολάς του πρὸς ἕνα νέον ποιητὴν»). «Ἐρώτησε τὴν συνείδησίν σου, ἔγραφεν, ποία εἶναι ἡ ἀληθινὴ κλίσις σου, εἰς τί πιστεύεις εἰλικρινῶς καὶ κατὰ βάθος; Καὶ πρόσεξε: Δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθῆς εἰς τὴν πρώτην ἀπάντησιν. Πιθανὸν νὰ εἶναι ἀπατηλὴ. Ἐναζήτησε βαθύτερον, φθάσε εἰς τὸ ἄβατον τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐρώτησε ἀμειλίχτως τὸν ἑαυτὸν σου: ποία εἶναι ἡ ἀληθινὴ πίστις καὶ πεποίθησίς σου;». Πράγματι, ἐκεῖ, εἰς τὸ βάθος αὐτό, δὲν φθάνουν οἱ ἐξωτερικοὶ ἐπηρεασμοί, ὁ φόβος, ὁ ὑπολογισμός, ἢ ὅποιαδήποτε ἄλλη σκοπιμότης. Ἐκεῖ εἶναι ὁ χώρος τῆς γυμνῆς ἀληθείας. Καθὼς εἰς τὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν δὲν φθάνουν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἐπικρατεῖ αἰώνιον ψῦχος καὶ σιωπὴ.

Εἰς αὐτὰ τὰ ἄχραντα βάθη τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως εὐρίσκεται τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου. Εἶναι, καθὼς ἔλεγεν ὁ Maurice Hauviou, ὁ ἰδρυτῆς τῆς θεωρίας τῆς Institution, ἡ ἔμφυτος εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἰκανότης, νὰ διακρίνη, ὡς ἐξ ἐνστίκτου, τὸ δίκαιον ἀπὸ τὸ ἄδικον !

Ἄλλὰ ἡ προσφυγὴ αὕτη εἰς τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου δὲν εἶναι διαδικασία ἀπλῶς ψυχολογική. Εἶναι καὶ διαδικασία νομικὴ ὑπὸ τὴν ὑψηλοτέραν ἔννοιαν. Ἦδη ὁ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ συνάδελφος κ. Κωνσταντῖνος Τσάτσος ἔχει τονίσει ἀπὸ ἐτῶν καὶ ἔχει ἐξηγήσει, διατὶ ἡ κατ' αἶσθημα ἐρμηνεία τοῦ δικαίου δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ λογικὴ ἐρμηνεία τοῦ δικαίου, ἰσταμένη ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου.

Ὅταν λοιπὸν ὁ I. Σπυρόπουλος ἀνεζήτει μέσα εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰ, τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιθέσεως, μιᾶς ἐννοίας νομικῆς, δὲν ἔπρατε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἀναζητῇ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου ὡς τελικὸν ὁδηγὸν τῆς ἐργασίας τοῦ νομικοῦ. Καὶ εἶναι ἡ πρότασίς του ἐκεῖνη μία μεγάλη προσφορὰ εἰς τὸν ἀτελεύτητον ἀγῶνα τῶν νομικῶν, νὰ ἀναζητητοῦν τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν διὰ μέσου τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου τῶν ἐξωτερικῶν ἀντιξοοτήτων καὶ δυσχερειῶν.

Παραλλήλως πρὸς τὴν βαρυσήμαντον θεωρητικὴν συμβολὴν του εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ὁ I. Σπυρόπουλος διέπρεψεν ἐξόχως εἰς τὴν διεθνή π ρ ᾱ ξ ι ν, μετέχων συνεχῶς εἰς διεθνεῖς συγκεντρώσεις καὶ ἐπιτροπὰς διεθνῶν ὀργανισμῶν. Ἡ συμμετοχὴ του δὲν ἦτο τυπικὴ ἢ κατὰ περίστασιν, ἀλλὰ ἦτο συμμετοχὴ οὐσιαστικὴ, συνεισφέρουσα πάντοτε εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ εἰς τὴν ἀέναον προσπάθειαν ἐπιλύσεως φλεγόντων διεθνῶν ζητημάτων. Θὰ ἔλεγε τις ὅτι ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλέον γνωρίμους φυσιογνωμίας εἰς τὰς διεθνεῖς αἰθούσας, εἰς τὰς ὁποίας παρευρίσκετο, ἡ δὲ γνώμη του ἐβάρυνε πάντοτε καὶ ὑπελογίζετο σοβαρῶς

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ σημειώσῃ κανεὶς τὸ ἐξαιρετικὸν αὐτὸ φαινόμενον τῆς ἀενάου ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἡ θεωρία ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς πρακτικῆς καί, τἀνάπαλιν, ἡ πρακτικὴ ἐπὶ τῆς θεωρίας. Κάτοχος τῆς θεωρίας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ὁ Σπυρόπουλος ἐβοήθει διὰ τοῦ νομικοῦ ἐξοπλισμοῦ του τὰς διεθνεῖς συνελεύσεις εἰς τὸ νὰ λαμβάνουν ἀποφάσεις ἐμπνευσμένας καὶ ἐπηρεαζομένας ἀπὸ τὰς περὶ τῶν διεθνῶν νομίμων θεωρίας, τὰς διδασκομένας ἀπὸ καθέδρας. Ἀντιστρόφως δέ, ἀναστρεφόμενος συνεχῶς τοὺς εἰς τὰς διεθνεῖς συγκεντρώσεις ἀντιπροσώπους τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ ἀκούων τὰς γνώμας των, παρακολουθῶν τὰς συζητήσεις καὶ τὰς διασταυρουμένας πολιτικὰς ἀπόψεις, καθὼς καὶ τὰς ζωηρὰς μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων παρατάξεων πολιτικὰς διαμάχας, ἔθετε τὰς θεωρίας του κατ' ἀνάγ-

κην ὑπὸ τὴν βάσανον τῆς πρακτικῆς. Ὑπὸ τὴν δοκιμασίαν δὲ ταύτην τῆς πρακτικῆς αἱ θεωρίαι του ἐσφουρηλατοῦντο καὶ ἀνεπτύσσοντο ὅλον ἐν πλησιέστεραι πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἴσως μάλιστα, δύναμαι νὰ εἰκάσω ὅτι αὐτὴ ἡ συνεχῆς ἐπαφὴ μὲ τὴν πρᾶξιν καὶ ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀδιακόπου προβολῆς πολιτικῶν ἀντιλήψεων ἐντόνως συγκρονομένων, καὶ πᾶν ἄλλο ἢ συμβαλλουσῶν εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τῶν νομικῶν ἐνοιῶν, συνετέλεσεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νομικοῦ ἐκείνου σχετικισμοῦ εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ἀειμνήστου νομοδιδασκάλου, τοῦ σχετικισμοῦ ἐκείνου διὰ τὸν ὁποῖον ὠμιλήσαμεν ἤδη.

* * *

Σταθμὸς εἰς τὴν διεθνή σταδιοδρομίαν του ὑπῆρξεν ἡ ἐκλογή του ὡς μέλους τοῦ ἐν Χάγῃ Διεθνοῦς Δικαστηρίου (*Cour Internationale de justice*), τὸ 1959. Ἦτο ὁ πρῶτος Ἕλλην ὁ ὁποῖος ἐτιμῆθη μὲ τὸ ἀξίωμα αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπιζητήσει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ὁ πολὺς Νικόλαος Πολίτης, μὴ ἐπιτυχὼν ὁμως τοῦτο, διὰ λόγους πολιτικούς, ἀσχέτους πρὸς τὴν μεγάλην ἀξίαν του. Ὑπερίσχυσε τότε ὁ Σπυρόπουλος ἰσχυροτάτων ἀντιπάλων, ὡς ἦτο ὁ Ἴταλὸς Morelli, μετέπειτα μέλος καὶ Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

* * *

Μετὰ πάθους εἰργάζετο εἰς τὴν Μόνιμον Διεθνή Ἐπιτροπὴν Διεθνοῦς Δικαίου, ἡ ὁποία ἠσχολεῖτο, κατὰ τὸ ἄρθρον 13 τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, εἰς τὴν κωδικοποίησιν καὶ τὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν αὐτήν, μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ Ο.Η.Ε., εἰς τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸν Χάρτην, ἐκλέγονται «προσωπικότητες ἀνεγνωρισμένης ἀρμοδιότητος εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον», ὁ Σπυρόπουλος ἐξελέγη τὸ 1948, ἐπανεξελέγετο δὲ συνεχῶς μέχρι τοῦ 1959, ὅτε ἐξελέγη μέλος τοῦ Διεθνοῦς Δικαστηρίου.

Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ὁ Σπυρόπουλος ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν προδρόμων τῆς διεθνοῦς ἀναγνώρισεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἀλλ' ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια. Πράγματι, εἰς τὴν μονογραφίαν του ὑπὸ τὸν τίτλον «*L'individu en droit international*» (Τὸ ἄτομον ἐν τῷ Διεθνῇ Δικαίῳ), ἐκδοθεῖσαν ἐν Παρισίοις τὸ 1928, ἀφοῦ ἐξετάσει μετὰ βαθείας ἐμβριθείας τὴν θέσιν ἐν γένει τοῦ ἀτόμου ὡς ὑποκειμένου δικαιωμάτων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἐρευνᾷ τὸ θέμα τῆς προστασίας τῶν ἀτόμων κατὰ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, προστασίας ἡ ὁποία ἐνίοτε δύναται νὰ παρέχεται ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου εἰς τὸ ἄτομον, ἔτι καὶ ἐναντίον τοῦ Κράτους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει. Συνοψίζονται δὲ αἱ ἰδέαι του εἰς τὰς ἐξῆς φράσεις: «Ἡ ἀποστολὴ τῆς γενεᾶς μας συνίσταται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διεθνοῦς ἐννόμου τάξεως, συμφώνως πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. . . Ἡ διεθνὴς ἀναγνώρισις

τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, καὶ ἡ τοποθέτησις τῶν δικαιωμάτων τούτων ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἐμφανίζεται ὡς αἴτημα, τοῦ ὁποίου τὴν πραγματοποίησιν ὀφείλουν νὰ ἀξιώσωσιν οἱ λαοὶ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον...». Καὶ συνεχίζει, προσεγγίζων περισσότερον τὸ θέμα, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς διαδικαστικὰς του ἀπόψεις, ὡς ἐξῆς: «Πρέπει τὰ κράτη νὰ ἀναλάβουν, διὰ διεθνοῦς συμφωνίας, τὴν νομικὴν ὑποχρέωσιν, νὰ διακηρύξουν ὡς ἀπαρᾶ βίαστα ὠρισμένα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, σαφῶς καθοριζόμενα καὶ ἀριθμηόμενα. Πρέπει ἐπίσης νὰ συσταθοῦν δικαστήρια, ἐνώπιον τῶν ὁποίων οἱ ἰδιῶται νὰ δύνανται νὰ προσφεύγουν διὰ τὴν προστασίαν των». Δὲν παραγνωρίζει τὰς δυσχερείας ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν διεθνῶν δικαιοδοσιῶν πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς δικαιοδοσίας τῶν Κρατῶν. Δι' αὐτό, λέγει: «Ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ θεσπισθῆ διαδικασία, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὁ προσφεύγων ἰδιώτης θὰ ὤφειλε νὰ ἐξαντλήσῃ τὰ ἐνώπιον τῶν ἐγκωρίων δικαιοδοσιῶν θεσπιζόμενα ἔνδικα μέσα, διὰ νὰ προσφύγῃ κατόπιν εἰς τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον. Ἴσως ὅμως τὸ Διεθνὲς αὐτὸ Δικαστήριον διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων θὰ ἠδύνατο νὰ θεσπισθῆ ὡς δικαστήριον πρῶτον καὶ τελευταίου βαθμοῦ (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ παρεῖχε περισσότερον ἔντονον προστασίαν)».

«Υπάρχον βεβαίως, ἀκόμη, ἐπιλέγει ὁ Ἰωάννης Σπυρόπουλος, μεγάλα ἀντιστάσεις. Αἰωνόβιοι παραδόσεις ἀποκρύπτουν ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀληθείας στοιχειώδεις καὶ βασικὰς. Σκεπτόμεθα ἐνίοτε, καθὼς λέγουν, μὲ τὴν νοστροπίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐσκέπτοντο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Τριακονταετοῦς Πολέμου... Ἀλλὰ αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐπιβάλουν, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ ἐπιβάλουν κάποτε, τὰς ἀναγκαίας μεταβολὰς... Ἄς εὐχηθῶμεν μόνον καὶ ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι αἱ συνδυασμέναι προσπάθειαι τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, πού διαπνέονται ἀπὸ τὰς ἰδίας πεποιθήσεις, θὰ ἐπισπεύσουν τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἄτομον, ὁ ἄνθρωπος, θὰ ἴδῃ νὰ τοῦ ἐξασφαλίζεται μέσα εἰς τὴν διεθνή ἔννομον τάξιν ἡ θέσις ἡ πραγματικὴ, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν σημερινὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀνθρωπότητος».

Τὸ κήρυγμα τοῦτο, ἐκφερόμενον ἐν ἔτει 1928, ἦτο ἀληθῶς πρωτοπορειακὸν καί, ὅπως ὄλαι αἱ γνήσιαι ἐμπνεύσεις, εἶχε στοιχεῖον προφητικόν. Θ' ἀπετέλεσε δὲ μεγάλην προσωπικὴν ἱκανοποίησιν διὰ τὸν Σπυρόπουλον τὸ γεγονός ὅτι ἡ πρότασις του ἐκεῖνη ἐδέησε νὰ πραγματοποιηθῆ μετὰ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη, ἦτοι τὸ 1950, διὰ τῆς συναρθεῖσης ἐν Ρώμῃ συμβάσεως περὶ προστασίας τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

* * *

Ὡς ἄνθρωπος ἦτο καλοπροαίρετος, ἐπιζητῶν πάντοτε μὲ εἰλικρίνειαν τὸ

ὄρθον καὶ τὸ δίκαιον καὶ πιστεύων εἰς τὸν ἀγνὸν μόχθον διὰ τὴν πρόδοον. Πᾶν ὅ,τι ἀπέκτησε, τὸ ἀπέκτησε μὲ ἐργασίαν, μὲ μόχθον καὶ μὲ ἀγῶνα. Φιλάλληλος καὶ κοινωνικός, ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τὸ περιβάλλον του καὶ συνεδύαζε τὴν σοβαρότητα μὲ τὴν ἀγάπην διὰ τὴν ζωὴν, τὴν εὐδιαθεσίαν μὲ τὴν εὐαισθησίαν καὶ τὴν κατανόησιν διὰ τοὺς συνανθρώπους του. Κατ' ἐξοχὴν εὐγενῆς φύσις, ἡσχολεῖτο ἐρασιτεχνικῶς μὲ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ζωγραφικὴν, μὲ τὴν τελευταίαν ταύτην μάλιστα τόσον ἐπιτυχῶς ὥστε ἡ προσωπογραφία τοῦ πατρὸς του, τὴν ὁποίαν εἶχε φιλοτεχνήσει, ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων ὡς ἔργον δοκίμου ζωγράφου.

Τέλος, ὡς ἄρτιος πνευματικὸς ἄνθρωπος, εἶχε καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ χιοῦμορ, τὸ ὅποιον καθίστα πάντοτε εὐχάριστον τὴν συναναστροφὴν του. Διαπρεπῆς ξένος συναδέλφος του ἔλεγεν: *Avec M. Spiropoulos, la vie n' est jamais ennuyeuse* ("Ὅταν εἶσαι μαζί μὲ τὸν κ. Σπυρόπουλον, ποτὲ ἡ ζωὴ δὲν θὰ σοῦ φανῇ ἀνιαρά).

* * *

Ἄλλὰ ἔχομεν ἤδη ἀρτίας πηγὰς διὰ τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ἡ προσωπικότης του εἰς τοὺς συναδέλφους του.

"Ὅταν ἐξελέγη εἰσηγητὴς ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιτιθεμένου (θέματος, ὡς εἶπομεν, φλέγοντος καὶ εὐρισκομένου εἰς τὸ πλεονευραλγικὸν σημεῖον τοῦ ἐνδιαφέροντος ὄλων τῶν κρατῶν), αἱ προτάσεις καὶ αἱ συνηγορίαι διὰ τὴν ἐκλογὴν του ἀπετέλεσαν ἀληθεῖς ὕμνους διὰ τὰς ἰκανότητας καὶ τὰς ἀρετάς του. Ἀπὸ τὰς προτάσεις αὐτὰς σταχυολογοῦμεν μερικάς κρίσεις:

«Νομίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει θέμα νὰ παρουσιάσω τὸν κ. Σπυρόπουλον, εἶπεν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας. *On ne presente pas M. Spiropoulos!* Εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους νομικοὺς ποὺ ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἐὰν μεταξὺ ἡμῶν ὑπῆρχε κάποιος ποὺ νὰ μὴ τὸν γνωρίζῃ, θὰ ἔπρεπε αὐτὸν νὰ τὸν στείλωμεν ὀπίσω εἰς τὰ θρανία τῆς Νομικῆς Σχολῆς».

«Ἐγνώριζον τὸν κ. Σπυρόπουλον, εἶπεν ἄλλος, ἐγνώριζον τὴν παγκόσμιον φήμην του. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶχον φαντασθῆ, εἶναι ἡ δύναμις τῆς διαλεκτικῆς του, τὴν ὁποίαν ἔτυχε καὶ ἐγὼ νὰ ὑποστῶ, καὶ δὴ πρὸς ζημίαν μου [ἐννοῶν ὅτι εἶχεν ἠττηθῆ εἰς διαλεκτικὰς μάχας μετὰ τοῦ Σπυροπούλου]. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, συνεχίζει ὁ ὁμιλητής, εἶναι εἰς ἐκ τῶν καλυτέρων κληρονόμων τῆς κλασικῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως. Ἐχει τὸ τάλαντον νὰ πείθῃ καὶ νὰ σὲ κάμνῃ νὰ ἀναγνωρίζῃς εὐχαρίστως ὅτι ἐπέισθης».

Τέλος, ἐδόθη τότε εὐκαιρία νὰ ἐξαρθῆ εἰς τὸ διεθνὲς ἐκεῖνο ἀκροατήριον, ἡ ἰδιαίτερα ἀρετὴ τοῦ Σπυροπούλου, ἥτοι ἡ ἀντικειμενικότης καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ χαρακτῆρος του:

— Ὑπάρχει καὶ εἰδικὸς λόγος ἐπιβάλλον τὴν ἐκλογὴν του, εἶπον οἱ ὀμιληταί. Εἶναι μία θέσις, εἶπον, ποὺ ἀπαιτεῖ ἀπόλυτον ἀντικειμενικότητα, ἐν τῷ μέσῳ τῶν συγκρονημένων ἀπόψεων καὶ συμφερόντων. Λοιπὸν, ὁ κ. Σπυρόπουλος διαθέτει ὡς προσωπικὴν του ἀθθεντίαν αὐτὴν τὴν ἀντικειμενικότητα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, προσέθεσαν, εἶναι εἰς Μέγας Εὐπατριδῆς (*un Grand Seigneur*), ὁ ὁποῖος διαθέτει μίαν πολυτέλειαν δυσχερεστάτην διὰ τὴν ἐποχὴν μας : τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ χαρακτῆρος !

Θὰ τελειώσω, λοιπὸν, τὴν ἐπιμνημόσυνον αὐτὴν ὀμιλίαν μου, μὲ αὐτὸ τὸ ἐγκώμιον : Ἡ ἀρετὴ τῆς ἀνεξαρτησίας, πολύτιμος διὰ κάθε ἄνθρωπον, εἶναι ἡ βασίλισσα τῶν ἀρετῶν διὰ τὸν δικαστὴν καὶ διὰ τὸν νομικὸν ἐν γένει. Ἄνευ ἀνεξαρτησίας εἰς τὸν χαρακτῆρα, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὄχι μόνον δικαστικὴ κρίσις δικαία, ἀλλ' οὐδεμία ἐν γένει ὀρθὴ κρίσις καὶ ἀπόφασις ἐπὶ οἰουδήποτε ζητήματος. Ἄς εἶναι λοιπὸν καὶ διὰ τὸν αἰμίμηστον συνάδελφόν μας ὁ ὕστατος οὗτος ἔπαινος :

Ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Μέγας Εὐπατριδῆς (*le Grand Seigneur*), ὡς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ χαρακτῆρος.

Εἶναι πολὺν δύσκολον νὰ εὐρεθῇ ἔπαινος περισσότερον σημαντικὸς δι' οἰουδήποτε ἄνθρωπον, ἰδίως ὅμως δι' ἓνα μύστην τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου καὶ λειτουργὸν τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης !

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1973

ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ
ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΗΛΙΑ ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, τὴν 27^{ην} Φεβρουαρίου 1943, ἔφυγεν ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς. Ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπένησε διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἔθνικοῦ ποιητοῦ.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, συμμετέχουσα εἰς τὸ γενικὸν πένθος, εἶχε καὶ ιδιαίτερον λόγον νὰ πενθῇ, διότι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Παλαμᾶ ἀπεστερήθη διακεκριμένου μέλους της, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς της, ἀφοῦ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του ὡς Γραμματεὺς τῶν Πρακτικῶν καὶ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, οὐδ' ἐπὶ στιγμήν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται μὲ ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν αὐτῆς, συνέβαλε δὲ μεγάλως εἰς τὴν προώθησιν τοῦ ἔργου της.

Ὁ θάνατος τοῦ Παλαμᾶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον τῆς ξενικῆς κατοχῆς τῆς Πατρίδος μας ἐπροξένησε μεγάλην θλίψιν εἰς τὸν καταδυναστευόμενον λαόν μας, ἀλλὰ ἔδωσε συγχρόνως εἰς αὐτὸν καὶ μίαν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσῃ μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ τὸν ἄσβεστον πόθον του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Ἀθηναϊκὸς λαὸς συνώδευσε τὴν σορὸν τοῦ ποιητοῦ εἰς τὴν τελευταίαν της κατοικίαν ψάλλον, ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ κατακτητοῦ, τὸν Ἑθνικὸν Ὑμνον.

Ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος παρακαλῶ τὴν Τάξιν τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν ὅπως ὀργανώσῃ τιμητικὴν ἐκδήλωσιν διὰ τὸν ἔθνικὸν ποιητὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ὡς μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἰδιαιτέρως ἐτίμησε ταύτην.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ Κ. ΙΩ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Συνεπληρώθησαν τὴν 27^{ην} Φεβρουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ διατελέσαντος κατὰ

τὸ ἔτος 1930 Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1926 - 1927 Γραμματέως τῶν Πρακτικῶν τῆς Ὀλομελείας. Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς ἀπέθανε κατὰ τὴν 27ην Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1943 ὡς ἐλεύθερος πολιορκημένος καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς τὸν συνώδενσεν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν ἐπίσης ὡς ἐλεύθερος πολιορκημένος, ὁ ὁποῖος ὁμως μετέτρεψε τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, τὸ πένθος διὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὥρας συναισθημάτων χαρᾶς διὰ τὴν Ἐλευθερίαν. Συναισθήματα πένθους καὶ συναισθήματα χαρᾶς διὰ τὴν Ἐλευθερίαν, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον αἶμα εἶχε χύσει τὸ ἔθνος, ἀνemieύθησαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδάκρυζε καὶ διότι ἐπένθει διὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ καὶ διότι ἡ Ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς ἐλάτρευσε καὶ ἐξύμνησε κατεῖχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ ὡς συναίσθημα καὶ βίωμα ὑψίστης χαρᾶς καὶ δὲν ἐγνώριζε κανεὶς διατὶ ἔκλαιε τότε τὸ πλῆθος καὶ ἐδάκρυζε· πράγματι ἔκλαιε καὶ διότι ἐπένθει καὶ διότι προσεδόκα τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἐνώπιον τοῦ τάφου τοῦ Παλαμᾶ ὁ ἄλλος μεγάλος ποιητὴς, ὁ Ἄγγελος Σικελιανός, μὲ τὴν ὑψηλόφρονα μεγαλοστομίαν του προσεκάλει νὰ ξαναφανῆ καὶ ν' ἀστράψῃ μέσα εἰς τὴν πατρίδα της ποὺ εἶχε δουλωθῆ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἡ Ἑλλὰς εἶχε τὴν θεϊκὴν εὐνοίαν νὰ ἔχῃ μεγάλους ποιητάς, ἀφ' ἧς στιγμῆς εἰσῆλθεν ὡς συντεταγμένον ἔθνος εἰς τὴν ἱστορίαν. Κανεὶς ἄλλος λαὸς δὲν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἱστορίαν μὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ὅμηρου, τὸ ὁποῖον ὡς πρωῶνός ἡλιος φωτίζει ἐξ ἀρχῆς τὸν δρόμον τοῦ ἔθνους. Ἔπος, λυρική καὶ τραγική ποίησις ἔφθασαν τὰ σημεῖα τῆς ἀκμῆς κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα, πέρα τῶν ὁποίων οὐδεὶς λαὸς κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ.

Καὶ ἡ Νέα Ἑλλὰς εἶχε τὴν θεϊκὴν εὐνοίαν, κατὰ τὴν μεγάλην ὥραν τῆς ἀναγεννήσεώς της, νὰ ἔχῃ ὄχι μόνον ἥρωας, ἀλλὰ καὶ ποιητάς. Τὸ 1821 ἔχει τὸν Σολωμὸν καὶ τὸν Κάλβον ἀμφοτέρους μεγάλους ποιητάς. Δίχως αὐτοὺς ἡ ἰδέα τῆς Ἐλευθερίας θὰ ἐστερεῖτο τῶν μεγάλων της ὑμνωδῶν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν θὰ διεδέχετο ἡ σιωπή. Ὅ,τι ἐλάξενσεν ὁ Σολωμός, τὰ ἄφησεν ὁμως ὡς λαμπρὰ ἀποσπάσματα, τὴν ἱστορίαν, τὰ πάθη καὶ τὴν ἰδέαν τῆς Ἐλευθερίας, πράγματα τὰ ὁποῖα ταυτίζονται μὲ τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν λάμπριν τῆς ὁποίας ὁ ποιητικὸς του λόγος ἔφερε καινούριαν εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ πράγματα ὁ ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς τὰ παρουσίασεν ὡς ἀποπερατωμένα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα μέσα εἰς τὸ ἑλληνικὸν φῶς διεκδικοῦν τὴν αἰωνιότητα.

Ὁ Παλαμᾶς ἀποπερατώνει τὴν ἀποσπασματικὴν ποίησιν τοῦ Εἰκοσιένα, μεταβάλλει ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ Γένους εἰς ποίησιν καὶ ἀνοίγει ὀρίζοντας εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους, τῆς ὁποίας τὸ βάθος ὀλίγοι μόνον σύγχρονοὶ του ἠδυνήθησαν νὰ συνειδητοποιήσουν. Ἴσως καὶ ὁ ὄγκος τῆς ποιητικῆς καὶ γενικῶς

τῆς πνευματικῆς δημιουργίας νὰ ἐμπόδιζε τοὺς πολλοὺς νὰ διακρίνουν τὸ μέγα βάθος πὸν ἔχουν οἱ ὀρίζοντες πὸν ἄνοιγεν εἰς τὸ Ἔθνος ὁ Παλαμᾶς. Εἰς ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου, τὴν ποίησιν, τὴν κριτικὴν καὶ τὸ θέατρον, ὁ ποιητὴς ὑπῆρξε πρῶτος τεχνουργὸς καὶ ὁ πλουσιώτερος γλωσσικὸς πλαστοουργός. Κατέρριψε τοὺς τεχνητοὺς φραγμοὺς τοῦ ψυχαρισμοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀπέραντον καὶ πλούσιον θησαυρὸν τῆς λαϊκῆς καὶ τῆς λογίας γλωσσικῆς παραδόσεως, ὡς ὁ συντετώτερος θεριστής. Ὅ,τι εἶχεν ἀνεύρει ὁ λαὸς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας τόσον εἰς τὴν λαϊκὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν λογίαν σφαῖραν τῆς ζωῆς του, ἐπίσης τόσον εἰς τὴν ἀρχαίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν χριστιανικὴν, τέλος δέ, καὶ ἴσως περισσότερον εἰς τὴν μεταγενεστέραν δημοτικὴν παράδοσιν, ὅποτε ἄνθησε τὸ ἀθάνατον δημοτικὸν τραγούδι τὸ ὁποῖον ὡς νέος βλαστός, ὡς νεόφυτον ἴσταται δίπλα εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ ἀνθίσταται μὲ τὴν αἴγλην του εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ὅμηρου, ὅλων αὐτῶν ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς ὑπῆρξε θεριστής καὶ καρπωτής. Ἐτσι μὲ τὸ ἔργον του τὸ πολὺπλευρον ἐσυνειδητοποίησεν εἰς τὸ Ἔθνος τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον ἐνότητά του, ὅπως ἐξ ἄλλου ἔπραξε κατ' ἄλλον τρόπον ὁ Παπαρηγόπουλος μὲ τὴν Ἱστορίαν του. Ὁ ποιητὴς καὶ ὁ ἱστορικός, αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν τόσον βάθος εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐνότητα καὶ τὴν πνευματικὴν παράδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὥστε ν' ἀνακαλύψουν πράγματι τὰς ρίζας τῆς ὑποστάσεως του, ρίζας ἐκ τῶν ὁποίων ἐπήγασαν τόσοι ἀγῶνες τῶν νεωτέρων καὶ μετὰ τὸ 1821 γενεῶν. Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ σκοπὸς μας οὐδὲ κἂν νὰ ὑποτυπώσωμεν τὴν σημασίαν καὶ τὴν βαρύτητα τοῦ ἔργου τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Ἀπλῶς φέρομεν τὴν μνήμην ἡμῶν εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ, εἰς μίαν τραγικὴν περιόδον τῆς ἱστορίας τοῦ Ἔθνους, καὶ ἱστάμεθα μετὰ σεβασμοῦ ἐνώπιον τῆς μεγάλης μορφῆς του, ἣ ὁποία μὲ τὸ ἔργον της κατεύθυνε τὸν ροῦν τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος. Μόνον ἡ πλουσία ἀνθοφορία τῆς Ἑλληνικῆς γῆς εἶναι δυνατὸν ὡς εἰκὼν νὰ παραστήσῃ τὸ πλούσιον καὶ ποικίλον ἔργον τοῦ ποιητοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ κ. Γ. Κ. Κατσίμπαλης συνεκέντρωσε μὲ τόσῃν ἀγάπῃν εἰς 16 τόμους.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ - ΝΟΒΑ

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι Ἀκαδημαῖκοί, κυρίες καὶ κύριοι,

Ἐορτάζουμε ἀπόψε ὄχι τὰ τριάντα χρόνια πὸν πέρασαν ἀπὸ τότε πὸν ἔληξε ἡ ἐπίγεια ζωὴ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, ἀλλὰ τὰ τριάντα χρόνια πὸν πέρασαν ἀπὸ τότε πὸν τὸ πεπρωμένον εἶχε προδιαγράψει ν' ἀρχίσῃ ἡ Αἰωνία του Ζωή. Ὅχι τὸ θάνατό του, τὴν ἀθανασία του καλούμεθα νὰ μνημονεύσουμε καὶ νὰ τιμήσουμε.

Δίκαια κι ἀναπόφευκτα ἔχουν γραφῆ κ' ἔχουν εἰπωθῆ γιὰ τὸν Παλαμᾶ τόσα ΠΑΑ 1973

πολλά, ὅσα ἴσως γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους νεοέλληνες ποιητὲς μαζί. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, ποὺ δὲν εἶμαι οὔτε κριτικὸς οὔτε σχολιαστής, ἔχω στὸ στομάχι μου ἕξι, νομίζω, διαφορετικὲς ὀμιλίες μου γιὰ τὸν Παλαμᾶ. Βάσιμα μπορεῖ νὰ προβλεφθῆ ὅτι ἡ κριτικὴ φιλολογία γύρω στὸν Παλαμᾶ θὰ συνεχισθῆ καὶ στὸ μέλλον, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴ δική μας γενιά, ποὺ τὸν ἔζησε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς μεταγενέστερες, ποὺ, στρέφοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὰ πίσω, θὰ τὸν ἀντικρῶζουσιν σὰν τὴν ὑψηλότερη πάντα κορυφὴ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας.

Λέγεται ὅτι ὁ ποιητὴς γεννᾶται, δὲν γίνεται . . . Ὁ Παλαμᾶς δὲν ἦταν ἀπλῶς ποιητὴς γεννημένος. Ἦταν πορφυρογέννητος. Γεννήθηκε σὰν κατ' εὐθείαν ἀπόγονος μεγάλου ποιητικοῦ γένους, ποὺ ὅλοι οἱ κλάδοι του βασίλευσαν σὲ ὑψηλοὺς θρόνους. Ἦταν ἀπὸ τοὺς ποιητὲς ποὺ ὁ Ἀπόλλων δὲν χάρισε μόνον μιὰ Λύρα. Χάρισε κ' ἓνα Σκῆπτρο. Ἡ σφραγίδα τῆς δωρεᾶς του ἦταν Αὐτοκρατορικὸ Χρυσόβουλλο. Ἄν ἔγραψεν ὁ ἴδιος (μιλώντας καὶ γιὰ τὸν Ἡσίοδο) :

«Ἐμὲ δὲ μὲ βυζάζανε στὸν Ἐλικῶνα οἱ Μοῦσες,
ἐμὲ μὲ πικρανάθρεψαν οἱ φτώχιες καὶ οἱ καημοὶ»

οἱ δικές του φτώχιες ἦταν Μάγισσες κ' οἱ δικοὶ του καημοὶ ἦταν Μάγοι, ποὺ σύναζαν ἀμύθητα πλοῦτη γιὰ τὴν ποιητικὴ του πορεία.

Ἡ προσφορὰ τοῦ Παλαμᾶ πρὸς τὸ Ἔθνος, πρὸς τὴν Ἀνθρωπότητα, πρὸς τὸ Πνεῦμα, πρὸς τὴν ὑψηλότερη καὶ ὠραιότερη ἐκδήλωσι τοῦ Πνεύματος, ποὺ λέγεται Ποίησι, ὑπῆρξε ἀνεκτίμητα πολύτιμη. Δὲν πλημμύρισε μόνον τὴν ἐποχὴ του μὲ ἀνεξάτμιστο ἄρωμα πνευματικῆς εὐωδίας, πλημμύρισε ὅλες τὶς Νεοελληνικὲς ἐποχὲς — θὰ τολμήσω νὰ εἰπῶ — καὶ τὶς παρελθοῦσες καὶ τὶς μέλλουσες. Ἐκεῖνο ποὺ αἰσθανόταν σὰν χρέος ὅλων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἐθνικὴ μας παράδοσι καὶ πρὸς τὴν ἐθνικὴ μας εὐθύνη, πρὸς τὴν ἐθνικὴ μας συνέχεια, αὐτὸς τὸ ἐξόφλησε στὸ δικό του μερίδιο μὲ ἀφειδῆ σπατάλη. Τὸ ἱερὸ αὐτὸ χρέος τὸ ἔχει προσδιορίσει ὁ ἴδιος μὲ ἀδυστηρὴ ἀκρίβεια :

«Γνώμες, καρδιές, ὅσοι Ἕλληνες,
ὅ,τι εἶστε, μὴ ξεχνᾶτε :
δὲν εἶστε ἀπὸ τὰ χέρια σας
μονάχα, ὄχι ! Χρωστᾶτε
καὶ σὲ ὄσους ἦρθαν, πέρασαν,
θά ῥθοννε, θὰ περάσουν.
Κριτές, θὰ μᾶς δικάσουν
οἱ ἀγέννητοι, οἱ νεκροί».

Ἡ γλῶσσα μου πήγε νὰ πῆ : «Τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ» - μὰ τὴν κόβω ! Ποιὸ ἔργο ; «Ἐργο» μπορεῖ νὰ ἔχουν οἱ ἄλλοι, μεγάλο ἢ μικρὸ. Ὁ Παλαμᾶς δὲν ἔχει «ἔργο». Ἐχει . . . πῶς ὅμως μπορεῖ νὰ εὔρη κανεὶς ἄξιο προσδιορισμὸ νὰ τ' ὀνομάσῃ ; Ἴσως, μπορῶ νὰ εἰπῶ, δὲν ἔχει «ἔργο» - ἔχει «κόσμος» ! Ὁ Κόσμος τοῦ Παλαμᾶ ! Ἡ ἔκφρασι αὐτὴ δίνει τὶς ἀναλογίες του. Τί στενὴ ἔννοια θὰ εἶχε σὰν ὀρολογία : «Ἡ ἔργογραφία τοῦ Παλαμᾶ» ! Ἡ κοσμογραφία τοῦ Παλαμᾶ ἀνταποκρίνεται. Καί, φυσικά, ὁ Κόσμος του εἶναι ἓνα ὀλόκληρο Σύμπαν μὲ τοὺς δικούς του ἄπειρους Γαλαξίες, τοὺς κοντινοὺς καὶ τοὺς μακρυνούς, τοὺς θεατοὺς καὶ τοὺς ἀθέατους, τοὺς ὄρατοὺς μὲ γυμνὸ ὄφθαλμὸ καὶ τοὺς ἀόρατους ἀκόμα καὶ μὲ τὸ μεγαλύτερο τηλεσκόπιο ! Τοὺς Γαλαξίες, πὸν πολλὰς φορὲς μαντεύονται μόνον, ὑπονοοῦνται, τηλεκδηλώνονται μὲ δυσεξήγητα στίγματα. Καὶ ὅμως δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολία ὅτι ὑπάρχουν, ὅτι δροῦν, ὅτι ἐπιδροῦν . . . («Ὁ ποιητὴς χτίζει τὸ παλάτι του, ἔχει γράφει ὁ Παλαμᾶς, ἐπάνω στὰ σύνορα τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ κόσμου»).

Ὁ ἐλάχιστος χρόνος πὸν ἔχω στὴ διάθεσί μου ἀπόψε δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ προσπαθῆσω νὰ εἰσδύσω βαθύτερα στὸ Παλαμικὸ Ἄδυτο καὶ νὰ ἐπιχειρήσω νὰ σᾶς μνήσω στὰ μυστικά τῆς μαγείας του. Περιορισμένος εἶμαι, ἀπὸ ἀνάγκη, σὲ γενικότητες.

Δὲν ἀγνοεῖτε, βέβαια, ὅτι ὁ μεγάλος Ποιητὴς, πὸν τόσον ὄλοι ἐκθειάζουμε, κρίθηκε καὶ κατακρίθηκε καὶ ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ δυνατοὺς, μάλιστα, καλάμους. Ἐφτασε νὰ τὸν ἀρνηθοῦν, σχεδόν, ὀλωσδιόλου ! Ἄναπολῶ ὅμως μὲ ἱκανοποίησι ὅτι κρίθηκε καὶ κατακρίθηκε σὰν Ποιητὴς Μεγάλος. Διότι γιὰ ἓνα μὴ μεγάλον ποιητὴ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ γεμίσουν σελίδες τόσο μεγάλες — ἐνωῶ σὲ πλῆθος καὶ σὲ μέγεθος. Ἀλλὰ οἱ μὲν ἀμφισβητήσεις παρῆλθαν, ὁ δὲ Ποιητὴς μένει. Οἱ ἀρνητές του, πολλοὶ καλόπιστοι κ' ἓνας κακόπιστος, λησμονήθηκαν. Ἡ ποίησι τοῦ Παλαμᾶ δὲν θὰ λησμονηθῆ ποτέ !

Ἐχουμε πρόσφατη, ἐπίκαιρη, ζέουσα ἀπόδειξι : Ἐχω τὴν τιμὴ νὰ εἶμαι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ («Ἰδρύματος Κωστῆ Παλαμᾶ»), πὸν μὲ τόσον ἱερὸ ζῆλο καὶ ἀκάματη φροντίδα προεδρεύεται ἀπὸ τὸν κ. Γ. Κ. Κατσιμπαλη, τὸν ἡρωϊκὸ αὐτὸ θησαυροφύλακα τῆς Παλαμικῆς Κληρονομίας. Ἐχουμε μέχρι τοῦδε ἐκδόσει δεκαεξί τόμους σὲ πέντε χιλιάδες ἀντίτυπα τὸν καθένα. Ἐξαντλήθηκεν ἡ πρώτη ἔκδοσι. Ἐκάναμε δεύτερη ἔκδοσι. Ἐξαντλήθηκε κι αὐτὴ ! Καὶ κάνουμε τώρα τρίτη ἔκδοσι ! Ἀπὸ πέντε χιλιάδες ἀντίτυπα πάντοτε γιὰ κάθε τόμο. Οἱ τόμοι ἀποτελοῦνται καθένας τους ἀπὸ 500 - 600 σελίδες. Καὶ τιμᾶται ὁ καθένας 100 δραχ. Ὅλοι ξέρονμε πόσο περιορισμένη εἶναι ἡ κυκλοφορία τῶν ποιητικῶν βιβλίων στὸν καιρὸ μας. Βλέπω τὴν κατάπληξί σας. Καὶ

είναι δικαιολογημένη. Σὲ βραχὺ, σχετικὰ, χρονικὸ διάστημα ἀπορροφῶνται ἀπὸ τὸ σύγχρονο ἑλληνικὸ κοινὸ $15.000 \times 16 = 240.000$ βιβλία τοῦ Παλαμᾶ. Ἐν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ μπαίνουν σὲ οἰκογένειες, μποροῦμε νὰ ὑπολογίσουμε σ' ἓνα περίπου ἑκατομμύριο ἀναγνώστες. Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι εὐγλωττότεροι ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐπιμνημόσυνη τιμὴ! Δὲν ἐπιζοῦν, δυστυχῶς, οἱ κύριοι ἀρνητὲς του γιὰ νὰ χαροῦν κ' ἐκεῖνοι τὴ διάφευσι τῆς γνώμης τους ἀπὸ τὶς νέες γενιὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἐκεῖνο πὸν δὲ μπόρεσε ν' ἀρνηθῆ κανεὶς εἶναι ὅτι ἦταν ἓνας ποιητὴς γνήσιος, αὐθεντικός, πλούσιος, ὀλοκληρωμένος, ἔμπλεως ἀπὸ ἔμπνευσι κι ἀπὸ εὐαισθησία, ἀπὸ μόρφωσι κι ἀπὸ ἀρετὴ κι ἀπὸ πίστι. Εἶχε μιὰ πνευματικὴ, ψυχικὴ καὶ ἠθικὴ πληρότητα, πὸν δύσκολα συμπυκνώνεται τόσο, ὅσο σ' ἐκεῖνον. Ἐκανε τὴ ζωὴ του ποίησι καὶ τὴν ποίησί του ζωὴ. Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχη μεγαλύτερος ταυτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὸν δικό του!

Ἦταν μαζὶ ἱεραπόστολος, ἐθναπόστολος καὶ ἀπόστολος τῆς Ἀνθρωπιᾶς. Ἦταν, ὅπως τὸν εἶχε χαρακτηρίσει ὁ ἀδελφός μου Θεμιστοκλῆς, «Ἐλέω Θεοῦ Ποιητής».

Ψάχνουμε νὰ βροῦμε σὲ ἄλλους ποιητὲς ποιὸ εἶναι τὸ ψυχικὸ τους κέντρο, τὸ πυρηνικὸ τους ἀτομικὸ στοιχεῖο, τὸ κίνητρό τους, τὸ ἴνδαλμά τους, ἢ συγκεκριμένη βιοθεωρία τους, ἢ βαθύτερη πηγὴ τοῦ οἴστρου τους. Προκειμένου γιὰ τὸν Παλαμᾶ, εἶναι περιττὸ ἀλλὰ καὶ ἀδύνατο τέτοιο ψάξιμο. Εἶναι ἓνα πολύπλευρο ἀλλὰ συμπαγὲς Πᾶν. Εἶναι τὰ πάντα! Τὰ μέρη του ἀπορροφῶνται μετουσιωτικὰ στὸ ὅλον του. Καὶ τὸ ὅλον του σὲ ἀποτρέπει νὰ τὸ διασπάσης. Σοῦ ἐπιβάλλει νὰ τὸν θεωρῆς ἀτόφιο, ἀδιαίρετο, ὀλοκληρωμένο. Τὸν ἀποκάλεσαν Πρωτέα. Εἶναι! Καὶ τί δὲν εἶναι;

Θεολάτρης :

«Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ
εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας».

Πατριδολάτρης :

- «Δὲν ζῆ χωρὶς πατρίδες
ἢ ἀνθρώπινη ψυχὴ».
- «Ὁ Ποιητὴς εἶναι ὁ μεγάλος πατριώτης».
- «Ἑλλάδα ἐσύ, πὸν ὅλα τὰ λέει τὸ ἀθάνατο ὄνομά σου
πηγὴ, ἀπὸ σένα ἀναβρῦζει κι ὁ ἥρωας κι ὁ σοφός.
Ἀκόμα καὶ στὸ γέγραμμα σου, στὸ κατρακύλησμά σου
τῆς Ἱστορίας εἶσαι τὸ φῶς!».

Γυναικολάτρης :

«Καὶ μήτε πὸν εἶσαι ἰδέα.
Γυναῖκα εἶσαι τῆς γῆς
διάβα στιγμῆς, μὰ ὦραία,
περνᾶς, θαυματουργεῖς . . .».

Φυσιολάτρης :

«Ψυχὴ, τῆς ἔγνοιας καλογριά, τοῦ κόσμου ἀποδιωγμένη,
τὴν ὦρα τὴν ἐκστατικὴ ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσης
πὸν τὰ μυστήρια τ' ἄχραντα πρώτη φορὰ κοινώνησες
τῆς θείας μεγάλης πλάσης !».

Ἀνθρωπολάτρης :

— «Στὸν ἄνθρωπο ἱερὸς ἄς εἶναι ὁ ἄνθρωπος».
— «Στὴν ἐργατιά, στὴν χωριατιά, τὸ χιόνι, ἡ πεῖνα, ἡ γρίππη, οἱ λύκοι
ποτάμια, πέλαγα, στεριές, ξολοθρεμὸς καὶ φρίκη.
Χειμῶνας ἄγριος. Κ' ἡ φωτιά καλοκαιριά στὴν κάμαρά μου.
Ντρέπομαι γιὰ τὴ ζέστα μου καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπιὰ μου».

Εἶναι Ἑρωολάτρης, ἀλλὰ καὶ Ταπεινολάτρης μαζί. Εἰδωολάτρης, ἀλλὰ ἄλλο
τόσο καὶ Χριστιανός :

«Κ' εἶναι σὰν Ἀπόλλωνες οἱ Στανρωμένοι,
τῶν Ὀρφέων κρατῶν τὶς λύρες οἱ Χριστοῖ!».

Τ' ἀγαπᾶει ὅλα — ἀκόμα καὶ τὴν ἁμαρτία. Τὰ τραγουδάει ὅλα. Ἀκόμα καὶ
τὸν «τριγμὸ τοῦ σαρακιῦ». Τ' ὁμολογεῖ :

«Γιὰ τίποτε δὲν ντρέπομαι, τίποτε δὲ σωπαίνω, τίποτε δὲν καταφρονῶ».

Τὸν εἶπαν φιλόσοφο. Ὅρθα παρατήρησε φιλικὸς του κριτικὸς : «Ὁ Παλαμᾶς
δὲν ἦταν φιλόσοφος, ἦταν φιλοσοφικὸς ποιητής». Ἡ φιλοσοφικὴ του ποίησι φτάνει
ὡς τὸ ἔσχατο ὄριό της. Ἀλλὰ σταματᾶ ἐκεῖ, στὸν ἐπικίνδυνο σταθμὸ, πέραν τοῦ
ὁποίου θὰ ἔπανε νὰ εἶναι ποίησι. Μολονότι εἶχε μνηθῆ σὲ ὅλα τὰ φιλοσοφικά
συστήματα, δὲν εἶχε ἀσπασθῆ κανένα. Ὁ ἴδιος τὸ ἔχει ἐξομολογηθῆ στὸν Πρόλογο
τῶν «Παράκαιρων» : «Ἡ πιὸ ἀφιλοσόφητη φιλοσοφία, ἐπὶ τέλους, νὰ ἡ Ποίησι!».

Δὲν ἦταν μεταφυσικός. Τὰ μεταφυσικά του ὄνειρα περιορίζονταν στὸ νὰ ξανα-
ζήση στὸν Ἄλλο Κόσμο τὶς ὁμορφιὲς τῆς ἐπίγειας ζωῆς του. Καὶ ἀπέναντι στὴ
Ζωή, καὶ ἀπέναντι στὸ Θάνατο, καὶ ἀπέναντι στὴ Γυναῖκα, σωστὰ ἔχει σημειωθῆ,

ὅτι κρατοῦσε στάσι ἀντιμεταφυσική, ὡσάν Ἄρχαϊός "Ἑλλήνας — μὰ καὶ ὡσάν "Ἑλλήνας τοῦ νεότερου Δημοτικοῦ μας Τραγουδιοῦ.

Ἡ ποιητικὴ του κράσι ἦταν τόσο ἰσχυρή, ἢ ποιητικὴ του φλέβα ἦταν τόσο κυρίαρχη μέσα του, ὥστε («ζύμωνε») καὶ «χώνευε» καὶ μετουσίωνε σὲ ποίησι γνήσια καὶ ἄπεφθη ὅλη τῇ φιλοσοφικῇ του συγκομιδῇ, ὅλον τὸν ἐγκεφαλικό του πλούσιο ἀμητό. Τὸ κρασί του εἶναι τόσο πολὺ λυρικό νέκταρ, τόσο πολὺ ἐπικό νέκταρ καὶ τίποτε ἄλλο, ὥστε ἄσκοπη ματαιοπονία καταντᾶ κάθε προσπάθεια νὰ φαχουλέψη κανεὶς ἐδαφολογικὰ τὸ ἀμπέλι του καὶ ν' ἀναλύσῃ χημικὰ τὰ σταφύλια του. «Μαζὶ ἐπικό καὶ λυρικό τὸ δράμα τῆς Ψυχῆς μου», γράφει ὁ ἴδιος στοὺς «Βωμούς» του.

Ἡ «ἐρουντισμός» ἔχει ζημιώσει πολλοὺς ποιητές, εἴτε ἐπηρεάζοντάς τους ἐπιζήμια μὲ τὸ ἀδηφάγο διάβασμα ὠρισμένων μεγάλων Δασκάλων, εἴτε ἀποξεραίνοντας μὲ τὴν πολυγλωσσία τῇ δημιουργικῇ ἱκμάδα τῆς ποιητικῆς τους φλέβας. «ἜΩ θολωμένε ἀπὸ βιβλία ποὺ γράφονται τοῦ κάκον!», μᾶς ἔχει πῆ. Ὁ Παλαμᾶς ξεπέρασε ὅλους αὐτοὺς τοὺς κινδύνους καὶ ἔμεινε, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος :

«Ποιὸς εἶσαι ; Ὁ Φήμιος εἶμαι, ὁ ποιητῆς
ἐρώτων, θεῶν, ἀνθρώπων. Τίποτε ἄλλο ! ».

πράγμα ποὺ τὸ ἐξηγεῖ ἄλλοῦ :

«Σοφίας καὶ Στίχου ὑμέναιε, στὸν ἴδιο ἀπάνω δρόμο
ρουθμὸ τῇ σκέψῃ ἔκαμες καὶ τὸ τραγούδι νόμο».

Ἡ συζυγία ἦταν τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, ὁ Στίχος ἐδέσποζε κ' ἡ Σοφία πειθαρχοῦσε !

«Ἐμπνοὴ καὶ Μελέτη» μᾶς διδάσκει πὼς εἶναι τὰ δυὸ στοιχεῖα τοῦ Τραγουδιοῦ. Ἄνυπότακτη χαρακτηρίζει τὴν Ἐμπνοή . . . Χρυσὸ χαλινάρι τοῦ Πηγᾶσου θέλει τῇ Μελέτῃ. Ὄταν ὁ ποιητῆς πάφῃ νὰ εἶναι ἀυθόρμητος, παύει σιγὰ - σιγὰ νὰ εἶναι ποιητῆς. Ἡ ἔμπνευσι γίνεται γνῶσι. Ἡ ἰδέα γίνεται συλλογισμός. Τὸ Δάλλον ὕδωρ γίνεται ἐμφιαλωμένο μεταλλικὸ κερό. Ἡ πηγαία ἀυθόρμησι τοῦ Παλαμᾶ δὲν ἀλλοιώνεται ποθενά . . . Ὁ ἐγκεφαλικὸς στοχασμὸς παραδίνεται ἄνευ ὄρων στὴν ἐδαισθησιὰ τῆς καρδιᾶς :

«Ἡ καρδιά μου, γράφει ὁ ἴδιος, εἶναι γεμάτη ἀπὸ νοῦ.
Τὰ καρδιοχτύπια της εἶναι ἀπὸ ἰδέα».

Καὶ πάλι :

«Ἐμένα τὸ κοντόλι μου μὲ τὴν καρδιά μου εἶναι ἕνα».

Τὸ Τραγούδι δὲν τὸ φέρνει στὴ ζωὴ, στὸν ἄνθρωπο ἢ μόρφωσι, ὅση κι ἂν

εἶναι. Τὸ τραγούδι τὸ φέρνει πάντοτε (δανείζομαι δικούς του ὠραίους στίχους):

« . . . ἀπὸ τὸ χάος τῶν τρομερῶν Μητέρων
πρὸς τὸν τεχνίτην Ἄνθρωπον ὁ δαίμονας ὁ Οἶστρος».

Ὁ Οἶστρος! Αὐτὸς εἶναι ὁ μοναδικὸς Πατέρας τοῦ τραγουδιοῦ. Ἡ Ἐδαισθησία εἶναι ἡ Μητέρα του. Ἡ Μόρφωσις εἶναι ἡ Παραμάνα του. Ποιητικὴ δημιουργία χωρὶς τὸ σπέρμα τοῦ Οἶστρου δὲν πραγματοποιεῖται. Ἐνα τέτοιο παράγωγο δὲν θὰ εἶναι ποτὲ Τέχνη. Θὰ εἶναι ἐρασιτεχνία! Ὅποιος φαντάζεται ὅτι μπορεῖ ν' ἀντικατασταθῇ ὁ Οἶστρος μὲ οἰουδήποτε εἶδους Ρομπότ, πλανᾶται οἰκτρά. Τὰ κατασκευάσματά του θὰ εἶναι στιχορρογήματα χωρὶς ζωὴ καὶ κάλλος, χωρὶς καλλιτεχνικὴ μαγεία.

Ἱεροσυλία θὰ ἦταν, κατὰ τὴν γνώμη μου, καὶ τὸ νὰ ψάξουμε μὲ τῶν Γραμματικῶν τοὺς φακούς νὰ βροῦμε ἂν ὁ Παλαμᾶς εἶναι νεοκλαστικὸς ἢ παρνασσικὸς, νατουραλιστὴς ἢ συμβολιστὴς, ἢ ντανταϊστὴς, ἢ ρεαλιστὴς, ἢ σουρρεαλιστὴς, ἢ ἐρμητικὸς, ἢ ρητορικὸς. Ἴσως πέφτω σὲ λάθος, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ὁ πραγματικὸς ποιητὴς, ὁ μεγάλος ποιητὴς, εἶναι ἀπ' ὅλα! («Πραγματικά ὑπάρχουν ποιητὲς μονάχα»), γράφει. Καὶ ὑπογραμμίζει τὸ «ποιητές».

Ἀπὸ τὸν Πρόλογο τῆς Συλλογῆς του «Τὰ Μάτια τῆς Ψυχῆς μου ἀποσπῶ μιὰ παράγραφο. (Ἐγράφην ἀκόμα τότε — 1892 — στὴν καθαρεύουσα) :

«Νοῦν, καρδίαν καὶ αἰσθήσεις ὅλα τὰ θέτει εἰς ἐνέργειαν ὁ Ποιητής. Ἀλλὰ καὶ νοῦς καὶ καρδία καὶ αἰσθήσεις τοῦ Ποιητοῦ τίποτε ἄλλο δὲν κάμνον παρὰ νὰ ψάλλουν τραγούδια. Ὁ Ποιητὴς ἀκριβῶς δὲν ζῆ μέσα εἰς ἰδιαιτέρον κόσμον· εἶναι πολίτης τοῦ Σύμπαντος, κάθε κόσμος τὴν φανερὰν ἢ κρυμμένην ἁρμονίαν ἀντιλαμβάνεται ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνθη πορίζεται τὸ μέλι του. Ἀλλ' εἴτε ἐξεγείρει τὸν ἔρωτα τῆς ζωῆς, εἴτε γενᾷ τὸν πόθον τοῦ θανάτου, εἴτε τὸν ἐμπνέει ὁ θεὸς τῆς ἐνεργείας, εἴτε τὸν τραβᾷ ἡ Σειρὴν τῆς ὄνειροπολήσεως, εἴτε σφιχταγκαλιάζει τὸν ἄνθρωπον, εἴτε ἀπομονώνεται μὲ τὴν μελέτην τῆς φύσεως, εἴτε εἶναι θεοσεβῆς Σοφοκλῆς, εἴτε ὕλιστὴς Λουκρήτιος, εἴτε λατρεύει τὸν Πλάτωνα, εἴτε πιστεύει εἰς τὸν Δάρβιν, εἴτε πλάττει τοὺς στίχους του ὡς ἀγάλματα, εἴτε τοὺς διασκορπίζει ὡς μουσικὸς τόνους, εἴτε διαμένει εἰς ὑπεργηίνους χώρας, εἴτε λιμενίζεται εἰς τὰ ἐγκόσμια, παρέχει τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκείνην ἀπόλαυσιν ποὺ πολὺ διαφέρει ἀπὸ τὰς φυσικὰς ἀπολαύσεις, καί, καθὼς εἶπεν ὠραῖα κάποιος, «ὁμοιάζει θάνατον ἀκολουθούμενον ἀπὸ ἀνάστασιν». Μὲ τὴν ἐντόπωσιν τοῦ καλλιτεχνήματος φεύγομεν μακρὰν ἀπὸ τὸν κόσμον ποὺ μᾶς περικυκλώνει, ἀ π ο θ ν ἡ σ κ ο μ ε ν καὶ ἀναζῶμεν μέσα εἰς τὸν παράδεισον τῆς Τέχνης».

(Ἄπαντα, τόμ. Α', σ. 211).

"Ὀλων τῶν ἐφευρημένων Σχολῶν τὰ εἰδικὰ ἢ ἐξειδικευμένα ἀπὸ τοὺς Γραμματικούς συστατικὰ θὰ τὰ βροῦμε διάσπαρτα στὸ ἔργο του. Ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς δὲν κατατέμνεται, οὔτε ὑποδιαιρεῖται. Δὲν ἀποστραγγίζεται, οὔτε ἀλλάζει κοίτες. Ρέει σὰν μεγάλος οὐρανοπήγαστος ποταμὸς. Κι ἄλλοῦ ἀπλώνεται γαλήνιος σὲ χλοερὸς λειμῶνες, ἄλλοῦ μισοκρύβεται σὲ πυκνόφυλλες λόχμες, ἄλλοῦ συμπτύσσεται σὲ γραφικὲς χαράδρες, ἄλλοῦ ὑπερπηδᾷ σὰν ἀφρισμένος γίγαντας καταρρακτώδεις γκρεμούς, γιὰ νὰ γαληνέψη πάλι καὶ νὰ κυλήσῃ θωπευτικὰ πρὸς χρυσαφένιες ἀμμονδιές, ὅπου δὲν ἐκβάλλει πουθενά, ἀλλὰ ἐξατμίζεται κι ἀπομένει ρόδιος ἀχνός, ἀπομένει ρυθμὸς, στίχος, μουσικὴ, πνοή, ἰδέα, ἀποθέωσι . . .

"Ἐτσι αἰσθάνομαι, ἔτσι δραματίζομαι τὴν ποιητικὴ Μορφή τοῦ Παλαμᾶ. Ἡρώα, Προφήτη, Κριτή, Πατριάρχη τοῦ νεοελληνικοῦ Λυρικοῦ Λόγου.

Τὸν εἶχα παρομοιάσει ἄλλοτε μὲ ψηλόστητη λαμπάδα πλασμένη ἀπὸ τὸ ἀγνότερο κερί τοῦ Παρνασσοῦ. Τὴν ἄναψε ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόλλωνας μὲ μιὰν ἀνοιξιὰτικὴ ἐωθινὴ του ἀχτίδα. Ἡ φλόγα τῆς, ἀναρριπιζόμενη ἀπὸ τὶς αὔρες τῶν Φαιδριάδων, σπιθοβολοῦσε ἀκατάπανστα ἰδέες. Καὶ ὅπως ἡ λαμπάδα ἀνάλωνε, τὰ κεροσταλάγματά τῆς ἐπλαθαν ἀπὸ μόνα τους ρυθμούς, στίχους, ρίμες. Τὸ ἀνάλωμα τῆς ζωῆς τοῦ Παλαμᾶ μετουσιώοντο αὐτόματα σὲ ποιήσι. Κι ἔμοιαζαν σὰν ἀχειροποίητα τὰ ποιήματά του. Σὰν νὰ μὴν πέρασαν ἀπὸ πέννα. Σὰ νὰ μὴν γραφτήκανε σὲ χαρτί. Σὰ νὰ μὴν ἔλαβαν ἀνάγκη ἀπὸ ἀλφαβητικὰ στοιχεῖα, οὔτε κὰν ἀπὸ συνθηματικὰ ἰδεογράμματα. Ἀπλώθηκαν στὴν Ἑλληνικὴ Γῆ σὰν αὐτοφυῆ μωσχολούλουδα, ποὺ δὲ θὰ μαραθοῦν ποτέ! Ἀπλώθηκαν στὸν ἑλληνικὸν ὀρίζοντα σὰν ἐκπαγλεις ἀνταύγειες, ποὺ ποτέ δὲ θὰ σβήσουν!

Ὁ Κωστής Παλαμᾶς ἔχει ἐνσταλάξει στοὺς μυχοὺς τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἓνα εὐαγγελικὸ μῆνυμα δραστηκῆς ἑλληνικῆς οὐσίας. Κάποτε τὸ εἶχα διερχμηνέψει μὲ τὰ λίγα τοῦτα λόγια:

«Γίνε συνειδητὸς Ἕλληνας, γιὰ νὰ γίνῃς ἀληθινὸς Ἄνθρωπος. Μεῖνε ἀληθινὸς Ἄνθρωπος, γιὰ νὰ γίνῃς δημιουργικὸς Ἕλληνας. Ὁρθώσου θαρρετὰ μπροστὰ στὴ Μοῖρα. Ὑψωνε τὴν καρδιά πιὸ πάνω ἀπ' τὴ σκέψη. Μὴν ξεχνᾷς ποτέ ὅτι πιὸ πάνω ἀπ' ὅλες τὶς θεωρίες στέκεται ἡ Ζωή. Μὴν ξεχνᾷς ποτέ ὅτι πιὸ πάνω ἀπ' τὴ Ζωή στέκεται ἡ Ὁμορφιά. Ἡ Ὁμορφιά εἶναι ἡ μόνη ἀπόλυτη ἀλήθεια ποὺ μᾶς ἀποκάλυψεν ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς εἶναι ἀθέατος, ὁ θρόνος του εἶναι θεατός. Καὶ θρόνος του εἶναι ἡ Ὁμορφιά!».

Τὸ μεγαλοφάνταστο καὶ μεγαλόστομο μῆνυμα τοῦ Παλαμᾶ δὲ θὰ πάψῃ ποτέ ν' ἀντιλαλή βοερά, τονωτικά, συναρπαστικὰ στὴν Ἑλληνικὴ Ψυχή. Κι ὅταν ἔρθῃ κάποιον ἄλλο πλήρωμα τοῦ Χρόνου ἀπὸ τὸν ἀντίλαλο αὐτὸ θὰ ἐκπηγάσῃ τὸ νέο

τραγούδι τοῦ ἀείζωου ἔθνικοῦ μας Εἶναι. Ὅπως τὸ εὐχήθηκεν ὁ ἴδιος ὁ Ποιητής, σὲ μιὰ παρένθεσι τοῦ ποιήματός του («Ὁ Λυτρωτής»), στοὺς «Βωμούς» :

«Ἄμποτε νὰ τὸ πῆς ἐσὺ καὶ νὰ τὸ ξεδιαλύσης,
καρτερεμένε ἀπόγονε καὶ στερογεννημένε,
μέσ' στὸ τραγουδοπάλατο πὸν ἀτράνταχτο θὰ χτίσης.
Ἐπάνου στὴν προδρομικὴ τῆ λύρα μου θὰ πλέξης
καινούργιες λιγερόφωνες χορδὲς καὶ θὰ προσφέρης
γιὰ μιὰ — τῆ γέννησε ἡ φωτιά — νέα πιὸ μεγάλη Ἑλλάδα
τῆς νίκης ἐπικοὺς ψαλμοὺς καὶ τῆς εἰρήνης ὕμνους».

Νεοελληνικὴ Λύρα θὰ μείνη αὐτὴ πὸν δόξασεν ὁ Παλαμᾶς. Ἄν χρειαστῆ
ν' ἀλλάξουν οἱ χορδὲς της, μαθητὲς του θὰ ἴναι ἐκεῖνοι πὸν θὰ τὸ προσπαθήσουν.
Ὁ Δάσκαλος δὲν θ' ἀλλάξη !

Ἐτοιμάζοντας τὴν ἀποφινὴ ὁμιλία μου, βρῆκα στὰ χαρτιά μου μιὰ παλαιότερὴ μου ἀνέκδοτη, ἀδημοσίευτη Ὁδὴ, ἀφιερωμένη στὸν Παλαμᾶ. Τῆς πρόσθεσα προχθὲς ἓνα προανάκρουσμα. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ τελειώσω μὲ αὐτὰ τὸ Μνημό-
συνό μου :

Προανάκρουσμα σὲ μιὰ Ὁδὴ

Ὁ ὕμνος μου δὲν εἶναι ἀντάξιός σου
μὰ ἐσὺ, πάντα σεμνός, θὰ τὸν δεχτῆς.
Ἄσβεστη φλόγα καίει στὸ θυμιατό σου,
λιβάνι μόνο ρίχνει ὁ ποιητής.

Ἄν δὲν μοσκοβολάει ὅσο σοῦ πρέπει
κι αὐτὸ τὸ Μεγαλεῖο σου μαρτυρεῖ.
Ἐπέρσοφα τὰ λυρικά σου ἔπη
κάθε τους δοξολόγησι μικρὴ.

Μὰ τὸ φτωχό μου ρίχνω ἐγὼ λιβάνι
στῆς Μνήμης σου τῆ σύφλογη ἀνθρακιά.
Ἄχνό, ὁ καπνός του, ἄς πλέξη ἓνα στεφάνι
στὴν ἀειθαλῆ σου γύρω «Φοινικιά».

Ἀθήνα 1973

᾽Ωδή στὰ Ἑκατὸ Χρόνια ἀπὸ τῆ Γέννησι
τοῦ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Στοὺς «Βωμούς» σου οἱ Πατέρες ὅλοι ἐκεῖ,
᾽Ο βουκόλος, ὁ γιδάρης τῆς φλογέρας
καὶ τῆς Κρήτης ὁ Λυράρης — ὅλοι ἐκεῖ!
Στὸ δικό μας Βωμὸ ἐσὺ ὁ Πατέρας!

Τοῦ ᾽Ορφέα καὶ τοῦ ᾽Ομήρου ἐσὺ ἀδερφός,
τοῦ ᾽Ασκραίου, τοῦ Τυρταίου καὶ τοῦ Αἰσχύλου...
Μὲ νέο δικό σου καταναγάζεις φῶς
τοῦ ἱστορικοῦ μας τοὺς αἰῶνες θρύλου!

Τῆς Σπάρτης, τῆς ᾽Αθήνας λυρωδός,
τοῦ Μεγαλέξανδρου σαρισσοφόρος...
᾽Ακρίτας, Καππαδόκης, Πισιδός...
᾽Αμαρτωλὸς λευίτης στ' ᾽Αγιονόρος...

Στ' ᾽Αγραφα, στὰ Βαρδούσια ᾽Αρματολός,
ἡ πένα σου γυμνὸ σπαθὶ τοῦ Διάκου
καὶ τοῦ Καψάλη ὁ στίχος σου δαυλός...
Τὸ Μεσολόγγι ἀποθεώνεται — ἄκου!

Τοῦ Σολωμοῦ τὰ ὠραῖα συντρίμμα ἐσὺ
στὸ Τέμενος τῆς Τέχνης τ' ἀσφαλίζεις...
Τῆ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μὲ περισσὴ
ἀγάπη καὶ φροντίδα ἐπανανθίζεις!

Στῆ Χώρα ἂν σβῆσαν ὅλες οἱ φωτιές,
στὸ νοῦ σου, στὴν καρδιά σου, ὄχι ἐσένα!
᾽Ο Λόγος σου μ' ἀσώματες στρατιές
τῆς Φυλῆς μας φρουρεῖ τὰ πεπρωμένα.

᾽Ηφαίστειο ξεπετιέται ἀπ' τῆ σποδὸ,
ὅπως τό ᾽χες προβλέψει ἐσὺ προφήτης!
Τῆς Νέας μας ᾽Ελλάδας ᾽Υμνωδὸ
ὁ Στρατηλάτης σ' ἔχει, ὁ Κυβερνήτης!

Καὶ γίνεσαι ὁ Γενάρχης τῆς Γενιάς !
 Καὶ γίνεσαι πολλῶν γενιῶν Γενάρχης !
 Ὅσο θ' ἀνθῆ τοῦ Ἔθνους ὁ δαφνιάς
 ἀθάνατο Στοιχειό του ἐκεῖ θὰ ὑπάρχης !

Ἀηδόνι ἑωθινὸ τῆς Ἀρετῆς,
 τῆς Ὀμορφιάς ἀδείπνητο Φεγγάρι,
 ὁ Ἥρωας κι ὁ Μεσσίας κι ὁ Κριτής,
 ὁ Ποιητῆς μὲ τὴν ἰσόθεη χάρι !

Ἐνδοξή μας Γενιά, κληρονομᾶς
 τρία μεγάλα ὀνόματα στὸ Χρόνο !
 Κωνσταντῖνος, Βενιζέλος, Παλαμᾶς,
 Σπαθί, Τιμόνι, Λύρα σ' ἓνα Θρόνο !

Ο ΛΟΓΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ

Κύριε Πρόεδρε, κυρίες καὶ κύριοι,

Δίκαιο τὸ ἐγκώμιο ποὺ ἀκούσαμε, τὸ ἐγκώμιο γιὰ τὸν ποιητὴ. Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς εἶναι πρῶτα ὁ ποιητῆς. Ἀλλ' ἂν ἦταν μόνο ὁ ποιητῆς, οὔτε τὸ μέγεθος ποὺ ὄλοι τοῦ ἀναγνωρίζουμε θὰ εἶχε οὔτε καὶ τὴν τόση ἐπίδραση, τουλάχιστον σὲ δυὸ γενεές. Ὅλα, βέβαια, προχωροῦν καὶ ὅλα ἀκολουθοῦν τὸν ἄνθρωπο, προπάντων τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο στὰ τολμηρὰ καὶ βιαστικὰ του βήματα. Ὑπάρχει ὁμως κ' ἓνας κόσμος, ποὺ ἐνῶ φαίνεται ὅτι μένει πίσω, ἔχει γίνε σὲ πολλὰ καὶ μένει σὲ πολλὰ ἢ ἀρχὴ τοῦ πνευματικοῦ μας βίου. Αὐτὸς ὁ κόσμος, γιὰ μιὰν ὀρισμένη χρονικὴ περίοδο, εἶναι ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, ὄχι ὁμως ὁ ποιητῆς μόνο, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγιος Παλαμᾶς. Κ' οἱ δυὸ μαζὶ κάνουν αὐτὴ τὴ δυνατὴ μονάδα, ποὺ εἶναι ὁ μεγάλος πνευματικὸς πρόγονος. Πνευματικὸς προγόνους, καὶ πολὺ ἀξιομνημόνευτους μάλιστα, θὰ μπορούσαμε νὰ ἀπαριθμήσουμε πολλούς. Ἀλλὰ ὁ Παλαμᾶς, ἔπειτ' ἀπὸ τὸν Σολωμό, εἶναι ὁ πρῶτος, ἢ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ρίζες τοῦ κορμοῦ τῆς νέας ἐλληνικῆς λογοτεχνίας.

Σὲ δυὸ τουλάχιστον γενεές εἶπαμε ὅτι εἶναι πολὺ αἰσθητὴ ἡ παρουσία τοῦ Παλαμᾶ. Ὡστόσο, ἀρκετοὶ εἶναι κ' ἐκεῖνοι ποὺ προχώρησαν πέρα ἀπ' αὐτὸν σὲ μερικὰ εἶδη τοῦ λόγου, ἀρκετοὶ καὶ οἱ ιδιότυποι. Ὅλοι ὁμως ἀνήκουν, κινῶνται καὶ ἀναπνέουν στὸν ἴδιο χῶρο καὶ στὸ ἴδιο κλίμα, στὴν ἐποχὴ ποὺ ἐγκαινίασε καὶ

διαμόρφωσε ὁ Παλαμᾶς. Κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ Καβάφης, πὸν τόσο τὸν προσέχει τῶρα ὁ ἔξω κόσμος καὶ τόση ἀντοχή ἔδειξε στὰ ἀδυσώπητα κριτήρια τῆς εἰκονοκλαστικῆς ἐποχῆς μας, ἢ νέα αὐτῆ συγκίνηση πὸν αἰφνιδίασε, πὸν ἐγνώρισε τὴν πιὸ σκληρὴ ἄρνηση καὶ ὅμως τόσους καὶ τόσο ἐκλεκτοὺς ἐκέρδισε ἀκριβῶς στοὺς χρόνους τῆς παλαμικῆς ἀκμῆς — τὸν μνημονεύουμε κι αὐτόν, ἀφοῦ σὲ λίγες ἡμέρες, στίς 29 Ἀπριλίου, ἔχουμε τὴν τεσσαρακοστὴ ἐπέτειο τοῦ θανάτου του — κι ὁ Καβάφης, λοιπόν, δὲν μπορεῖ νὰ τοποθετηθεῖ ἄλλοῦ. Εἶναι ὁ ἀντίλογος σ' ἓνα παγιωμένο πνευματικὸ καθεστῶς καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ ἀνανέωση μὲ μιὰ δυνατὴ ἰδιοσυγκρασία, ὅχι ὅμως κι ὁ σύμμαχος τοῦ ποιητικοῦ λόγου πὸν ἀρνήθηκε τὸ ἔλλογο στοιχεῖο καὶ ἔριξε, στίς ἡμέρες μας, τὶς γέφυρες ἐπικοινωνίας μὲ τὸ μεγάλο κοινό. Ὅσο κι ἂν φαίνεται ἀποστάτης ὁ Καβάφης, δὲν ἀνήκει σὲ ἄλλην ἐποχὴ, γιατί ἀπλούστατα δὲν ἐδημιούργησε ἄλλη ἐποχὴ. Βοήθησε ὅσο κανένας ἄλλος νὰ πλησιάσει ὁ πνευματικὸς μας κόσμος στὴν οὐσία τοῦ βαθύτερου λυρισμοῦ ἢ τουλάχιστον στὴν περιοχὴ τοῦ δραματικοῦ ποιητικοῦ λόγου, δὲν ἐχάραξε ὅμως ὀρόσημα, δὲν ἀπλώθηκε σ' ὀλόκληρη ἐποχὴ καὶ δὲν ἐκράτησε στὸ στίχο του τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν πνευματικὴ προκοπὴ τοῦ τόπου του. Ὁ Παλαμᾶς ὑψώθηκε σὲ ἄλλη σκοπιὰ.

Φυσικά, πρῶτα ὁ ποιητής. Κοντὰ του ὅμως κι ὁ ὀργανωμένος πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ θαρραλέος ἀγωνιστής, ὁ πληροφορημένος λόγιος, ὁ χρήσιμος μεταφραστής — δὲν ξεχνῶ καὶ τὸν θεατρικὸ συγγραφέα πὸν ἔδωσε τὴν «Τρισεύγεια» καὶ τὸν διηγηματογράφου πὸν ἰστόρησε τὸ «Θάνατο, παλληκαριοῦ», — τέλος, ὁ κριτικὸς, πὸν ἐγνώρισε στὴν ἑλληνικὴ σκῆπη δικές μας καὶ ξένες ἀξίες, πὸν ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια σχεδὸν λησμονημένες ἢ παραμερισμένες ἑλληνικὲς πνευματικὲς μορφές πρῶτης σειρᾶς — ὁ Παλαμᾶς πρῶτος ἐξήγησε στὸ εὐρύτερο κοινὸ καὶ ἐγκωμίασε τὸ ἔργο τοῦ Ἀνδρέα Κάλβου μὲ τὴν ἱστορικὴ ὀμιλία του στὸν «Παρνασσὸ» τὸ 1888, — ὁ Παλαμᾶς ἀφύπνισε τοὺς γύρω του μαστιγώνοντας, στὴν ἀνάγκη, μὲ βαθύτατη τὴν αἴσθηση τῆς εὐθύνης τοῦ ἐθνικοῦ παιδαγωγοῦ. Παραπάνω ἀπὸ μισὸν αἰῶνα ὁ Παλαμᾶς ἔγινε δέκτης καὶ πομπὸς πνευματικῶν ρευμάτων, τῶν πιὸ ἀνόμιων, τῶν πιὸ ἀσύλληπτων, τῶν πιὸ μακρινῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων. Ἔδινε συνθήματα, κέντριζε φιλοδοξίες, ἀνανέωνε κουρασμένες δυνάμεις, ἐπρόβαλλε ὑποδείγματα πνευματικοῦ ἤθους. Ἡ ἐποχὴ του, σ' ἓνα μεγάλο μέρος της, δύσκολη καὶ ἄγονη. Αὐτὸς ἐπίμονος, ἀκούραστος, σχεδὸν πεισματάρης καλλιεργητής. Γύρω του ἀμέτρητες οἱ χρυσὲς μετριότητες. Αὐτὸς ὑπομονετικὸς καὶ κάποτε ἀσυγχώρητα ἐπιεικής. Πνεῦμα καθολικὸ, ἐργατικὸτητα ἀκατάβλητη καί, πάνω ἀπ' ὅλα, ὁ ποιητικὸς κρτασμός καὶ ὁ ἀνήσυχος στοχασμός, πὸν συχνὰ ταίριασαν κ' ἔβαλαν θεμέλια στὴ μετασολωμικὴ λογοτεχνία μας.

Οἱ καιροὶ ἄλλαξαν, οἱ δρόμοι πὸν ἀκολουθοῦν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ εὐαισθησία μᾶς ὀδηγοῦν ὀλοένα καὶ πιὸ μακριά, στὶς πιὸ ἀβέβαιες καὶ ἐπικίνδυνες ἀναζητήσεις. Ἄλλὰ κι αὐτοὺς ἀκόμα τοὺς δρόμους τοὺς ἔχει δείξει καὶ τοὺς ἔχει ἀνοίξει ὁ Παλαμᾶς, ἀκριβέστερα ὁ λόγιος Παλαμᾶς. Καὶ πρὶν ἀπ' ὅλους καὶ μέσα σὲ ὅλους μας τὸ κῦτταρο πὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ξεκινᾶμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του. Ἡ ἄρνηση καὶ ἡ ἀναιέωση κυριαρχοῦν σήμερα στὴν πνευματικὴ καὶ στὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ, ὅπως καὶ στὴ ζωὴ ὅλου τοῦ σημερινοῦ κόσμου πὸν κερδίζει κάθε τόσο νέα ἀγαθά, ἀλλὰ καὶ καταπονεῖται ἀπὸ τοὺς πιὸ τολμηροὺς καὶ τοὺς πιὸ παράδοξους πειραματισμούς. Μὰ καὶ ἡ ἄρνηση καὶ ἡ ἀνανέωση, στὸν τόπο μας, ἔχουν ἓνα στόχο κ' ἓνα ξεκίνημα: τὴν ἐποχὴ τοῦ Παλαμᾶ. Παντοῦ ὁ μεγάλος αὐτὸς πρόγονος καὶ παντοῦ ἡ φωνὴ του, καθαρώτερη ἢ κάπως σβησμένη. Καὶ πρέπει νὰ περάσῃ ἀκόμη μιὰ γενεά, ὀριστικὰ νὰ διαμορφωθῇ ἄλλος κόσμος, ἄλλη ἐποχὴ, γιὰ νὰ περάσῃ στὴν ἱστορία καὶ τὸ κῦτταρο Παλαμᾶ καὶ νὰ πάρῃ τὴ θέση του μιὰ ἄλλη ἡγετικὴ μορφή, πὸν θὰ γίνῃ κι αὐτὴ, μὲ τὸν καιρό, πνευματικὸς πρόγονος. Οἱ ἐνθουσιασμοί, οἱ αἰσθητικὲς συγκινήσεις, οἱ ἐπιφυλάξεις θὰ συμπλέκωνται γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο του, θὰ τὸ ἐξηγοῦν, κάποτε καὶ θὰ τὸ παρεξηγοῦν. Ὁ πρόγονος ὅμως θὰ μένῃ. Θὰ μένῃ, ἴσως μὲ λιγότερες ἀπώλειες, ὁ λόγιος Παλαμᾶς. Καὶ θὰ εἶναι, σὲ πολλὰ, ὁ καλύτερος ὀδηγὸς γιὰ τὴ μελέτη καὶ τὴν ἀποτίμηση μιᾶς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς του, πὸν ἦταν περίοδος κατορθωμάτων καὶ ἐθνικῶν ἀτυχημάτων, θριάμβων καὶ δοκιμασιῶν ἑνὸς λαοῦ πὸν ἔπρεπε νὰ ὀργανώσῃ πολιτεῖες ἀπάνω σὲ ἐρείπια καὶ νὰ διαμορφώσῃ συνειδήσεις ἔπειτα ἀπὸ δουλεία τεσσάρων περίπου αἰῶνων.

Τὴν ἀξία τοῦ Παλαμᾶ - ὀδηγοῦ οἱ παλαιότεροι τὴν ἐγνωρίζαμε. Οἱ νεότεροι, πὸν σπάνια διαθέτουν χρόνο γιὰ νὰ μάθουν πῶς ἦταν ὁ κόσμος πρὶν ἀπ' αὐτούς, εἶχαν μιὰν ἐκπληξή, ὅταν τυπώθηκαν τὰ («Ἀπαντα») τοῦ Παλαμᾶ. Εἶδαν ὅτι ἀπὸ τοὺς 16 μεγάλους τόμους οἱ 9 συγκεντρώνουν μελετήματα τοῦ Παλαμᾶ, πολυσέλιδα καὶ σύντομα, καὶ ἓναν ἀκόμα τόμο τὸν μοιράζονται πάλι ὁ μελετητὴς μὲ τὸν διηματογράφο καὶ τὸν θεατρικὸ συγγραφέα Παλαμᾶ. Καὶ μιὰ γρήγορη ἔστω ματιὰ ἂν ρίξουμε στὰ περιεχόμενα τῶν πεζογραφικῶν αὐτῶν τόμων, πὸν μποροῦν νὰ γίνουν ἀκόμα 5 ἢ 6 ἂν συγκεντρωθοῦν κι ἄλλα σκόρπια πεζογραφήματα τοῦ Παλαμᾶ, καὶ τὰ χρονολογήματα πὸν ἔγραφε στὸ «Ἐμπρός», θὰ δοῦμε πόσο πλάτος εἶχε ἡ σκέψη του, πόσο ἐνημερωμένη ἦταν γιὰ τὰ πνευματικὰ ζητήματα τοῦ καιροῦ του, πόση προσπάθεια ἔκανε γιὰ νὰ ἐνημερωθῶν καὶ οἱ ἄλλοι μορφωμένοι Ἕλληνες καὶ πόσες εἰδήσεις ἔδωσε, πρῶτος αὐτός, γιὰ τὴν πορεία τοῦ πνεύματος σὲ παγκόσμια κλίμακα.

Ἔκαμε ἀγῶνα πολυμέτωπο ὁ Παλαμᾶς. Καὶ μ' ἐκείνους πὸν δὲν προχωροῦσαν πέρα ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα καὶ μὲ τοὺς ἄλλους πὸν ἐπέμεναν νὰ μὴν

ανοίγουν τὰ παράθυρα στὸν ἕξω κόσμον καὶ εἶχαν ἀμετακίνητη δυσπιστία γιὰ ὅ,τι δὲν ἦταν ἀναμφισβήτητα ἑλληνικό, χωρὶς νὰ ἔχουν καθορίσει τὸ πρότυπό τους. Στὰ «Πρῶτα Κριτικά» του — τίτλος τοῦ γνωστοῦ βιβλίου του — ἔχουμε μιὰ πινακοθήκη ἀποκλειστικά ἑλληνική: μελετήματα γιὰ τὸν Ρήγα, τὸν Σολωμό, τὸν Κάλβο, τὸν Μαρκοῤ, τὸν Λασκαρῶτο, τὸν Ροῖδη, τὸν Ψυχάρη, τὸν Πάλλη, τὸν Σουρῆ, τὸν Καραβίτσα, τὸν Δροσίνη, τὸν Κρουστάλλη, τὸν Μητσάκη, τὸν Βλαχογιάννη, τὸν Βασιλειάδη καὶ ἄλλους ἀκόμη, τοῦ ἔμμετρον ἢ τοῦ πεζοῦ λόγου, πρώτους, δεύτερους ἢ καὶ τρίτους στὸ λογοτεχνικό εἶδος ποὺ καλλιεργοῦσαν. Σὲ ἄλλον τόμον ἔχουμε σημαντικὲς ἐπίσης κριτικὲς σελίδες τοῦ Παλαμᾶ γιὰ τὸν Βαλαωρίτη, τὸν Βιζυηνό, τὸν Λαμαρτίνο, τὸν Πόου, τὸν Ντάντε, τὸν Οὐίτμαν, τὸν Ρουσό, καὶ δὲν εἶναι λιγώτερο ἀξιόλογες οἱ ἀνιχνεύσεις του καὶ τὰ συμπεράσματά του γιὰ θέματα ποὺ ποτὲ δὲν ἐξαντλοῦνται καὶ κάθε γενεὰ καλεῖται νὰ τὰ δῆ μὲ τὰ δικά της κριτήρια καὶ τὶς δικές της ἀνάγκες, γιὰ τὴ γλῶσσα, γιὰ τὸ ὕφος, γιὰ τὴν ποίηση, γιὰ τὸν πεζὸ λόγον, γιὰ τὸ θέατρο, γιὰ σχολὰς καὶ ἐποχές. Καὶ ἀρκεῖ ἕνα μόνο παράδειγμα, γιὰ νὰ φανεῖ πῶς ἐργαζόταν ἡ κριτικὴ σκέψη τοῦ Παλαμᾶ καὶ πῶς πολιορκοῦσε τὶς πνευματικὲς ἀξίες, γιὰ νὰ κἀνη ἀσφαλέστερη τὴν τοποθέτησή τους σὲ γενικώτερα πλαίσια. Μὲ ἑκατὸ καὶ περισσότερες σελίδες τοῦ ὀγδόου τόμου τῶν («Ἀπάντων»), ὄχι μόνο σωστὰ τοποθετεῖται (καὶ ἐξαντλεῖται, νομίζω) ἕνα σημαντικό κεφάλαιο τῆς λογοτεχνίας μας, ὄχι μόνο ἐξηγεῖται καὶ μὲ δικαιοσύνη βαθμολογεῖται τὸ ἔργον τοῦ Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτη, ποὺ ἀπαραίτητον εἶναι νὰ μελετηθῆ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους μὲ ἀξιο ὁδηγόν, γιὰ νὰ μὴν ἀδικηθῆ ἢ καὶ νὰ μὴν ὑπερτιμηθῆ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς 300 ἄλλες σελίδες τοῦ τόμου, τοῦ ὀγδόου τῶν («Ἀπάντων») τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, προσφέρεται ἀνεκτίμητη παιδεία. Μὲ τὶς σελίδες αὐτὲς πηγαίνουμε κοντὰ σὲ πρόσωπα καὶ σὲ γεγονότα τοῦ πνευματικοῦ μας βίου, ποὺ ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ τὰ γνωρίσουμε στὶς πραγματικὲς τους διαστάσεις. Ὁ Παλαμᾶς μὲ εὐλάβεια ἐπιμένει στὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ, πολὺ λογαριάζει καὶ τὴν προσφορὰ τοῦ Βαλαωρίτη, πρέπει ὅμως νὰ πῆ, σ' αὐτὸ τὸ μελέτημα, καὶ τὸν ὀριστικὸν λόγον, νὰ καθορίσῃ τὴ θέσιν καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου καὶ τῶν δυὸ μαζί. Καὶ γράφει: «Ὁ Σολωμὸς πρέπει νὰ στέκεται στὴν κορφή, ἀσυντρόφιαστος, καθὼς ἦρθε πρῶτος ἐκεῖνος, ὕστερ' ἀπὸ αἰῶνες βουβαμάρας καὶ σκοτεινιάς, μὲ τὴ μεγάλη του ποίηση, μὲ τὴ λαμπρή του γλῶσσα. Μὰ τοῦτο δὲ θὰ πῆ πῶς ὁ Βαλαωρίτης, ποὺ ἦρθεν ὕστερ' ἀπὸ τὸν πατέρα μας ὄλον, δὲν εἶναι παιδί τοῦ πατέρα του, ὅσο ἄμοιαστο κι ἀνίσως φαίνεται· τοῦτο δὲ θὰ πῆ πῶς δὲν εἶναι ὁ Βαλαωρίτης ὁμοιοκροφυῖος (ὑπογραμμίζει ὁ ἴδιος) ποιητῆς καὶ πῶς δὲν πρέπει τελειωτικὰ νὰ τοῦ στηθῆ ὁ θρόνος του σὲ μιὰ θέσιν ἀπὸ τὶς τιμητικώτερες, σὲ μιὰ κορφὴ ἀπὸ τὶς πρῶτες». Ἀνεπιφύλακτος, βλέπετε, ὁ ἔπαινος. Ἀλλὰ δυὸ φορές, μὲ τρόπο, μὲ

τὸν τρόπο του ὁ Παλαμᾶς, δίνει τὴν ἐντελῶς πρώτη θέση στὸν Σολωμό. Λέει ὅτι ὁ Βαλαωρίτης εἶναι «ὅμοια κορυφαῖος», δὲ γράφει ὁμως ὅτι εἶναι «ὁ κορυφαῖος». Καὶ πάλι τοῦ δίνει μιὰ «κορφή ἀπὸ τὶς πρώτες», ὄχι τὴν πρώτη, τὴν ἐντελῶς πρώτη «κορφή». Καὶ σὲ σημείωση ἀποσαφηνίζει ὁ Παλαμᾶς: «Ἀπὸ τὰ «Σημειώματά μου στὸ περιθώριο». «Ἀλήθεια, ὁ Βαλαωρίτης. Ὅποιος πρωτοδιαβάσῃ τὸ Σολωμό καὶ μπῆ στὸ νόημά του, τὸν ξεχνᾷ τὸ Βαλαωρίτη.» Ὑστερα ὠριμάζει ὁ νοῦς. Τὸν ξαναδιαβάξεις τὸ Βαλαωρίτη καὶ βλέπεις πὼς δὲν τὸν κάνει περιττὸ ὁ Σολωμός. Τοῦ βρίσκεις ὅτι στὸν ἄλλο δὲ βρίσκεις: τὴν ποίηση τῆς λεπτομέρειας κ' εἶνα ζωγραφικὸ πραγματισμὸ, πὸν ὅσο κι ἂν εἶναι ἀσυγγύριστος, σ' ἀδράχνει μὲ τὸ γερό του τόνο. Τόνε βάζεις παράπλευρα τοῦ μεγάλου, στῆ θέση πὸν τοῦ ἀξίζει. Σὲ γνωρίζει στενὰ μὲ χίλια καθέκαστα τῆς φύσης καὶ τῆς γλώσσας. Ἡ «Ἀποκάλυψη» μέσα στὸ «Διάκο» του. «Τὸ ξεροζωμένο δέντρο». Ποιήματα γιομάτα χαρακτήρα καὶ ἄξια βαθιὰ νὰ συγκινήσουν κι ἀξέχαστα νὰ μένουν». Αὐτὰ γράφει ὁ Παλαμᾶς, ἀλλ' ἀπὸ πόσα ἄλλα ἑλληνικὰ κριτικὰ κείμενα παίρνομε διδάγμα αὐτῆς τῆς ἀξίας;

Παιδεία στὴν πιὸ ὕψηλὴ ἔννοια κερδίζομε κι ἀπ' αὐτὸν τὸν τόμο τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Παλαμᾶ κι ἀπὸ τοὺς ἄλλους πεζογραφικοὺς τόμους του. Στὶς σελίδες τους εἶνα πνεῦμα ἀνήσυχο, ἄγρυπνο, ὄχι ὁμως καὶ ἀκαταστάλακτο, καὶ μιὰ σοφία πὸν δὲν ἀγνοεῖ τὴν πραγματικότητα, γίνονται ὁ πλατὸς στοχασμὸς, πὸν καλλιεργεῖ τὸ ἄτομο καὶ τὸ σύνολο καὶ τὸ ὀπλίζει μὲ σκέψη ἰκανὴ νὰ φτάνῃ στὴν οὐσία τῆς ζωῆς καὶ στῆ βαθύτερη ἀξία της. Αὐτὴ τὴν πολύτιμη ὑπηρεσία στὸν ἄνθρωπο καὶ στὴν ἐποχὴ του τὴν προσφέρει ὁ ποιητῆς, ὅταν δὲν εἶναι μόνο τραγουδιστῆς, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα καθολικό. Κι ὁ Παλαμᾶς, μολοντί ἦταν στενὰ δεμένος μὲ τὴν Ἑλλάδα σὲ ὅλες τὶς ἱστορικὲς περιόδους της, ἢ ἀκριβῶς γιατί ἔζησε ὅλες αὐτὲς τὶς περιόδους, εἶχε στὸ στίχο καὶ στὸ στοχασμὸ του τὸν οἰκουμενικὸ ἄνθρωπο, πὸν μόνος αὐτὸς μπορεῖ νὰ κάμῃ τέτοια προσφορά. Περισσότερο ἀπὸ πενήντα χρόνια ἔδινε, ὅλο ἔδινε. Γεννοῦσε ιδέες, ἐπαιρνε ιδέες ἀπὸ θαυμάσιες ξένες πηγές, τὶς ἀφομοίωνε, τὶς διαλαλοῦσε, τὶς ἐχάριζε, τὶς ἐσκόρπιζε μὲ τὴν ἀφθονία ἐκείνη πὸν διαθέτουν, μόνο ὅσοι ἔχουν πλούσιο ἐσωτερικὸ κόσμο καὶ δὲν φοβοῦνται ὅτι θὰ ἐξαντληθῇ. Ἡ σοφία του ἦταν ὁ ἄρτος, πὸν ἔπρεπε νὰ τὸν γευθοῦν καὶ οἱ Ἕλληνες μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους πολιτισμένους λαούς. Καὶ μὲ τὸν ἄρτον αὐτὸν ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς ἔθρεψε ὀλόκληρη ἐποχὴ.

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΩΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 21ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΗΛΙΑ ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν συνεκάλεσε τὴν σημερινὴν ἑκτακτον πανηγυρικὴν συνεδρίαν, διὰ τὴν ἐορτάσῃ τὴν 6ην ἐπέτειον ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967.

Κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου, ὁμιλητὴς τῆς ἡμέρας εἶναι ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεώργιος Μυλωνᾶς μὲ θέμα ἐθνικῆς σημασίας εἰς τὸν τομέα τῆς εἰδικότητός του καὶ μὲ τίτλον «Αἱ Μυκῆναι τοῦ Ἀγαμέμνονος».

Παρακαλῶ τὸν κ. Μυλωνᾶν ὅπως λάβῃ τὸν λόγον.

Αἱ ΜΥΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΥΛΩΝΑ

Ἡ προσπάθεια τῆς ἀποκαλύψεως τῶν λειψάνων τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ βάσει τούτων καὶ τῶν ὑπερόχων ἐλληνικῶν θρύλων κατανοήσις καὶ ἐξιστορήσις τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν μυκηναϊκῶν περιοχῶν ἀποτελοῦν διεθνῶς τὸ ἐπίκεντρον τῆς ἐρεῦνης μεγάλου ἀριθμοῦ ἐπιστημόνων. Εἰς τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἡγετικὴν θέσιν κατέλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιστήμη διὰ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν δημοσιεύσεων τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας.

Τὰ ἀνακτορικὰ κέντρα τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ χαλκοῦ ἰδία, μὲ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ τῶν ὑπολείμματα, τὰς γραπτάς τῶν πινακίδας, τὰς τοιχογραφίας, τὰ ἀγγεῖα καὶ λεπτοεργήματά των, προκαλοῦν ἀμέριστον ἐνδιαφέρον, διότι διέσωσαν στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀναζητεῖ καὶ διὰ τῶν ὁποίων τρέφεται ἡ νεωτέρα ἔρευνα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ σκιαγραφοῦν ἱστορίαν, ἡ ὁποία δὲν περιορίζεται εἰς μικροχρόνιον περίοδον δράσεως, ἔστω καὶ ἂν αὕτη εἶχε φθάσει εἰς ὑψηλὴν πολιτιστικὴν στάθμην δράσεως, ἡ ὁποία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀναλαμπὴ καὶ σπινθηρο-

βόλημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ δυναμικοῦ, ἀναλαμπή ὅμως ἄνευ συνεχείας, ἀλλὰ σκιαγραφοῦν ἱστορίαν ἑκατονταετιῶν περιλαμβάνουσαν συναπτὰ στάδια δράσεως. Στάδια, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἀκολουθοῦν τὸν νόμον τῆς φύσεως, τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως, τὰ ὁποῖα εἰκονίζουσι τὴν ἀρχήν, τὴν πρῶτον, τὸ μεσουράνημα, τὴν παρακμὴν καὶ τὴν τελικὴν καταστροφὴν μακροχρονίου καὶ ζειδῶρου ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καὶ δημιουργίας. Ἐνίοτε δὲ ὑποδεικνύουσι καὶ τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐξελέξεως τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος καὶ τύχης.

Ἱστορία ζωῆς μακροαἰῶνος, ὡς εἶναι ἡ ἑλληνικὴ, ἱστορία ἑνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν εἰς τὸ πατρῶον ἔδαφος ἐπὶ χιλιετίας ὅλας καὶ ἀκόμη παραμένει καὶ θὰ παραμένῃ, ἱστορία λαοῦ ὁ ὁποῖος διὰ τῶν αἰῶνων ἐκαλλιέργησεν ἀπαράμιλλον γλῶσσαν, ἡ ὁποῖα ἀκόμη καὶ σήμερον, ἡ αὐτὴ καὶ ἀλώβητος, ὀμιλεῖται καὶ καλλιιεργεῖται, ἱστορία ἑνὸς λαοῦ ὁ ὁποῖος διήνοιξε τοὺς πνευματικοὺς ὁρίζοντας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνέπτυξε τὴν φιλοσοφικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν σκέψιν, εἰσήγαγε τὴν δημοκρατίαν, ἐδημιούργησε πολιτισμὸν θαυμαστόν, ὁ ὁποῖος ἀπέβη ἢ σπονδυλικὴ στήλη τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἱστορία ἑνὸς λαοῦ ὁ ὁποῖος πλειστάκις, καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀκόμη, ἐθυσιάσθη διὰ τὴν ἐλευθερίαν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων, ἡ ἱστορία λέγω αὐτῆ, ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία, εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρος καὶ περικλεῖει διδάγματα διὰ γενεὰς συγχρόνους καὶ ἐπερχομένας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπισπᾷ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μελετητῶν. Ἰδίᾳ διότι πλὴν τῶν ἱστορικῶν πορισμάτων χαρίζει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα θρύλους ὑψιπετεῖς καὶ ἔργα τέχνης θαυμαστά, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπενθυμίζουσι τὴν ὑπαρξιν καὶ δράσιν ἀτόμων καὶ πολιτειῶν, ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ μνήμη τῶν ἀτόμων ἐκείνων ἔχη λησμονηθῇ.

Ἡ ζωὴ τῶν Μυκηναίων δὲν εἶναι μόνον μακροχρόνιος, ἀλλ', ὁμοῦ μετὰ τῆς μινωϊκῆς, ἀποτελεῖ μίαν τῶν μεγάλων περιόδων τῆς ἑλληνικῆς δημιουργίας. Ἡ παράδοσις καὶ οἱ μυθογράφοι ἀναφέρουσι ὅτι ὁ Περσεύς, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δανάης, ἐγένετο ὁ οἰκιστὴς τῶν Μυκηναίων, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἀρχίζει ἡ δράσις τῆς κυκλωπείας πόλεως. Οἱ ἀρχαῖοι γενεαλόγοι τοποθετοῦν τὸν Περσέα εἰς τὴν 14ην ἑκατονταετίαν καὶ εἰς τὸ πρῶτον αὐτῆς ἡμισυ. Πέραν τοῦ 1400 π. Χ. οἱ μυθογράφοι, οἱ τραγικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς οὐδὲν περὶ Μυκηναίων ἀναφέρουσι· πέραν τοῦ 1400 π. Χ. οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος τῶν κλασσικῶν χρόνων περὶ τῆς κυκλωπείας πόλεως οὐδὲν ἐγνώριζον. Αἱ ἀνασκαφαὶ ὅμως αἱ γενόμεναι ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ξένων ἀρχαιολόγων ἀπέδειξαν ὅτι αἱ Μυκῆναι κατῳκοῦντο πολὺ πρὸ τοῦ 1400 π. Χ. Ἡ ἐργασία τοῦ δραματιστοῦ Heinrich Schliemann, τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου Χρήστου Τσουντα καὶ τοῦ σοφοῦ ἐρευνητοῦ Alan J. B. Wace ΠΑΑ 1973

ἀπέδειξεν ὅτι ὁ λόφος τῶν Μυκηνηῶν κατοικεῖτο ἤδη κατὰ τὴν 25ῃν π. Χ. ἑκατονταετίαν καὶ εἰς τὴν ζοὴν τῆς κυκλωπείας πόλεως προσέθεσεν ἔνδεκα ὄλους αἰῶνας. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι λόγῳ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν ἡμεῖς γνωρίζομεν περισσότερα διὰ τὴν παναρχαίαν ἱστορίαν τῶν Μυκηνηῶν ἀπὸ ὅσα ἐγνώριζον ἀκόμη καὶ ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας Ἡρόδοτος, ἡ ἀνεξάντλητος αὐτῆ πηγὴ μυθολογουμένων, καὶ ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ἱστορικῆς ἐρένης Θουκυδίδης. Ἦδη πρὸς τὸ τέλος τοῦ 17ου αἰῶνος π. Χ. αἱ Μυκῆναι κατεῖχον ἡγετικήν θέσιν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπελάμβανον οἰκονομικὴν εὐημερίαν σπανίαν εἰς τὸν προϊστορικὸν χῶρον. Τὰ γνωστὰ κτερίσματα τῶν βασιλικῶν τῆς τάφων, τὰ ὁποῖα πληροῦν τὴν μεγάλην μυκηναϊκὴν αἴθουσαν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, τὰ χρυσᾶ κύπελλα, τὰ χρυσοκόλλητα ἐγχειρίδια, τὰ ἀργυρόσηλα καὶ χρυσοσηλα ξίφη, τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα, τὰ μικροτεχνήματα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἡμιπολυτίμων λίθων, ἡ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κύμβη καὶ ἀκόμη τόσα ἄλλα εἶναι μαρτύρια εὐημερίας, πολιτικῆς ἰσχύος καὶ προωδευμένης τεχνικῆς ἐπιτευχθείσης τῇ βοήθειᾳ τεχνιτῶν ἐκ τῆς Κρήτης καὶ ἐκ τῶν Κυκλάδων. Ἡ δρᾶσις τῶν Μυκηναίων, ὑποβοηθουμένη ὑπὸ Κυκλαδιτῶν καὶ Κρητῶν ποντοπόρων, φθάνει καὶ μέχρι τῆς Αἰγύπτου, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ὁ χρυσὸς τῶν βασιλικῶν τάφων. (Ὡς μισθοφόροι, οἱ Μυκηναῖοι, βοηθοῦν τοὺς Αἰγυπτίους πρίγκηπας ἐναντίον τῶν δυναστῶν των Hyksos). Εἰς τὰ ταξιδία των εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀντελήφθησαν τὴν ἀξίαν τῶν ὑπερποντίων συναλλαγῶν καὶ βαθμηδὸν ἀνέλαβον θαλασσίας ἐπιχειρήσεις καὶ ἀνεδείχθησαν εἰς δραστηρίους ναυτικούς. Ἀκολουθοῦντες τὰς λεωφόρους τῆς Μεσογείου, τὰς ὁποίας ἐχάραξαν οἱ Κρηῖτες καὶ οἱ Κυκλαδίται, οἱ ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ποντοπόροι προχωροῦν καὶ πέραν τῶν «Στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους», τοῦλάχιστον μέχρι καὶ τῶν νοτίων παραλίῶν τῆς Ἀγγλίας, ὅπως μαρτυροῦν αἱ γλυφαί, τὰς ὁποίας ἐσμίλευσαν εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς στύλους τοῦ κυκλικοῦ μεγαλιθικοῦ μνημείου τῆς Stonehenge τῆς Οὐαλλίας. Σποραδικῶς ἐγκαθίστανται εἰς ξένας, μακρινὰς παραλίας καὶ νησίδας, δημιουργοῦν ἐκεῖ ἐμπορεῖα καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καταλαμβάνουν καὶ χρησιμοποιοῦν τοὺς ἐμπορικοὺς σταθμοὺς τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Κυκλαδιτῶν. Ἡ ἰσχύς των ἀδξάνει τόσον, ὥστε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 15ου π. Χ. αἰῶνος καταλαμβάνουν τοῦλάχιστον τὸ περὶ τὴν Κνωσὸν τμήμα τῆς μινωικῆς ἐπικρατείας.

Ὁ 14ος ἦτο ὁ πραγματικὸς χρυσοῦς αἰὼν τῶν Μυκηνηῶν. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν κατασκευὴν ἀνακτόρων εἰς τὰς κορυφὰς λόφων, οἱ ὁποῖοι περιβάλλονται ἀπὸ κυκλώπεια τείχη καὶ οὕτω μετατρέπονται εἰς ἀκροπόλεις. Ὁ 14ος εἶναι ἡ ἑκατονταετία τῶν θολωτῶν καὶ θαλαμωτῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἤδη ἀναφανῆ πρὸ αἰῶνος. Ἡ ἐξειλιγμένη τέχνη καὶ ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ

τὴν γειτονικὴν ταύτης περιοχὴν, παρουσιάζουν ὁμοιόμορφον χαρακτῆρα καὶ οἱ μῦθοι τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζουσι νὰ δημιουργοῦνται. Τότε ἱστορεῖται ἡ δρᾶσις τοῦ Περσέως εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἡ τοῦ Πέλοπος καὶ τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τὰ μέσα καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς. Τότε ἀναφέρονται αἱ πρῶται ἱστορικαὶ μνεῖαι τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ μυκηναϊκὸς κόσμος γίνεται πολὺ γνωστός εἰς τὰς γειτονικὰς ἐπικρατείας καὶ εἰς τὰ Χεττιτικὰ ἀνακτορικὰ ἀρχεῖα τοῦ 14^{ου} καὶ τοῦ 13^{ου} π. Χ. αἰῶνος μνημονεύεται ἡ Αἰθιγῶν, ἡ χώρα καὶ ἡ ἐπικράτεια τῶν Ἀχαιῶν. Μάλιστα, εἰς ἓνα τῶν ἐγγράφων ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰθιγῶν προσφωνεῖται ὡς ἀδελφὸς ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως τῶν Χεττιῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς Χεττιτικῆς μαρτυρίας τὰ ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης ἀποκαλυπτόμενα λείψανα ἀποδεικνύουν τὴν δύναμιν, τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πολιτιστικὴν δρᾶσιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν Μυκηναίων τοῦ 14^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Τὸ πολιτιστικὸν μεσουράνημα τῶν Μυκηναίων εἰς τὸν 14^{ον} συνεχίζεται καὶ εἰς τὸν 13^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ὁ ὁποῖος, ὡς καὶ ὁ προηγούμενος, ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς χαλκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι. Τὸ δεύτερον ἡμῖν τοῦ αἰῶνος τούτου εἶναι ἡ κατὰ παράδοσιν ἐποχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας σοφοὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐρευνηταὶ ἐδέχοντο ὅτι τὸ πρῶτον ἡμῖν τοῦ 13^{ου} π. Χ. αἰῶνος ἦτο περίοδος ἀκμῆς καὶ εὐημερίας, ἐδίδασκον ὅμως ὅτι τὸ δεύτερον ἡμῖν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἦτο περίοδος παρακμῆς καὶ οἰκονομικῆς δυσπραγίας, περίοδος καθ' ἣν οἱ Μυκηναῖοι ἔζων ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν ἐχθρικών ἐισβολῶν. Ἐδίδασκον δηλαδὴ ὅτι ἡ κατὰ παράδοσιν περίοδος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀτρέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἦτο περίοδος παρακμῆς καὶ ἡ διδασκαλία τῶν εἶχεν ἐπικρατήσῃ, μολοντί ἡ παράδοσις προφανῶς ἀντίκειται πρὸς αὐτήν. Διότι, κατὰ τὴν παράδοσιν, πρὸς τὸ τέλος τοῦ 13^{ου} π. Χ. αἰῶνος ἐγένετο ἡ κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατεία, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἀνεδείχθη ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων Ἀγαμέμνων, λόγῳ τῆς δυνάμεως τῆς ἐπικρατείας του. Αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ἔγραψεν : «Ἀγαμέμνων τέ μοι δοκεῖ τῶν τότε δυνάμει προύχων καὶ οὐ τοσοῦτον τοῖς Τυνδάρεω ὄρκους κατειλημμένους τοὺς Ἑλένης μνηστῆρας ἄγων τὸν στόλον ἀγεῖραι» (I, 9, 1). Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐλληνικαὶ ἀνασκαφαί, αἱ γενόμεναι εἰς τὰς Μυκήνας ἀπὸ τοῦ 1958 μέχρι καὶ τοῦ 1972 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἀπέδειξαν ὅτι καὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 13^{ου} π. Χ. αἰῶνος ἡ πόλις τοῦ Ἀγαμέμνονος ἦτο πολιτικῶς ἰσχυρὰ καὶ οἰκονομικῶς ἀνθηρὰ· ἀπέδειξαν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1250 μέχρι τοῦ 1200 π. Χ. συνετελέσθησαν πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα προὔποθέτοντα εἰρηρικὴν περίοδον, οἰκονομικὴν εὐεξίαν καὶ πολιτικὴν ἰσχύον.

Ἡ μνημειώδης Πύλη τῶν Λεόντων, ἡ διαμόρφωσις τῆς ἐξωτερικῆς τῆς ἀδλῆς, ὁ πύργος τῆς, ἡ ἐπέκτασις τοῦ βορειοανατολικοῦ Κυκλωπείου Τείχους, ἡ

νοτιοδυτική προσθήκη τοῦ τείχους, ἡ περιβάλλουσα τὸν ταφικὸν Κύκλον Α καὶ τὸ νεωστὶ ἀποκαλυφθὲν θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Μυκηνηῶν, ἀπεδείχθη ὅτι κατεσκευάσθησαν εἰς τοὺς μετὰ τὸ 1250 π. Χ. χρόνους, ἔργα δὲ τοιοῦτου μεγέθους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τελειώσουν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν. Τὸ ἀνάγλυφον τῶν λεόντων, τὸ ὁποῖον ἐπιστέφει τὸ ἀνοιγμα τῆς Πύλης, χρονολογούμενον μετὰ τὸ 1250 π. Χ., δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρώπων εὐρισκομένων εἰς οἰκονομικὴν δυσπραγίαν, ζώντων εἰς περίοδον ἀναταραχῆς καὶ παρακμῆς. Δὲν ἐξυπηρετεῖ πρακτικὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ εἶναι μνημεῖον, τὸ ὁποῖον βροντοφωνεῖ τὴν ὑπερήφανον πίστιν εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀρχόντων του. Εἶναι ὁ θυρεὸς τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου τῶν Μυκηνηῶν, μὲ τὸ ἔμβλημα τῆς πόλεως, τοὺς λέοντας· θυρεὸς προστατεύον ἐπὶ αἰῶνας τὴν Πύλην, ἡ ὁποία ἀκόμη ἴσταται ὑπερήφανος, ἐνῶ δυνάμεις καὶ πολὺ μεταγενέστερα ἔργα ἀνθρώπων ἔχουν μεταβληθῆ εἰς κόνιν· («λείπεται», ἔγραψεν ὁ περιηγητὴς τῆς Ἑλλάδος τοῦ δευτέρου μ.Χ. αἰῶνος Πανσανίας, καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν μὲ αὐτόν, «λείπεται... ἔτι... καὶ ἡ πύλη, λέοντες δ' ἐφεστήκασιν αὐτῇ»). Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἐπαναλάβω ὅτι ἡ Πύλη καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὸ 1250 π. Χ. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐβασίλευε τῶν Μυκηνηῶν ὁ Ἀτρέως, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὸ ἀνάγλυφον τῆς Πύλης τῶν Λεόντων ἔχομεν τὸν θυρεὸν τοῦ Οἴκου τοῦ Ἀτρέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὸν ἀρχαιότερον βασιλικὸν θυρεὸν τοῦ Δυτικοῦ μας Κόσμου. Αἰῶνας ὀλοκλήρους προτοῦ ἀφανῆ ὁ Βρεταννικὸς Λέων, οἱ Μυκηναῖοι ἀνέδειξαν ὡς σύμβολον τὸν βασιλεῆ τῶν ζῶων καὶ τὸν ἐτοποιήθησαν ὡς προμετωπίδα εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ ἀνάκτορά των.

Ὀλίγον πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ βορειοδυτικὰ τῆς ἀκροπόλεως εἶναι ἐγκατεσπαρμένοι οἱ θολωτοὶ τάφοι τῶν Μυκηνηῶν. Ὁ σπουδαιότερος τούτων εἶναι ὁ γνωστός περίφημος Θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως (ὡς τὸν ὀνομάζουν τὰ βιβλία τῶν ἀρχαιολόγων, ὁ τάφος τοῦ Ἀγαμέμνονος ὡς τὸν ἀποκαλοῦν οἱ χωρικοὶ, προφανῶς ὅμως ὁ τάφος τοῦ Ἀτρέως). Ὁ δρόμος του, θανμασίως λαξευμένος εἰς τὴν πλαγιὰν λόφου, μήκους 36 μ. καὶ πλάτους 6 μ., ἡ διασωθεῖσα, ἀλλ' ἄνευ τοῦ διακόσμου της, μεγαλιθικὴ του εἴσοδος, ὁ ὀγκόλιθος ὁ ὁποῖος καλύπτει μέγα μέρος τοῦ στομίου του καὶ ὁ ὁποῖος ζυγίζει περὶ τοὺς 120 τόνους, ἡ θόλος του, διαμέτρου κατὰ τὴν βάσιν 14,60 μ. καὶ ὕψους 13,30 μ., μὲ τὴν τελείαν τεχνικὴν των προκαλοῦν τὸν θανμασμὸν καὶ τοῦ σημερινοῦ παρατηρητοῦ. Ὁ Θησαυρὸς ἢ Τάφος τοῦ Ἀτρέως εἶναι ἐν τῶν σπουδαιότερων μηχανικῶν ἔργων τῆς προϊστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ θολωτὸς αὐτὸς τάφος εἶναι σύγχρονος τῆς Πύλης τῶν Λεόντων καὶ κατεσκευάσθη μετὰ τὸ 1250 π. Χ. Εἰς ἀκόμη μεταγενεστέρους χρόνους κατεσκευάσθη ὁ ἐφάμιλλός του θολωτὸς τάφος, ὁ ἀποκαλούμενος Τάφος τῆς Κλυταιμῆστρας,

ὁ ὁποῖος πιστεύω ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν λειψάνων τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς συνοδείας του.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι οἱ θολωτοὶ τῶν Μυκηνηῶν τάφοι εἶχον συληθῆ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν εἶχεν ἀφανισθῆ πρὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Μάλιστα δὲ ὁ λεγόμενος Τάφος τῆς Κλυταιμίστρας τυχαίως ἐπεσημάνθη καὶ ἐσυλήθη τὸ 1808 ἢ 1812 ὑπὸ τοῦ Βελῆ πασᾶ τοῦ Ναυπλίου. Ἡ ἀνθρωπότης οὕτως ἔχασε τοὺς πολυτίμους θησαυροὺς, οἱ ὁποῖοι θὰ εἶχον ἐναποτεθῆ εἰς αὐτοὺς ὡς κτερίσματα τῶν λειψάνων. Ἡ κατασκευὴ τῶν ὁμῶς ἔξω τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως προϋποθέτει εἰρηνικὴν περίοδον καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν τῆς πολιτείας. Εἶναι βεβαίως ἀδύνατον καὶ νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ Μυκηναῖοι θὰ ἔκτιζον τοὺς θαυμαστοὺς τῶν τάφους, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ κατέθετον ἀνάλογα πλούσια κτερίσματα, πέραν τῶν τειχῶν, ἐὰν ὑπῆρχε καὶ ὑποψία ἀκόμη ἐχθρικῆς εἰσβολῆς· ἢ ὅτι θὰ ἔκτιζον τάφους τόσον μεγαλοπρεπεῖς εἰς περίοδον παρακμῆς καὶ οἰκονομικῆς δυσπραγίας.

Εἰς τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος ἀνελήφθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν σπουδαιότατα ἔργα καὶ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Ἀνεκαινίσθη καὶ ἐξωραίσθη ὁ προγονικὸς ταφικὸς Κύκλος Α, διὰ νὰ διατηρηθῆ ὡς ἡρῶν. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ ἐκ πλακῶν περίβολος, ὁ ὁποῖος διεσώθη, ἦτο σύγχρονος τῶν λακκοειδῶν τάφων, ἀπεδείχθη ἀνακριβῆς ἀπὸ τὴν ἀνεύρεσιν, κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφάς, τοῦ ἀρχικοῦ περιβόλου τῶν τάφων. Τότε κατεσκευάσθη ἡ μεγάλη πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἐπικλινῆς ἄνοδος, τμημα τῆς ὁποίας διασφύζεται ἀκόμη, ἐνῶ ὑπῆρχεν ἤδη ἄνοδος ἀσφαλῆς καὶ ἀνετος. Ὁ ἀναλημματικὸς τοῖχος τῆς, πράγματι κυκλώπειος κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τελευταία ἐπικλινῆς ἄνοδος κατεσκευάσθη πρὸς τὸ τέλος τοῦ 13ου αἰῶνος, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἄμεσος ἀνάγκη, καὶ μόνον ἵνα χαρῖση μεγαλοπρεπῆ μορφήν εἰς τὴν πρόσβασιν τῆς ἀκροπόλεως.

Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἴστατο τὸ ἀνάκτορον τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἡ κορυφή ἐκεῖνη εἶχε διαρρυθμισθῆ τεχνητῶς εἰς τρία ἰσόπεδα (ταράτσες), ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν διάφορα τμήματα τοῦ ἀνακτόρου προσδίδοντα εἰς τοῦτο κλιμακωτὴν ὄψιν. Ὡς γνωστόν, τὸ ἀνάκτορον ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Τσουντα, ἠρουνήθη δὲ πάλιν καὶ ἐδημοσιεύθη πληρέστερον ὑπὸ τοῦ Wace. Τὰ ἐπάλληλα ἰσόπεδά του, τὰ τόσον ἀγαπητὰ εἰς τὴν σύγχρονον ἀρχιτεκτονικὴν, τὰ γιγαντιαία του ἀναλήμματα, τὸ μεγαλοπρεπές του Μέγαρον, ἀκόμη καὶ ἡ διάταξις του, ἡ ὁποία προσαρμόζεται ἀριστοτεχνικῶς πρὸς τὸ φυσικὸν περιβάλλον, δημιουργοῦν ἐν θαυμαστὸν δείγμα τῆς ἀνακτορικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Τὸ νοτιοδυτικὸν ἰσόπεδον τῆς κορυφῆς, τεχνητῶς εὐρυνθέν, διασφύζεται πληρέστερον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὑψοῦτο τὸ Μέγαρον, ἡ κεντρικὴ ἀλλή καὶ ὁ ξενών. Ἡ πρὸς

Δυσμὰς καὶ Νότον ἀπὸ τῆς ἀλλῆς τοῦ ἀνακτόρου θέα τοῦ Ἀργολικοῦ πεδίου, μὲ τὰ περιβάλλοντα κρυστάλλινα ὄρη του, εἶναι πράγματι μαγνητική. Ἄλλὰ καὶ πρὸς Ἀνατολὰς γιγαντώσωμα, θὰ ἔλεγέ τις, εὐσταλῆ βουνὰ ὡς παραπετάσματα πολύπτυχα πλαισιώνουν τὸν ὀρίζοντα. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Προφήτου Ἡλίας σφύζονται ἀκόμη κατάλοιπα πυρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς παναρχαίους χρόνους διὰ τὴν μετάδοσιν εἰδήσεων. Ἐκεῖ ἐτελείωσαν αἱ φρυκτωρίαι, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ Αἰσχύλος εἰς τὸν «Ἀγαμέμνονά» του, διὰ τῶν ὁποίων μετεδόθη ἡ εἰδησις τῆς πτώσεως τῆς Τροίας. Ἐδῶ εἰς τὸ Μέγαρον τοῦ ἀνακτόρου, εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς νυκτός, οἱ πιστοὶ ἀκόμη δύνανται νὰ ἀκούσουν τὰ βαρέα βήματα τοῦ σκοποῦ-φύλακος, τὸν ὁποῖον ἡ Κλυταιμῆστρα ἐγκατέστησεν εἰς τὴν στέγην του διὰ νὰ παρακολουθῆ τὰς παρυφὰς καὶ κορυφὰς τῶν βουνῶν καὶ νὰ ἐπισημάνῃ τὴν φλόγα, ἡ ὁποία θὰ ἐφανέρωνε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος. Τὴν φλόγα, ἡ ὁποία θὰ ἀπετέλει τὴν τελευταίαν ἀναλαμπὴν ἐνδόξου ἀλλὰ πολυταράχου ζωῆς. Πόσῃ ζωντανίαν ἀκτινοβολοῦν τὰ ἐρείπια τῆς πατρίδος μας, διότι τὰ περιβάλλον θρύλοι καὶ παραδόσεις ἀπαράμιλλοι καὶ ἀθάνατοι, θρύλοι μιᾶς κοσμογονίας ποῦ εἰρηγέντησε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εὐεργετῆ τὴν ἀνθρωπότητα! Τὰ διατηρηθέντα θεμέλια τοῦ ἀνακτόρου φαίνεται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν 13ην π. Χ. ἑκατονταετίαν, ἀλλὰ μικρότερα, δυσδιάκριτα λείψανα ἀποδεικνύουν ὅτι, τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰῶνος, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν εἶχεν ἰδρυθῆ ἀνάκτορον.

Τὰ διατηρούμενα θεμέλια παρουσιάζουν πολλὰ προβλήματα, ἐν τῶν ὁποίων σχετίζεται μὲ τοὺς χρόνους τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνακτόρου. Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἀνάκτορον κατεστράφη διὰ πυρός· τρανὰ μαρτύρια τῆς καταστροφῆς εἶναι καταφανῆ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν τοίχων του. Τὸ ἐρώτημα ὅμως πότε ἔγινεν ἡ καταστροφὴ αὐτή, καὶ ἀκόμη ἐὰν μετὰ τὴν καταστροφὴν ᾤκοδομήθη καὶ πάλιν, παραμένει ἄνευ ἀπαντήσεως ἐπιστημονικῶς ἐξηκριβωμένης. Οἱ ἀείμνηστοὶ διδάσκαλοι, ὁ Τσουντας καὶ ὁ Wace, ἐδίδαξαν ὅτι τὸ ἀνάκτορον κατεστράφη εἰς τὸ τέλος τοῦ 12ου π. Χ. αἰῶνος, ἤτοι περὶ τὰ 1110 π. Χ. Νεώτεροι ἐρευνηταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι κατεστράφη περὶ τὸ 1200 π. Χ., εἰς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους κατεστράφησαν πολλὰ κτίρια τῆς ἀκροπόλεως. Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ 1965, 1966 καὶ 1967 ἐπιτρέπουν παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ὀρθαί.

Μέχρι καὶ τοῦ 1966 ἐπιστεύετο ὅτι τὸ ἀνάκτορον περιοριζέτο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ κατελάμβανεν ἑκτασιν 66 ἐπὶ 55 μέτρων. Ἀνεγνωρίζετο ὅτι ἡ ἑκτασις αὕτη ἦτο πολὺ μικρά, ἀλλ' ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τῆς φύσεως τοῦ χώρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ ἰδρυθῆ. Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ἀειμνήστου Karl W. Blegen εἰς τὸν Ἄνω Ἐγκλιανὸν τῆς Τριφυλίας ἀπέδειξαν ὅτι μέγα μέρος ἐνός

μνηναϊκοῦ ἀνακτόρου κατελαμβάνετο ὑπὸ δωματίων - ἀποθηκῶν καὶ προώθησαν τὸ ἐρώτημα : ποῦ ἦσαν αἱ ἀποθήκαι τοῦ ἀνακτόρου τῶν Μνηναϊκῶν ; Ἐὰν ὑπῆρξαν ποτέ, καὶ ἔπρεπε νὰ ὑπῆρχον, θὰ εὐρίσκοντο εἰς τμήμα ἰδρυμένον ἐπὶ τῆς δμαλῆς πλαγιάς τῆς ἀνατολικῆς τοῦ λόφου κλιτύς, ἢ ὁποῖα καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἐρευνηθῆ. Τὸ 1886 ὁ Τσουντας εἶχε φέρει εἰς φῶς θεμέλια μεγάλου κτίσματος, Οἰκίας ὅπως τὰ ἀπεκάλεσεν εἰς τὰς ἐκθέσεις του. Τὰ θεμέλια αὐτὰ ἐξήτασεν ἐκ νέου ὁ Wace, τὰ ἀπεκάλεσε «The House of Columns» = «Οἰκία τῶν Κιόνων» καὶ τὸ 1948 μερικῶς τὰ ἐδημοσίευσεν. Πλὴν τῆς «Οἰκίας» αὐτῆς εὐρίσκοντο ἐσκορπισμένα τμήματα θεμελίων, τὰ ὁποῖα ἀπεδόθησαν εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν Ἐποχὴν καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶχον ἐρευνηθῆ. Τὴν πλήρη ἀνασκαφὴν τῆς πλαγιάς ἀνελάβομεν τὸ 1966 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἀνασκαφῆς, 1965 - 1966, ἀπέδειξεν ὅτι πρὸς Δυσμὰς τῆς «Οἰκίας τῶν Κιόνων» καὶ ὑπὸ τὰ διάσπαρτα ἑλληνιστικὰ θεμέλια διεσφῆζετο μνηναϊκὸν κτίσμα 30 × 28 περίπου μέτρων. Ἡ κάτοψις του, μὲ τὴν κεντρικὴν του ἀλλήν, τοὺς πλαγίους διαδρόμους, τὰ δωμάτια κατὰ μῆκος τῶν διαδρόμων, μερικὰ τῶν ὁποίων ὑφῶντο εἰς δύο τοῦλάχιστον ὀρόφους, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ κτίριον δὲν ἦτο οἰκία. Τὰ ἐξ αὐτοῦ κινητὰ εὐρήματα, ἀπολεπίσματα ἑλεφαντοστοῦ, μικροσκοπικὰ ἀποξέσματα χρυσοῦ, ἡμικατεργασμένοι λίθοι, ἀκόμη καὶ τεμάχια ἀγγείων καὶ τραπεζῶν προσφορῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀπορριφθῆ, διότι παρουσίασαν ἐλαττώματα κατὰ τὴν κατεργασίαν, ὑποδεικνύουν τὴν χρῆσιν τοῦ κτίσματος. Ἦτο ἢ πτέρυξ τοῦ ἀνακτόρου, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ καλλιτέχναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως, ἦσαν τὰ διαμερίσματα καὶ ἐργαστήρια τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ βασιλικοῦ Οἴκου. Δὲν κατωρθώθη νὰ ἐξακριβωθοῦν οἱ χρόνοι τῆς οἰκοδομῆς τῆς πτέρυγος, ἀλλὰ ὄστρακα εὐρεθέντα εἰς διάφορα σημεία του ἀποδεικνύουν ὅτι ἢ διὰ πύρρος καταστροφή του ἔγινεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς YE III B περιόδου, ἦτοι εἰς τοὺς περὶ τὸ 1200 - 1190 π. Χ. χρόνους.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ κτιρίου τῶν καλλιτεχνῶν κεῖται ἡ λεγομένη «Οἰκία τῶν Κιόνων», τὴν ὁποίαν ἀπεκάλυψεν ὁ Τσουντας καὶ ἠρεῦνησεν ἐκ νέου ὁ Wace ὀνομάσας αὐτὴν «The House of Columns». Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ πλαγιάς ἀποτόμως κατερχομένης ἀπὸ τὰ ΒΑ πρὸς τὰ ΝΔ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα ἐκτισμένα εἰς διάφορα ἐπίπεδα καὶ ἀπὸ μίαν κεντρικὴν ἀλλήν. Τὸ ΝΔ τμήμα του περιλαμβάνει διαδρόμους καὶ δωμάτια - ἀποθήκας. Βεβαίως ἄνωθεν τῶν ὑπογείων ὑφῶντο διαμερίσματα, μὲ εἴσοδον πρὸς τὴν ἀλλήν, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν διεσώθησαν. Ἴσως πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ πλήρης καθαρισμὸς τοῦ δαπέδου ἐνὸς τῶν ὑπογείων ἀπέδωσε μνηναϊκὰ εἰδώλια, ὄστρακα τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος καὶ τεμάχιον ἐνεπιγράφου πινακίδος, τὸ πρῶτον ἀνευρεθὲν εἰς

τὴν περιοχὴν τοῦ ἀνακτόρου. Δυστυχῶς εἰς αὐτὸ ἀναφέρονται μόνον «φάρεα» καὶ τὸ τέλος ἀγνώστου ὀνόματος. Τὸ ΒΑ τμήμα τοῦ κτιρίου περιελάμβανε μεγαρόσχημα διαμερίσματα ἀνοικτὰ πρὸς τὴν ἀλλήν. Μεγάλῃ πυρκαϊᾷ κατέστρεψε τὸ κτίριον καὶ ἡ καταστροφή του ἐτέθη γενικῶς εἰς τὸ τέλος τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Οἱ ἀνασκάφαντες σοφοὶ ἐρευνῆται δὲν κατώρθωσαν νὰ ὀρίσουν τοὺς χρόνους τῆς οἰκοδομῆς του. Ἡ μελέτη τοῦ χώρου μὲ ἐπεισεν ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθοῦν οἱ χρόνοι αὐτοὶ μὲ νεωτέραν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν, ταύτην δ' ἀνέλαβον τὸ 1967.

Τὸ ΒΑ τμήμα τοῦ κτιρίου τοῦ διασωθέντος κατὰ τὴν ἀπότομον πλαγιὰν καὶ μέγα μέρος τῆς ἀλλῆς του εἶναι θεμελιωμένα ἐπὶ ἰσοπέδου τεχνητῶς δημιουργηθέντος. Ὑπῆρχε πιθανότης ὅτι εἰς τὸ γέμισμα τοῦ ἰσοπέδου θὰ εὕρισκοντο ὄστρακα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐχρονολογοῦν τὴν δημιουργίαν του. Διὰ τὴν ἐξακριβώσιν τῆς πιθανότητος αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς ἀλλῆς, εἰς χώρον εἰς τὸν ὁποῖον δὲν διεσώθη τὸ ἀρχικὸν ἐπίχρισμά της, ἐπεχειρήσαμεν τομήν, ἣτις παρουσίασεν ἐκπλήξεις. Τὸ γέμισμα τοῦ ἰσοπέδου ἀποτελεῖται ἀπὸ λίθους ἀργούς καὶ χῶμα, ὡς συνήθως, ἀλλὰ τὸ βάθος του ἀπεδείχθη ἐκπληκτικόν. Εἰς βάθος 4.50 μ. λόγοι ἀσφαλείας μᾶς ἠνάγκασαν νὰ διακόψωμεν τὴν περαιτέρω ἔρευναν. Ἄλλως τε ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῆς ἐργασίας εἶχεν ἐπιτευχθῆ, διότι ἤδη εἶχον εὕρεθῆ πολλὰ γραπτὰ ὄστρακα χρονολογοῦντα τὴν κατασκευὴν τοῦ ἰσοπέδου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ θεμελιωθέντος κτιρίου. Τὸ λιθολόγημα τοῦ γεμίματος ἐκαλύπτετο ὑπὸ στρώματος ὕδατοστεγνοῦς πηλοῦ, γνωστοῦ εἰς τὰς Μυκῆνας ὡς «πλέσιας», μέσου πάχους 0,10 μ., τοῦτο δὲ ὑπὸ στρώματος σκληρᾶς γῆς προελοῦσης ἐξ ἀποτριβέντων βράχων, γνωστῆς εἰς τοὺς χωρικοὺς ὡς «μπελίτσας», μέσου πάχους 0,70 μ.. Πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι καὶ ἡ πλέσια καὶ ἡ μπελίτσα εἶχον μεταφερθῆ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀπὸ ἀποστάσεως ἑνὸς καὶ ἡμίσεος χιλιομέτρου. Ὄταν δὲ προστεθῆ καὶ ὁ μέγας ὄγκος τῶν λίθων καὶ τῶν χωμάτων, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὸ γέμισμα, γίνεται καταφανὲς ὅτι ἡ δημιουργία τοῦ ἰσοπέδου ἀπήτησε κολοσσιαίαν ἐργασίαν ἐκφεύγουσαν τῶν μέσων ἀπλοῦ πολίτου ὁσονδήποτε πλουσίου, ὅτι τὸ ἐγχείρημα ἦτο ἀνακτορικόν.

Τοῦτο ἄλλωστε ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ κτίσματος. Ἡ μεγάλη του εἴσοδος, τὸ μοναδικόν του πρόθυρον μὲ τὸν μονολιθικὸν οὐδόν, ὁ πλατύς του διάδρομος (πλάτους περίπου 2,70 μ.), αἱ βάσεις τῶν κίωνων, αἱ ὁποῖαι ἀκόμη διατηροῦνται εἰς τὴν θέσιν των καὶ αἱ ὁποῖαι ἀρχικῶς ὑπεβάσταζον ξυλίνους κίονας καὶ ἄνδηρον, τὰ κονιάματα, αἱ διαστάσεις τῆς ἀλλῆς ἰσούμεναι πρὸς τὰς διαστάσεις τῆς ἀλλῆς τοῦ Μεγάρου, ἀποδεικνύουν πλήρως ὅτι τὸ κτί-

ριον ἦτο ἀνακτορικόν, ὅτι ἐσχημάτιζε τὴν ἀνατολικὴν πτέρυγα τοῦ ἀνακτόρου τῶν Μυκηναίων, τὸ ἐπίσημον τμήμα τοῦ ὁποίου ἦτο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου.

Τὰ ὄστρακα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τὸ γέμισμα τοῦ ἰσοπέδου του, ἀνάγονται εἰς τὸν τελευταῖον ρυθμὸν τῆς ΥΕ III Β μυκηναϊκῆς περιόδου καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀνατολικὴ αὐτὴ πτέρυξ τοῦ ἀνακτόρου ἐκτίσθη εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος. Εἶναι ὀφθαλμοφανές ὅτι κτίρια, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν τοιαύτην κολοσσιαίαν ἐργασίαν, ἀναλαμβάνονται μόνον εἰς χρόνους εὐημερίας καὶ εἰρήνης. Ὅστρακα εὐρεθέντα εἰς μικρὰ τμήματα δαπέδων, τὰ ὁποῖα εἶχον παραμείνει ἄσκαπτα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ πτέρυξ αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ὁποῖον κατέστρεψε καὶ τὰ διαμερίσματα τῶν καλλιτεχνῶν, ἦτοι εἰς τοὺς περὶ τὸ 1200 - 1190 π. Χ. χρόνους.

Ἐν ἀκόμῃ σπουδαῖον πόρισμα μᾶς ἐχάρισεν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ 1967 καὶ 1968. Ἀπέδειξεν ὅτι, εὐθὺς μετὰ τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τῆς πτέρυγος, ἐπ' αὐτῶν τῶν πυρακτωθέντων θεμελίων τῆς ἐκτίσθη σημαντικὸν κτίριον, τὸ ὁποῖον ἀντικατέστησε τὸ καταστραφέν. Τὸ νεώτερον κτίριον ἐχρησιμοποιεῖτο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 12ου π. Χ. αἰῶνος. Εἶναι ἄραγε λογικὸν νὰ ὑποθέσωμεν, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος, ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου μέγα τμήμα τοῦ ἀνακτόρου καταστραφέν πρὸς τὸ τέλος τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος ἀνφοκοδομήθη καὶ πάλιν;

Πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Βορρᾶν τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος ἀπεκαλύφθησαν καὶ πάλιν δύο κτίρια περιλαμβάνοντα ὑπογείους ἀποθήκας, πέραν δ' αὐτῶν, εἰς μίαν πρὸς Ἀνατολὰς ἐπέκτασιν τῆς ἀκροπόλεως ἢ περιφνημος ὑπόγειος δεξαμενὴ τῶν Μυκηναίων, μὲ τὴν κατωφερικὴν διὰ τοῦ τείχους κατάβασιν, τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ἔργον τοῦ τέλους τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος.

Τὸ 1968, ἀμέσως ἔπερθεν τῆς Βορείας Πυλίδος τῆς ἀκροπόλεως ἀνεσκάφη μικρὸς χῶρος, ὁ ὁποῖος εἶχε παραμείνει ἄσκαπτος καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε διαφυλάξει λείψανα καταστραφείσης ἀνακτορικῆς ἀποθήκης περιλαμβανούσης τέσσαρα ὑπόγεια. Τὸ περιεχόμενόν των, ἰδίᾳ πίθι καὶ ἀγγεῖα, εὐρέθη θρυμματισμένον, ἀλλ' ἀπεδείχθη διδακτικώτατον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς περιοχῆς. Ἀκόμῃ καὶ τμήμα ἐνεπιγράφου πινακίδος καταλέγεται μεταξὺ τῶν εὐρημάτων καὶ τεμάχια ἐλεφαντοστῶν. Τὰ εὐρήματα θέτουν ἀσφαλῶς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνακτόρου καὶ τῆς ἀνατολικῆς του πτέρυγος εἰς τοὺς περὶ τὸ 1200 - 1190 π. Χ. χρόνους. Κατὰ τὴν περίοδον ὁμως τῆς κατὰ παράδοσιν βασιλείας τοῦ Ἀγαμέμνονος ἠγειρεν ὑπερφάνως τὸ πυργωτὸν ὕψος του τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἐπιστημονικὰς ἀνασκαφὰς ἀποδεικνύεται ὡς τὸ μεγαλύτερον ἀνάκτορον τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλα καὶ εἰς ἄλλα τμήματα τῆς ἀκροπόλεως ἀνελήφθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν μεγαλόπνοα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα εἰς τὸ δευτέρον ἡμισυ τῆς 13ης π.Χ. ἑκατονταετίας. Τὸ εἰς τὴν δυτικὴν κλιτὸν ἀνοικοδομηθὲν λαμπρὸν θρησκευτικὸν κέντρον μὲ τὰ ἐξαρτήματά του προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν τοῦ δυτικοῦ Κυκλωπείου Τείχους. Τοῦτο δέ, ὡς εἶδομεν, ιδρῦθη μετὰ τὸ 1250 π.Χ., διαρκοῦντος τοῦ ἐπιμάχου δευτέρου ἡμίσεος τῆς 13ης π.Χ. ἑκατονταετίας. Τὰ περὶ τοῦ κέντρον τούτου ἐξέθεσα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1972 καὶ ἡ περιγραφή του ἔχει ἤδη δημοσιευθῆ εἰς τὰς πραγματείας τῆς Ἀκαδημίας. Εἰς τὰ τότε εἰκονισθέντα κτίσματα προσετέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ θέρους τοῦ 1972 καὶ ἄλλα ἱερὰ καὶ ἄλλοι βωμοί, ὁ σημαντικώτερος τῶν ὁποίων εἶναι ὑπαίθριος κυκλικὸς βωμὸς, καθιστῶντες τὸ κέντρον ἐν τῶν μεγίστων τῆς προῖστορικῆς Ἑλλάδος. Μέγα τμήμα καὶ τοῦ κέντρον τούτου κατεστράφη ὑπὸ πυρὸς περὶ τὰ 1200 π.Χ., ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν νέα κτίρια, ὀλιγώτερον ἐντυπωσιακά, ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν πυρακτωμένων καταλοίπων του, ἀποδεικνύοντα ὅτι οἱ διασωθέντες καὶ οἱ ἀπόγονοί των ἐξηκολούθουν νὰ ζοῦν καὶ νὰ δημιουργοῦν εἰς τὰς Μυκῆνας μέχρι τοῦ τέλους τῆς 12ης π.Χ. ἑκατονταετίας.

Ἀκόμη εἰς τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ 13ου αἰῶνος κατεσκευάσθησαν ἀξιοθαύμαστοι ὀδοὶ καὶ ἀρτηρίαι μὲ ἐπίκεντρον τὰς Μυκῆνας. Τοῦλάχιστον τρεῖς μεγάλα ὀδοὶ ἔφερον πρὸς τὴν Κόρινθον, δύο ἀκόμη πρὸς τὴν Τίρυνθα καὶ τὸ Ναύπλιον, δύο πρὸς τὸ Ἄργος.

Τὸ 1958 εἰς τὴν ἀνατολικὴν κλιτὸν τοῦ Προφήτου Ἡλίας παρηκολουθήσαμεν ἐπὶ χιλιόμετρα μακρὰν λεωφόρον, ἡ ὁποία διασφύζεται εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν καὶ ἡ ὁποία εἶναι στερεωμένη ἐπὶ ἀνωμάλου καὶ ἐν πολλοῖς ἐπικλινούσ ἐδάφους. Οἱ ἀναλημματικοὶ τῆς τοῖχοι καὶ τὰ ὑποστηρίγματα εἶναι πράγματι ἔργα κυκλώπεια ἀψηφοῦντα τὴν ροὴν τοῦ χρόνου.

Κυρία καὶ κύριοι, τὰ ἀπαράμιλλα κυκλώπεια καὶ ἐκτεταμένα κτίσματα, τὰ ὁποία σᾶς παρουσίασα εἰς γενικὰς γραμμὰς ἀποδεικνύουν περιτρώπως ὅτι καὶ κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ 13ου π.Χ. αἰῶνος αἱ Μυκῆναι ἦσαν ἰσχυραὶ καὶ εὐδαίμονες. Ἡ μεγαλιθικὴ Πύλη τῶν Λεόντων, μὲ τὸν θυρεὸν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀγαμέμνονος, οἱ ἀπαράμιλλοι θολωτοὶ τάφοι, τὸ δυτικὸν Κυκλώπειον Τεῖχος, ὁ ἐξωραϊσμὸς τοῦ Κύκλου Α, ἡ τελευταία γιγάντιος ἐπικλινῆς ἀνάβασις, ἡ κατασκευὴ τοῦλάχιστον τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου καὶ τῶν ἐξαρτημάτων τῆς μὲ τὰς πολυαρίθμους ἀποθήκας, ἡ ὑπόγειος δεξαμενὴ καὶ ἡ Βορειοανατολικὴ ἐπέκτασις τῶν Κυκλωπείων Τειχῶν, τὸ θρησκευτικὸν κέντρον καὶ τὸ νοτιοδυτικὸν του κτιριακὸν συγκρότημα μὲ τὰς θανμαστὰς τοιχογραφίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελεστοῦν εἰς περιόδον παρακμῆς, εἰς περιόδον ἀναμονῆς ἐχθρικῶν εἰσβο-

λῶν· εἶναι μαρτύρια συνεχιζομένης εὐημερίας, εἰρήνης καὶ δυνάμεως. Εἶναι τὰ κατάλοιπα τῆς πόλεως τοῦ Ἀγαμέμνονος, πόλεως ἀθηναίων, μεγαλοπρεποῦς καὶ εὐρημικῆς. Οἱ λέοντες οἱ φυλάσσοντες τὴν ἀνακτορικὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἀποδεικνύουν ἰσχὺν, αὐτοπεποίθησιν, δυναμικότητα καὶ ὑπερηφάνειαν. Δὲν εἶναι σύμβολα φόβου καὶ προάγγελοι ἐπικειμένης συμφορᾶς. Τὰ κατάλοιπα τῆς πόλεως τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀποδεικνύουν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1250 π. Χ. μέχρι τοῦ 1200 π. Χ. ἦτο δυνατὴ ἡ προπαρασκευὴ μιᾶς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατείας ὡς ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐναντίον τῆς Τροίας τοῦ Πριάμου. Ἡ ὑπὸ τῶν ἐρειπίων ἀποδεικνυμένη δύναμις τῶν Μυκηναίων ἐπεξηγεῖ τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἀρχηγίας τῆς ἐκστρατείας εἰς τὸν βασιλέα τῆς τῶν Ἀγαμέμνονα, τὸν ἀνακτα ἀνδρῶν, ὡς πρὸ πολλοῦ ἀνέφερον ὁ Θουκυδίδης. Ἡ παρακμὴ τῆς μυκηναϊκῆς πολιτείας ἐπηκολούθησε τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος. Ἡ παρακμὴ αὐτὴ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς καταστροφῆς μέρους τοῦλάχιστον τῆς πόλεως τοῦ Ἀγαμέμνονος, μαρτύρια τῆς ὁποίας ἀνευρίσκωμεν εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀκρόπολιν.

Γεννᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα : Ποῖοι ἐπυρπόλησαν τὰ κτίρια τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων περὶ τὸ 1200 π. Χ., ποῖοι ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ συνέτειναν οὕτως εἰς τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν ἐπιβιωσάντων ; Ἀκόμη δὲν ἐδόθη σαφὴς καὶ κατηγορηματικὴ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, ἡ ὁποία νὰ γίνῃ δεκτὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐρευνητὰς τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλοι πιστεύουν ὅτι ἡ καταστροφὴ ἦτο ἀποτέλεσμα ἐπιδρομῆς τῶν λεγομένων λαῶν τῆς θαλάσσης, τοὺς ὁποίους ἀναφέρουν αἰγυπτιακαὶ ἐπιγραφαί· ἄλλοι διδάσκουν ὅτι ἦτο ἔργον Ἰλλυρικῶν λεγομένων φύλων, τὰ ὁποῖα κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰς περιπλανήσεις των πρὸς Νότον καὶ πρὸς Ἀνατολὰς διὰ τὴν ἐξεύρεσιν χώρου ἐγκαταστάσεώς των. Ἄλλοι πάλιν ἀποδίδουν τὴν καταστροφὴν εἰς τὴν λεγομένην Κάθοδον τῶν Δωριέων. Πολὸν φοβοῦμαι ὅτι οὐδεμίαν τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν εἶναι ἰκανὴ ἵνα ἐξηγήσῃ τὰ πρᾶγματα, ὡς ἀναφαίνονται νῦν, κατόπιν τῶν τελευταίων ἀνασκαφῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐκκλοφορήθη μελέτη, ἡ ὁποία τείνει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ γνωσταὶ αἰγυπτιακαὶ ἐπιγραφαί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθησαν συμπεράσματα ἀναφέρονται εἰς τοπικὰς αἰγυπτιακὰς ἐπιδρομὰς καὶ πολέμους μὲ ἀσιατικὰ φῶλα, ὅτι οἱ λαοὶ τῆς θαλάσσης, κυριολεκτικῶς τῆς μεγάλης «πρασίνης ἐπιφανείας» (great green = w3d - wr), κατόικουν νησίδας τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου καὶ ἐπεδίδοντο εἰς λεηλασίας αἰγυπτιακῶν χώρων, ὅτι οἱ κάτοικοί των οὐδεμίαν σχέσιν

είχον μὲ τοὺς Μυκηναίους ἢ τὴν μυκηναϊκὴν ἐπικράτειαν¹. Κατ' ἀκολουθίαν αἱ αἰγυπτιακαὶ ἐπιγραφαὶ δὲν σχετίζονται πρὸς μυκηναϊκὰ ἱστορικά συμβάντα καὶ περιπετείας.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς καταστροφῆς τῶν Μυκηνηῶν ὑπὸ Ἰλλυρικῶν φύλων δὲν βασιζέται ἐπὶ ἐπιστημονικοῦ βάρους, ἀρχικῶς δὲ προϋτάθη ὑπὸ ἐρευνητῶν ἐργαζομένων εἰς μακρινὰς βιβλιοθήκας κατὰ χιλιάδας χιλιόμετρων μακρὰν τῶν πραγμάτων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰσβολεῖς μέλλοντες νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς ξένην γῆν συνοδεύονται ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν των. Ἡ μακρὰ διὰ τῆς Βορείου Ἑλλάδος πορεία ὀγκώδους συρφετοῦ πολεμιστῶν, γυναικοπαίδων, ζώων καὶ τροχοφόρων ἀποκλείει τὴν πιθανότητα αἰφνιδισμοῦ. Ὅταν ἀντικρούζωμεν τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνηῶν καὶ τὰ ὀλόλιθα Κυκλώπεια, οὐράνια τείχη της, ἀμέσως ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ ὄχυροῦ αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατὴ δι' ἀμέσου ἐπιθέσεως, ἰδίᾳ εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὄπλισμός τῶν ἐπιτιθεμένων περιωρίζετο εἰς ξίφη καὶ δόρατα ἐκ χαλκοῦ, εἰς τόξα καὶ σφενδόνας. Μόνον μακρὰ πολιορκία ἢ καὶ αἰφνιδισμὸς ἀνυπόπτων ὑπερασπιστῶν παρουσίαζεν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο συντρέχει εἰς τὴν περίπτωσίν μας.

Ὡς εἶδομεν, πολλαπλαῖ ὀδικαὶ ἀρτηρίαι ἔφερον πρὸς Βορρᾶν καὶ Δυσμᾶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ κατήρχοντο οἱ εἰσβολεῖς μὲ τὰς οἰκογενείας των. Εἰς ἀποστάσεις κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν ἦσαν ἰδρυμένα φυλάκια Μυκηναίων ὀπλιτῶν. Ἀσφαλῶς οἱ φύλακες θὰ μετέδιδον τὴν εἶδησιν τῆς εἰσβολῆς εὐθὺς ὡς τὴν ἀντίκρουζον. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ βραδυπορεία τοῦ εἰσβάλλοντος ὄχλου θὰ ἔδιδον εὐκαιρίαν προπαρασκευῆς τῆς ἀμόνης τοῦ κέντρον καὶ θὰ ἀπέκλειον τὸν αἰφνιδισμὸν. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ ὑποτιθεμένην ἀπὸ θαλάσσης πειρατικὴν εἰσβολὴν. Αἱ Μυκῆναι δὲν εἶναι παράλιος πόλις καὶ αἱ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπητοῦντο διὰ τὴν ἐκπόρθησίν της δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταφερθοῦν μὲ πειρατικὰ πλοῖα τῆς ἐποχῆς. Οὔτε καὶ ἡ Δωρικὴ ὑπόθεσις εὐσταθεῖ. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπεκαλύφθη τμημα τείχους εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, τὸ ὁποῖον προφανῶς ἰδρύθη, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν ἀπὸ Βορρᾶ εἰσβολὴν Δωρικῶν στιφῶν. Τὸ τείχος τοῦτο χρονολογεῖται μετὰ τὸ 1190-1180 π. Χ. καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἢ ἐκ Βορρᾶ εἰσβολὴ τῶν στιφῶν τούτων ἤρχισεν εἰς χρόνους νεωτέρους τῆς δεκαετίας ἐκείνης, κατὰ εἰκοσαετίαν περίπου ἀπὸ τῆς προπολήσεως τῆς πόλεως τοῦ Ἀγαμέμνονος. Κατ' ἀκολουθίαν οὔτε καὶ οἱ Δωριεῖς εἶναι ὑπαίτιοι τῆς καταστροφῆς τῶν Μυκηνηῶν τοῦ 1200 π. Χ. Πρέπει λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ καταστροφή τῶν Μυκηνηῶν τοῦ

1. Alessandra Nibbi, *The Sea Peoples; A Re-examination of the Egyptian Sources*, Oxford, 1972.

1200 π. Χ. περίπου θά παραμείνη ἄλυτον πρόβλημα ; Τοῦτο εἶναι ἀπαράδεκτον.

Πιστεύω ὅτι ἡ Ἑλληνική παράδοσις μᾶς παρέχει τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος¹. Ἡ πυρπόλησις τῶν κτιρίων τῆς ἀκροπόλεως ἦτο ἀποτέλεσμα ἐσωτερικῆς διαμάχης, ἡ ὁποία ἠκολούθησε τοὺς φόνους μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἡ δολοφονία τοῦ Ἀγαμέμνονος εὐθὺς μετὰ τὴν νικηφόρον ἐπιστροφὴν του, ἀσφαλῶς θά ἐπέφερον ἐσωτερικὴν ἀναστάτωση. Ὁκτὼ ἔτη βραδύτερον ἢ Κλυταιμῆστρα καὶ ὁ Αἴγισθος ἐθανατώθησαν ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου. Αἱ βίαιαι αὐταὶ πράξεις ἔστρεψαν τοὺς φίλους καὶ ὑποστηρικτὰς τῶν ἀντιμαχομένων μελῶν τοῦ βασιλικοῦ Οἴκου ἐναντίον ἀλλήλων, ἐγένοντο αἰτία ταραχῶν καὶ συγκρούσεων, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἀποκαλυπτόμενα πυρακτωμένα ἐρείπια. Τὴν πυρπόλησιν τῶν κτιρίων καὶ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸν συνώδευσε καὶ ἡ κατάρρευσις τοῦ πολιτικοῦ συστήματος καὶ τῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία συνεκέντρουτο εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνακτος, ἡ κατάρρευσις δ' ἐκεῖνη ἐγένετο αἰτία δυσκόλου περιβάλλοντος διὰ τὴν συνέχισιν τῆς προτέρας ἐκπολιτιστικῆς δράσεως τῶν Μυκηναίων. Βεβαίως μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ διεσώθη, παραμείναν ὅμως ἄνευ κεντρικῆς ἰσχυρᾶς ἀρχῆς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν του ἡγετικὴν θέσιν καὶ αἴγλην. Ἐὰν προστεθῇ ὅτι μετὰ τὸ 1180 π. Χ. οἱ Μυκηναῖοι ἔπρεπε νὰ ὑπερασπίζον τὴν περιοχὴν των ἀπὸ τὰς ἐπερχομένας ομάδας τῶν Δωριέων, αἱ ὁποῖαι ἐλεηλάτουν ἐκ περιτροπῆς τὴν ὑπαιθρον κατὰ τὴν πρὸς Νότον προέλασίν των, θά καταφανῆ ἢ αἰτία τῆς παρακμῆς καὶ πτώσεως τῆς πολιτιστικῆς δράσεώς των. Ἡ παράδοσις παρέχει τὴν ἀσφαλῆ λύσιν τοῦ προβλήματος. Μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἡ ἀρχαιολογικῆς σκαπάνῃ ἀργὰ ἀλλ' ἀσφαλῶς φέρει εἰς φῶς καὶ ἐπαληθεύει τὸν πυρῆνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπήγαγεν ἡ παράδοσις.

Αἱ πολύχρσοι Μυκῆναι, μολοντί ἐρειπωμένοι, ἔρχονται καὶ πάλιν εἰς τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἡλίου ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν σκαπάνην. Αἱ Μυκῆναι τοῦ Ἀγαμέμνονος δὲν εἶναι μῦθος, ἀλλ' ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ἡ ἰσχὺς τῶν βασιλέων τῆς δὲν εἶναι ἀποκώμα μόνον ποιητικῆς φαντασίας καὶ τὸ δίδαγμα τὸ ὁποῖον παρέχουν τὰ Κυκλώπεια Τείχη τῆς καὶ τὰ πυρακτωμένα ἀνάκτορά τῆς, ἐπιστημονικῶς τεκμηριωμένα λείψανα, θά εἰκονίζον ἐσαεὶ τὰ ἀποτελέσματα ἀδελφικῆς διαμάχης καὶ διχονοίας.

1. Τὴν γνώμην μου ταύτην ὑπεστήριξα εἰς διαλέξεις καὶ μελέτας μου, τελευταίως δὲ εἰς τὸ σύγγραμμά μου: *Mycenae and the Mycenaean Age*, τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1966 ὑπὸ τοῦ Princeton University Press, σελ. 226 - 229.

Κυρίες και κύριοι,

Τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν ἀνάτασιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἀρχαιολόγος ἐρευνητής, ὅταν φέρῃ καὶ πάλιν εἰς φῶς τὴν ἀρχὴν ἑνὸς πολιτισμοῦ καὶ βῆμα πρὸς βῆμα παρακολουθῆ τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸ μεσουράνημά του, διαδέχεται μελαγχολία, ὅταν ἐν τῇ προόδῳ τῆς ἐργασίας του ἀποκαλύπτῃ τὴν παρακμὴν καὶ ἐπισημαίνῃ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸ τέλος. Τὸν ἐρευνητὴν ὅμως τοῦ μυκηναϊκοῦ παρελθόντος χαροποιεῖ ἡ γνῶσις ὅτι ἡ καταστροφὴ τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου δὲν σημειώνει καὶ τὸ τέλος τῆς προσπάθειάς καὶ τῶν ἐπιτευγμάτων ἑνὸς λαοῦ· ἡ γνῶσις ὅτι ἀπὸ τὴν τέφραν τῆς Ἑλλάδος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἀνεβλάστησε νεώτερος θαυμαστός πολιτισμός, ριζωμένος εἰς τὴν μυκηναϊκὴν παράδοσιν, ὁ πολιτισμός τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Σωκράτους, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τῶν χριστιανῶν μαρτύρων καὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ πατριαρχῶν, ὁ πολιτισμός, ὁ ὁποῖος ἐδίδαξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκῃ τὴν ἀνθρωπότητα, ὁ πολιτισμός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὰ στερεὰ θεμέλια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑψώθη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑψοῦται ὁ Δυτικὸς μας πολιτισμός.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 11ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ

Ἐν ἀρχῇ τῆς δημοσίας συνεδρίας ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν λέγει τὰ ἑξῆς :

Μετὰ βαθυτάτης ὀδύνης ἀνακοινῶ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τὸν θάνατον τριῶν τακτικῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας καὶ προσφιλῶν συναδέλφων, τοῦ Ἡλίου Βενέζη (ἐπισυμβάντα τὴν 3ῃν Αὐγούστου ἔ. ἔ.), τοῦ Βασιλείου Μαλάμου (τὴν 27ῃν Αὐγούστου ἔ. ἔ.) καὶ τοῦ Γεωργίου Πανταζῆ (τὴν 28ῃν Αὐγούστου ἔ. ἔ.).

Ὁ Ἡλίας Βενέζης, μέλος τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας ἀπὸ τοῦ 1957, ὑπέκυψεν εἰς τὸ μοιραῖον μετὰ μακρὰν καὶ ὀδυνηρὰν νόσον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἐπέδειξε ψυχικὸν μεγαλεῖον καὶ προσήλωσιν εἰς τὸ ἔργον του καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἰδανικά. Γεννηθεὶς τῷ 1904 εἰς τὰς Κυθωνίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔζησεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ μέγα δρᾶμα τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν ἐπλούτισε μὲ ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ συγκινοῦν βαθύτατα τὰς γενεὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ξένων ἀναγνωστῶν : «Τὸ νούμερο 31.328», ἢ «Γαλήνη», ἢ «Αἰολικὴ γῆ», ὁ «Ὁκεανὸς» κ. ἄ.

Ὁ Βασίλειος Μαλάμος, μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἀπὸ τοῦ 1970, ἐπέδειξε κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τῆς παρουσίας του εἰς τὸ ἴδρυμα ἔκτακτον δραστηριότητα. Γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1909 καὶ σπουδάσας εἰς τὸ Ἀμβουῶργον, διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τῷ 1948 καὶ τακτικὸς τῷ 1953. Ὡς καθηγητῆς τῆς Θεραπευτικῆς Κλινικῆς, ὡς πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου, ὡς μέλος Ἑλληνικῶν καὶ ξένων ἐταιρειῶν, ὁ Βασίλειος Μαλάμος παρέσχεν ὑψίστας ὑπηρεσίας. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του ἡ Θεραπευτικὴ Κλινικὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπέβη ἀρίστη ἐρευνητικὴ μονάς. Αἱ ἐπισημονικαὶ ἐργασίαι του εἶναι πολυάριθμοι.

Καὶ ὁ Γεώργιος Πανταζῆς, ἐκλεγείς τῷ 1970, ἐπὶ βραχὺν χρόνον παρέμεινε μεταξὺ ἡμῶν. Ἀντιθέτως ἡ διακονία του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ὑπῆρξε μακρά. Γεννηθεὶς τῷ 1906, ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν Λειψίαν καὶ τὸ Μόναχον, διωρίσθη δὲ ἕκτακτος καθηγητῆς τῆς Ζωολογίας τῷ 1933 καὶ διετέλεσε τακτικὸς εἰς τὴν αὐτὴν ἔδραν ἀπὸ τοῦ 1937 μέχρι τοῦ 1958, ἀκολούθως δὲ καὶ μέχρι πρό τινος εἰς τὴν ἔδραν τῆς Γενικῆς Βιολογίας. Ὡς πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν προέστη τοῦ ἀνωτάτου ἰδρυμάτος εἰς δυσχερεῖς ἡμέρας.

Ὁ πρόωρος θάνατος τῶν τριῶν συναδέλφων στερεῖ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν νέων ἐπιστημονικῶν δυνάμεων καὶ λυπεῖ ὅλους ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ εἰς τὰς αἰθούσας ταύτας ἠῦτυχήσαμεν νὰ συνεργασθῶμεν μετ' αὐτῶν. Εἰς μνήμην τοῦ Ἡλία Βενέζη, τοῦ Βασιλείου Μαλάμου καὶ τοῦ Γεωργίου Πανταζῆ σᾶς παρακαλῶ νὰ τηρήσωμεν ὄρθιοι σιγὴν λεπτοῦ.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟΝ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εορτάζει σήμερον μαζί με ὀλόκληρον τὸ ἔθνος τὴν ἐπέτειον τοῦ ἱστορικοῦ ΟΧΙ, τὸ ὁποῖον ἀντέταξεν ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν εἰσβολέα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940.

Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ἐζήσαμεν τὰς ἡμέρας ἐκείνας θὰ ἐνθυμούμεθα τὸν ἐνθουσιασμόν ἀλλὰ καὶ τὸν φανατισμόν, μετὰ τὸν ὁποῖον προσήρχοντο οἱ κληθέντες ὑπὸ τὰ ὄπλα, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὰ ἱερά τῆς Ἑλλάδος χῶματα.

Ὅποιαιδήποτε διαφοραὶ ἐχώριζον τοὺς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρεμερίσθησαν αὐτομάτως, καὶ ὅλοι μαζί, ὡς εἷς ἄνθρωπος, ἔσπευσαν νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος.

Δὲν ὑπῆρχε μέτωπον. Ὀλόκληρος ὁ Ἕλληνισμὸς ἐμάχετο. Ἐνα μέρος αὐτοῦ μετὰ τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας εἰς τὰ πρόσω, καὶ ὁ ὑπόλοιπος εἰς τὰ μετόπισθεν, βοηθῶν παντοιοτρόπως τὸ μαχόμενον τμήμα.

Θεῖον εἶναι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἕλληνος, καὶ αὐτὸ εορτάζομεν σήμερον!

Ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας ἀνέθεσεν εἰς τὸν συνάδελφον κ. Παναγ. Ζέπον νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας. Τὸν παρακαλῶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ βῆμα.

ΜΝΗΜΗ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΖΕΠΟΥ

Γεγονότα γνωστὰ καὶ ἐπαίνους οἰκείους θὰ εἶπη κατ' ἀνάγκην ὁ ὀμιλῶν περὶ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, γεγονότα καὶ ἐπαίνους ἐπαναλαμβανομένους κάθε χρόνον κατὰ τὸν εορτασμόν τῆς μνήμης τῆς μεγάλης αὐτῆς ἡμέρας. Ὅμως, ἡ ἐπα-
ΠΑΑ 1973

νάληψις καὶ ἡ ἀναπόλησις δὲν προκαλοῦν καὶ οὐδέποτε θὰ προκαλέσουν κάματον, οὐδέποτε δὲ θὰ ἐκλείβουν καὶ οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐκλείβουν μεταξὺ τῶν ἐπιγόνων. Διότι χρέος εἶναι ἔναντι τῆς Ἱστορίας ἡ ἐπανάληψις καὶ ἡ ἀναπόλησις αὐτή, τονώσουσι τὸ αἶσθημα τῆς ὑπερηφανείας τοῦ Γένους καὶ ἐμπνέουσαι παράδειγμα πρότυπον, διὰ τὴν περαιτέρω καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς πορείαν τοῦ Ἔθνους.

Τοῦ Ἔθνους αὐτοῦ, δύο εἶναι αἱ μεγάλαι ἐπέτειοι. Ἡ 25ῃ Μαρτίου, ὑπομνήσκουσα τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ ἀνατολίτου δυνάστου καὶ ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου, παριστῶσα τὴν ἀπεγνωσμένην ἄμυναν κατὰ τοῦ δυτικοῦ ἐκλεπτυσμένου κατακτητοῦ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς 25ῃς Μαρτίου, ἡ ἐπέτειος ἐνθυμίζει τὴν ἐπίθεσιν, ἀκριβέστερον τὴν ἀντεπίθεσιν τοῦ ἐπὶ αἰῶνας δουλωθέντος ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τῆς 28ῃς Ὀκτωβρίου, ἡ ἐπέτειος φέρει εἰς μνήμην τὸν ἀγῶνα πρὸς ἐπιβίωσιν, ἄλλως τὴν ἄμυναν πρὸς συντήρησιν τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων, ὅσων μὲ μόνον ἐπιβίωσιν, ἄλλως τὴν ἄμυναν πρὸς συντήρησιν τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων, ὅσων μὲ μόνον ἐπιβίωσιν, καὶ μὲ αἷμα εἶχον ἀποκτηθῆ εἰς νεωτέρους χρόνους μέχρι τοῦ 1940. Δεδικαιολογημένως δὲ καὶ μὲ συγκίνησιν ἐορτάζομεν κάθε χρόνον τὴν ἐπέτειον τῆς 28ῃς Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, διότι εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτὴν ἀπαντῶμεν στοιχεῖα πολύτιμα, τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν, τὴν θυσίαν καὶ τὴν αὐταπάρησιν, ὡς καὶ τὸν πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν ἀδίστακτον ἔρωτα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνότητα καὶ σύμπνοιαν, μὲ τὰς ὁποίας, ἀνέκαθεν ὁσάκις ὑπῆρξαν, ἠδυνήθη ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ἀντισταθῆ καὶ τελικῶς νὰ περισωθῆ ἐν μέσῳ τῶν πλημμυρῶν, τὰς ὁποίας τοῦ ἐσώρυσεν ἡ μακρὰ του ἱστορία.

Ἡ ἐπέτειος τῆς 28ῃς Ὀκτωβρίου εἶναι οὕτω καὶ θὰ εἶναι μνήμη ἱερὰ καὶ παρακαταθήκη ὁσία. Ὁ δ' ἐορτασμός της εἶναι καὶ θὰ εἶναι καθήκον ἐθνικὸν ἀλλὰ καὶ εὐλαβὲς μνημόσυνον ἔργων καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ ἄθλων μεγάλων.

Δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ κατὰ τὸ 1940, ὅταν τὰ «ἀπὸ τῆς ἐσπέρας νέφη» ἤρχοντο νὰ καλύβουν τὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ἄλλοτε, ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὸν β' π.Χ. αἰῶνα οἱ Ρωμαῖοι, βραδύτερον δὲ κατὰ τὸν γ' μ.Χ. αἰῶνα καὶ οἱ λεγόμενοι Φράγκοι, εἰσβολεῖς, ὀρμώμενοι ἀπὸ τὴν ἐκ δυσμῶν χερσόνησον, κατέκλυσαν τὸν ἑλληνικὸν χῶρον μὲ τὰς γνωστὰς τρομακτικὰς ἱστορικὰς συνεπειάς. Κατ' ἀμφοτέρας ὅμως τὰς περιπτώσεις ταύτας, ὁ ἑλληνισμὸς εὐρέθῃ διχασμένος ἢ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς ἀσθενής. Ἡ διχόνοια δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ ἢ στρατιωτικὴ ἀδυναμία, συνωδεύοντο τότε εἴτε ὑπὸ ἠθικῆς ἢ πνευματικῆς ἐκλύσεως εἴτε ὑπὸ ἐλλείψεως ψυχικῆς παρορμήσεως πρὸς ἄμυναν καὶ ἀντίστασιν. Καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας, ὁ ἑλληνισμὸς ὑπέκλυε, περισσότερον

ἴσως ἔνεκα τῶν ἰδίων αὐτοῦ λαθῶν, πάντως δὲ χωρὶς νὰ προβάλλῃ τὴν ἀξιουμένην αὐταπαύρησιν καὶ θυσίαν.

Δὲν εἶναι ἡ στιγμή νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἄλλως γνωστὴν ἱστορίαν τῆς ρωμαϊκῆς κατακτιήσεως κατὰ τὸν β' π.Χ. αἰῶνα. Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι, πολιτικῶς μὲν οἱ Ἕλληνες τῆς περιόδου ἐκείνης ἀντεμετώπιζον κατὰ τρόπον στενόκαρδον τὰς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Μακεδονίαν σχέσεις των, αἱ δὲ μεταξὺ των ἐμφύλιοι διαμάχαι ἐξησθένιζον τὴν δύναμιν ἀντοχῆς κατὰ τῆς ἐπερχομένης ρωμαϊκῆς λαίλαπος. Ἀπὸ τοῦ 196 π.Χ., ὅτε ὁ Φλαμινῖος ἀνήγγελλεν εἰς τὴν Κόρινθον τὴν ὀριστικὴν ἤτταν τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐλευθερίας τῶν νοτιωτέρων ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας ἑλληνίδων πόλεων, μέχρι τοῦ 146 π.Χ., ὅτε ὁ ὕπατος Μόμμιος κατέστρεφε τὴν Κόρινθον καὶ κατέλυνεν ὀριστικῶς πᾶσαν πολιτικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην πεντηκονταετίαν, ἡ Ἑλλὰς ἐσπαράσσετο ὑπὸ ἐμφυλίων διενέξεων, ἡ ἠθικὴ δὲ καὶ πνευματικὴ ἔκκλισις συνεπλήρωσε τὴν θλιβερὰν κατάστασιν, ἡ ὁποία εἰς οὐδὲν ἕτερον ἠδύνατο εὐθέως νὰ ὀδηγήσῃ ἢ εἰς τὴν ὑποδούλωσιν. («Εἰ μὴ ταχέως ἀπολώμεθα, οὐκ ἂν ἐσώθῃμεν») ἦτο, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Πολύβιον, ἡ δεσπόζουσα εἰς τὰ χεῖλη τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παροιμία, ἐκφράζουσα τὴν ἀπίθανον ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ἐπερχομένη ρωμαϊκὴ κυριαρχία τελικῶς θὰ ἦτο εὐεργεσία διὰ τὸν ταλαιπωρούμενον ἑλληνικὸν πληθυσμὸν. Ἡ Ἑλλὰς τοῦ β' π.Χ. αἰῶνος, ἀλληλομισουμένη καὶ ἀλληλοσπαρασσομένη, στερουμένη δὲ ὕγιους πολιτικοῦ προσανατολισμοῦ ἀλλὰ καὶ ἠθους, ἔπεσεν οὕτως ὡς ὄριμος καρπός. Καὶ ἡ εἰς τοὺς Ρωμαίους πολιτικὴ τῆς δούλωσις ἔθετε τέρμα εἰς τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν τῶν προηγηθέντων αἰώνων.

Ὅ,τι συνέβαινε κατὰ τὸν β' π.Χ. αἰῶνα μὲ τοὺς Ρωμαίους, ἐπανελαμβάνετο πολλὰς ἑκατονταετίας ὕστερον καὶ μὲ τοὺς Φράγκους τῆς Δύσεως, οἱ ὅποιοι, ὀρμώμενοι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον, ὑπὸ ἄλλα μὲν εὐγενῆ προσχήματα, κατέληξαν ἐν τούτοις μὲ τὴν τετάρτην σταυροφορίαν των νὰ καταλύσουν κατὰ τὸ 1204 τὸ βυζαντινὸν κράτος. Οἱ Φράγκοι τῶν ἀρχῶν τοῦ 13' αἰῶνος εὗρον καὶ αὐτοὶ ὄριμον τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν πρὸς κατάκτησιν. Καὶ ἡ ἑτερόρροθος εταιρεία τὴν ὁποίαν συνέπηξαν, κατέληξεν εἰς διανομὴν τῆς αὐτοκρατορίας αὐτῆς, ὅχι μόνον ἔνεκα πολιτικῶν, διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀτυχιῶν, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ψυχικῆς ἐνότητος τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ κυβερνᾶται μὲν κατὰ τὰς τελευταίας πρὸ τοῦ 1204 δεκαετίας ὑπὸ αὐτοκρατόρων μετριοτάτων, νὰ κατατρώχεται δ' ὑπὸ ἐμφυλίων διχονοιῶν ἐντὸς κλίματος ἀβεβαιότητος καὶ ἀνασφαλείας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δολίας πολιτικῆς τῶν Φράγκων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλλείψεως ψυχικῆς ἐνότητος τῶν Βυζαντινῶν ὑπῆρξεν ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1204. Διὰ μίαν οὕτως ἀκόμη φορὰν κατελύετο ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία τῶν

Ἑλλήνων. Καὶ ὁ βυζαντινὸς πολιτισμὸς, ἀγλαΐσμα καὶ δόξα τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς Ἀνθρωπότητος ὅλης, ὑπεβάλλετο εἰς κρίσιν δεινὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τελικῶς θὰ ἐξήρχετο μὲν νικητὴς, ἀλλὰ καθημαγμένος καὶ ὀριστικῶς ἐτοιμοκατάπτωτος.

Ἡ ρωμαϊκὴ κατάρκτησις τοῦ β' π.Χ., ἀλλὰ καὶ ἡ φραγκικὴ τοῦ ιγ' μ.Χ. αἰῶνος, εἶχον ὡς ὀρηκτήριον τὴν γειτονικὴν ἀπὸ δυσμῶν χερσόνησον. Ἀμφότεραι αἱ κατακτήσεις αὐταὶ εἶχον ἀναντιρρήτως ἐντόνους στρατιωτικὰς ἐκδηλώσεις καὶ περιπλόκους πολιτικὰς προεκτάσεις. Πέραν ὅμως αὐτῶν, ἀμφότεραι ὠδήγησαν εἰς δούλωσιν πολιτικὴν, ἢ μία μακροτέραν καὶ ἡ ἄλλη συντομωτέραν ἑνὸς λαοῦ, τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν, ἡ ψυχολογία δὲν προσεφέρετο διὰ τὴν καθολικὴν καὶ ὀλόκαρδον ἄμυναν.

Ἡ ρωμαϊκὴ καὶ ἡ φραγκικὴ κατάρκτησις ὑπῆρξαν φαινόμενα τραγικὰ καὶ ἐκδηλώσεις κάποιας θλιβεραῆς ψυχολογίας τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος δικαιούται βεβαίως εἰς τὴν μακροαίωνα ἱστορίαν του νὰ γνωρίζῃ καὶ περιόδους πτώσεως καὶ παρακμῆς, ἀλλὰ πάντως ὑποχρεοῦται νὰ συνάγῃ τὰ προκύπτοντα ἱστορικὰ διδάγματα.

Ἡ ὄλιος διάφορος ἦτο ἡ ψυχολογία τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ 1940 !

Ἐπὶ δικτατορίαν ἐβίον ἡ Ἑλλάς τοῦ 1940, δικτατορίαν ὅμως ἰδιότυπον, ἐρωτοτροποῦσαν μὲν καὶ μιμουμένην τὸν γερμανικὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸν καὶ τὸν ἰταλικὸν φασισμόν, ἀλλὰ καὶ ἐν συνειδήσει ἐμμένουσαν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς εὐμενείας πρὸς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους, τὰς δημοκρατίας τῆς Δύσεως.

Ἐκφρασις τῆς ἰδιοτυπίας αὐτῆς ἦσαν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν μὲν πολιτικὸν βίον, ἢ προσπάθεια ὀργανώσεως τοῦ κράτους κατὰ τὰ τότε λάμποντα ὀλοκληρωτικὰ πρότυπα, εἰς τὴν διεθνήν δέ, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἢ ἐμμονὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Βαλκανικὴν Συνεννόησιν, — ἥτις, τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἀφετηρίαν τῆς, ὑπῆρξε συνθήκη φιλοδυτικῆ —, ὡς καὶ ἡ κάλυψις διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας παρασχεθείσης, *in extremis*, μόλις κατὰ τὸ 1939, ἐγγυήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ τὴν ἐποψιν αὐτήν, ἡ ἑλληνικὴ ἡγεσία ἤσκει διπλὴν πολιτικὴν. Καὶ πρὸς τὰ ἔσω μὲν παρίστατο ὡς μιμουμένη τὰ ὀλοκληρωτικὰ πρότυπα, πρὸς τὰ ἔξω ὅμως, παρὰ τὰς περὶ οὐδετερότητος συχνὰς διπλωματικὰς διαβεβαιώσεις, ἠκολούθει, μὲ προσοχὴν μὲν ἀλλὰ πάντως σαφῶς, τὴν πατροπαράδοτον ἐθνικὴν πολιτικὴν, ἥτοι τὴν πολιτικὴν, ἥτις, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν, θὰ ἔτασσε τὴν χώραν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν δυτικῶν, τῶν δημοκρατικῶν συμμάχων.

Ἡ κρίσιμος αὕτη στιγμὴ δὲν ἐπρόκειτο νὰ βραδύνη.

Ἄν εἶχε κάπως λησμονηθῆ ἢ παλαιότερα, κατὰ τὸ 1923, ἰταλικὴ ἐπιδρομὴ

κατὰ τῆς Κερκύρας, ὅμως ἄλλα, πρόσφατα τότε γεγονότα, ἤρχοντο νὰ δημιουργήσουν βαρὺ καὶ ἀνήσυχον τῶν Ἑλλήνων τὸ προαίσθημα ὡς πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς Ἰταλίας : Ἡ ἰταλικὴ ἀπόβασις εἰς τὴν Ἀλβανίαν κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν τοῦ 1939, τὰ πολλὰ καὶ ἀλλεπάλληλα μικρότερα μὲν, ἀλλὰ πάντως χαρακτηριστικὰ ἐλληνοϊταλικά ἐπεισόδια, ὡς ἀποκορύφωμα δὲ ὁ μικρόψυχος ἀλλὰ καὶ ἀψυχολόγητος τορπιλλισμὸς τῆς («Ἑλλης») κατὰ τὸν εορτασμὸν τῆς 15ης Αὐγούστου 1940 εἰς Τήνον, — ὅλα αὐτὰ ἦσαν σημεῖα καὶ ἐνδείξεις σαφεῖς, προοιωνίζουσαι τὴν ἐπερχομένην θύελλαν.

Τὰ σημεῖα καὶ αἱ ἐνδείξεις αὐταὶ ἔκρινον ὀριστικῶς περὶ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανεν ἡ ὑπεύθυνος ἡγεσία τῆς χώρας καὶ κατὰ τὸν μετ' ἀσφαλείας διαφαινόμενον πόλεμον. Καὶ ἡ θέσις αὐτὴ τῆς ἡγεσίας ἐξέφραζε τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπίσης μὲ ἀλάνθαστον αἰσθητήριον ἀντελαμβάνετο ποῖος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ προσανατολισμὸς του. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ἡγεσία καὶ λαὸς εὐθυγραμμίζοντο εἰς ὅτι ἀφεώρα τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν ἔναντι τῆς ἐπερχομένης θυέλλης. Ἀπὸ τὴν ἐνότητά δὲ καὶ σύμπνοιαν αὐτὴν ἦτο πλέον βέβαιον, ὅτι μόνον καλὸν θὰ ἠδύνατο νὰ προκύψῃ.

Δὲν προσέβλεπε μὲ πολλὴν συμπάθειαν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ μέγα μέρος του, πρὸς τὴν δικτατορίαν, ὡς θεσμὸν ἐπιβεβλημένον δυνάμει εἰς τὴν χώραν του. Διὰ τὸν ἐλληνικὸν λαόν, ἀπὸ καταβολάδος ἱστορικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ψυχοσυνθέσεως, ἡ ἐλευθερία, ἡ ἐθνικὴ καὶ ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία, εἶναι τὸ ὕψιστον τῶν ἰδανικῶν του. Διὰ τὸ ἰδανικόν του δ' αὐτὸ δὲν ἐδίστασε νὰ ξεσηκωθῇ σύγκρομος κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940, ὅταν ὁ ξένος εἰσβολεὺς ἠθέλησε νὰ πατήσῃ τὴν γῆν τῶν προγόνων του καὶ νὰ καταλύσῃ καὶ τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν ἀτομικὴν του ἐλευθερίαν. Ὁ ξεσηκωμὸς ἦτο γενικὸς, ξεσηκωμὸς καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἡγεσίας, ὑπὸ τοῦ λαοῦ δ' ὡς ἀπὸ συνθήματος καὶ αὐτοστιγμει εἶχε λησμονηθῆ ὡς θεσμὸς ἡ δικτατορία. Ἐξόριστοι πολιτικοὶ καὶ ἄλλοι ἀντίπαλοι τῆς κυβερνήσεως ἔσπευδον οὕτως ὡς ἐθελονταὶ ἀγωνισταὶ εἰς τὸ ἀνοιχθὲν μέτωπον, οὐδεὶς δ' Ἑλλῆν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐσκέφθη ἐκ πολιτικῶν ἐκτιμήσεων νὰ ὀλιγορῆσῃ εἰς τὸ ἐθνικὸν καθῆκον του. Ἡ δ' ἡγεσία τῆς χώρας, ἀρνούμενη ὅπως ἠρνήθη, ἄνευ δισταγμοῦ καὶ ἄνευ χρονοτριβῆς τὴν ὑπὸ τοῦ εἰσβολέως προταθεῖσαν οὐσιαστικὴν ὑποδούλωσιν, διεκήρυσσε τὴν πλήρη ἀλήθειαν, ὅταν διὰ στόματος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' ἐβροντοφώνει, ὅτι («τὸ Ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἷς ἄνθρωπος, θὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, μέχρι τελικῆς νίκης»). Τὸ («Ὅχι») εἶχε λεχθῆ ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, πρὸς αἰωνίαν δὲ τιμὴν του ἀδιστάκτως καὶ ἀνεπιφυλάκτως. Μὲ τὴν ἀρνητικὴν του δὲ ταύτην ἀπάντησιν, ὁ Πρωθυπουργὸς καθιέρωνε κατ' ἐξοχὴν θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἀνέλιξιν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς ἱστορίας, ἀλλ' ἐξέφραζε καὶ

τὸ ὁμόφυχον αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων. Τῶν Ἑλλήνων δ' αὐτῶν ἢ μεγαλειώδης ἐξόρμησις ἐσφράγιζεν ἀκόμη μίαν φορὰν βαθύτατα τὸν πρὸς τὴν Ἑλευθερίαν ἔρωτα, τὸν ἄνευ ὑπολογισμοῦ καὶ φρενῆρη ἔρωτα, ὅστις δὲν ὀρρωδεῖ καὶ δὲν διστάζει, ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ ἀντίπαλος λογικῶς παρίσταται ὡς ἀκατάβλητος.

Διότι μέχρι τοῦ 1940, ὡς ἀκατάβλητος ἐθεωρεῖτο, καὶ μάλιστα κατὰ παγκόσμιον συνείδησιν, ὁ ἐπιτεθεὶς ἀντίπαλος. Κομπορορημονῶν ὁ ἡγέτης του, δὲν ἔπαυεν ἀπὸ ἐτῶν νὰ διαλαλῇ τὴν ἰσχύον του, τὰς λόγχας καὶ τὰς στρατιωτικὰς του μηχανάς. Κάτι περισσότερον, ὁ ἰταλὸς δικτάτωρ δὲν ἔπαυεν ἀπὸ ἐτῶν νὰ προαναγγέλλῃ τὴν ἐπιχειρῆσιν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν του ἀνασύστασιν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἐδημιούργει οὕτω ἐντυπώσεις, ἀλλ' ἐνέπνεε καὶ φόβον καὶ κατάθλιψιν εἰς ὅσους ἐφέροντο ὡς τὰ ἐπιχειρήματα θύματα τῆς μεγαλομανίας του. Τὰ προηγουόμενα δὲ τῶν κατακτήσεων του εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τῆς ἐδραιώσεως εἰς τὰ Δωδεκάνησα καὶ τῆς οὐσιαστικῆς κατακτήσεως τῆς Ἀλβανίας, ἦσαν μαρτύρια σαφῆ περὶ τῆς διαγραφομένης ἀπειλῆς δι' ὀλόκληρον τὸν χῶρον τῆς Μεσογείου, τοῦλάχιστον τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Κακέκτυπον τῶν ἀρχαίων ρωμαίων αὐτοκρατόρων, ὁ ρωμαῖος δικτάτωρ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος εἶχεν οὕτω κατορθώσει νὰ θεωρῆται ὑπολογίσιμος πρώτη δύναμις εἰς ὅσας χώρας ἀνεπτύσσετο ἢ ἐπιθετικῆ του ὄνειροπόλησις. Τὴν ὄνειροπόλησιν δ' αὐτὴν καὶ τὴν συνακολουθοῦσαν φοβίαν δὲν ἀνέκοπτεν ὁ ὄντως ἰσχυρὸς βορειότερος συνεταῖρος του, ὁ ὁποῖος ἴσως ἐφρόνει, ὅτι ὑπὸ κλίμα φοβίας ἐνισχυμένοι, τὰ ἰδικὰ του πολιτικὰ καὶ ἑδαφικὰ κέρδη θὰ ἀπεκτῶντο, ὅπως καὶ ἀπεκτῆθησαν, ἐνχερέστερον.

Εἰς τὸ κλίμα αὐτὸ τῆς φοβίας καὶ καταθλίψεως ἔζη καὶ ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1940.

Εἶχε κατατροπωθῆ ἡ Πολωνία, εἶχεν ἠττηθῆ ἡ Γαλλία καὶ εἰς τὴν βορείαν καὶ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην εἶχεν ἐπιβληθῆ ἢ ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ ἐξαγγελθεῖσα («νέα τάξις πραγμάτων»), ἐν πλήρει, τότε ἀκόμη, συμβιβασμῶ καὶ πρὸς τὴν σοβιετικὴν ρωσικὴν πολιτικὴν, ἢ ὅποια, φαίνεται, ὅτι δὲν ἀπέστεργε καὶ τότε τὰς εἰς τὴν νοτίαν Εὐρώπην, περὶ τὴν Μεσόγειον, ἑδαφικὰς ἀνακατατάξεις. Ἡ δ' Ἰταλία, ὅταν ἡ Γαλλία εἶχε κατ' οὐσίαν καταρρεύσει, εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸν πόλεμον ὡς ὁ ἰσότημος συνεταῖρος τοῦ Ἀξονος Βερολίνου καὶ Ρώμης, ἐτοίμη νὰ μετάρχη τῆς ὡς βεβαίας θεωρουμένης πλουσίας λείας.

Ὁ δρόμος διὰ τὸν ἰταλὸν δικτάτορα ἠνοίγετο οὕτως ἐλεύθερος καὶ εὐρὺς διὰ τὴν πραγμάτων τῶν αὐτοκρατορικῶν του ὄνειροπολήσεων. Καί, φυσικὰ, ἡ Ἑλλὰς παρίστατο ὡς τὸ προσφορότερον πρῶτον θῦμα, θῦμα, κατὰ τὴν ἐκτίμησίν του, εὐάλωτον, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον διὰ τοὺς περαιτέρω φιλοδόξους στόχους.

Ἀπερίσπαστος οὕτω, ἀλλὰ καὶ βέβαιος διὰ τὴν εὐκόλον νίκην, ὁ ἰταλὸς δι-
κτάτωρ ἔστρεψε τὰς ἰσχυρὰς δυνάμεις του κατὰ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος.

Ἐξημέρωνεν ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 καὶ ὁ πόλεμος ἤρχιζεν. Ἡρχίζεν
ὁμως καὶ ἡ ἐποποιία, ἐσημειοῦτο δὲ καὶ ἡ μεγάλη ἔκπληξις.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 27ῆς πρὸς τὴν 28ῃν Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, ἡ ἱστορία
τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἐσημαδεύθη ἀπὸ τὴν σύντομον, ἀλλὰ δραματικὴν συνομιλίαν
τοῦ Πρωθυπουργοῦ μὲ τὸν ἰταλὸν πρέσβυν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὁμως νύκτα, ἡ ἱστορία
τῆς Ἑλλάδος ἐσφραγίσθη ἀκόμη μίαν φορὰν μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Ἀρετῆς, ἡ ὁποία
ἐξεδηλώθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ διαδηλωθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ ἀγῶνος
πάντων καὶ ὑπὲρ πάντων, τοῦ ἀγῶνος τῆς Τιμῆς καὶ τῆς Θυσίας, τοῦ ἀγῶνος τοῦ
Δικαίου κατὰ τοῦ Ἀδίκου.

Ἐχάραζεν ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, ὅταν εἶχεν ἤδη γνωσθῆ ἡ ἄδικος
ἐπίθεσις, καὶ ὅλοι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ἐξεχύθησαν εἰς τοὺς δρόμους καὶ
τὰς πλατείας, διὰ νὰ δώσουν ὁμαδικὴν διέξοδον εἰς τὴν ὄργην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐνθου-
σιασμόν ἐνὸς λαοῦ, προσβληθέντος εἰς τὴν οὐσίαν τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἰδανικῶν του.
Οὐδεὶς ἐσκέφθη ὅτι ὁ ἐπιτιθέμενος ἦτο δύναμις μεγάλη, συνεταῖρος ἄλλης ἰσχυρο-
τάτης δυνάμεως, τῆς ὁποίας ἡ στρατιωτικὴ ἐπιβολὴ ἦτο τότε ἀδιαφιλονείκητος.
Καὶ οὐδεὶς ἐσκέφθη τὰς ἐνδεχομένας συνεπειὰς τῆς ἀνοιγομένης περιπετείας. "Οἱ
εἶχον ἀπὸ κοινοῦ καὶ ὡς ἀπὸ συνθήματος λάβει τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀγῶνος μέχρι
ἐσχάτων. Καὶ ὅλοι, εἰς τὸν παράφορον ἐνθουσιασμόν των, ἦσαν χαρούμενοι καὶ αἰσιό-
δοξοι, ὅπως χαρούμενοι καὶ αἰσιόδοξοι εἶναι ὅσοι ἔχουν συνείδησιν τοῦ δικαίου των
καὶ εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ τὸ ὑπερασπίσων καὶ νὰ τὸ ἐπιβάλων.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἱστορηθῆ καὶ πάλιν τὸ ἔπος τῶν πέντε καὶ πλέον μηνῶν,
τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη τότε εἰς τὰ ἀφιλόξενα βουνὰ τῆς Βορείου Ἡπείρου, εἰς τὰς θαλάσ-
σας καὶ εἰς τὸν ἀέρα. Εἶναι τὰ γεγονότα χιλιόστορημένα καὶ γνωστά, οἱ περισσότεροι
δ' ἐξ ἡμῶν τὰ ἐζήσαμεν εἰς ἀτμόσφαιραν ψυχικῆς εὐφορίας καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας.
Εἶναι τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα κοσμοῦν καὶ θὰ κοσμοῦν ἐσαεὶ τὰς σελίδας τῆς ἑλλη-
νικῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ καὶ γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ τιμοῦν ὄχι μόνον τὴν γενικὴν ἑλλη-
νικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀτομικὴν ἱστορίαν τῶν ἀμέσων ἀγωνιστῶν, τόσον τῶν
πρωταγωνιστῶν ὅσον καὶ τῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ τῶν ἀσημοτέρων ἀγωνιστῶν,
ἐκείνων πὸν ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των χάριν ἰδεῶν καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπέζησαν
διὰ νὰ διατηροῦν τὴν ὑπερηφάνειαν μέχρι τέλους τοῦ βίου των.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως, ὁ ἰσχυρὸς ἐχθρὸς συνεκρατήθη μὲ
ὅσον ἦτο δυνατὸν μικροτέρας ἐδαφικᾶς θυσίας. Ἀλλ' ὅταν συνεπληρώθη ἡ ἐπιστρα-
τευσις, ἡ ἑλληνικὴ ἀντεπίθεσις ὑπῆρξεν ὀρμητικὴ καὶ οἱ Ἕλληνες ταχέως εὐρέθησαν

εἰς παλαιούς γνωρίμους τόπους, τὸ Ἀργυροκάστρον, τὴν Κορυτσάν, τὴν Μοσχόπολιν καὶ ὅπου ἄλλοῦ ἢ ἑλληνικὴ ἱστορία εἶχεν ἐπισημάνει τὴν πολιτιστικὴν παρουσίαν της. Ὁ ἀγὼν ἦτο σκληρός. Καὶ τὴν σκληρότητά του συνεπλήρωσεν ὁ ἐπελθὼν βαρύτερος χειμὼν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξ ἴσου βαρυντάτη ὑπῆρξεν ἡ προσφερθεῖσα θυσία. Ἦτο δὲ πράγματι μεγάλη καὶ βαρεῖα ἡ προσφερθεῖσα θυσία. Οὐδεὶς ὁμως παρεπονήθη. Διότι ὅλοι ἐγνώριζον, ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτο ἀγὼν ὑπὲρ βιωμῶν καὶ ἐστιῶν, τοῦ ὁποῖου ἡ ἔκβασις, ἀκόμη καὶ ἂν ἦτο ἀβεβαία, θὰ ἐστεφανώνετο ὁμως πάντως μὲ τὸν κόντινον τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ὑπερτάτου χρέους.

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1940, ὅταν ὁ ἀγὼν ἦτο ἐν πλήρει ἐξελίξει, ἡ παγκόσμιος κοινὴ γνώμη μὲ ἐκπληξιν παρηκολούθει τὴν ἠρωικὴν ἐξόρμησιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἦτο δ' ἡ ἐκπληξις δικαιολογημένη, διότι, διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μεγάλου πολέμου, κράτος μικρόν, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ὄχι μόνον ἀντίστατο, ἀλλὰ καὶ κατήσχυνε τὰ ὅπλα τοῦ ἰσχυροῦ ἀντιπάλου, τοῦ ὡς ἀηττήτου θεωρουμένου συνεταῖρου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Ἄξονος. Καὶ ἦτο ἡ ἐκπληξις τόσον μᾶλλον ἐντονωτέρα, ὅσον διότι εἰς τὸν ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα εἶχεν ἀποδυθῆ ἡ Ἑλλάς μόνη, ἢ σχεδὸν μόνη, ἀφοῦ ἡ τότε αἰμάσσουσα Ἀγγλία, ἡ ἐλευθέρη ἀπομείνασα εὐρωπαϊκὴ χώρα, μόνον συμβολικὴν ἡδύνατο νὰ παράσχη τὴν ἐγγυηθεῖσαν καὶ ἄλλως ἐγκαρδίως προσφερθεῖσαν ἀρωγὴν της.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ἡ ἱστορία τοῦ ἀγῶνος τοῦ Δαυὶδ κατὰ τοῦ Γολιάθ ἐπανελαμβάνετο εἰς ἄλλην κλίμακα. Καὶ τὸ δίδαγμα ἀνέβλυζεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι δηλαδὴ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος δύνανται νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ κατ' ἀντιπάλου ὕλικῶς ἰσχυροτέρου.

Τὸ ἔπος τὸ ὁποῖον συνεχίζετο ἐπὶ μῆνας εἰς τὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ ἦτο ἐν τούτοις μοιραῖον νὰ εὖρη τὸ τέλος του. Καὶ τὸ τέλος ἐπῆλθεν, ὅταν ὁ πανίσχυρος τοῦ ἐπιτιθεμένου συνεταῖρος ἔκρινεν, ὅτι ἡ αἰσχύνη τοῦ ἀδελφοποιτοῦ ἔτεινε ν' ἀμαρρώση τῆς ὅλης ἐταιρείας τὴν λάμπην. Ἡ κρίσις του δ' αὐτὴ κατέληξεν εἰς ἀπόφασιν τὴν 6ην Ἀπριλίου τοῦ 1941, ὅταν ὁ ἰσχυρὸς συνεταῖρος ἐξαπέλυσεν ὀπισώπλατα εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν ἐπίθεσίν του. Ἐκτοτε τὸ δράμα εἰσῆρχετο εἰς τὴν θλιβεράν του κάθαρσιν. Καὶ ἡ κάθαρσις αὐτὴ συνετελέσθη εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐπαίχθη ὁ ἐπίλογος τοῦ ὄλου ἔπους καὶ ἔκλεισεν ἡ σελὶς τῶν ἐκπληκτικῶν γεγονότων τῆς ὥραιας ἐκείνης πολεμικῆς ἐξορμήσεως.

Τοῦ λοιποῦ ἡ 28ῆ Ὀκτωβρίου ἀπέμεινεν ὡς ἀνάμνησις.

Ἀνάμνησις ὁμως ἐξαιρέτως ζωντανή, ἡ ὁποία συνώδευσεν ὡς ἐλπίς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα θλιβερὰ χρόνια τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς. Ἀνάμνησις δὲ καὶ φωτεινὴ, σκορπίζουσα «φῶς ἱλαρόν» εἰς τοὺς ἐπερχομένους, διὰ

πᾶσαν περίπτωσιν καὶ διὰ πᾶσαν τῆς ἱστορίας μέλλουσαν καὶ ἐνδεχομένην ἀναδιπλωσιν.

Τὸ θέρος τοῦ 1941 εὔρε τὴν Ἑλλάδα συντετριμμένην ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς τριπλῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς. Τέσσαρα σχεδὸν χρόνια ἐκράτησε τὸ σκότος καὶ ἡ ἀναμονή, μέχρις οὗτου, κάποιον ἄλλον Ὀκτώβριον, κατὰ τὸ 1944, ἀπλωθῆ καὶ πάλιν τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν χώραν.

Τέσσαρα σχεδὸν χρόνια σκλαβιάς, τὰ ὅποια, κατὰ κάποιον τρόπον, παρέστησαν ὡς ἀντίστοιχα πρὸς τοὺς τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας τῆς δουλείας ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ ἄλλου, τοῦ ὀθωμανοῦ, κατακτητοῦ. Ἡ ἀριθμητικὴ ἀναλογία εἶναι ἴσως χαρακτηριστικὴ. Περισσότερον ὅμως χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἄλλη ἀναλογία, ἐκείνη ἣ ὁποία ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς θυσίας καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς μεγάλης μεταβολῆς. Διότι, ὄντως, ὑπῆρξε κάποια ἀναλογία μεταξὺ τῶν δύο ὑποδουλώσεων, μεταξὺ τοῦ ἐπιβληθέντος παλαιοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου δυτικοῦ ζυγοῦ, εἰς τὸν ψυχολογικὸν καὶ εἰς τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τοῦ μαρτυρικοῦ γένους.

Ἔτσι, ὅπως εἰς τὰ χρόνια τῆς μεγάλης σκλαβιάς, ἡ θυσία τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος καὶ τῶν ὀλίγων ὑπερασπιστῶν τῆς Πόλης ἔθρεψεν ἐπὶ αἰῶνας τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀντοχήν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ εἰς τὰ χρόνια τῆς νεωτέρας ἐχθρικῆς κατοχῆς, ἡ θυσία τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἐξωπύρρησε τὴν θράκα τῆς ἀναμονῆς, μιᾶς ἀναμονῆς, τῆς ὁποίας ὅλοι διησθάνοντο τὸ εὐτυχὲς τέλος.

«Πρυστὰ καὶ πρόσκαιρα μὴ θαυμάσης» λέγει ὁ ἐκκλησιαστής, ὄντως δὲ πρυστὰ καὶ πρόσκαιρα ἦσαν ὅσα συνετελέσθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς, ἀφοῦ, διὰ τὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ πάλιν τὸν ἐκκλησιαστήν, «ὀρίζει μὲν ὁ θεσμός, ἀλλὰ πρὸ θεσμοῦ ἢ φύσις», — καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἢ «φύσις», ἢ κατὰ τὴν φύσιν δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀναγνωριζομένη ἐλευθερία, ἦτο ἀναπότρεπτον, ὅτι θὰ κατέλυνε τὸν ἐπιβληθέντα (θεσμόν), ἄλλως τὸν νόμον τῆς τόσον πολὺ διατυμπανισθείσης («νέας τάξεως τῶν πραγμάτων»).

Μὲ τὴν ἀνάμνησιν οὕτω τῆς θυσίας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἔζησε καὶ ἀνέμενε ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν μεγάλην στιγμήν. Ἡ θυσία δ' ἐκείνη ἐσφουρηλάτησε χαρακτῆρας καὶ ἐμεγάλυνε τὸ αἶσθημα τοῦ πρὸς τὸ γένος καθήκοντος. Ἀποτέλεσμα δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐνεργὸς ἢ παθητικὴ τοῦ λαοῦ ἀντίστασις κατὰ τοῦ κατακτητοῦ ἐντὸς τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ἡ συνέχισις τοῦ ἀγῶνος ἐκτὸς αὐτῆς, ἀντίστασις καὶ συνέχισις, τὰς ὁποίας ἀσφαλῶς εἶχεν ἐμπνεύσει ἡ μεγάλη θυσία τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Καὶ κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, ἡ θυσία ἐκείνη ἀπέβη ἰδέα καὶ ἀξία ἀκατάλυτος εἰς τὴν συνείδησιν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἔθνους.

Εἶναι ἴσως τετριμμένον τὰ ἐπαναλαμβάνεται κάθε χρόνον πόσῃ σημασίαν

καὶ πόσον μέγαλον δίδαγμα κατέλιπεν ἡ θυσία τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940. Εἶναι ὁμως καθῆκον ἢ συνεχῆς ὑπόμνησις τῆς θυσίας αὐτῆς, ὅσον καὶ ἂν δὲν πρέπει νὰ προσκολλᾶται τις μὲ φανατισμὸν εἰς τὸ παρελθόν, λησμονῶν τὸ παρὸν καὶ ἀποφεύγων νὰ σκέπτεται τὸ μέλλον.

Ἄν οὕτως εἶναι ἀποκρουστέα ἢ στεγνὴ καὶ ξηρὰ ἱστοριοκρατία, ὁμως πάντως δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ σβήνωμεν ἀπὸ τὴν μνήμην μας κάθε παράδοσιν καὶ κάθε τι τὸ ὁποῖον μᾶς καταλείπει ὡς παράδειγμα Ἀρετῆς ἢ Ἱστορίας. Εἶναι τοῦτο ἀξίωσις τῆς οὐσίας τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ κόσμος τῶν Ἀξιῶν, τὸ πλέγμα καὶ σύνθεμα τῶν Ἀξιῶν ὅλων, τὸ ὁποῖον αὐτοδυναμῶς μεταφέρεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, μὲ τὰ διδάγματα δὲ τῆς ἱστορίας καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ ζυγοστάθμισιν τοῦ παρελθόντος προσδιορίζει τὴν κοινωνικὴν τοῦ ἀνθρώπου συμπεριφορὰν καὶ διὰ τὸ παρὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον.

Θὰ ἦτο λοιπὸν ἄρησις κάθε ιδέας πολιτισμοῦ, ἂν, καταφρονοῦντες τὴν ἱστορίαν, ἐλησμονούσαμεν καὶ διεγράφομεν ὅ,τι ἠθικὸν καὶ δίκαιον καὶ ἅγιον καὶ ὠραῖον μᾶς προσφέρει τὸ παρελθόν. Καὶ εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, θὰ ἦτο ἄδικον καὶ ἀνάξιον τῶν ἐπιγόνων, ἂν ἐλησμονεῖτο ἢ κατὰ τὸ 1940 προσφορὰ τῆς γενεᾶς τοῦ μεσοπολέμου, — μιᾶς γενεᾶς, ἢ ὁποία εἰς τὴν χώραν μας εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ πολλὰ, μὲ κορύφωμα τὴν 28ην Ὀκτωβρίου.

Ἡ προσφερομένη μνήμη εἰς τὴν χρονολογίαν αὐτὴν εἶναι οὕτως ὁ ἐλάχιστος φόρος τιμῆς, τὸν ὁποῖον εὐγνωμόνως ἀποτίνομεν κατ' ἔτος. Καὶ ἡ μνήμη αὐτὴ, προσφερομένη κατ' οὐσίαν εἰς τὴν χρονικῶς μακρόσυρτον θυσίαν, ἢ ὁποία ἤρχισε κατὰ τὰ ἐξημερώματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, εἶναι μνήμη τὴν ὁποίαν «οὐτ' εὐρῶς οὐθ' ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἀμαυρώνει», κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἀρχαίου ἐπιγράμματος. Διότι ἡ μνήμη αὐτὴ εἶναι ὅσια καὶ ἱερά, τὴν ὁποίαν ὀφείλει ἅπαν «τὸ ἐλληνικόν», τὸ καθ' Ἡρόδοτον, «ἐδὸν θμαιομόν τε καὶ ὁμόγλωσσον», ἔχον δὲ «καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίας ἡθεά τε ὁμότροπα».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 8ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Μιχ. Στασινόπουλος** παρουσιάζων τὸ βιβλίον τοῦ κ. J. Lamarque, λέγει τὰ ἑξῆς:

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸ μόλις ἐκδοθὲν σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Bordeaux κ. Jean Lamarque, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Le Droit de la Protection de la Nature et de l'Environnement*, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1973, σελ. 974.

Ἡ παρουσίασις τοῦ βιβλίου τούτου ἀποτελεῖ μίαν μικρὰν προσθήκην, εἰς ὅσα ἀξιόλογα, ἐν σχέσει μὲ τὸ θέμα τῆς μόλυνσεως καὶ τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος ἐλέχθησαν ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὴν δημοσίαν συνεδρίαν τῆς 10 Ἰουνίου 1971 ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας, κ. Μαριολοπούλου, τοῦ τότε Προέδρου κ. Κασιμάτη καὶ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν κυρίων Ἰωακείμογλου, Μαρινάτου καὶ Πανταζῆ—προσθήκην ἢ ὁποία εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν καθαρῶς νομικὴν ἄποψιν τοῦ θέματος.

Πράγματι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Lamarque εἶναι, καθὼς σημειοῦται εἰς τὴν ἀγγελίαν τῶν ἐκδοτῶν, τὸ π ρ ῶ τ ο ν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐκδιδόμενον συστηματικὸν σύγγραμμα καθαρῶς νομικοῦ χαρακτῆρος μὲ θέμα τὴν ὑπὸ τοῦ δικαίου προστασίαν τοῦ περιβάλλοντος.

Εἰς τὸ Α' μέρος τοῦ βιβλίου ἀναλύονται οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι κατευθύνουν τὸ δίκαιον τοῦ περιβάλλοντος: παράγοντες πολιτικοί, κοινωνικοὶ καὶ οἰκονομικοί. Ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ περιβάλλοντος ἐπηρεάζεται ἀπὸ πολιτικούς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι διαμορφώνουν τὴν σχετικὴν νομοθεσίαν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Ὁ συγγραφεὺς ὅμως παρατηρεῖ ὅτι ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος ὑπὸ τοῦ νόμου, εἶναι ἐν θέμα, ὡς πρὸς τὸ ὅποιον ἐλάχιστα εἶναι δυνατόν νὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ὁ χαρακτήρ τῶν πολιτικῶν καθεστώτων, ἀφοῦ ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος, ἐὰν δὲν εἶναι ἀπολύτως ὁμοιόμορφος δι' ὅλας τὰς χώρας, πάντως εἶναι ὁμοίου χαρακτῆρος δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει καὶ τὸν ἐπίσημον ὀρισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ περιβάλλοντος (environnement), ὅπως οὗτος διευτυπώθη ὑπὸ τοῦ «Διεθνοῦς Συμβουλίου διὰ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν»: *«Περιβάλλον εἶναι τὸ σύνολον, εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν, τῶν φυσικῶν, χημικῶν καὶ βιολογικῶν παραγόντων, ὡς καὶ τῶν κοινωνικῶν συντελεστῶν, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἔχουν ἐπίδρασιν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπὶ τῶν ζώντων ὄντων καὶ ἐπὶ τῶν δραστηριοτήτων τοῦ ἀνθρώπου».*

Ὑπὸ τὴν ἐκδοχὴν αὐτήν, δύνανται νὰ περιληφθοῦν εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ περιβάλλοντος πλῆθος ἐκδηλώσεων: τὰ προβλήματα τῶν μεταφορῶν, τὸ σύστημα τῶν ἐπικοινωνιῶν ἐν τῷ συνόλῳ του, ἡ διδασκαλία, ὁ ἀθλητισμός, οἱ τρόποι μεταδόσεως τῆς σκέψεως καὶ ἐκδηλώσεως τῶν τεχνῶν, οἱ θόρυβοι, ὠρισμένοι ἀπόψεις τῆς ἰατρικῆς, τὸ καθεστῶς τῶν νοσοκομείων, αἱ μέθοδοι τῆς ἐγκληματολογίας, ἡ γαστρονομική, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ σεξουαλισμός.

Ὁ μηχανισμὸς τῆς νομικῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος τίθεται εἰς κίνησιν, εἰς κάθε περίπτωσιν, ὅπου ἐν φυσικὸν στοιχεῖον, ὅπως τὸ ὕδωρ ἢ ὁ ἀήρ καθίσταται φορεὺς βλαβῶν, δυναμένων νὰ διαταράξουν τὴν ψυχοφυσιολογικὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀνθρώπου. Προστατεύοντες τὴν ἀγνότητα τῆς φύσεως, προστατεύομεν ὄχι ἀπλῶς τὴν εὐμάθειαν ἀλλὰ αὐτὴν τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὸ Δεύτερον μέρος, ἀναλύεται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, ἡ ἰσχύουσα ἐν Γαλλίᾳ νομοθεσία διὰ τὴν προστασίαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι σύνθεσις διατάξεων παλαιῶν, ὡς π. χ. ἡ νομοθεσία περὶ προστασίας τῶν δασῶν - καὶ νεωτάτων, ὡς εἶναι τὰ μέτρα κατὰ τῆς διὰ πετρελαίου ρυπάνσεως τῆς θαλάσσης, κλπ.

Ὅπως εἶπον ἐν ἀρχῇ, τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν συστηματικὸν νομικὸν σύγγραμμα ἐπὶ τοῦ θέματος. Καθιστᾷ δὲ διὰ πρώτην φορὰν αἰσθητόν, τὸ ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ περιβάλλοντος διαμορφώνεται τώρα ὡς εἰς κλάδος τοῦ διοικητικοῦ δικαίου σημαντικὸς καὶ πρώτης ἀνάγκης. Δύναμαι νὰ κάμω ἐδῶ τὴν πρόβλεψιν, ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ περιβάλλοντος, ἑξαδιαίως ἐξελιεσόμενον, θ' ἀποβῇ ταχέως αὐτόνομος κλάδος τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, μετέχων καὶ στοιχείων τινῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, κλάδος τοῦ ὁποίου ἡ διδασκαλία θ' ἀπαιτῆ

έντονον ειδίκευσιν καὶ συνεχῆ ἐνημέρωσιν. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν τείνει τὸ βιβλίον τοῦτο, εἰς τὸν Πρόλογον τοῦ ὁποίου δηλοῦται ὅτι σκοπὸς του εἶναι καὶ ἡ διευκόλυνσις τῆς διδασκαλίας τοῦ δικαίου τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὰ Πανεπιστήμια.

Πρὶν τελειώσω, Κύριε Πρόεδρε, θέλω ν' ἀναφέρω τὰς φράσεις, τὰς ὁποίας ὁ ἔγκριτος συνάδελφός μου κ. Lamarque ἀνέγραψεν ὡς ἔμβλημα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου του, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου (6, 28 - 29): «Καταμαθέτω τὰ κρινα τοῦ ἀγροῦ, πῶς ἀυξάνει: οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ, περιεβάλετο ὡς ἐν ἐκ τούτων».

Αἱ φράσεις αὐταὶ εἰκονίζουσι μὲ πολὺ παραστατικὸν τρόπον τὸ μέγεθος τοῦ ἀδικήματος τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν, μὲ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωσεν ὁ Θεός, καταστρέφει αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὴν φύσιν, ἡ ὁποία μᾶς περιβάλλει.

R É S U M É

Monsieur le Président,

J'ai l'honneur de présenter à l'Académie l'ouvrage récent de M. Jean **Lamarque**, Professeur à la Faculté de Droit de Bordeaux, sous le titre «Le droit de la protection de la nature et de l'environnement» (L.G.D.J., Paris, 1973, p. 974).

Selon l'annonce des éditeurs, cet ouvrage est «le premier ouvrage juridique paru en librairie, concernant la protection de la nature et de l'environnement, conçu pour servir à la fois de cadre à un enseignement théorique et de guide aux praticiens».

Je considère cette présentation comme une suite de la discussion qui a eu lieu dans cette même salle le 10 Juin 1971, sur le grand thème de la protection de l'environnement, discussion illustrée par les analyses des académiciens Messieurs Mariolopoulos, Cassimatis, Ioakimoglou, Marinatos et Pantazis - suite consacrée au côté purement juridique de ce problème.

Après avoir donné l'analyse des matières de l'ouvrage de M. **Lamarque**, M. **Stassinopoulos** a conclu: «Je peux prévoir que le Droit de la protection de l'environnement constituera très prochainement une branche du droit administratif spéciale, très considérable et d'une vive actualité, dont l'évolution rapide ne peut qu'attirer le vif intérêt des enseignants universitaires. Dans ce domaine, l'ouvrage de M. Lamarque mérite d'être mentionné comme ayant déjà ouvert le chemin».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 29ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδρίας ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἡλ. Μαρσιολόπουλος ἀγγέλλων τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Φ. Κοσμετάτου, τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, λέγει τὰ ἑξῆς :

Ὁ Γεώργιος Φ. Κοσμετάτος, γόνος εὐκλεοῦς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντιοῦ καταφυγούσης εἰς Ἐπτάνησον, ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1876 εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας.

Ἐσπούδασεν εἰς Παρισίους ἔνθα καὶ ἐγένετο διδάκτωρ τῆς ἐκεῖ Ἰατρικῆς Σχολῆς ἐνδιατρίψας ἰδιαιτέρως εἰς τὴν βιολογίαν, ἐξηκολούθησε δὲ τὴν ἐπιμόρφωσίν του εἰς Γερμανίαν.

Μετὰ λίαν μακρὰς σπουδὰς, ὄριμος ἐπιστήμων καὶ μὲ πλούσιον ἤδη ἐρευνητικὸν ἔργον, ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας τὸ ἔτος 1902, ἐργασθεὶς συνεχῶς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον μέχρι τῆς καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὀρίου τῆς ἡλικίας τὸ ἔτος 1947.

Ἀρχικῶς ἐγένετο Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἀνατομείου, τὸ ἔτος 1919 ἐξελέγη ἔκτακτος Καθηγητὴς τῆς Ἱστολογίας καὶ Ἐμβρυολογίας, τὸ δὲ 1930 τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογίας.

Τὸ ἔτος 1929 ἐξελέγη πρόεδρος μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τακτικὸν δὲ μέλος αὐτῆς τὸ ἔτος 1945.

Ἡ μακρὰ καὶ γόνιμος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τῷ Πανεπιστημίῳ ἐρευνητικὴ, συγγραφικὴ καὶ διδακτικὴ δρασίς του, ἀνέδειξαν τὸν ἔγκριτον τοῦτον φυσιοδίφην ἐκ τῶν πολυτιμωτέρων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος παρ' ἡμῖν.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Π. Ι. Μπρατσιώτης παρουσιάζων τὰ βιβλία 1) τοῦ Μητροπολίτου Γόρτυνος κ. Θεοφίλου καὶ 2) τοῦ Ἀκίρα ὄντα λέγει τὰ ἑξῆς :

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω ἑννέα τὸν ἀριθμὸν βιβλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Θεοφίλου ἐποικοδομητικοῦ περιεχομένου πρὸς ἠθικὴν διαφώτισιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Τὰ βιβλία ταῦτα, τὰ ὁποῖα διανέμονται παρ' αὐτοῦ δωρεὰν πρὸς τοὺς Ἑλληνας οἰκογενειάρχας, εἶναι τὰ κάτωθι ὑπὸ τοὺς τίτλους :

- 1) «Ἐσὺ τὸ νέο παιδί, ἄκουσέ με . . . »
- 2) «Τὸ Θέμα - Δράμα «Γέροι»
- 3) «Ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ γονεῖς»
- 4) «Οἱ Χριστιανοὶ . . . »
- 5) «Ἐσεῖς οἱ νεόνυμφοι, τὰ παιδιὰ μου»
- 6) «Σὲ σένα τὴν αὐριανὴ βασίλισσα μιλάω»
- 7) «Ἐμεῖς οἱ κληρικοὶ οἱ ἀποσταλμένοι Του»
- 8) «Ἐσεῖς ποὺ πᾶτε νὰ χωρίσετε, σταθῆτε»
- 9) «Ἐσεῖς οἱ ξενιτεμένοι, τὰ χελιδόνια».

Εἰς τὰ ὑπὸ παρουσίαισιν βιβλία, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως μὲ περισσὴν εὐχέριαν πραγματεύεται ἀντίστοιχα θέματα.

Ὁ Σεβασμιώτατος ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς νέους, τοὺς νεόνυμφοι, τοὺς γονεῖς, τοὺς γέροντας, πρὸς τὰς μητέρας, τοὺς ξενιτεμένους καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κληρικοὺς. Εἰς κάθε του θέμα ὁ Σεβασμιώτατος, ὅτε μὲν κεντηριάζει τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον νέον ἢ ἡλικιωμένον διὰ τὰς πράξεις του, ὅτε δὲ συμβουλεύει καὶ παροτρύνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν προᾶξιν τοῦ καλοῦ. Μετὰ δὲ τὴν διαπίστωσιν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ θιγέμενα θέματα εὔρον ἀπήχησιν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ὠφέλησαν αὐτούς, χαίρεται καὶ ἀγαλιᾶ διότι, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, συνέβαλε, διὰ τῶν μικρῶν του δυνάμεων, ὅχι μόνον εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων καὶ ἐπίλυσιν σοβαρῶν προβλημάτων συνανθρώπων μας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐπαναφορὰν πολλῶν παραστρατησάντων εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ.

★

Ἐπίσης ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν σήμερον βιβλίον, τὸ ὁποῖον πρὸ τινος περιῆλθεν εἰς χεῖρας μου, προερχόμενον ἐκ τῆς «χώρας τοῦ ἀνατέλλοντος Ἡλίου».

Πρόκειται περὶ τοῦ «Μικροῦ Ἑλληνοῖαπωνικοῦ Λεξικοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης», συγγραφέντος ὑπὸ τοῦ κ. Ἀκίρα Ὀντα. Τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ «Σεμιναρίου τῆς Βίβλου» τῆς οὕτω καλουμένης «Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ», ἀνηκούσης εἰς τὴν διαμαρτύρησιν, ἐκδοθὲν τὸ 1964 ἐν Ὁσάκα τῆς Ἰαπωνίας λεξικὸν τοῦτο εἶναι μὲν σχήματος 16ου μικροῦ καὶ σύγκειται ἐκ σελίδων 442, περιλαμβάνει δὲ ἐν τέλει αὐτοῦ πίνακα ἀνωμάτων ρημάτων τῆς Ἑλληνιστικῆς Κοινῆς, ἥτοι τῆς γλώσσης τῆς μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς Ο' καὶ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, πίνακα κυρίων ὀνομάτων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετὰ τῶν ἀντιστοίχων τῶν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, ὡς ἐπίσης καὶ συνοπτικὸν χρονολογικὸν πίνακα τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἔργον κατακλείεται διὰ δύο χαρτῶν, ἕξ ὧν ὁ εἷς τῆς Παλαιστίνης καὶ ὁ ἕτερος τῶν Μεσογειακῶν χωρῶν. Τοῦ λεξικογραφικοῦ τούτου ἔργου προτάσσεται προσφυστάτος «Χαιρετισμὸς ἐξ Ἑλλάδος» εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ διὰ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου ἐκ μέρους τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Μάρκου Σιώτου.

Ἄφ' ἐνὸς μὲν ἡ γενικωτέρα σπουδαιότης τοῦ ὅλου ἔργου — ὅπερ σημειωτέον δὲν ἀρκεῖται εἰς ἀπλὴν ἀπόδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων εἰς τὴν Ἰαπωνικὴν, ἀλλὰ χωρεῖ καὶ εἰς τὴν παράθεσιν ἀξιολόγων ἐρμηνευτικῶν σχολίων — ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἰδιάζουσα σημασία τούτου δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας, ἅτινα καὶ μὲ ὠδήγησαν εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ λεξικοῦ, δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθοῦν. Ἀναλογιζόμεθα πάντως ὁποῖον ρόλον ἡ Θεία Πρόνοια ἐπεδαψίλευσεν εἰς τοὺς Ἑλληνας, τοὺς ὁποίους ἀντιληφθεὶς ἐγγίζοντας πρὸς Αὐτὸν ὁ Θεάνθρωπος ἀνεφώνησεν «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου» (Ἰωάννου 12, 23) καὶ μάλιστα ὁποῖον ρόλον προέβλεψεν νὰ διαδραματίσῃ ἕκτοτε ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς πρὸς τοὺς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μαθητάς του ἐντολῆς τοῦ Κυρίου : «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη» (Ματθ. 28, 19).

Γράφει χαρακτηριστικῶς ἐν τῷ προλόγῳ του ὁ κ. Σιώτης «ἡ γὰρ ἐλληνίζουσα γλῶσσα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἀπέβη παγκόσμιον τῆς ἀληθείας χρηστικόν καὶ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ποιήσαντος τὰ ἀμώτερα ἔν, καὶ συνάψαντος εἰς μίαν Ἐκκλησίαν τοὺς Βαββάρους καὶ τοὺς Ἑλληνας».

Πράγματι δὲ ὁ ἐλληνιστὴς Ἰουδαῖος Παῦλος, ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, δὲν ἔφθασε μὲν κατὰ τὰς ἀποστολικὰς περιοδείας του μέχρις Ἰαπωνίας, ἔφθασεν ὅμως ἐκεῖ καὶ μάλιστα ἀπὸ αἰῶνων ἤδη διεδόθη τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐλληνιστὶ κηρυχθέν Ἐὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Διὰ δὲ τὴν ἐκ μέρους τῶν ὁσημέραι πληθυνομένων Ἰαπώνων Χριστιανῶν

μελέτην τοῦ Εὐαγγελίου τούτου ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἑλληνικοῦ κειμένου συνετάγη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρῶτον «Ἑλληνοῖαπωνικὸν Λεξικὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης», ἀπαύγασμα ἐνθέου ἱεραποστολικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐρευνητικοῦ ζήλου καὶ καρπὸς μακροχρονίου μόχθου τοῦ πρὸ ἐτῶν ἀσπασθέντος τὸν Χριστιανισμὸν καὶ γοητευθέντος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῆς Καινῆς Διαθήκης κ. Akira Onta.

Ὁ Ἰάπων οὗτος Χριστιανός, διδαχθεὶς τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνομαθοῦς George H. Beckman, εἰς ὃν εὐγνωμόνως ἀφιερῶ τὸ ἔργον του, ἐζήτησε τὰ φῶτα τοῦ καθηγητοῦ κ. Μ. Σιώτου, ὅστις φιλοστόργως ἐβοήθησεν αὐτόν, μάλιστα δὲ τοῦ ἐξησφάλισεν ὑποτροφίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Οὕτως ὁ κ. Akira Onta ἦλθεν εἰς Ἀθήνας περὶ τὸ 1962 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν, ἐξ ἧς πρὸ τινος ἔλαβε τὸ πτυχίον του μετὰ τοῦ βαθμοῦ «ἄριστα», ἐνῶ ἐκ παραλλήλου ἠκροάσθη τῶν παραδόσεων καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ δὴ τοῦ προστάτου του κ. Σιώτου. Ἐνταῦθα ὁ ἔκτοτε ἀγαπήσας τὴν Ἑλλάδα ὡς τὴν πνευματικὴν του Πατρίδα κ. Akira Onta, ἠργάσθη καὶ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἑλληνοῖαπωνικοῦ του λεξικοῦ, ὅπερ ἐπίσης πνευματικὴν του πατρίδα ἔχει τὰς Ἀθήνας.

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 4ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1973
ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 500 ΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΠΕΡΝΙΚΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Διὰ τῆς σημερινῆς ἐκτάκτου συνεδρίας ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμᾷ τὸν Πολωνὸν Ἀστρονόμον Νικόλαον Κοπέρνικον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Τιμᾷ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἀνέσυρεν ἐκ τῆς λήθης τὰς ὀρθὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων προγόνων μας ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος καὶ τὰς κατέστησε κτῆμα τῶν ἀνθρώπων. Τιμᾷ τὸν ἐπιστήμονα, ὁ ὁποῖος εἰς μίαν ζοφερὰν ἐποχὴν ἀπηλευθέρωσε τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν, ἣτις συνεκρατεῖτο ἀπὸ παραδοσιακὰς συνθήκας καὶ ἐστάθη ἀντιμέτωπος τῆς μεγαλυτέρας ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώριζεν ὁ τότε κόσμος, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἦναντιώθη πρὸς προαιωνίας ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐπικυρωθῆ ἀπὸ διαπρεπεῖς ἐπιστήμονας τῶν παρελθόντων αἰώνων. Ἐνετόπωσεν εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων τὸ θάρρος νὰ σκέπτονται ἐλευθέρως καὶ τοὺς ἐδίδαξε τὸ σέβας διὰ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἔκλεισε τὸν Μεσαίωνα καὶ ἤνοιξε τὴν νέαν ἐποχὴν τῆς Ἀστρονομίας.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Κοπέρνικου εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγάλας ὥρας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἕνας, ἴσως ὁ σημαντικώτερος, σταθμὸς εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀστρονομίας.

Ὁ Κοπέρνικος ἤνοιξε τὸν δρόμον πρὸς τοὺς ἀστέρας καὶ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχή, ὥστε αἱ τρεῖς μεγάλαι κορυφαὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀστρων, μετὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἀστρονόμους, ὁ Galileo Galilei, ὁ Kepler καὶ ὁ Newton, νὰ ἐπιβάλλουν ὀριστικῶς τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα.

Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπιστήμονα τιμᾷ σήμερον ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κυρίου Ἰωάννου Ξανθάκη, ὅστις θὰ ὀμιλήσῃ πρὸς ὑμᾶς με θέμα («Ἡ πρὸ καὶ μετὰ τὸν Κοπέρνικον Ἀστρονομία»).

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ

Η ΠΡΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΟΠΕΡΝΙΚΟΝ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

Ἡ Ἀστρονομία εἶναι μία ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπιστημῶν. Ἐγεννήθη εἰς τὸ λυκαυγὲς τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ὅτε ὁ σπηλαιοδίαιτος ἄνθρωπος συνέλαβε τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ Ἡλίου. Βραδύτερον ὁ ἄνθρωπος, ποιμὴν καὶ γεωργός, ἤρχισε βραδέως νὰ ἀποκτᾷ τὰς πρώτας στοιχειώδεις ἀστρονομικὰς γνώσεις. Ἡ παρατήρησις τοῦ νυκτερινοῦ οὐρανοῦ ἦτο ἀναγκαία δι' αὐτὸν διὰ νὰ προσδιορίζη τὸν χρόνον ἐκ τῆς θέσεως τῶν ἀστερισμῶν. Δὲν δύναται τις νὰ καθορίσῃ εἰς ποίαν χώραν ἐγεννήθη τὸ πρῶτον ἡ Ἀστρονομία. Ἐκ τῶν διασωθέντων τεκμηρίων συνάγεται ὅτι κατὰ τὴν 3ην πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα οἱ Σῖναι, οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἤδη ἀξιολόγους ἀστρονομικὰς γνώσεις. Διὰ τοὺς ἀρχαίους αὐτοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἡ παρατήρησις τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ δὲν ἦτο μόνον μία βιοτικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ μία θρησκευτικὴ παρόρμησις. Οἱ θεοὶ εἶχον τὴν κατοικίαν των εἰς τὸν οὐρανόν, αἱ κινήσεις τῶν ἀστρων καὶ τῶν πλανητῶν διεῖπον τὴν μοῖραν τῶν ἀνθρώπων.

Πολλὰ ἀπὸ τὰς ἀστρονομικὰς γνώσεις τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων μετεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀρχαίους Ἕλληνας, ἰδίᾳ περὶ τὸ 640 π. Χ., μὲ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν νῆσον Κῶ τοῦ Βαβυλωνίου σοφοῦ Βερόσου, ὅστις ἴδρυσεν ἐκεῖ Σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν πιθανὸν ἐφοίτησε καὶ ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος. Μὲ τὸν Θαλῆ τὸν Μιλήσιον ἀποκαθαίρονται τὸ πρῶτον τὰ ἀστρονομικὰ φαινόμενα ἀπὸ τὰς διαφοροῦς μυστικιστικὰς καὶ θεοκρατικὰς ἀντιλήψεις καὶ δοξασίας τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Μὲ τὸν Ἕλληνα αὐτὸν σοφὸν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σήμερον καλοῦμεν **θ ε τ ι κ ῆ ν ἐ π ι σ τ ῆ μ ῆ ν**.

Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας οἱ ἄνθρωποι ἐφραντάζοντο τὴν Γῆν ἐπίπεδον, ἐπιπλέουσαν ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ. Οὕτως ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Ὁ πρῶτος, ὅστις ἐθεώρησε τὴν Γῆν σφαιρικὴν καὶ μετέωρον εἰς τὸ διάστημα εἶναι κατ' ἄλλους μὲν ὁ Ἀναξίμανδρος, κατ' ἄλλους δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ Πυθαγόρας. Τόσον ὁ Πυθαγόρας, ὅσον καὶ οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τῆς Σχολῆς του ἐθεώρουν τὴν Γῆν ἀκίνητον εἰς τὸ κέντρον τοῦ Σύμπαντος, τὴν δὲ οὐράνιον σφαῖραν κυκλικῶς περὶ αὐτὴν περιστρεφόμενην. Εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ γεωκεντρικοῦ συστήματος. Βραδύτερον ὁ Πυθαγόρειος Φιλόλαος ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ κέντρον τοῦ κόσμου δὲν εἶναι ἡ Γῆ, ἀλλὰ μία πυρρὴν ἀκίνητος σφαῖρα, ἡ («Ἔστια»), πέριξ τῆς ὁποίας κινοῦνται ἡ Γῆ, ὁ Ἥλιος καὶ οἱ πέντε τότε γνωστοὶ πλανῆται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Εἶναι ἡ πρώτη ἀμφισβήτησις τοῦ γεωκεντρικοῦ συστήματος. Μετὰ τὸν Φιλόλαον ὁμοῦς ἄλλοι ὁπαδοὶ τῆς Πυθαγορείου Σχολῆς καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἐκφάντης καὶ ὁ Ἰκέτας ὁ Συρακοῦσιος

περὶ τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα ἐπαναφέρουν τὴν Γῆν εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι αὕτη δὲν παραμένει ἀκίνητος, ἀλλὰ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, δημιουργοῦσα οὕτω τὴν φαινομένην ἡμερησίαν κίνησιν τῆς οὐρανόσφαιρας τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, ὅπως ἐπρέσβενον οἱ Ὀρφικοὶ περὶ τὸ 1400 π. Χ. Οὕτως οἱ Πυθαγόρειοι κατέρριψαν οἱ ἴδιοι τὴν παλαιότεραν σφαλερὰν ὑπόθεσιν τῶν τῆς περιστροφῆς τοῦ σύμπαντος περὶ τὴν Γῆν.

Ἡ σφαιρικότης τῆς Γῆς καὶ ἰδίᾳ ἡ περιστροφή αὐτῆς περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου εἶναι ἡ πρώτη ἐκ τῶν μεγίστων κατακτίσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Σήμερον φαίνεται τοῦτο ὡς κάτι τὸ λογικὸν καὶ ἀπλοῦν, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὅμως πρὸ τῶν Πυθαγορείων οἱ ἄνθρωποι ἐπλανῶντο, διότι ἦτο λίαν δυσχερὲς νὰ συλλάβουν τὴν εἰκόνα ὅτι ὁ κόσμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔζων, ἦτο σφαῖρα μετέωρος καὶ οὐχὶ δίσκος, ὅπως ἐφαίνετο, καὶ ὅτι συνάμα ἡ σφαῖρα αὕτη περιστρέφετο περὶ ἄξονα δημιουργουμένης οὕτω τῆς ἀπατηλῆς εἰκόνας τῆς περιστροφῆς ὅλων τῶν οὐρανόσφαιρων περὶ αὐτήν. Ἡ εἰκὼν τῆς σφαιρικότητος τῆς Γῆς καὶ ἡ περιστροφή τῆς ἦτο ὅλως ἀντίθετος ἀπὸ ὅ,τι περιέπιπτε κατὰ τρόπον ἄμεσον εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν.

Οἱ Πυθαγόρειοι, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῶν ἀρχῆς ὅτι εἰς τὸν κόσμον ἐπικρατεῖ τάξις καὶ ἁρμονία, ἐπρέσβενον ὅτι ὅλα τὰ οὐράνια σώματα κινοῦνται ὁμαλῶς ἐπὶ κυκλικῶν τροχιῶν. Μόνον ἡ ὁμαλὴ κυκλικὴ κίνησις περιέχει τὸ στοιχεῖον τῆς αἰωνιότητος, τῆς τάξεως, τῆς ἁρμονίας. Μὲ τὴν πρόοδον ὅμως τῶν παρατηρήσεων ἀπεκαλύφθησαν ὠρισμέναι ἀνωμαλῖαι εἰς τὴν κίνησιν τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν πλανητῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῶσι μόνον μὲ τὴν παραδοχὴν τῆς ὁμαλῆς κυκλικῆς κινήσεως αὐτῶν περὶ τὴν Γῆν. Διὰ τοῦτο, μεταγενέστεροι μαθηματικοὶ καὶ φιλόσοφοι καὶ ἰδίᾳ ὁ Εὐδόξος, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, οἵτινες ἐθεώρουν τὴν Γῆν ἀκίνητον εἰς τὸ κέντρον τοῦ Κόσμου, διὰ νὰ (σώσουν τὰ φαινόμενα), ἐπενόησαν τὸ λεγόμενον σύστημα τῶν ὁμοκέντρων σφαιρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφαντάζοντο προσκεκολλημένους τοὺς ἀστέρας καὶ τοὺς πλανήτας. Αἱ σφαῖραι αὗται, τῶν ὁποίων τὸ κέντρον κατεῖχεν ἡ Γῆ, ἐστρέφοντο ἄλλαι μὲν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου, ἄλλαι δὲ ἀντιθέτως καὶ ἄλλαι περὶ ἄλλους ἄξονας. Οὕτω προσεπάθησαν νὰ ἐξηγήσουν τὰς κινήσεις τῶν πλανητῶν ἀποδίδοντες τὸ φαινομενικὸν ἑλικοειδὲς σχῆμα τῶν τροχιῶν τῶν εἰς τὸν συνδυασμὸν διαφόρων ὁμαλῶν κυκλικῶν κινήσεων αὐτῶν περὶ τὴν Γῆν, θεωρουμένην πάντοτε ἀκίνητον εἰς τὸ κέντρον τῶν κρυσταλλίνων σφαιρῶν. Τὸ περίεργον ὅμως τοῦτο γεωμετρικὸν κατασκευάσμα τοῦ Εὐδόξου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ γεωκεντρικοῦ συστήματος, καθίστατο συνεχῶς καὶ πλέον περίπλοκον μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα ἠμφεσβητήθη καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν σύγχρονον τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ μαθητὴν

τοῦ Πλάτωνος, τὸν ἐκ τοῦ Πόντου Ἑρακλείδην. Ὁ Ἑρακλείδης ἐδίδασκειν ὅτι ὄχι μόνον ἡ Γῆ περιστρέφεται περὶ τὸν ἴδιον αὐτῆς ἄξονα, ὅπως ἐπρέσβευον οἱ Πυθαγόρειοι, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ὅτι, ἂν καὶ ὁ Ἥλιος στρέφεται περὶ τὴν Γῆν, ἀποτελεῖ οὗτος συγχρόνως τὸ κέντρον τῆς περὶ αὐτὸν περιφορᾶς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Οὕτως ὁ Ἑρακλείδης εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις συνέλαβεν ἐν μέρει τὴν ἰδέαν τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος. Λέγω ἐν μέρει, διότι καὶ αὐτὸς ἔδωσε προνομιούχον τινα θέσιν εἰς τὴν Γῆν, τὴν ὅποιαν ἐθεώρει ἀκίνητον, πέριξ τῆς ὁποίας περιεστρέφετο ὁ Ἥλιος. Ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἑρακλείδου δὲν εὔρε πρόσφορον ἔδαφος. Τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα παρέμεινεν ἀμετάβλητον μέχρι τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς. Κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους ἡ παλαιὰ Ἀστρονομία ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Ἀριστίλου καὶ Τιμοχάριδος καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ μεγίστου τῶν ἀστρονόμων τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ Ἰππάρχου, τοῦ ἀνακαλύψαντος τὴν περίφημον μετάπτωσιν τῶν ἰσημεριῶν. Ὁ Ἰππαρχος, δεχθεὶς καὶ αὐτὸς τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα τὸ ἐτροποποίησεν ἐν μέρει διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν λεγομένων ἐκκέντρων κύκλων, πρὸς ἐξήγησιν τῆς μεταβολῆς τῆς ταχύτητος τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης κατὰ τὴν περὶ τὴν Γῆν περιφορὰν των. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Ἰππαρχον νὰ μετακινήσῃ τὴν Γῆν ἐκ τοῦ κέντρον τῶν σφαιρῶν τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης ὀλίγον ἔξωθεν αὐτοῦ. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐκλόνιζε τὴν βασικὴν ἀρχὴν τοῦ γεωκεντρικοῦ συστήματος. Δὲν γνωρίζομεν βεβαίως ποῖα ἴθα ἦσαν τελικῶς αἱ ἀπόψεις τοῦ Ἰππάρχου, ἐὰν οὗτος ἠσχολεῖτο λεπτομερέστερον μὲ τὰς κινήσεις τῶν πλανητῶν. Ἠσχολήθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὴν σύνταξιν καταλόγου τῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὄρατῶν ἀστέρων, 1080 τὸν ἀριθμὸν. Ὁ κατάλογος οὗτος περιελήφθη εἰς τὴν Μεγάλην Μαθηματικὴν σύνταξιν τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου, τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὀνομασθεῖσαν («Ἀλμαγέστην»).

Τὸ σύστημα τῶν ὁμοκέντρων σφαιρῶν τοῦ Εὐδόξου, τὸ ὁποῖον ἐπεξεργάσθησαν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Κάλλιππος, ἐτροποποίησε βραδύτερον ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Περγαῖος διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἐκκέντρων καὶ ἐπικύκλων. Διὰ τῆς νέας ταύτης τροποποιήσεως συνεφώνουν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰῶνων αἱ παρατηρήσεις μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἀστρονόμων. Τέλος, ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ἐσυστηματοποίησε τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς του διαφόρους ἀστρονομικὰς γνώσεις, τὰς βασιζομένας ἐπὶ τοῦ γεωκεντρικοῦ συστήματος, εἰς ἐνιαῖον σύγγραμμα. Τὸ λεγόμενον πτολεμαϊκὸν σύστημα δὲν εἶναι ἄλλο τι, εἰ μὴ τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα, ὡς τὸ ἐτροποποίησαν ὁ Κάλλιππος, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Περγαῖος καὶ ὁ Ἰππαρχος. Τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα παρέμεινεν ὡς ἡ μόνη ἀθθεντικὴ περιγραφὴ τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος.

Ὅπως εἶδομεν, αἱ κατὰ καιροὺς διατυπωθεῖσαι ἀντιθέτως πρὸς τὸ γεωκεν-

τρικόν σύστημα ἀπόφεις τῶν Πυθαγορείων ἦσαν ἔλλειπεις καὶ οὐχὶ σαφῶς διατυπωμένοι. Τὸ κεντρικὸν πῦρ, ἡ ὑποθετικὴ («Ἐστία») τοῦ Φιλολάου πέριξ τῆς ὁποίας περιεφέροντο ὁ Ἥλιος, ἡ Γῆ καὶ οἱ πέντε γνωστοὶ πλανῆται, δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ γίνῃ ἀποδεκτόν. Ὁ Ἡρακλείδης ἀφ' ἑτέρου, μολοντί ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ Ἐρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη περιφέρονται περὶ τὸν Ἥλιον, ἐν τούτοις θεώρει τὴν Γῆν ἀκίνητον, στρεφομένην μόνον περὶ τὸν ἄξονά της. Ταῦτα δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ κλονίσουν τὴν θεμελιώδη βᾶσιν τοῦ γεωκεντρικοῦ συστήματος. Ἡ τιμὴ αὕτη ἀνήκει τὸ πρῶτον εἰς τὸν Ἀρίσταρχον τὸν Σάμιον. Ὁ Ἀρίσταρχος ἐγεννήθη εἰς τὴν Σάμον περὶ τὸ 320 π.Χ. καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 230 π.Χ. Ἐλάχιστα περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ γνωρίζομεν. Ἀπὸ περισωθέντα χωρία τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Σέξτου Ἐμπειρικοῦ, τοῦ Στοβαίου, τοῦ Ἀρχιμήδους, ὡς καὶ τινῶν ἀνωνύμων σχολιαστῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, συνάγεται ὅτι αὐτὸς πράγματι διετύπωσε σαφῶς τὴν θεωρίαν περὶ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος. Οὕτως εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πλουτάρχου («Περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου τῶ κύκλῳ τῆς Σελήνης») ἀναφέρεται ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Ἀριστάρχου: «Τὴν γῆν ἅμα καὶ περὶ τὸν αὐτῆς ἄξονα δονουμένην». Ὁμοίως εἰς τὰ πλατωνικὰ ζητήματα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἀναγράφεται: «Τὴν γῆν . . . ἀνειλουμένην . . . ὡς ὕστερον Ἀρίσταρχος καὶ Σέλευκος ἀπεδείκνυσαν». Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον ἐξ ὅλων εἶναι τὸ εἰς τὸ σύγγραμμα «Ψαμμίτης» τοῦ Ἀρχιμήδους ἀναφερόμενον χωρίον: «Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος . . . ὑποτίθει γὰρ τὰ μὲν ἀπλανέα τῶν ἀστρῶν καὶ τὸν ἄλιον μένειν ἀκίνητον, τὰν δὲ γᾶν περιφέρεισθαι περὶ τὸν ἄλιον κατὰ κύκλου περιφέρειαν, ὅς ἐστιν ἐν μέσῳ τῶ δρόμῳ κείμενος . . .»). Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ἀποδεικνύεται σαφῶς ὅτι πρῶτος ὁ Ἀρίσταρχος θεώρησε τὴν Γῆν περιφερομένην οὐχὶ περὶ τὸ κεντρικὸν πῦρ, τὴν («Ἐστία») τοῦ Φιλολάου, ἀλλὰ περὶ τὸν Ἥλιον. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλο χωρίον τοῦ Πλουτάρχου τεκμαίρεται ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τοῦ Ἀριστάρχου: «Ἀρίσταρχον ᾔετο δεῖν Κλεάνθης τὸν Σάμιον ἀσεβείας προσκαλεῖσθαι τοὺς Ἕλληνας, ὡς κινουῦντα τοῦ κόσμου τὴν ἔστιαν, ὅτι [τὰ] φαινόμενα σώζειν ἀνὴρ ἐπειρᾶτο, μένειν τὸν οὐρανὸν ὑποτιθέμενος, ἐξελίττεσθαι δὲ κατὰ λοξοῦ κύκλου τὴν γῆν, ἅμα καὶ περὶ τὸν αὐτῆς ἄξονα δονουμένην». Τέλος ὁ Σέξτος Ἐμπειρικὸς ἀναφέρει: «Ἐτερον ἄρα ἐστὶν ἡ τοῦ κόσμου κίνησις καὶ ἕτερον ὁ χρόνος. Οἱ γε μὴν τὴν τοῦ κόσμου κίνησιν ἀνελόντες, τὴν δὲ γῆν κινεῖσθαι δοξάσαντες, ὡς οἱ περὶ Ἀρίσταρχον τὸν μαθηματικόν, οὐ κωλύονται νοεῖν χρόνον».

Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν σαφῆ ταύτην διατύπωσιν τῆς θεωρίας τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου, τὸ γεωκεντρικὸν ἢ πτολεμαϊκὸν σύστημα παραμένει ἀκλόνητον ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων. Μόνον ὁ Σέλευκος, 100 ἔτη μετὰ τὸν Ἀρίσταρχον, ἐδέχετο τὴν κίνησιν τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον. Φαίνεται ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον νὰ πέσῃ πρῶτον ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν Τούρκων, διὰ τὰ

πέση και τοῦτο ὀλίγας δεκαετηρίδας βραδύτερον ὑπὸ τὸ πλήγμα ἑνὸς Πολωνοῦ ἱερωμένου. Διερωτᾶται ὁμως τις, διατί αἱ ἀπόψεις τοῦ Ἀριστάρχου δὲν ἔτυχον τῆς δεούσης προσοχῆς τόσον εἰς τὴν ἐποχὴν του, ὅσον και κατὰ τοὺς μετέπειτα χριστιανικοὺς χρόνους; Τὸν Ἀρίσταρχον, ὡς εἶπομεν, κατηγόρησεν ὁ Κλεάνθης ἐπὶ ἀσεβείᾳ, «ὡς κινούντα τοῦ κόσμον τὴν ἐστίαν». Ἐνα περίπου αἰῶνα πρὸ αὐτοῦ ὁ Πυθαγόρειος Φιλόλαος, ὅστις ὑπεστήριξεν ἐπίσης τὴν κίνησιν τῆς Γῆς, τοῦ Ἥλιου και τῶν Πλανητῶν περὶ τὸ κεντρικὸν πῦρ, φοβούμενος μήπως κατηγορηθῆ, ὅπως ὁ σύγχρονός του Ἀναξαγόρας, ἐπὶ ἀσεβείᾳ, ἠναγκάσθη νὰ περικαλύψῃ τὴν κίνησιν τῆς Γῆς. Μὴ τυχόν ἄρᾳ γε παρόμοιόν τι συνέβη και μὲ τὸν Ἀρίσταρχον; Οὐδεμίαν περὶ τούτου μαρτυρίαν ἔχομεν. Νομίζω ὅτι τὰ αἰτία ἦσαν σοβαρώτερα και βαθύτερα. Ἐν πρώτοις, εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νὰ μὴ δέχεται εὐκόλως νέας ἀπόψεις, στηριζομένας ἐπὶ ὑποθέσεων ἀντιθέτων ἀπὸ ὅ,τι ὑποπίπτει ἀμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἄμεσον και μακροχρόνιον ἐμπειρίαν του. Τὴν σφαιρικότητα τῆς Γῆς τὴν ἐδέχθησαν εὐχερῶς οἱ ἀρχαῖοι και οἱ μεταγενέστεροι, διότι ἔβλεπον παντοῦ, ὅπου ἴσταντο, τὸν γύρωθεν φυσικὸν ὀρίζοντα κυκλικόν, συνεπῶς δὲν ἦτο δυνατόν ἢ Γῆ νὰ ἦτο δίσκος, ὅπως ἐνόμιζον πρὸ τοῦ Ἀναξιμάνδρου και τοῦ Πυθαγόρου. Τὴν περιστροφὴν ὁμως τῆς Γῆς περὶ τὸν ἄξονά της και ἰδίᾳ τὴν κίνησιν αὐτῆς εἰς τὸ διάστημα ἦτο λίαν δυσχερὲς νὰ δεχθῶσι, διότι ἢ ὑπόθεσις αὕτη ἦτο ἐντελῶς ἀντίθετος πρὸς τὰ φαινόμενα, πρὸς ὅ,τι ὑπέπιπτεν εἰς τὰς αἰσθήσεις των. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα, ἂν και πολύπλοκον μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἐκκέντρων και ἐπικύκλων, παρεῖχεν ἱκανοποιητικὰς ἐξηγήσεις τῆς κινήσεως τοῦ Ἥλιου και τῶν Πλανητῶν, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς τότε μικρᾶς ἀκριβείας τῶν παρατηρήσεων, δὲν παρίστατο ἀνάγκη ἐγκαταλείψεως αὐτοῦ χάριν μιᾶς νέας ἀναποδείκτου ὑποθέσεως. Ἐπὶ πλέον τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα ὑπεστήριξαν σοφοὶ και φιλόσοφοι ὡς ὁ Εὐδόξος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Περραιῶς και ὁ Ἰππάρχος.

Τὸ ἀνάστημα τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου ἐναντι αὐτῶν δὲν ἦτο ἐπαρκὲς διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ οὕτως τὰς ἀπόψεις του, αἱ ὁποῖαι, ὡς εἶπομεν, ἐστηρίζοντο ἐπὶ ὑποθέσεως μὴ δυναμένης νὰ ἐπαληθευθῆ. Τέλος, τὸ σοβαρώτερον ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἀριστάρχου κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χριστιανικοὺς χρόνους προήρχετο ἀπὸ τὸν Κλήρον. Εἰς τὸ κεφ. α' τῆς Γενέσεως ἀναγράφεται: «Ἐν ἀρχῇ ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν». Ἡ Γῆ δηλαδὴ ἀποτελεῖ ἐν ἰδιαιτέρον, οὕτως εἰπεῖν, δημιουργήμα, συνεπῶς δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ συνδυασθῆ τὸ δημιουργήμα τοῦτο, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποῖου ἔζη τὸ σπουδαιότερον και προνομιοῦχον ὄν, ὁ ἀνθρώπος, μὲ τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα τοῦ οὐρανοῦ και νὰ θεωρηθῆ ὅτι οὐδὲν ἔχει ἐναντι αὐτῶν πλεονέκτημα. Ἐφ' ὅσον μάλιστα μὲ τὴν ἄποψιν ταύτην συνεφώνει και ὁ Ἀριστοτέλης, ἡ μεγάλη ἀθθεντία τοῦ Μεσαίωνος, ἐνοεῖ

πᾶς τις ὅτι οὐδὲ σπιθαμὴ ἐδάφους ὑπῆρχε διὰ τὴν φιλοξενίαν τῆς θεωρίας τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου.

Ἡ πνευματικὴ δικτατορία τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πτολεμαίου ἤρχισε νὰ κλονίζεται κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἐν Ἰταλίᾳ. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κων)πόλεως μετεφέρθη διὰ τῶν βυζαντινῶν προσφύγων ἢ σοφία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἰδίως εἰς τὰ τότε περίφημα πνευματικὰ κέντρα τῆς Βορείου Ἰταλίας. Τεσσαράκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κων)πόλεως καὶ τῆς Τραπεζοῦντος, χρονικὸν διάστημα ἀρκετὸν διὰ νὰ ἀφομοιωθῇ καὶ νὰ καρποφορήσῃ ἡ διδασκαλία τῶν βυζαντινῶν, εὐρίσκομεν ὡς σπουδαστὴν εἰς Βολώνιαν καὶ Πάδουαν ἕνα νέον Πολωνόν, τὸν Νικόλαον Κοπέρνικον. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ ἐδῶ μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κοπέρνικου· ταῦτα ἐξετέθησαν ὑπὸ τοῦ Διγτοῦ τοῦ Κέντρου Ἀστρονομίας κ. Κ. Μακρῆ εἰς ὀμιλίαν τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον, ὁργανωθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἀκαδημίας. Εἰς τὴν Βολώνιαν ὁ Κοπέρνικος εἶχεν ὡς διδασκάλους διαπρεπεῖς σοφοὺς, τὸν Maria de Novara εἰς τὴν Ἀστρονομίαν καὶ τοὺς μαθηματικοὺς Scipione Del Ferro καὶ Benedetto Panofasi. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν Antonio Codro Urceo, ὅστις ὤθησε τὸν Κοπέρνικον εἰς τὴν μετὰ ζήλου μελέτην τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων.

Τὸ ἔτος 1507 ὁ Κοπέρνικος διένειμεν εἰς μερικοὺς φίλους του σοφοὺς τῆς Κρακοβίας ἐν ὑπόμνημα 20 χειρογράφων σελίδων, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Nicolai Copernici de Hypothesibus Motuum Coelestium a se Constituti Commentarioli*». Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦτο ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Γῆ δὲν εἶναι τὸ κέντρον τοῦ Κόσμου. Ὅλοι αἱ οὐράνιοι σφαῖραι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων περιστρέφονται οὐχὶ περὶ τὴν Γῆν, ἀλλὰ περὶ τὸν Ἥλιον, ὅστις εὐρίσκεται πλησίον τοῦ κέντρου τοῦ Κόσμου. Ἡ Γῆ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της ἐντὸς 24ώρου, ἐνῶ τὸ στερέωμα καὶ ὁ οὐρανὸς παραμένουν ἀκίνητα. Εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἐπανευρίσκει τις τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου. Τὸ ὀλιγοσέλιδον τοῦτο ὑπόμνημα προεκάλεσε μέγα ἐνδιαφέρον καὶ ποικίλα σχόλια. Ἐπὶ σειρὰν ὅμως ἐτῶν ὁ Κοπέρνικος ἤρνεϊτο τὴν δημοσίευσιν τοῦ πλήρους ἔργου του. Λέγεται ὅτι τὴν πρωίαν τῆς 24ης Μαΐου τοῦ 1543 ἕνας ἱππότης ἔφθασεν εἰς τὸ Frobock ἀπὸ τὴν Νυρεμβέργην καὶ ἔθεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐτοιμοθανάτου Κοπέρνικου ἐν ἀντίτυπον ἀπὸ τὸ περίφημον ἔργον του «*De Revolutionibus Orbium Coelestium*». Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Κοπέρνικος ἀπέθνησκεν.

Εἰς τὸ *De Revolutionibus*, τὸ ὁποῖον ὁ Κοπέρνικος ἀφῆρωσεν εἰς τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν Γ', ἀναφέρεται τὸ γνωστὸν χωρίον ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Πλουτάρχου «*Περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις*». Ἐκ τούτου καθίσταται ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Κοπέρνικος ἐγνώριζε τὰς θεωρίας τοῦ Φιλολάου, τοῦ Ἡρακλείδου, τοῦ Ἐκφάντου

καὶ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου. Εἰς τὸ «Περὶ περιστροφῶν» γράφει: «ὅτι καὶ διὰ παρομοίας αἰτίας ὁ Φιλόλαος εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται, τὸ ὁποῖον μερικοὶ λέγουσιν ὅτι ἐπρέσβευεν ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος». Διατί ἄρα γε περιορίζεται μόνον εἰς τὴν φράσιν: «μερικοὶ λέγουσιν ὅτι ἐπρέσβευεν ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος»; δὲν ἐγνώριζεν, ὅπως σχολιασταὶ τινες διατείνονται, τὸ ἔργον «Ψαμμίτης» τοῦ Ἀρχιμήδους, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ἡ ἡλιοκεντρικὴ θεωρία τοῦ Ἀριστάρχου; Δὲν ἀποκλείεται βεβαίως τοῦτο, πλὴν ὅμως φαίνεται ὅτι εἶναι ἐλάχιστα πιθανόν. Τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδους, ὅπως ἀνέφερον εἰς πρόσφατον ἀνακοίνωσίν του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὁ κ. Εὐάγγελος Σταμάτης, εἶχον μεταφρασθῆ εἰς τὴν Λατινικὴν ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος, κατὰ τινος δὲ ἀπὸ τοῦ 5ου. Εἶναι συνεπῶς ἐλάχιστα πιθανόν δι' ἓνα ἔνθερον μελετητὴν τῶν ἀρχαίων κειμένων νὰ μὴ ἐγνώριζε τὴν ὑπαρξιν τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Ἀρχιμήδους. Δὲν θὰ ἐπιμείνω περισσότερον εἰς τὸ σκοτεινὸν τοῦτο σημεῖον, τὸ ὁποῖον προεκάλεσε δυσμενῆ σχόλια διακεκριμένων ἐρευνητῶν τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος, ὅπως τοῦ Humboldt, Thomas Heath, Dutens, καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ Paul Couderc καὶ ἄλλων. Περιορίζομαι μόνον νὰ εἶπω ὅτι δὲν δύναται τις νὰ ἀποδώσῃ δολίαν πρόθεσιν εἰς τὸν Κοπέρνικον διὰ τὴν μὴ ἀναγραφὴν εἰς τὸ ἀρχικῶς ἐκδοθῆ ἔργον του τῆς θεωρίας τοῦ Ἀριστάρχου, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ σφετερισθῆ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν δόξαν τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος. Τοιαῦται ἐπαναστατικαὶ ἰδέαι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνεπέφερον οὐχὶ δόξαν, ἀλλὰ τὴν κατακραυγὴν καὶ τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, τὸν ὁποῖον δὲν ἀπέφυγον οἱ Bruno καὶ Vanini καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ὑποστῇ βραδύτερον ὁ Γαλιλαῖος. Σήμερον ἄλλως τε εἶναι παγκοσμίως γνωστὸν ὅτι τὴν ἰδέαν τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος, τὴν ὁποῖαν τὸ πρῶτον συνέλαβον ἀτελῶς οἱ Πυθαγόρειοι, διετύπωσε μεταγενεστέρως σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος. Εἰς τὸν Πολωνὸν ὅμως σοφόν, τὸν Κοπέρνικον, ἀνήκει ἡ μεγάλη τιμὴ, ὅτι εἰς μίαν ἐποχὴν, ὅτε τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα ἦτο στερεῶς ἐδραιωμένον εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν συνείδησιν τῶν σοφῶν καὶ τοῦ κλήρου, ἐτόλμησε νὰ ἀνασύρῃ ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰῶνων τὰς μεγαλοφρεῖς συλλήψεις τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ δὴ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ἀντιθέτους ἀπόψεις ἀπὸ ἐκείνας τοῦ Εὐδόξου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀπολλωνίου, τοῦ Ἰππάρχου καὶ πρὸ παντὸς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀπόψεις αἱ ὁποῖαι εἶχον νιοθετηθῆ ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κίνδυνος ἐκ τῆς ὑποστηρίξεως τοιούτων ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο μέγας. Ἐὰν τὸν ἀπέφυγεν ὁ Κοπέρνικος, τοῦτο πιθανὸν ἐν μέρει νὰ ὀφείλεται εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ὃ ἱερωμένος καὶ συγγενῆς ἐπισκόπου, ἀλλὰ κυρίως, κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι ἠγωνήθη ὑπὸ τῆς μοίρας νὰ ἀπέλθῃ ἐγκαίρως τοῦ κόσμου τούτου, εὐθὺς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἔργου του.

Ἐὰν ὁ Κοπέρνικος δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ δημοσιεύσῃ τὸ 1543 τὸ *De Revolutionibus*, ἀλλοῖα θὰ ἦτο ἡ κατάστασις σήμερον τῆς Ἀστρονομίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης γενικώτερον. Ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἀπῆλλαξε τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἀπὸ τὸν μυστικισμόν καὶ τὰς θεοκρατικὰς ἐπεμβάσεις. Ὁ Κοπέρνικος ἀπῆλλαξε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν γεωκεντρικὴν πίστιν. Δικαίως συνεπῶς ἡ Διεθνῆς Ἀστρονομικὴ Ἐνωσις ἀπεφάσισεν ὅπως τὸ τρέχον ἔτος 1973, ἧτοι 500 ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Πολωνοῦ, ὀνομασθῆ ἔτος Κοπερνίκου καὶ συγκαλέσῃ εἰς Βαρσοβίαν διεθνῆς ἐπιστημονικὸν συμπόσιον πρὸς τιμὴν του. Ἐν παρενθέσει ἀναφέρω ὅτι ὁ ὁμιλῶν ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς Προέδρου τῆς Ἐθνικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιτροπῆς διηκόλυνε τὴν μετάβασιν πολλῶν νέων Ἑλλήνων Ἀστρονόμων εἰς Βαρσοβίαν. Ὁ ἴδιος δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ μεταβῆ διὰ λόγους ἀνεξαρκήτους τῆς θελήσεώς του.

Ὡς εἶναι εὐνόητον, τὸ ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου εἰσαχθὲν ἡλιοκεντρικὸν σύστημα παρουσιάσεν ἐπίσης ἀτελείας. Ὁ Κοπέρνικος διετήρησε τὴν ὁμαλὴν κυκλικὴν κίνησιν τῶν οὐρανίων σωμάτων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καθίστα ἀδύνατον τὴν ἐξ ὀλοκλήρου κατάργησιν τῶν ἐπικύκλων τοῦ πτολεμαϊκοῦ συστήματος. Διάφοροι δὲ ἄλλαι καθαρῶς ἀστρονομικῆς φύσεως ἀντιρρήσεις προεβλήθησαν, αἵτινες διὰ νὰ ὑπερηδηθῶσιν ἦτο ἀναγκαῖον ἢ ἀκριβεία τῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν νὰ καταστῆ πολὺ μεγαλυτέρα τῆς ἀκριβείας τῶν ἀρχαίων ἀστρονόμων. Ἐδῶ ἐμφανίζεται ὁ μέγας Γερμανὸς ἀστρονόμος *Kepler*. Ὁ *Kepler*, κατόπιν μακρῶν καὶ ἐπιπόνων ὑπολογισμῶν τῶν ἐπὶ ἀντιθέσεων τοῦ πλανήτου Ἄρεως τῶν παρατηρηθεισῶν ὑπὸ τοῦ Δανοῦ Ἀστρονόμου *Tycho*, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ τροχιά τοῦ πλανήτου τούτου περὶ τὸν Ἥλιον δὲν εἶναι κύκλος, ὅπως ἐνόμιζον ὁ Κοπέρνικος καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, ἀλλὰ ἔλλειψις, τῆς ὁποίας μίαν τῶν ἐστιῶν κατέχει ὁ Ἥλιος. Συνεχίζων δὲ τὰς ἐρεῦνας του ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν ὁ *Kepler*, ἀνεκάλυψε καὶ τὸν δεύτερον νόμον τῆς κινήσεως αὐτῶν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα («νόμος τῶν ἐμβαδῶν»). Τέλος, ὁρμώμενος πιθανῶς ἀπὸ τὰς θεωρίας καὶ δοξασίας τῶν Πυθαγορείων περὶ ὑπάρξεως τάξεως καὶ ἁρμονίας εἰς τὸν κόσμον, διετύπωσεν ὀλίγα ἔτη βραδύτερον τὸν περίφημον τρίτον νόμον του, τὸν λεγόμενον ἁρμονικόν, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ τετράγωνα τῶν χρόνων τῶν ἀστρικῶν περιφορῶν τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον εἶναι ἀνάλογα τῶν κύβων τῶν μεγάλων ἡμιαξόνων τῶν τροχιῶν των.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ νόμοι τοῦ *Kepler* εἶναι τὸ θεμέλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ σύγχρονος πλανητικὴ ἀστρονομία. Παρὰ ταῦτα αἱ ἀντιρρήσεις ἐναντίον τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος ἐξηκολούθουν. Ἐὰν τὸ νέον τοῦτο σύστημα εἶναι πρᾶγματι ἀληθές, ἔλεγον, τότε οἱ πλανῆται πρέπει νὰ παρουσιάζουν φάσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν παρατηροῦντο. Εἰς τὸν Γαλιλαῖον (1564-1642) ἔλαχεν ὁ κλήρος νὰ ἀποδείξῃ καὶ πειραματικῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἡλιοκεντρικῶν θεωριῶν μὲ τὰ περίφημα πειράματα τῆς

Πίζης και με την χρησιμοποίησιν τῶν διοπτρῶν εἰς τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις. Ὄταν ὁ Γαλιλαῖος ἔστρεψε τὴν διόπτραν του πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, ἀπεκαλύφθησαν αἱ φάσεις αὐτῆς και κατερρίφθη και τὸ τελευταῖον σοβαρὸν ἐπιχείρημα τῶν ὀπαδῶν τοῦ πτολεμαϊκοῦ συστήματος.

Ὅτως ἡ ἰδέα τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος, ἡ ὁποία συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Πυθαγορείους, διευτώθη με σαφήρειαν και ἀκρίβειαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου και ἀνεβίωσεν, ἀφοῦ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐτάφη ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πτολεμαϊκοῦ συστήματος, με τὸ μέγα τόλμημα τοῦ Κοπερνίκου ἐπεβλήθη τελικῶς διὰ τῶν βαρυσημάντων ἀνακαλύψεων τῶν Κεpler και Γαλιλαίου. Πλὴν ὁμως παρέμενε ἀκόμη ἐν μέγα ἐρώτημα: Ποία ἦτο ἡ ἀληθὴς φύσις τῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία διέπει τὰς κινήσεις ταύτας τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κεpler; Λέγουσι ὅτι τὴν ἀπάντησιν ἔδωσεν ἡ πτώσις τοῦ μήλου ἀπὸ τὴν μηλέαν. Φυσικὰ τοῦτο εἶναι ἕνας ἀπλοϊκὸς μῦθος. Ἐπρεπε, μετὰ ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Κεpler και τοῦ Γαλιλαίου, νὰ ἐπακολουθήσουν αἱ περίφημοι μαθηματικαὶ ἐργασίαι τοῦ Καρτεσιῶν, τοῦ Fermat και ἄλλων διασήμων μαθηματικῶν, διὰ νὰ δυναθῇ ὁ μέγας Νεύτων νὰ διατυπώσῃ τὸν περίφημον νόμον τῆς Παγκοσμίου ἔλξεως, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται και σήμερον διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν τροχιῶν τῶν πλανητῶν και τῶν τεχνητῶν δορυφόρων. Με τὸν Κοπερνίκον, τὸν Κεpler, τὸν Γαλιλαῖον και τὸν Νεύτωνα ἀρχίζει ἡ ἐποχὴ τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας και τῆς ἐπιστήμης γενικώτερον.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κοπερνίκου μέχρις ἡμῶν ἔχον παρέλθει 5 αἰῶνες, δηλαδὴ τὸ 1/4 τοῦ χρονικοῦ διαστήματος μεταξὺ Κοπερνίκου και Πυθαγόρου. Αἱ πρόοδοι ὁμως τῆς Ἀστρονομίας και τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τὸν Κοπερνίκον και ἐντέθεν καθὼς και ἡ ταχύτης προσκλήσεως νέων γνώσεων εἶναι κατὰ πολλὰς χιλιάδας φορὰς μεγαλύτεραι. Εἰς τοῦτο συνέτεινε κυρίως ἡ σημαντικὴ συνδρομὴ τῆς θυγατρὸς τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, τῆς τεχνολογίας, ἡ ὁποία ἦτο σχεδὸν ἀνύπαρκτος εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Κοπερνίκου χρόνους. Τηλεσκόπια συλλαμβάνοντα τὴν φωτεινὴν ἐνέργειαν ἐνὸς κηρίου ἐξ ἀποστάσεως 100 χιλιομέτρων, ἠλεκτρονικὰ μικροσκόπια μεγεθύνοντα κατὰ 1 ἑκατομμύριον και πλέον φορὰς μικροοργανισμούς, φασματογράφοι ἀναλύοντες ἀμυδροτάτας ἀστρικὰς ἀκτινοβολίας προερχομένας ἐξ οὐρανίων σωμάτων κειμένων εἰς ἀποστάσεις ἑκατομμυρίων ἐτῶν φωτὸς εἶναι τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα τῶν προσφάτων χρόνων. Διὰ τῶν συγχρόνων μεγάλων ραδιοτηλεσκοπίων ἐπεξετείναμεν τὸ προσιτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον Σύμπαν εἰς διαστάσεις πολλῶν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ἐτῶν φωτὸς. Διὰ τῶν συγχρόνων δὲ ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν ἐπελύσαμεν δυσχερῆ προβλήματα τῆς ἀστρικῆς δυναμικῆς και οὐρανίου μηχανικῆς και κατωρθώσαμεν διὰ τῆς συντηρήσεως τοῦ χρόνου τῶν ὑπολογισμῶν

εἰς ἀφάνταστον κλίμακα νὰ ἀποστείλωμεν κατ' ἐπανάληψιν ἀστροναύτας εἰς τὴν Σελήνην καὶ μὴ ἐπηρεαζομένους δορυφόρους, ἐξωπλισμένους μὲ λίαν εὐαίσθητα ἐπισημονικὰ ὄργανα, μέχρι τοῦ Ἄρεως καὶ Διός.

Ἐδνόητον τυγχάνει ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐκθέσω εἰς τὴν παροῦσαν ὁμίλιαν λεπτομερῶς τὰς μετὰ τὸν Κοπέρνικον κατακτήσεις καὶ ἐξελίξεις τῆς Ἀστρονομίας· θὰ περιορισθῶ νὰ σκιαγραφήσω, εἰς γενικὰς γραμμάς, τὴν ἐπίδρασιν τῶν νεωτέρων κατακτήσεων ἐπὶ τῶν περὶ τοῦ κόσμου ἰδεῶν τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων.

Οἱ Πυθαγόρειοι, ὡς εἶπομεν, ἐπρέσβευον ὅτι εἰς τὸν κόσμον ἐπικρατεῖ τάξις καὶ ἁρμονία, ἔννοια συνδεόμενα στενῶς μὲ τὴν αἰωνιότητα, μὲ τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἄλλως τε ἐθεώρουν ὅτι ὅλα τὰ οὐράνια σώματα ἐκινῶντο ὁμαλῶς ἐπὶ κυκλικῶν τροχιῶν. Ἡ ὁμαλὴ κυκλικὴ κίνησις ἐκφράζει μαθηματικῶς τὸ ἀναλλοίωτον, τὴν αἰωνιότητα, τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν. Ἐχρειάσθησαν αἱ ἀκριβεῖς παρατηρήσεις τοῦ Τύχωνος καὶ ἡ ἐπίμονος καὶ μακροχρόνιος ἐπεξεργασία αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Kepler διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι οἱ πλανῆται δὲν κινῶνται κυκλικῶς, οὔτε ὁμαλῶς, ἀλλὰ διαγράφουν ἑλλείψεις περὶ τὸν Ἥλιον συμφῶνως πρὸς τὸν νόμον τῶν ἐμβαδῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τοῦ Kepler δὲν ἀπέκλεισε τὴν ἔννοιαν τῆς κοσμικῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας, τὴν ὁποίαν ἐδέχετο καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Kepler. Διὰ τοῦτο μέχρι σχεδὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος διεφαίνοντο ἴχνη τινὰ τῶν ἀπόψεων, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτουν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Πυθαγορείων. Διέκρινέ τις τάσεις συνταυτήσεως τῆς ἐπιστημονικῆς πραγματικότητος μὲ τὰς ἀντιλήψεις τὰς ἐμπνεομένας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀναλλοιώτου τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ τῆς κοσμικῆς τάξεως. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρχον ἐνδείξεις τινὲς ἀντιβαίνουσαι εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀναλλοιώτου. Ἡ μεταβλητότης τῆς λαμπρότητος τοῦ θαυμασίου τοῦ Κήτους ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους, ὁ νέος δ' ἀστήρ, τὸν ὁποῖον παρατήρησεν ὁ Ἰππαρχος καὶ τοῦ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ συντάξῃ τὸν κατάλογον τῶν τότε ὄρατῶν ἀστέρων, ἦτο ἡ πρώτη σαφὴς ἐνδείξις. Ὁμοίως ὁ Super Nova, τὸν ὁποῖον παρατήρησεν ὁ Τύχων, ὅστις κατὰ τὸ μέγιστον τῆς λαμπρότητός του ἦτο ὄρατὸς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, ἦτο μία ἄλλη ἐνδείξις. Ἐν τούτοις οὔτε εἰς τὸν Ἰππαρχον οὔτε εἰς τὸν Τύχωνα ἐγεννήθησαν ἀμφιβολίαι περὶ τοῦ ἀναλλοιώτου τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν φιλοσόφων, λέγει ὁ Τύχων, ἐπιβεβαιουμένας ἀπὸ ὅλα τὰ γεγονότα, εἰς τὰς αἰθερίους ἐκτάσεις τοῦ οὐρανοῦ κόσμου δὲν ὑφίστανται μεταβολαὶ οὔτε ἐξ ἐπόψεως δημιουργίας, οὔτε ἐξ ἐπόψεως καταστροφῆς. Τὰ οὐράνια σώματα δὲν δύναται νὰ γίνων οὔτε πολυαριθμότερα, οὔτε ὀλιγώτερα τὸν ἀριθμὸν, οὔτε μεγαλύτερα οὔτε μικρότερα. Παραμένον πάντοτε ἀναλλοιώτα, αἰώνια!

Ἡ πίστις αὕτη ἤρχισε νὰ κλονίζεται σοβαρῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος

αἰῶνος μὲ τὴν διατύπωσιν τῶν νόμων περὶ ἀκτινοβολίας ὑπὸ τοῦ *Max Planck* καὶ τῆς σχέσεως μάζης ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ *Einstein*. Ἡ συνεχῆς ἐκπομπὴ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων τεραστίων ποσῶν ἐνεργείας ὄφειλε νὰ συνδέεται μὲ μεταβολὰς εἰς τὴν φυσικὴν σύστασιν, καθὼς καὶ μὲ μίαν συνεχῆ μείωσιν τῆς μάζης τῶν σωμάτων τούτων. Ἡ θεωρία περὶ τοῦ ἀναλλοιώτου ἤρχισε νὰ ἀντικαθίσταται μὲ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ εἶχον δεχθῆ οἱ βιολόγοι. Σήμερον ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀστέρων, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ πρῶτον μὲ τὸ διάγραμμα *Hertzprung-Russel*, ἀποτελεῖ ἓν λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ἐκτενὲς πεδῖον ἐρεῦνης. Ἐν τούτοις ἡ ἰδέα περὶ τοῦ ἀναλλοιώτου δὲν ἐγκατελείφθη τελείως ὑπὸ τινων συγχρόνων καὶ διακεκριμένων ἐπιστημόνων. Ἀπλῶς ἀντικατεστάθη μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς στασιμότητος, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει τὴν ἀμεταβλητότητα καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸ ἀναλλοιώτον. Λέγοντες στασιμότητα ἐννοοῦμεν μίαν ἰδιάζουσαν κατάστασιν ἐνὸς συνόλου στοιχείων, ἀτόμων, μορίων, ἀστέρων καὶ γαλαξιδῶν, ἡ ὁποία διατηρεῖ ἀμετάβλητον τὸ σύνολον τοῦτο παρὰ τὰς μεταβολὰς ἢ ἀλλοιώσεις τὰς ὁποίας τυχὸν ὑφίστανται τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα του. Εἰς τὴν ἰδιάζουσαν ταύτην κατάστασιν τῆς στασιμότητος αἱ μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιώσεις τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων ἐξουδετεροῦνται ἀμοιβαίως. Ἐἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ θεωρία τῆς στασιμότητος δὲν ἀντιστρατεύεται εἰς τὸ σύνολον τὴν παλαιὰν πίστιν τῆς κοσμικῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας, πίστις ἡ ὁποία πιθανῶς ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον περὶορίζετο σχεδὸν ὀλόκληρος ὁ αἰσθητὸς κόσμος τῶν ἀρχαίων, εἶναι πράγματι ἓν κλειστὸν καὶ στάσιμον ἐν τῷ συνόλῳ του σύστημα. Αἱ τεράστιαι ἀποστάσεις αἱ ὁποῖαι μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τοὺς πλησιεστέρους ἡμῶν ἀστέρας ἀποκλείουν οἰανδήποτε ἀνταλλαγὴν ἐνεργείας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ πλανητικοῦ μας συστήματος, τὸ ὁποῖον δέχεται μόνον τὴν τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐνὸς μόνου ἀστέρος, τοῦ Ἡλίου, τοῦ παντοδυνάμου τούτου αὐτοκράτορος τοῦ πλανητικοῦ συστήματος. Ζῶμεν δηλαδὴ εἰς μίαν τελείαν ἀπομόνωσιν ὡς πρὸς τὸν πέριξ ἡμῶν ἀστρικὸν κόσμον. Κατὰ τὰς ἀπόψεις τῶν βιολόγων ἐχρειάσθησαν 100 ἕως 1 δισεκατομμύρια ἔτη, ἵνα μία ζωικὴ ὑπαρξις ἐπὶ τῆς Γῆς ἐξελιχθῆ ἐκ τῆς ἀρχικῆς πρωτογόνου μορφῆς εἰς τὴν λίαν πολυπλοκὴν καὶ ἐξαιρετικῶς ἐξελιγμένην μορφήν τοῦ σκεπτομένου ἀνθρώπου. Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα ὁ Ἡλιος, ὁ ρυθμίζων κάθε εἶδος ζωῆς καὶ κινήσεως ἐπὶ τῆς Γῆς, εἶχε τὴν αὐτὴν λαμπρότητα καὶ ἐξέπεμπε τὴν ἰδίαν ποσότητα ἐνεργείας. Ἴδου ἓν ἰδεῶδες πρότυπον τῆς θεωρίας τῆς στασιμότητος! Διατί λοιπὸν μία τοιαύτη κατάστασις στασιμότητος νὰ μὴ ἐπικρατῆ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀστέρας καὶ κατ' ἐπέκτασιν εἰς ὀλόκληρον τὸ Σύμπαν; Διατί καὶ οἱ λοιποὶ ἀστέρες, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὅπως ὁ ἡμέτερος Ἡλιος, νὰ μὴ κέκηνται παρόμοια πλανητικὰ συστήματα εὐρισκόμενα εἰς κατάστασιν στασιμότητος; Ἐπανερχόμεθα οὕτως εἰς τὰ παλαιὰ

δόγματα και δοξασίας τῶν Πυθαγορείων. Εἰς τὸ «Περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις» ἀναφέρεται: «Ἡρακλείδης καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, ἕκαστον τῶν ἀστέρων κόσμον ὑπάρχειν, γῆν περιέχοντα, ἀέρα τε καὶ αἰθέρα, ἐν τῷ ἀπείρῳ αἰθέρι ταῦτα δὲ τὰ δόγματα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς φέρεται κοσμοποιοῦσι γὰρ ἕκαστον τῶν ἀστέρων». Βεβαίως, οὐδόλως ἀποκλείεται μεταξὺ τῶν δισεκατομμυρίων Ἡλίων τοῦ Γαλαξίου μας καὶ τῶν δισεκατομμυρίων ἀστέρων τῶν ἀπομεμακρυσμένων γαλαξιδῶν ἢ ὑπαρξίς πλανητικῶν συστημάτων παρομοίων πρὸς τὸ ἡμέτερον. Ἐπίμονοι δὲ προσπάθειαι καταβάλλονται καὶ σήμερον διὰ τὴν ἀποκάλυψιν ὅχι μόνον ἰχνῶν ἔστω καὶ πρωτογόνου τινὸς μορφῆς ζωῆς εἰς τοὺς πλανήτας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ὑπάρξεως πλανητικῶν συστημάτων εἰς ἄλλους ἀστέρας, διὰ τινος τῶν ὁποίων ὑφίστανται σοβαροὶ ἐνδείξεις. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἔπεται ὅτι ἡ στασιμότης εἶναι τὸ γενικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ Σύμπαντος. Τοῦναντίον, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἢ Ἀστρονομία ὠπλίσθη μὲ τὰ σύγχρονα ἰσχυρὰ μέσα παρατηρήσεως, αἱ ἀντιλήψεις περὶ τῆς ἐπικρατούσης εἰς τὸ Σύμπαν καταστάσεως ἠροχισαν ριζικῶς νὰ μεταβάλλωνται. Νεαὶ εἰκόνες ἀπετυπώθησαν ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλακῶς καὶ νέα φαινόμενα ἀπεκαλύφθησαν ἀντιστρατευόμενα τὴν ἰδέαν τῆς στασιμότητος. Αἰφνίδιοι καταστροφικαὶ ἐκρήξεις ἀπεκαλύφθησαν ἀλλοιοῦσαι ριζικῶς τὴν φυσικὴν κατάστασιν ὠρισμένων ἀστέρων, οἱ ὅποιοι ἐκλήθησαν, οὐχὶ ἐπιτυχῶς, *Novae* καὶ *Super Novae*. Τὰ ἐκρηκτικὰ ταῦτα φαινόμενα θὰ ἠδύνατό τις νὰ τὰ παρομοιάσῃ μὲ ταυτοχρόνους ἐκρήξεις πολλῶν ἑκατομμυρίων ὕδρογονοβομβῶν μεγάλης ἰσχύος. Αἱ κοσμικαὶ αὐταὶ ἐκρήξεις ἐθεωρήθησαν κατ' ἀρχὰς ὡς μεμονωμένα καὶ σπάνια φαινόμενα, ὡς σπάνια ἐξαιρέσεις τοῦ γενικοῦ κανόνος τῆς στασιμότητος. Μὲ τὴν πάροδον ὅμως τῶν παρατηρήσεων ἀπεκαλύφθη ὅτι ἡ συχρότης των δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος. Πρὸ ὀλίγων μάλιστα δεκαετηρίδων ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τινων ὅτι ὅλοι οἱ ἀστέρες θὰ διέλθουν ἀπὸ τὸ στάδιον τοῦ *Nova*, τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται πιθανὸν σήμερον. Ἐκτὸς τῶν καταστροφικῶν αὐτῶν φαινομένων, ἔχομεν καὶ ἄλλα ἀντιθέτου φύσεως. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ αἰῶνος μας ὁ Σοβιετικὸς ἀστρονόμος *V. Ambartsumian* ἀνεκάλυψε τοὺς λεγομένους ἀστρικοὺς δμίλους (*Associations Stellaires*). Πρόκειται περὶ ομάδων ἀστέρων, τῶν ὁποίων ἡ διασπορὰ εἰς τὸ διάστημα καὶ ἡ ἰδία κίνησίς των δεικνύει σαφῶς ὅτι ἡ κατάστασις των δὲν εἶναι στάσιμος. Εἶναι παμμεγέθεις ἀστέρες, γίγαντες καὶ ὑπεργίγαντες, λίαν θερμοί, οἱ ὅποιοι ἐδημιουργήθησαν προφάτως. Λέγων προφάτως ἐννοῶ πρὸ τινων ἑκατομμυρίων ἐτῶν, δηλαδὴ εἰς χρονικὸν διάστημα διαδραματίζον εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ σύμπαντος τὸν ρόλον ἑνὸς δεκάτου τοῦ δευτερολέπτου εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ ἐλέφαντος. Τὰ φαινόμενα τῶν *Nova* καὶ τῶν ἀστρικῶν δμίλων δεικνύουν τὸ μὴ στάσιμον τοῦ ἡμετέρου Γαλαξίου, τοῦ ἀστρικοῦ μας κόσμου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν

ἔρευνῶν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Γαλαξίας, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐπίσης παμμέγιστα συστήματα συγκείμενα ἐκ δισεκατομμυρίων ἀστέρων πλεόντων ἐντὸς ἀπεράντων νεφῶν ἐξ ἀερίων καὶ κοινοροῦ, εἰς ἀνάλογα συμπεράσματα κατέληξαν. Πράγματι πρὸ τινων ἑτῶν οἱ Ἀμερικανοὶ ἀστρονόμοι *A. Sandage* καὶ *C. R. Lynds* ἀνεκάλυψαν εἰς μίαν φωτογραφίαν τοῦ Γαλαξίου *M82* ἴχνη σφοδροτάτης ἐκρήξεως, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν εἰς τὸν πυρῆνα τοῦ Γαλαξίου τούτου. Τοιούτου εἴδους ἐκρήξεις ἀπαιτοῦν τὴν παρακαταθήκην φανταστικῶν ποσῶν ἐνεργείας, μὴ δυνάμενα νὰ συγκριθῶσι μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια περικλείουν οἱ μεμονωμένοι ἀστέρες. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἔρευναι τῶν *J. Neuman* καὶ *E. Scott*, αἱ στηριζόμεναι εἰς μίαν στατιστικὴν πολλῶν ομάδων Γαλαξιῶν, δεικνύουν ὅτι αἱ πλεῖστοι τῶν ομάδων τούτων εἶναι συστήματα οὐχὶ στάσιμα. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἕμμεσοι ἐνδείξεις μαρτυροῦσαι τὴν παρουσίαν ἐκρηκτικῶν καταστάσεων εἰς τοὺς πυρῆνας τῶν Γαλαξιῶν. Ἡ μεταβολὴ τῆς λαμπρότητος πολλῶν ἐξ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῆ, εἰ μὴ διὰ τῆς παραδοχῆς μιᾶς γιγαντιαίας ἐκρήξεως, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς τὸν πυρῆνα των. Ἡ πρόσφατος ἀνακάλυψις ὑπὸ τῶν *A. Sandage* καὶ *M. Schmidt* τῶν ἡμιστρικῶν συστημάτων, γνωστῶν ὑπὸ τὸ διεθνὲς ὄνομα Κβάσαρς (*Quasars*), δεικνύει ὅτι οἱ ἄγνωστοι ἀκόμη μηχανισμοί, οἱ ὅποιοι διέπουν τὰ βραχείας διάρκειας ζωῆς οὐράνια ταῦτα ἀντικείμενα, δὲν δύναται νὰ προέρχονται παρὰ ἀπὸ μίαν σειρὰν καταστροφικῶν γεγονότων ἀντιστρατευομένων τὴν ἰδέαν τῆς στασιμότητος. Εἶναι δὲ ἄγνωστον ἀκόμη ποῖα νέα φαινόμενα θὰ μᾶς ἀποκαλύψουν αἱ διὰ τῶν δορυφόρων γενόμεναι ἀστρονομικαὶ παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπηλλαγμέναι τῆς παρουσίας τῆς γηίνης ἀτμοσφαιράς. Συνεχῶς ἀνακαλύπτονται διὰ τῶν παρατηρήσεων τούτων νέα πλούσια πηγὰ ἀκτινοβολίας *X* καὶ ἀκτινοβολίας *γ*, καθιστῶσαι λίαν πιθανὴν τὴν ὑπαρξιν ἀντι-ῦλης, ἣτις ἐρχομένη εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ῦλης προκαλεῖ τὴν ἐκκλισην τεραστίων ποσῶν ἐνεργείας ὑπὸ μορφὴν ἀκτινοβολίας γάμμα. Τέλος ἡ πιθανὴ ὑπαρξίς τῶν μυστηριωδῶν («μελανῶν ὀπῶν») εἰς τὸ διάστημα, δηλαδὴ σκοτεινῶν σωμάτων ἀσυλλήπτου πυκνότητος δημιουργούτων τόσον ἰσχυρὸν πεδίον βαρύτητος, ὥστε αἱ ἀκτινοβολίαι αἱ διερχόμεναι πλησίον αὐτῶν νὰ αἰχμαλωτίζονται καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξέλθουν αὐτῶν, ὑποδεικνύουν τὴν ἀπωτάτην βαθμίδα μέχρι τῆς ὁποίας δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀστρική ἐξέλιξις, ἣτις ἀντιστρατεύεται τὴν ἰδέαν τῆς στασιμότητος.

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Κατὰ τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις, γιγαντιαῖαι δυνάμεις καταστροφῆς ἀλλὰ καὶ ἐπίμονοι καὶ μεγαλειώδεις δυνάμεις δημιουργίας συνυπάρχουν εἰς τὸ Σύμπαν. Κόσμοι νέοι γεννῶνται ἀπὸ ἀπέραντα διάχυτα νέφη ἐξ ἀερίων καὶ κοινοροῦ, ἐξε-

λίσσονται και θνήσκουν ή αυτοκαταστρέφονται από μία αιφνίδιον και ασυλλήπτου σφοδρότητας έκρηξι. Δύο, ούτως ειπείν, αντιμαχόμενα θεότητες τής ύλης και αντι-ύλης πληροῦσι τὸ διάστημα, δημιουργοῦσαι τεράστια ποσὰ ἐνεργείας ὑπὸ τὴν πλέον ἐξειλιγμένην μορφήν. Ἡ παλαιὰ ρομαντικὴ εἰκὼν τής κοσμικῆς τάξεως τῶν Πυθαγορείων μὲ τὰς ὁμαλὰς κυκλικὰς κινήσεις τῶν αἰωνίων οὐρανίων σωμάτων ὡς και ἡ θεωρία τής στασιμότητος δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν πραγματικὴν ὑπόστασιν. Τὰ σύγχρονα δεδομένα ἀντιστρατεύονται τὴν ιδέαν τοῦ ἀμεταβλήτου και ὑποβάλλουν τὴν ιδέαν τής συνεχοῦς ἐξελίξεως τής μορφῆς τοῦ Σύμπαντος, ἐνὸς Σύμπαντος συνεχῶς διαστελλομένου. Ἐκατομμύρια Γαλαξιών, ἕκαστος τῶν ὁποίων σύγκειται ἐκ πολλῶν δισεκατομμυρίων Ἡλίων, ἀπομακρύνονται ἀφ' ἡμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τοῦ Hubble, μὲ ταχύτητας ἰλιγγιώδεις, αἱ ὁποῖαι φθάνουν διὰ τοὺς πλέον ἀπομεμακρυσμένους ἐξ αὐτῶν τὸ 1/5 τής ταχύτητος τοῦ φωτός. Ἐπανέρχεται οὕτως εἰς τὴν μνήμην μας ἐν περιφρημον ἀπόφθεγμα, τὸ ὁποῖον διευτώθη μὲ τρεῖς μόνον λέξεις ἀπὸ ἓνα ἀρχαῖον Ἑλληνα σοφόν: «Τὰ πάντα ρεῖ», τὰ πάντα ἐξελίσσονται, τὰ πάντα ρέουν.

Φαίνεται ὅτι ἡ ἐπιστήμη, ἀφοῦ διανύση μακροχρονίους ἐξελικτικὰς τροχιάς, μὲ ὀδηγοὺς ἐκάστοτε προνομιούχους τινὰς διανοίας, ἀρέσκειται, μέχρι τώρα τοῦλάχιστον, πότε μὲ τὸν Κοπέρνικον και πότε μὲ νεωτέρους σοφοὺς, νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀφετηρίαν τῆς, εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῆς κοιτίδα, ὑπὸ νέαν μορφήν, μὲ νέον ἔνδυμα πολυπλοκώτερον και ἀσυγκρίτως πλουσιώτερον ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν χλαμύδα τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστάρχου, τοῦ Δημοκρίτου και τοῦ Ἡρακλείτου.

Δὲν γνωρίζομεν ὁμως ποία θὰ εἶναι ἡ νέα μορφή τῆς, τὸ νέον ἔνδυμά τῆς, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἢ μᾶλλον τὰ ἀξιοθαύμαστα αὐτοῦ μηχανικὰ κατασκευάσματα ἐξέλθουν τοῦ ἀπομεμονωμένου πλανητικοῦ μας συστήματος και εἰσδύσουν εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν ἀστρικών κόσμων. Ποίας ἀνταποκρίσεις, ποίας εἰκόνας περὶ τῶν ἀπροσπελάστων μέχρι σήμερον ἀστρικών τούτων κόσμων θὰ μεταδώσωσι τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα ὑποκατάστατα εἰς τοὺς μικρομεγάλους δημιουργοὺς των, οἱ ὁποῖοι ζοῦν και θνήσκουν εἰς τὸν μικροσκοπικὸν πλανήτην μας;

Ἡ ἐποχὴ μας, ἡ διαστημικὴ ἐποχὴ ἢ ὁποία μόλις ἀρχίζει, 500 ἔτη μετὰ τὸν Κοπέρνικον, ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν διὰ νέας ἐπαναστατικὰς ἴσως ιδέας περὶ τοῦ ὄργανικοῦ και ἀνοργάνου κόσμου και περὶ τοῦ Σύμπαντος ἐν τῷ συνόλω του.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 6ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Παρουσιάζων τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπύρου Βρυώνη (Sp. Vryonis Jr.), *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamisation from the Eleventh Century through the Fifteenth Century*, University of California Press, Berkeley - Los Angeles - London, 1971, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Διονύσιος Ἀ. Ζακυθινός λέγει τὰ ἑξῆς :

«Ἐν κατακλείδι τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ ἑπετείῳ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπύρου Βρυώνη: «Ἡ παρακμὴ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἡ πορεία τοῦ ἑξισλαμισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος». Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη εἰς τὰς πραγματείας τοῦ «Κέντρον Σπουδῶν τοῦ Μέσου Αἰῶνος καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως» (Center for Medieval and Renaissance Studies).

Ὁ κ. Σπύρος Βρυώνης, γεννηθεὶς τῷ 1928, ἐπικουρικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Καλιφορνίας ἀπὸ τοῦ 1960 καὶ καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1966, διευθυντὴς τοῦ Κέντρον τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ 1972, ἤρχισε δημοσιεύων τὰς πρώτας πραγματείας του περὶ Βυζαντίου καὶ τῆς Μουσουλμανικῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1956. Πλὴν τοῦ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας τόμου, τὸν ὁποῖον παρουσιάζω, ἔχει ἐκδώσει πολλὰς ἐπὶ μέρους συμβολὰς καὶ τὰ βιβλία: *Byzantium and Europe* (ἐν Λονδίῳ, 1967), *Byzantium: Its Internal History and Relations with the Muslim World* (ἐν Λονδίῳ, 1971), *The Balkans: Continuity and Change*, Co-edited with H. Birnbaum (Mouton, 1972), κ. ἄ. Εὐχαρίστως πληροφοροῦμαι ὅτι ὁ κ. Βρυώνης μετεκλήθη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἵνα καταλάβῃ τὴν ἔδραν τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων, καὶ ὅτι ἀπεδέχθη τὴν ἐκλογὴν.

Τὸ ἐκ σελίδων XVII καὶ 532 ἔργον τοῦ κ. Βρυώνη περιλαμβάνει ἑπτὰ κεφάλαια : Α'. «Ἡ Βυζαντινὴ Μικρὰ Ἀσία κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως» Β'. «Ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ κατάρρευσις τοῦ Βυζαντίου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ» Γ'. «Αἱ ἀρχαὶ τῆς μεταμορφώσεως» Δ'. «Παρακμὴ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα» Ε'. «Ἐξισλαμισμός» ΣΤ'. «Ἡ ἀπώλεια τῆς Βυζαντινῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ὁ Βυζαντινὸς κόσμος» καὶ Ζ'. «Τὰ Βυζαντινὰ κατάλοιπα ἐν τῇ Τουρκικῇ Ἀνατολίᾳ». Εἰς βραχεῖαν ἀνακεφαλαίωσιν ὁ συγγραφεὺς ἐξαιρεῖ τὰ καίρια συμπεράσματα τῆς ἐρεῦνης του.

Ὁ κ. Βρυώνης ὠρμήθη εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλίου ἐκ δύο συγκλινόντων διαφερόντων, τὰ ὅποια ἐπὶ μακρὸν ἀπησχόλησαν αὐτόν : τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα καὶ τῆς ἐπὶ αἰῶνας ἀναμετρούσεως τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Ἰσλαμικῆς κοινωνίας, τῶν δύο τούτων συγκληρονόμων τῆς ἡμιεξελληνισθείσης Ἀνατολῆς. Ὁ συγγραφεὺς περιορίζει τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς ἐρεῦνης του ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, εἰς τὴν ἐποχὴν δηλαδή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πολιτικὴ πρωτοβουλία τοῦ Ἰσλαμικοῦ κόσμου περιέρχεται εἰς τοὺς Τουρκικοὺς λαοὺς. Εἰσαγωγικῶς ἐξετάζει τὴν προηγηθεῖσαν τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως περίοδον, ὁμιλεῖ περὶ τῶν διοικητικῶν θεσμῶν, τῶν πόλεων καὶ τοῦ ἐμπορίου, τῆς μεγάλης ἐγγείου κτήσεως καὶ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν τῆς ὑπαίθρου, περὶ τῆς δημογραφικῆς καὶ ἐθνολογικῆς καταστάσεως, περὶ τοῦ ὀδικοῦ συστήματος, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θρησκείας καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὰς παραμονὰς τῶν Σελτζουρικῶν ἐπιδρομῶν ἡ Βυζαντινὴ Ἀνατολὴ ἀπετέλει τὴν πυκνότερον κατωκημένην, τὴν σπουδαιότεραν καὶ ζωτικωτέραν ἐπαρχίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ — μίαν ἐπαρχίαν ἀδιακόπως ὑποκειμένην εἰς τὴν ἀνανεωτικὴν ἐνέργειαν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Κράτους καὶ τῆς παιδείας, ἡ ὁποία ἐξεπορεύετο ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καρδίας τῆς Αὐτοκρατορίας (σελ. 68).

Κορυφαῖον γεγονός τῆς συγκρούσεως Βυζαντινῶν καὶ Τούρκων ὑπῆρξεν ἡ μάχη τῆς 26 Αὐγούστου 1071 εἰς τὸ Μαντζικέρτ τῆς Ἀρμενίας παρὰ τὴν Θωσπίτιδα λίμνην. Ἡ ἥττα τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὴν ἐπομένην δεκαετίαν διείσδυσις τῶν Τουρκικῶν φυλῶν ὑπῆρξεν ἐν μεγίστῳ μέρει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταρρεύσεως τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὴν κρίσιμον πεντηκονταετίαν τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν βιαιῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου τοῦ Β' (1025). Ἀπὸ τοῦ 1071 καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1081 μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου τρίτου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ὅποτε ἀναφαίνεται καὶ ἐδραιούται ἡ δύναμις τῶν Ὀσμανιδῶν, τελευταίου πρωταγωνιστοῦ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἰσλαμικοῦ κόσμου, ἡ

ἀναμέτρῃσις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔσχεν ἐναλλασσομένας φάσεις. Ὁ κ. Βρυώνης παρακολουθεῖ τὴν Βυζαντινὴν ἀντεπίθεσιν (1081 - 1143), τὴν Βυζαντινὴν ὑποχώρησιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Β' (1143) καὶ τὴν μάχην τοῦ Μυριοκεφάλου (1176) μέχρι τοῦ 1204, τὴν πολιτικὴν σταθερότητα καὶ τὴν πώλωσιν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ σουλτανάτου τοῦ Ἰκονίου, τὴν στροφὴν τῶν Βυζαντινῶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς πρωτεύουσας (1261) καὶ τὴν παρακμὴν τοῦ Ἰκονίου μετὰ τὴν μάχην τῶν Σατάλων (1243), τέλος τὴν διαμόρφωσιν τῶν Τουρκικῶν ἐμιράτων καὶ τὴν ἀνοδὸν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις, ὁ ἐποικισμὸς καὶ ἡ πολιτικὴ ἐνοποίησης τῆς Μικρᾷ Ἀσίας θὰ ἀποτελέσουν μακρὰν διαδικασίαν, τῆς ὁποίας ἡ ὀλοκλήρωσις θὰ ἐπιτελεσθῇ τετρακόσια ἔτη μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαντζικέρτ (σελ. 142).

Ἄφοῦ καθώρισε τὴν γενικωτέραν χρονολογικὴν διάρθρωσιν καὶ τὰς περιόδους τῶν Τουρκικῶν κατακτήσεων, ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαμβάνεται τῆς μελέτης τῶν μεταμορφώσεων, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὸν ἐκμουςουλμανισμὸν τῆς Μικρᾷ Ἀσίας. Τρία θέματα ἀπησχόλησαν αὐτὸν ἰδιαιτέρως: ἡ φύσις καὶ τὰ ἐπακόλουθα τῶν Τουρκικῶν κατακτήσεων κατὰ τὸν ἐνδέκατον καὶ τὸν δωδέκατον αἰῶνα· ἡ ἔνταξις τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν Μουσουλμανικὴν κοινωνίαν (1071 - 1276)· ὁ χαρακτὴρ καὶ τὰ ἐπακόλουθα τῆς διασπάσεως τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ Ἰκονίου καὶ Νικαίας ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου τρίτου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Εἰσερχόμεθα οὕτως εἰς τὸ μέγα θέμα τοῦ ἔξιλαμισμού καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τέσσαρες αἰῶνες Τουρκικῶν κατακτήσεων καὶ ἐποικισμῶν διέρρησαν μεταξὺ τῆς μάχης τοῦ Μαντζικέρτ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' (1071 - 1481) διὰ τὰ ἀποκρυσταλλωθῆ ὀριστικῶς ἡ ἐνοποίησης τοῦ μεγίστου τμήματος τῆς Μικρᾷ Ἀσίας. Μέχρι τῶν μέσων τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις ἦτο καταλυτικὴ καὶ ἐπέφερε μεγάλας καταστροφάς. Ἡκολούθησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος περίοδος παγίωσης καὶ σταθερότητος, ἣτις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον διὰ τῆς οικονομικῆς εὐημερίας καὶ τῆς πνευματικῆς ἀνθήσεως τῶν μέσων τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος. Ἀλλά, τελευτώσης τῆς ἑκατονταετίας ταύτης, ἡ Ἀνατολὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς ἀναρχίας. Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Τουρκομανικῶν φύλων ὑπῆρξαν καταλυτικαὶ καὶ κατέστρεψαν τοὺς θεσμοὺς τῆς καθεστηκυίας κοινωνίας. Ἐξαιρέσει τῆς εὐτυχοῦς περιόδου τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας καὶ τοῦ σουλτανάτου τῶν Σελτζουκιδῶν, αἱ Τουρκικαὶ κατακτήσεις ἐξήρθησαν τὰς Βυζαντινὰς κοινότητας. Ἐξ ἄλλου ἡ ὑπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐνοποίησης τῆς Ἀνατολῆς ἔφερον ἀσφάλειαν μεγαλυτέραν καὶ ὁμοιογένειαν τῶν συν-

θηκῶν διαβιώσεως, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀνίσχυρος νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰς χριστιανικὰς κοινότητες. Οὕτως ἡ διάβρωσις τῶν συνεκτικῶν δεσμῶν τῆς κοινωνίας παρέδωκεν ἄνευ ἀμύνης καὶ γυμνοὺς τοὺς Βυζαντινοὺς πληθυσμοὺς εἰς τὰς ἀφομοιωτικὰς δυνάμεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ (σελ. 285 κέ.).

Ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις καὶ ὁ ἐποικισμὸς δὲν κατέστρεψαν μόνον τὸν ἀποτελεσματικὸν πολιτικὸν ἔλεγχον τοῦ χριστιανικοῦ κράτους, ἀλλὰ συνέθλιψαν καὶ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Οἱ κατακτηταὶ περιήγαγον τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἐσχάτην πενίαν, δημεύοντες τὰς κτήσεις, τὰ εἰσοδήματα, τὰ ἰδρύματα. Ὁ ἐπισκοπικὸς θεσμὸς, ἡ καρδιά αὕτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως, ἀπέβη παθητικὸς πνευματικὸς συντελεστής. Κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ἐξηκολούθουν ὑφιστάμεναι μόνον δέκα ἐπτὰ μητροπόλεις, μία ἀρχιεπισκοπὴ καὶ τρεῖς ἐπισκοπαὶ εἰς ἓνα χῶρον, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε ἠρίθμει πλείονας τῶν πεντήκοντα μητροπόλεων καὶ τῶν τετρακοσίων ἐπισκοπῶν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία ἀπετέλει παλαιότερον εὐρεῖαν γραφειοκρατικὴν ὀργάνωσιν παράλληλον πρὸς τὴν Βυζαντινὴν κυβερνητικὴν γραφειοκρατίαν. Ὡς καὶ ἡ τελευταία, ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Νῦν, ἔναντι τῆς καταρρεύσεως ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, αἱ θρησκευτικαὶ ὀργανώσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἀπολαύουσαι τῆς κρατικῆς προστασίας, ἐξικονοῦντο εἰς περιωπὴν.

Παρεσκευάζετο οὕτως ὁ ἐξισλαμισμὸς. Εἰς τὸ πέμπτον κεφάλαιον ὁ κ. Βρυώνης περιέγραψε τὸν μηχανισμὸν καὶ τὰς συνθήκας τοῦ ἐξισλαμισμοῦ καὶ τοῦ ἐκτουρκισμοῦ. Ἐπράξε δὲ τοῦτο ὅχι μόνον ὡς βυζαντινολόγος καὶ ἑλληνιστής, ἀλλὰ καὶ μετὰ βαθείας γνώσεως τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν θεμάτων τοῦ Τουρκικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, τῆς θρησκείας καὶ τῶν θεσμῶν. Μετὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ Βυζαντινοῦ ἐλέγχου εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἡ χριστιανικὴ κοινωνία ὄφειλε νὰ ἀναπροσαρμοσθῇ εἰς τὴν διακυβέρνησιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Μουσουλμάνων κατακτητῶν. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ νέος οὗτος προσανατολισμὸς ἔπρεπε νὰ συντελεσθῇ ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν. Ἄλλ' οὗτοι εἶχον ἐξαρθρωθῆ. Αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες ὑπέκλυψαν τελικῶς εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Διὰ τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν ἡ ἀπώλεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πηγῆς οἰκονομικῆς ἰσχύος καὶ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ, ὑπῆρξε μεγίστη συμφορὰ. Τὸ κράτος περιῆλθεν εἰς δευτερεύουσαν δύναμιν καὶ μετὰ μακρὰν ἀγωνίαν ἠφανίσθη. Ἡ Γραμματεία τῆς ἐποχῆς ἀπηγεῖ τὰς ἀντιδράσεις καὶ τὸ ἄγχος τῆς κρατουσῆς πνευματικῆς τάξεως. Βεβαίως ἡ κατάρρευσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ὑπῆρξε πρωτίστως τὸ ἐπακόλουθον τῆς ἰσχυρᾶς ἐξωτερικῆς πίεσεως. Ἀλλὰ καὶ λόγοι ἐσωτερικοὶ συνέβαλον εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀντιστάσεως. Ὁρθῶς ὁ συγγραφεὺς τονίζει

μεταξὺ τούτων τὴν σύγκρουσιν τῆς διοικούσης Βυζαντινῆς γραφειοκρατικῆς τάξεως καὶ τῆς Μικρασιατικῆς στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν πρὸς τὰ ἀνατολικά θέματα μετακίνησιν ἀλλοεθνῶν καὶ δισταμένων ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἔθνικῶς πληθυσμῶν, ἰδίᾳ τῶν Ἀρμενίων.

Τί ἀπέμεινεν ἀπὸ τὸν Βυζαντινὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ; Εἰς τὸ τραγικὸν τοῦτο ἐρώτημα ὁ κ. Βρυώνης ἀφιερώνει τὸ ἕβδομον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του. Παρὰ τὰς τεραστίας καταστροφάς, ἔχομεν σημαντικὰ Βυζαντινὰ κατάλοιπα, ἄλλα ἀμέσως ἀντιληπτά, ἄλλα ὀλιγότερον ὄρατά. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ ἐπιζήσασαι μέχρι τοῦ 1922 Ἑλληνικαὶ καὶ χριστιανικαὶ μειονότητες· εἰς τὴν δευτέραν περιλαμβάνονται τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐνσωματώθησαν εἰς τὴν νέαν Τουρκικὴν κοινωνίαν. Ὡς συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς ἱστορικὰς περιπτώσεις ἀφομοιώσεως, ὁ ἔξιλαμισθὲς Βυζαντινὸς πληθυσμὸς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ μέγα μέρος τοῦ λαϊκοῦ του πολιτισμοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ «ἐξεβυζαντίτισε» μερικῶς τὴν ἀνερχομένην κοινωνίαν ἐν τῷ λαϊκῷ της ἐπιπέδῳ (σελ. 444). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἕτερον σκέλος, εἰς τὸ «φυσικὸν κατάλοιπον», τὸ ἐπιβίωσαν δηλονότι Ἑλληνικὸν καὶ χριστιανικὸν στοιχεῖον, ὁ συγγραφεὺς ἀφιερώνει πικρὰς σελίδας εἰς τὸν ἑλληνόφωνον καὶ τὸν τουρκόφωνον Ἑλληνισμόν, τὸν ὁποῖον ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφή καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν ἔρριψαν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Οἱ πληθυσμοὶ οἱ προερχόμενοι ἐκ τοῦ Πόντου, τῆς Καππαδοκίας, τῶν Ἀδάνων, τῆς Ἀγκύρας, τῆς Κασταμώνος, τοῦ Ἰκονίου, τῆς Σεβαστείας, εἶναι κατάλοιπα Βυζαντινά. Οἱ Ἑλληνες τῆς Ἰωνίας καὶ ἄλλων παραλιακῶν περιοχῶν ἀνήκουν εἰς στρώματα μεταβυζαντινὰ καὶ νεότερα.

Ἐννεακόσια ἔτη μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαντζικέρτ καὶ περίπου πενήτηκοντα μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν, ὁ καθηγητὴς κ. Σπ. Βρυώνης, δοκιμώτατος ἐρευνητὴς τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Ἰσλαμικῶν καὶ τῶν Τουρκικῶν πραγμάτων, παρεσκεύασεν εὐρυτάτην σύνθεσιν περὶ τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς ἐρένης τὸ βιβλίον εἶναι ἐξαντλητικόν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐν μεγαλειῶδες ἅμα καὶ ὀδυνηρὸν κεφάλαιον τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἔχει γραφῆ.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 28ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛ. Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΙΑΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΗΛ. Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Συμφώνως πρὸς τὰ θέσμιμα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἄρθρ. 83), κατὰ τὴν τελευταίαν πανηγυρικὴν συνεδρίαν αὐτῆς γίνεται ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ ἔτους, ἐπιδίδονται αἱ ἀπονεμηθεῖσαι τιμητικαὶ διακρίσεις, προκηρῦσσονται νέα ἔπαθλα, ἔτι δέ, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συνεδρίας, ὁ ἀπερχόμενος Πρόεδρος αὐτῆς ἢ ἀνακοινοῖ τὰς ἀνακαλύψεις, μελέτας καὶ γεγονότα τοῦ λήγοντος ἔτους ἢ πραγματεύεται εὐλόπτως δι' ὅλους θέματα τῆς εἰδικότητος αὐτοῦ.

Ἐπέλεξα ὡς θέμα τῆς σημερινῆς μου ὁμιλίας τὸ τῆς «Αἰολικῆς καὶ Ἡλιακῆς Ἐνεργείας», τὸ ὁποῖον ἐθεώρησα ὡς λίαν ἐπίκαιρον καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἀναπτύξω δι' ὀλίγων, ὅσον μοῦ ἐπιτρέπει ὁ χρόνος κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην.

Οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ διεθνῆ προβλήματα γνωρίζουν τὰς σοβαρὰς ἐπιπλοκάς τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ταχεῖα ἀΐξις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς καὶ ἡ ἄνοδος τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου. Ἐχουν ἐπίγνωσιν τοῦ συνεχῶς ἀξαναομένου ἐλλείμματος, τῶν λεγομένων («συμβατικῶν πηγῶν ἐνεργείας»), καὶ, ὡς εἶναι φυσικόν, ἀποδίδουν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν νέων μεθόδων, αἵτινες θὰ δώσουν νέας πηγὰς ἐνεργείας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ ἄνθρωπος χρησιμοποιεῖ σήμερον εἰς μεγάλην κλίμακα διὰ μηχανικοῦς καὶ ἄλλους σκοπούς, δύο ἀξιολόγους πηγὰς ἐνεργείας, τὸν ἄνθρακα καὶ τὸ πετρέλαιον. Τόσον ὅμως τὰ κοιτάσματα τοῦ ἄνθρακος ὅσον καὶ τὰ τοῦ πετρελαίου, τὰ ὁποῖα συσσωρεύθησαν ἐντὸς τοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαφόρων γεωλογικῶν περιόδων, συνεχῶς ἐξαντλοῦνται, χωρὶς νὰ εἶναι ἐπιδεκτικὰ ἀνανεώσεως, γεγονὸς τὸ ὁποῖον, ἐν συνδυασμῶ μὲ τὴν ἀΐξιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ἠνάγκασε καὶ τὰς χώρας ἐκεῖνας, αἵτινες διέθετον ἄλλοτε μεγάλας ποσότητας τού-

των, να εισάγουν πετρέλαια από άλλας χώρας, και κυρίως από τὰς Ἀραβικάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀκόμη πλούσιαι εἰς αὐτά. Ἀλλὰ ἡ συνεχῆς αὔξησις τῆς τιμῆς τοῦ μέλανος τούτου χρυσοῦ ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὁ ἀσκούμενος ὑπ' αὐτῶν ἐκβιασμός, ὡς και τὸ μέγα μειονέκτημα, τὸ ὁποῖον ἔχουν αἱ προαναφερθεῖσαι πηγαὶ ἐνεργείας νὰ ρυπαίνοιν τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, διὰ καυσαερίων και τὰς θαλάσσας διὰ πετρελαίων και νὰ δημιουργοῦν οὕτω κίνδυνον δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας, ἠνάγκασαν τὸν πολιτισμένον κόσμον νὰ στραφῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη, πρὸς ἄλλας πηγὰς ἐνεργείας και μάλιστα πρὸς ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι εἶναι προσιταὶ εἰς ὅλους, ἀνεξάντλητοι και ἀκίνδυνοι.

Μετὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον Πόλεμον ἐγένετο πολὺς λόγος και περὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας εἰς εὐρεῖαν κλίμακα πρὸς βιομηχανικοὺς σκοποὺς.

Ἀλλ' ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, ἐκτὸς τῆς δαπανηρότητός της, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη και ἄλλων προβλημάτων, ὡς εἶναι ἡ ραδιενέργεια και ὁ τρόπος τῆς διαθέσεως τῆς ἐπικινδύνου ραδιενεργοῦ τέφρας και τῶν ἄλλων ἀχρήστων ὑλικῶν και ἀπορριμμάτων τῶν ἀτομικῶν κέντρων.

Ἡ προσοχὴ λοιπὸν ὄλων σήμερον στρέφεται πρὸς τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ὅπως εἶναι αἱ ὕδατοπτώσεις (λευκὸς ἄνθραξ), αἱ παλιρροῖαι (κίανος ἄνθραξ), ὁ ἄνεμος (αἰολικὴ ἐνέργεια), ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια, ἡ θερμοκρασία τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς, ἡ γνωστὴ ὡς γεωθερμικὴ ἐνέργεια και ἡ διαφορὰ θερμοῦτος μεταξὺ τῶν ἐπιφανειακῶν και κατωτέρων στρωμάτων τῶν θαλασσῶν. Τὸ μέγα πλεονέκτημα τῶν πηγῶν τούτων εἶναι ὅτι διὰ χιλιάδας εἰσέτι ἔτη αὐταὶ θὰ παραμείνωσι σχεδὸν ἀμετάβλητοι.

Ἐκ τῶν προαναφερθεῖσῶν φυσικῶν πηγῶν ἐνεργείας, ἐκεῖνη ἣτις ἔτυχε μέχρι τοῦδε μεγάλῃς ἐκμεταλλεύσεως, εἶναι ἡ προερχομένη ἐκ τῶν ὕδατοπτώσεων. Εἰς ὠρισμένας χώρας ἡ χρησιμοποίησις τῆς πηγῆς ταύτης ἐνεργείας παρέχει ἐτησίως ἑκατομμύρια kWh, μὲ προοπτικὴν ἔτι μεγαλυτέρας ἀποδόσεως εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, διότι τὰ ἔργα, ἅτινα κατασκευάσθησαν και κατασκευάζονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἶναι πολυάριθμα, πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν γιγαντιαῖα. Τὸ μειονέκτημα ὁμοῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὕδατος εἶναι ὅτι ἡ ἐν λόγῳ πηγὴ ἐνεργείας ἀπαντᾶται εἰς ὠρισμένας μόνον περιοχάς. Εἰς χώρας μαστιζομένας ὑπὸ τῆς ἀνομβρίας, εἰς χώρας πεδινὰς, ὡς και εἰς τὰ νησιωτικὰ ἐν γένει συγκροτήματα, αὕτη ἡ ἑλλείπει παντελοῦς ἢ, ἐὰν ὑφίσταται, εἶναι πολὺ μικρὰ, ἄνευ δυνατότητος ἐκμεταλλεύσεώς της.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας και ἡ Ἑλλάς ἔστρεψε τὴν προσοχὴν της πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, και τοῦτο παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ χώρα μας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς πλουσία εἰς ρέοντα ὕδατα. Ἠναγκάσθημεν ὁμοῦ νὰ χρησιμοποιήσωμεν

τοὺς ὀλίγους ποταμούς μας διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας πρὸς ἐξοικονόμησιν συναλλάγματος.

Ἐκτὸς τῶν ὕδατοπτώσεων, καὶ ὁ κνανοῦς ἀνθραξ, ὡς ἀπεκλήθη ἢ ἀνεξάντλητος πηγὴ δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ ἡ παλιρροϊκὴ ἐνέργεια, προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων καὶ τεχνικῶν καὶ ἐγένοντο ἔρευναι τινες πρὸς ἀξιοποίησίν της, διότι καὶ αὕτη συνιστᾷ μίαν ἀνεξάντλητον φυσικὴν δυνάμιν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἄφθονος προσφορὰ πετρελαίου ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς ἀνασχέσεως τῶν ἐρευνῶν καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Καὶ ἀποτελεῖ τοῦτο μέγα σφάλμα, διότι ὡς ἀνεφέραμεν, ἀφ' ἑνὸς τὰ πετρέλαια ἐξαντλοῦνται, ἀφ' ἑτέρου ἡ χορήγησίς των ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῆται ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὡς ὄπλον πρὸς ἐπιδίωξιν πολιτικῶν ὠφελημάτων.

Ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ ἀποκτήσῃ μίαν σημαντικὴν ποσότητα ἐνεργείας ἐκ τῶν παλιρροϊῶν, ὡς ὑπέδειξεν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ παλαιότερον ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Αἰγινήτης. Τὸ ρεῦμα τοῦ Εὐρίπου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν τῶν ἰσχυροτέρων παλιρροϊκῶν ρευμάτων, παρουσιάζει μηχανικὸν ὄρον προσφόρου καὶ συμφέροντος, περισσοτέρους ἴσως πάσης ἄλλης περιοχῆς τῆς γῆς, πρὸς βιομηχανικὴν ἀξιοποίησιν. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ μελετηθῇ σοβαρῶς ὡς μία σπουδαία καὶ ἀνεξάντλητος πλουτοφόρος πηγὴ δυνάμεως τοῦ τόπου, ἡ ὁποία, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἔχει καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία στερεῖται ποταμῶν.

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς εὐθηνῆς καὶ ἀνεξάντλητου πηγῆς ἐνεργείας διὰ τὸν πολιτισμένον κόσμον δὲν λύεται κατὰ τρόπον ὀριστικὸν οὔτε καὶ μὲ τὰ παλιρροϊκὰ ρεύματα, ὅπως δὲν λύεται καὶ μὲ τὰς ὕδατοπτώσεις, ἢ μὲ τὴν γεωθερμικὴν ἐνέργειαν* ἢ τῶν ὠκεανῶν, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ὁποίων ἐγένοντο καὶ γίνονται ὠρισμέναι μελέται. Ἡ μόνιμος λύσις τοῦ ἐνεργειακοῦ προβλήματος πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἠλιακὴν καὶ τὴν αἰολικὴν ἐνέργειαν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἀνεξάντλητοι εἶναι καὶ παρέχονται ἀφειδῶς ὑπὸ τῆς φύσεως.

1. Ὁ ἄνεμος ὡς πηγὴ ἐνεργείας.

Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς πλείστας περιοχὰς τῆς γῆς. Ἐκτὸς τῆς ναυσιπλοΐας, ἡ ὁποία διενεργεῖτο ἀπανταχοῦ μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀποκλειστικῶς τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀνέ-

* Ἡ Ἑλλὰς εἶναι τόσον πτωχὴ εἰς πηγὰς ἐνεργείας ὥστε οὐδέμια τούτων πρέπει νὰ παραμένῃ ἀνεκμετάλλευτος. Μεταξὺ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι μέχρι σήμερον παραμελήθησαν εἶναι καὶ ἡ γεωθερμικὴ, ἡ ὁποία ἐν τούτοις, καταλλήλως ἀξιοποιουμένη, δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐνεργείας τῆς Χώρας.

μον, τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον ἐχρησιμοποιήθη εἰς πολλές χώρας ὡς πηγὴ ἐνεργείας καὶ δι' ἄλλους σκοπούς.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον σφύζονται πύργοι, οἵτινες πρὸ 3.000 καὶ πλέον ἐτῶν ἐχρησίμευον ὡς οἰκοδομήματα ἀνεμομόλων, προοριζομένων διὰ τὴν ἄλεσιν τῶν σιτηρῶν καὶ ἄντλησιν τοῦ ὕδατος. Εἰς τὸ Ἀφγανιστὰν σφύζονται τὰ ἐρείπια ἐνὸς πελωρίου οἰκοδομήματος διατρήτου ὑπὸ πολλῶν δεκάδων ὀπῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων εἰσήρχετο ὁ ἄνεμος, κινῶν διὰ τῆς ἐνεργείας του διαφόρους μηχανάς. Ἐπίσης ἀνεμόμυλοι ἐλειτούργουν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὴν Περσίαν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ ἄλλας χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ Σταυροφόροι τοὺς διέδωσαν εἰς τὴν Δύσιν περὶ τὸν 11ον αἰῶνα.

Ἐκτοτε ἡ ἐγκατάστασις ἀνεμομόλων ἐπεξετάθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας, ἢ δι' αὐτῶν ὅμως παραγομένη ἐνέργεια ἐξηκολούθει νὰ εἶναι μικρὰ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἄντλησιν ὕδατος καὶ τὴν ἄλεσιν σιτηρῶν. Καὶ ἔπρεπε νὰ παρέλθουν αἰῶνες, διὰ νὰ στρέψῃ καὶ πάλιν ὁ ἄνθρωπος τὴν προσοχὴν του πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνέμου, ἢ ὁποία ἀπὸ οὐδεμίαν σχεδὸν περιοχὴν τῆς Γῆς ἐλλείπει.

Ἄλλὰ πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὰς εἰς τὸν τομέα τοῦτον συντελεσθείσας προόδους, ἃς ἴδωμεν εἰς γενικὰς μόνον γραμμὰς τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα τῆς δυνάμεως ταύτης.

Τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς αἰολικῆς ἐνεργείας εἶναι ὅτι αὕτη εἶναι ἐξαιρετικῶς μεγάλη καὶ ἀνεξάντλητος. Ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς τῆς Μετεωρολογίας *Brunt* ὑπέλογισεν ὅτι ἡ ὀλικὴ ἐνέργεια τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ τῆς Γῆς δημιουργουμένων ἀερίων ρευμάτων ἀνέρχεται εἰς $3,10^{17}$ *kwh*, ἐκ τῆς ὁποίας ὅμως μέρος μόνον δυνάμεθα νὰ ἀξιοποιήσωμεν.

Κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν Μετεωρολόγον *Willett* ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀνέμου, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἐκ τῶν σχετικῶς κατωτέρων ἀερίων ρευμάτων, εἶναι τῆς τάξεως τῶν $2,10^{10}$ *kwh*, ἤτοι 400 περίπου φορὰς μεγαλυτέρα τῆς ἐκμεταλλευσίμου δυνατικῆς ἰσχύος τῶν ὑδάτων ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Γῆς.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἡ αἰολικὴ ἐνέργεια ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι παρέχεται δωρεάν, ὑπάρχει εἰς πολλοὺς τόπους τῆς Γῆς, τὰ δὲ ἔξοδα ἐγκαταστάσεως ἀνεμομόλων εἶναι σχετικῶς μικρά. Ἐτερον πλεονέκτημα τῶν ἀνεμομόλων εἶναι ὅτι οὗτοι δύνανται νὰ ἐγκατασταθῶσιν ὅπουδήποτε, ἐνῶ τὰ πάσης φύσεως ὑδροδυναμικὰ ἔργα, πρὸς παροχὴν τοῦ λευκοῦ ἀνθρακος, ἐκτελοῦνται μόνον εἰς τὰς ὄχθας τῶν μεγάλων ποταμῶν ἢ λιμνῶν καὶ γενικῶς πλησίον τῶν περιοχῶν τῶν ὑδατοπτώσεων, ἐκ τῶν ὁποίων διὰ νὰ μεταφερθῇ ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως, ἀπαιτεῖται μεγάλη δαπάνη.

Τέλος, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου πλεονεκτεῖ ἔναντι τῶν ὕδατοπτώσεων κατὰ τὸ ὅτι δυνάμεθα, ἀναλόγως τῆς ἀπαιτουμένης ἰσχύος, νὰ ἐγκαταστήσωμεν καὶ τὸν κατάλληλον ἀνεμόμυλον, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ὕδατοπτώσεων, ἔνεκα οἰκονομοτεχνικῶν λόγων, τοῦτο δὲν εἶναι συμφέρον.

Ἀντιθέτως τὸ μειονέκτημα τῆς αἰολικῆς ἐνεργείας εἶναι ὅτι ὁ ἄνεμος δὲν πνέει πάντοτε, ἀλλὰ καὶ ὅταν πνέῃ δὲν ἔχει σταθερὰν ταχύτητα.

Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ἀντλησιν ὕδατος δι' ἔργα ἀρδύσεως καὶ ὑδρεύσεως ἢ δι' ἐναποθήκευσιν τούτου εἰς δεξαμενάς, ἢ δι' ἀποξηράνσεις ἐλῶν, ἢ διὰ τὴν ἄλεσιν καὶ γενικῶς τὴν ἐπεξεργασίαν γεωργικῶν προϊόντων, τότε αἱ ἀξομειώσεις τῆς ἰσχύος τοῦ ἀνέμου δὲν ἔχουν μεγάλην σημασίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδὲν σχεδὸν τεχνικὸν ἐμπόδιον παρουσιάζουν. Τοῦναντίον, ὅταν ἡ ἐν λόγῳ ἐνέργεια πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν ἀγροικιῶν καὶ χωριῶν ἢ μικρῶν πόλεων καὶ δι' ἐνίσχυσιν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων διὰ βιομηχανικοὺς σκοποὺς, ἢ διὰ τὴν ἄμεσον ἀποστράγγισιν τῶν ὑδάτων ἐκ μιᾶς πλημμύρας, τότε παρουσιάζεται τὸ πρόβλημα τῆς ἀποταμιεύσεως τῆς ὑπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ ἀνέμου παραγομένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ὡς καὶ τὸ τῆς ἰσοταχοῦς κινήσεως τοῦ ἀνεμοτροχοῦ.

Μέχρι σχεδὸν τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, οἱ λειτουργοῦντες εἰς πολλὰς χώρας διὰ διαφόρους σκοποὺς ἀνεμόμυλοι εἶχον τὸν τύπον ἐκεῖνον ὅστις ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μηχανικὴ ἀπόδοσις τοῦ συστήματος τούτου ἦτο μικρά, ὁ παλαιὸς οὗτος τύπος ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἄλλων τελειότερων. Πρῶτος ὁ ἀμερικανὸς Halladay ἀντικατέστησε τὰ πτερὰ τοῦ κοινοῦ ἀνεμομόλου διὰ τροχοῦ, ὁ ὁποῖος φέρει πολλὰ πτερύγια μεταλλικά. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦτο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν χρήσει καὶ ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν ἀντλησιν ὕδατος ἐκ φρεάτων, ἀντικατεστάθη πρὸ 40ετίας περίπου ὑπὸ ἕλικος τῆς μορφῆς τῶν ἐλίκων τοῦ ἀεροπλάνου, πολὺ ὅμως μεγαλυτέρων διαστάσεων.

Τὸ πρῶτον ὅμως βῆμα διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου εἶναι ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν ἀνεμολογικῶν συνθηκῶν τῶν περιοχῶν, ὅπου θὰ ἐγκατασταθῶσιν οἱ ἀνεμόμυλοι.

Ἡ μελέτη αὕτη προϋποθέτει τὴν συνεργασίαν μετεωρολόγων, τεχνικῶν καὶ οἰκονομολόγων, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεστήθησαν εἰς πολλὰς χώρας εἰδικαὶ Ἐπιτροπαί.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἴτε ἀπ' εὐθείας ὡς κινητικὴ ἐνέργεια, δι' οὗς σκοποὺς ἀνεφέραμεν προηγουμένως εἴτε διὰ μετασχηματισμοῦ ταύτης διὰ καταλλήλων συνδυασμῶν εἰς ἠλεκτρικὴν. Ὁ τελευταῖος οὗτος τρόπος εἶναι ὁ σημαντικώτερος, ἀλλὰ συνδέεται μὲ πλεῖστα προβλήματα, τὸ σπου-

δαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ τῆς ἀποθηκεύσεως τῆς παραγομένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας.

Ἡ ἐκ τοῦ ἀνέμου παραγομένη ἐνέργεια εἶναι, ὡς ἀνεφέραμεν, ἐλευθέρα τιμῆς καὶ ἀνεξάντλητος, οὐχ ἦπτον ὅμως διὰ μίαν τοιαύτην ἀξιοποίησίν της πρέπει νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν τὰ ἔξοδα ἐγκαταστάσεως καὶ συντηρήσεως, καθὼς καὶ αἱ δαπάναι μεταφορᾶς ἢ ἀποθηκεύσεως τῆς παραγομένης ἐνεργείας, ἵνα διὰ τῆς συγκρίσεως τούτων πρὸς τὸ κόστος τῆς παραγομένης ἐνεργείας διαπιστωθῇ τὸ συμφέρον ἢ μὴ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς αἰολικῆς δυνάμεως. Ἐκ τῶν γενομένων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συγκριτικῶν μελετῶν μεταξὺ αἰολικῶν γεννητριῶν, δηζελοκινητήρων καὶ ὑδροηλεκτρικῶν ἀκόμη ἐγκαταστάσεων προέκυψε τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὴν πλειονότητα τῶν περιπτώσεων τὸ κόστος ἀνὰ kw ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας παραγομένης ἐκ τοῦ ἀνέμου εἶναι κατώτερον ἢ τὸ πολὺ ἴσον πρὸς τὸ κόστος τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον παραγωγῆς ἐνεργείας. Ἀλλά, καὶ ἐὰν ἀκόμη τὸ κόστος τοῦτο ἦτο μεγαλύτερον, ὑπάρχον περιπτώσεις (συναλλαγματικαὶ καὶ ἄλλαι), αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπέβαλλον τὴν χρησιμοποίησιν τῆς αἰολικῆς ἐνεργείας.

Τέλος, πάντα τὰ συναφῆ πρὸς τὴν αἰολικὴν ἐνέργειαν ζητήματα, ἐπιστημονικά, τεχνικά καὶ οἰκονομικά ἀψηχόλησαν κατὰ καιροὺς Ἐθνικὰς καὶ Διεθνεῖς Ἐπιτροπὰς.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν, ἡ Δανία ὑπῆρξε πρωτοπόρος εἰς τὴν συστηματικὴν ἀξιοποίησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς ἐν λόγῳ χώρας, ἡ ἔλλειψις κοιτασμάτων γαιάνθρακος καὶ πετρελαίου καὶ ἡ σπάνις τῶν ὕδατοπτώσεων ἐν αὐτῇ. Πλὴν ὅμως τούτων, καὶ ἡ δημογραφικὴ κατάστασις τῆς χώρας ταύτης, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου. Ἐξαιρέσει τῆς Κοπεγχάγης, αἱ λοιπαὶ πόλεις τῆς Δανίας εἶναι μικραί, τὰ δὲ ἀγροκτήματα καὶ αἱ εἰς αὐτὰ ἀγροικίαι πολυάριθμοι.

Ἡ Δανία σήμερον διὰ τῶν ἀνεμομύλων προσπορίζεται τοῦλάχιστον τὸ 15% τῆς ὅλης ἐνεργειακῆς της οἰκονομίας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ὀλλανδία ἐχρησιμοποίησε τὴν αἰολικὴν ἐνέργειαν εἰς μέγαν βαθμόν, καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολή, ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη ὀφείλει ἐν πολλοῖς τὴν σημερινὴν της εὐημερίαν εἰς τὸν ἄνεμον. Αἱ πρῶται βιομηχαναί τῆς ἐν λόγῳ χώρας ἰδρύθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως χιλιάδων ἀνεμομύλων κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα, ἡ δὲ γεωργικὴ της ἀνάπτυξις ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀνεμομύλους, οἵτινες προσέφερον τὴν ἀναγκαιοῦσαν κινητήριον δύναμιν διὰ τὴν ἀντλησιν τῶν ὑδάτων πρὸς ἀποστράγγισιν τῶν πολυαριθμῶν λιμνῶν καὶ ἐκτεταμένων περιοχῶν, κατακεκλυσμένων ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Τὰ 3/8 τῆς Ὀλλανδίας εὐρίσκονται, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τὴν στάθμην τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπομένως τὰ ὄμβρια

ὕδατα ἢ ἀναβλύζοντα τοιαῦτα εἰς τὰς ἐκτάσεις ταύτας πρέπει νὰ ἀντλοῦνται καὶ νὰ διοχετεύωνται πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἐν μέρει σήμερον ἐπιτελεῖται ὑπὸ τῶν ἀνεμομύλων. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος τῶν ἀνεμομύλων εἰς τὴν χώραν ταύτην κατεδαφίσθη συνεπεῖα τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ γαιάνθρακος καὶ πετρελαίου εἰς τὰς πάσης φύσεως βιομηχανίας καὶ γεωργικὰς ἐγκαταστάσεις, καὶ μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐστράφη καὶ πάλιν ἡ προσοχὴ τῶν Ὀλλανδῶν εἰς τὴν ἀνεξάντλητον αἰολικὴν ἐνέργειαν.

Εἰς τὴν Ρωσίαν αἱ πρῶται προσπάθειαι πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου ἐγένοντο περὶ τὸ 1929 μὲν προοπτικὴν κατασκευῆς ἀνεμομύλων διὰ τὰς γεωργικὰς κυρίως ἐγκαταστάσεις. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδρύθη εἰς Μόσχαν τὸ Κεντρικὸν Ἰνστιτοῦτον τῆς Ἐνεργείας τοῦ Ἀνέμου, ἡ δὲ πρώτη ἐγκατάστασις ἀνεμομύλου ἐγένετο εἰς Βαλακλινα τῆς Κοιμαίας, ἐπὶ μιᾶς ἀποτόμου ἀκτῆς πλησίον τῆς Γιάλτας εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἐπρόκειτο περὶ ἀνεμομύλου μετὰ τροχοῦ διαμέτρου 30 μ. Ἀργότερον παρόμοιοι ἀνεμόμυλοι ἐγκατεστάθησαν καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ρωσίαν καὶ Σιβηρίαν καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου ἐδημιουργήθη νεώτερος τύπος τῆς αὐτῆς διαμέτρου μὲ τὸν πρῶτον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ κίνησις αὐτοῦ ἐρρυθμίζετο αὐτομάτως, ἄνευ τῆς παραμικρᾶς παρακολουθήσεως.

Μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον σοβαρὰ προσπάθεια διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς αἰολικῆς ἐνεργείας κατεβλήθη καὶ εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς τὴν χώραν ταύτην μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κατεσκευάζοντο μόνον μικροὶ ἀνεμόμυλοι, μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν ἀγροικιῶν μὲ μεσολάβησιν φορτίσεως σνσσωρευτῶν καὶ τὴν ἄντλησιν ὕδατος, καὶ δὴ εἰς τὰς μαστιζομένας ὑπὸ τῆς ξηρασίας περιοχάς. Πλὴν ὅμως τῶν μικρᾶς ἰσχύος ἀνεμομύλων, κατεσκευάσθησαν εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἀνεμόμυλοι μεγαλυτέρας τοιαύτης. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 1942 ἡ πολιτικὴ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς αἰολικῆς ἐνεργείας ἤλλαξεν, ἡ δὲ προσοχὴ τῶν τεχνικῶν ἐστράφη εἰς τὴν δημιουργίαν μεγαλυτέρων διαστάσεων ἀνεμομύλων παρεχόντων ἐνέργειαν διὰ βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις.

Ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων κρατῶν καὶ ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἄλλαι χῶραι προέβησαν εἰς δοκιμαστικὰς ἐγκαταστάσεις ἀνεμομύλων.

Ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ ἄνεμος ὡς πηγὴ ἐνεργείας εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν ὑπὸ τῶν ἰστιοφόρων πλοίων, εἴτε εἰς τὴν ξηρὰν διὰ τὴν ἄντλησιν ὕδατος καὶ τὴν ἄλεσιν δημητριακῶν καρπῶν, ἦτοι διὰ δύο σκοπούς, διὰ τοὺς ὁποίους αἱ διακυμάνσεις τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου δὲν ἔχουν οὐσιώδη ἐπίδρασιν.

Πρωτογόνου μορφῆς ἀνεμόμυλοι ἐλειτούργουν ἄλλοτε εἰς πλείστας περιο-

χὰς τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ ὅμως εἰς τὰ παράκτια καὶ ὄρεινὰ τμήματα αὐτῆς, ὡς καὶ εἰς δλόκληρον τὸ νησιωτικὸν συγκρότημά της, ἐνῶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ εἰς τινὰς μεγάλας νήσους, ὅπου ὑπάρχουν σχετικῶς ἱκαναὶ ὕδατοπτώσεις, ἐχρησιμοποιοῦντο ὑδρομύλοι.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Κρήτην, καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Λασηθίου, τὸ ὁποῖον καλλιεργεῖται ἐντατικῶς, λειτουργοῦν διὰ τὴν ἄρδουσαν χιλιάδες ἀνεμομύλων, συμβάλλοντες σπουδαίως εἰς τὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν τοῦ τόπου. Εἰς τὰ πεδινὰ τῆς νήσου Ρόδου ὑπῆρχον ἐπίσης ἐν λειτουργίᾳ ἑκατοντάδες ἀνεμομύλων διὰ τὴν ἄρδουσαν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνεμομύλων τῶν προοριζομένων τόσον διὰ τὴν ἀντλησιν ὕδατος ὅσον καὶ διὰ τὴν ἄλυσιν τῶν σιτηρῶν ἐμειώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἰσθητῶς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐκλείψῃ τελείως.

Ἡ κατεῦθνησις ὅμως πρὸς τὴν ὁποίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλα κράτη, δὲν ἐσημειώθη πρόοδος εἰς τὴν χώραν μας εἶναι ἢ εἰς μεγάλην κλίμακα χρησιμοποίησις τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου διὰ βιομηχανικοὺς σκοπούς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δι' ἡμᾶς ἐνέχει μεγίστην σημασίαν.

Ἡ Ἑλλάς, ἐκτὸς τῶν μικρῶν σχετικῶς ἀποθεμάτων λιγνίτου, στερεῖται πρὸς τὸ παρὸν πετρελαίου, καὶ ὡς ἐκ τούτου μέγα μέρος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διατίθεται διὰ τὴν προμήθειαν τῆς ὕλης ταύτης ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Διὰ τὴν περιστολὴν τῶν δαπανῶν αὐτῶν, εἶναι ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἢ προσοχὴ τῶν ἀρμοδίων Ὑψηροσίων ἐστράφη, ἐκτὸς τῆς ἐντατικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν λιγνιτορυχείων Ἀλιβερίου, Πτολεμαΐδος καὶ Μεγαλοπόλεως, πρὸς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλοκληρωτικὴν καὶ πλήρη ἀξιοποίησιν τῶν ὕδατοπτώσεων, αἱ ὁποῖαι δίδουν τῷ ὄντι μεγάλα ποσὰ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς τὴν Χερσονησιακὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου τὸ πρόβλημα καθίσταται ὀξὺ εἶναι τὸ νησιωτικὸν συγκρότημα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ συνόλω του, διότι καὶ εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἐκ τῶν νήσων δὲν ὑπάρχουν ὕδατοπτώσεις ἱκαναὶ δι' ὑδροδυναμικὴν ἐκμετάλλευσιν, πλην πιθανὸν ὠρισμένων περιοχῶν τῆς Κρήτης.

Θὰ ἦτο ἐπομένως εὐχρῆς ἔργον, ἐὰν ἐμελετᾶτο ἢ ἀξιοποιήσις τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου δι' εὐρύτερους σκοπούς, ἰδίᾳ εἰς τὰ ἀνατολικά παράκτια καὶ ὄρεινὰ τμήματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς νήσους αὐτῆς, μικρὰς καὶ μεγάλας, ἔνθα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ὁ ἄνεμος ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν χρησιμοποίησίν του ἰσχύν.

Ἀλλά, πρὶν φθάσωμεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς σχεδίου ἀξιοποίησεως τῆς αἰολικῆς ἐνεργείας εἰς τὸν τόπον μας, πρέπει προηγουμένως μία ἐπιτροπὴ ἐκ μετεωρολόγων, τεχνικῶν καὶ οἰκονομολόγων νὰ μελετήσῃ τὸ ὑπάρχον

άνεμολογικόν ὕλικόν καὶ νὰ ἀποφανθῇ ἐὰν εἶναι τεχνικῶς καὶ οἰκονομικῶς συμφέρουσα μία τοιαύτη ἐκμετάλλευσις καὶ εἰς ποίας περιοχὰς πρέπει νὰ γίνῃ αὕτη.

2. Ἡ ἡλιακὴ ἐνεργεία.

Πᾶσαι αἱ προαναφερθεῖσαι πηγαὶ ἐνεργείας, ἀκόμη καὶ ἡ αἰολικὴ, δὲν δύνανται νὰ συναγωνισθοῦν τὴν ἡλιακὴν ἐνεργείαν, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἀφθονίας καὶ διαρκείας, ὅσον καὶ οἰκονομικῆς, διότι ἡ ἡλιακὴ ἀκτινοβολία, τῆς ὁποίας βεβαίως ἀπότοκος εἶναι ἡ αἰολικὴ ἐνεργεία, ἀποτελεῖ μίαν τεραστίαν πηγὴν ἐνεργείας, ἣτις ἐπὶ ἑκατομμύρια ἐτῶν θὰ διατηρῆται ἀμείωτος. Διὰ νὰ ἀντιληφθῆτε τὴν κολοσσιαίαν ἐνεργείαν τῆς ἀκτινοβολίας ταύτης, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ ἀποθέματα τῆς Γῆς εἰς ἄνθρακα καὶ πετρέλαιον περικλείουν ποσότητα θερμότητος ἴσην περίπου πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς ἀπὸ τὸν ἥλιον εἰς μίαν μόνην ἡμέραν.

Ὑπελογίσθη ἐπίσης ὅτι τὸ ὀλικὸν ποσὸν τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον φθάνει κατ' ἔτος μέχρι τῆς Γῆς, εἶναι περίπου ἴσον πρὸς 7×10^{17} kWh, ἥτοι κατὰ 30.000 περίπου φορὰς μεγαλύτερον ἐκείνου τὸ ὁποῖον παράγεται σήμερον ὑπὸ ὅλων τῶν ἄλλων μέσων τῶν ἀνθρωπίνων ἐπινοήσεων. Τὸ τεράστιον τοῦτο ποσὸν τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῆς Γῆς, θερμαίνει ταύτην καὶ παράγει διὰ τῆς φωτοσυνθέσεως ὄλας τὰς τροφὰς, καύσιμα καὶ ἐλεύθερον ὀξυγόνον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ.

Παρ' ὅλα ὅμως τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας, αἱ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἀξιοποιήσεώς της προσπάθειαι μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισαν συστηματοποιούμεναι, ἂν καὶ κατὰ καιροὺς ἐγένοντο ἀπόπειραί τινες ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἤδη.

Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ πρώτη σκέψις διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας ἐγεννήθη εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν χῶρον.

Ὁ Ἀρχιμήδης τῷ 212 π.Χ. τῇ βοηθείᾳ κατόπτρων συνεκέντρωσε τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἐπὶ τῶν ἰστίων τοῦ πολιορκουμένου τὰς Συρακούσας ἐχθρικοῦ στόλου καὶ ἐπυρπόλησεν αὐτά.

Ὁ Ἡρων ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐπενόησεν ἐξ ἄλλου διαφόρους συσκευὰς, αἱ ὁποῖαι ἐτίθεντο ἐν λειτουργίᾳ εὐθὺς ὡς αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες προσέπιπτον ἐπ' αὐτῶν.

Τὰ κοῖλα ἀργυρᾶ κάτοπτρα, τὰ ὁποῖα κατέλιπον οἱ Incas καὶ οἱ κνρτοὶ φακοὶ ἐκ Χαλαζίου οἱ εὐρεθέντες εἰς τὰ εἰρεῖπια τῆς NINEYI, ἐχρησιμοποιοῦντο πιθανῶς διὰ τὴν ἀφήν ἱερῶν πυρῶν τῇ βοηθείᾳ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Στοκχόλμης ἐκτίθεται εἰς ἡλιακὸς φούρνος χρονολο-

γούμενος ἀπὸ τοῦ 1612, τοῦ ὁποῖου ἡ λειτουργία ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἡλιακὴν ἀκτινοβολίαν.

Ὁ Lavoisier, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησεν ἀπὸ τοῦ 1772 τὴν ἡλιακὴν ἐνέργειαν δι' ἐπιστημονικοῦς σκοποῦς, εἶναι ἴσως ὁ ἐφευρέτης τοῦ καλουμένου σήμερον ἡλιακοῦ φούρνου.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα πολλοὶ ἐπιστήμονες ἐπενόησαν διαφόρους συσκευάς, αἱ ὁποῖαι ἐλειτούργησαν τῇ βοηθείᾳ κινουμένων κατόπτρων, τὰ ὁποῖα συνεκέντρωναν τὰς ἀκτῖνας τῶν ἐπὶ συστήματος μελανῶν σωλήνων, ἐντὸς τῶν ὁποίων διωχετεύετο ὕδωρ, τὸ ὁποῖον τελικῶς μετετρέπετο εἰς ἀτμόν.

Τέλος, ἡ μεγάλη «ἀτραξιὸν» τῆς Παρισιωῆς ἐκθέσεως τοῦ 1878 ἦτο μία ἀτμομηχανὴ λειτουργοῦσα μὲ τὴν θερμότητα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Σήμερον χιλιάδες μικραὶ οἰκίαι εἰς πλείστους τόπους τῆς Ὑδρογείου θερμαίνονται καὶ ψύχονται εἴτε ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας εἴτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄλλα παραδεδεγμένα συστήματα θερμάνσεως. Ὑπάρχουν ἑκατοντάδες χιλιάδων συσκευαὶ οἰκιακῆς χρήσεως λειτουργοῦσαι εἰς πλείστας χώρας τῇ βοηθείᾳ τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας, ὅπως εἶναι τὰ ἡ λ ι α κ ἄ ψ υ γ ε ῖ α, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ψύξις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, αἱ ἡ λ ι α κ α ἰ κ ἄ μ ι ν ο ι, αἱ ὁποῖαι ἐκμεταλλεύονται τὴν ἡλιακὴν ἀκτινοβολίαν τῇ βοηθείᾳ συστήματος παραβολικῶν κατόπτρων καὶ ἀνακλαστικῶν ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν, ἡλιακοὶ θερμοσίφωνες, μικροὶ φορητοὶ βραστήρες ὕδατος, ἀκόμη καὶ ἀναπτῆρες καὶ ξυριστικαὶ μηχαναί. Ἐκτὸς τῶν μικρῶν τούτων συσκευῶν εἰς τὰ Γαλλικὰ Πυρρηναῖα λειτουργεῖ μέγας ἡλιακὸς κλίβανος κατασκευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Centre National de la Recherche Scientifique, εἰς δὲ τὴν βᾶσιν Holleman τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς λειτουργεῖ καὶ ἕτερος τοιοῦτος γιγαντιαῖος κλίβανος.

Τελευταίως, ὁ καθηγητὴς Ἔρικ Φάρμπερ, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρίδος, κατεσκεύασε συσκευὴν, ἡ ὁποία συλλέγει τὴν ἡλιακὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν μετατρέπει εἰς ἠλεκτρικὴν, ἀκόμη καὶ μὲ οὐρανὸν νεφελώδη. (*)

(*) Κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐξεφωνήθη ὁ λόγος οὗτος ὁ ἡμερησίος τύπος ἀνέγραψε τὴν ἐπομένην εἶδησιν ἐξ *H.P.A.* :

Πρὶν παρέλθῃ πολλὸς χρόνος, ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια θὰ διαδραματίξῃ, εἰς Ἑνωμένας Πολιτείας, ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐνεργειακῆς κρίσεως, ὡς συνάγεται καὶ ἐξ ἀνακοινώσεως τῆς Ὑπηρεσίας Ἀεροναυτικῆς καὶ Διαστήματος, καθ' ἣν τὸ νέον γιγαντιαῖον κτίριον τοῦ Διαστημικοῦ Κέντρου τοῦ Λάνγκλεϋ, εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Βιργινίας, πρόκειται νὰ θερμαίνεται τὸν χειμῶνα καὶ νὰ κλιματίζεται τὸ καλοκαῖρι μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας.

Τὸ κτίριον αὐτό, ἐμβαδοῦ 400 περίπου τετραγωνικῶν μέτρων, εἶναι τὸ μεγαλύτερον,

Ἐξ ἄλλου τῆ βοήθεια τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἐπιτυγχάνεται ἡ λήψις ἀπεσταγμένου ἢ ποσίμου ὕδατος διὰ τῆς ἀφαλατώσεως θαλασσίων ἢ ὑφαλμύρων ὑδάτων. Εἰδικαὶ συσκευαὶ ἔχουν πρὸς τοῦτο κατασκευασθῆ, ἐντὸς τῶν ὁποίων γίνεται ἐξάτμισις τοῦ θαλασσίου ἢ ἀλμυροῦ ὕδατος διὰ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας καὶ ἔπειτα ψύξις τῶν ὑδρατμῶν καὶ συλλογὴ τοῦ προκύπτοντος ὕδατος. Τοιαῦται συσκευαὶ λειτουργοῦν εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Ὑδρογείου, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ γλυκὸ ὕδωρ σπανίζει, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐλειτούργησαν ἢ λειτουργοῦν εἰς τὰς νήσους Πάμμον, Νίσυρον, Σύμην, Αἴγιαν, Σαλαμίνα, Κίμωλον, Κεφαλληνίαν (Φισκάρδο καὶ Καραβόμυλοι), Ἰθάκην (Κιόνιον) καὶ Καστελόριζον.

Τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἡλιακὰς συσκευὰς ἀνεξωογονήθη μὲ τὰς διαστημικὰς πτήσεις, τὰ προγράμματα τῶν ὁποίων ἔδωσαν σημαντικὴν ὠθησιν πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἐκ τοῦ ἡλίου, διότι τὰ περισσότερα ὄργανα τῶν τεχνητῶν δορυφόρων λειτουργοῦν διὰ τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας, ὅπως καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας λειτουργοῦν αἱ διάφοροι συσκευαὶ αἱ ἐγκατασταθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀστροναυτῶν ἐπὶ τῆς Σελήνης.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀπλᾶ πειράματα διὰ τὴν λύσιν ἐνὸς τόσον σοβαροῦ προβλήματος, ὡς εἶναι τὸ τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων ἐπελήφθησαν τοῦ θέματος τούτου αἱ Κυβερνήσεις καὶ ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος.

Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ πολιτισμένου κόσμου ἰδρῦθησαν Ἐπιστημονικαὶ Ἐταιρεῖαι, Κρατικαὶ Ἐπιτροπαὶ καὶ Κέντρα Ἐρευνῶν σχετικὰ μὲ τὴν μελέτην τόσον τῆς ἡλιακῆς ὅσον καὶ τῆς αἰολικῆς ἐνεργείας. Ἐν Ἑλλάδι μία ὁμὰς ἐπιστημόνων ἰδρυσε τὸ 1956 Ἐπιστημονικὴν Ἐταιρείαν Ἑλιακῆς καὶ Αἰολικῆς Ἐνεργείας τῆ πρωτοβουλία τῆς ὁποίας συνεκλήθη ἐν ἔτει 1961 ἐν Σουνίῳ Διεθνὲς Σεμινάριον σχετικὸν μὲ τὰ θέματα ταῦτα. Μία σημαντικὴ ἀπόφασις τοῦ Σεμιναρίου ἐκεῖνου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἰδρυσιν ἐν Ἑλλάδι Διεθνoῦς Κέντρον Ἑλιακῶν καὶ Αἰολικῶν Ἐφαρμογῶν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἀνανεωθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων θὰ ὀδηγήσῃ εἰς

μέχρι στιγμῆς, εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν κλιματισμὸν τοῦ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον χάρις εἰς τὸν ἥλιον πέραν δὲ τούτου ἐπίσης χάρις εἰς τὴν ἡλιακὴν ἐνέργειαν, θὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ συνεχῆς ροὴ θερμοῦ ὕδατος δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας τῶν ὑπηρεσιῶν, αἵτινες θὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ νέον κτίριον.

Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἡμερησίου τύπου πληροφοροῦμεθα ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν θὰ διατεθοῦν προσεχῶς εἰς τὸ ἐμπόριον («ἡλιακοὶ ἄβακες»), οἱ ὁποῖοι θὰ παράγουν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν ἀκόμη καὶ ὑπὸ οὐρανὸν νεφελώδη. Οὗτοι θὰ εἶναι ὅμοιοι, ἀλλὰ μικρότεροι ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦνται ἤδη εἰς τὰ διαστημώπλοια διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν των μὲ ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν.

τήν Ίδρυσιν Διεθνοῦς Ἐρευνητικοῦ Κέντρου παρὰ τῷ Ἰνστιτούτῳ Ὁκεανογραφικῶν καὶ Ἀλιευτικῶν Ἐρευνῶν.

Εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ὁ Λευκὸς Οἶκος συνέστησεν Ἐπιτροπὴν ἐξ εἰδικῶν ἐπιστημόνων διὰ τὴν μελέτην τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη τοῦ Λευκοῦ Οἴκου ἀπεφάνθη ὅτι ὁ Ἥλιος ἠμπορεῖ νὰ καλύψῃ τὸ ἐν πέμπτον τῶν ἀναγκῶν τῶν ΗΠΑ εἰς ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν μετὰ τὸ ἔτος 2.000. Τοῦτο ὅμως θὰ γίνῃ μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ διεξαχθοῦν ἐντατικαὶ ἔρευναι διὰ τὴν ἐξεύρεσιν πρακτικῶν καὶ οἰκονομικῶς ἀξιοποιησίμων μεθόδων μετατροπῆς τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας εἰς ἠλεκτρικὴν. Τὰ τεχνικὰ προβλήματα, σημειώνει ἡ προεδρικὴ Ἐπιτροπὴ, εἶναι μὲν πολλά, ὅχι ὅμως δυσεπίλυτα. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἐντατικὴ προσπάθεια θὰ ἀποφέρῃ καρπούς, ἕως καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 2.000.

Μία Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Εἰδικῆς Ὑπερρεσίας Ἀεροναυτικῆς καὶ Διαστήματος τῶν ΗΠΑ συνιστᾷ τὴν περαιτέρω ἔρευναν τοῦ θέματος τούτου καὶ προτείνει 10ετὲς πρόγραμμα ἀναπτύξεως διὰ τὴν πρακτικὴν ἀξιοποίησιν τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας ὡς ὑποκαταστάτου ἄλλων καυσίμων μὲ δαπάνην τῆς τάξεως τῶν 3,5 δισεκατομμυρίων δολλαρίων.

Μία Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ NATO διὰ τὴν Ἀντιμετώπισιν τῶν Προβλημάτων τῆς Συγχρόνου Κοινωνίας ἔθεσε τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ὡς νέον στόχον τῆς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἡλιακῆς καὶ γεωθερμικῆς ἐνεργείας.

Ἄς προστεθῇ ἐνταῦθα ὅτι αἱ ΗΠΑ ἐπρότειναν διὰ πρώτην φορὰν τὴν διεξαγωγὴν συστηματικῶν ἐρευνῶν διὰ τὴν ἐμπορικὴν ἀξιοποίησιν τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας, κατὰ τὴν διάρκειαν συζητήσεων τεχνικῶν ἐμπειρογνομῶνων ἐννέα χωρῶν τοῦ NATO τὸν παρελθόντα Ἰούλιον.

Τέλος, ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ συνεκάλεσεν εἰς Παρισίους, τὸν παρελθόντα Ἰούλιον, διεθνὲς Συνέδριον μὲ θέμα («Ὁ Ἥλιος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου»). Διὰ πρώτην φορὰν ἄνω τῶν 600 ἐπιστημόνων ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας τῆς γῆς ἔθεσαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν των ὑπ' ὄψιν τῶν ἄλλων εἰδικῶν συναδέλφων των, ἀντήλλαξαν γνώμας σχετικὰς πρὸς τὴν πορείαν τῶν περαιτέρω ἐρευνῶν των, καὶ γενικώτερον ἔθεσαν τὰς βάσεις μιᾶς στενῆς συνεργασίας εἰς εὐρεῖαν κλίμακα. Τὰ συζητηθέντα ἐπὶ μέρους θέματα ἦσαν : «Ὁ ἥλιος καὶ ἡ ζωὴ», «ὁ ἥλιος καὶ ἡ ἐνέργεια», «ὁ ἥλιος καὶ ἡ κατοικία». Εἰς μῆνυμά του πρὸς τὸ Συνέδριον τοῦτο ὁ διαστημικὸς ἐπιστήμων Βέρνερ φὸν Μπράουν ἀνέφερεν ὅτι («ἡ ἀνθρωπότης εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐγὴν μιᾶς νέας ἐποχῆς, ποὺ θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ἡλιακὴ ἐποχὴ»).

Ἐξ ὅλων τῶν προαναφερθέντων ἀντελήφθητε ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἤρchiσε κινούμενος πολὺ ἀργὰ διὰ τὴν λύσιν ἐνὸς προβλήματος, ἐκ τῶν βασιικωτέρων τῆς ζωῆς

του, διότι αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιτεύξεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην μόνον ὡς ἀπλᾶ πειράματα δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶν.

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ Ἐπιστήμη ἔλυσεν ἱκανοποιητικῶς καὶ τὰ πλέον δυσχερῆ προβλήματα, ἐν τῶν ὁποίων ἦτο τὸ τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν Σελήνην. Νὰ εἶμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ εἰς τὸ φλέγον ζήτημα τῆς ἐνεργείας θὰ δώσῃ τὴν δέουσαν λύσιν, ἢ δὲ λύσις αὕτη θὰ ἀναζητηθῆ ὅπωςδήποτε εἰς τὸν «φαεσίμβροτον» Θεὸν τῶν ἀρχαίων προγόνων μας, τὸν Ἥλιον, τὴν ἀκένωτον αὐτὴν πηγὴν τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας.

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1973 *

Υ Π Ο

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶναι τὸ ἀνώτατον πνευματικὸν Ἰδρυμα τοῦ τόπου. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ πνευματικὴ παραγωγή τοῦ τόπου προσδιορίζεται ὑπ' αὐτῆς, σημαίνει ὅμως, ὅτι ἡ πνευματικὴ δημιουργία κυρίως ἀπὸ αὐτὴν κατὰ καθῆκον κρίνεται καὶ ἀξιολογεῖται. Λαμβάνομεν κατ' ἔτος περισσότερα βιβλία ἀπ' ὅσα εἶναι αἱ ἡμέραι τοῦ ἔτους πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν γραφόντων ἔχει καταστῆ συνείδησις, ὅτι ἡ Ἀκαδημία εἶναι πράγματι ἀνωτάτη πνευματικὴ ἀρχή. Ὅλοι οἱ γράφοντες εἴτε εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου ἀνήκουν, εἴτε εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἀποβλέπουν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, δηλαδὴ εἰς τὸν καλὸν λόγον τῆς Ἀκαδημίας περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου των. Βεβαίως λοιπὸν σὺν τῷ χρόνῳ ρίπτει ἡ Ἀκαδημία τὰς ρίζας τῆς εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ συνόλου, τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τὴν σημερινὴν συνεδρίαν τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας φανεροῦται ὡς πρὸς πολλὰς αὐτῆς πτυχὰς κατὰ τρόπον ἐπίσημον. Κυρίως κατ' αὐτὴν ἀνακοινοῦνται τὰ πλεῖστα τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀπονεμομένων τιμητικῶν διακρίσεων, γίνεται δὲ σύντομος ἀπολογισμὸς τοῦ ὅλου ἔργου τῆς.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἐξελέγη ὡς τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν ἔδραν *Ἐφηρμοσμένων Θετικῶν Ἐπιστημῶν (Γεωργικῶν Ἐπιστημῶν)* ὁ Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς κ. **Νικόλαος Ρουσσόπουλος** καὶ ἐδημοσιεύθη τὸ Διάταγμα περὶ κυρώσεως τῆς ἐκλογῆς του. Ἐπίσης ἐδημοσιεύθησαν τὰ Διατάγματα, δι' ὧν

* Ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου 1973.

ἐκυρώθησαν ἡ ἐκλογή τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου κ. **Περικλέους Θεοχάρη** ὡς τακτικοῦ μέλους εἰς ἐτέραν ἔδραν *Ἐφηρμοσμένων Θετικῶν Ἐπιστημῶν (Τεχνικῶν Ἐπιστημῶν)*, καθὼς καὶ ἡ ἐκλογή τῶν ἀκολούθων ἀντεπιστελλόντων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας :

1) **Ἰωάν. Ἀργύρη**, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου τῆς Στουτγάρδης καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ Ὑπολογιστικοῦ Κέντρου.

2) **Pierre de la Coste - Messeliere**, μέλους τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιγραφῶν καὶ Γραμμάτων.

3) **Rudolf Pfeiffer**, ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, καὶ

4) **Βάσου Καραγιώργη**, Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Λευκωσίας.

Ἐξ ἄλλου κατὰ τὸ τρέχον ἔτος προεκηρύχθη ἡ πλήρωσις ἕξ (6) τακτικῶν ἐδρῶν τῆς Ἀκαδημίας :

1) *Φυσικῶν Ἐπιστημῶν*

2) *Κλασσικῆς Φιλολογίας*

3) *Λογοτεχνίας*

4) *Ἀρχιτεκτονικῆς*

5) *Θεολογίας καὶ*

6) *Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.*

Δυστυχῶς ὅμως ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν δὲν ἐξεδόθησαν εἰσέτι τὰ Διατάγματα περὶ κυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἄλλων ἐκλεγέντων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τακτικῶν μελῶν, ξένων ἐταίρων καὶ ἀντεπιστελλόντων μελῶν. Ἐπανειλημμένως ἡ Ἀκαδημία ὑπέμνησεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκδόσεως τῶν σχετικῶν Διαταγμάτων δίχως μέχρι σήμερον νὰ καταστῆ τοῦτο δυνατόν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι οἱ ξένοι ἐταῖροι καὶ τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη, ἵνα μὴ ὀμιλήσωμεν διὰ τὰ τακτικὰ μέλη, εἶναι ἐξέχουσαι προσωπικότητες, ἐξαίρετοι ἐπιστήμονες καὶ θερμοὶ φίλοι τῆς χώρας μας.

Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ σήμερον ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, τὴν εὐχὴν ὅπως ἐκδοθῶσι τὰ σχετικὰ διατάγματα.

Ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῆς Ἀκαδημίας ἀπουσιάζουν τὴν στιγμὴν αὐτὴν τέσσαρα τακτικὰ μέλη, τὰ ὁποῖα ἀπέσπασεν ὁ θάνατος. Κατὰ σειρὰν χρόνου θανάτου τὰ ἀείμνηστα μέλη εἶναι ὁ Ἡλίας Βενέζης, ὁ Βασίλειος Μαλάμος, ὁ Γεώργιος Πανταζῆς καὶ ὁ Γεώργιος Κοσμετάτος.

Ὁ Ἡλίας Βενέζης κατέστη ὁ κατ' ἔξοχὴν ἐθνικὸς πεζογράφος τῆς γενεᾶς μας. Μὲ τὰ δύο του κυριώτερα ἔργα, δηλαδὴ τὴν «Αἰολικὴν Γῆν» καὶ τὸ «Νούμερο 31328», ὁ Βενέζης ἐφώτισε τὸν ἐθνικὸν ὀρίζοντα εἰς χρόνους ἐξόχως ζοφεροὺς καὶ διὰ τοῦτο ἡ λογοτεχνικὴ του ἀξία εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἐθνικὴν μοῖραν καὶ δόξαν. Ὁ Αἰβαλιώτης Βενέζης ἔθηκε τὴν τέχνην του, τὸ δῶρον ποῦ τοῦ ἔδωκε ὁ Θεός, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἑθνους δίχως ποτὲ νὰ νοθεύσῃ ἢ νὰ προδώσῃ τὴν τέχνην.

Ὁ Βασίλειος Μαλάμος διεκρίθη ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν σπουδῶν του ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὸ ἐρευνητικὸν του πνεῦμα. Ἀνεδείχθη ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀμβούργου καὶ ἐγένετο διευθυντὴς τῆς τετάρτης παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἀκολούθως δὲ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς θεραπευτικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς τὸ νεόδμητον Μαιευτήριον «Ἀλεξάνδρα». Τὴν κλινικὴν ταύτην ὁ Μαλάμος ἀνέδειξεν εἰς πρότυπον Θεραπευτικὸν Ἰδρυμα καὶ συνεχέντρωσε πέριξ αὐτοῦ ἐξαιρετοὺς νέους ἰατροὺς, οἱ ὁποῖοι θὰ τιμοῦν τὴν μνήμην του διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διδαγμάτων του.

Ὁ Γεώργιος Πανταζῆς, λαβὼν τὸ πτυχίον τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐμελέτησε τὰς βιολογικὰς ἐπιστήμας ἐν Μονάχῳ, ἔνθα καὶ ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ. Τυχὼν ὑποτροφίας τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἐμελέτησε τὴν πανίδα τῆς Μεσογείου εἰς τὸν ζωολογικὸν σταθμὸν τῆς Νεαπόλεως. Διὰ νεωτέρας ὑποτροφίας προερχομένης ἀπὸ τὴν Rockefeller Foundation εἰργάσθη εἰς τὸν ἀνθελονοσιακὸν ἀγῶνα. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ζωολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἐν συνεχείᾳ δὲ κατέλαβε τὴν ἔδραν τῆς βιολογίας.

Καὶ τὰ τρία ὡς ἄνω ἀείμνηστα τακτικὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς των δημιουργίας.

Ὁ Γεώργιος Φωκᾶς Κοσμετᾶτος ὑπῆρξεν ἕκτακτος Καθηγητὴς τῆς ἱστολογίας καὶ ἐμβρυολογίας εἰς τὴν Ἱατρικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μετέπειτα τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογίας. Τὸ ἔτος 1929 ἐξελέγη πρόεδρος καὶ τὸ 1945 τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἄξιος ἀπὸ μορφώσεως καὶ χαρακτηρὸς συνεδύαζεν εἰς ἀρμονικὴν ἐνότητα τὴν δημιουργικὴν φαντασίαν τοῦ θετικοῦ πνεύματος τοῦ φυσιοδίφου, ἡ δὲ εἰδικότης τὴν ὁποίαν ἐθεράπευσεν ὑπῆρξεν ἡ κορυφὴ τῆς πυραμίδος εἰς ἣν ἀνῆλθεν, ὡς ἐπιστέγασμα καθολικῆς, συνάμα βαθείας μορφώσεως καὶ ὑψηλοῦ ἠθους.

Πόσον βαθείας ρίζας ρίπτει ἡ Ἀκαδημία εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἕθνους καταφαίνεται ὅτι εἰς τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν δωρεὰς καὶ ἀθλοθεσίας προσετέθησαν ἐφέτος καὶ ὀκτὼ (8) νέαι, αἱ ἀκόλουθοι :

1) Ἡ Κυρία *Ἑλλη Μαλάμου* ἠθλοθέτησε βραβεῖον, προκηρυσσόμενον ἀνά διετίαν, ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐκ δρχ. 50.000 ἐκάστοτε, πρὸς βράβεισιν τῆς καλλιτέρας μελέτης, ἐκδεδομένης ἢ ἀνεκδότου, ἐρευνητικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὸ πεδῖον τῆς πυρηνικῆς ἱατρικῆς, ἥτοι ἐπὶ θέματος ἀναλόγου πρὸς τὸν κλάδον τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφιερωθῆ ὁ ἀείμνηστος σύζυγός της καὶ συνάδελφος ἀκαδημαϊκὸς *Βασίλειος Μαλάμος* κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν.

Τὸ χρηματικὸν ἔπαθλον τοῦ βραβείου ηὔξήθη εἰς δρχ. 100.000 τῇ εὐγενεῖ συμβολῇ τοῦ κ. *Σπύρου Μαλάμου* καὶ τῆς Κυρίας *Λίνας Τσαλδάρη*.

Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι καὶ ὁ κ. *Γεώργ. Χανδρῆς* ἐδώρησεν, εἰς μνήμην τοῦ ἀποβιώσαντος Βασιλ. Μαλάμου, ποσὸν δρχ. 15.000, ἵνα τοῦτο διατεθῆ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἀκαδημίας.

2) Ὁ *Μητροπολίτης Ἀξώμης Κύριος Μεθόδιος Φούγιας* ἠθλοθέτησε βραβεῖον ἐξ 100.000 δραχμῶν, διὰ τὴν συγγραφὴν ἔργου, ἐπιλεγησομένου ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀξώμης.

3) Ὁ Δῆμος Ρόδου ἠθλοθέτησεν, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 25ετίας ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἐνσωματώσεως τῆς Δωδεκανήσου, δύο βραβεῖα ἐξ 150.000 δραχ. ἕκαστον, διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς νήσου Ρόδου ἀπὸ τῆς περιελεύσεως αὐτῆς εἰς τοὺς Ἴππώτας τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ μέχρι τῆς καταλήψεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἴταλῶν.

4) Ὁ κ. Νικόλαος Λινάρδος ἠθλοθέτησε βραβεῖον δραχ. 50.000, διὰ τὴν συγγραφὴν μελέτης περὶ τῆς ἱστορίας τῶν χωρίων καὶ τῶν συν-οικισμῶν τῆς περιοχῆς Ἀνατολικῆς Αἰγιαλείας.

5) Ἡ κυρία Αἰλὺ Δράκου ἠθλοθέτησε βραβεῖον δραχ. 60.000 εἰς μνήμην Ἀλέκου Δράκου, διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης με θέμα τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καποδιστριαίου.

6) Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐδώρησε ποσὸν δραχ. 15.000, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ διατεθῇ διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας.

Ἰδιαιτέρα ὁμως μνεῖα πρέπει νὰ γίνῃ ἐνταῦθα δύο μεγάλων δωρεῶν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν :

Ἡ Κυρία Εἰρήνη Ἀλιβιζάτου παρητήθη, ὑπὲρ τῆς Ἀκαδημίας, τῆς ἐπικαρπίας τοῦ ἐπὶ τῶν ὁδῶν Μητροπόλεως καὶ Βουλῆς ἀκινήτου. Τὴν ἐπικαρπίαν εἶχεν αὕτη δυνάμει τῆς διαθήκης τοῦ συζύγου της ἀειμνήστου Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου. Ἦδη τὸ ἀκίνητον περιῆλθεν εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἡ Ἀκαδημία θὰ προβῇ εἰς τὴν ἄμεσον ἀξιοποίησιν τοῦ ἀκινήτου τούτου, ἐκφράζει δὲ καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας της εἰς τὴν κυρίαν Εἰρήνην Ἀλιβιζάτου.

Ὁ κ. Δημήτριος Γεωργακάς, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βορείου Dakota τῶν ΗΠΑ, ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν λεξικογραφικὴν ὕλην τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τριῶν ἑκατομμυρίων (3.000.000) δελτίων, στεγαζομένην ἤδη εἰς εἰδικὸν Λεξικογραφικὸν Κέντρον τοῦ ἀνωτέρω Πανεπιστημίου καὶ συγκεντρωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ

τὴν σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν ἐνὸς πλήρους ἑλληνοαγγλικοῦ Λεξικοῦ καὶ μελλοντικὴν ἔρευναν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, λογοτεχνίας καὶ συναφῶν κλάδων ἐρεύνης ὡς καὶ διὰ τὴν ἐνδεχομένην σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ πρώτου Ἑλληνοελληνικοῦ Λεξικοῦ τῆς ὁμιλουμένης καὶ καλλιεργημένης Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης (τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἐπιστήμης). Ἡ ὡς ἄνω λεξικογραφικὴ ὕλη, ἣτις ἀναμένεται νὰ ἀνέλθῃ εἰς τρία καὶ ἡμισυ ἑκατομύρια (3.500.000) δελτία, θὰ παραδοθῆ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1983 καὶ 1985. Ἡ Ἀκαδημία ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν ἱκανοποίησίν της τόσον διὰ τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Γεωργακᾶ ὅσον καὶ διὰ τὴν δωρεάν.

Εἰς τὴν Κεντρικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας εἰσήχθησαν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1160 τόμοι ἑλληνικῶν βιβλίων καὶ περιοδικῶν καὶ 632 ξένων.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἐγένοντο εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Ἀκαδημίας ἑπτὰ ἀνακοινώσεις τακτικῶν καὶ ἀντεπιστελλόντων μελῶν καὶ εἴκοσι ἕξ ἀνακοινώσεις τρίτων. Ὡσαύτως ἐξεφωνήθησαν ἐννέα ὁμιλίας ἐκ μέρους τακτικῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ Ἀκαδημία ἐώρτασεν ἐφέτος τὴν ἐπέτειον τῆς συμπληρώσεως τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ποιητοῦ *Κωστῆ Παλαμᾶ* εἰς ἔκτακτον δημοσίαν συνεδρίαν καθ' ἣν ὠμίλησαν, μετ' εἰσήγησιν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, οἱ ἀκαδημαῖκοι κ.κ. **Γ. Ἀθανασιάδης Νόβας καὶ Πέτρος Χάρης**.

Ἐπίσης ἡ Ἀκαδημία ἐώρτασε τὴν ἐπέτειον τῆς συμπληρώσεως 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου ἀστρονόμου *Νικολάου Κοπερνίκου*. Ἐπραγματοποιήθη εἰδικὴ ἔκτακτος δημοσία συνεδρία τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἀκαδημίας, καθ' ἣν ὁ ἀκαδημαῖκος κ. **Ι. Ξανθάκης** ὠμίλησε περὶ τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου σοφοῦ.

Ὡσαύτως ἐγένοντο τὰ ἀκόλουθα ἐπιστημονικὰ μνημόσυνα: α) τοῦ ἀκαδημαῖκοῦ *Ἰωάν. Σπυροπούλου* (μὲ ὁμιλητὴν τὸν ἀκαδημαῖκὸν κ. **Μιχαὴλ Στασινόπουλον**), β) τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας *Σοφίας Ἀντωνιάδου* (μὲ ὁμιλητὴν τὸν ἀκαδημαῖκὸν κ. **Διον. Ζακυ-**

θηνόν) και γ) τοῦ Ἐπιτίμου μέλους τῆς Ἀκαδημίας *Γεωργ. Παπανικολάου* (μὲ ὀμιλητὴν τὸν ἀκαδημαϊκὸν κ. **Νικ. Λοῦρον**).

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἡ Ἀκαδημία ἐξεπροσωπήθη εἰς τὰς ἐορτὰς ἐπὶ τῇ 107ῃ ἐπετείῳ τοῦ ὀλοκαυτώματος ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἀρχαδίου διὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. **Περ. Θεοχάρη**.

Ἐπίσης ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐξεπροσωπήθη εἰς τὰ ἐξῆς διεθνῆ συνέδρια :

Εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ συνελθοῦσαν ἐτησίαν γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Διεθνοῦς Ἀκαδημαϊκῆς Ἐνώσεως, ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. **Διον. Ζακυθινοῦ** καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως αὐτῆς κ. **Ι. Θεοδωρακοπούλου**.

Εἰς τὴν ἐν Παρισίοις συνελθοῦσαν σύνοδον τοῦ Προεδρείου τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Ἀκαδημιῶν, καθὼς ἐπίσης εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ συνελθὸν Συνέδριον Εὐρωπαϊκῶν Ἀνταλλαγῶν εἰς τὰς Ἀνθρωπιστικὰς καὶ Κοινωνικὰς Ἐπιστήμας, ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως αὐτῆς κ. **Ι. Θεοδωρακοπούλου**.

Εἰς τὸ ἐν Βάρνα συνελθὸν 15ον Παγκόσμιον Συνέδριον Φιλοσοφίας, τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ἐξεπροσώπησεν ὡσαύτως ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς αὐτῆς κ. **Ι. Θεοδωρακόπουλος**, ὁ ὁποῖος ἐξελέγη ἐκ νέου παμψηφεί ἀντιπρόεδρος τῆς Fédération Internationale de Philosophie, ἣτις ἐδρεύει ἐν Γενεύῃ. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ συνέδριον μετέσχον διὰ πρωτοτύπων ἀνακοινώσεων καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Φιλοσοφίας κ. **Λ. Μπενάκης** καθὼς καὶ οἱ συντάκται τοῦ Κέντρου κυραὶ **Κελεσίδου - Γαλανοῦ** καὶ **Δραγώνα - Μονάχου**.

Τὸν Ὀκτώβριον 1973 συνεκλήθη ἐν Βενετία τὸ Β' Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ μὲ θέμα ἡ Βενετία μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα.

Τὸ Συνέδριον τοῦτο διωργανώθη διὰ κοινῆς συνεργασίας τῶν τριῶν ἐν Βενετία ἀξιολογωτέρων Ἰδρυμάτων ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ἧτοι τοῦ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν, τοῦ Ἰδρύματος Giorgio Cini καὶ τοῦ ἀρτισυστάτου Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Μελετῶν. Τὸ προηγού-

μενον Α' συνέδριον εἶχε διοργανωθῆ τὸ 1968 ὑπὸ μόνου τοῦ Ἰδρύματος Cini, τὸ ὁποῖον ὅμως προέκρινε καὶ προέτεινε ἐφέτος τὴν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου συνεργασίαν του. Τοιοῦτοτρόπως διὰ πρώτην, ἴσως, φορὰν διοργανώθη ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διεθνὲς ἐπιστημονικὸν συνέδριον ὑπὸ ἑλληνικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἰδρύματος ἐν ἰσοτίμῳ συνεργασίᾳ μετ' ἀντιστοίχων ἰδρυμάτων δύο μεγάλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ μὲ θέμα εὐρυτάτου ἐνδιαφέροντος.

Ἐκ τῶν μετασχόντων τοῦ Συνεδρίου Ἑλλήνων ἀπὸ πλευρᾶς Ἀκαδημίας παρουσίασεν ἐμπεριστατωμένας εἰσηγήσεις ἢ συνεισηγήσεις οἱ ἀκαδημαϊκοὶ κ.κ. **Δ. Ζακυθηνὸς** καὶ **Γρηγ. Κασσιμάτης** καὶ ὁ Διευθυντῆς τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ κ. **Λ. Βρανούσης**.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω διεθνῶν συνεδρίων, μέλη τῆς Ἀκαδημίας ἢ ἐπιστήμονες τῶν Κέντρων Ἐρεῦνης αὐτῆς μετέσχον καὶ εἰς τὰ ἀκόλουθα διεθνῆ συνέδρια ἢ διεθνεῖς ἐκδηλώσεις. Οὕτω :

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Ι. Ξανθάκης** προήδρευσε τοῦ εἰς Ἀθήνας συνελθόντος τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον Παγκοσμίου Μαθηματικοῦ Συνεδρίου εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου ἑλληνοσ μαθηματικοῦ Κωνστ. Καραθεοδωρῆ, ἐπὶ τῇ 100ετηρίδι τῆς γεννήσεώς του.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Γ. Μυλωνᾶς** μετέσχεν εἰς τὴν ἐν Μαδρίτῃ συνελθούσαν συνεδρίαν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς Ἐταιρείας μελέτης τῶν Προϊστορικῶν Θρησκευμάτων.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Π. Ζέπος** μετέσχεν εἰς Ρώμην τῆς ἐτησίας συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Διεθνοῦς Ἰνστιτούτου πρὸς ἐνοποίησην τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Περ. Θεοχάρης** μετέσχε τοῦ ἐν Μονάχῳ συνελθόντος διεθνοῦς συνεδρίου Θραύσεως.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Διον. Ζακυθηνὸς** μετέσχε τῆς εἰς Παρισίους διασκέψεως ἐμπειρογνομόνων διὰ θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν χωρῶν τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑγγὺς Ἀνατολῆς.

Ἐπίσης, ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Διον. Ζακυθηνός**, Πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν, προήδρευσε τῆς ἐν Χίῳ συνελθούσης κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἣτις ἠσχολήθη μὲ θέματα ἐπιστημονικὰ καὶ διοικητικὰ ἀφορῶντα ἰδιαίτερος εἰς τὸ ἐν Κύπρῳ ὀργανούμενον κατὰ τὸ ἔτος 1976 Διεθνὲς Συνέδριον Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Παρέστησαν, πλὴν τοῦ κ. Ζακυθηνοῦ, οἱ ἀκαδημαϊκοὶ κύριοι **Ἄνδρ. Ξυγγόπουλος**, **Γρηγ. Κασιμάτης** καὶ **Παν. Ζέπος**, ἐπίσης δὲ ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ κ. **Α. Βρανούσης** καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου καὶ Ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. **Σπυρ. Τρωϊᾶνος**.

Ὁ κ. **Α. Βρανούσης** μετέσχε δι' εἰσηγήσεώς του καὶ εἰς τὸ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς UNESCO ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Association Internationale d' Etudes du Sud - Est Europeen ὀργανωθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἐπιστημονικὸν συμπόσιον.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἀστρονομίας καὶ Ἐφαρμοσμένων Μαθηματικῶν κ. Κωνστ. Μακρῆς καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ Κέντρου μετέβησαν εἰς Πολωνίαν τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον καὶ μετέσχον εἰς τὴν ἑκτακτον Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἐνώσεως καὶ τὰς ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ 500ετηρίδι τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου πολωνοῦ ἀστρονόμου Νικολάου Κοπερνίκου.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Συντάξεως Ἱστορ. Λεξικοῦ κ. Δικ. Βαγιακάκος μετέσχε τῆς ἐν Νέα Ὑόρκῃ Πέμπτης Συνόδου τῆς ομάδος τῶν εἰδικῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἡνωμ. Ἐθνῶν, θέμα ἐχούσης τὴν τυποποίησιν γραφῆς τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων.

Οἱ συντάκται τοῦ ἀνωτέρω Κέντρου Νικ. Κοντοσόπουλος καὶ Δημ. Κρεκούκας μετέσχον δι' ἀνακοινώσεών των εἰς τὸ ἐν Μαλάγα τῆς Ἰσπανίας συνελθὸν Ε' Συνέδριον τοῦ Γλωσσικοῦ Ἄτλαντος τῆς Μεσογείου.

Τέλος, ἀναφέρομεν τὰς τιμητικὰς διακρίσεις τῶν ὁποίων ἔτυχον ὀρισμένοι ἀκαδημαϊκοί. Οὕτω :

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας κ. **Ι. Θεο-**

δωρακόπουλος ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Διον Ζακυθινός** ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἱστορίας τῆς Μαδρίτης.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. **Νικ. Λοῦρος**, μεταβὰς εἰς Σικάγον, ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν τοῦ Διεθνoῦς Κολλεγίου τῶν Χειρουργῶν, προεδρεύσας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κολλεγίου.

★

Τὸ ἐρευνητικὸν ἐπιστημονικὸν ἔργον τῆς Ἀκαδημίας συνεχίσθη καρποφόρος κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος, ὡς τοῦτο προκύπτει καὶ ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις. Οὕτω ἐξεδόθησαν ἐφέτος :

α) Ἡ πραγματεία τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. **Ἰωάνν. Τρικκαλινοῦ** ὑπὸ τὸν τίτλον «*Γεωλογία τῆς Ἀκροπόλεως — Μικροτεκτονικὰ Ἔρευνα*» καὶ

β) Ἡ ἐργασία τοῦ κ. **Ἀριστ. Πασαδαίου** «*Περὶ Λαϊκῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἰμβρου*».

Ἐπίσης ἤρξατο καὶ προχωρεῖ ἡ ἐκτύπωσις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ ἔτους 1973, τῶν ὁποίων τὸ α' τεῦχος ἐκυκλοφορήθη ἤδη, προχωρεῖ δὲ ἡ ἐκτύπωσις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ ἔτους 1972.

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Κέντρων Ἐρεύνης ἀναληφθεῖσας ἐκδόσεις :

Κέντρον Ἐρεύνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας :

1. Ἐξετυπώθη ὁ λαογραφικὸς χάρτης τοῦ ζυγοῦ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου καὶ ἀπεστάλη μετὰ τῶν χαρτῶν τῶν πυρῶν καὶ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου πρὸς ἐκθεσιν εἰς τὸ ἐν Σικάγῳ συνελθὸν Ἀνθρωπολογικὸν Συνέδριον.

2. Ἐγένετο ἡ ἔναρξις τῆς ἐκτύπώσεως τοῦ ΚΒ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου, ἡ ὁποία θὰ περιλάβῃ μελέτας τῶν συντακτῶν τοῦ

Κέντρου, αναφερομένας εἰς ἐνδιαφέροντα θέματα τοῦ ἐκ παραδόσεως ἑλληνικοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

3. Ἦρχισεν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου καὶ συνεχίζεται ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία διὰ τὴν ἔκδοσιν τόμου δημοδῶν μελωδιῶν ἐκ τῆς νησιώτικης Ἑλλάδος, τοῦ ἔργου τῆς μουσικολογικῆς ἐπεξεργασίας αὐτοῦ ἀνατεθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν μουσικολόγον κ. Σπυρ. Περιστέρην.

Κέντρον Συντάξεως Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ:

1. Ἦρχισεν ἡ ἐκτύπωσις ὀγδοήκοντα γλωσσικῶν μελετῶν τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι εἰς ἓνα ὀγκώδη τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Γλωσσολογικαὶ Ἐρευναι» τόμος Β΄.

2. Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ Γλωσσικοῦ Ἄτλαντος τῆς Ἑλλάδος.

3. Ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεως τῶν ὑπὸ ἐκτύπωσιν συντακτικῶν σειρῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης διὰ τοῦ ἀποδελτιωθέντος νέου διαλεκτικοῦ ὕλικου ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα ἐκ τόπων, ἐξ ὧν διὰ πρώτην φορὰν ἔχομεν γλωσσικὸν ὕλικόν, καθὼς καὶ ἡ ἀποχώρησις τῶν παλαιῶν εἰδικευμένων συντακτικῶν, ἀνέστειλε τὴν συνέχισιν τῆς ἐκτύπώσεως τοῦ β΄ ἡμιτόμου τοῦ τετάρτου τόμου τοῦ Λεξικοῦ. Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἐκτύπώσεως θὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ νέου ἔτους, ρυθμιζομένου ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τοῦ ἀνακύψαντος θέματος τοῦ τυπογραφείου.

Κέντρον Ἐρεῦνης Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ:

Τὸ «Ἀρχεῖον Ψαρῶν», καταρτισθὲν καὶ ἐκδιδόμενον ὑπὸ Β. Σφυρόερα, ἐξετυπώθη ἤδη κατὰ τὸ ἡμισυ καὶ ὁ Α΄ τόμος (ἐξ ὑπερεξακοσίων σελίδων μεγάλου σχήματος, περιλαμβάνων 480 ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1821 - 1824) θὰ τεθῆ εἰς κυκλοφορίαν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1974, ὅτε συμπληροῦνται 150 χρόνια ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν.— Ἡ Ἐφημερὶς τῶν ἐτῶν 1791 - 1797, δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῶν συνεργατῶν τοῦ Ρήγα, καταρτιζομένη εἰς πλῆρες σῶμα διὰ τῆς φωτογραφί-

σεως τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διασωθέντων τευχῶν αὐτῆς, ἐπανεκδίδεται φωτοτυπικῶς μὲ ταχὺν ρυθμὸν. Ἐξετυπώθησαν ἤδη ὁ Α' τόμος, τοῦ ἔτους 1791 (σελίδες 600) καὶ ὁ Β' τόμος, τοῦ ἔτους 1792 (σελίδες 892).— Τὰ *Χαράγματα τοῦ Παρθενῶνος*, ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ἀναστ. Ὁρλάνδου τῆ συνεργασία Λεάνδρου Βρανούση, ἔχουν ἀπὸ μακροῦ ἐκτυπωθῆ καὶ δὲν ὑπολείπεται εἰμὴ συμπλήρωσις τοῦ τόμου διὰ φωτογραφικῶν πινάκων ἐκτὸς κειμένου.— Εὐρίσκονται ἐπίσης εἰς τὸ τυπογραφεῖον τὰ *Χειρόγραφα τῶν Μετεώρων* (τόμος Β'), ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ **Γεωργίου Χούμνου**, παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Γεωργ. Μέγα, καθυστερημένοι τόμοι τῆς *Ἐπετηρίδος* τοῦ Κέντρου κ.ἄ.

Κέντρον Ἐρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ :

1. Συνεχίσθη ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Α' τόμου τοῦ πολυτόμου δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελέσουν αἱ ἐπιτομαὶ ἐγγράφων τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Foreign Office μετὰ τῆς Βρετανικῆς Πρεσβείας καὶ τῶν Βρετανικῶν Προξενείων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1827 - 1905. Ὁ Α' τόμος καλύπτει τὴν περίοδον 1827 - 1832. Τὸ δημοσίευμα τοῦτο θὰ ἐνταχθῆ εἰς τὴν σειρὰν τῶν *Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας*.

2. Ὡλοκληρώθη ἡ ἐπεξεργασία τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γεωργίου Ψύλλα, τὰ ὁποῖα ἤδη ἐκτυποῦνται, ἐλπίζεται δὲ ὅτι θὰ ἔχουν κυκλοφορηθῆ μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1974.

3. Συνεχίσθη ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἐκθέσεων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ ἐν Πρεβέξῃ Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας William Meyer πρὸς τὸ Foreign Office καὶ τὰς Βρετανικὰς Ἀρχὰς τῶν Ἰονίων Νήσων περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων κατὰ τὰ ἔτη 1820 - 1832. Αἱ ἐκθέσεις αὗται θὰ δημοσιευθοῦν ὡσαύτως εἰς τὴν σειρὰν *Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας*.

4. Ἐπίσης συνεχίσθη ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελέσῃ τὸν τόμον Α' τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀρχείου Ἰωάννου Κωλέττη.

Κέντρον Ἐρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου :

1. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς συντελουμένης ἐργασίας διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ νομοκάνονος τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφὴν συνεχίσθη ἡ ἀνεύρεσις καὶ ταύτισις τῶν πηγῶν αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ ἀντιβολὴ τοῦ ἐν τῷ Κέντρῳ εὐρισκομένου χειρογράφου πρὸς τὰ ἕτερα σωζόμενα τοιαῦτα.

2. Ἐκτυποῦνται οἱ ὑπ' ἀριθμ. 18 καὶ 19 τόμοι τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου.

Κέντρον Ἐκδόσεως Ἔργων Ἑλλήνων Συγγραφέων :

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν βοηθητικῶν ἔργων τοῦ Κέντρου ἐκυκλοφόρησεν εἰς χίλια ἀντίτυπα ἢ μετάφρασις τοῦ ἔργου τοῦ Pfeiffer «Ἱστορία τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας» ἀποτελούμενα ἐκ 375 σελίδων. Διὰ τὴν ἰδίαν σειρὰν ἐγένετο ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου τοῦ B. A. Groningen «Traité de Critique de Textes Grecs».

Κέντρον Ἐρεῦνης Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας :

1. Ἐκυκλοφορήθη ὁ ὑπ' ἀριθμ. 2 (1972) τόμος τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου «Φιλοσοφία», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθησαν ἄρθρα Συστηματικῆς Φιλοσοφίας καὶ Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας, παρουσιάσεις καὶ κρίσεις βιβλίων κλπ. Καὶ ὁ 2ος τόμος τῆς «Φιλοσοφίας» εἶχε τὴν αὐτὴν ὡς καὶ ὁ πρῶτος ζωηρὰν ζήτησιν καὶ εὐμενῆ ὑποδοχὴν.

2. Ἦρχισεν ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3 (1973) τόμου τῆς ἀνωτέρω Ἐπετηρίδος.

3. Συνεπληρώθη ἡ ἐκτύπωσις τῆς ἐπανεκδόσεως τῆς «Συνόψεως τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας» τῶν Tennemann - Κούμα. Ὁ τόμος θὰ κυκλοφορηθῆ συντόμως διὰ τῶν βιβλιοπωλείων εἰς λίαν ἐπιμελημένην ἔκδοσιν.

Κέντρον Ἐρεῦνης Ἀστρονομίας καὶ Ἐφηρμοσμένων Μαθηματικῶν :

Τὸ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἰωάννου Ξανθάκη Κέντρον τοῦτο ἐδημοσίευσεν τέσσαρας πρωτοτύπους ἐπιστημονικὰς ἐργασίας.

Ἐπίσης, συνέχισε καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1973 τὰς ἐρευνητικὰς ἐργασίας ἐπὶ διαφόρων προγραμμάτων ἀστρονομικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἡ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. **Ἰω. Ξανθάκη** τελοῦσα Ἐθνικὴ Ἀστρονομικὴ Ἐπιτροπὴ ὠργάνωσε σειρὰν ἐπιστημονικῶν μαθημάτων μεταξὺ τῶν ἐλλήνων ἀστρονόμων ἐπὶ ἐπικαίρων ἀστρονομικῶν θεμάτων.

Τὸ ἀναληφθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἔργον τῆς συλλογῆς καὶ προ-παρασκευῆς τοῦ ὑλικοῦ διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν καλυπτόντων τὸν ἐλληνικὸν χῶρον χαρτῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας (*Tabula Imperii Romani*) παρουσίασε κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἰκανὴν πρόοδον. Ἡ φιλόλογος κυρία **Ἄννα Ἀβραμέα** μετέβη εἰς τὴν Λιουμπλιάναν τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύνοδον τῶν ἐμπειρογνώμων, εἰς τὴν ὁποίαν συνεζητήθησαν σχετικὰ προβλήματα, παρέδωσε δὲ εἰς τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν ἔκδοσιν Γιουγκοσλάβους ἐμπειρογνώμονας τὸ παρασκευασθὲν ὑλικὸν περὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Θεσσαλονίκης ὡς καὶ σχέδιον τῆς πόλεως. Ἐπίσης ἡ κυρία Ἀβραμέα μετέβη εἰς τὴν ἐν Φιλιππουπόλει Βουλγαρίας συνελθοῦσαν τὸν παρελθόντα Νοέμβριον, πρωτοβουλία τοῦ Προέδρου τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν *Tabula Imperii Romani*, σύνοδον ἐμπειρογνώμων.

Ὅμως τὸ ἐρευνητικὸν ἔργον τῶν Κέντρων τῆς Ἀκαδημίας κατα-τρύχεται θὰ ἔλεγα ἀπὸ μίαν παλαιὰν πληγὴν ἢ ὁποία, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας προσπάθειας, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ θεραπευθῇ. Πρόκειται διὰ τὰς ἀποδοχὰς τῶν συντακτῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἐπιστημονικὰς δυνάμεις τῆς Ἀκαδημίας. Πολλὰ διαβήματα ἐγένοντο ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν πρὸς ἄρσιν τῆς ἀδικίας αὐτῆς, τὰ ὁποῖα ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὅπως ἐτονίσαμεν καὶ ἄλλοτε, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο, τὸ ὁποῖον νὰ διατηρῇ εἰς ἐγρήγορσιν τὴν αὐτοσυνειδησίαν τοῦ ἔθνους ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς γίνεται εἰς τὰ Κέντρα Ἐρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας, διὰ τῆς συνεπικουρίας τῶν παρ' αὐτοῖς συνεργαζομένων συντακτῶν.

Ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν ἀπονομὴν τῶν τιμητικῶν διακρίσεων :

Μετὰ γνώμην τῆς *Τάξεως τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν* καὶ ἀπόφασιν τῆς *Ὀλομελείας* ἀπονέμονται :

1) *Ἐὔφημος μνεία* εἰς τὸν κ. **Στυλιανὸν Μαγειρίαν** διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὑποβληθεῖσαν ἀνέκδοτον μελέτην μὲ θέμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ἐνεργειακῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐργασία ὑπεβλήθη διὰ τὸ ἀθλοθετηθῆν ὑπὸ τῆς Δ.Ε.Η. βραβεῖον εἰς μνήμην Β. Καρδαμάκη. Ἡ μελέτη βασικῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν κατασκευὴν ἰσχυρῶν ἀντλητικῶν συγκροτημάτων εἰς τὰ προγραμματισθέντα ὑπὸ τῆς Δ.Ε.Η. φράγματα τοῦ ποταμοῦ Νέστου ὡς καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὰ ἔργων. Τὸ λίαν ἐνδιαφέρον θέμα τῶν ταμειυτηρίων ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται ὁ συγγραφεύς, εἶναι ὅλως ἰδιαιτέρας σημασίας διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν.

2) *Ἐπαινος* εἰς τὸν κ. **Παῦλον Χαριστὸν** διὰ τὴν ὑποβληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τὸ βραβεῖον Δημητρίου καὶ Ἀνθῆς Αἰγινήτου, ἀνέκδοτον ἐργασίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ δημῶδη ὀνόματα τῶν φυτῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος». Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Χαριστοῦ παρουσιάζει διπλοῦν ἐνδιαφέρον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ ἀπόψεως γλωσσολογικῆς, λαογραφικῆς, ἐθνογραφικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς συμβάλλουσα εἰς τὴν γνῶσιν τῆς χλωρίδος τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ περαιτέρω βοτανικὰς μελέτας ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ὡς ἄνω περιοχὴν.

3) *Ἐπαινος* εἰς τὸν κ. **Σταῦρον Μαριάδην**, Ἐπιμελητὴν τοῦ Ἐργαστηρίου Ἀγροτικῆς Οἰκονομικῆς καὶ Πολιτικῆς τῆς Γεωπονικῆς καὶ Δασολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, διὰ τὸ βιβλίον του μὲ θέμα «Τάσις τῶν γεωργῶν πρὸς συνεργασίαν». Τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ πρωτοτυπία τοῦ βιβλίου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, βάσει τῶν δεδομένων τῆς γεωργικῆς ταύτης ἐρεύνης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, διερευνᾶται ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Διεθνοῦς χώρου δι' ἐφαρμογῆς τῶν νεωτέρων ψυχοκοινωνιολογικῶν μεθόδων ἡ τάσις τῶν γεωργῶν πρὸς συνεργασίαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ συνεταιριστικοῦ πλαισίου.

4) *Ἐπαινος* εἰς τὸν κ. **Βλάσιον Γωγούσην** διὰ τὸ βιβλίον του «Ναρ-

κωτικά καὶ Τοξικομανεῖς». Ὁ συγγραφεὺς κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἐνημερωτικὸν περιγράφει τὰ συνηθέστερα αἷτια τῆς τοξικομανίας, τοὺς τρόπους λήψεως τῶν ναρκωτικῶν, ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ περιγράφει τὰ ναρκωτικά, τὴν προέλευσίν των, τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ λαθρεμπόριον αὐτῶν. Ἐκθέτει ἀπόψεις διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ οὐσιαστικῶς ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις κρούει τὰς θύρας τῆς λόγῳ τοῦ κινδύνου τῆς μεταδόσεως διὰ τῶν τουριστῶν καὶ τῆς διόδου τῶν πρώτων ὑλῶν ἐξ Ἀνατολῶν διὰ τοῦ ἐδάφους τῆς Σκοπὸς τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἐπίγνωσις τοῦ θέματος ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας.

5) *Βραβεῖον* εἰς τὴν κυρίαν **Joyce Taylor - Παπαδημητρίου**, Διευθύντριαν τοῦ Τμήματος Ἰῶν τοῦ Θεαγενείου Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου Θεσσαλονίκης, διὰ τὴν ἀξιόλογον ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν τῆς εἰς τὰς ἰώσεις, κλάδον τῆς Ἱατρικῆς, ὅστις καὶ ἐν Ἑλλάδι ἤρχισε καλλιεργούμενος.

6) *Βραβεῖον* μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου δρχ. 50.000, ἐκ τῶν ἐσόδων τοῦ κληροδοτήματος Ἄν. Τσοῦφλη, ἀπονέμεται εἰς τὸν κ. **Δημήτριον Μάγειρον**, ἐπιστημονικὸν σύμβουλον τῆς General Electric εἰς Η.Π.Α., διὰ τὸ ὅλον ἐπιστημονικὸν ἔργον του. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Μαγείρου ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐφηρμοσμένα μαθηματικὰ ἐπὶ διαφόρων πεδίων ἐρεῦνης, ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ του δρᾶσις ἐκδηλώνεται μὲ ὀργάνωσιν μαθημάτων καὶ ὁμιλιῶν, ὡς καὶ διαλέξεων εἰς σεμινάρια διαφόρων ἐργαστηρίων ἐρεῦνης. Μὲ τὰς δημοσιευθεῖσας ἐργασίας του ὁ κ. Μάγειρος ἔφερεν εἰς φῶς πολλὰ νέα συμπεράσματα θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Διὰ πολλὰ ἐκ τῶν θεωρητικῶν συμπερασμάτων του ὑπάρχουν ὁμάδες ἐρεῦνης εἰς διάφορα ἐργαστήρια μὲ τὸν σκοπὸν τῆς πρακτικῆς των χρησιμοποίησεως.

7) *Τὰ δύο Βραβεῖα Βάσου Κριμπᾶ*, μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου δρχ. 25.000 ἕκαστον, προκηρυχθέντα πρὸς βράβευσιν ἀνεκδότου μελέτης ἀναφερομένης εἰς βιολογικὸν θέμα τῶν γεωπονικῶν ἐπιστημῶν, ἀπονέμονται εἰς τοὺς κ. **Ἐμμανουὴλ Ἀναγνωστόπουλον**, διδάκτορα Γεωπονικῶν

Ἐπιστημῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ **Νικόλαον Καραντώνη**, γεωπόνου, Διευθυντὴν τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀμπέλου, διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν ὑποβληθείσας διὰ τὰ ἀνωτέρω βραβεῖα δύο ἀνεκδότους ἐργασίας. Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Ἐμμ. Ἀναγνωστοπούλου ἔχει ὡς ἀντικείμενον λίαν ἐνδιαφέροντα θέματα διὰ τὴν ἀμπελοουργίαν καὶ μάλιστα τὴν ἑλληνικὴν ὡς ἀναφερομένη εἰς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν προϊόν, τὴν αὐτόχθονα κορινθιακὴν σταφίδα.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Νικολ. Καραντόνη εἶναι ἐμπεριστατωμένη καὶ ἄκρως ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀμπελοουργίαν καὶ πρᾶξιν. Ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐπὶ συγχρόνων ἐπιστημονικῶν κριτηρίων βασιζομένην, ἐν συνδυασμῷ οἰκολογίας καὶ φυσιολογίας τῶν φυτῶν, περιγραφὴν 17 ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἀμπελοουργικῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀμπελοουργικῶν δυνατοτήτων τούτων, ὡς καὶ τῶν ἀπαιτήσεων διαφόρων ποικιλιῶν οἴνοποιίας καὶ ἐπιτραπεζίων σταφυλῶν.

Μετὰ γνώμην τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας ἀπονέμονται :

1) *Εὐφημος Μνεία* εἰς τὸν κ. **Ἄντ. Χατζηαργυρόν**, φιλόλογον, διὰ τὸ βιβλίον του «*Μνημεῖς Μικρᾶς Ἀσίας - 50 χρόνια μετὰ τὴν καταστροφή*», τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «*Μ. Θαβωρίτης*». Τὸ βιβλίον περιλαμβάνει ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τοὺς τόπους ὅπου ἔζησε καθὼς καὶ ἀφηγήσεις τρίτων. Εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν ἀναμνήσεων παρατίθενται πληροφορίες διὰ τὴν τοπογραφίαν καὶ τὰ τοπωνύμια πολλῶν Μικρασιατικῶν περιοχῶν εἰλημμένα ἀπὸ συγγράμματα ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συγγραφέων. Αἱ πληροφορίες αὐταὶ ἀποτελοῦν τὴν μεγαλυτέραν συμβολὴν τοῦ ἔργου. Ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὸ σύγγραμμα, εἶναι ἀξιέπαινος καὶ ἡ προσπάθεια συγκεντρώσεως ὅλων τῶν πληροφοριῶν συγκινητικὴ.

2) *Εὐφημος Μνεία* εἰς τὸν κ. **Γιάννην Γαλανοματίδην** διὰ τὴν συλλογὴν του ποντιακῶν ποιημάτων. Ὁ συγγραφεύς, μετὰ τὸν ἐκδοθέντα κατὰ τὸ 1970 τόμον ποντιακῶν ποιημάτων, ἐξέδωκε τὸ 1972 καὶ δεύτερον τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ποντιακὴ Μοῦσα Νο 2*», περιέχοντα ποιή-

ματα ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγα ἔχουν γραφῆ εἰς τὴν κοινὴν νεοελληνικὴν, ἐνῶ πάντα τὰ λοιπὰ ἀκολουθοῦν τὴν ποντιακὴν ἔκφρασιν, συνοδεύονται δὲ ὑπὸ ποιητικῆς μεταφράσεως εἰς τὴν κοινὴν νεοελληνικὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Τὰ ποιήματα διακρίνονται ἀπὸ ἰδιάζουσας χαρίεσσας ἀπλότητα. Ἰδιαιτέρως ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ χάρις τῆς ποντιακῆς διαλέκτου, τῆς ὁποίας τὴν γνῶσιν καὶ τὴν καλλιέργειαν δὲν ἔπαυσε νὰ διατηρῆ ὁ συγγραφεύς.

3) *Ἐῶφημος Μνεία* εἰς τὴν Κυρίαν **Ἄγνην Μιχαηλίδου** διὰ τὸ βιβλίον τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «*Τὸ παλῆρὸ Βαρῶσι*», εἰς τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται κατὰ τρόπον κατατοπιστικὸν καὶ γλαφυρὸν ἡ ζωὴ τῆς πόλεως τῆς Ἀμμοχώστου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μέχρι σήμερον, μὲ τὰς συνθηεῖας καὶ τὰ ἔθιμα τῶν κατοίκων τῆς, τὴν κοινωνικὴν τῆς ζωῆς, τὴν πνευματικὴν κίνησιν καὶ τὸν πόθον τῆς διὰ τὴν Ἑνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὴν ἐνδόψυχην συμμετοχὴν τῶν Κυπρίων εἰς τὰς μεγάλας στιγμὰς τοῦ Ἑθνους δονοῦνται ἀπὸ πατριωτικὸν παλμόν.

4) *Ἐῶφημος Μνεία* εἰς τὸν κ. **Βασίλ. Πατριαρχέαν**, Ἐπιθεωρητὴν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, διὰ τὸ ἔργον τοῦ «*Δίπτυχον τῆς Ἐθνεγεροσίας*». Τοῦτο ἐκδοθὲν εἰς 2αν ἔκδοσιν ἐξ 804 σελίδων, ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἐνοτήτων. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὸ «Ἐόρτιον», εἰς τὸ ὁποῖον μελετῶνται θέματα σχετικὰ πρὸς τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἰς Μάνην, ἡ δευτέρα ἐνότης ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν περιώνυμον Διακήρυξιν ἢ Προειδοποίησιν ἐκ Καλαμάτας τῆς 23ης Μαρτίου 1821 καὶ τὸν συντάκτην αὐτῆς. Ἡ τρίτη ἐνότης περιλαμβάνει τὴν «Ἀνέκδοτον Ἀνθολογίαν τῶν ποιημάτων», δηλαδὴ τῶν πολεμιστηρίων ἀσμάτων τοῦ 1821 ἐκ 2.200 στίχων. Ἐπιτάσσεται πραγματεία περὶ τῆς Καρδαμύλης ὡς μυστικοῦ στρατηγείου διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ συγγραφεύς ἠθέλησε διὰ τῆς ἐκδόσεως νὰ δώσῃ μνημεῖον στοργῆς διὰ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πατρίδα.

5) *Ἑπαινος* εἰς τὸν κ. **Μιχ. Ἰατροῦ** διὰ τὸ βιβλίον τοῦ ὑπὸ τὸν τί-

τλον «*Πόθεν καὶ διατί*». Ὁ συγγραφεὺς μὲ θαυμαστὴν ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν, ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐργασθεὶς, κατώρθωσεν, ἀντλῶν ἐκ τῶν *ἀειρῶων* ναμάτων τῆς ἑλληνικῆς Σοφίας (ἀπὸ Ὀμήρου καὶ ἑξῆς), νὰ συνοψίσῃ εἰς ἓνα καλαισθητὸν τόμον καὶ νὰ μεταλαμπαδεύσῃ εἰς γλῶσσαν ὠραίαν καὶ θέλγουσαν τὸ ὑψηλόν, ἀκατάλυτον καὶ διαιώνιον ἑλληνικὸν πνεῦμα.

6) ᾿*Επαινος* εἰς τὸν κ. **Χριστόδουλον Παπαχριστοδούλου**, συνταξιοῦχον γυμνασιάρχην, διὰ τὸ ἔργον του «*Ἱστορία τῆς Ρόδου*». Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς συνέλεξε μετ' ἐπιμελείας ἄφθονον ὑλικόν, ἐχρησιμοποίησε δὲ κατὰ τρόπον εὐσυνείδητον τὰς προσιτὰς πηγὰς καὶ τὰ ξενόγλωσσα βοηθήματα περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ρόδου. Αἱ περιεχόμεναι εἰς αὐτὸ παντοῖαι πληροφορίες περὶ θεμάτων τῆς προσφάτου ἱστορίας τῆς νήσου ἀποτελοῦν χρήσιμον ὑλικὸν διὰ τὸν μέλλοντα ἱστορικόν.

7) ᾿*Επαινος* εἰς τὴν Κυρίαν **Κούλαν Ξηραδάκη** διὰ τὸ δίτομον ἔργον της «*Παρθεναγωγεία καὶ δασκάλες τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ*». Ἡ συγγραφεὺς προσφέρει εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας ἱστορίας, ἀπὸ τοῦ 1882 καὶ ἑξῆς, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εὔρεν εἰς τοὺς τόμους τῶν «*Πράξεων ἀπονομῆς συντάξεων*» τοῦ Ἑλεγκτικῆς Συνεδρίου. Τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἠρεύνησεν ἡ Κυρία Ξηραδάκη, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν νὰ καταστήσῃ ἐπώνυμους τὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀγνώστους διδασκαλίσσας τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ. Ἡ συγγραφεὺς διευκρινίζει τὰς σχέσεις τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἀπὸ τῆς Β. Ἠπείρου μέχρι τοῦ Πόντου διὰ τῆς Ἄνατ. Θράκης, καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς Καππαδοκίας, Βιθυνίας, Κύπρου καὶ Αἰγύπτου πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικούς καὶ φιλολογικούς συλλόγους τῶν περιοχῶν αὐτῶν καὶ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον.

8) ᾿*Επαινος* εἰς τὸν κ. **Γεώργιον Κανέλλον**, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ποιητικὸν ψευδώνυμον Φοῖβος Δέλφης, διὰ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν του «*Ἠνίοχος*». Ὁ Δέλφης ἀπὸ ἀπόψεως ποιητικῆς παραγωγῆς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς ποιητικὸν καταρράκτην, ἀενάως ρέοντα, ὅπως ἡ Κασταλία πηγὴ ἐκ τῶν ρωγμῶν τοῦ Παρνασσοῦ. Ὁ ποιητικὸς του ροῦς, ἀφοῦ ἀρδεύσῃ εἰς μεγάλην ἔκτασιν τοὺς Δελφικούς χώρους, ἀφοῦ ἔλε-

γειακῶς ὑμνήσῃ τὴν ἐκεῖ θανοῦσαν καὶ ταφεῖσαν μητέρα του, ὑπερεκχειλίζει καὶ κατακλύζει ὀλοκλήρον τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγκωμιάζεται ἡ ἀρχαία, ἡ ἐθνικὴ καὶ ἡ εἰδωλολατρικὴ ὠραιότης, κατὰ κύριον λόγον.

9) ᾽*Ἐπαινος* εἰς τὸν κ. **Δημήτριον Παυλίδην** διὰ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ τελευταία καταφυγή*». Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὸ διασωθὲν ἔργον ὀλοκλήρου ἐβδομηκονταετοῦς ζωῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ποιητής, ἀποφεύγων ἐπιμελῶς τὴν δημοσιότητα, προσεπάθησε νὰ ἀναζωπυρώσῃ ποιητικὴν παράδοσιν σχεδὸν ὀλοκληρωτικῶς ἐκλιποῦσαν καὶ περιφρονημένην ὑπὸ τῶν τελευταίων γενεῶν. Οἱ στίχοι τῆς προσφέρουν τὴν δρόσον τῆς πρωτοτυπίας. Ὑπὸ τὴν εὐθυμον καὶ χαριτωμένην μορφήν κρύπτονται συγκίνησις, τρυφερότης καὶ ἀνθρωπισμός. Πέραν τούτου, ὅμως, ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι ἡ προσφορὰ τοῦ κ. Παυλίδη εἰς τὴν μετάφρασιν γνωστῶν χαρακτηριστικῶν ποιημάτων σπουδαίων Ρώσων ποιητῶν, τὰ ὁποῖα οὕτω καθίστανται προσιτὰ εἰς τὸ εὐρύτατον κοινόν.

10) *Βραβεῖον* εἰς τὸν κ. **Εὐγένιον Μιχαηλίδην**, Διευθυντὴν τοῦ Κέντρου Ἑλληνικῶν Σπουδῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, πρώην Διευθυντὴν Πατριαρχικῶν Περιοδικῶν καὶ γνωστὸν παλαίμαχον δημοσιογράφον τῆς Ἀλεξανδρείας, διὰ τὰ δύο ἔργα του «*Βιβλιογραφία τῶν Ἑλλήνων Αἰγυπτιωτῶν (1823 - 1966)*» καὶ «*Πανόραμα*», ἥτοι εἰκονογραφημένην ἱστορίαν τοῦ Δημοσιογραφικοῦ Περιοδικοῦ Τύπου τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων (1862 - 1972). Ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα, συνταχθέντα ὑπὸ ἀνδρὸς ἄριστα γνωρίζοντος τὴν δρᾶσιν τῶν Ἑλλήνων ἐν Αἰγύπτῳ, εἶναι χρήσιμα διὰ τὴν ἔρευναν τῆς Δημοσιογραφίας, τῆς Λογοτεχνίας καὶ γενικώτερον τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι σήμερον.

11) *Βραβεῖον* εἰς τὸν κ. **Πέτρον Γαρουφαλιᾶν** διὰ τὸ ἔργον του «*Πύρρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου*». Τὸ βιβλίον, δευτέρα ἔκδοσις μελέτης δημοσιευθείσης τὸ 1946, ἀποτελεῖ ἀξιολογωτάτην συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος συνταχθεῖσαν κατὰ παραδειγματι-

κὸν τρόπον. Γραμμένον εἰς γλῶσσαν ρέουσαν καὶ ἀκριβῆ, πλουτίζεται μὲ σπουδαιοτάτας καὶ μακρὰς ὑποσημειώσεις, εἰς τὰς ὁποίας παρέχονται μὲ ἀξιοσημείωτον πληρότητα αἱ ἀπόψεις τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν φιλολόγων δι' ἀμφισβητούμενα γεγονότα, δι' ἀμφισβητουμένας χρονολογίας καὶ ἐρμηνείας τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν ὡς καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς ταύτας συμπεράσματα τοῦ συγγραφέως. Τὸ προστεθὲν εἰς τὴν 2αν ἔκδοσιν ἐπιμετρον περιέχει κεφάλαια, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν πλήρη γνῶσιν καὶ ἰκανότητα χρησιμοποίησεως τῶν ἀρχαίων πηγῶν ὡς καὶ τῆς ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων χρήσεως αὐτῶν, ἰκανότητα τοῦ συγγραφέως νὰ διακρίνη τὴν ἀξίαν πληροφοριῶν καὶ ὑποθέσεων, ἀρχαίων καὶ νέων.

12) *Βραβεῖον* εἰς τὸν κ. **Βασίλειον Λαζανᾶν** διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Goethe «*Ρωμαϊκὰ Ἐλεγεία*», μετὰ προλεγομένων καὶ ἀναλυτικῶν σχολίων τοῦ ἰδίου. Πρόκειται περὶ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, διακρινομένης ὑπὸ κριτικῆς, ἀναλυτικῆς, ἀλλὰ καὶ μεταφραστικῆς πληρότητος. Ἡ ἀριότης συνθέσεως αὐτῆς εἶναι δεῖγμα ἐμβριθοῦς, ἀλλὰ καὶ ἄκρως εὐσυνειδήτου φιλολόγου, γνωστοῦ ἄλλωστε λίαν εὐφήμως καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων κριτικῶν ἐπεξεργασιῶν ἔργων ἄλλων Γερμανῶν Ποιητῶν.

13) *Βραβεῖον* εἰς τὸν κ. **Ρήγαν Ρηγόπουλον** διὰ τὸ ἔργον του «*Μυστικὸς πόλεμος. Ἑλλάδα - Μ. Ἀνατολή 1940 - 1942*». Τὸ βιβλίον, ἀμάλγαμα ἱστορίας καὶ λογοτεχνίας, ἀναφέρεται εἰς μίαν ἠρωϊκὴν περιόδον τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑθνους, ἡ βιβλιογραφία τῆς ὁποίας εἶναι μᾶλλον περιορισμένη. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλῆν ἐξιστόρησιν καὶ παράθεσιν τῶν γεγονότων μὲ λιτότητα, σαφήνεια, καθαρὰν σκέψιν, ἀνδρικὸν καὶ ἀδρὸν τρόπον γραφῆς, μᾶς προσφέρει ἐν ἱστορικῶν βιβλίων, γραμμένον ἀπὸ τὸν πρωταγωνιστὴν τοῦ περιεχομένου του, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐν λογοτέχνημα χαρακτηριστικῶς ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ τὰς προαναφερθεῖσας ἀρετάς.

14) *Βραβεῖον* εἰς τὸν κ. **Μηῶν Δημάκην** διὰ τὸ ποιητικὸν του ἔργον ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «*Ποιήματα*» («*Φύλλα τέχνης*», «*Χαμένη Γῆ*» καὶ «*Καμμένα Καράβια*»). Οἱ στίχοι του — παραδοσιακοὶ οἱ πρῶ-

τοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν μοντέρναν τέχνην οἱ τελευταῖοι— διακρίνονται ἀπὸ ἐνότητα διαθέσεως καὶ ἐκφραστικῆς καὶ ἀπὸ φυσιολατρείαν συνεχῆ καὶ ἔντονον. Ὁ ποιητὴς ἐνατενίζει τὴν ζωὴν μὲ ρωμαντικὸν σκεπτικισμόν διαπνεόμενον ἀπὸ σταθερὰν μελαγχολίαν. Ὁ πόνος του προσλαμβάνει πολλὰς φορὰς συγκινητικὴν τρυφερότητα.

15) *Βραβεῖον* εἰς τὸν κ. **Ἰωάννην Τραυλὸν** διὰ τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Γερμανικὴν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Εἰκονογραφημένον Λεξικὸν τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν*». Τὸ σύγγραμμα καλύπτει μακροτάτην χρονικὴν περιόδον τῆς ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν, 3.000 π.Χ. μέχρι τοῦ 300 μ.Χ., καὶ περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν φωτογραφίας μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, εἰλημμένας ἐκ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἀρχείων, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι πράγματι καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύγματα, καὶ ἀφ' ἑτέρου 162 σχέδια τοῦ κ. Τραυλοῦ, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι νέα καὶ μοναδικὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια, συμβάλλοντα σπουδαίως εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν γνώσεών μας περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς τοπογραφίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν.

Τὸ πολυσέλιδον κείμενον παρέχει περιεκτικὰς πληροφορίας διὰ τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Ναοί, ἱερά, δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτήρια, ὡς καὶ τὰ συναφῆ πρὸς ταῦτα ἔργα γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς, ἱστοροῦνται μὲ ἀκρίβειαν, μὲ συνδυαστικὴν κρίσιν, μὲ βαθεῖαν γνώσιν καὶ πληρότητα σπανίαν. Δι' ἀμφισβητούμενα θέματα καὶ προβλήματα ὁ συγγραφεὺς παρέχει σοφὰς λύσεις ἐπιστημονικῶς τεκμηριωμένας καὶ βασισιμένας εἰς ἰδίας του ἀνασκαφάς, ἐρεῦνας καὶ μελέτας τεσσαράκοντα ὄλων ἐτῶν. Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔργον του θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς τοπογραφίας καὶ τῶν μνημείων τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ θὰ ἀποβῆ θεμελιῶδες καὶ ἀπαραίτητον βοήθημα τόσον διὰ τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας ὅσον καὶ διὰ τοὺς μελετητὰς ἐν γένει τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

16) Τὸ *Βραβεῖον* Σπύρου Μοτσενίγου, μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου δρχ. 30.000, ἀθλοθετηθέντος ὑπὸ τῆς συζύγου του Λίτσας Παπᾶ - Μοτσενίγου, προκηρυχθὲν πρὸς βράβειυσιν διαπρέποντος Ἑλλήνος μουσικοῦ

ἐκτελεστοῦ ἐκ τῶν νεωτέρων, ἀπονέμεται εἰς τὸν πιανίσταν κ. **Ἀρην Γαρουφαλῆν**, 31 ἐτῶν. Ὁ κ. Γαρουφαλῆς, ὁ ὁποῖος ἀπεφοίτησε τοῦ Ἐθνικοῦ Ὄδείου εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν, ἐτιμήθη διὰ βραβείων εἰς πανελληνίους διαγωνισμούς, διεκρίθη εἰς τὸν Διεθνῆ Διαγωνισμόν πιάνου Beethoven τῆς Βιέννης, τὸ 1969, καὶ ἔδωσε ρεσιτάλ εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀποτελεῖ δὲ περίπτωσιν ἐκπληκτικῆς ἀνόδου νέου καλλιτέχνου.

17) *Ἀργυροῦν Μετάλλιον* εἰς τοὺς κ. **Δημήτριον Ροντήρην**, **Ἀλέξανδρον Μινωτῆν** καὶ **Κάρολον Κούν** διὰ τὸ ἐπὶ δεκαετίας σκηνοθετικὸν αὐτῶν ἔργον.

Ὁ κ. **Δημήτριος Ροντήρης**, Θεατρικὸς Διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε, διεμόρφωσε καὶ ἀνέδειξε πολλοὺς ἐκ τῶν μεγαλύτερων πρωταγωνιστῶν τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς, ἄξιος διάδοχος τοῦ ἀειμνήστου Φώτου Πολίτη ἐδίδαξεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον ἀρχικῶς διὰ παραστάσεων ὑψηλοῦ ἐπιπέδου τὴν ἀρχαίαν τραγωδίαν, τὸ Σαιξπηρικὸν καὶ τὸ ἐν γένει κλασσικὸν καὶ σύγχρονον θέατρον, διὰ παραστάσεων, αἱ ὁποῖαι, ὡς ὅλοι ἐνθυμούμεθα, ἐλάμβανον μορφήν ἱεροτελεστίας, μὲ τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν ὑπευθυνότητα, αἱ ὁποῖαι τὰς ἐχαρακτήριζαν. Ἐν συνεχείᾳ, δι' ἰδιωτικοῦ πλέον θιάσου ἀρχαίας τραγωδίας, ἐξεστράτευσε πρὸς τὰς πέντε ἡπείρους, παρουσιάζων μὲ μυρίους κόπους καὶ ἀφαντάστους θυσίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν θεατρικὸν θαῦμα. Ὁ Ροντήρης ἠρνήθη νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τὴν προχειρότητα τῆς ἐποχῆς.

Ὁ κ. **Ἀλέξης Μινωτῆς** ἔχει τριπλῆν ιδιότητα, σκηνοθέτου, ἠθοποιοῦ καὶ συγγραφέως. Ὁ σφυγμὸς τῆς διπλῆς καλλιτεχνικῆς παρουσίας του ὡς ἐξαιρέτου ἠθοποιοῦ καὶ διαπρεποῦς σκηνοθέτου ἠκούετο μέχρι τῆς χθὲς ἐντόνως. Ἐπὶ ἔτη καὶ ὡς θιασάρχης ἐλευθέρου θεάτρου, μεταφέρων τὸν θιάσον του κατ' ἔτος εἰς νέαν σκηνήν, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀρχῆς διεμόρφωνε διὰ ν' ἀναβιβάζῃ ἔργα ποιότητος καὶ ἀξίας εἰς πεῖσμα τῶν χαμηλῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ μεγάλου κοινοῦ. Εἰς τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1972 ἐκδοθὲν ἔργον του «*Ἐμπειρικὴ Θεατρικὴ Παιδεία*» ὀγκῶδες βιβλίον ὄχι «περὶ Θεάτρου» ἀλλὰ «ἐκ τοῦ Θεάτρου», ὅπως παρα-

στατικώτατα τὸ χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος, ὁ ἠθοποιὸς καὶ σκηνοθέτης μᾶς παρουσιάζεται ὡς πνευματικὸς θεατρικὸς ἄνθρωπος καὶ δόκιμος συγγραφεύς, βαθὺς διεισδυτὴς καὶ ἀνατόμος, χάρις εἰς τὴν μεγάλην θεατρικὴν του πεῖραν, τοῦ πνεύματος τῶν μεγάλων ποιητικῶν καὶ θεατρικῶν μορφῶν, ἀπὸ τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σαίξπηρ, ἕως καὶ τῶν συγχρόνων θεατρικῶν συγγραφέων. Πέραν τούτου, τὸ βιβλίον ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἐξ ἐπόψεως μορφώσεως τῶν νεωτέρων γενεῶν τῶν ἠθοποιῶν. Ὁ ἐκ 281 σελίδων τόμος, περικλείων τὰ δῶρα τῆς πολυετοῦς ἐμπειρίας ἐνὸς πρωταγωνιστοῦ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς, ἀποτελεῖ διδαχὴν μεγάλης ἀξίας διὰ τοὺς νέους ἠθοποιούς καὶ πολύτιμον βοήθημα διὰ τὴν περικλειομένην εἰς αὐτὸ σοφίαν ἐνὸς κορυφαίου συναδέλφου των.

Ὁ κ. **Κάρολος Κούν** ἀπέμεινε σήμερον ὁ μόνος ἐκ τῶν τριῶν προτεινομένων, ὁ ὁποῖος μὲ ἔνθεον ζῆλον, ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν ἐξακολούθει τὴν ὑποδειγματικὴν ἀπὸ δεκαετηρίδων προσφορὰν του εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον, διὰ τῆς παρουσιάσεως ἔργων ἀπὸ τοῦ Αἰσχύλου μέχρι τῆς ἐντελῶς συγχρόνου παγκοσμίου παραγωγῆς. Χάρις εἰς τὸν κ. Κούν, ἡ Ἑλλάς ἐγνώρισε, καὶ εὐχόμεθα νὰ γνωρίζῃ ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη ἔτη, ὅλας τὰς θεατρικὰς τάσεις καὶ ἐποχάς, εἰς παραστάσεις μοναδικὰς εἰς τὸ εἶδος των. Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἑλληνικὴν ἀναγνώρισιν, ἀλλὰ καὶ εὐρωπαϊκὴν. Τὸ πνεῦμα τοῦ κ. Κούν, δημιουργικόν, ἀνήσυχον, ἀποκαλυπτικόν, κατορθώνει διὰ τοῦ χαρίσματος τοῦ μεγάλου Διδασκάλου, νὰ εἰσχωρῇ εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἠθοποιούς του, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ διαπλάθῃ τὸν ἐσωτερικὸν καλλιτεχνικὸν των κόσμον, διὰ νὰ μεταδοθῇ οὗτος ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ κοινὸν ὡς ἐντελῶς ἀτομικὸν των βίωμα καὶ ἐπίτευγμα. Οὕτω, εἰς ἑκατοντάδας ἀνέρχονται οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοί, οἱ ὁποῖοι διεπλάσθησαν ἀπὸ τὰ ἄξια χέρια τοῦ Καρόλου Κούν.

*

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὰ προκηρυχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Κώστα καὶ Ἑλένης Οὐράνη τέσσαρα βραβεῖα. Ταῦτα, μετὰ γνώμην τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰδρύματος καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀπονέμονται ὡς ἀκολούθως :

1) Τὸ *Βραβεῖον τοῦ Ἰδρύματος* δι' ἔργον ποιητικόν, μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου δραχμῶν 100.000, ἀπονέμεται εἰς τὴν *Λιλὴν Ἰακωβίδου* διὰ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν τῆς «*Κοσμοεῖδωλα*». Ὅλα τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς εἶναι πηγαῖα, διαπεποτισμένα ἀπὸ ἀγνὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Ἄνθρωπον καὶ τὴν Ἐλευθερίαν του. Οἱ ὀλιγόλογοι στίχοι τῆς εἶναι προῖον εὐαισθητοῦ βιώσεως καὶ τιμίου πλαστικοῦ μόχθου.

2) Τὸ *Βραβεῖον τοῦ Ἰδρύματος* δι' ἔργον ἀφηγηματικοῦ πεζοῦ λόγου, μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου δραχ. 100.000, ἀπονέμεται εἰς τὸν κ. *Πάνον Καραβίαν* διὰ τὸ μυθιστόρημά του «*Ἀστερισμοί*». Εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου τούτου ἔχομεν τὸ ἐξαιρετικὸν ἀποτέλεσμα ἀρμονικῆς συνεργασίας πείρας, εὐαισθησίας, παιδείας καὶ μακρῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ κατασκευὴ τῶν «*Ἀστερισμῶν*» δὲν ἀφίσταται τῆς συγχρόνου τεχνικῆς, ἢ ὁποία δὲν περιορίζεται εἰς αὐστηρὰν κατάταξιν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν πράξεων τῶν ἡρώων τοῦ μυθιστορήματος καὶ δὲν ἀφίνει κενὰ ἢ ἐρωτηματικά. Εἰς τοὺς «*Ἀστερισμοὺς*» συμπλέκονται καθιερωμένοι καὶ νέοι, καθαρῶς προσωπικοί, τρόποι ἀφηγήσεως, δίδεται ζωὴ καὶ ἀληθοφάνεια εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος καὶ προπάντων εἰκονίζονται καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀναντιρρήτως εἶναι ἑλληνικαί, ἀλλὰ ἔχουν καὶ κάτι τὸ καθολικώτερον, τὸ γνῶρισμα τῆς ἐποχῆς μας. Ὑπάρχει εἰς τὰς σελίδας τῶν «*Ἀστερισμῶν*» καὶ πάθος καὶ στοχασμὸς καὶ ἐξαιρετικὴ ποιότης λόγου, ἢ ὁποία τοὺς ἐξασφαλίζει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν πεζογραφικὴν παραγωγὴν τῶν τελευταίων ἐτῶν.

3) Τὸ προκηρυχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος *Ὀυράνη βραβεῖον* διὰ τὸ δοκίμιον, συνοδευόμενον ὑπὸ χρηματικοῦ ἐπάθλου δραχ. 100.000, ἀπονέμεται εἰς τὸν κ. *Ἀλέξην Μινωτῆν* διὰ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν βιβλίον του ὑπὸ τίτλον: «*Ἐμπειρικὴ Θεατρικὴ Παιδεία*».

4) Τέλος, τὸ προκηρυχθὲν *Βραβεῖον τοῦ Ἰδρύματος Ὀυράνη* εἰς μνήμην Μιλτιάδου καὶ Μαρίας Νεγρεπόντη, συνοδευόμενον ὑπὸ χρηματικοῦ ἐπάθλου δραχ. 100.000, ἀπονέμεται εἰς τὸν κ. *Δημήτριον Σιατόπουλον* διὰ τὸ ἔργον του «*Τὸ Θέατρο τοῦ Εἰκοσιένα*». Πρόκειται περὶ

ἐξόχως ἐνδιαφέροντος βιβλίου, καλύπτοντος τὴν θεατρικὴν ἐν γένει ἑλληνικὴν κίνησιν, τόσον εἰς ἔργα πρωτότυπα ὅσον καὶ εἰς μεταφράσεις, μιᾶς ὀλοκλήρου ἑκατονταετίας (1720 - 1830), ἡ ὁποία βρῖθαι ἀπὸ δρᾶσιν προεπαναστατικὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ἑλλαδικῶν χώρων. Ἡ προσφορὰ τοῦ συγγραφέως, προῖδον φανεροῦ ἐρευνητικοῦ καὶ συνθετικοῦ μόχθου, εἶναι πράγματι πολύτιμος, διότι δι' αὐτῆς ρίπτεται φῶς εἰς τὴν πλουσίαν καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἐθνικῆς θεατρικῆς κίνησιν τῆς ὡς ἄνω περιόδου.

Μετὰ γνώμην τῆς Τάξεως τῶν Ἡθικῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν Ἐπισημῶν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας ἀπονέμονται :

1) Ἔπαινος εἰς τὴν κυρίαν **Μάρθαν Τελάκη**, κάτοικον Ἁγίου Ἀθανασίου Δράμας, ἣτις ἀψηφήσασα τὸν ἐκ τοῦ πυρὸς διὰ τὴν ζωὴν τῆς κίνδυνον, ὥρμησεν ἐντὸς καιομένης γειτονικῆς οἰκίας καὶ ἀπέσπασεν ἐκ τῶν φλογῶν τὴν ἐντὸς αὐτῆς εὐρισκομένην γραῖαν Σωτήραν Παπουλίδη καὶ τὸν διετεῖ ἐγγονόν τῆς Παναγ. Γαλεάδην, διασώσασα αὐτοὺς ἐκ βεβαίου θανάτου.

2) Ἔπαινος εἰς τὴν ἐν **Gastonia Ἀδελφότητα Ἀραχωβιτῶν «Καρυαί»**, διὰ τὴν ἐπὶ 50ετίαν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν αὐτῆς εἰς τὴν ἄλλοδαπήν. Εἰς τοὺς δύο τόμους, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκεν ἡ ἀδελφότης, περιγράφεται ἡ δρᾶσις τῶν ἀποδήμων τέκνων τῆς Κοινότητος Καρυῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος διατηροῦνται μετὰ μεγάλης συνεπειᾶς καὶ αὐστηρότητος.

3) Ἔπαινος εἰς τοὺς **Ἐμμανουὴλ Βολακάκη** καὶ **Θρασύβουλον Πανταζῆν** λεμβούχους, οἵτινες ἀντιληφθέντες τὴν 15^{ην} Ἰουλίου 1973 εἰς Πέραμα πλοῖον καιόμενον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἔμπορτον ἀπὸ φιάλας ὑγραερίου ἀντὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνον, λόγω τῆς ἐπιχειμένης ἐκρήξεως, περιοχὴν, ἐπλησίασαν τὸ καιόμενον πλοῖον καὶ ὁ μὲν Βολακάκης κατώρθωσε μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του νὰ παραλάβῃ ἐκεῖθεν τοὺς δύο ἐπιζῶντας τραυματίας καὶ νὰ τοὺς ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν ξηράν, ὁ δὲ Πανταζῆς ἔσπευσε πρὸς ἐκεῖ πλησίον ἠγκυροβολημένον ἄλλο πλοῖον, ὁπόθεν παρέλαβεν ἑπτὰ ἄτομα εὐρισκόμενα εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ζώνην καὶ καλοῦντα εἰς βοήθειαν. Ἡ Ἀκαδημία ἐκτιμῶσα

τὴν γενναιότητα καὶ ἐθελουσίαν τῶν δύο ἀνωτέρω λεμβούχων ἀπεφάσισε νὰ ἀπονείμῃ εἰς αὐτοὺς ἔπαινον.

4) Ἔπαινος εἰς τὸν κ. **Παναγιώτην Παπαγαρυφάλλου** μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου δρχ. 40.000, ἐκ τῆς ἀθλοθεσίας τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ὑποβληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀνεκδοτον ἐργασίαν, δι' ἧς ὁ συγγραφεὺς διεξεδίκησε τὸ προκηρυχθὲν βραβεῖον διὰ τὴν συγγραφὴν μελέτης περὶ τοῦ πνεύματος τῆς συνεργασίας εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς παραμονάς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τῆς συμβολῆς τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἀγῶνος καὶ τῶν προσπαθειῶν καὶ πηγαίων ἐφαρμογῶν συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως πρὸ τοῦ νόμου 602/1915 περὶ Συνεταιρισμῶν. Ἡ ὑποβληθεῖσα ἐργασία εἶναι προῖον μόχθου μεγάλου.

5) Τὸ προκηρυχθὲν βραβεῖον εἰς μνήμην Ἀλέκου Δράκου, μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου δρχ. 50.000, ἀθλοθετούμενον ὑπὸ τῆς συζύγου του κυρίας Λίλυσ Δράκου, διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης μὲ θέμα τὰς αἰσθητικὰς θεωρίας τῆς συγχρόνου τέχνης, ἀπονέμεται εἰς τοὺς κυρίους **Θεόδωρον Σκαλτσᾶν** καὶ **Τάκην Παρλαβάντζαν**, διὰ τὰς δύο ὑπ' αὐτῶν ὑποβληθεῖσας, ἀνωνύμως ἐργασίας. Τὸ χρηματικὸν ἔπαθλον τοῦ βραβείου ὀρισθὲν ἀρχικῶς εἰς δρχ. 50.000 καὶ αὐξηθὲν ἐκ τῶν ὑστέρων ὑπὸ τῆς ἀθλοθέτιδος εἰς δρχ. 60.000 κατανέμεται μεταξὺ αὐτῶν κατ' ἰσομοιρίαν.

Ὁ κ. **Παρλαβάντζας** ἀναπτύσσει τὰς ιδέας του στηριζόμενος πάντοτε εἰς ἀντίστοιχα ἔργα τέχνης. Αἱ παρατηρήσεις του διὰ τὰ ἐξεταζόμενα ἔργα εἶναι γενικῶς ὀρθαὶ καὶ δεικνύουν εὐαισθησίαν καὶ λεπτότητα πνεύματος. Ἡ ὑποβληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐργασία δεικνύει ὅτι ὁ συγγραφεὺς γνωρίζει καλῶς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. **Σκαλτσᾶ** ἀποτελεῖ πρωτότυπον πραγματείαν. Ὁ συγγραφεὺς ἐργάζεται μὲ ἐν σύστημα ἐννοιῶν, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ κατὰ μέγα μέρος ὁ ἴδιος. Ἡ ὑποβληθεῖσα ἐργασία μαρτυρεῖ ἐμπειρίαν περὶ τὴν ὕλην τῆς τέχνης, γνῶσιν τῶν διαφόρων θεωριῶν περὶ τέχνης καὶ γενικωτέραν θεωρητικὴν κατάρτισιν.

6) *Βραβεῖον* εἰς τοὺς Ἀνωτάτους Λειτουργοὺς τῆς Μέσης Παιδείας κυρίου **Ἀθανάσιον Ἀτσαβέν, Χρῆστον Θεοδωρᾶτον, Δημήτριον Φιλάρετον** καὶ κυρίαν **Εὐαγγελίαν Μωραΐτου**. Οὗτοι προσέφερον λίαν σημαντικὰς ὑπηρεσίας ἐπὶ δεκαετίας εἰς τὴν Ἐκπαίδευσιν καὶ ἐπεβλήθησαν εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν. Εἰδικώτερον :

Ὁ κ. **Ἀθανάσιος Ἀτσαβές**, ἐκτὸς τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας προσέφερον εἰς τὴν Ἐθνικὴν Παιδείαν ὡς ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς εἰς τὰς Ἐπαρχίας καὶ τὸ Κέντρον, ἐπέδειξεν ἰδιαίτερος ἀξιόλογον δρᾶσιν ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον ὡς Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Ἑλληνικῶν Σχολῶν τῆς ἀλλοδαπῆς συμβαλὼν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλληνικῶν τούτων σχολείων, ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, τιμηθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ διὰ παρασῆμων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Ὁ κ. Ἀτσαβές ἔχει δημοσιεύσει πλείστας μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς τεύχη ἢ περιοδικά, περιεχομένου παιδαγωγικοῦ, διδακτικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ φιλολογικοῦ.

Ὁ κ. **Χρῆστος Θεοδωρᾶτος**, ὑπηρετήσας ἐπὶ δεκαετίας τὴν Ἐθνικὴν Παιδείαν, ἀνελθὼν ὄλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἱεραρχίας μέχρι τῆς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου, διεκρίθη πανταχοῦ διὰ τὴν γενικωτέραν πνευματικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν δραστηριότητά του. Κατὰ τὴν ἐκ τῶν σεισμῶν καταστροφὴν τῶν Ἰονίων Νήσων τὸ 1953, ὡς Γυμνασιάρχης μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του διέσωσε τὰ Ἀρχεῖα τῶν Σχολείων, Βιβλιοθήκας καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα. Ὡς προσωπάρχης δὲ καὶ Διευθυντὴς Παιδείας τοῦ Ὑφυπουργείου Ἀποκαταστάσεως Σεισμοπλήκτων Νήσων, ἐκτὸς τῆς ταχυτάτης λειτουργίας καὶ ὀριστικῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν Σχολείων ἦν ἐπέτυχεν ἡ ἀποκαταστήσῃ, συνεκρότησε Μουσεῖον Χριστιανικῆς Τέχνης ἐν τῇ Μονῇ Ἀγίου Ἀνδρέου παρὰ τὸ Ἀργοστόλιον καὶ ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Λαογραφικοῦ Μουσείου Κεφαλληνίας. Ὁ κ. Θεοδωρᾶτος ἔχει ἐπίσης δημοσιεύσει πολλὰς πραγματείας ἱστορικοῦ, φιλολογικοῦ, παιδαγωγικοῦ περιεχομένου καὶ ἔχει μεταφράσει Ἀρχαίους Ἑλληνας Συγγραφεῖς.

Ὁ κ. **Δημήτριος Φιλάρετος** ὑπηρετήσε τὴν Ἐθνικὴν Παιδεῖαν ἐπὶ 35 ἔτη καὶ ἀνῆλθεν ὡσαύτως ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἱεραρχίας μέχρι τῆς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου, διακριθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν γενικωτέραν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν. Εἶναι συγγραφεὺς πλείστων πραγματειῶν ἐπιστημονικῶν καὶ παιδαγωγικῶν.

Ἡ κυρία **Εὐαγγελία Μωραΐτου**, ἡ πρώτη Ἑλληνὶς Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς Μέσης Ἐκπαιδύσεως καὶ ἡ μόνη μέχρι σήμερον, διεκρίθη ὡς ἐκπαιδευτικὸς ἡγέτης διὰ τὴν διοικητικὴν δεξιότητα καὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἰκανότητα, τὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς πρὸς τὸ παιδί καὶ τὸν ἐκπαιδευτικὸν λειτουργόν. Ἰδιαιτέρως ἐπέτυχεν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ψυχολογικὴν ἔρευναν καὶ τὴν διοικητικὴν καὶ ἐδημοσίευσεν πρωτοτύπους ἐργασίας.

7) *Βραβεῖον* μεταθανατίως εἰς τὸν **Ἐλευθέριον Ἐλευθεριάδην** τοῦ Νικολάου, μαθητὴν τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ Γυμνασίου Ἐδέσσης, 15 ἐτῶν. Οὗτος τὴν 23^{ην} Ἰουνίου τρέχ. ἔτους ἐκολύμβη μετὰ τοῦ Δημητρίου Κοντομιχάλη, ἐργάτου, 25 ἐτῶν, εἰς τεχνητὴν λίμνην παρὰ τὴν Ἐδεσσαν. Αἴφνης ὁ δεύτερος ἐξ αὐτῶν, δι' ἄγνωστον αἰτίαν, ἤρχισε καλῶν εἰς βοήθειαν καὶ ἐξηφανίσθη ἐντὸς τῶν ὑδάτων. Ὁ νεαρὸς μαθητῆς Ἐλευθεριάδης ἔσπευσε τότε εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' ἀντὶ νὰ σώσῃ τὸν πνιγόμενον, οὗτος παρέσυρε τὸν Ἐλευθεριάδην εἰς τὸν βυθόν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν βραβεύει τὴν πράξιν αὐτὴν ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ.

8) *Ἀργυροῦν Μετάλλιον* εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Σύλλογον **Ἐργαζομένων Νεανίδων**, γνωστὸν μέχρι πρό τινος ὡς Σύλλογον Ἀπόρων Γυναικῶν. Ὁ Σύλλογος οὗτος ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1872 ἔθεσεν ὡς σκοπὸν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων γυναικῶν, ἐκπαίδευσιν τόσον γραμματικὴν ὅσον καὶ ἐπαγγελματικὴν. Ὁ Σύλλογος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἰδρύθη ὑπὸ Κυρίας τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐμπνευσμένον σωματεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνελάμβανε νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ μεταδίδῃ μίαν τέχνην εἰς ἀπόρους γυναῖκας, δημιουργήσας ἀντίστοιχα ἰδιόκτητα ἐργαστήρια, ὅπου ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἐδιδάχθησαν χιλιάδες ἄποροι γυναῖκες

τάς κατὰ παράδοσιν τέχνας τῆς ὑφαντουργικῆς, τοῦ κεντήματος, τῆς ταπητουργίας καὶ τῶν λοιπῶν εἰδῶν τῆς ἑλληνικῆς χειροτεχνίας. Εἰς μίαν ἐποχὴν, ὅτε ἡ Πολιτεία οὐδὲ πόρρωθεν εἶχε κἂν ὑποψιασθῆ ποίαν σημασίαν εἶχεν ἢ κατὰ παράδοσιν χειροτεχνία, εὐρέθησαν κυρίαι τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς ιδρύσεως τοῦ Συλλόγου διέσφζον τὴν παράδοσιν τῆς χειροτεχνίας, συνάμα δὲ ἐφωδίαζον τὰς ἀπόρους γυναῖκας μὲ τὰς ἀπαραιτήτους γνώσεις, ὥστε ἐργαζόμεναι νὰ δύνανται νὰ ζήσουν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀπονεμόμενα βραβεῖα. Ἡ Ἀκαδημία προκηρῦσσει εἴκοσι πέντε (25) νέα βραβεῖα, ἕξ ὧν ἑπτὰ (7) τῆς Τάξεως τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν, ἕνδεκα (11) τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἑπτὰ (7) τῆς Τάξεως τῶν Ἡθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν ὅρων ἐκάστης προκηρῦξεως θὰ γίνουιν γνωσταὶ διὰ τοῦ αὐριανοῦ ἡμερησίου τύπου.

R E P O R T
ON THE ACTIVITIES OF THE ACADEMY DURING 1973 *
BY THE SECRETARY GENERAL
J. N. THEODORACOPOULOS

The Academy of Athens is the supreme spiritual institution of the land. This does not mean that this country's spiritual production is determined by the Academy, but it does mean that spiritual creation is primarily judged and evaluated by it as in duty bound. We receive every year more books than there are days in a year, which means that, in their souls and minds, writers have become conscious of the fact that the Academy is indeed the supreme spiritual authority. All writers, whether they serve in the field of belles-lettres or that of science, look directly or indirectly to the Academy, that is, the Academy's good word about the value of their works. Surely, then, the Academy is striking root in the consciousness of the community, of the people.

At today's meeting, the Academy's work is revealed in an official manner in regard of many of its facets. It is mainly in its course that most of the honorary distinctions awarded by the Academy are announced and a brief account of its overall work is given.

During the ending year, Mr. **Nicholas Roussopoulos**, Professor Emeritus of the Senior Agricultural College, was elected full member of the Academy, to the Chair of *Applied Exact Sciences (Agricultural Sciences)*, and the decree confirming his election was published. Also published were the decrees confirming the election of Mr. **Pericles Theokharis**, Professor at the Polytechnic, as full member to another Chair of *Applied Exact Sciences (Technical Sciences)*, as well as the election of the following corresponding members:

* Read at the ceremonial meeting of 11th December, 1973.

- (1) **John Argyris**, Professor at the University of Stuttgart and Director of the Computer Centre at Stuttgart,
- (2) **Pierre de la Coste - Messelière**, member of the French Academy of Inscriptions and Letters,
- (3) **Rudolf Pfeiffer**, Professor Emeritus of the University of Munich, and
- (4) **Vassos Karageorgis**, Director of the Archaeological Museum of Nicosia.

Furthermore, the filling of six regular Academy chairs was proclaimed as follows :

- (1) *Natural Sciences*,
- (2) *Classics*,
- (3) *Literature*,
- (4) *Architecture*,
- (5) *Theology*, and
- (6) *Private Law*.

Unfortunately, however, the decrees confirming the election of other full members, foreign fellows and corresponding members of the Academy have not been issued for two years now.

The Academy has repeatedly reminded the Ministry of National Education and Religion of the need for issuance of these decrees, but this has not been possible to date. It should be noted that the foreign fellows and corresponding members concerned, let alone full members, are distinguished personalities, leading scientists and warm friends of this country.

We once again repeat, from this place, the wish that the requisite decrees may be issued.

Four full members are absent from the Academy's family at this moment, torn away by death. In the order of their death dates, they

are *Elias Venezis*, *Basil Malamos*, *George Pantazis* and *George Kosmetatos*.

Elias Venezis became our generation's national prose writer par excellence. With his two chief works, «*Aeolian Earth*» and «*No 31328*», he illuminated the national horizon at times of uttermost gloom and this is why his literary merit is linked to the fate and glory of this nation. *Venezis* of *Aivali* placed his skill, the gift bestowed upon him by God, at the service of the nation without ever allying or betraying his art.

Basil Malamos distinguished himself for his inquiring spirit since the days of his studies in Germany. Made an Assistant Professor at the University of Hamburg and Director of the 4th Pathological Clinic at «*Evangelismos*», he then assumed directorship of the Athens University therapeutical clinic at the newly-built «*Alexandra*» Maternity Hospital. *Malamos* raised that clinic to a model nursing institution and gathered around him a group of brilliant young physicians, who will now honour his memory by applying his teachings.

After taking his degree from the Faculty of Medicine, University of Athens, *George Pantazis* studied biological sciences at Munich, where he was named a doctor. Having obtained a fellowship from the Bavarian Academy of Sciences, he studied the Mediterranean fauna at the zoological station of Naples. Under a new fellowship, from the Rockefeller Foundation this time, he worked for the antimalarial struggle. He was made Professor of Zoology at the University of Athens and then occupied a chair in biology.

All these three full members of the Academy were at the height of their spiritual and scientific creation.

George Phocas Kosmetatos was Lecturer of Histology and Embryology at the Faculty of Medicine, University of Athens before he became a full Professor of Ophthalmology. In 1929, he was elected associate member and in 1945 full member of the Academy. Worthy for his culture and character, he combined in a harmonious unity the

creative imagination and the exact spirit of the naturalist and the skill he has served was the apex of the pyramid which he climbed as the crowning of a broad as well as profound learning and high moral standards.

How deep is the root which the Academy is taking in the soul of this nation is made evident by the fact that the following eight (8) new donations and prize endowments were added this year:

1) Mrs. *Helle Malamos* established a prize, to be awarded every two years, over a period of ten years, of Dr. 50,000 each time, for the best study, whether published or not, of a research character in the area of nuclear medicine, that is, a subject analogous to the branch of science to which her late husband and brother Academician *Basil Malamos* had devoted himself in the last twenty years.

The cash award attaching to the prize was increased to Dr. 100,000 through a gracious contribution by Mr. *Spyros Malamos* and Mrs. *Lina Tsaldaris*.

It should be noted at this point that Mr. *George Handris* also donated a sum of Dr. 15,000 in the memory of Basil Malamos, to be used at the Academy's discretion.

2) *The Metropolitan of Aksum Mgr Methodius Foughias* established a Dr. 100,000 prize for the writing of a work, to be selected by the Academy, on the history of the Holy Metropolis of Aksum.

3) *The Municipality of Rhodes* established, on the occasion of the 25th anniversary of the incorporation of the Dodecanese, two prizes of Dr. 150,000 each, for the writing of a history of Rhodes Island since its devolution upon the Knights of the Order of St. John of Jerusalem until its occupation by the Italians.

4) Mr. *Nicholas Linardos* established a prize of Dr. 50,000 for the writing of a study on the history of the villages and settlements in the area of Eastern Aegialeia.

5) Mrs. *Lily Dracos* established a prize of Dr. 60,000, in the

memory of Alec Dracos, for the writing of an unpublished study on the social composition of the Greek state in the era of Capodistrias.

6) *The Bank of Greece* donated a sum of Dr. 15,000, to be used for the objects of the Hellenic Folklore Research Centre.

But special mention should be made here of two major donations to the Academy:

Mrs. *Irene Alivizatos* relinquished in favour of the Academy her usufruct of the building on Metropolis and Parliament streets. She had that usufruct under a will of her husband, the late President of the Academy Hamilcar Alivizatos. The Academy will promptly proceed to a development of the building and takes this opportunity to express its thanks to Mrs. Irene Alivizatos in public, too.

Mr. *Demetrius Georgakas*, Professor at the University of North Dakota, U.S.A., donated to the Academy lexicographical material on the modern Greek language, of three million (3,000,000) cards, housed at present in a special Lexicographical Centre of that university and collected by him for the writing and publication of a complete Greek-English dictionary and a future research into the modern Greek language, literature and allied fields, as well as for the writing and publication of the first dictionary of the colloquial and cultivated modern Greek language (modern Greek word, literature and science). This lexicographical material, expected to reach three and a half million (3,500,000) cards, will be handed over to the Academy of Athens between the years 1983 and 1985. The Academy expresses its deep satisfaction at Prof. Georgakas's work as well as at his donation.

Accessions to the Academy's Central Library amounted to 1,160 volumes of Greek and 632 volumes of foreign books and periodicals during the ending year.

Seven papers by full and corresponding members and 26 by outside scholars were presented at the Academy's plenary assembly in the ending year, while nine talks were given by full members.

The Academy celebrated this year the 30th anniversary of the death of the great national poet *Costis Palamas* at a special public meeting where, after an introduction by the Secretary General, the Academicians Messrs. *G. Athanassiades Novas* and *Petros Haris* spoke.

The Academy also celebrated the 500th anniversary of the birth of the great astronomer *Nicolaus Copernicus*. A special public meeting of the Academy's plenary assembly was held, at which the Academician Mr. *J. Xanthakis* talked on the work of the great sage.

The following memorial gatherings also took place: (a) for the Academician *John Spyropoulos* (with the Academician Mr. *Michael Stassinopoulos* as speaker), (b) of the Academy's corresponding member *Sophia Antoniadis* (with the Academician Mr. *Dionysius Zakythinos* as speaker), and (c) for the honorary member of the Academy *George Papanicolaou* (with the Academician Mr. *Nicholas Louros* as speaker).

In the ending year, the Academy was represented at the celebrations of the 107th anniversary of the holocaust at the Holy Monastery of Arkadi by the Academician Mr. *P. Theokharis*. The Academy was also represented at the following international gatherings:

At the annual General Meeting of the International Academic Union, held in London, by the Academician Mr. *D. Zakythinos* and its Secretary General Mr. *J. Theodoracopoulos*.

At the meeting of the Senate of the International Union of Academies, held in Paris, and at the Congress of European Exchanges in the Humanistic and Social Sciences, in Vienna, by its Secretary General Mr. *J. Theodoracopoulos*.

At the 15th World Congress of Philosophy, in Varna, the Academy of Athens was similarly represented by its Secretary General Mr. **J. Theodoracopoulos**, who was again unanimously elected Vice Chairman of the *Fédération Internationale de Philosophie*, based in Geneva. Mr. L. Benakis, Director of the Philosophy Centre, as well as Mrs. Kelessides-Galanos and Mrs. Dragonas-Monahos, of the

Centre's editorial staff, also took part at that congress with original papers.

In October 1973, the 2nd International Congress of the History of Venetian Civilisation was held in Venice, on the subject of Venice between East and West in the 15th and 16th centuries. This congress was organised through a cooperation of the three most notable research institutions in Venice, namely, the Hellenic Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies, sponsored by the Academy, the Giorgio Cini Foundation, and the newly-formed German Centre for Venetian Studies. The previous congress was organised in 1968 by the Cini Foundation alone, which however elected to suggest cooperation with the Greek and German institutes this year. Thus, perhaps for the first time, an international congress was organised outside of Greece by a Greek institution in cooperation on an equal footing with its counterparts in two great European countries, on a subject of the broadest interest.

From amongst the Greek participants in that congress, the Academicians Messers. **D. Zakythinos** and **Gregory Kassimatis** and Mr. **L. Vranoussis**, Director of the Medieval and Modern Hellenism Research Centre, made circumstantial presentations or joint presentations.

In addition to the above, members of the Academy or of the academic staff of its Research Centres took part in a number of other international gatherings or events. Thus :

The Academician Mr. **J. Xanthakis** presided over the World Mathematical Congress, held in Athens last September in the memory of the great Greek mathematician Constantine Karatheodoris, on the occasion of the centenary of his birth.

The Academician Mr. **G. Mylonas** participated in a meeting of the Board of Governors of the International Society of Study of Prehistoric Religions, held in Madrid.

The Academician Mr. **P. Jepsos** attended the annual meeting of the Board of Governors of the International Institute for Unification of Private Law, in Rome.

The Academician Mr. **P. Theokharis** participated in the International Congress on Fracture, held in Munich.

The Academician Mr. **D. Zakythinos** attended a conference of experts on questions concerning the history and civilisation of the countries of SE Europe and the Near East, held in Paris.

Mr. **D. Zakythinos**, President of the International Union of Byzantine Studies, also presided over a meeting of the International Committee of Byzantine Studies, held in Chios last May, which dealt with scientific and administrative matters, particularly concerning the International Congress of Byzantine Studies scheduled to be held in Cyprus in 1976. Also attending, in addition to Mr. Zakythinos, were the Academicians Messrs. **A. Xyngopoulos**, **Gr. Kassimatis**, and **P. Zepos**, Mr. **L. Vranoussis**, Director of the Medieval and Modern Hellenism Research Centre, and Mr. **Sp. Troianos**, editor of the Centre for Research in the History of Greek Law and assistant professor at the university.

Mr. **L. Vranoussis** participated with a presentation in the scientific symposium held in Istanbul last October, under the sponsorship of UNESCO in cooperation with the Association Internationale d'Études du Sud - Est Européen.

Mr. **C. Makris**, Director of the Astronomy and Applied Mathematics Centre, and the Centre's personnel went to Poland last September and attended a special General Meeting of the International Astronomical Union and the celebrations on the occasion of the 500th anniversary of the birth of the great Polish astronomer Nicolaus Copernicus.

Mr. **D. Vayacakos**, Director of the Historical Dictionary Editing Centre, attended the 5th Convention of a group of United Nations

experts in New York on the subject of standardisation of the writing of geographical names.

Messrs. **N. Kontossopoulos** and **D. Krekoukias**, of the editorial staff of that centre, participated with papers in the 5th Congress of the Linguistic Atlas of the Mediterranean, held at Malaga, Spain.

Lastly, mention should be made of the honorary distinctions conferred upon a number of academicians. Thus:

The Academician Mr. **J. Theodoracopoulos**, Secretary General of the Academy, was elected corresponding member of the French Medical Academy.

The Academician Mr. **D. Zakythinis** was elected corresponding member of the Royal Academy of History, of Madrid.

The Academician Mr. **N. Louros** assumed the chairmanship of the International College of Surgeons, in Chicago, as Chairman of the College's Senate.

The Academy's scientific research work was continued fruitfully during the ending year as evidenced by the publications to be reported. The following works were brought out this year:

a) The treatise by the Academician Mr. **John Trikallinos**, entitled *Geology of the Acropolis: Microtectonic Researches*.

b) Mr. **A. Passadaios's** work *On the Popular Architecture of Imbros*.

Meanwhile, the printing of the Academy's Proceedings for the year 1973, the first section of which has already been circulated, went to press, and the printing of the Proceedings for the year 1972 is similarly progressing.

I shall now come to the publications undertaken by the individual research centres.

Hellenic Folklore Research Centre:

1. The folkloric map of the areas where wooden plough yokes are used has been printed and forwarded, along with the maps of

customary fires and of the wooden (Hesiodian) plough, for exhibition at the anthropological congress held in Chicago.

2. Printing of the 22nd volume of the Centre's Annuary, containing studies by the Centre's editorial staff referring to interesting topics of the traditional Greek popular culture, has started.

3. The groundwork for publication of a volume of folk melodies from insular Greece started in January and is progressing. Its musicological elaboration has been entrusted by the Academy to the musicologist Mr. Sp. Peristeris.

Historical Dictionary Editing Centre :

1. The printing of eighty linguistic studies by George Hatzidakis in a large volume entitled «Linguistic Researches», vol. II, has started.

2. The groundwork on preparation of the Linguistic Atlas of Greece has made good progress.

3. The need for supplementing the editorial series of the Historical Dictionary of the Modern Greek Language, now at press, with the carded new dialectal material from various areas of Greece, especially places from which linguistic material came for the first time, coupled to the retirement of the old specialised editorial staff members, has caused the printing of the second half of the Dictionary's fourth volume to be suspended. It will be resumed with the opening of the new year, when the printshop problem arisen will have been settled by that time.

Medieval and Modern Hellenism Research Centre :

The Psara Archive, prepared and edited by Mr. B. Sphyroeras, has already been printed by one-half, and the first volume (of over 600 pages of large format, containing 480 documents of the years 1821 - 1824) will be circulated in the first days of 1974, when 150 years from the destruction of Psara Island will be completed. *The*

Ephemeris of the years 1791-1797, organ of Rhiga's associates, made into a complete «corpus» by photographing copies preserved inside and outside of Greece, is being reprinted by photogravure at a fast rate. The first volume, for the year 1791 (600 pages), and the second volume, for the year 1792 (892 pages), have already been printed. *The Incisions of the Parthenon*, edited by the Academician Mr. Anastasius Orlandos, with the assistance of Mr. Leander Vranoussis, have been printed for a long time now and there only remains to complement the volume with photographic plates. Also on their way to the press are the *Manuscripts of Meteora* (vol. II), a critical edition of the Cretan poet **George Houmnos**, prepared by the Academician Mr. George Megas, delayed volumes of the Centre's Annuary, etc.

Modern Hellenism History Research Centre :

1. The printing of the first volume of the many-volumed publication comprising abstracts of the correspondence exchanged between the Foreign Office and the British embassy and consulates in Greece in the years 1827-1905, has been continued. The first volume spans the period 1827-1832. This publication will be part of the *Monuments of Greek History* series.

2. The elaboration of George Psyllas's Memoirs has been completed. The work is in the press already and will hopefully be circulated by February 1974.

3. Progress has been made in the elaboration of the reports and letters of William Meyer, English Consul General at Preveza, to the Foreign Office and the British authorities in the Ionian Islands on events in Greece over the years 1820-1832. These reports will also be published in the *Monuments of Greek History* series.

4. Elaboration of the material that will form the first volume of John Colettis's archive has also been continued.

Greek Law History Research Centre :

1. In the context of the work now under way on publication of Manuel Malaxos's *Nomocanon* in its original form, the discovery and identification of his sources has continued, along with a collation of the manuscript available at the Centre with other preserved ones.

2. Volumes XVIII and XIX of the Centre's «*Annuary*» are being printed.

Centre of Publication of Greek Authors' Works :

In the series of the Centre's auxiliary works, a translation of Pfeiffer's «*History of Classical Philology*», of 375 pages, has been circulated in 1,000 copies. B. A. Croningen's «*Traité de critique des textes grecs*» has been translated for the same series.

Hellenic Philosophy Research Centre :

1. Volume II (1972) of «*Philosophy*», the Centre's annuary, containing articles on systematic philosophy and history of philosophy, presentations and reviews of books, etc. has been circulated. Volume II of «*Philosophy*» has had the same brisk demand and favourable reception as the first volume.

2. Printing of Volume III (1973) of the above annuary has started.

3. The new impression of the «*Synopsis of the History of Philosophy*» by Tennemann-Coumas has been completed. The volume will be circulated soon through the bookstores in a very careful edition.

Astronomy and Allied Mathematics Research Centre :

This centre, supervised by the Academician Mr. **John Xanthakis**, published four original scientific works. It also continued research work on various programs of astronomical interest.

The National Astronomical Committee, under the sponsorship of

the Academy and the chairmanship of Mr. **John Xanthakis** organised a series of scientific courses among Greek astronomers on astronomical topics of current interest.

The task of collecting and preparing material for the publication of maps covering the Greek area of the Roman Empire (*Tabula Imperii Romani*), undertaken by the Academy, made satisfactory progress during the ending year. The philologist Mrs. **Anna Avrameas** went to Ljubljana, Yugoslavia and took part in a meeting of experts, where relevant problems were discussed, and handed over to the Yugoslav experts responsible for this publication the material prepared on Roman Thessalonica, together with a plan of the city. Mrs. Avrameas also went to Plovdiv, Bulgaria, where she attended a meeting of experts, held last November on the initiative of the Chairman of the International Committee for the *Tabula Imperii Romani*.

But the Academy centres are plagued, I may say, in their research activities by an old evil, which it has not been possible to cure, for all our sustained efforts. I am referring to the earnings of the editorial staff, who are part of our academic force. Many steps have been taken by the Academy for removal of this injustice, which however brought no results. As we have stressed on other occasions, there is nothing else to keep a nation's self-consciousness in a state of alertness than historic research and this is exactly what is done at the Academy's research centres, with the assistance of their editorial staffs.

Let us now come to the awarding of honorary distinctions.

On motion of the Class of Exact Sciences and by resolution of the Plenary Assembly :

1) An *Honourable Mention* is made of Mr. **Stylios Magirias** for the unpublished study he has submitted, on a subject relating to further development of the energy economy of Greece. The work has been entered for the prize established by the Public Power Corporation in the memory of B. Cardamakis. The study basically concerns

the construction of powerful pumping complexes at the Nestos River dams planned by the PPC and related works. The very interesting concept of energy depositories, of which the writer is treating, is of quite exceptional importance to the Greek economy.

2) A *Citation* is awarded to Mr. **Paul Haristos** for the unpublished work he has entered for the Demetrius and Anthe Aeginitis Prize, entitled «The Popular Names of Plants of Northern Greece». Mr. Haristos's work presents a dual interest: firstly, from a linguistic, folklore, and ethnographic standpoint and, secondly, as a contribution to the knowledge of Northern Greece's flora and to a growth and intensification of interest in further botanical studies, particularly in that area.

3) A *Citation* is awarded to Mr. **Stavros Mariades**, Head of the Agricultural Economics and Policies Workshop of the Faculty of Agronomy and Forestry, Thessalonica University, for his book on «The Farmers' Tendency Towards Cooperation». The interest and originality of this book lie in that, based on the findings of agricultural research in the province of Langadas, Thessalonica Nome, the farmers' tendency towards cooperation, whether within or without the cooperative movement, is investigated on a Greek and an international scale by applying the latest psycho-sociological methods.

4) A *Citation* is awarded to Mr. **Vlassios Ghoghoussis** for his book «Narcotics and Addicts». In a clear and informative way, the author describes the most common causes of drug addiction and the manners of narcotics intake, enumerates and describes narcotics, their sources, trade and contraband. He gives his views on ways of coping with the problem which, though practically inexistent as yet in Greece, is nonetheless knocking at her door, considering the danger of contagion through tourists as well as the transit of raw materials from the East across her territory. The aim of this book is to stimulate awareness of the issue on the part of the public.

5) A *Prize* is awarded to Mrs. **Joyce Taylor - Papadimitriou**, Director of the Virus Section of the Theageneion Anticancer Institute of Thessalonica, for her remarkable scientific work on viroses, a branch of medicine whose cultivation has started in Greece, too.

6) A *Prize* with a cash award of Dr. 50,000, out of income from the *A. Tsouflis* Trust Fund, is presented to Mr. **Demetrius Magiros**, scientific advisor to General Electric, in the USA, for his overall scientific work. Mr. Magiros's work relates to applied mathematics in various research fields and his scientific activities include courses and talks as well as lectures at seminars held by a variety of research laboratories.

In his published works, Mr. Magiros has brought to light a wealth of new conclusions of both theoretical and practical interest. Groups of researchers at various laboratories are at work on many of his findings, in search of practical applications.

7) The two *B. Crimbas prizes* with cash awards of Dr. 25,000 each, to be conferred for an unpublished study on a biological subject in the field of agricultural sciences, are presented to Mr. **Emmanuel Anagnostopoulos**, Doctor of Agricultural Sciences, of Thessalonica, and Mr. **Nicholas Carantonis**, agronomist, Director of the Vineyard Institute, for their respective unpublished works entered for the aforementioned prizes. Mr. Anagnostopoulos's work deals with matters of exceptional interest to viticulture, especially Greek viticulture, as it refers to an eminently national product, the indigenous currant.

Mr. Carantonis's work is circumstantial and extremely interesting as far as Greek viticultural theory and practice are concerned. Its objective is a description — based on modern scientific standards, in conjunction with plant ecology and physiology — of 17 of the most important viticultural areas in Greece and their potentialities, as well as of the requirements of different varieties of wine and table grapes.

On motion of the Class of Letters and Fine Arts and by resolution of the Plenary Assembly:

1) An *Honourable Mention* is made of Mr. **A. Hatziargyros**, philologist, for his book «*Memories of Asia Minor: 50 Years After the Destruction*», which he published under the pen-name «M. Thaborites». The book contains reminiscences and impressions of the author from the lands where he lived, along with third persons' accounts. Intercalated in the account of reminiscences are pieces of information about the topography and toponyms of many Asia Minor areas, taken from both ancient and later writers. This information is the work's major contribution. The enthusiasm that characterises the writing is laudable and the effort for collection of all information is moving.

2) An *Honourable Mention* is made of Mr. **Yannis Galanomatides** for his collection of Pontic poems. After the volume of such poems which appeared in 1970, the author published a second volume in 1972 under the title «*Pontic Muse No. 2*», containing poems, of which a few have been written in common modern Greek, while all the rest follow the Pontic expression and are accompanied by a versed translation into common modern Greek by the author himself. The poems are distinguished by a peculiar, graceful simplicity. Especially worthy of note is the grace of the Pontic dialect, whose mastery and cultivation the author has not abandoned.

3) An *Honourable Mention* is made of Mrs. **Agnes Michaelides** for her book entitled «*The Old Varossi*», where life at the town of Famagusta, from the beginning of this century to this day, is depicted in an informative manner and polished style, with its usages and its inhabitants' customs, its social life, cultural activities and its longing for union with Greece. The sections relating to children's education in the schools and the Cypriots' inward participation in the great moments of this nation are vibrating with patriotic feeling.

4) An *Honourable Mention* is made of Mr. **Basil Patriarkheas**,

Inspector of Secondary Education, for his work «*Diptych of the Nation's Insurrection*». Published in a second edition of 804 pages, this work is made up of three unities. The first includes the «Heortion», where matters relating to the outbreak of the Revolution of 1821 in Mani are discussed; the second has as a subject the famed «Proclamation or Warning from Kalamata», dated 23rd March, 1821 and its author; the third comprises the «Unpublished Anthology of Poems», that is, of the war songs of 1821, of 2,200 verses. The work ends with a treatise on Kardamyle as secret headquarters for the commencement of the Revolution. With this publication, the author wished to give a monument of affection for his native land.

5) A *Citation* is awarded to Mr. **Michael Iatrou** for his book under the title «*Wherefrom and Wherefore*». Having worked for long years with admirable persistence and patience, drawing upon the ever-flowing streams of Greek wisdom (from Homer and onwards), the author succeeded in summarising in an elegant volume and transmitting in a beautiful and charming language the lofty, indestructible and eternal Hellenic spirit.

6) A *Citation* is awarded to Mr. **Christodoulos Papachristodoulou**, retired high school principal, for his work «*History of Rhodes*». In this book, the author has diligently collected abundant material and conscientiously used accessible sources and foreign-language aids on the history of Rhodes. The diverse information contained in it on topics of the island's recent history constitutes useful material for the future historian.

7) A *Citation* is awarded to Mrs. **Koula Xiradakis** for the two-volume work «*Girls Schools and Schoolmistresses of the Enslaved Hellenism*». The authoress contributes to the knowledge of our educational history from 1882 and onwards facts which she discovered in the volumes of the Pensioning Acts of the Audit Office. The material which Mrs. Xiradakis searched enabled her to identify the largely

unknown schoolmistresses of the enslaved Hellenism. The authoress clarifies the relations of educational institutions from Northern Epirus to the Euxine Sea through Eastern Thrace and thence to Cappadocia, Bithynia, Cyprus, and Egypt to the educational and literary associations which natives of these areas maintained in Istanbul and to the Patriarchate.

8) A *Citation* is awarded to Mr. **George Canellos**, known under the pen-name Phoebus Delphis, for his verse collection «*Char-ioteer*». From the standpoint of poetical output, Delphis might be compared to a poetical cataract, perpetually flowing, like the Castalia Spring, from the crevices of the Parnassus. After irrigating a large portion of the Delphic expanses and praising in elegiac hymns his mother who died and was buried there, his poetical stream overflows and inundates the Greek space, where the ancient, heathen, idolatrous beauty is primarily extolled.

9) A *Citation* is awarded to Mr. **Demetrius Pavlides** for his verse collection entitled «*The Last Refuge*». This collection is formed by a work preserved over a whole period of 70 years of life, during which, carefully shunning publicity, the poet endeavoured to reanimate a poetical tradition practically extinct and despised by the recent generations. Its verse offers the freshness of originality. Emotion, tenderness and humaneness are concealed beneath a gay and graceful form. In addition, however, Mr. Pavlides's contribution acquires particular importance with the translation of familiar, characteristic poems of leading Russian poets, which are thus made accessible to the public at large.

10) A *Prize* is awarded to Mr. **Eugene Michaelides**, well-known veteran journalist of Alexandria and Director, since 1959, of the Centre of Hellenic Studies of Alexandria—which is doing a remarkable job of dissemination of the Greek letters amongst the Arabs and numbers 1,300 graduates who learned Greek—for his two works:

«*Bibliography of Egyptote Greeks (1853 - 1966)*» and «*Panorama*» or an illustrated history of the journalistic periodical press of Egypt by Egyptote Greeks (1862 - 1972). Both works, written by a man perfectly acquainted with the activities of Greeks in Egypt, are useful for inquiries into the journalism, literature and cultural life in general of Egyptote Greeks from the middle of last century to our days.

11) A *Prize* is awarded to Mr. **Peter Gharoufalias** for his work «*Pyrrhus, King of Epirus*». A reprint of a study first published in 1946, this book is a most remarkable contribution to the history of ancient Greece, framed in an exemplary manner. Written in a fluent and exact language, it is enriched with very significant and long footnotes, where the views of historians and scholars are supplied, with remarkable comprehensiveness, on disputed facts, disputed dates and interpretations of ancient historians, together with the author's conclusions. The addendum to the second edition contains chapters that attest complete knowledge and competence in the use of ancient sources, as well as knowledge of the use made of such sources by later writers, the author's ability to discern the value of information and conjectures, ancient and new.

12) A *Prize* is awarded to Mr. **Basil Lazanas** for his translation of Goethe's «*Roman Elegies*», with an introduction and detailed annotation by the translator. It is a purely scholarly work, distinguished for its critical, analytical as well as translating completeness. The adequacy of this composition is a sample of work by an erudite and extremely conscientious scholar, very reputably known from his many critical editions of other German poets.

13) A *Prize* is awarded to Mr. **Rhigas Rhigopoulos** for his work «*Secret War : Greece-Middle East, 1940-1945*». This book, an amalgam of history and literature, refers to a heroic period in the history of this nation, the bibliography for which is rather scanty. The author is not content with a simple narration and presentation of facts; with auster-

ity, clarity, a lucid thought, in a manly and robust style, he offers us a historical book written by the protagonist of its contents, which is also a typically Greek literary work, invested with these virtues.

14) A *Prize* is awarded to Mr. **Minas Demakis** for his poetical work under the generic title «*Poems (Leaves of Art, Lost Earth, and Burnt Ships)*». His verse — traditional in the first work, modern in the following ones — are distinguished by a unity of mood and expression and a consistent and intense love for nature. The poet views life with romantic scepticism, pervaded by a persistent melancholy. His pain often takes on a moving tenderness.

15) A *Prize* is awarded to Mr. **John Travlos** for his «*Illustrated Dictionary of Ancient Athens*», published first in German and then in English. The work spans a very long period of the life of Athens, from 3000 B.C. to A.D. 300, and contains photographs of Athenian monuments, taken from both known and unknown archives, many of which are truly artistic achievements, along with 162 drawings by Mr. Travlos, many of them new and unique architectural plans, which greatly help to complement our knowledge of the architecture and topography of ancient Athens.

The voluminous text furnishes comprehensive information on the monuments of Athens. Temples, shrines, public and private buildings and related works of sculpture and painting are storied with accuracy, combining judgment, insight and rare fullness. With regard to disputed issues and problems, the author provides wise solutions, scientifically documented and based on his own excavations, investigations and studies for not less than forty years. There can be no doubt that his work will mark an epoch in the study of the topography and monuments of ancient Athens and become a fundamental and essential aid both to specialized scholars and the students of the ancient world in general.

16) The *Spyros Montsenighos Prize* with a cash award of Dr.

30,000, established by his wife Litsa Papas - Montsenighos for con-ferment upon a deserving Greek musical performer, from amongst the younger generation, is awarded to the pianist Mr. **Ares Garoufalis**, aged 31. Mr. Garoufalis, who graduated from the National Conservatory at the age of 16, has won prizes in nation-wide contests, gained distinction in the Beethoven International Piano Contest of Vienna, 1969, and gave recitals in many cities in Greece and abroad. He is an example of an amazing rise of a young artist.

17) *Silver Medals* are awarded to Messrs. **Demetrius Rondiris**, **Alexander Minotis**, and **Charles Kuhn** for their work as stage directors for decades.

Mr. **Demetrius Rondiris**, a theatrical master, who has taught, moulded and promoted many of the greatest personalities of the Greek stage, a worthy successor of Photos Politis, first produced for the National Theatre, by means of representations of high standard, ancient tragedies, the Shakespearean and generally classical and modern theatre—representations which, as we all will recall, took on the form of a rite with the seriousness and responsibility that characterised them. Then, with a private ancient tragedy troupe, he campaigned across the five continents to present the ancient Greek theatrical miracle to the whole world, at the cost of great pains and unimaginable sacrifices. Rondiris refused to capitulate to the slovenliness of this age.

Mr. **Alexander Minotis** has the triple quality of stage director, actor, and writer. The beat of his dual artistic presence as excellent actor and prominent director could be heard intensely until recently. For years, at the head of a private troupe, which he carried to a new stage every year, he remodelled that stage from the start to produce plays of quality and merit, in spite of the low exigencies of the age and of the public at large. In his work «*Empirical Theatrical Education*», published in 1972, a voluminous book, not «on the theatre»,

but «from the theatre», as he himself so aptly describes it, the actor and director reveals himself to us as an intellectual theatrical man and accomplished writer, a profound penetrator and anatomist—thanks to his great theatrical experience — of the spirit of the major poetical and theatrical figures from Aeschylus and Shakespeare to the modern playwrights. Furthermore, the book is of exceptional importance from the standpoint of education of the newer generations of actors. The volume of 281 pages, containing the gains of the long experience of a leading actor, constitutes a teaching of great value to young actors and an invaluable aid for the wisdom of a topmost colleague of theirs enclosed in it.

Mr. **Charles Kuhn** remains the only of the three nominees who with godlike zeal, patience and perseverance is continuing his exemplary long-standing contribution to the Greek theatre through the presentation of plays ranging from Aeschylus to the latest world output. Thanks to Mr. Kuhn, Greece has known—and may she continue to know for many more years—all theatrical tendencies and ages in representations that are unique in their kind. This does not imply Greek recognition alone but Europe-wide. Mr. Kuhn's spirit, creative, restless, revealing, succeeds, through the charisma of the great Master, in so penetrating his actors as to inform their inner artistic world, which is then transmitted to the public as an entirely personal experience and achievement of their own. The number of Greek actors moulded by the worthy hands of Charles Kuhn runs into hundreds.

Let us now come to the four prizes proclaimed by the *Costas and Helen Ouranis Foundation*. On motion of the Foundation's Special Committee and by resolution of the Academy's Plenary Assembly, these are awarded as follows:

1) The *Foundation's Prize* for a poetical work, with a cash award of Dr. 100,000, is presented to **Lily Jacovides** for her collection «*World Idols*». All poems in this collection are spontaneous, impregnated with

genuine love for man and his freedom. Her succinct verse is a product of a sensitive feeling and honest plastic exertion.

2) The *Foundation's Prize* for a prose narrative, with a cash award of Dr. 100,000, is presented to Mr. **Panos Karavias** for his novel «*Constellations*». In the pages of this book, we have the superb result of a harmonious cooperation of experience, sensitivity, education and a long spiritual life. The construction of the «*Constellations*» does not diverge from modern technique, which does not confine itself to a strict arrangement of events, but does not move away from the sequence of the acts of the novel's heroes and does not leave gaps or queries either. In the «*Constellations*», established and new, purely personal manners of narration interlock, life and credibility is imparted to the novel's persons and, above all, situations are depicted which are indisputably Greek, but also have something more universal, the feature of our age. There is in the pages of the «*Constellations*» passion and meditation and excellent quality of writing, which ensures it one of the foremost positions in the Greek prose production of recent years

3) The *Ouranis Foundation's Prize* for an essay, accompanied by a cash award of Dr. 100,000, is presented to **Alexander Minotis** for his «*Empirical Theatrical Education*» mentioned earlier.

4) Lastly, the *Prize* established by the *Ouranis Foundation* in memory of Miltiades and Maria Negrepointis, accompanied by a cash award of Dr. 100,000, is presented to Mr. **Demetrius Siatopoulos** for his work «*The Theatre of 1821*». This is an eminently interesting book that covers the Greek theatrical movement in general, both in original and translated plays, of a whole 100-year period (1720-1830), throbbing with pre-revolutionary activity, both inside and outside of Greece. The author's contribution, a product of manifestly painstaking search and synthesis, is indeed valuable as it sheds light on the rich and essentially nationalist theatrical movement of that period.

On motion of the Class of Moral and Political Sciences and by resolution of the Plenary Assembly:

1) A *Citation* is awarded to Mrs. **Martha Telakis**, of Aghios Athanassios, Drama, who, ignoring fire hazards to her life, rushed into a blazing neighbouring house and dragged out of the flames an old woman, Sotira Papoulides, and her two-year old grandson, Panayotis Galeadis, thus rescuing them from certain death.

2) A *Citation* is awarded to the **Arakhovites' Fraternity «Karyae»**, of **Gastonia**, for their 50-year national and social activities abroad. In the two volumes which the Fraternity has published, a description is given of the activities of emigrant children of the Karyae Commune in the United States, where the usages and customs of the motherland are preserved with great consistency and strictness.

3) A *Citation* is awarded to Messrs. **Emmanuel Volakakis** and **Thrasymbulus Pantazis**, boatmen, who having noticed a ship on fire at Perama on 15th July, 1973, laden with cylinders of liquefied gas, instead of fleeing from the danger of an imminent explosion, approached the blazing ship, and Mr. Volakakis managed to take two surviving wounded men at a manifest hazard of his life and set them safely ashore, while Mr. Pantazis rushed to another ship anchored nearby and saved seven persons who were calling for help. Appreciative of the braveness and self-sacrifice displayed by the two boatmen, the Academy decided to award them a citation.

4) A *Citation* is presented to Mr. **Panayotis Papagaryfallou**, together with a cash award of Dr. 40,000, endowed by the Agricultural Bank of Greece, for the unpublished work which the author entered for the prize established for a study on the spirit of cooperation in the economic field on the eve of the Greek Revolution, its contribution to the success of the struggle and the efforts toward, and spontaneous applications of, cooperative organisation prior to the Cooperatives Act 602/1915. The work submitted is a product of hard work.

5) The *Prize* in memory of Alec Dracos with a cash award of Dr. 50,000, established by his wife Mrs. Lily Dracos for an unpublished study on the subject of aesthetic theories on modern art is awarded to Messrs. **Theodorus Skaltsas** and **Takis Parlavantzas** for the two works they submitted anonymously. The cash award originally set at Dr. 50,000 and later increased to Dr. 60,000, is allocated between them in equal shares.

Mr. **Parlavantzas** develops his ideas, always based on relevant works of art. His comments on the works reviewed are generally sound and demonstrative of sensitiveness and subtlety of mind. The work submitted shows that the author is well versed in the history of art.

Mr. **Skaltsas's** work is an original treatise. The author works with a system of concepts largely of his own creation. The work submitted witnesses experience in the matter of art, knowledge of the various theories on art and a theoretical background of broader scope.

6) *Prizes* are awarded to top secondary education officials Messrs **Athanasius Atsaves**, **Christos Theodoratos**, **Demetrius Philaretos** and Mrs. **Evangelia Moraitou**, who have rendered most significant services to education for decades now and gained general acknowledgment. Specifically:

In addition to the services he has rendered to national education as a faculty member in the provinces and the capital, Mr. **Athanasius Atsaves** engaged in a particularly remarkable activity for more than ten years as Inspector General of Greek schools abroad, having contributed effectively to the maintaining and growth of such Greek schools, for which he was honoured by the patriarchates of Alexandria and Jerusalem as well as with medals by the Greek State. Mr. Atsaves has published a wealth of studies and articles of educational, instructive, historical and philological contents in brochures and magazines.

Having served national education for decades and climbed all

rungs of the hierarchical ladder to the position of Educational Adviser, Mr. **Christos Theodoratos** has distinguished himself everywhere for his broader intellectual, social and national activities. When the Ionian Islands were destroyed by earthquakes in 1953, at which time he was serving there as high school principal, he salvaged school records, libraries and works of art at his own peril. As Personnel Manager and Director of Education of the Undersecretary's Office for Rehabilitation of the Earthquake-stricken Islands, he not only achieved fast, restoration of the operation and final reconstruction of the schools, but also set up a Museum of Christian Art in the Monastery of St. Andrew near Argostolion and laid the foundations of a Historical and Folklore Museum of Cephalonia. Mr. Theodoratos too has published many historical, philological and educational treatises and translated Greek classics.

Mr. **Demetrius Philaretos** has served national education for 35 years and similarly reached the rank of Educational Adviser, constantly distinguishing himself for his broader cultural and social concerns. He has written a large number of scientific and educational treatises.

Mrs. **Evangelia Moraitou**, the first Greek woman, and only one so far, to become an Inspector General of Secondary Education, has distinguished herself as an educational leader for her administrative skill and educational competence, her enthusiasm for education and her faith in, and love for, the child and the teacher. She has been particularly successful in educational psychology research and in administration and published original writings.

7) *A Prize* is awarded posthumously to **Eleftherios N. Eleftheriades**, second-form student at the Edessa High School, aged 15. On 23rd June, 1973, he was swimming with Demetrius Kontomichalis, worker, 25, in an artificial lake close to Edessa. Suddenly the latter started calling for help and disappeared in the water, for unknown

reasons. Eleftheriades rushed to his rescue but, instead of saving the drowning man, he was dragged by him to the bottom. The Academy of Athens highly praises this act of heroism and self-sacrifice of the young student.

8) *A Silver Medal* is awarded to the **Association of Working Young Women in Athens**, known until recently as Association of Pauper Women. Ever since 1872, the Association has set itself the objective of giving pauper women both a general education and vocational training. Founded by ladies of the Athenian society of that time, the Association proved to be an inspired organisation from the start, undertaking to teach pauper women a craft and creating relevant workshops of its own, where, for a century now, thousands of pauper women have been taught the traditional arts of weaving, embroidering, carpet-making and other Greek handicrafts. At a time when the State had not even suspected the importance of traditional handicrafts, ladies of the Athenian society were found who saved the handicraft tradition by forming the Association and, in so doing, equipped pauper women with the essential knowledge that would enable them to earn their living.

That much about the prizes awarded. The Academy is now proclaiming twenty-five (25) new prizes, of which seven (7) will be awarded by the Class of Exact Sciences, eleven (11) by the Class of Letters and Fine Arts, and seven (7) by the Class of Moral and Political Sciences. Detailed terms will be made known through the medium of tomorrow's daily press.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΒΡΑΒΕΙΩΝ *

Α ΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

1. «**Βραβεῖον Βασιλικῆς Γερασ. Νοταρᾶ**, δραχμῶν 50.000, εἰς μνήμην τῶν γονέων αὐτῆς Ἰωάννου καὶ Ἀνδρομάχης Ι. Δεμερτζῆ, πρὸς βράβευσιν τῆς καλυτέρας ἐκδεδομένης ἢ ἀνεκδότου ἐργασίας ἐπὶ τῶν Μαθηματικῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ συναφοῦς ἐκδόσεως τούτων. Ἡ βραβευθησομένη ἐργασία δεόν νὰ ἔχη γίνεῖ ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ἑλληνοῦ ὑπηκόου. Προθεσμία ὑποβολῆς ἀνεκδότων ἢ ἐκδεδομένων ἐργασιῶν εἰς 5 ἀντίγραφα ἢ ἀντίτυπα μέχρι τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1974. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1974. Αἱ ἐκδεδομένα ἐργασία πρέπει νὰ ἔχουν δημοσιευθῆ ἔντὸς τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1972 μέχρι 30ῆς Σεπτεμβρίου 1974».

2. «**Βραβεῖον Βασιλικῆς Γερασ. Νοταρᾶ**, δραχμῶν 50.000, εἰς μνήμην Γεωργίου Ι. Δεμερτζῆ, πρὸς βράβευσιν τῆς καλλιτέρας ἀνεκδότου ἢ ἐκδεδομένης ἐργασίας ἐπὶ τῆς θεραπείας τοῦ καρκίνου ἢ τῆς θεραπείας τῶν παθήσεων τῆς καρδίας. Ἡ βραβευθησομένη ἐργασία δεόν νὰ ἔχη γίνεῖ ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ἑλληνοῦ ὑπηκόου. Ἐπίσης δεόν ὅπως αἱ ἐκδεδομένα ἐργασία ἔχουν δημοσιευθῆ ἔντὸς τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1972 μέχρι τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1974. Προθεσμία ὑποβολῆς ἀνεκδότων ἢ ἐκδεδομένων ἐργασιῶν εἰς 5 ἀντίγραφα ἢ ἀντίτυπα μέχρι τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1974. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1974».

3. «**Βραβεῖον Ἐπαμεινώνδου Παπαστράτου**, δραχμῶν 40.000, ἀπονεμόμενον εἰς Κοινότητα ἢ Δήμον (ἐξαιρουμένων τῶν μεγάλων Δήμων), ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ ἔτη 1972-1974 ἤθελεν ἐπιφέρει τὰς μεγαλυτέρας βελτιώσεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑγιεινὴν, τὴν καθαριότητα, ὕδρευσιν, ἀποχέτευσιν, ἀποκομιδὴν ἀπορριμμάτων καὶ ἐν γένει ἤθελε συμβάλει εἰς τὴν καλαισθησίαν καὶ καθαριότητα. Αἰτήσεις καὶ προτάσεις μετὰ λεπτομερῶν ἐκθέσεων καὶ ἀποδεικτικῶν στοιχείων γίνονται δεκταὶ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1974. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1974».

4. «**Βραβεῖον Γεωργίου Θ. Φωτεινοῦ**, δραχμῶν 50.000, ἀπονεμόμενον εἰς τὴν καλυτέραν πρωτότυπον ἐργασίαν ἐπὶ ἠλεκτρονικοῦ θέματος δημοσιευθεῖσαν κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν. Προθεσμία ὑποβολῆς ἐργασιῶν εἰς πέντε (5) ἀντί-

* Ἐξεδόθη κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου 1973, συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γεν. Γραμματέως κ. Ἰ. Ν. Θεοδωρακοπούλου.

τυπα μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

5. «**Βραβεῖον Γεωργίου Θ. Φωτεινοῦ**, δραχμῶν 50.000, ἀπονεμόμενον εἰς τὴν καλυτέραν ἀνέκδοτον μελέτην ἔχουσαν ὡς θέμα: «Ἡ τοξικομανία ἀπὸ ἱατρικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως». Προθεσμία ὑποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε (5) δακτυλογραφημένα ἀντίτυπα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινόμενου οὐδαμῶθεν ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλως τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

6. «**Βραβεῖον Δημητρίου καὶ Ἀνθῆς Αἰγινήτου**, δραχμῶν 50.000, ἀπονεμόμενον εἰς τὴν καλυτέραν ἀνέκδοτον μελέτην περὶ τῆς φύσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἀναφερομένην εἰς ἐν τῶν ἐπομένων: Πανίδα, χλωρίδα, κλίμα, ὑπέδαφος κλπ. Προθεσμία ὑποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίτυπα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινόμενου οὐδαμῶθεν ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλως τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

7. «**Ἄθλον Βασιλείου Μαλάμου**, 100.000 δραχμῶν, ἀθλοθετούμενον ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλλῆς Μαλάμου καὶ τῶν Σπύρον Μαλάμου καὶ Λίνας Τσαλδάρη, πρὸς βράβεισιν τῆς καλυτέρας ἀνεκδότου ἢ ἐκδεδομένης καὶ ἐκτυπωθείσης ἐν Ἑλλάδι μελέτης, ἐρευνητικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὸ πεδῖον τῆς πυρηνικῆς ἱατρικῆς. Προθεσμία ὑποβολῆς ἐργασιῶν εἰς πέντε ἀντίγραφα ἢ ἀντίτυπα μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

Β'. ΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

1. «**Δύο βραβεῖα Διονυσίου Κοκκίνου**, δραχμῶν 60.000 ἑκάτερον, πρὸς βράβεισιν ἱστορικῶν ἔργων Ἑλλήνων συγγραφέων εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἢ εἰς ξένην γλῶσσαν — ἑκάτερον ἐκ δεκαπέντε (15) τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων σχήματος 8ου κοινῶ — συντεταγμένων κατὰ μέθοδον ἐπιστημονικὴν μετὰ παραπομπῶν καὶ βιβλιογραφίας, ἐκδοθέντων δὲ ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1970 μέχρι 30 Ἀπριλίου 1974. Προθεσμία ὑποβολῆς ἔργων εἰς πέντε ἀντίτυπα μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1974. Ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων κατὰ Δεκέμβριον 1974. Δὲν γίνονται δεκτὰ ἔργα βραβευθέντα ὑπὸ ἄλλων Ἀρχῶν, Σωματείων ἢ Ὄργανισμῶν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα τῆς οἴκοθεν βραβεύσεως, ἐκτὸς τοῦ καταλόγου τῶν ὑποβληθησομένων ἔργων».

2. «**Βραβεῖον Νικολάου Καρόλου**, δραχμῶν 50.000, πρὸς βράβεισιν τοῦ καλυτέρου ἔργου ἐκδοθέντος τύποις ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1973 μέχρι 30ῆς Ἀπρι-

λίον 1976 και αναφερομένου εις την ιστορίαν, ἀρχαιολογίαν, γεωγραφίαν, ἢ λαογραφίαν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Προθεσμία ὑποβολῆς ἔργων εἰς πέντε ἀντίτυπα μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1976. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1976».

3. «**Βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν**, μετὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου 100.000 δραχμῶν διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης «Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀκαδημαϊκῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν ἰδρυμάτων ἢ ἄλλων παρεμφερῶν σωματείων ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας μέχρι τοῦ 1926». Τοιαῦτα νοοῦνται τὰ τάσσοντα κύριον αὐτῶν σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμῶν καὶ τῶν τεχνῶν, οὐχὶ ἀποκλειστικῶς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν παιδείαν, συσταθέντα δὲ ἐν Ἑλλάδι, ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους καὶ ἐν ἄλλαις χώραις. Εἰς τὸ θέμα περιλαμβάνονται μελέται, προτάσεις, σχέδια καὶ ἀπόπειραι συγκροτήσεως ἀκαδημαϊκῶν ἰδρυμάτων. Αἱ πραγματεῖαι, συντεταγμέναι κατ' αὐστηρὰν ἱστορικὴν μέθοδον μετὰ πλήρους τεκμηριώσεως (εἰ δυνατόν, μετὰ ἀρχεῖακὴν ἔρευναν) καὶ βιβλιογραφίας, ἐκτάσεως εἴκοσι τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων συνήθους ὀγδόου σχήματος, ὑποβάλλονται εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνωνύμως, φέροντα διακριτικὸν τι ρητόν, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1976. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ κατὰ Δεκέμβριον 1976».

4. «**Βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν**, δραχμῶν 150.000 διὰ τὴν συγγραφὴν βιβλιογραφίας τῶν ἐτῶν 1901 - 1940. Δι' αὐτῆς ζητεῖται περιγραφικὸς κατάλογος βιβλίων (φυλλαδίων, ἐφημερίδων, ἐπετηρίδων, μονοφύλλων, κλπ.) κατὰ τὸ πρότυπον τῆς μέχρι τοῦδε δημοσιευθείσης βιβλιογραφίας ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Ἐν τέλει, θὰ καταχωρισθῇ κατάλογος συγγραφέων, τόπου ἐκτυπώσεως καὶ τῶν ἀρχικῶν λέξεων (INCIPIT) τῶν τίτλων. Μελέται, εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἐνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, εἶναι δεκταὶ εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1976. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου θὰ γίνῃ κατὰ Δεκέμβριον 1976».

5. «**Βραβεῖον Δήμου Ρόδου**, δραχμῶν 150.000, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 25ετίας ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς Ἐνσωματώσεως τῆς Δωδεκανήσου, διὰ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς νήσου Ρόδου, ἀπὸ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἰπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ μέχρι τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς Τούρκους (1309 - 1922). Ἡ συγγραφὴ θὰ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα ἐπιστημονικῆς μονογραφίας, συντεταγμένης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν (φιλολογικῶν, ἐπιγραφικῶν, ἀρχαιολογικῶν, ἀρχεῖακῶν, νομισματικῶν καὶ ἄλλων). Ἰδιαιτέρως θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀνα-

φορὰ εἰς ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀποκείμενα εἰς Εὐρωπαϊκὰς ἀρχεῖακὰς συλλογὰς, μάλιστα δὲ εἰς τὸ ἐν Μάλτα ἀρχεῖον τοῦ Τάγματος»).

6. «**Βραβεῖον Δήμου Ρόδου**, δραχμῶν 150.000, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 25ετίας ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς Ἐνσωματώσεως τῆς Δωδεκανήσου, διὰ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς νήσου Ρόδου, ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τοὺς Τούρκους (1522) μέχρι τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Ἡ συγγραφή θὰ ἔχη τὸν χαρακτῆρα ἐπιστημονικῆς μονογραφίας, συντεταγμένης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν (φιλολογικῶν, ἐπιγραφικῶν, ἀρχαιολογικῶν, ἀρχεῖακῶν, νομισματικῶν καὶ ἄλλων). Ἰδιαιτέρως θὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀναφορὰ εἰς ἀνέκδοτα ἀρχεῖακὰ κείμενα (ἐκκλησιαστικά, κοινοτικά, φορολογικὰ κλπ.), εἰς περιηγητικὰς πηγὰς, μάλιστα δὲ εἰς Τουρκικὰ ἀρχεῖα.

Προθεσμία ὑποβολῆς συγγραφῶν, εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν μὴ ἐμφαινομένου ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1976. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τῶν βραβείων κατὰ Δεκέμβριον 1976»).

7. «**Βραβεῖον Δημ. Γ. Βάχλα**, τ. δημάρχου Κύμης, δραχμῶν 50.000, διὰ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς Κύμης τῆς Εὐβοίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Τὸ ἔργον θὰ ἔχη τὸν χαρακτῆρα ἐπιστημονικῆς μονογραφίας, πρέπει δὲ νὰ χρησιμοποιῆ πάσας τὰς πηγὰς, φιλολογικὰς ἢ ἐπιγραφικὰς, ὡς καὶ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἢ τοπογραφικὰς ἐρεῦνας, τὰ ἐκ τῶν νομισμάτων πορίσματα, παλαιοὺς περιηγητὰς κ.τ.τ., προσέτι δὲ καὶ τὴν νεωτέραν περὶ τῶν διαφόρων θεμάτων βιβλιογραφίαν, γενικωτέραν ἢ εἰδικωτέραν. Προθεσμία ὑποβολῆς συγγραφῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975»).

8. «**Βραβεῖον Ἀδελφῶν Παπαστράτου**, δραχμῶν 50.000, διὰ τὴν καλύτεραν ἀνέκδοτον («Ἱστορίαν τοῦ Ἀργινίου») ἀπὸ τῶν προῖστορικῶν χρόνων μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Ἡ ἱστορία θὰ ἔχη τὸν χαρακτῆρα ἐπιστημονικῆς μονογραφίας, πρέπει δὲ νὰ χρησιμοποιήσῃ πάσας τὰς πηγὰς, φιλολογικὰς ἢ ἐπιγραφικὰς, ὡς καὶ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἢ τοπογραφικὰς ἐρεῦνας, τὰ ἐκ τῶν νομισμάτων πορίσματα, ἔγγραφα, παλαιοὺς περιηγητὰς κ.τ.τ., προσέτι δὲ καὶ τὴν νεωτέραν περὶ τῶν διαφόρων θεμάτων βιβλιογραφίαν, γενικωτέραν ἢ εἰδικωτέραν. Ὑποβολὴ μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ

Δεκέμβριον 1975. Οί ἀθλοθέται θέλουσι, κατὰ τὴν κρίσιν των, συμβάλλει εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ βραβευθησομένου ἔργου».

9. «**Βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν**, δραχμῶν 50.000, διὰ τὴν συγγραφὴν βιογραφίας τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβῆ. Ἡ βιογραφία αὕτη πρέπει νὰ ἀποτελῇ σύνθεσιν πρωτότυπον καὶ ἐπιστημονικῶς δι' ὑποσημειώσεων τεκμηριωμένην, στηριζομένην ἐπὶ τοῦ προσιτοῦ ἐκδοθέντος καὶ ἀνεκδότου ὕλικου, καὶ εἰδικώτερον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἀποκειμένων χειρογράφων Ραγκαβῆ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἀποκειμένου ἀρχείου τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας τῶν ἐτῶν, καθ' ἃ ὁ Ραγκαβῆς διετέλεσε πρεσβευτῆς ἐν τῇ γερμανικῇ πρωτευούσῃ. Ἡ βιογραφία πρέπει νὰ συνοδεύηται ὑπὸ βιβλιογραφίας, παραρτήματος, περιέχοντος ἀξιόλογα ἀδημοσίετα ἔγγραφα καὶ ἀλφαβητικοῦ εὔρετηρίου. Προθεσμία ὑποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίτυπα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου οὐδαμῶθεν ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλως τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

10. «**Βραβεῖον Νικολάου Ἀντ. Λινάρδου**, δραχμῶν 50.000, διὰ τὴν βράβευσιν τῆς καλυτέρας συγγραφῆς περὶ τῆς ἱστορίας τῶν χωρίων καὶ τῶν συνοικισμῶν τῆς περιοχῆς Ἀνατολικῆς Αἰγιαλείας, ἥτοι τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὸν χῶρον τῶν τέως πέντε Δήμων Ἀκράτας, Νωνάκριδος, Κραθίδος, Αἰγείρας καὶ Φελλόης καὶ ὑπαγομένων νῦν διοικητικῶς εἰς τὸν Νομὸν Ἀχαΐας. Ὑποβολὴ μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ λάβουν γνῶσιν τῶν λεπτομερῶν ὄρων τῆς προκηρῦξεως τῶν περὶ ὧν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθμ. 5, 6, 7, 8, 9 καὶ 10 βραβείων τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων ἀπευθυνόμενοι εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (δόδος Πανεπιστημίου 28 τηλέφ. : 614-552).

Γ' ΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

1. «**Βραβεῖον εἰς μνήμην Ἀλέκου Δράκου** δραχμῶν 60.000, ἀθλοθετούμενον ὑπὸ τῆς συζύγου του Αἰλως Δράκου, διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης μὲ θέμα («Ἡ κοινωνικὴ σύνθεσις τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καποδιστριαίου»). Προθεσμία ὑποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀνώνυμα ἀντίγραφα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου ἐκ τοῦ κειμένου

ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

2. «Βραβεῖον τῆς Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, δραχμῶν 60.000, πρὸς συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης μὲ θέμα : «Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑποδείξεις μέτρων διὰ τὴν αὐξησιν τῶν ἐξαγωγῶν καὶ ὑποκατάστασιν εἰσαγομένων προϊόντων δι' ἐγχωρίως τοιούτων παραγομένων». Προθεσμία ὑποβολῆς ἐργασιῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀωνύμως, ἥτοι ὑπὸ ρητόν τι ἢ ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινόμενον ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

3. «Βραβεῖον Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Ἡλεκτρισμοῦ (Δ.Ε.Η.), δραχμῶν 100.000, εἰς μνήμην Παναγιώτου Πιπινέλη, διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης μὲ θέμα : «Ἡ διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν 60ετίαν». Προθεσμία ὑποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀνώνυμα ἀντίγραφα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινόμενον ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

4. «Βραβεῖον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, δραχμῶν 80.000, εἰς μνήμην τῶν διατελεσάντων Διοικητῶν τῆς Τραπεζῆς Ἀλεξ. Διομήδους, Ἐμμ. Τσουδεροῦ, Κυρ. Βαρβαρέσου καὶ Γεωργ. Μαντζαβίνου, διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης περὶ τῶν ἐνδεικνυμένων κατευθύνσεων τῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Προθεσμία ὑποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα, φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινόμενον ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

5. «Βραβεῖον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, δραχμῶν 80.000, εἰς μνήμην τῶν διατελεσάντων Διοικητῶν τῆς Τραπεζῆς Ἀλεξ. Διομήδους, Ἐμμ. Τσουδεροῦ, Κυρ. Βαρβαρέσου καὶ Γεωργ. Μαντζαβίνου, διὰ τὴν συγγραφὴν ἀνεκδότου μελέτης περὶ προσανατολισμοῦ τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει πηγῶν καὶ βοηθημάτων, ὡς καὶ ἀναλυτικῶν πινάκων. Προθεσμία ὑποβολῆς μελετῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινόμενον ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1975. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1975».

6. «Βραβεῖον Ἐρασμίας Μυκονίου, εἰς μνήμην τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἐλευθερίου Μυκονίου καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἐκ δραχμῶν 60.000, πρὸς βράβευσιν ΠΑΑ 1973

βιβλίου αναφερομένου εις τὴν Κοινωνικὴν Ἠθικὴν ἐν συσχετισμῶ πρὸς τὸν θεσμόν τῆς οἰκογενείας, ἐκδοθέντος δὲ κατὰ τὰ ἔτη 1968 - 1974 («εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν» κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τῆς διαθήκης). Αἰτήσεις μετὰ πέντε ἀντιτύπων, δεκταὶ μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1974, τῆς Ἀκαδημίας ἐπιφυλασσούσης τὸ δικαίωμα τῆς οἴκοθεν βραβεύσεως. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1974»).

7. «**Βραβεῖον** τοῦ Μητροπολίτου Ἀξώμης κ. Μεθοδίου Φούγια δραχμῶν 100.000, διὰ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀξώμης (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Αἰθιοπία Ἑλληνισμοῦ 328 μ. Χ. μέχρι 1968), ἀθλοθετούμενον ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 1650 ἐτῶν ἀπὸ τῆς χειροτονίας ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου Ἀξώμης Ἁγίου Φρουμεντίου. Ἡ ἔρευνα θὰ διεξαχθῇ ἐπὶ τῇ βάσει πηγῶν καὶ βοήθημάτων. Τούτων θὰ γίνεται ἀκριβὴς μνεία καὶ ἐν ταῖς ὑποσελιδίαις παραπομπαῖς καὶ ἐν εἰδικῶ περιγραφικῶ παραρτήματι τῆς Βιβλιογραφίας. Τὸ ἔργον δέον νὰ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα (40) τυπογραφικὰ φύλλα συνήθους ὀγδόου σχήματος. Ὁ ἀθλοθέτης ἐδήλωσεν ὅτι ἀναλαμβάνει ἔναντι τοῦ συγγραφέως τὴν ὑποχρέωσιν ἐκτυπώσεως τῆς βραβευθησομένης μελέτης δαπάναις του (τοῦ ἀθλοθέτου). Προθεσμίαι ὑποβολῆς ἐργασιῶν εἰς πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἀνώνυμα φέροντα ρητόν τι ὡς ἔνδειξιν, μὴ ἐμφαινομένου ἐκ τοῦ κειμένου ἢ ἄλλοθεν τοῦ συγγραφέως, μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου 1978. Ἡ τυχὸν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον 1978»).

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ

Ἡ γῆ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Σωκράτης Κουγέας ἀφιέρωσε τὰ πρωτόλεια τῆς συγγραφικῆς του σταδιοδρομίας, τοὺς εὐχόμεους καρποὺς τῆς ὀριμότητος καὶ τὰ ἔσχατα φροντισμάτα τοῦ γήρατος, τιμᾷ σήμερον τὸ διαπρεπὲς τοῦτο τέκνον της¹. Πρὸ ὀλίγων ὥρῶν ἀπεκαλύψαμεν τὴν προτομὴν τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀπόψε συνερχόμεθα διὰ νὰ ἀναπολήσωμεν τὴν ἑκτακτον προσωπικότητά του καὶ νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὴν δρᾶσιν καὶ τὸ συγγραφικὸν ἔργον. Ἀποφάσει τῆς Συγκλήτου ἢ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, συμμετέχουσα εἰς τὴν σεμνὴν τελετὴν, ἀνέθηκεν εἰς ἐμὲ νὰ εἶπω τὸν προσήκοντα λόγον. Παλαιὸς μαθητὴς, συνάδελφος, καὶ συνεργάτης τοῦ τιμωμένου παρέρχομαι ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦτο μετὰ συγκινήσεως καὶ ἀγάπης.

Ὁ Σωκράτης Κουγέας ἐγεννήθη τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1876 εἰς τοὺς Δολοὺς τῆς Λακωνικῆς. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ ἰδιαιτέρῃ του πατρίδι καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς Καλαμάτας. Ἡ τραχεῖα καὶ ὑποβλητικὴ φύσις τῆς Μάνης, τὰ κατάλοιπα τοῦ μακροῦ παρελθόντος καὶ αἱ ἀφηγήσεις τοῦ πατρός του, εὐπαιδευτοῦ δημοδιδασκάλου, ἐνωρὶς ἐνετυπώθησαν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ παρέμειναν ὡς ἐμπυρεύματα ἐπιστημονικῆς δημιουργίας. Ὁ ἴδιος γράφει σχετικῶς τῷ 1941 εἰς τὸ («Ἐπιτύμβιον Χρήστου Τσουντα») : «Ὁ καλὸς μου πατέρας πρὸς μίαν Ἰουλιανὴν ἡμέραν τοῦ 1891 μὲ ὠδηγοῦσεν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ τάφου τοῦ Μαχάω-

1. Ἡ παροῦσα ὁμιλία ἀνεγνώσθη εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν μνημόσυνον, τὸ ὁποῖον ἐτέλεσεν ἐν Καλαμάτῃ ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Γραμμάτων» τὴν 6 Μαΐου 1973. Τὴν πρωτὰν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐγένοντο τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς, φιλοτεχνηθείσης ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Μ. Τόμπρου.

νος, ὡς ἔλεγαν καὶ λέγουν οἱ ἐντόπιοι τὸν θολωτὸν τάφον τοῦ Κάμπου τῆς Ἀβίας, τὸν ὁποῖον ἀνέσκαφεν ὁ Τσουντας, ποῦ νὰ ἐφαντάζετο ὅτι τὸ παιδί ποῦ ἄκουε τότε μὲ προσοχὴν τὴν πρόχειρον ἐξήγησιν τοῦ ἀρχαιολόγου θὰ εἶχεν ἀργότερα τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ γίνῃ πολὺ κοντὰ θαυμαστής, ὁμιλητής, συνάδελφος καὶ φίλος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐπιστήμονος καὶ μεγάλου ἀνθρώπου»².

Ἀπὸ τοῦ 1894 μέχρι τοῦ 1899 ὁ Κουγέας ἐφοίτησεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ὑποβαλὼν διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «*De novo Xiphilineo codice Iberitico 812*»³. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν του ὑπέστη βαθυτάτην τὴν ἐπίδρασιν δύο διαπρεπεστάτων διδασκάλων, τοῦ Νικολάου Πολίτου καὶ τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου. Ὡς ὁ ἴδιος θὰ εἶπῃ πολὺ βραδύτερον, τῷ 1930, κατὰ τὴν δεξιῶσίν του ὡς μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὁ Νικόλαος Πολίτης ἐδίδαξεν αὐτὸν («τὸ ἐπιστημονικῶς σκέπτεσθαι καὶ τὸ μετὰ προσοχῆς καὶ μεθόδου ἐξετάζειν τὰ πράγματα»). Παρ' αὐτοῦ ἐδέχθη «τὰ σιωπηρὰ διδάγματα, τὰ ὁποῖα ἐπῆραζον ἀφθόνως ἀπὸ τὸν ὑψηλόφρονα χαρακτῆρά του καὶ τὸ ὑπέροχον ἠθικόν του παράδειγμα». Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος προσέλαβε τὸν δευτεροετῆ ἀκόμη φοιτητὴν εἰς ἐπιστημονικὴν του ἀποστολὴν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν ἐνεργῶς εἰς τὴν Παλαιογραφίαν, «ἥτις εἶναι σπουδαιότατη τῆς Ἱστορίας βοηθητικῆ ἐπιστήμη», καὶ ἔκτοτε δὲν ἔπαυσε ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ καθοδηγῇ καὶ νὰ παρακολουθῇ μὲ ἐνδιαφέρον τὴν ἐπιστημονικὴν του πορείαν⁴. Τὰς πρώτας ταύτας περὶ τὰ πράγματα ἐμπειρίας συνεπλήρωσεν ὁ Κουγέας διὰ τῆς συμμετοχῆς του ὡς συνεργάτου εἰς τὴν εὐρείαν καὶ πολυσχιδῆ παλαιογραφικὴν ἔρευναν, ἣ ὁποία διεξήχθη ὑπὸ τοῦ βαρῶνου von Soden περὶ τὰ χειρόγραφα τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς Ἀνδρου, τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῆς Πάτμου.

Ἀφοῦ ὑπηρετήσεν ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ σχολάρχης (1901 - 1904), ὁ Κουγέας ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1904 μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1909 ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας. Εἰς τὴν Χάλλην (Halle) παρηκολούθησε τὰ μαθήματα τῶν κλασσικῶν φιλολόγων Blass, Dittenberger, Robert, Wilcken καὶ Wissowa. Εἰς τὸ Μόναχον ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Crusius καὶ τῷ ἀνακαινιστῇ τῶν φιλολογικῶν

2. «Ἀρχεῖον τοῦ Ὁρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Ὑπουργοῦ», ἐπίμετρον τοῦ ἔκτου τόμου (ἐν Ἀθήναις, 1941), σελ. 651.

3. «Νέος κώδιξ τοῦ Ξιφιλίνου», ἐν Ἀθηνῶν, τόμ. 15 (1903), σελ. 485 κέ.

4. Δεξιῶσις τοῦ τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Σωκράτους Κουγέα, ἐν «Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 5 (1930), συνεδρία τῆς 10 Ἀπριλίου 1930, σελ. 10 κέ. τοῦ ἀνατύπου.

σπουδῶν τοῦ Βυζαντίου Καρόλω Krumbacher, ἐνῶ παρηκολούθει τὰ μαθήματα τοῦ Furtwängler, τοῦ Iwan von Müller, τοῦ Pöhlmann. Εἰς τὸ Βερολίνον, πλὴν τῶν ἄλλων, εἶχε καθηγητὰς τὸν Wilamowitz, τὸν Diels, τὸν Eduard Meyer, τὸν Norden, τὸν Harnack. Εἰς τοὺς Παρισίους εἰργάσθη εἰς τὴν πλουσιωτάτην εἰς Ἑλληνικὰ χειρόγραφα Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην, ἐνῶ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Seruys ἠρμήνευε παπυρολογικὰ κείμενα.

Ἐπαρελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Σωκράτης Κουγέας διωρίσθη τῷ 1910 καθηγητῆς ἐν τῷ Προτύπῳ Γυμνασίῳ τοῦ Λιδασκαλείου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ δὲ τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1918 ὑπηρέτησεν ὡς Γραμματεὺς ἐν τοῖς Γενικοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κράτους, διδάσκων συγχρόνως τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὴν Γεωγραφίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ καὶ τοῖς προσηρτημένοις αὐτοῦ σχολείοις. Κατὰ τὸ ἔτος 1918 διωρίσθη καθηγητῆς τῆς Γενικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἧς ἀπεχώρησε τῷ 1947 καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας. Ὡσαύτως διετέλεσε καθηγητῆς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν (1931-1947) καὶ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν (1943 - 1950). Ἀπὸ τοῦ 1923 μέχρι τοῦ θανάτου του ὑπηρέτησεν ὡς ἄμισθος διευθυντῆς τοῦ Τμήματος χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐξελέγη ὁ Κουγέας τῷ 1929. Ἡ ἐπίσημος δεξιῶσίς του ἐγένετο κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 10ης Ἀπριλίου 1930. Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ προέδρου Κωστῆ Παλαμᾶ καὶ τὴν προσφώνησιν τοῦ Κωνσταντίνου Ἀμάντου ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς ὠμίλησε περὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐθνικοῦ ἱστορικοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Εἰς τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» εἶδε «τὸ τελειότατον καὶ ὑψηλότατον δημιούργημα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ἀντάξιον πρὸς τὰ μεγάλα πνευματικὰ δημιουργήματα τῆς κλασσικῆς Ἑλληνικῆς περιόδου, ἀληθινὸν ἐθνικὸν μνημεῖον, κτῆμα ἔσαεί». Δὲν παρέλιπε δὲ νὰ ἐξάσῃ τὴν σημασίαν τῶν ἐλασσόνων διατριβῶν τοῦ ἱστορικοῦ: «εἶναι, εἶπεν, ἀφαντάστου ἀξίας ὁ θησαυρὸς αὐτὸς τῆς σοφίας καὶ τῆς τέχνης τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ὁ σκορπισμένος ὡς κέρματα καθαροῦ χρυσοῦ εἰς δυσπροσίτους ἡφμερίδας καὶ περιοδικὰ»⁵. Τὸ Γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον τοῦ Βερολίνου ἐξέλεξε τὸν Κουγέα ἀντεπιστέλλον μέλος (1929), τὰ δὲ Πανεπιστήμια Τυβίγγης (τῷ 1937) καὶ Θεσσαλονίκης (τῷ 1958) ἀπένειμαν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος.

Ἐπὶ μίαν ἐξήκονταετιάν, ὡς ἐρευνητῆς, ὡς πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος καὶ ὡς ἀκαδημαϊκός, ὡς μέλος ἐπιστημονικῶν ἐπιτροπῶν καὶ σωματείων, ὡς ὀργανωτῆς

5. Αὐτόθι, σελ. 21.

διεθνῶν συνεδρίων, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς καὶ συναντήσεις, ὡς διευθυντὴς ἢ πρόεδρος περιοδικῶν δημοσιευμάτων· ἐπὶ μίαν ἐξηκονταετίαν, γράφων, δημοσιεύων, ὁμιλῶν, κρίνων καὶ ἐλέγχων, διαλεγόμενος καὶ μαχόμενος, ὁ Σωκράτης Κουγέας ὑπῆρξεν ὁ ἀκάματος πρωταγωνιστὴς ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς σκηνῆς τῆς χώρας. Τὸ καταλειφθὲν ἔργον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῆ ἀνεξαορτήτως τῶν ἐπτόνων βιωμάτων τῆς ἰσχυρᾶς του προσωπικότητος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μόνον ἐρμηνεύει τὸν μέγαν ἐπιστημονικὸν του μόχθον. Διὰ τοῦτο θὰ κύψω πρὸς αὐτὸ καὶ θὰ προσπαθῆσω νὰ συλλάβω τὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι τὸ κνβερνοῦν.

Μετὰ δυσκολίας θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑπαγάγῃ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς κατηγορίας. Ἡ ὀργῶσα βλάστησις τῆς παραγωγῆς τοῦ σοφοῦ διδασκάλου ἀποδεικνύεται ἀνυπότακτος πρὸς πᾶσαν σχηματοποίησιν. Πάντως διέκρινα εἰς αὐτὴν ὠρισμένους σταθμοὺς καὶ ὠρισμένας ἐξάψεις, αἱ ὁποῖαι, ἂν μὴ τι ἄλλο, θὰ ἠδύναντο νὰ ληφθοῦν ὡς σημεῖα ἀναγνωρίσεως. Ἰδοὺ ἐν προσωρινὸν διάγραμμα : Α' Εἰς τὴν τροχίαν τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου. Β' Ἡ Γερμανικὴ περίοδος. Γ' Ὁ Βυζαντινὸς Ἀνθρωπισμὸς καὶ αἱ Βυζαντιναὶ συμβολαί. Δ' Ὁ Μακεδονικὸς καὶ ὁ Ῥωμαϊκὸς Ἑλληνισμός. Ε' Τὰ πολιτικὰ ἰδεώδη τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἰδέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ϛ' Ἡ Τουρκοκρατία, ὁ Ἑλληνικὸς Διαφωτισμὸς καὶ ὁ Νεώτερος Ἑλληνισμός. Ζ' Ἡ πατρώα γῆ.

Τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Σωκράτους Κουγέα κεῖται ἐνώπιον ἡμῶν ὡς ἐξαίρετον ἐπίτευγμα ἐπιστημονικοῦ βίου. Εἰς 218 ἀνέρχονται οἱ τίτλοι τῶν μειζόνων καὶ ἐλασσόνων ἐργασιῶν του μέχρι τοῦ ἔτους 1957⁶. Εἰς τούτους πρέπει νὰ προστεθοῦν τὰ δημοσιεύματα τῆς τελευταίας δεκαετίας, τὰ ὁποῖα οὔτε ὀλίγα οὔτε ἐκ τῶν ὀλιγότερον σημαντικῶν εἶναι. Ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ παρατεθέντος διαγράμματος, τὸ ἔργον τοῦτο καλύπτει ὀλόκληρον τὸν χῶρον τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τῆς Γραμματείας καὶ τῆς Παιδείας ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀνὴρ οἰκουμενικῆς παιδεύσεως, ἐρυντάτων ὀριζόντων καὶ ἀσφαλῶς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, ὁ Κουγέας ἐκινεῖτο ἀνέτως καὶ ἐρευνητικῶς ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῶν προϊστορικῶν συνοικισμῶν, ἀπὸ τῶν θραυσμάτων τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ψηφισμάτων, ἀπὸ τῶν παπύρων, ἀπὸ παλαιοτάτων κωδίκων τοῦ μέσου αἰῶνος, τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ πατριαρχικῶν ἐγγράφων μέχρι τῶν πρώτων Ἑλληνικῶν μεταφράσεων τοῦ Γκαῖτε, τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Λασκαράτου, τοῦ Δημητρίου Βερναρδάκη ἢ τοῦ Κωνσταντίνου Κόντου.

6. Πίνακα τῶν ἐργασιῶν τούτων βλ. ἐν τῷ «Τιμητικῷ Τόμῳ Σωκράτους Β. Κουγέα», περιοδικὸν («Ἑλληνικά»), τόμ. 15 (ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1957), σελ. ζ' - ιε'.

Ἡ Κουγέας ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸν θαυμαστὸν χῶρον τῆς γραπτῆς παραδόσεως. Ἡ μαθητεία του παρὰ τῷ Σπυριδωνί Λάμπρω, ἡ ἐμπειρία, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἐκ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ βαρόνου von Soden, ἡ ἀναστροφή του μετὰ τῶν σοφῶν διδασκάλων τῆς Βυζαντιολογίας, τῆς Παλαιογραφίας, τῆς Παπυρολογίας καὶ τῆς Ἐπιγραφικῆς, τοῦ Καρόλου Krumbacher, τοῦ Οὐλερίχου Wilcken, τοῦ Ἀδόλφου Wilhelm, ἡ ὑπηρεσία του εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην ἔφεραν αὐτὸν πλησιέστερον πρὸς τὰς ἀθθεντικάς, τὰς πρώτας πηγὰς τῆς φιλολογικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς γνώσεως. Μετὰ τὴν βραχεῖαν ἀνακοίνωσιν περὶ τοῦ νέου χειρογράφου τοῦ Ξιφιλίνου, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ὕλην τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς, ὁ δακτύλιος τοῦ ἀρραβῶνος μιᾶς Κομνηνῆς δίδει εἰς τὸν Κουγέα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξῃ καὶ νὰ διευκρινήσῃ εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ Krumbacher δυσχερέστατα προσωπογραφικὰ προβλήματα. Ἡ φροντιστηριακὴ ἐργασία τοῦ νεαροῦ Ἑλλήνου μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς διδασκάλου ἐνώπιον τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἱστορικῆς Τάξεως τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας⁷. Συμπληρωθεῖσα καὶ ἐπεκταθεῖσα ἐδημοσιεύθη αὕτη εἰς τὸ περιοδικὸν «Παναθήναια», τόμ. 7 (1907), σελ. 72 - 79.

Εἰς τὴν Γερμανικὴν περίοδον τῆς ἐρευνητικῆς δραστηριότητος τοῦ Κουγέα ἀνήκει σειρὰ δημοσιεύσεων, αἱ ὁποῖαι καὶ καθ' ἑαυτὰς εἶναι ἀξιόλογοι, ἀλλὰ καὶ διότι ἀνοίγουν τὰς θύρας πρὸς γενικώτερα θέματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Εἶναι πρῶτον αἱ δύο διατριβαὶ αἱ ἀπτόμεναι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μαξίμου Πλανούδη, τοῦ λογικωτάτου φιλολόγου τοῦ δεκάτου τρίτου καὶ τοῦ δεκάτου τετάρτου ἀρχομένου αἰῶνος: «Zur Geschichte der Münchener Thukydideshandschrift Augustanus F», ἐν *Byzantinische Zeitschrift*, τόμ. 16 (1906), σελ. 588 - 609, καὶ *Analecta Planudea*, αὐτόθι, τόμ. 18 (1908), σελ. 106 - 146. Εἰς τὴν πρώτην, ἐξετάζων τὸ χειρόγραφον τοῦτο τοῦ Γ' | ΙΑ' αἰῶνος καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ὁ συγγραφεὺς παρέχει διευκρινήσεις περὶ τῆς φιλολογικῆς δραστηριότητος τῆς λογίας Βυζαντινῆς δεσποίνης Θεοδώρας Ῥαουλαίνης Κομνηνῆς Παλαιολογίνης († 6 Δεκεμβρίου 1300), ἀνεψιᾶς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαῆλ Η' τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ὑποστηρίζει τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἐν Μονάχῳ σωζόμενον Θουκυδίδειον χειρόγραφον ἐδωρήθη εἰς τὸν Πλανοῦδην ὑπὸ τῆς φιλομούσου δεσποίνης. Ἡ δευτέρα ἐργασία ἔχεται ἐγγύτερον τῆς δράσεως τοῦ Βυζαντινοῦ ἀνθρωπιστοῦ. Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ φιλολογικὰ θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ Πλανουδείου κώδικος τοῦ Πλουτάρχου, εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Πτολεμαίου, εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Βοηθίου καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν Πλανουδείων Ἀπανθισμάτων.

7. «Sitzungsberichte der Philos.-Philol. und der Histor. Klasse der Kgl. Bayer. Akademie der Wissenschaften», 1906, Heft III.

Περὶ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν κειμένων στρέφονται καὶ ἄλλαι μελέται τῆς πρώτου ἐποχῆς, πλὴν ἄλλον καὶ αἱ ἀκόλουθοι: «*Der Cod. Atheniensis 1083 und die Textgeschichte der Paroemiographen*», ἐν «*Sitzungsberichte der Königlich Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosoph.-Philol. und Histor. Klasse*», 1910, 4. Abhandlung— δύο μακρὰ βιβλιοκρισίαι τῶν ἐκδόσεων τοῦ «Ὀνειροκριτικοῦ» ὑπὸ *E. de Stoop* καὶ «*Varia Graeca sacra*» ὑπὸ Ἀθανασίου Παπαδοπούλου - Κεραμέως (ἐν «*Λαογραφία*», τόμ. 2, 1910, σελ. 1 - 6, καὶ τόμ. 3, 1911, σελ. 277 - 319) — «*Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς παπυρολογικὰ κείμενα*» ἐν Ἀθήναις, 1915 — «*Κριτικαὶ καὶ ἐρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τοὺς Θεοφράστου Χαρακτῆρας*» (ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἀγωγῆς», ἐν Ἀθήναις, 1915). Πολὸν βραδύτερον ὁ Κουγέας θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς παπυρολογικὰς μελέτας διὰ τῆς διατριβῆς του «*Ζηρώνειοι πάπυροι ἐν Ἀθήναις*», ἐν «*Ἑλληνικοῖς*», τόμ. 9 (1936), σελ. 5 - 15, καὶ τῆς μακρᾶς βιβλιοκρισίας τῆς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Πετροπούλου ἐκδόσεως «*Papyri Societatis Archaeologicae Atheniensis*», ἐν «*Ἑλληνικοῖς*», τόμ. 11 (1939), σελ. 335 - 350.

Εἰς τὴν Γερμανικὴν περίοδον ἔχει τὴν ἀφετηρίαν του τὸ βιβλίον τοῦ Κουγέα «Ὁ Καισαρείας Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πρώτης ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐν Βυζαντίῳ» (ἐν Ἀθήναις, 1913), ἐν τῶν καλυτέρων, τὸ φωτεινότερον ἴσως τῶν συγγραμμάτων του, ἀφιερούμενον εἰς τὸν Σπυρίδωνα Λάμπρον ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς καθηγεσίας αὐτοῦ. Ὡς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς λέγει εἰς τὸν πρόλογον, ὁ πυρὴν τῆς μελέτης χρονολογεῖται («ἀπὸ τῶν εὐτυχῶν ἡμερῶν») τῶν ἐν Βερολίῳ σπουδῶν, ὅτε κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1908 ἐμελέτα τὸ ἐν τῇ Βασιλικῇ Βιβλιοθήκῃ ἀντίγραφον τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀρέθα, τὸ ληφθὲν ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Μόσχας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ *Oskar von Gebhardt*. Ἀρχικῶς πρόθεσις του ἦτο νὰ πραγματευθῇ τὸ θέμα τῶν ἀρχετύπων, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ διηύρυνε τὸ διάγραμμα καὶ οὕτως ἐγενικεύθη ἡ ἔρευνα.

Κεντρικὸν πρόσωπον τοῦ βιβλίου εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας Ἀρέθας, καταγόμενος ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. Ἡ τελευταία ἀσφαλὴς περὶ τοῦ ἀνδρὸς μνηεὶα ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτος 932. Μετὰ τὸν Λέοντα τὸν Φιλόσοφον ἢ Μαθηματικόν, μετὰ τὸν πατριάρχην Φώτιον, ὁ Ἀρέθας ἐμφανίζεται ὡς ὁ «πρῶτος τῶν μεγάλων ἀνθρωπιστῶν» ἐν τῇ νεωτέρᾳ τοῦ ὄρου ἐννοίᾳ, ὁ πρῶτος ἀληθὴς φιλόλογος, ὁ ὅποιος κατηύθυνε τὴν ἔρευναν πρὸς τὰς πηγὰς τῆς κλασσικῆς παιδείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς διανοήσεως. Αἱ περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ζητήσεις καὶ αἱ βραχεῖαι ἐν τῇ ᾧα τῶν χειρογράφων σημειώσεις παρα-

βάλλονται πρὸς τὰς μεθόδους τοῦ Πετράρχου, προδρομοῦ μιᾶς ἄλλης ἀναγεννήσεως⁸.

Τὸ βιβλίον τοῦ Κουγέα διαιρεῖται εἰς τρία μέρη : Α'. Τὰ Βιογραφικά, Β'. Συγγράμματα τοῦ Ἀρέθα καὶ Γ'. Βιβλιοθήκη καὶ βιβλιογραφικὸν ἐργαστήριον τοῦ Ἀρέθα. Ἡ προσωπικότης καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας διὰ πρώτην φορὰν ἐρευνῶνται ἐξαντλητικῶς καὶ προβάλλονται ὑπὸ νέον φῶς. Ὁμως δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς βιογραφικῆς καὶ ἐργογραφικῆς μελέτης. Ὡς σαφῶς δηλοῖ ὁ ὑπότιτλος («Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πρώτης ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐν Βυζαντίῳ»), ὁ συγγραφεὺς ἀνερευνᾷ τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς κλασσικῆς παιδείας εἰς τὸ Βυζάντιον τοῦ ἐνάτου λήγοντος καὶ τοῦ δεκάτου ἀρχομένου αἰῶνος. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνακινεῖ τὸ μέγα φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν θέμα τῶν αἰτίων τοῦ μεγάλου χάσματος, τοῦ «γραμματειακοῦ μαρασμοῦ τῶν σκοτεινῶν αἰώνων» (ἀπὸ τοῦ 650 μέχρι τοῦ 850), ἀλλὰ καὶ τῶν αἰτίων τῆς κατὰ τὸν ἕνατον καὶ τὸν δέκατον αἰῶνα ἀναγεννήσεως. Κατὰ τὸν Κουγέα ὁ μαρασμὸς ὁ («ἐπελθὼν εἰς τὴν φιλολογικὴν ζωὴν τοῦ Βυζαντίου, παρουσιάζεται ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλῆ σύμπτωσης, ἀλλὰ ἱστορικὸν γεγονός, διεπόμενον ὑπὸ τοῦ ἀπαραβάτου νόμου τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ αἰτιατοῦ. Ἡ Αἴγυπτος, οὔσα ἐπὶ μίαν σχεδὸν χιλιετηρίδα τὸ μέγα θησαυροφυλάκιον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐχρησίμευε καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον ὡς πηγὴ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν»). Ἀντιστοίχως εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Κουγέα, ἡ ἀναγέννησις τοῦ δεκάτου αἰῶνος καὶ τὰ αἷτια τῆς ἀναγεννήσεως ταύτης πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν ὡσαύτως εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ Βυζάντιον, ἀναῆλθαν ἐκ τοῦ μακροῦ ληθάργου, ἐπιδιώκει νὰ πορισθῇ τὰ μνημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος (σελ. 129 κέ., 132 κέ.). Ὁρθῶς ὁ Κουγέας συνάπτει τὸ γραμματειακὸν χάσμα (νεότεροι ἐρευνῆται περιώρισαν τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος ἢ καὶ ἠρνήθησαν τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ⁹) μετὰ τῆς πτώσεως τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς Ἀνατολῆς. Ὁμως τὸ κορυφαῖον τοῦτο γεγονός δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ἐν τῇ στενῇ παλαιογραφικῇ καὶ κωδικολογικῇ σημασίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ γενικωτέρᾳ συναρτήσει του ὡς βαθυτέρας μεταβολῆς, ἡ ὁποία ἐπηρεάζει τὸ Βυζάντιον ἐν τῇ ἐξωτερικῇ καὶ τῇ ἐσωτερικῇ

8. A. Pertusi, *Leonzio Pilato fra Petrarca e Boccaccio. Le sue versioni omeriche negli autografi di Venezia e la cultura greca del Primo Umanesimo*, ἐν Βενετία καὶ Ῥώμη 1964, σελ. 501 κέ.

9. Πρβλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, «Ἡ δὴθεν Ἐγγύθη τῶν Γραμμάτων ἐν Βυζαντίῳ (650 - 850) (Ἀρχαιγνωσία καὶ πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις)», ἐν «Ἐπετηρίδι τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. 38 (1971), σελ. 5 - 26.

του πολιτικῆ, ἐν τῇ πολιτειακῇ καὶ τῇ διοικητικῇ συγκροτήσῃ, ἐν τῇ κοινωνικῇ διαρθρώσῃ καὶ βεβαίως ἐν τῇ καθόλου πνευματικῇ του δομῇ¹⁰.

Ἐξήκοντα ἔτη συμπληροῦνται ἐφέτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου. Ἐκτοτε ἡ παλαιογραφικὴ καὶ κωδικολογικὴ ἐπιστήμη ἐπετέλεσε μεγάλας κατακτήσεις. Ἐπανεπιλημμένως ὁ Ἀρέθας ἀπησχόλησε τὴν ἔρευναν. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, τῷ 1968 καὶ 1972, ὁ L. G. Westerink ἐξέδωκεν εἰς κριτικὴν ἔκδοσιν τὰ ἐλάχιστονα ἔργα τοῦ Πατρῄως λογίου. Ὁ πρῶτος Βυζαντινὸς Ἀνθρωπισμὸς ἐγένετο τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐξαιρετοῦ καὶ διεξοδικοῦ ἔργου τοῦ Paul Lemerle: «*Le premier Humanisme byzantin. Notes et remarques sur enseignement et culture à Byzance des origines au Xe siècle*» (ἐν Παρισίοις, 1971). Ὅμως τὸ βιβλίον τοῦ Κουγέα διατηρεῖ τὴν θαλερότητά του. Αὐτὸς ὁ Lemerle, διαφωνῶν πρὸς τὸν συγγραφέα του εἰς τινα σημεία, γράφει (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 209, σημ. 13) ὅτι τὸ ἔργον ἦτο ἀξιόλογον διὰ τὴν ἐποχὴν του καὶ ὅτι παραμένει εἰσέτι τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον ἀφιερώθη εἰς τὸν Ἀρέθαν. Πρέπει νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας καὶ τὰ περὶ αὐτὸν ζητήματα ἀπησχόλησαν τὸν Κουγέα καὶ εἰς ἄλλας ἐπὶ μέρους ἐργασίας: «Περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας», ἐν «Νέφ' Ἑλληνομνήμωνι», τόμ. 9 (1921), σελ. 473 - 480, («Ἐρευναὶ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Α'. Αἱ ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Ἀρέθα λαογραφικαὶ εἰδήσεις», ἐν «Λαογραφία», τόμ. 4 (1913), σελ. 236 - 270, «Νέος κῶδιξ τοῦ Ἀρέθα (μετὰ πανομοιοτύπου πίνακος)», ἐν «Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ», τόμ. 10 (1914), σελ. 106 - 116. Τέλος τὰ θέματα τῆς παραδόσεως τῆς κλασικῆς παιδείας ἐξητάσθησαν εἰς τὸν προεδρικόν του λόγον: «Βιβλιογραφικὰ ἐργαστήρια» (30 Δεκεμβρίου 1953), ἐν «Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 28 (1954), σελ. 447 - 462.

Ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν χειρογράφων ὁ Σωκράτης Κουγέας ὠρθώθη πρὸς τὸν Βυζαντινὸν Ἀνθρωπισμόν. Ὑπὸ ἄλλας μορφὰς τὰ Βυζαντινὰ πράγματα ἀπησχόλησαν αὐτὸν κατὰ μῆκος τῆς συγγραφικῆς του δραστηριότητος. Εἰς τὴν μελέτην «*Notizbuch eines Beamten der Metropolis in Thessalonike aus dem Anfang des XV. Jahrhunderts*, ἐν *Byzantinische Zeitschrift*», τόμ. 23 (1914), σελ. 143 - 163, ἐξεδόθησαν πολύτιμα σημειώματα λειτουργοῦ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης κατὰ τοὺς κρίσιμους χρόνους τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Εἰς ἐτέραν μελέτην «*Κῶδιξ τοῦ πατρικίου Σαμωνᾶ (μετὰ πανομοιοτύπου)*», ἐν *Byzantinisch - Neugrie-*

10. Γενικώτερον περὶ τοῦ θέματος βλ. Δ. Ἀ. Ζακωνοῦ, «*La grande brèche dans la tradition historique de l' Hellenisme du septième au neuvième siècle*», ἐν «Χαριστηρίῳ εἰς Ἀναστάσιον Κ. Ὁρλάνδου», τόμ. Γ', ἐν Ἀθήναις, 1966, σελ. 300 - 327. Περὶ πάντων τούτων βλ. καὶ τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ Paul Lemerle, «*Le Premier Humanisme byzantin*», σελ. 74 - 108.

chische Jahrbüchern», τόμ. 5 (1926), σελ. 198 - 204, ἐρευνᾶται ἡ προσωπικότης καὶ ἡ σταδιοδρομία τοῦ ἐκ Σαρακηνῶν ἔλκοντος τὴν καταγωγὴν πατρικίου Σαμωνᾶ, ὅστις διετέλεσε παρακοιμώμενος ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. «Ἐπὶ τοῦ βιβλιογραφικοῦ σημειώματος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 263 Κοϊσλιανοῦ κώδικος», ἐν «Ἑλληνικοῖς τόμ. 3 (1930)», σελ. 458 - 462 : ἀποκατάστασις καὶ ἐρμηνεία βιβλιογραφικοῦ σημειώματος τοῦ ἔτους 1059, πολυτίμου διὰ τὰς περὶ τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως εἰδήσεις. «Γράμμα τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ Διογένοτος ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον», «Εἰς μνήμην Σπουρίδωνος Λάμπρου», ἐν Ἀθήναις, 1934, σελ. 574 - 579 : γράμμα τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Κελτζηρῆς (Ἰούλιος 1069) κατὰ τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Σελτζουδικῶν Τούρκων. «Ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης κτήτωρ τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος τοῦ Σουΐδα (Cod. Paris. Graec. 2625)», ἐν «Βυζαντινοῖς - Μεταβυζαντινοῖς», τόμ. 1, μέρος β', 1949, σελ. 61 - 74 : ἔκδοσις καὶ ὑπομνηματισμὸς σπουδαιοτάτου βιβλιογραφικοῦ σημειώματος (1261 - 1267). Λαμπρὸν ἐπίτευγμα εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις καὶ ὁ ἱστορικὸς ὑπομνηματισμὸς τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου : «Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου Παλαιολόγου πρωτόγραφον καὶ ἀνέκδοτον, δι' οὗ ἐπικυροῦνται δωρεαὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Γεμιστοῦ (1449), μετὰ πανομοιότυπον», ἐν «Ἑλληνικοῖς», τόμ. 1 (1928), σελ. 371 - 400. Τὸ ἐπὶ περὶ γαμνηρῆς πρωτότυπον ἔδωρήθη ὑπὸ τοῦ Κουγέα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, ἔνθα καὶ νῦν ἀπόκειται. Περί τινων συμβολῶν εἰς τὸν χῶρον τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν θὰ γίνῃ ἐπ' ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ λόγος κατωτέρω.

Ἀπὸ τοῦ θαυμαστοῦ κόσμου τῶν χειρογράφων ἐνωρίτατα ὁ Σωκράτης Κουγέας ἐπέρασεν εἰς τὸν κόσμον τῶν «φθεγγομένων λίθων». Εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι ἐν Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ εἰσήρχοντο εἰς νέον στάδιον ὀριμότητος καὶ ἀκμῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκακίετο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιγραφικὴ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ νέου Corpus, τῶν «*Inscriptiones Graecae*», κατὰ τὴν ὁποίαν ἄνδρες διαπρεπεῖς, ὡς ὁ J. Kirchner, ὁ Hiller von Gaertringen, ὁ Adolf Wilhelm, ἀνελάμβανον βαρείας πρωτοβουλίας· εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀρχαία Ἱστορία ἤντλει ἐκ τοῦ ἐπιγραφικοῦ ὕλικου τὴν πρώτην ὕλην διὰ τὴν διεύρυνσιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμόν της, ὁ Κουγέας, εὐπαθῆς δέκτης τῶν νεωτεριστικῶν ρευμάτων, ἔστρεφε τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν Ἐπιγραφικὴν. Ἦδη τῷ 1914 ἐδημοσίευσεν ἐργασίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐιδήσεις περὶ τοῦ ἀρχαίου σχολείου ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων», ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀγωγή», τόμ. 1 (1914), σελ. 83 κέ., 149 κέ., 320 κέ. Ἠκολούθει, τῷ 1921, ἡ διατριβὴ «Τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων κατ' ἐπιγραφὴν Ἐπιδαύρου (Καταστατικὸν ἔγγραφον τοῦ ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας Κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων)»,

ἐν τῇ «*Αρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι*», 1921, σελ. 1 - 51. Ἐξετάζων ἐξ ἀπόψεως φιλολογικῆς καὶ ιστορικῆς τὸ σπουδαιότατον μνημεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐκδώσει τῷ 1918 ὁ Π. Καββαδίας ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐπιδαύρου, ὁ ἡμέτερος Κουγέας κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται «προσήκουσιν εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόμου τοῦ Δώσωνος τῷ 224 γενομένην ἐν Αἰγίῳ ἀνανέωσιν αὐτοῦ». Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ κείμενα τῆς Ἐπιδαύρου ἐμελετήθησαν ὑπὸ κορυφαίων ἐπιγραφικῶν καὶ ιστορικῶν, τοῦ Wilhelm, τοῦ Tarn, τοῦ Roussel, τοῦ Wilcken, τοῦ Swoboda, καὶ ὅτι τελικῶς ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Hiller von Gaertringen διὰ τῆς ἀνευρέσεως νέου τεμαχίου ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἐχαράχθη τῷ 302. Οὐχ ἦντοι ἡ πραγματεία τοῦ Κουγέα καταδεικνύει τὴν δξύτητα, τὴν συνδυαστικὴν ἰκανότητα καὶ τὴν περὶ τὰ πράγματα ἔκτακτον παρασκευὴν αὐτοῦ. Ἐπανερχόμενος μετὰ τριάκοντα ἔτη εἰς τὰ αὐτὰ θέματα, εἰς ὁμιλίαν του ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν («Ἡ ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας ἔνωσις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὁ καταστατικὸς αὐτῆς χάρις»), ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1952), ὁ ἡμέτερος σοφὸς θὰ εἴπη ὅτι τὸ Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων «ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιωτάτην καὶ τὴν ἰσχυροτάτην τῶν Ἑλληνικῶν ἐνώσεων. Περιλαβὼν σύμπαντα σχεδὸν τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, ἔδωκε σάρκα καὶ ὄστᾶ εἰς τὰς ἀπὸ μακρῶν χρόνων μετεωριζομένας εἰς τὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὁμοσπονδιακὰς ἰδέας καὶ ἐπραγματοποίησε τὸ παλαιὸν ἰδεῶδες τῆς πανελληνίου ἐνώσεως, τεθὲν ὑπεράνω πάντων τῶν κατὰ πόλεις ἐκάστας ἀρχόντων» (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 15).

Ἀσχέτως πρὸς τὰ πράγματα, αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Ἐπιδαύρου ἤσκησαν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν γενικωτέρων προσανατολισμῶν τοῦ Κουγέα. Καθ' ὃν τρόπον ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν χειρογράφων ἀνήχθη οὗτος εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ Βυζαντινοῦ ἀνθρωπισμοῦ, οὕτω καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν κατέληξεν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ τοῦ Ῥωμαιοκρατομένου Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ προβαίνω ἔτι μᾶλλον. Ἐκ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἐπιδαύρου ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος προῆλθεν εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλίου «Ἡ ἰδέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν παρὰ τοῖς Ἑλλησι» (ἐν Ἀθήναις, 1928). Ἡ πραγματεία αὕτη, βραβευθεῖσα εἰς τὸν πρῶτον Κανδηλώρειον ἀγῶνα τοῦ 1921, μετὰ εἰσαγωγὴν («Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς ἰδέας τῆς κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν»), περιλαμβάνει ἕξ κεφάλαια: Α'. Ἔννοια Ἐθνους καὶ Ἐθνικῆ Ἐνότητος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι. Β'. Ἡ περὶ κοινωνίας λαῶν διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως. Γ'. Πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν περὶ κοινωνίας λαῶν Ἑλληνικῶν ἰδεῶν. Δ'. Ὁ ὄργανισμὸς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνικοὺς Συνδέσμους. Ε'. Ἐπίδρασις τῶν Ἑλληνικῶν ἰδεῶν ἐπὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, καὶ ς'. Ἡ ἰδέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐν τῷ μεσαιωνικῷ καὶ τῷ νεωτέρῳ Ἑλληνισμῷ.

Εἰς τὴν ἐποχὴν του τὸ βιβλίον περὶ τῆς ἰδέας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἦτο μοναδικὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν μοναδικὸν καὶ πρωτοποριακόν. Ὁρμώμενον ἐκ τῶν νεωτέρων θεσμῶν τῆς διεθνοῦς συνεργασίας, περιέλαβε θέματα καίρια τῆς περὶ ἔθλους καὶ πολιτείας θεωρίας, τῶν πολιτικῶν ἰδεολογιῶν, τῆς ἐννοίας τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων, θέματα, τέλος, τῆς ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς τῶν ἐνωτικῶν ἰδεῶν. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἠδυνήθη, ὡς ἐξηγεῖ ἐν τῷ προλόγῳ, νὰ συμπληρώσῃ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως διὰ νέων ἐρευνῶν τὸ κείμενον τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ ἀκόμη λυπηρότερον ὅτι δὲν εὔρε μεταγενεστέρως τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναχωνεύσῃ καὶ ἀνακαινίσῃ εἰς δευτέραν ἔκδοσιν τὸ πρωτότυπον τοῦτο ἔργον ¹¹.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ψυχρὰ πρώτη ὄλη τῶν ἐπιγραφῶν ἐξηκολούθει παρέχουσα εἰς τὸν Κουγέα τὰς ἀφορμὰς νέων συμβολῶν : «Νόμος ἱερὸς εἰς Ὑγίειαν ἐν Ἐπιδαύρῳ», ἐν «Λαογραφία», τόμ. 7 (1923), σελ. 543-555. («Ἐπιγραφικαὶ ἐκ Γυθείου συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Λακωνικῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας»), ἐν («Ἑλληνικοῖς»), τόμ. 1 (1928), σελ. 7 - 44 καὶ 152 - 157. («Ὁ Δημητριακὸς Πόλεμος καὶ αἱ Ἀθήναι», αὐτόθι, τόμ. 3 (1930), σελ. 281 - 295. «Νίκη Ῥωμαίου στρατηγοῦ τιμωμένη ὑπὸ Μακεδονικῆς πόλεως», αὐτόθι, τόμ. 5 (1932), σελ. 5 - 16. «Διάγραμμα στρατιωτικῆς οἰκονομίας τῶν Μακεδονικῶν χρόνων ἐκ Χαλκίδος», αὐτόθι, τόμ. 7 (1935), σελ. 177 - 208. «Δύο Λακωνικαὶ ἐπιγραφαί», ἐν «Ἐπιτυμβίῳ Χρῆστου Τσουντα», ἐν Ἀθήναις, 1941, σελ. 651 - 659. «Τρία ψηφίσματα ἐκ Ῥαμνοῦντος», ἀνάτυπον ἐκ τοῦ εἰς μνήμην Γ. Π. Οἰκονόμου τόμου, ἐν Ἀθήναις, 1954, σελ. 121 - 136, κ.λ.π.

Ὁ Κουγέας ἐπεξέτεινε τὰ διαφέροντά του καὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν καὶ Μεταβυζαντινὴν ἐπιγραφικὴν : «Βυζαντινὴ ἐπιγραφή Λογκανίκου», ἐν («Ἑλληνικοῖς»), τόμ. 6 (1933), σελ. 250 - 254. («Ἡ ἐκ Βεροίας Βυζαντινὴ ἐπιγραφή»), αὐτόθι, τόμ. 9 (1936), σελ. 167 - 170. Μνημονευτέα ὅλως ἰδιαιτέρως ἡ ἐκ Μάνης ἐπιγραφή τοῦ 1338, ἡ ὁποία ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς πραγματείας : «Περὶ τῶν Μελικῶν τοῦ Ταῦρέτου ἐξ ἀφορμῆς ἀνεκδότου Βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς ἐκ Λακωνίας», «Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 15, ἀριθμ. 3, ἐν Ἀθήναις, 1950.

11. Πρέπει πάντως νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Κουγέας θὰ ἐπανεῖλη βραδύτερον διὰ βραχέων δημοσιευμάτων εἰς τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἀπασχόλησαν : «Les origines grecques de la Société des Nations», ἐν Ἀθήναις, 1929. «Τὸ κήρυγμα τῶν εἰρημιστικῶν ἰδεῶν εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα», ἐν Chester D. Pugsley, Ἑλληνικὸν Ἰνστιτοῦτον Διεθνῶν ὑποθέσεων, περίοδος πρώτη 1932 - 1933, ἐν Ἀθήναις, 1933, σελ. 34 - 51. («Ἡ νέα Ἀμφικτιονία καὶ οἱ πρόδρομοι αὐτῆς»), ὁμιλία γενομένη ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς ἐπετείου τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ο.Η.Ε. κατὰ τὴν ἑκτακτον συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου 1948, ἐν «Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 23 (1948), σελ. 369 - 380.

Εἰς τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ εἰς τὴν Νεωτέραν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, εἰς τὰς πηγὰς καὶ τὰ ἀρχεῖα, εἰς προσωπικότητας καὶ θέματα τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, εἰς ἑλληνιστὰς καὶ φιλέλληνας ὁ Σωκράτης Κουγέας ἀφιέρωσε πρωτοτύπους καὶ φωτεινὰς σελίδας. Ὁρμώμενος συχνὰ ἐξ ἀνεκδότων κειμένων, συγγραφῶν, ἐγγράφων, ἐπιστολῶν, ὁμιλῶν εἰς ἐπισήμους τελετάς, ἀφηγούμενος ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις, ἐπλούτιζε τοὺς φακέλους τῆς τεκμηριώσεως καὶ διεφώτιζε πλεῖστα ἐπὶ μέρους προβλήματα. Ἀφίνων κατὰ μέρος τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσω εὐθὺς ἀμέσως, ἐπισημαίνω ἐνταῦθα χαρακτηριστικούς τινας τίτλους.

Εἰς τὰ πατριαρχικὰ καὶ μοναστηριακὰ ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀναφέρονται δύο κυρίως ἐργασίαι, μία τῆς ἐποχῆς τῆς θητείας του εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους : «Συγίλλια καὶ ἄλλα ἔγγραφα τῆς παρὰ τὴν Λεβάνδειαν μονῆς Ἐυαγγελιστρίας τοῦ Ζαγαρῶ», ἐν «Ἐπετηρίδι τοῦ Πατριασσοῦ», τόμ. 12 (1917), σελ. 260 - 283, καὶ ἕτερα, ἐκδοθεῖσα πενήκοντα ἔτη βραδύτερον, βραχὺ μετὰ τὸν θάνατόν του, ἀλλὰ στηριζομένη ἐπὶ μελετῶν τοῦ ἔτους 1909 : «Ἡ προέλευσις τῆς ὑπὸ τοῦ Hase Παρισιακῆς Συλλογῆς Πατριαρχικῶν καὶ Μοναστηριακῶν ἐγγράφων», ἐν «Ἑλληνικοῖς», τόμ. 20 (1967), σελ. 3 - 23.

Ἀρίστην εὐκαιρίαν διὰ τὴν οἰκείωσιν τοῦ Κουγέα μετὰ τὰ προβλήματα τοῦ Τουρκοκρατουμένου καὶ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ἀπετέλεσεν ἡ συγγραφή καὶ ἡ δημοσίευσις εἰς τὴν Γαλλικὴν ἐργασίαν περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Διασπορᾶς : «L'Hel-
lénisme disséminé», ἐν «La Revue de Grèce», ἔτος δεύτερον (1919), σελ. 263 κέ., 283 κέ., 411 κέ. Ἠκολούθησαν πολλὰ ἄλλα συμβολαί. Εἰς καιρῖον θέμα τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἀναφέρεται ἡ μελέτη «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁρλώφ Πελοποννησιακῆς ἐπαναστάσεως (1770)», ἐν «Πελοποννησιακοῖς», τόμ. 1 (1955), σελ. 50 - 107, πρὸς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ συναφθῇ καὶ νεωτέρα πραγματεία «Ἡ καταγωγὴ τοῦ πρωτοστατήσαντος εἰς τὴν Ὁρλωφικὴν ἐπανάστασιν Παναγιώτου Μπενάκη φωτιζομένη ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας (ἐννέα ἀνέκδοτα ἔγγραφα)», ἐν «Πελοποννησιακοῖς», τόμ. 6 (1965), σελ. 1-42. Δύο μελετήματα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὰς συλλογὰς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ τοὺς Εὐρωπαίους μελετητάς των : «Ἡ παλαιοτάτη συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Γερμανοῦ βαρῶνου Werner von Haxthausen», ἐν «Ἑλληνικῇ Δημοουργίᾳ», τόμ. 5 (1950), σελ. 329 - 334, καὶ «Ἡ πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια τῶν Ἑλλήνων ἀγάπη τοῦ Niebuhr», ἐν «Ἑλληνικοῖς», τόμ. 12 (1952 - 1953), σελ. 273 - 300.

Περὶ τὸ θέμα τοῦ Γκαῖτε καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στρέφονται ἐκτενέστερα ἢ βραχύτερα μελετήματα : «Ὁ Γκαῖτε καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλάς», ἐν «Νέα Ἐστία», τόμ. 11 (1932), σελ. 621 - 631· «Ἡ πρώτη

Νεοελληνική μετάφρασις τοῦ *Goethe*, ὁ μεταφραστὴς καὶ οἱ παρακινηταὶ αὐτῆς), ἐν «*Ἑλληνικοῖς*», τόμ. 5 (1932), σελ. 361 - 388 καὶ 425 - 426· «*Γκαῖτε καὶ Καποδίστριας*», ἐν «*Ἰονίῳ Ἀνθολογίῳ*», τόμ. 6 (1932), σελ. 41 - 47· «*Der Student Paradoroulos Übersetzer der Goethischen Iphigenie*», ἐν «*Deutsche Allgemeine Zeitung*», 10 Ἀπριλίου 1932· («*Ὁ φιλελληνισμὸς τῆς Μπεττίνας*) (von Arnim), ἐν «*Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος*», 1934, σελ. 61 - 74.

Εἰς τὸν φάκελον τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ὁ Κουγέας καταθέτει ἐνδιαφέροντα κείμενα : «*Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Κοραῆ, Λαθάνουσαι ἐπιστολαὶ τοῦ Κοραῆ*» καὶ «*Ὁ Κοραῆς εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἀσωπίου*», ἐν «*Ἑλληνικοῖς*», τόμ. 6 (1933), σελ. 52 - 77, ὡσαύτως «*Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Κοραῆ καὶ πρὸς Κοραῆν*», αὐτόθι, τόμ. 11 (1939), σελ. 307 - 328. Ὁ Καποδίστριας ἐξετάζεται ὡς πανευρωπαϊκὴ φυσιογνωμία : «*Ὁ Καποδίστριας ὡς πανευρωπαϊκὴ φυσιογνωμία*», «*Ἑλληνικὰ Γράμματα*», τόμ. 2 (1928), σελ. 132 - 134. Εἰς τὰ «*Προλεγόμενα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Ἀρχείου τοῦ Σταύρου Ἰωάννου*», ἐν «*Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς*», τόμ. 14 (1940), σελ. 1-48η, ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὸ ἀρχεῖον τοῦτο, περιλαμβάνον ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1782 - 1837. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐπετεῖων τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Κουγέας εἰς λόγους πανηγυρικοὺς ἐξῆρε τὴν μνήμην Φιλελλήνων, ὡς ὁ Σανταρόζα καὶ ὁ Φαβιέρου, τὴν δὲ 23 Σεπτεμβρίου 1927 ἐξεφώνησεν ἐν Πύλῳ τὸν πανηγυρικὸν λόγον ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας. Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργον ἑλληνοιστῶν καὶ Φιλελλήνων, Ἑλλήνων λογίων, καθηγητῶν καὶ λογοτεχνῶν, τοῦ *Wolf*, τοῦ *Villoison*, τοῦ *Savigny*, τοῦ *Ζαβίρα*, τοῦ *Κόντου*, τοῦ *Δημητρίου Βερναρδάκη*, τοῦ *Λασκαράτου*, τοῦ *Παλαμᾶ* κ.ἄ., ἀπασχόλησαν τὸν Κουγέα εἰς τὰ ἐλάσσονα δημοσιεύματά του.

Ὁ Σωκράτης Κουγέας ὑπῆρξεν ὁ ἱστορικὸς τῆς Λακωνικῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς Μάνης. Τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα δημοσιεύματα, ἀπτόμενα τῆς ἀρχαίας, τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας ἱστορίας, εἶναι πολυάριθμα. Τινὰ τούτων ἐμνημόνευσα ἤδη ἀνωτέρω ἐπ' ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ. Τὸ παλαιότερον τῶν συναφῶν μελετημάτων του περὶ τῆς σημασίας τῶν Νεοελληνικῶν ὄρων «*Νικλιᾶνοι*» καὶ «*Φαμέγιοι*» (*Herkunft und Bedeutung von neugriechischen Νικλιᾶνοι und Φαμέγιοι*) ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν *Glotta*, τόμ. 1 (1909), σελ. 86 - 104. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐμνημονεύθησαν, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰς ἐξῆς : «*Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς βορειοδυτικῆς Μάνης*», ἐν «*Ἑλληνικοῖς*», τόμ. 6 (1933), σελ. 261 - 324· «*Ἡ ἐπαναστατικὴ προκήρυξις τῆς Καλαμάτας καὶ ὁ συντάκτης αὐτῆς*», ἐν «*Νέα Ἑστία*», τόμ. 45 (1949), σελ. 394 - 397· «*Ὁ Περραιβὸς εἰς τὴν Μάνην*», αὐτόθι, τόμ. 49 (1951), σελ. 428 - 438· «*Ἡ ἀνθρωποκτονία (τὸ φονικὸ)*

ὡς διεγγύημα τρίτον ἐν Μάνη», ἐν «Προσφορᾷ εἰς Στίλπωνα Κυριακίδην», ἐν Θεσσαλονίκη, 1953, σελ. 364 - 374· «Ἡ διαθήκη τοῦ ἐκ τῶν φονέων τοῦ Καποδίστρια Γεωργίου Μανρομιχάλη», ἐν «Πελοποννησιακοῖς», τόμ. 1 (1956), σελ. 347 - 377.

Ἐφ' ὅσον παρέρχονται τὰ ἔτη, ὁ πολὺς πρεσβύτης κύπτει δλονὲν καὶ περισσότερον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν πατρῶαν γῆν. Ἡ ὥρα τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ ὅποιον ἐπάτησαν οἱ τρυφεροὶ πόδες τοῦ παιδός, πλησιάζει. Μετὰ πάθους περισυλλέγει πᾶν ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὴν πατρίδα. Ἀξιολογώταται εἶναι αἱ μελέται τῆς τελευταίας δεκαετίας : «Ὁ μητροπολίτης Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας Ἰγνάτιος ὁ Τζαμπλάκος (Ἐξαμπλάκων 1776 - 1802) καὶ τινα περὶ αὐτὸν ἔγγραφα», ἐν «Πελοποννησιακοῖς», τόμ. 2 (1957), σελ. 141 - 179· «Ἱστορικά πηγὰ διὰ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μάνης (1774 - 1821)», αὐτόθι, τόμ. 5 (1962), σελ. 60 - 136· «Τρεῖς κητορικά ἐπιγραφαὶ ἐκ Ζαρνάτας», ἐν «Χαριστηρίῳ εἰς Ἀναστάσιον Κ. Ὁρλάνδον», τόμ. Γ', ἐν Ἀθήναις, 1965, σελ. 244 - 252. Τέλος τὸ βιβλίον: «Νικήτα Νηφάκη (1748 - 1818 περίπου) Μανιάτικα ἱστορικὰ στιχουργήματα, ἐκδιδόμενα ἐκ χειρογράφων κωδίκων μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις», ἐν Ἀθήναις, 1964. Δύο ἔτη βραδύτερον, τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1966, ὁ Σωκράτης Κουγέας ἐγκατέλειπε τὸν κόσμον τοῦτον.

Ἰδιοσυγκρασία βιολογικῶς ῥωμαλέα, πνευματικῶς ἰσχυρά, ὀξεῖα καὶ δημιουργική, ψυχικῶς ἀδάμαστος καὶ ὀρμητικὴ, ὁ Σωκράτης Κουγέας κατηύθυνε τὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην ἐν Ἑλλάδι πρὸς νέας ὁδοὺς. Τὸ πάθος τῆς ἐρευνῆς ἐδέσποσεν ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς του, ὑπῆρξε δὲ εὐτυχής, διότι μέχρι τέλους διετήρησεν ἀμείωτον τὴν πνευματικὴν του διαύγειαν, τὴν ἔφεσιν πρὸς ἐργασίαν, τὴν ἀσφάλειαν τῆς μνήμης καὶ τὴν χάριν τοῦ λόγου. Ἡ ὅλη πνευματικὴ του ἰδιοσυγκρασία ἔφερεν αὐτὸν πρὸς τὰ καιρία. Ἡ θήρα τοῦ καινοῦ, ἡ σύλληψις τοῦ οὐσιώδους, ἡ ἀπέριττος πυκνότης τοῦ λόγου, ἡ ἀγαστὴ λιτότης τῆς διαπραγματεύσεως ἦσαν ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς προσωπικότητός του. Παντοῦ ὅπου ἐτάχθη, ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἐδημιούργησεν, ἐπεκράτησε καὶ ἐκαινοτόμησεν. Ἄφινε πάντοτε ἀνοικτὰς τὰς διόδους πρὸς τὰ φιλελεύθερα καὶ τὰ νεώτερα. Ἄλλ' ὁ νεωτερισμὸς καὶ ὁ φιλελευθερισμὸς του δὲν ἐχώρουν πέρα τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, τῆς συνόλου Ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἀρχαίας, μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας, τὴν ὁποίαν ὑπελάμβανεν ἐνιαίαν, συνεχῆ, καὶ ἀδιάσπαστον.

Ἴσως ἡ οἰκουμενικότης τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως — οἰκουμενικότης, ἡ ὁποία διὰ τὸν Ἑλληνα ἱστορικὸν δημιουργεῖ ηἰδξημένας ἐθύνας, δύναμιν ἀλλὰ καὶ ἀπώλειαν δυνάμεων — ἴσως ἡ περὶ ἅπασαν τὴν παράδοσιν ταύτην ἐνασχόλησις τοῦ Κουγέα ἐμείωσε τὴν ἀπόδοσίν του εἰς τὸν τομέα τῆς Ἀρχαιότητος. Ἄλλ' ἔχουν τὴν μοῖρᾴν των καὶ ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ πορεία τῶν πνευματικῶν βιωμάτων. Ὡς

ἐμφανίζεται ἐνώπιον ἡμῶν, τὸ καταλειφθὲν ἔργον δημιουργεῖ δροσήμεον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην. Ὅτε ἐγεννᾶτο ὁ Κουγέας, ὁ Κωνσταντῖνος Παραρρηγόπουλος συνεπλήρου τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τῶν παραρτημάτων της. Σπυρίδων Ζαμπέλιος καὶ Κωνσταντῖνος Παραρρηγόπουλος ἀντιπροσωπεύουν τὴν κορυφῶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἱστορισμοῦ. Εἰς τὴν παράδοσιν των κινεῖται ὁ ἀκάματος καὶ πολυτίτωρ Παῦλος Καρολίδης, μὲ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου τερματίζεται ἡ ἱστορικίζουσα περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἀλλαγῆς ἀναδεικνύονται ὁ Σωκράτης Κουγέας καὶ ὁ ὀμηλικὸς καὶ φίλος του Κωνσταντῖνος Ἄμαντος—πνευματικαὶ ἰδιοσυγκρασίαι τόσον διαφορετικαί. Ἀμφότεροι τρέφονται ἀπὸ τοὺς χυμοὺς τῆς ἀγαγενήσεως, ἡ ὁποία ἀνεκαίνισε τὰς ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς ἐπιστήμας κατὰ τὴν ὀργδὴν δεκαετίαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὁ Κουγέας, τάλαντον πολύεδρον καὶ πολυδύναμον, ἐδέχθη τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀκμαζούσης φιλολογικῆς σχολῆς, τῆς ἀνθούσης σπουδῆς τῶν πατέρων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν, τῆς προαγομένης εἰς συγκρότησιν Βυζαντινολογίας διὰ τοῦ Krumbacher καὶ τῆς Byzantinische Zeitschrift. Ἀνασυνδέον τὴν παλαιὰν παράδοσιν τοῦ ἀρχηγέτου τῆς ἐρευνητικῆς ἱστορικῆς σχολῆς, τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδου, καὶ συνεχίζων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου, προήγαγε τὴν Ἑλληνικὴν ἱστοριογραφίαν ἀπὸ τοῦ Ἱστορισμοῦ εἰς τὴν νέαν της φάσιν.

Πρὸ ὀλίγων ὥρων ἀπεκαλύψαμεν τὴν προτομήν, ἡ ὁποία θὰ ἐνθυμίξῃ εἰς τὰς νεωτέρας γενεὰς τὸν βίον, τὴν δρᾶσιν καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν ἄθλον ἑνὸς τῶν διαπρεπεστέρων τέκνων τῆς εὐάνδρου ταύτης χώρας. Ὑπολείπεται νὰ ἀνεγείρωμεν ἐν δεύτερον μνημεῖον—μνημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ οἰκοδομηθῇ ἐκ τῶν ἰδίων ὕλικῶν τοῦ τιμωμένου. Ὡς ἀσφαλῶς ἐπέισθησαν οἱ ἀκροαταὶ μου, τὸ ἔργον τοῦ Κουγέα εἶναι διεσπαρμένον εἰς παλαιὰ καὶ νέα δημοσιεύματα, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ δυσπρόσιτον. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ ὕλικου τούτου εἰς τόμους οὐ μόνον θὰ φωτίσῃ τὴν ἕκτακτον προσωπικότητα τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ θὰ καταστήσῃ προσιτὰ κείμενα, τῶν ὁποίων ὁ χρόνος δὲν ἡμαύρωσε τὴν ἀγλῆν. Ἡ ἐπανεκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Κουγέα ἀποτελεῖ χρέος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1973

Α΄.

ΕΚΘΕΣΙΣ

**τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ
τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης κατὰ τὸ ἔτος 1973.**

Α΄. Σύνταξις τοῦ Λεξικοῦ.—Ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεως τῶν ὑπὸ ἐκτύπωσιν συντακτικῶν σειρῶν διὰ τοῦ ἀποδελτιωθέντος νέου διαλεκτικοῦ ὕλικου ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα ἐκ τόπων, ἐξ ὧν διὰ πρώτην φορὰν ἔχομεν γλωσσικὸν ὕλικόν, καθὼς καὶ ἡ ἀποχώρησις τῶν παλαιῶν εἰδικευμένων συντακτικῶν ἀνέστειλε τὴν συνέχισιν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ β΄ ἡμιτόμου τοῦ τετάρτου τόμου. Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἐκτυπώσεως θὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ νέου ἔτους, ρυθμιζομένου ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τοῦ ἀνακόφαντος θέματος τοῦ τυπογραφείου. Ἡ σύνταξις νῦν συντελεῖται ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ καὶ ὑπὸ δύο συντακτικῶν, ἀρχομένων οὐσιαστικῶς τοῦ ἔργου διὰ πρώτην φορὰν.

Β΄. Ἀποδελτίωσις - λημματογράφησις.—Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἡ ἀποδελτίωσις γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ χειρογράφων τοῦ Κέντρου ἐγένετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῶν τριῶν νέων συντακτικῶν, τοῦ Τίτου Γιουχάλα, τῆς Ἀναστασίας Κατσίκη καὶ τῆς Ἑλευθερίας Γιακουμάκη, ἵνα ἀποκτήσωσιν οὗτοι γινῶσιν καὶ ἐμπειρίαν τῶν διαφόρων ἰδιωμάτων τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τοῦ γραφέως τοῦ Κέντρου Ἐμμ. Ρενιέρη καὶ ὑπὸ τῆς διδου Ἀλίκης Μπελιᾶ, ἀσκηθείσης εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ἐργαζομένης εἰς τὸ Κέντρον ἀπὸ τριετίας ἐπ' ἀμοιβῇ κατὰ τιμὴν μονάδος. Πλὴν τούτων εἰργάσθησαν καὶ ἕτεροι τρεῖς ἀποδελτιωταὶ διὰ βραχὺ ὅμως ἕκαστος χρονικὸν διάστημα.

Οὕτως, ἀποδελτιώθησαν 45 χειρογράφα, ἀριθμοῦντα 8.000 σελίδας καὶ ἀποδώσαντα 120.000 δελτία. Θὰ ἦτο μεγαλυτέρα ἡ ἀπόδοσις, ἐὰν ὑπῆρχε δυνατότης αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποδελτιωτῶν δι' ἐργασίαν συνεχῆ καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Τὸ ὕλικόν τοῦτο, λημματογραφηθὲν κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῶν δύο παλαιότερων συντακτικῶν Δ. Κρεκούγια καὶ Ν. Κορτοσοπούλου, συνεχωνεύθη εἰς τὸ Ἀρχεῖον καὶ εἶναι πρόσφορον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ὑπὸ ἐκτύπωσιν συντακτικῶν σειρῶν καὶ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Ἐπειδὴ ὅμως κατ' ἔτος διὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν συντακτικῶν καὶ διὰ τοῦ ἐτησίου διαγωνισμοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας εἰσάγεται εἰς τὸ Κέντρον ἰκανὸς ἀριθμὸς χειρογράφων καὶ ἐπειδὴ κατ' ἔτος δημοσιεύονται εἰς τοπικὰ περιοδικὰ, ἐπετηρίδας, ἐφημερίδας, ἀλλὰ καὶ αὐτοτελῶς, μελέται γλωσσικοῦ ἐνδιαφέροντος, εἶναι ἀνάγκη διὰ τὴν πληρότητα τοῦ ἔργου νὰ συντελήται ἡ ἀποδελτίωσις ἄνευ διακοπῆς, ὅχι μόνον διὰ τῶν τριῶν νέων συντακτικῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἤδη ἡσκημένης διδου Ἀλίκης Μπελιᾶ καί, εἰ δυνατόν, δι' ἀριθμοῦ τινας νέων ἀποδελτιωτῶν, ὥστε

τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν νὰ προέρχηται ὄχι μόνον ἐκ χειρογράφων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐντύπων γλωσσικῶν μελετῶν, ἀναφερομένων εἰς εὐρύτερον ἑλληνικὸν χῶρον.

Γ'. Γλωσσικαὶ ἀποστολαί.—Κατὰ τὸ θέρος ἐπραγματοποιήθησαν ἕξ μηνιαῖαι ἀποστολαὶ πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ ὕλικου, ἧτοι :

1) Ὁ διευθυντῆς τοῦ Κέντρου Δικαῖος Βαγιακάκος μετέβη εἰς τὸν τ.δ. Μελιτίνης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαιμόνος.

2) Ὁ συντάκτης Δημήτριος Κρεκούκας μετέβη εἰς τὴν περιοχὴν Ἀσπροποτάμου Τρικάλων.

3) Ὁ συντάκτης Νικόλαος Κοντοσόπουλος εἰς τὴν περιοχὴν Φαρσάλων Θεσσαλίας.

4) Ὁ συντάκτης Τίτος Γιοχάλας εἰς Βοιωτίαν, περιοχὴν Λιβαδιᾶς καὶ Ἀραχόβης.

5) Ἡ συντάκτις Ἀναστασία Κατσίκη εἰς τὴν περιοχὴν Σοφάδων Καρδίτσας.

6) Ἡ συντάκτις Ἐλευθερία Γιακουμάκη εἰς τὴν περιοχὴν Ἀγιάς Λαρίσης.

Ὁ διευθυντῆς τοῦ Κέντρου συνέταξεν εἰδικὸν ἐρωτηματολόγιον διὰ τὴν μεθοδικωτέραν καὶ πληρεστέραν ἐκ μέρους τῶν συντακτῶν συλλογὴν γλωσσικοῦ ὕλικου.

Τὸ συγκεντρωθὲν γλωσσικὸν ὕλικὸν βάσει τοῦ εἰδικοῦ τούτου ἐρωτηματολογίου, ἀνέρχεται εἰς 1.800 περίπου σελίδας, καλύπτον ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου τῶν κατοίκων τῶν ἀνωτέρω περιοχῶν.

Δ'. Χειρόγραφα.—Εἰς τὸ Κέντρον εἰσῆχθησαν 35 ἐν ὅλῳ χειρόγραφα, ἧτοι 6 ἐξ ἀποστολῆς τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου καὶ 29 ἐκ δωρεᾶς τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας.

Ε'. Λεξιμογραφικὸν Δελτίον.—Ἐκυκλοφορήθη ὁ 12ος τόμος ἐκ σελίδων 260 περιλαμβανῶν μελέτας τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Δικαίου Βαγιακάκου καὶ τῶν συντακτῶν Ν. Κοντοσόπουλου καὶ Τ. Γιοχάλα. Πρὸς τούτοις γλωσσικὴν βιβλιογραφίαν ἐκ 2.630 λημμάτων ἀναφερομένων κυρίως εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς διαλέκτους, συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου.

Ζ'. Ἐκδόσεις.—Ἠρχισεν ἡ ἐκτύπωσις ὀγδοήκοντα γλωσσικῶν μελετῶν τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι εἰς ἓνα ὀγκώδη τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Γλωσσολογικαὶ Ἔρευναι», τόμος Β'.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου τούτου θὰ προστεθῇ εὐρετήριον λέξεων, τοπωνυμίων, ὀνομάτων καὶ πραγμάτων καὶ τῶν δύο τόμων τοῦ ἔργου, ὥστε ἡ χρῆσις αὐτοῦ νὰ καθίσταται εὐκόλος.

Ζ'. Γλωσσικὸς Ἀτλας.—Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ Γλωσσικοῦ Ἀτλαντος τῆς Ἑλλάδος. Ἠλέγχθησαν χειρόγραφα τοῦ Κέντρου ἐκ τῶν περιοχῶν Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Βοιωτίας, Φθιώτιδος, Ἀχαΐας καὶ ἐπεσημάνθησαν τὰ ἐν αὐτοῖς ἐνδιαφέροντα σημεῖα.

Παραλλήλως τὸ Κέντρον εὐρίσκεται ἐν ἑptaῖῃ καὶ συνεργασία μετὰ τοῦ ἐν Nijmegen Κέντρου Συντάξεως τοῦ Γλωσσικοῦ Ἀτλαντος τῆς Εὐρώπης (Atlas Linguarum Europae) διὰ τὴν ἐν αὐτῷ συμμετοχὴν καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Η'. Βιβλιοθήκη.—Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσῆχθησαν εἴτε ἐκ δωρεᾶς εἴτε δι' ἀγορᾶς 280 τόμοι βιβλίων, λεξικῶν καὶ περιοδικῶν.

Θ'. Μεταβολαὶ εἰς τὸ προσωπικόν.—Τὴν 26ην Μαΐου ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας ὡς συμπληρώσας 35ετίαν ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου Σταῦρος Μάνεσης.

Κατόπιν προκηρύξεως τῆς Ἀκαδημίας ἐγένετο πρότασις πρὸς διορισμὸν τεσσάρων συντακτῶν εἰς ἀντιστοίχους κενὰς θέσεις τοῦ Κέντρου. Οὐδείς τούτων ἀνέλαβεν εἰσέτι ὑπηρεσίαν.

Διὰ τὴν κάλυψιν ὅμως τῶν ἀναγκῶν τοῦ Κέντρου ἀνάγκη γὰ πληρωθῆναι αἱ ὑπόλοιποι κεναὶ θέσεις, ὡς καὶ ἡ θέσις τοῦ παρὰ τῷ Λεξικῷ προσηρητημένου νεοϊδρυθέντος Ἀρχείου Τοπωνυμίων.

Γ'. Συμμετοχὴ εἰς Συνέδρια.— 1) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Δικαῖος Βαγιακάκος μετέσχε τῆς ἐν Νέα Ὑόρκῃ Πέμπτης Συνόδου τῆς Ὁμάδος τῶν Εἰδικῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑνωμένων Ἐθνῶν ἀπὸ 2 - 15 Μαρτίου, θέμα ἐχούσης τὴν τυποποίησιν γραφῆς τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων καὶ τὴν ὀνοματοθέτησιν τῶν ἐξωγνήτων σωματίων.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του ἐπραγματοποίησε τὴν 1ην Μαρτίου διάλεξιν ἐπὶ ἔθνικῷ θέματι εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Νέας Ὑόρκης, ὁργανωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνος Προξένου κ. Ἰω. Μπιλιμάτση ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς «Ἑλληνικῆς Πνευματικῆς Γωνίας τὸ ΦΙΛΙΚΟ» καὶ τῶν ἐν Νέα Ὑόρκῃ Λαοικῶν Σωματείων.

2) Ὁ ἴδιος μετέσχε τοῦ ἐν Βενετίᾳ II Διεθνoῦς Συνεδρίου τῆς Ἱστορίας τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς Βενετίας (II Convegno Internazionale di Storia della Civiltà Veneziana).

3) Ὁ ἴδιος μετέσχε τοῦ ἐν Πάτραις ὁργανωθέντος ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς Ἑταιρείας Μελετῶν Α' τοπικοῦ Συνεδρίου Ἀχαϊκῶν Ἑρευνῶν (15 - 16 Δεκεμβρίου) ἔχων ὡς θέμα τῆς ἀνακοινώσεώς του : «Αἱ Γλωσσικαὶ καὶ Λαογραφικαὶ Σπουδαὶ διὰ τὴν Ἀχαΐαν».

4) Ὁ συντάκτης Δημήτριος Κρηκούκας μετέσχε τοῦ ἐν Μαλάγα τῆς Ἰσπανίας Ε' Συνεδρίου τοῦ Γλωσσικοῦ Ἀτλαντος τῆς Μεσογείου ἔχων ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον : *Alguni animali marinaleschi nelle credenze del popolo greco, italiano e spagnuolo* (Ζῶα τινὰ θαλάσσια εἰς τὰς δοξασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ, Ἰταλικοῦ καὶ Ἰσπανικοῦ λαοῦ).

5) Ὁ συντάκτης Νικόλαος Κοντοσόπουλος μετέσχε τοῦ αὐτοῦ Συνεδρίου ἔχων ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον : *Parallèles phonétiques entre le grec moderne et les langues ibériques* (Παράλληλα φωνητικὰ φαινόμενα μεταξὺ τῆς νέας Ἑλληνικῆς καὶ τῶν Ἰβηρικῶν γλωσσῶν).

ΙΑ'. Λοιπὴ ἐργασία.— Ὑπὸ τῆς Θεοδώρας Μπόμ ἐγένετο καταγραφὴ τῶν ἐκ χειρογράφων διὰ τὸν Γλωσσικὸν Ἀτλαντα τῆς Ἑλλάδος διαλεκτικῶν στοιχείων εἰς εἰδικὰ δι' ἕκαστον χειρόγραφον δελτία.

Τοῦ ὅλικου τοῦ Κέντρου ἐγένετο χρῆσις κατόπιν ἀδείας τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ διαφόρων ἐπιστημόνων Ἑλλήνων καὶ ξένων.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῷ Κέντρῳ διὰ τοῦ ὀλιγαριθμοῦ προσωπικοῦ συντελεσθεῖσα ἐργασία.

Κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, ρυθμιζομένου τοῦ θέματος τοῦ τυπογραφείου διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Λεξικοῦ, πραγματοποιουμένης τῆς συμπληρώσεως τῶν κενῶν θέσεων καὶ συνεχιζομένης ἄνευ διακοπῆς τῆς ἀποδελτιώσεως, ἐλπίζομεν ὅτι τὸ ἔργον ἡμῶν θὰ εἶναι ἀποδοτικώτερον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Δεκεμβρίου 1973

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Ὁ Διευθυντὴς

Δ. Β. Βαγιακάκος

Β΄.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας
κατὰ τὸ ἔτος 1973.

Τὸ Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας εἰργάσθη κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1973 μὲ μειωμένον ἐπιστημονικὸν προσωπικόν, καὶ τοῦτο διότι ἡ συντάκτρια Ἑλένη Ψυχογιου - Ἰωαννίδη ἔλαβεν ἀπὸ 1ης Φεβρουαρίου τετράμηρον ἄδειαν ἀπουσίας λόγῳ κησέως καὶ τοκετοῦ, ἐργασθεῖσα ἐν συνεχείᾳ μὲ μειωμένον κατὰ δύο ὥρας ὡράριον, ἡ συντάκτρια Μιράντα Τερεζοπούλου - Παπαγεωργίου ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας τὴν 1ην Ἀπριλίου καὶ ὁ συντάκτης - μουσικὸς Γεώργιος Ἀμαργιανάκης ἀνεχώρησε μὲ ἐκπαιδευτικὴν ἄδειαν τὴν 1ην Σεπτεμβρίου εἰς Δανίαν δι' εὐρυτέρας σπουδᾶς.

Ἐπιτελεσθὲν ἔργον :

Α΄. Εἰσαγωγή λαογραφικῆς ὕλης.— Εἰς τὸ Κέντρον εἰσῆχθησαν :

1. 120 λαογραφικαὶ συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημέναι) ἐκ σελίδων 8.890. Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων 95 ἀπέστειλαν εἰς τὸ Κέντρον ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, 15 διάφοροι ἄλλοι συλλογεῖς, τὰς δὲ λοιπὰς 10 κατήρτισε τὸ προσωπικὸν τοῦ Κέντρου.

2. 312 ἠχογραφήσεις μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ λαϊκῶν χορῶν. Ἐκ τῶν ἠχογραφήσεων τούτων αἱ 263 προέρχονται ἐκ συντακτῶν τοῦ Κέντρου, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ προσφορᾶς διαφόρων προσώπων, φίλων τῆς δημοτικῆς μουσικῆς.

3. 675 δίσκοι (εἰς διπλοῦν), ἰδίᾳ λαϊκῆς μουσικῆς, κατατεθέντες εἰς τὸ Κέντρον ὑπὸ διαφόρων παραγωγῶν μέσῳ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἑλληνικῆς Φωνογραφικῆς Ἐταιρείας («Κολοῦμπια»).

Β΄. Ἀρχειακὸν καὶ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον.— 1. Ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου δι' ἀντιγραφῆς καὶ ἀποκοπῆς τῶν φύλλον ἢ λαογραφικῆ ὕλη 17 χφ συλλογῶν καὶ πολλῶν ἐντύπων ποικίλου περιεχομένου ἐπὶ 9.105 δελτίων.

2. Οἱ συντάκται ἐπεξεργάσθησαν καὶ ἐταξιόμησαν 3.465 ἄσματα, 440 παροιμίας καὶ 2.222 δελτία ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης, ἐτοποθέτησαν δὲ εἰς τὰ οἰκεία ἀρχεῖα 4.450 ἄσματα, 910 παροιμίας καὶ 8.155 δελτία ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης.

3. Ὁ συντάκτης μουσικὸς κατέγραψεν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν ἐκ ταινιῶν μαγνητοφώνου 108 μελωδίας δημοδῶν ἀσμάτων καὶ ἐπεξεργάσθη μουσικολογικῶς 24 ἐξ αὐτῶν.

4. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου ἠσχολήθη μὲ τὴν ἐπιλογὴν ὕλης ἐκ τοῦ ἀρχείου ἄσμάτων καὶ ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῆς διὰ τὸν ὑπὸ ἔκδοσιν Β΄ τόμον τῆς Ἐκλογῆς Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν.

Γ΄. Δημοσιεύματα.— 1. Ἐξετυπώθη ὁ λαογραφικὸς χάρτης τοῦ ζυγοῦ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου, κατασκευασθεὶς τῇ ἐποποιεῖα τοῦ διευθυντοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπὶ ἀναθέσει ἔργου ἐν τῷ Κέντρῳ ἐργασθέντος κ. Γρηγ. Δημητροπούλου, καὶ ἀπεστάλη μετὰ τῶν χαρτῶν τῶν πυρῶν καὶ τοῦ ξυλίνου ἀρότρου πρὸς ἔκθεσιν εἰς τὸ ἐν Σικάγῳ συνεληθὸν 9ον Συνέδριον Ἀνθρωπολογικῶν καὶ Ἐθνολογικῶν Ἐπιστημῶν.

2. Ἐξετυπώθη καὶ ἐκυκλοφορήθη, ἐπιμελείᾳ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου, ἡ μελέτη τοῦ Ἀρ. Πασαδαίου («Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἰμβρου»).

3. Ἐγένετο ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ΚΒ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου, ἡ ὁποία θὰ περιλάβῃ μελέτας τῶν συντακτῶν τοῦ Κέντρου, ἀναφερομένης εἰς ἐνδιαφέροντα θέματα τοῦ ἐκ παραδόσεως ἑλληνικοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὡς καὶ τὴν βιβλιογραφίαν τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1968 - 1971 καταρτισθεῖσαν ὑπὸ τῶν συντακτῶν Ἀγγέλου Δευτεραίου καὶ Γεωργίου Αἰκατερινίδου.

4. Ἦρχισεν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου καὶ συνεχίζεται ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία διὰ τὴν ἔκδοσιν τόμου δημοδῶν μελωδιῶν ἐκ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἔργου τῆς μουσικολογικῆς ἐπεξεργασίας αὐτοῦ ἀνατεθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν μουσικολόγον κ. Σπυρ. Περιστέρην.

Δ'. Λαογραφικαὶ ἀποστολαί.—Ἐξετελέσθησαν ἐπιτυχῶς τρεῖς λαογραφικαὶ ἀποστολαὶ πρὸς περισυλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης καὶ ἠχογράφησιν δημοδῶν ἀσμάτων καὶ μελωδιῶν, ἤτοι ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Στεφ. Ἡμέλλου εἰς Ἄνδρον (20 ἡμέραι), ὑπὸ τοῦ συντάκτου Ἀγγέλου Δευτεραίου εἰς Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα (30 ἡμέραι) καὶ ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γεωργίου Αἰκατερινίδου εἰς Μῆλον - Σίφνον (30 ἡμέραι).

Ε'. Βιβλιοθήκη.—Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν 244 δημοσιεύματα.

Τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἀποκείμενον ὕλικόν ἐχρησιμοποίησαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐρευνηταί. Πρὸς τούτοις παρεσχέθησαν δι' ἀλληλογραφίας εἰς ἀλλοδαποὺς ἐρευνητὰς ἐπιστημονικαὶ πληροφορίαι ἀφορῶσαι εἰς ἑλληνικὰ λαογραφικὰ θέματα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου 1973

Ὁ Διευθυντὴς

Στέφανος Ἡμέλλος

Γ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρέυνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1973.

Προσωπικόν.—Διευθυντής: Α. Βρανούσης.—Συντάκται: Β. Σφυρόερας, ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Γ. Παπαδημητρίου, Δ. Σοφιανός δ.Φ. Ἀπὸ 27 Φεβρ. 1973 ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν καὶ ἡ προσφάτως διορισθεῖσα εἰς θέσιν συντάκτου (ΦΕΚ 48/13 - 2 - 73 τεύχ. Γ') Ἰωάννα Κόλια δ.Φ. — Παραμένουν εἰσέτι κεναὶ 4 ὀργανικαὶ θέσεις συντακτῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁ Β. Σφυρόερας ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθὲν καὶ ἐκδιδόμενον « Ἀρχεῖον Ψαρῶν ».

Ἔργασια τρεχούσης φύσεως, ἣτοι ἀποδελτιώσεις πηγῶν καὶ βοηθημάτων, βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωσις, ἐμπλουτισμὸς βιβλιοθήκης, ταξινόμησις καὶ καταγραφή ἀποθησανοιζόμενου ὕλικου, ἐξυπηρέτησις ἐρευνητῶν, διοικητικὰ καὶ λογιστικὰ θέματα (διενέργεια μειοδοτικῶν διαγωνισμῶν, ἀγοραὶ βιβλίων κτλ.) ἀπασχόλησαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὸν διευθυντὴν καὶ τοὺς συντάκτας τοῦ Κέντρου.

Παραλλήλως τὸ ἐπιστημονικόν προσωπικόν τοῦ Κέντρου, καίτοι ὀλιγαριθμώτατον, διενήργησεν ἐρευνητικὰς ἀποστολάς, προήγαγε τὰ ὑπὸ ἔκδοσιν δημοσιεύματα τοῦ Κέντρου, μετέσχευ ἐνεργῶς εἰς διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια, παρουσίασε δὲ καὶ ἴδια δημοσιεύματα.

Ἐρευνητικαὶ ἀποστολαί.—Ὁ συντάκτης Β. Σφυρόερας, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ εἰδικοῦ φωτογράφου, μετέβη κατὰ μῆνα Μάρτιον εἰς Ἑρέτριαν Εὐβοίας, ὅπου ἠρεύνησε τὸ ἀρχεῖον τῶν ἐγκατασταθέντων ἐκεῖ Ψαριανῶν. Ἐταξινομήσε 1.500 περίπου ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1825 - 1831, ἐξ ὧν ἐφωτογράφησε περίπου 700, τῶν ἐτῶν 1825 - 1827, προκειμένου νὰ περιληφθοῦν ταῦτα εἰς τὸ ὑπὸ ἔκδοσιν «*Ἀ ρ χ ε ἰ ο ν Ψ α ρ ῶ ν*». Ὁμοίαν ἀποστολὴν ἐπραγματοποίησε καὶ εἰς Ὑδραν κατὰ μῆνα Ἰούνιον.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης, εὐρεθεὶς εἰς Χίον κατὰ μῆνα Μάιον, ἐξήτασε τὰ χειρόγραφα τῆς ἐκεῖ Βιβλιοθήκης Κοραῆ καὶ ἐφωτογράφησεν, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, 20 περίπου κώδικας. Μεταξὺ τούτων 3 ἢ 4 κώδικες προερχόμενοι ἐκ Μετεώρων καὶ πολλὰ αὐτόγραφα τοῦ Κοραῆ.

Κατὰ μῆνα Ἰούλιον ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης καὶ ὁ συντάκτης Α. Σοφιανός, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ εἰδικοῦ φωτογράφου, διενήργησαν ἐρευνητικὴν ἀποστολὴν εἰς Ζαγοράν, Μηλέας, Ἐλασσόνα, Κοζάνην, Μετέωρα καὶ Ἰωάννινα.

Ἀπὸ τὰς παλαιὰς βιβλιοθήκας Ζαγοραῖς καὶ Μηλεῶν ἐφωτογραφήθησαν, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, 50 περίπου χειρόγραφα καὶ τινα σπάνια ἔντυπα, προερχόμενα ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ Πρίγκου, τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Γ', τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, τοῦ Φιλιππίδη, τοῦ Κωνσταντᾶ κ.ά.

Εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἐλασσόνα Μονὴν Ὀλυμπιώτισσης ἐφωτογραφήθησαν ἱστορικὰ κείμενα (χρονικά, ἐνθυμήσεις κτλ.) ἐκ 12 κωδίκων.

Εἰς τὴν Δημοτικὴν Βιβλιοθήκην Κοζάνης ἐφωτογραφήθησαν τὰ ἐν αὐτῇ ἀποκείμενα τεύχη τῆς «*Ἐφημερίδος*» (1792 - 1794), σπάνια ἔντυπα καὶ 6 χειρόγραφα.

Εἰς Μετέωρα ἐξητάσθησαν, προσδιωρίσθησαν καὶ ἐταξινομήθησαν νεωστὶ εὐρεθέντα φύλλα χειρογράφων καὶ ἔγγραφων.

Εἰς Ἰωάννινα ἠρευνήθησαν χειρόγραφα ἀποκείμενα εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Βιβλιοθήκην, εἰς τὸν ναὸν Ἀρχιμανδρείου καὶ εἰς ἰδιωτικὴν συλλογὴν. Ἐφωτογραφήθησαν, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, 18 κώδικες καὶ ὑπερκατὸν ἔγγραφα (πατριαρχικὰ σιγίλλια κλπ.) τοῦ Μουσείου, 8 κώδικες τῆς Ζωσιμαίας Βιβλιοθήκης, 9 κώδικες καὶ ὑπερπεντήκοντα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχιμανδρείου, 6 κώδικες καὶ 20 ἔγγραφα ἰδιωτικῆς συλλογῆς. Ἐκ κώδικος τοῦ Ἀρχιμανδρείου ἀτεκολλήθησαν καὶ συνηρμολογήθησαν τεμάχια πολυτίμων ἐγγράφων τοῦ ἸΔ' αἰῶνος, ἐξ ὧν τὰ τέσσαρα χρονολογημένα καὶ φέροντα ὑπογραφὰς γνωστῶν ἱστορικῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς. Εἰς λανθάνοντα ἀκατάγραφον κώδικα εὐρέθησαν, ἐν ἐπισήμῳ ἀντιγράφῳ, καὶ ἐφωτογραφήθησαν διαθηκαὶ μελῶν τῆς ἐξ Ἰωαννίνων οἰκογενείας τῶν ἐν Βενετίᾳ γνωστῶν τυπογράφων Γλυκῶν ἢ Γλυκῆδων (ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰ.). Ἐφωτογραφήθησαν ἐπίσης ἀντίγραφοι τοῦ «*Κουβαρά*», ἥτοι τοῦ μεσαιωνικοῦ «*Χρονικοῦ τῶν Ἰωαννίνων*» (ΙΔ' αἰ.) καὶ τῆς ἐν συνεχείᾳ τοπικῆς χρονογραφίας, ὡς καὶ χειρόγραφα περιέχοντα ἔργα τοῦ Ἰωάννου Βηλαρά (1771 - 1823).

Ἐκδόσεις.—Τὸ «*Ἀ ρ χ ε ἰ ο ν Ψ α ρ ῶ ν*», καταρτισθὲν καὶ ἐκδιδόμενον ὑπὸ Β. Σφυρόερα, ἐξετυπώθη ἤδη κατὰ τὸ ἥμισυ, καὶ ὁ Α' τόμος (ἐξ ὑπερξεκασίων σελίδων μεγάλου σχήματος, περιλαμβάνων 480 ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1821 - 1824) θὰ τεθῆ εἰς κυκλοφορίαν κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1974, ὅτε συμπληροῦνται 150 χρόνια ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν.—Ἡ Ἐ φ η μ ε ρ ῖ ς τῶν ἐτῶν 1791 - 1797, δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῶν συνεργατῶν τοῦ Ρήγα, καταρτιζομένη εἰς πλῆρες σῶμα διὰ τῆς φωτογραφῆσεως τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διασωθέντων τευχῶν αὐτῆς, ἐπανεκδίδεται φωτοτυπικῶς μὲ ταχὺν ρυθμὸν. Ἐξετυπώθησαν ἤδη ὁ Α' τόμος, τοῦ ἔτους 1791 (σελίδες 600) καὶ ὁ Β' τόμος, τοῦ ἔτους 1792 (σελίδες 892).—Τὰ Χ α ρ ἄ γ μ α τ α τοῦ Π α ρ θ ε ν ῶ ν ο ς, ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Α. Ὁρλάνδου τῆ συνερ-

γασία Α. Βρανούσης, ἔχουν ἀπὸ μακροῦ ἐκτυπωθῆ καὶ δὲν ὑπολείπεται εἰμὴ ἢ συμπλήρωσις τοῦ τόμου διὰ φωτογραφικῶν πινάκων ἐκτὸς κειμένου.— Εὐρίσκονται ἐπίσης εἰς τὸ τυπογραφεῖον τὰ *Χειρόγραφα τῶν Μετεώρων* (τόμος Β'), ἡ κριτικὴ ἐκδοσις τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Γεωργίου Χούμνου, παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Γ. Μέγα, καθυστερημένοι τόμοι τῆς *Ἐπετηρίδος* τοῦ Κέντρου κ.ἄ.

Τὸ **Φωτογραφικὸν Ἀρχεῖον** τοῦ Κέντρου ἐπλουτίσθη σημαντικῶς κατὰ τὸ λήξαν ἔτος εἰς μικροταινίας (*microfilms*) καὶ φωτογραφίας χειρογράφων κωδικῶν, ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ σπανίων ἐντύπων. Πλουσία ὑπῆρξεν ἡ σχετικὴ συγκομιδὴ τῶν ἐρευνητικῶν ἀποστολῶν τοῦ Κέντρου εἰς Χίον, Ζαγοράν, Μηλέας, Ὀλυμπιώτισσαν, Κοζάνην, Ἰωάνναινα, Ἐρέτριαν καὶ Ὑδραν. Εἰς τὰ ἀνωτέρω προσετέθη παρόμοιοι ὑλικὸν προερχόμενοι ἐξ Ἀγίου Ὁρους, ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, ἐκ Ρουμανίας, Ἀμερικῆς (Πανεπιστήμιον Yale) κ.ἄ.

Εἰς τὰς **Συλλογὰς** τοῦ Κέντρου προσετέθη χειρόγραφος κώδιξ περιέχων τὴν (Γεωγραφίαν) τοῦ Ἀθανασίου Ψαλῖδα (1768 - 1829). (ἀρ. πρωτ. 1347/23 - 6 - 73).

Εἰς τὴν **Βιβλιοθήκην** τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν (ἐξ ἀγορῶν, ἀνταλλαγῶν ἢ δωρεῶν) 295 τόμοι βιβλίων καὶ περιοδικῶν (ἀρ. βιβλίον εἰσαγωγῆς 5.382 - 5.676).

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος προσήλθον εἰς τὸ Κέντρον ἢ ἀπετάθησαν δι' ἀλληλογραφίας καὶ ἐξυπηρετήθησαν ποικιλοτρόπως δεκάδες ἐρευνηταὶ ἢ ἐκπρόσωποι ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων οἱ καθηγηταὶ Ἐμμ. Κριαρᾶς, Α. Πολίτης, Ρ. Torring, ὁ Κύπριος Κ. Κύρρης, ὁ ἐν Βερολίῳ D. Reinsch, ὁ ἐν Γενεύῃ B. Bouvier, ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Παρισίοις Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν Σπουδῶν J. Darrouzès κ.π.ἄ.

Συμμετοχὴ εἰς Διεθνῆ Συνέδρια.— Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν, εἶχε τὴν εὐθύνην τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐν Χίῳ συνελθούσης κατὰ τὸν παρελθόντα Μάιον *Συνόδου* τῆς *Διεθνοῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν*. Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν φιλοτιμῶς εἰργάσθη καὶ πολλὰς ὑπηρεσίας προσέφερεν ἢ συντάκτις Ἰωάννα Κόλια.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου εἶχεν ἐπίσης ὀρισθῆ εἰσηγητῆς ἢ συνεισηγητῆς εἰς δύο Διεθνῆ Συνέδρια, ἦτοι:

— Εἰς τὸ *II Convegno Internazionale di Storia della Civiltà Veneziana* (Βενετία, 3 - 6 Ὀκτωβρίου), ὅπου ἐπραγματεύθη τὸ θέμα «*La stampa veneziana e la prima letteratura neellenica*», καὶ

— εἰς τὸ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς UNESCO, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς *Association Internationale d'Études du Sud - Est Européen*, ὀργανωθὲν ἐπιστημονικὸν συμπόσιον μετὰ τίτλον *Istanbul à la jonction des cultures balkaniques κτλ.* (Κωνσταντινούπολις, 15 - 20 Ὀκτωβρίου), ὅπου ἐπραγματεύθη τὸ θέμα «*La vie intellectuelle à l'âge des drogmans*».

Εἰς ἀμφότερα τὰ Συνέδρια μετέβη ἀδαπάνως διὰ τὴν Ἀκαδημίαν καὶ εἰς βάρους τῶν ἡμερῶν τῆς κανονικῆς του ἀδείας. Ἐποφεληθεὶς δὲ τῆς εὐκαιρίας, ἐπεσκέφη βιβλιοθήκας, ἀρχεῖα καὶ Ἰνστιτούτα τῆς Βενετίας, τῆς Τεργέστης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς Τεργέστην ἐπεσήμανεν ἀρχεακτὸν ὑλικὸν περὶ Λάμπρου Κατσώνη, εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν χειρόγραφα Φαναριωτῶν ἀξιοματουχῶν τῆς Πύλης (Μεγάλων Διερχομένων κ.ἄ.) εἰς τὴν τουρκικὴν, ἐνεπίγραφα μουνσειακὰ ἀντικείμενα προερχόμενα ἐξ Ἀγίου Ὁρους κ.ἄ., τῶν ὁποίων ἐπρομηθεύθη καὶ φωτογραφίας.

Ἀθῆναι, 19 Δεκεμβρίου 1973

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου

Α. Βρανούσης

Δ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης τῆς Ἱστορίας
τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου κατὰ τὸ ἔτος 1973.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὸ προσωπικὸν τοῦ Κέντρου ἀπασχολήθη μὲ τὴν διεκπεραίωσιν τῶν ἀκολουθῶν ἐργασιῶν :

1. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς συντελουμένης ἐργασίας διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ νομοκάνονος τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφήν συνεχίσθη ἡ ἀνέυρεσις καὶ ταύτισις τῶν πηγῶν αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ ἀντιβολὴ τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου πρὸς τὰ ἕτερα σφῆζόμενα τοιαῦτα.

2. Λίαν ἱκανοποιητικὰ ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς πραγματοποιηθείσης ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς τοῦ Κέντρου εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης ἡρενήθησαν τὰ εἰς τὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Κερκύρας ἀποκείμενα ἀρχεῖα τῶν νοταρίων Κερκύρας, οἵτινες ὑπερβαίνοντες τοὺς ἑπτακοσίους πενήκοντα (750) καλύπτουν χρονικὴν περίοδον τεσσάρων περιῶπων αἰῶνων, ἤτοι ἀπὸ τῶν τελῶν τοῦ 15ου μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἐκ τούτων ἀνεδιφήθησαν ἐπιμελῶς τὰ ἀρχεῖα τῶν νοταρίων τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος, ἀνερχομένων συνολικῶς εἰς ἑκατὸν δέκα (110), ἅτινα ἐνέχον ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου τῆς νήσου Κερκύρας, οὐχὶ μόνον λόγῳ τῆς παλαιότητος αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἰς αὐτὰ παρατηρεῖται ἐνδιαφέρουσα ποικιλία δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων ἅμα δὲ καὶ πληθὸς διαιτητικῶν ἀποφάσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία εἶναι προφανής.

Ἐκ τῶν ἐπισημασθέντων ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέροντος κωδικῶν προέβημεν εἰς τὴν φωτοτύπῃσιν τοῦ παλαιότερου τούτων, ὅστις περιλαμβάνει πράξεις ἀναγομένας εἰς τὰ ἔτη 1472 - 1473, τοῦ νοταρίου Ἰωάννου Χονδρομμάτη.

Παραλλήλως ἡρενήθησαν οἱ φάκελοι τῶν ἀρχείων τῆς Ἰονίου Γερουσίας, οἱ ἀναφερόμενοι εἰς διατελέσαντας ὑπουργοὺς Δικαιοσύνης ἢ ἀσκήσαντας δικαστικὰ λειτουργήματα κατὰ τὴν Καποδιστριακὴν περίοδον. Περὶ τῆς ἀποστολῆς ταύτης ὑπεβλήθη λεπτομερὴς ἔκθεσις.

3. Ἐκτυποῦνται οἱ ὑπ' ἀριθ. 18 καὶ 19 τόμοι τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου. Τὸ προσωπικὸν τοῦ Κέντρου ἐπεμελήθη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν βοηθητικῶν πρὸς τὴν ἐκτύπωσιν ἐργασιῶν, ὡς π.χ. διόρθωσις δοκιμίων κλπ.

4. Παρεσχέθησαν πρὸς φοιτητὰς τῆς Νομικῆς Σχολῆς νομικαὶ πληροφορίαι, ὡς καὶ πᾶσα διευκλίνουσις ἀφορῶσα εἰς τὴν συλλογὴν τοπικῶν ἐθίμων ἀναγομένων εἰς τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον.

5. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς ἐκθέσεως πεπραγμένων τοῦ παρελθόντος ἔτους μέχρι σήμερον 210 τόμοι ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν καὶ ἀνάπτυκα μελετῶν (ἀριθ. εἰσαγωγῆς 1.602 - 1.723). Ἐκ τούτων 103 ὀφείλονται εἰς δωρεὰν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Παναγιώτου Ζέπου, ὅστις ὁμοίως κατέθεσεν εἰς τὸ Κέντρον ἀντίγραφον τοῦ ἐν ρουμανικῇ μεταφράσει Νομικοῦ Προχείρου τοῦ Μιχαὴλ Φωτεινοπούλου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Δεκεμβρίου 1973

Ὁ Διευθυντὴς

Μ. Τουρτόγλου

Ε΄.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης τῆς Ἱστορίας
τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1973.

1. Συνεχίσθη ἡ ἀπὸ τοῦ 1963 ἀρξαμένη μικροφωτογράφησις ξένων ἀρχείων ἀφορούντων εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

2. Συνεχίσθη ἡ λεπτομερὴς ἀποδελτίωσις τῆς μικροφωτογραφηθείσης ἀλληλογραφίας τοῦ Foreign Office μετὰ τῆς Βρετανικῆς Πρεσβείας καὶ τῶν βρετανικῶν προξενείων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1827 - 1905 (σειρὰ F.O.32, τόμοι 770) διὰ συντάξεως κατ' ἔγγραφον ἐπιτομῶν προοριζομένων νὰ ἀποτελέσουν πολύτομον δημοσίευμα ἐν τῇ σειρᾷ Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Συνεχίσθη ἡ ἐκτύπωσις τοῦ τόμου Α' τοῦ δημοσιεύματος τούτου, ὅστις καλύπτει τὴν περίοδον 1827 - 1832, συνετάχθη ἡ εἰσαγωγή αὐτοῦ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν εὔρετηρίων του (χρονολογικοῦ, ἀποστολέων καὶ παραληπτῶν, ἀλφαβητικοῦ) καὶ ὠλοκληρώθη ἡ ἔρευνα σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο νὰ ἐξακριβωθῇ τίνα ἐκ τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὰς ἐπιτομὰς τοῦ τόμου Α' ἐγγράφων εἶναι ἤδη ἐκδεδομένα. Ἡ σύνταξις τῶν ἐπιτομῶν τοῦ τόμου Β', ὅστις θὰ καλύψῃ τὴν περίοδον τῆς Ἀντιβασιλείας, συνεχίσθη.

3. Ὁλοκληρώθη ἡ ἐπεξεργασία τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γεωργίου Ψύλλα, τὰ ὁποῖα ἤδη ἐκτυπῶνται. Ταῦτα θὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὰ δημοσιεύματα τῆς σειρᾷς Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

4. Συνεχίσθη ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἐκθέσεων καὶ ἐπιστολῶν τοῦ ἐν Πρεβέζῃ Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας William Meyer πρὸς τὸ Foreign Office καὶ τὰς βρετανικὰς ἀρχὰς τῶν Ἰονίων Νήσων περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων κατὰ τὰ ἔτη 1820 - 1832. Αἱ ἐκθέσεις αὗται θὰ δημοσιευθοῦν ὡσαύτως εἰς τὴν σειρὰν Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

5. Ἐπίσης συνεχίσθη ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελέσῃ τὸν τόμον Α' τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀρχείου Ἰωάννου Κωλέττη.

6. Ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου Ἀριστείδης Στεργέλλης ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ἵνα διεξάγῃ ἔρευναν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Βατικανοῦ πρὸς ἐντόπισιν ὑπάρχοντος ἐν αὐτοῖς ὕλικου σχετικοῦ μὲ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ πρὸς ἐξέτασιν τῶν δυνατοτήτων μικροφωτογραφίσεως ἢ φωτογράφησεως αὐτοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρένης τοῦ Στεργέλλου περιλαμβάνονται εἰς ἔκθεσιν αὐτοῦ, ἣτις θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

7. Τὸ ἐν τῷ Κέντρῳ ἀποκείμενον ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας Ραγκαβῆ, ἀποτελούμενον κυρίως ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ ἀπὸ χειρόγραφα ἔργων τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβῆ (1809 - 1892) καὶ τοῦ Κλέωρος Ραγκαβῆ (1842 - 1917), ἐταξινομήθη κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος.

8. Συνεχίσθη ὁ καταρτισμὸς ἱστορικῆς βιβλιογραφίας περὶ τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἐξῆς διὰ συντάξεως δελτίων κατὰ συγγραφεῖς καὶ εὔρετηρίου ἀπὸ ἀπόψεως ὀνοματολογικῆς, πραγματολογικῆς καὶ χρονολογικῆς.

9. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσῆχθησαν 192 δημοσιεύματα, πλὴν τῶν περιοδικῶν, συνεχίσθη δὲ ἡ σύνταξις δελτικοκαταλόγου αὐτῆς κατὰ συγγραφεῖς καὶ καθ' ὕλην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Δεκεμβρίου 1973

Ὁ Διευθυντὴς

Ἐλευθ. Πρεβελάκης

Σ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐκδόσεως Ἔργων Ἑλλήνων Συγγραφέων
ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἀλώσεως
τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1973.

Ἐπλούτισε τὴν βιβλιοθήκην του διὰ τῶν τόμων τοῦ 1973 ἐνεργήζοντα πέντε περιοδικῶν ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς φιλολογίας, παπυρολογίας, παλαιογραφίας, βιβλιογραφίας, ἱστορίας, φιλοσοφίας καὶ συγκριτικῆς φιλολογίας.

Ἐπίσης διὰ 500 τόμων σπουδαίων, κυρίως νεωτάτων ἔργων σχετικῶν πρὸς τὴν βιβλιογραφίαν, μεθοδολογίαν, ἱστορίαν τῆς κλασσικῆς καὶ μεσαιωνικῆς φιλολογίας, τὴν παπυρολογίαν, παλαιογραφίαν καὶ κωδικολογίαν, τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς γραμματείας, τὰ λεξικά, γενικά καὶ συγγραφέων, τὰ ἀρχαῖα καὶ μεσαιωνικά κείμενα καὶ τὴν ἐρμησίαν αὐτῶν, πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ μεσαιωνικὴν ἱστορίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μυθολογίαν καὶ θρησκείαν, ὡς καὶ πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀρχαίου καὶ μεσαιωνικοῦ κόσμου μέχρι καὶ σήμερον.

Ἡ ἀποδελτίωσις γίνεται κατὰ συγγραφεῖς, καθ' ὕλην καὶ γραμματειακοὺς τομεῖς πρὸς εὐκολωτέραν καὶ ὀρθοτέραν ἐνημέρωσιν τῶν ἐνδιαφερομένων.

Διεξήγαγεν ἀλληλογραφίαν μὲ βιβλιοθήκας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπου ἀπόκεινται ἑλληνικά χειρόγραφα, παρήγγειλε 57 μικροταινίας χειρογράφων ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ βυζαντινῶν κειμένων, παρέλαβε 47 καὶ ἤλεγξε τὸ περιεχόμενον αὐτῶν.

Οἱ συντάκται τοῦ Κέντρου προέβησαν εἰς συστηματικὸν ἔλεγχον τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἤδη ἐξ ὑπερεξακισχιλίων τίτλων, πρὸς διόρθωσιν ὀρισμένων ἀτελειῶν αὐτῆς.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν βοηθητικῶν ἔργων τοῦ Κέντρου ἐκκλοφόρησε εἰς χίλια ἀντίτυπα ἢ μετάφρασις τοῦ ἔργου τοῦ Pfeiffer, «Ἱστορία τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας». Διὰ τὴν ἰδίαν σειρὰν ἐγένετο ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου τοῦ B.A. van Groningen, «Traité de Critique des Textes Grecs».

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ προσωπικὸν τοῦ Κέντρου περιορίσθη εἰς τοεῖς συντάκτας, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον τρίμηνον εἰς δύο. Οὗτοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀσχοληθοῦν ἀπαραιτήτως εἰς τὰς ποικίλας ἐργασίας τὰς σχετικὰς πρὸς τὸν ὑποκείμενον εἰς προέλεγχον καὶ μετέλεγχον προῦπολογισμόν. Ἐπίσης εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν τὴν σχετικὴν πρὸς τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὸ ἀρχεῖον μικροταινῶν χειρογράφων, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ Νόμος. Παρὰ ταῦτα εἰργάσθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὴν παρασκευὴν ἐκδόσεων. Συγκεκριμένως ὁ Ἄλ. Κεσίσογλου ἀνεθεώρησε τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην μετάφρασιν τοῦ Γάλβα τοῦ Πλουτάρχου, συνέταξε εἰς α' σχεδιάσμα μέρος τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καθὼς καὶ ἐπεξηγηματικὰ σχόλια σχετικὰ πρὸς τὰ κυριώτερα πρόσωπα τὰ ἀναφερόμενα εἰς αὐτό. Ὁ Βασ. Τσακατίκας συνέταξεν εἰς α' σχεδιάσμα τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πολυβίου καὶ μετέφρασε μέρος τοῦ Α' βιβλίου τοῦ ἱστορικοῦ τούτου. Ἡ Γ. Ξανθάκη - Καραμάνου συνέχισε τὴν ἐργασίαν τῆς εἰς τὸν Κατ' Ἀριστοκράτους λόγον τοῦ Δημοσθένους.

Τέλος πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ πάλιν ὅτι τὸ Κέντρον δὲν διαθέτει διοικητικὸν προσωπικόν, μολοντί ἔχει ἴδιον φορέα, τὸ δὲ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν αὐτοῦ εἶναι τὸσον ὀλιγάριθμον καὶ ἐπιφορτισμένον καὶ μὲ ἀλλοτριὰς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐργασίας, ὥστε καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17.12.1973

Ὁ Διευθυντής

Χαράλ. Σ. Φλωρᾶτος

Ζ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Ἀστρονομίας καὶ
Ἐφηρμοσμένων Μαθηματικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
κατὰ τὸ ἔτος 1973.

Α'. Προσωπικόν.—Οὐδμία μεταβολὴ ἐπῆλθεν εἰς τὸ προσωπικόν τοῦ Κ.Ε.Α.Ε.Μ. κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος. Ὁ Κων/ρος Πουλιάκος ἐξετέλεσε τὰ καθήκοντά του ὡς ἐπιμελητῆς καὶ ὁ Μιχαὴλ Χονδρός, γραμματεὺς τοῦ Κέντρου, ἠσχολήθη καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1973 μὲ ὅλα τὰ θέματα τῆς Γραμματείας καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἐργασίας τοῦ Κέντρου. Ἐπίσης ἠσχολήθη μὲ τὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν πάσης φύσεως λαμβανομένων ὑπὸ τοῦ Κέντρου βιβλίων, περιοδικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων. Ἐπὶ πλέον ὁ Χονδρός προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του ὡς γραμματεὺς τῶν ἀκολουθῶν ἐπιστημονικῶν Ἐπιτροπῶν: α) τῆς Ἐθνικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιτροπῆς, β) τῆς Ἐθνικῆς Μαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ γ) τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρευνῶν Διαστήματος.

Β'. Ἐρευνητικὰ Προγράμματα.—Κατὰ τὸ ἔτος 1973 ἐξετελέσθησαν τὰ κάτωθι ἐρευνητικὰ προγράμματα:

1. Μελέτη ἐπὶ τῆς σχέσεως τῆς ἡλιακῆς δραστηριότητος μετὰ γητῶν φαινομένων, ὑπὸ τοῦ ἐπόπτου τοῦ Κέντρου κ. Ἰωάννου Ξανθάκη.

2. Φωτομετρικαὶ ἔρευναι ἐπὶ φασματοηλιογραμμάτων ληφθέντων διὰ τῆς γραμμῆς Κ τοῦ ἰονισμένου ἀσβεστίου, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Κων/ρου Μακρῆ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς βοηθοῦ Ἑλένης Δάρα - Παπαμαργαρίτη καὶ τοῦ φυσικοῦ κ. Θεοδοσίου Ζαχαριάδη.

3. Ἐρευναι ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ πλανήτου Ἄρεως, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου κ. Κων/ρου Μακρῆ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ φυσικοῦ κ. Βασιλείου Πετροπούλου.

4. Ἐρευναι ἐπὶ θεμάτων δομῆς τοῦ Γαλαξίου, ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ Κέντρου Κων/ρου Πουλιάκου.

5. Στατιστικὴ μελέτη τῆς ἡλιακῆς δραστηριότητος, ὑπὸ τοῦ βοηθοῦ τοῦ Κέντρου Βασιλείου Τριτάκη.

Γ'. Ὀργανα.—Κατὰ τὸ ἔτος 1973 παρηγγέθη ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστῆς τύπου Hewlett-Packard. Ἡ προμήθεια τοῦ ὄργανου τούτου ἀξίας 600.000 δραχμῶν ἐκαλύφθη ἐκ χορηγηθείσης ἐπιχορηγήσεως διὰ τοῦ προγράμματος Δημοσίων Ἐπενδύσεων.

Τὸ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος παραγγελθὲν μικροφωτόμετρον καὶ ἰσοπνεύόμετρον Joyce-Loebl παρελήφθη καὶ ἐτέθη ἐν λειτουργίᾳ.

Ἐπίσης κατὰ τὸ τρέχον ἔτος παρελήφθη, ὑπολειπομένων δύο βοηθητικῶν ἐξαρτημάτων, ἡ φωτογραφικὴ μηχανὴ Nikon.

Δ'. Δημοσιεύματα.—Κατὰ τὸ ἔτος 1973 ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐκνκλοφόρησαν ὡς Contributions from the Research Center for Astronomy and Applied Mathematics, Academy of Athens, Series 1 (Astronomy) αἱ κάτωθι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι:

1. *Solar Activity and Precipitation*, by J. Xanthakis (*Proceedings of the First European Astronomical Meeting, Athens Sept. 4 - 9, 1972, Vol. 1, pp. 20 - 48, 1973, Ed. J. Xanthakis*).

2. *A New Model for the Atmosphere of Mars*, by C. Macris and B. Petropoulos (*Proceedings of the First European Astronomical Meeting, Athens, Sept. 4-9, 1972, Vol. 1, pp. 140 - 149, 1973, Ed. J. Xanthakis*).

3. *A Study of the Areas Index Ia*, by C. Poulakos and B. Tritakis (*Proceedings of the First European Astronomical Meeting, Athens, Sept. 4 - 9, 1972, Vol. 1, pp. 49-60, 1973, Ed. J. Xanthakis*).

4. *On a Comparison between the Observed and Predicted Values of the Different Indices of Solar Activity for the 20th Solar Cycle*, by C. Poulakos. (*Praktika of the Athens Academy, 1973, Vol. 48, p. 185*).

Υπεβλήθησαν πρὸς δημοσίευσιν :

1. *Photometric Research for the $K_{2,3}$ Chromospheric Filoculi*, by C. J. Macris in the «*Praktika of the Athens Academy*».

2. *Distribution of Early Type stars in a Southern Milky Way Region*, by C. Poulakos, in the *Journal «Astronomy and Astrophysics»*.

Ε'. Βιβλιοθήκη.—*Η εργασία τῆς ὀργανώσεως τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κ.Ε.Α.Ε.Μ. ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1972. Ἡ βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη διὰ 150 τόμων καὶ 1.800 τευχῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων, ἅτινα ἐλήφθησαν δωρεὰν ὑπὸ τῶν ὁμοειδῶν Ἰδρυμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπ' ἀνταλλαγῇ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Κέντρου.*

Σ'. Ἐθνικαὶ Ἐπιστημονικαὶ Ἐπιτροπαί.—*Τὸ Κέντρον ἐξετέλεσε καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1972 χρέη Γραμματείας τῶν κάτωθι Ἐθνικῶν Ἐπιστημονικῶν Ἐπιτροπῶν :* 1) τῆς Ἐθνικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιτροπῆς. 2) τῆς Ἐθνικῆς Μαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ 3) τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρευνῶν τοῦ Διαστήματος, τῶν ὁποίων Πρόεδρος τυγχάνει ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ι. Ξανθάκης. Σκοπὸς τῶν ἄνωτέρω ἐπιτροπῶν εἶναι ὁ συντονισμὸς τῶν Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν τῶν ἀντιστοίχων κλάδων τῶν διεξαγομένων εἰς τὴν χώραν μας καὶ ἡ σύνθεσις αὐτῆς μετὰ τῶν ἀντιστοίχων διεθνῶν Ἐπιστημονικῶν Ὄργανισμῶν.

Ζ'. Συνέδρια.—*1. Ὁ ἐπόπτης τοῦ Κέντρου κ. Ἰωάννης Ξανθάκης προήδρευσε τοῦ εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἐταιρείας διοργανωθέντος, μεταξὺ 3ης καὶ 8ης Σεπτεμβρίου 1973, Διεθνoῦς Μαθηματικοῦ Συμποσίου εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ Μαθηματικοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ, τιμηθείσης τῆς 100ετηρίδος τῆς γεννήσεώς του.*

2. Ὁ ἐπόπτης τοῦ Κέντρου μετὰ τοῦ διευθυντοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ παρηκολούθησαν τὸ εἰς Ἀθήνας, μεταξὺ 17 καὶ 20 Σεπτεμβρίου 1973, ὀργανωθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Καραπιπέρη Σεμινάριον («Φυσικῆς τῆς Ἀτμοσφαιράς»), καὶ ἀνέπτυξαν, ὁ μὲν ἐπόπτης σχετικὴν ἐργασίαν μὲ θέμα καὶ τίτλον («Ἡλιακὴ Δραστηριότης καὶ Βροχόπτωσης»), ὁ δὲ διευθυντὴς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς βοηθοῦ Ἑλένης Δάρα - Παπαμαραγαρίτη ἔτερον θέμα μὲ τίτλον («Ἡλιακὸς Ἄνεμος»).

3. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Κωνσταντῖνος Μαζοῆς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου

Πολιτισμού και Ἐπιστημῶν εἰς Παρισίους, ἔνθα ἔλαβε μέρος εἰς τὸ ἀπὸ 21ης μέχρι 24ης Μαΐου 1973 συνελθόν Διεθνὲς Συνέδριον Μετεωρολογικῶν Δορυφόρων.

4. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Κωνσταντίνος Μακρῆς μετὰ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ Βασιλείου Τριτάκη καὶ Ἐλένης Δάρα - Παπαμαργαρίτη ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐν Πολωνίᾳ συνελθοῦσαν ἀπὸ 4ης ἕως 12ης Σεπτεμβρίου 1973 ἑξακτον Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἐνώσεως καὶ τὰς ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ 500ετηρίδι τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου Πολωνοῦ Ἀστρονόμου Νικολάου Κοπερνίκου.

5. Ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ Κέντρου Κωνσταντίνος Πουλᾶκος παρηκολούθησε, κατόπιν σχετικῆς προσκλήσεως τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, τὸ εἰς Schliersee τῆς Δυτ. Γερμανίας συνελθόν, μεταξὺ 2 - 13 Ἀπριλίου 1973, συνέδριον τοῦ NATO με θέμα: «A Nato Advanced Study Institute on the Interstellar Medium».

Η' - Δραστηριότης τοῦ Κέντρου.—Διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἔτος Κοπερνίκου ἢ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Ἐθνικὴ Ἀστρονομικὴ Ἐπιτροπὴ, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ι. Ξανθάκη, ὠργάνωσεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἰδρύματος Εὐγενίδου εἰς τὰς αἰθούσας αὐτοῦ, κατὰ τὴν 4ην Ἀπριλίου 1973, ἐπίσημον ἐκδήλωσιν μετ' ὀμιλητῆν τὸν διευθυντῆν τοῦ Κέντρου Ἀστρονομίας Κωνσταντίνου Μακρῆν καὶ θέμα «Νικόλαος Κοπερνίκος».

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐτίμησε τὸν Πολωνὸν Ἀστρονόμον Κοπερνίκον διὰ τῆς ὀργανώσεως κατὰ τὴν 4.11.73 ἐιδικῆς ἐκδηλώσεως, καθ' ἣν ὠμίλησεν ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἰωάννης Ξανθάκης μετ' ἄλλοις ἐπὶ τὸν Κοπερνίκον Ἀστρονομία.

Ἡ Ἐθνικὴ Ἀστρονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Πολωνίας ἀπένευμεν εἰδικὸν μετάλλιον διὰ τὸ ἔτος Κοπερνίκου εἰς τὸν ἀκαδημαϊκὸν κ. Ι. Ξανθάκην, εἰς τὸν διευθυντῆν τοῦ Κ.Ε.Α.Ε.Μ. Κ. Μακρῆν καὶ εἰς τὸν Καθηγητῆν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ Γεν. Γραμματέα τῆς Δ.Α.Ε. κ. Γ. Κορτόπουλον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1973 ἡ Ἐθνικὴ Ἀστρονομικὴ Ἐπιτροπὴ ὠργάνωσε σειρὰν εἰδικῶν ἐπισημονικῶν σεμιναρίων μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀστρονόμων ἐπὶ ἐπικαίρων ἀστρονομικῶν θεμάτων εἰς τὴν αἰθούσαν διαλέξεων τοῦ Κέντρου Ἀστρονομίας.

Θ'. Σχέσεις τοῦ Κέντρου πρὸς ἄλλα Ἐπιστημονικὰ Ἰδρύματα.—Ἡ συνεργασία τοῦ Κ.Ε.Α.Ε.Μ. συνεχίσθη καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1973. Οὕτω τὰ Ἀστεροσκοπεῖα Arcetri καὶ Meudon ἐδάνεισαν τὴν πρώτην σειρὰν φωτογραφικῶν πλακῶν ἡλίου διὰ τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κέντρῳ ἐπεξεργασίαν αὐτῶν.

Ι'. Διάφορα.—Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐκκυκλοφόρησε ὑπὸ τοῦ οἴκου Springer - Verlag Δυτ. Γερμανίας ὁ πρῶτος τόμος τῶν Πρακτικῶν, τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1972 καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐθνικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἐνώσεως συνελθόντος Α' Εὐρωπαϊκοῦ Ἀστρονομικοῦ Συνεδρίου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Proceedings of the First European Astronomical Meeting, Volume 1, Solar Activity and Related Interplanetary and Terrestrial Phenomena» καὶ ἐκδότην τὸν ἐπόπτην τοῦ Κέντρου ἀκαδημαϊκὸν κ. Ἰωάννην Ξανθάκην.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Κ. Μακρῆς, κατόπιν ἀδείας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετέβη, ἰδίως ἐξόδοις, εἰς τὰ Ἀστεροσκοπεῖα Arcetri τῆς Φλωρεντίας (Ἰταλία) καὶ Meudon (Γαλλία) καὶ ἐπέλεξε τὴν πρώτην σειρὰν φωτογραφικῶν πλακῶν τοῦ Ἡλίου πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἐπιστημονικοῦ προγράμματος.

Ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ Κέντρου Κωνσταντῖνος Πουλάκος ἔλαβεν ὑποτροφίαν ὑπὸ τοῦ *Max-Planck Institut für Astronomie* δι' εὐρύτερας σπουδὰς ἐν Δυτικῇ Γερμανίᾳ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου 1973

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου

Κ. Ι. Μακρῆς

Η'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης
τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας κατὰ τὸ ἔτος 1973.

Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου. Εἰσήχθησαν 350 νέοι τίτλοι βιβλίων, τευχῶν, ἀνατύπων καὶ περιοδικῶν, ἐξ ὧν 150 ἐκ προσφορῶν τῶν συγγραφέων καὶ ἐκδοτῶν ἢ ἐξ ἀνταλλαγῶν. Διὰ συνδρομῆς λαμβάνονται τακτικῶς 10 ξένα Φιλοσοφικά καὶ Βιβλιογραφικά τῆς Φιλοσοφίας περιοδικά. Ἄπαντα τὰ εἰσαγόμενα βιβλία καὶ τεύχη ἀποδελτιοῦνται διὰ τὸν Γενικὸν καὶ τοὺς Εἰδικοὺς Καταλόγους τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου. Αὕτη περιλαμβάνει ἤδη πλέον τῶν 1.500 βιβλίων καὶ τευχῶν. Ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν δελτίων ἀγοραστῶν βιβλίων ἐπελέγησαν κατὰ μῆνα Νοέμβριον τίτλοι βιβλίων πρὸς παραγγελίαν ἀξίας 30.000 περ. δραχμῶν, ἐξαντλουμένης τῆς ἐκ δρχ. 70.000 πιστώσεως τοῦ 1973 διὰ βιβλία. Ὑπὸ τῆς *Alexander v. Humboldt - Stiftung* ἀνηγγέλθη προσφάτως καὶ νέα πρὸς τὸ Κέντρον δωρεὰ γερμανικῶν φιλοσοφικῶν βιβλίων τῆς ἐκλογῆς μας, ἀπεστάλη δὲ ἤδη κατάλογος 100 περίπου ἰδιαιτέρως χρησίμων ἔργων.

Λεξικὸν τῶν Προσωκρατικῶν. Ἡ σύνταξις τῶν λημμάτων τοῦ Λεξικοῦ ἀπετέλεσεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους τὴν ἀποκλειστικὴν ἢ κυρίαν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου (3 συντάκται καὶ ὁ διευθυντής), διὰ τῆς κτηθείσης δὲ ἤδη πείρας καὶ τῶν ὁδηγῶν τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς διευτώθησαν ὀριστικοὶ κανόνες συντάξεως καὶ ἐβελτιώθη ἡ μέθοδος ἐργασίας. Τὰ συνταχθέντα καὶ δακτυλογραφηθέντα μέχρι τέλους Νοεμβρίου λήμματα καλύπτουν ἤδη ἀριθμητικῶς τὸ 25 % περίπου τοῦ συνόλου (500 ἐπὶ 2.300 περ.), ἀντιπροσωπεύουν ὁμως συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν ἐπὶ τοῦ 30 % καὶ πλέον τῶν ἐκτερεστέρων λημμάτων. Ἐπιλογή ἀντιπροσωπευτικῶν λημμάτων συνταχθέντων ὑπὸ τοῦ συντάκτου Ε. Ρούσσου μετὰ εἰσαγωγικοῦ σημειώματος περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν στόχων τοῦ ἔργου δημοσιεύεται εἰς τὸν τ. 3 (1973) τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου ὡς πρόδρομος ἀνακοίνωσις περὶ τοῦ ἀναληφθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος πιστημονικοῦ ἔργου.

Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου «Φιλοσοφία». Περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου 1973 ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν ὁ ἐκ 400 σελίδων τόμος 2 (1972) τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου («Φιλοσοφία»), εἰς τὸν ὅποιον ἐδημοσιεύθησαν 16 συνολικῶς ἄρθρα Συστηματικῆς Φιλοσοφίας καὶ Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας

(ἐξ ὧν 6 ὑπὸ ἐγκατεστημένων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν Ἑλλήνων εἰδικῶν), 8 παρουσιάσεις καὶ κρίσεις βιβλίων, εἰδήσεις φιλοσοφικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς καὶ ἀναλυτικὸν Εὐρετήριο ὄλων τῶν ἀπὸ τοῦ 1926 δημοσιευθέντων εἰς τὰ Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας λόγων, ἀνακρινώσεις καὶ παρουσιάσεων βιβλίων φιλοσοφικοῦ ἐνδιαφέροντος. Καὶ ὁ 2ος τόμος τῆς «Φιλοσοφίας» εἶχε τὴν αὐτὴν ὡς καὶ ὁ 1ος ζωηρὰν ζήτησιν καὶ εὐμενῆ ὑποδοχὴν. Ἐκ τῶν μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1973 στοιχείων πωλήσεων τῶν δύο τόμων προκύπτει ὅτι διετέθησαν μέχρι σήμερον εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον τοῦ μὲν τ. 1 ἀπὸ τῆς κυκλοφορίας του (Ἀπρίλιος 1972) ὑπὲρ τοὺς 500 τόμοι, τοῦ δὲ τ. 2 (ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1973) ὑπὲρ τοὺς 350 τόμοι. Ἐξ ἐκάστου τόμου ἀπεστάλησαν ἐξ ἄλλου εἰς ἰδρύματα, ξένους καὶ ἡμετέρους Καθηγητάς, διὰ τὴν προβολὴν τῆς ἐκδόσεως καὶ ἐπ' ἀνταλλαγῆ ἀνὰ 180 περ. τόμοι (ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἀπὸ 18.1.1972 ἐγκρίσεως τῆς Συγκλήτου). Ἐκ τῶν παρουσιάσεων τῆς «Φιλοσοφίας» εἰς ξένα εἰδικὰ περιοδικὰ μνημονεύεται ἰδιαίτερος ἡ ἀναλυτικὴ λίαν εὐμενῆς παρουσίασις εἰς τὸ ἀμερικανικὸν περιοδικὸν *Journal of the History of Philosophy* (Ἀπρίλιος 1973, σ. 252 - 255). Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ τεῦχος 2/1973 τοῦ βιβλιογραφικοῦ ὄργάνου τῆς Φιλοσοφίας *The Philosopher's Index* δημοσιεύονται τὰ Abstracts τῶν ἄρθρων τοῦ τόμου 2 (1972) τῆς «Φιλοσοφίας». Ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου ἤρχισεν ἤδη ἡ στοιχειοθεσία τοῦ τ. 3 (1973), ὅστις λόγῳ πληθώρας ἐπιστημονικῆς ὕλης προβλέπεται ὅτι θὰ ἔξῃ ἠὲ μὲν ἀριθμὸν σελίδων.

Αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου. Τὸ δευτέρον δεκαήμερον τοῦ Δεκεμβρίου συνεπληρώθη ἡ ἐκτύπωσις τῆς ἐπανεκδόσεως τῆς «Συνόψεως τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας» τῶν Tennemann - Κούμα, ἡ ὁποία ἐπλουτίσθη καὶ διὰ εἰδικῶς γραφέντος ὑπὸ τῆς συνεργάτιδος τοῦ Ε.Ι.Ε. Ρωξάνης Δ. Ἀργυροπούλου Παραρτήματος περὶ τοῦ Κ. Κούμα ὡς Φιλοσόφου, ὡς καὶ Εὐρετηρίων. Ὁ ἐκ 260 σελίδων τόμος θὰ κυκλοφορήσῃ συντόμως διὰ τῶν βιβλιοπωλείων εἰς λίαν ἐπιμελημένην ἔκδοσιν. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀναλαβὸν τὴν μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Καθηγητοῦ G. P. Hednerson περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας τῆς Τουρκοκρατίας συνεπλήρωσε τὴν πρώτην μορφήν τῆς μεταφράσεως τοῦ ἔργου. Πρὸ διμήνου ἐπεστράφη εἰς αὐτὸν μετὰ παρατηρήσεων καὶ μεταβολῶν τὸ Ἴον κεφάλαιον, προκειμένου νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ συνόλου βιβλίου.

Ἑλληνικὴ Φιλοσοφικὴ Βιβλιογραφία. Ὑπὸ τοῦ ἐργαζομένου πρὸς τοῦτο ἐπὶ ἀποδόσει ἔργου συνεργάτου τοῦ Κέντρου (Σύμβασις τῆς 10.5.1973) παρεδόθησαν μέχρι σήμερον περὶ τὰ 3.500 δελτία, μέγα μέρος τῶν ὁποίων ἀντιπροσωπεύει ἄρθρα φιλοσοφικοῦ περιεχομένου δημοσιευθέντα εἰς ἑλληνικὰ περιοδικὰ καὶ τόμους Συμμείκτων ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐξῆς. Τὸ ἔργον συνεχίζεται προκειμένου νὰ ἀρχίσῃ ἡ φάσις τῆς συνθέσεως τῆς Βιβλιογραφίας τῶν ἐτῶν 1945 - 1970.

Προσωπικὸν τοῦ Κέντρου. Εἰς τὸ Κέντρον ἐργάζονται ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους ὁ διευθυντής καὶ τρεῖς πεπειραμένοι συντάκται, ἅπαντες διδάκτορες τῆς Φιλοσοφίας. Ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπελέγη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 16.11.1973 ὁ καταλληλότερος ὑποψήφιος πρὸς πλήρωσιν τῆς 4ης ὀργανικῆς θέσεως συντάκτου τοῦ Κέντρου. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ Λεξικὸν τῶν Προσωπικῶν θὰ ἀπασχοληθῇ προσεχῶς ἐπὶ ἀποδόσει ἔργον εἰς εἰσέτι πεπειραμένους φιλόλογους.

Λοιπαί δραστηριότητες. Ὁ διευθυντής τοῦ Κέντρου Α. Μπενάκης καί αἱ κυραὶ Α. Κελεσίδου - Γαλανοῦ καί Μ. Δραγώνα - Μονάχου μετέσχον διὰ πρωτοτύπων ἀνακοινώσεων εἰς τὸ 15ον Παγκόσμιον Συνέδριον Φιλοσοφίας (Βάρνα Βουλγαρίας 17 - 22.9.1973), εἰς τὸ ὁποῖον τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ἀντεπροσώπευσεν ὁ πρόεδρος τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ι. Ν. Θεοδο-ρακόπουλος, ἀντιπρόεδρος τῆς Ὀμοσπονδίας Φιλοσοφικῶν Ἐνώσεων καί Ἰδρυμάτων, ἣ ὁποία ὀργάνωσε τὸ Συνέδριον. Εἰς τὴν Ὀμοσπονδίαν ἐγένετο ἤδη δεκτὸν ὡς τακτικὸν μέλος τὸ Κ.Ε.Ε.Φ.. Ἐξ ἄλλου τὸ Κέντρον ἀνέλαβε τὴν συγκέντρωσιν καί ἀποστολὴν 50 περίπου ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν βιβλίων ἐκδόσεως 1969 - 73, τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν εἰς τὴν ὀργανωθείσαν ἐν Βάρνα Διεθνῆ Ἐκθεσιν Φιλοσοφικῶν Βιβλίων. Εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους διενέμετο κατάλογος τῶν τίτλων τῶν βιβλίων εἰς τὴν ἀγγλικήν, γαλλικὴν καί γερμανικὴν, ὡς καὶ τὸ διαφημιστικὸν δίπτυχον τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου «Φιλοσοφία».

Τὸ Κέντρον ἐξυπηρέτησεν, ὡς καί εἰς τὸ παρελθόν, βιβλιογραφικῶς καί διὰ βραχυπρόθεσμου δανεισμοῦ βιβλίων μελετητᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις προσεφέρθη ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ καί ἐπιστημονικῆ καθοδήγησις νεωτέρων μελετητῶν τῆς Φιλοσοφίας.

Ἀθήναι, 17 Δεκεμβρίου 1973

Ὁ Διευθυντής
Λίνος Γ. Μπενάκης

Θ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
 ΤΟΥ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
 ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
 ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1973

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλλω ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας κατὰ τὸ ἔτος 1973, τὸ ἕβδομον τῆς θητείας μου ὡς διευθυντοῦ αὐτοῦ. Αἱ ἔξ προηγούμεναι ἐκθέσεις μου ἐδημοσιεύθησαν, μὲ τὰς ἀναγκαίας περικοπὰς καὶ τροποποιήσεις, εἰς τοὺς τόμους 4(1967) - 9 (1972) τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ «Θησαυροίσματα». Τὴν ὕλην τῆς παρουσίας ἐκθέσεως διέταξα κατὰ τὸν ἤδη καθιερωθέντα εἰς τὰς προηγούμενας τρόπον.

Α' ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Κατὰ τὸ ἔτος 1973 ἡ μὲν τακτικὴ ἐτησίαι κρατικὴ ἐπιχορήγησις τοῦ Ἰνστιτούτου ἠδξήθη κατὰ 350.000 δρχ. (ἀπὸ 550.000 εἰς 900.000), οὐδεμία ὅμως ἔκτακτος ἐπιχορήγησις διετέθη ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Ἀντιθέτως, τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, συνεχίζον τὸ ὑπὲρ τοῦ Ἰδρύματος θερμὸν ἐνδιαφέρον του, ἐνίσχυσεν αὐτὸ διὰ δύο χορηγιῶν, μιᾶς ἐκ δρχ. 250.000 διὰ τὴν κάλυψιν τῶν δαπανῶν ὀργανώσεως τοῦ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ἐτέρας ἐκ δρχ. 300.000 πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ κ. Α. Grabar περὶ τῶν μικρογραφιῶν τῶν βυζαντινῶν χρονολογιῶν. Ἐπίσης ἐκ μέρους τοῦ Ἰδρύματος Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἐλάβομεν δευτέραν ἐνίσχυσιν ἐκ δρχ. 100.000 ὑπὲρ τῶν ἐκδόσεών μας. Τέλος, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, τὸ μίσθωμα τοῦ αὐτόθι ἀκινήτου τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἠδξήθη, ἀναδρομικῶς ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1972 καὶ ἐντεῦθεν, κατὰ λίρας Ἰταλίας 300.000 μηνιαίως.

Αἱ μικραὶ, ἀλλ' οὐχὶ ἐγκαταφρόνητοι ἀδξήσεις καὶ χορηγίαι αὐταὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον νὰ συνεχίσῃ ἀδιαπτώτως καὶ κατὰ τὸ 1973 τὴν δραστηριότητά του καὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐκ τῆς συνεχoῦς ἀνόδου τοῦ τιμαριθμοῦ ἀνησυχητικῶς αὐξανομένας τακτικὰς δαπάνας του. Εἶναι ἐν τούτοις προφανὲς ὅτι μόνον ἢ ἀπὸ πολλοῦ ἐπιζητουμένη καὶ ἀναμενομένη γενναία ἀδξήσις τῆς τακτικῆς ἐτησίαις κρατικῆς χορηγίας τοῦ Ἰνστιτούτου (ἦτοι ὁ διπλασιασμός ἢ καὶ τριπλασιασμός αὐτῆς τοῦλάχιστον) θὰ ἐξασφαλίσῃ ὀριστικῶς εἰς τὸ Ἰδρυμα τὴν ἀπρόσκοπτον συνέχισιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δραστηριότητός του, διότι αἱ ἔκτακτοι κρατικαὶ χορηγίαι εἶναι μὲν πάντοτε εὐπρόσδεκτοι, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦν ριζικὴν λύσιν. Ἐς ἐλπίσωμεν ὅτι τὸ μόνιμον τοῦτο αἴτημα τοῦ Ἰνστιτούτου δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἰκανοποιηθῇ, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ τῆς διὰ νόμον μισθολογικῆς καὶ συνταξιοδοτικῆς τακτοποιήσεως τοῦ ὑπαλληλικoῦ προσωπικοῦ του, διότι μόνον ἢ ἐπίλυσις τῶν δύο τούτων ζωτικῶν ζητημάτων θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάρκειαν καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ἰδρύματος.

Β' - Γ'. ΕΡΓΑ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ

Αἱ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν Βενετίᾳ πολιτικοοικονομικαὶ καὶ διοικητικαὶ δυσχέρειαι, αἱ ὅποια καθυστέρησαν μέχρι σήμερον καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ εἰδικoῦ πρὸς ἀνακαίνισιν καὶ διάσωσιν τῆς

Βενετίας νόμον, ανέκωσαν δυστυχῶς κατὰ τὸ 1973 τὰ ἀρξάμενα εἰς μεγάλην κλίμακα ἔργα ριζικῆς ἀνακαινίσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν ἐν Βενετία ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ χρηματοδοτηθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν. Ἐπίμονοι προσπάθειά μας πρὸς ἀποδέσμευσιν ἐκμεμισθωμένων ἀκινήτων καὶ πρὸς ἔγκρισιν τῶν σχεδίων ἀνακαινίσεως αὐτῶν ἐνεπλάκησαν εἰς τοὺς δαιδάλους τοῦ δικονομικοῦ καὶ γραφειοκρατικοῦ λαβυρίνθου καὶ δὲν ἐτελεσφόρησαν εἰσέτι. Παρὰ ταῦτα, ἐπρογραμματίσαμεν, τῇ βοήθειά τῶν τεχνικῶν συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου, ὠρσιμένα νέα ἀνακαινιστικά ἔργα ἐπὶ δύο ὑπὸ ἀποδέσμευσιν ἀκινήτων, τὰ ὅποια ἔργα ἐλπίζομεν ὅτι αἱ ἐν Ἰταλίᾳ συνθῆκαι θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ πραγματοποιησώμεν ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς ἔτους. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος τὰ ἔργα ἀνακαινίσεως, τὰ ὅποια ἠδυνήθημεν νὰ ἐπιτελέσωμεν, ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα:

1) Εἰς τὸ παρὰ τὴν Φλαγγίνειον κτήριον τοῦ Longhena, ἔθθα τὸ Μουσεῖον καὶ ἡ μεγὰλῃ αἴθουσα τῶν διαλέξεων τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Βενετικοῦ Βιβλίου καὶ τοῦ Β' Διεθνοῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ, ἐπεσκευάσαμεν ριζικῶς καὶ ὀριστικῶς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους τῆς εἰσόδου καὶ τοῦ κλιμακοστασίου, ἀντικαταστήσαντες καθ' ὀλοκληρίαν τοὺς παλαιοὺς καὶ ἐκ τῆς ὑγρασίας διαβεβρωμένους πλίνθους, καὶ ἐχρωμάτισαμεν τοὺς χώρους τούτους, δι' ὧν τὸ κοινὸν ἐπισκέπτετο τὴν ἔκθεσιν καὶ εἰσέρχeto εἰς τὸ Μουσεῖον.

2) Μετὰ τὴν μετατροπὴν τοῦ συστήματος θερμάνσεως τοῦ Ἰνστιτούτου (διὰ φωταερίου ἀντὶ διὰ πετρελαίου), κατηργήσαμεν τὰς ἀρχήστους πλέον δεξαμενάς πετρελαίου ἐν τῷ Campo dei Greci, πληρώσαντες δι' ὕδατος καὶ εἶτα ἀποφράξαντες αὐτάς, κατηδαφίσαμεν δὲ καὶ τὰ ἐκ ταιμέντου ἀκαλαίσθητα τετράγωνα πλαίσια τοῦ στομίου των, τὰ ὅποια διέσπων τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἁρμονίαν τῆς ὠραίας πλακοστρώτου αὐτῆς.

3) Ἐν τῷ ναῶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους τοῦ διπλοῦ κλιμακοστασίου τοῦ ὀδηγοῦντος εἰς τὸν γυναικωνίτην, ἐπεσκευάσαμεν τὰς σημαντικὰς αὐτῶν φθοράς, ἐπιστρῶσαντες αὐτοὺς διὰ νέου ἀμμοκονιάματος μεμειγμένου μετ' εἰδικοῦ κατὰ τῆς ὑγρασίας ὕλικου.

4) Ἐπεσκευάσαμεν δι' εἰδικοῦ τεχνίτου τὸ παλαιὸν ἐκ ξύλου καὶ μετάλλου μετ' ἀναγλύφου διακόσμου βαπτιστήριον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διὰ νὰ καταστή ἐκ νέου δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησίς του κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς τελετάς. Ἐπίσης ἠγοράσαμεν διὰ τὸν αὐτὸν ναὸν δύο καινουργεῖς τάπητας.

5) Εἰς τὴν ἐν Castello 3419 ἐκμεμισθωμένην πολυκατοικίαν τοῦ Ἰνστιτούτου μετετρέψαμεν, ὡς εἶχομεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ νόμου ὑποχρέωσιν, τὸ σύστημα κεντρικῆς θερμάνσεως, ὥστε νὰ λειτουργῇ αὕτη διὰ φωταερίου ἀντὶ πετρελαίου, ἐκτελέσαντες τὰς καταλλήλους πρὸς τοῦτο οἰκοδομικὰς καὶ ἄλλας ἐργασίας καὶ ἀντικαταστήσαντες τὸν παλαιὸν καυστήρα διὰ δύο νέων. Τὰ μέτρα ταῦτα ἐξησφάλισαν καὶ τὸ ἀκίνητον τοῦτο ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ μείνῃ ἄνευ θερμάνσεως ἐνεκα τῆς προσφάτως σημειωθείσης ἐλλείψεως πετρελαίου.

6) Μετὰ τὴν περυσινήν ριζικὴν ἀνακαινίσιν καὶ διαρρυθμίσιν τῶν ἐν τῷ ἰσογείῳ τοῦ μεγάρου τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς ἀποθηκῶν διὰ τῆς προσαρτήσεως καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ γείτονος μισθωτοῦ παραχωρηθέντων συνεχωμένων χώρων, ἐπελέξαμεν τὴν καταλληλοτέραν ἐκ τούτων καί, ἀφοῦ κατεσκευάσαμεν καὶ ἐτοποθετήσαμεν ἐν αὐτῇ ξυλῖνας βιβλιοθήκας, μετεφέραμεν ἐκ τοῦ τρίτου ὀρόφου πάντα τὰ ἀποθέματα τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου. Τοιοῦτοτρόπως ἀφ' ἐνὸς ἐξησφαλίσαμεν καλῦτερον ταῦτα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξοικονομήσαμεν ἐν δωμάτιον τοῦ τρίτου ὀρόφου, τὸ ὅποιον, ἀπαλλαγὴν τοῦ ἐπικινδύνου βάρους του, μετετρέψαμεν εἰς ἐργαστήριον ἐπισκευῆς τῶν εἰκόνων τοῦ Μουσείου.

Σημειωτέον ὅτι οἱ ἀποκτηθέντες νέοι χώροι τῶν ἀποθηκῶν ὄχι μόνον ἐπέτρεψαν τὴν ἀνε-

τωτέραν τοποθέτησιν καὶ φύλαξιν πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ τῶν διὰ τὰς εἰδικὰς τελετὰς χρησιμοποιοιμένων ἱερῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὡς καὶ τῶν πραγμάτων τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀλλὰ καὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὸ μέλλον πρὸς ἐνδεχομένην ἐπέκτασιν τῆς αἰθούσης τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰνστιτούτου.

7) Ἀχρηστευθεισῶν ἐκ τῆς μεγάλης χρήσεως τῶν δύο παλαιῶν μαγνητοφωνικῶν συσκευῶν ὑπαγορεύσεως, ἀντικατεστήσαμεν αὐτὰς διὰ δύο ἐτέρων εὐχρηστοτέρων (τύπου Philips 084), αἵτινες εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητοι πρὸς ταχεῖαν διεκπεραίωσιν τῆς ὑπηρεσιακῆς ἀλληλογραφίας καὶ τῆς λοιπῆς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ γραφικῆς ἐργασίας. Ἀντικατεστήσαμεν ἐπίσης τὰς δύο παλαιὰς διὰ φωταερίου μαγειρικὰς συσκευάς, τῶν ἐρευνητῶν καὶ τοῦ ἐφημερίου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, διὰ νέων καὶ ἐπρομηθεύθημεν καὶ νέαν βιβλιοθήκην γραφείου.

Ἐλπίζομεν ὅτι κατὰ τὸ προσεχές ἔτος, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ περὶ Βενετίας ἰταλικοῦ νόμου, θὰ ἐξασφαλίσωμεν τὰς ἀναγκαῖας πιστώσεις πρὸς ἐπισκευὴν τῶν ρωγμῶν τοῦ τρούλλου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀντικατάστασιν τῶν ἐφθαρμένων ἢ κατακρημνισθεισῶν ὑδρορροῶν τούτου καὶ γενικὸν χρωματισμὸν τῶν σιδηρῶν κινκιδωμάτων τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων τοῦ *Campo dei Greci*.

Δ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ἜΡΓΟΝ

Τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Ἰνστιτούτου δὲν ὑπελείφθη κατὰ τὸ 1973 τοῦ τῶν προηγουμένων ἐτῶν. Προβαίνομεν κατωτέρω εἰς τὸν κατὰ τομεῖς ἀπολογισμὸν αὐτοῦ.

1) ΕΡΕΥΝΗΤΑ I

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων ἐρευνητῶν τοῦ Ἰνστιτούτου ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1973 εἰς ἕξι, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν παρετάθη ἐπὶ ἑν εἰσέτι ἔτος, τῇ προτάσει μου, ἡ ὑποτροφία τῶν τριῶν ὑποτρόφων τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσετέθησαν καὶ ἕτεροι τρεῖς νέοι, ἐπιτυχόντες κατὰ τὸν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἑξαετήριον τὸν παρελθόντα Μάρτιον διαγωνισμὸν. Καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ ὑπότροφοι ἦσαν α) ἡ κ. Ἀρτεμῖς Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ, β) ἡ δ/νις Μαριάννα Κολουβά καὶ γ) ἡ δ/νις Ανδρία Τρύφωνα. Οἱ δὲ νέοι ὑπότροφοι ὑπῆρξαν δ) ὁ κ. Ἀγαμέμνων Τσελλάκας, πτυχιούχος τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅστις ἦλθεν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον τὴν 17ην Ἀπριλίου, ε) ἡ δ/νις Μαρία Κωνσταντουδάκη, ἀριστοῦχος πτυχιούχος τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς αὐτῆς Σχολῆς, ἣτις ἦλθε τὴν 11ην Μαΐου καὶ ς) ἡ δ/νις Μαρία Καζανάκη, πτυχιούχος τοῦ αὐτοῦ Τμήματος τῆς αὐτῆς Σχολῆς, ἣτις ἦλθε τὴν 1ην Νοεμβρίου, καταλαβοῦσα τὴν θέσιν τοῦ τρίτου ἐπιτυχόντος κ. Κωνσταντίνου Λάππα, ὅστις παρητήθη τῆς ὑποτροφίας λόγῳ ἀπροόπτου ἀσθενείας. Καὶ αἱ μὲν τρεῖς παλαιαὶ ὑπότροφοι συνέχισαν καὶ κατὰ τὸ 1973 τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀναληφθεῖσαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐργασίαν, οἱ δὲ τρεῖς νέοι ὑπότροφοι, ἀφοῦ κατετοπίσθησαν ἐπὶ τῶν ἐν Βενετίᾳ κρατουσῶν συνθηκῶν καὶ δυνατοτήτων ἐρεῦνης καὶ ἐργασίας, ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιλέξουν, ἐν συνεννοήσει μετ' ἐμοῦ, τὰ θέματα τῶν διδακτορικῶν τῶν διατριβῶν καὶ ἤρχισαν ἤδη ἐργαζόμενοι ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων. Τοιοῦτοτρόπως :

α) Ἡ κ. Ἀρτεμῖς Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ, ἣτις εἶχεν ἐπιλέξει ὡς θέμα τῆς διατριβῆς της τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βενετικῆς Πολιτείας (1797) καὶ ἐντεῦθεν, ἀπεφάσισεν ὅπως, ἐνεκα τῆς πληθώρας τοῦ υπάρχοντος ὕλικου, περιορίσῃ χρονικῶς τὴν ἐργασίαν της μέχρι τοῦ ἔτους 1866, καθ' ἃ ἡ Βενετία προσηρτήθη εἰς τὸ

Ἱταλικὸν Βασίλειον. Συνεχίζουσα τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου τῆς ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐμελέτησεν ἐκ μὲν τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου αὐτοῦ τὰ *Registri* ὑπ' ἀριθ. 114, 115, 212, 223, 224, 224a καὶ 225 καὶ τοὺς φακέλους λυτῶν ἐγγράφων ὑπ' ἀριθ. 152-163, 202-219, 263-278, 319-338, 357-377, 394-406, 407-418, 429-486, 501-514, 525-568, 604-615, 653-678, 737-753, 798-806 καὶ 814-815, ὡς καὶ ἀρκετοὺς νεωτέρους φακέλους ἀνευ ἀριθμήσεως, ἐκ δὲ τοῦ Νέου Ἀρχείου διεξήλθε τοὺς δύο τόμους τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδρίων τῆς *Consulata della Nazione*, ἧτοι τὰ πρωτόκολλα τῶν «*Atti Riguardanti il Culto, la Beneficenza e l' Istruzione*» τῶν ἐτῶν 1818-1862 καὶ 1862-1908, τὸ πρωτόκολλον τῆς Γραμματείας (*Cancelleria*) τῆς Ἀδελφότητος τῶν ἐτῶν 1836-1853, περιέχον τὴν μετὰ τῶν Ἀρχῶν ἀλληλογραφίαν αὐτῆς, τὸ πρωτόκολλον «*Amministrazione Chiesa - Corrispondenza et Attestazioni*» (1836-1864) τὸ πρωτόκολλον «*Amministrazione Civile - Corrispondenza, Fedi et Attestati*» (1736-1864) καὶ τὰ οἰκονομικὰ βιβλία (*Maestri*) α) 1821-1840 καὶ β) 1840-1858. Ἡ κ. Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ ἐξεπόνησεν ἤδη τὸ γενικὸν διάγραμμα τῶν κεφαλαίων τῆς διατριβῆς τῆς καὶ προτίθεται ἴσως προσεχῶς ν' ἀρχίσῃ τὴν σύνθεσιν ὠρισμένων ἐξ αὐτῶν, διὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἤδη ἀποπερατώσει τὴν ἔρευνάν τῆς, ἐνῶ παραλλήλως θὰ συνεχίσῃ τὴν συγκέντρωσιν ὕλικου διὰ τὰ ὑπόλοιπα. Τὸν ἦδη ὑπ' αὐτῆς συνταχθέντα κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1890 (εἰς ὃ περατοῦται ὁ τοῦ Ἰω. Βελοῦδου) καὶ ἐντεῦθεν χρηματισάντων ἐφημερίων τοῦ ὀρθοδόξου ναοῦ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ὡς καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους προέδρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, ἀπεφάσισε νὰ περιλάβῃ ὡς παράρτημα εἰς τὴν διατριβὴν τῆς.

Ἐξ ἄλλου ἡ κ. Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ, βασισθεῖσα εἰς τὸ ἀνέκδοτον ὕλικόν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 663 φακέλου τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου, συνέταξε μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «*Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐλλήνων ἀποικιστῶν ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ 18ο αἰῶνος*», ἧτις καὶ δημοσιεύεται εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 10(1973) τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων». Ἐρευνῶσα εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὰς σειρὰς *Inquisitori di Stato* καὶ *Proveditori da Terra e da Mar*, ἐπεσήμανε καὶ ἐφωτογράφησεν ἐνδιαφέρον ὕλικόν διὰ μετακινήσεις Ἑλλήνων πρὸς τὸ Βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ στρατολόγησίν των εἰς τὸ «*Reggimento Macedone*» κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐνετόπισεν ἐπίσης στοιχεῖα διὰ τὴν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Χιμάρας δρᾶσιν Ἑλλήνων πρακτόρων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν Α' ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον. Τέλος, ἀνεῦρε προσφάτως ἀνεκδότους ἀναφορὰς τῶν Διοικητῶν τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς Πάργας (τῶν ἐτῶν 1777 καὶ 1779) σχετιζομένας μὲ τὴν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς δικαιοδοσίας των ἐπίσκεψιν τοῦ ἐθνεγέρτου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Εἰς τὰς αὐτὰς σειρὰς ἀνεῦρε καὶ ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὰς περιπετείας ἐνὸς ἐκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς Τεργέστης (1743), τοῦ Καρόλου Πελεγγρίνου, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται ἡ συνεχὴς ἐπαγρύπνησις τῆς Βενετίας καὶ ἡ προσπάθειά τῆς νὰ παρεμποδίσῃ, ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορικοῦ λιμένος τῆς Τεργέστης. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ κ. Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ θὰ δυνηθῇ νὰ δημοσιεύσῃ συντόμως τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀνακαλυφθέντα νέα καὶ τοσοῦτον ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα ταῦτα.

β) Ἡ δ/νις Μαριάννα Κολυβά, ἧτις εἶχεν ἀναλάβει ὡς θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τῆς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου Ζακύνθου ἀπὸ πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἀπὸ τοῦ 1479 μέχρι τοῦ 1571, ἀπεφάσισεν ἀντιθέτως ὅπως ἐπεκτείνῃ χρονικῶς τὸ θέμα τῆς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 15' αἰῶνος, διὰ νὰ περιλάβῃ καὶ νέον ἐνδιαφέρον ὕλικόν, δοθέντος ἄλλως τε ὅτι ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου (1571) δὲν ἀποτελεῖ τομὴν διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης. Συνεχίζουσα τὴν εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἔρευνάν τῆς πρὸς συλλογὴν τοῦ ὕλικου, ἡ

δ/νις Κολυβά διεξήλθε πλήρως πολυαριθμους σειράς έγγραφων τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸ θέμα τῆς περιόδου, ὅπως π.χ. τὰς σειράς *Senato Deliberazioni Mar, Senato Proveditori da Terra e da Mar - Dispacchi Zante, Senato Secreta 3: Rettori - Dispacchi Zante, Senato Secreta - Relazioni καὶ Collegio - Notatorio καὶ Secreta: Commissioni, Consilio dei Dieci - Parti Secrete, Miste, Comuni καὶ Biave, Archivio dei Capi del Consilio dei Dieci - Lettere di Rettori e Altri Cariche - Zante, Notatorio, Lettere Secrete, Lettere di Rettori, Maggior Consilio - Deliberazioni, Consilio dei XL - Quarantia Criminal, Processi καὶ Avogaria di Comun - Lettere di Rettori e ai Rettori.*

Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην ἐμελέτησε καὶ ἀπεκόμισεν ὕλικὸν ἐξ αὐτῶν τοῦς κώδικας *Marc. Ital. VII, 701 (7694) (Relazione del Sindacato del Levante τοῦ Pierro Basadona), Marc. Ital. VI, 80 (5767) (Z.M.Bragadino, Viaggi κλπ.). Marc. Ital. 332 (7777) (Relazione τοῦ Προβλεπτοῦ τοῦ Στόλου τὸ 1583 Nicoló Suriano), Marc. Ital. VII, 86(8028) (Χρονικὰ περὶ τῶν Τούρκων πολέμων τοῦ Antonio Longo, 1537 καὶ τοῦ Fed. Sanuto, 1570), Marc. Ital. VI, 156 (6005) (Πέτρον Καστροφύλακα, Στατιστικὴ Κρήτης καὶ Ἐπιτανήσου, 1583), Marc. Ital. VII: 337 (8514) (Relazioni τῶν Cristoforo da Canal καὶ Andrea Giustiniano) καὶ *Marc. Ital. VII, 1534 (7839) (Sommario delle Ducali, Parti, Ordini . . . Registrate da Fr. Luchissa).* Ὑπολείπεται εἰς τὴν δ/δα Κολυβά νὰ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῶν ἐρευνῶν τῆς εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Μουσείου *Correr*, ἐκ τῶν ὁποίων ἐμελέτησε μέχρι τοῦδε μικρὸν μόνον ἀριθμὸν.*

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συγκεντρωθέντος ἤδη ὕλικου ἐξεπόνησε τὸ βασικὸν διάγραμμα τῆς ἐργασίας τῆς, ἐλπίζει δὲ νὰ ἀρχίσῃ συντόμως τὴν σύνθεσιν αὐτῆς.

Ἐκ παραλλήλου ἡ δ/νις Κολυβά συνέταξεν ἐκτενῆ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «*Θεσμός τοῦ Παλαιολόγου, ἀρχηγὸς μισθοφόρων στρατιωτῶν καὶ διεργηνέας στὴν ὑπερησία τῆς Βενετίας (1452 CI. - 1532)*», ἣτις δημοσιεύεται εἰς τὸν τόμον 10 (1973) τῶν «*Θησαυρισμάτων*». Ἡ μελέτη στηρίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἀνέκδοτον ἢ ἀνεκμετάλλετον εἰσέτι ὕλικόν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς ἐπεσήμανεν ἐπίσης καὶ ἄλλα τινὰ θέματα, τὰ ὁποῖα προτίθεται νὰ μελετήσῃ διεξοδικώτερον ἐν καιρῷ. Τέλος, ἡ δ/νις Κολυβά παρηκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ πρώτου ἔτους καὶ ἀπὸ διμήνου παρακολουθεῖ τὰ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς Σχολῆς Παλαιογραφίας, Ἀρχαιονομίας καὶ Διπλωματικῆς τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας. Ἡ μεθοδικότης καὶ ὁ ζῆλος μεθ' οὗ ἐργάζεται ἐγγυῶνται περὶ τῶν ἰκανοποιητικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης τῆς.

γ) Ἡ δ/νις Λυδία Τρύφωνα συνέχισε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἀπὸ τοῦ περυσιοῦ ἔτους ἀρξαμένην συλλογὴν τοῦ ὕλικου πρὸς συγγραφὴν τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «*Θεσμός τοῦ Γενικοῦ Προνοητοῦ εἰς τὴν βενετοκρατομένην Κρήτην (1569 - 1669)*» διδακτορικῆς διατριβῆς τῆς. Τὸ ὕλικόν τοῦτο συνέλεξε καὶ ἐξακολουθεῖ συλλέγουσα σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας. Στηριχθεῖσα εἰς τὴν σειρὰν *Segretario alle Voci*, συνέταξεν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς κατάλογον τῶν Γενικῶν Προνοητῶν τῆς Κρήτης μὲ ἀπηκριβωμένας κατὰ τὸ δυνατόν τὰς ἡμερομηνίας τῆς ἀσκήσεως τῆς θητείας καὶ τῆς διαδοχῆς αὐτῶν. Διεξεληθούσα συστηματικῶς τὴν σειρὰν *Senato Deliberazioni - Secreta*, ἀνεῦρεν ἐν αὐτῇ, πλὴν ἄλλων χρησίμων πληροφοριῶν, καὶ τὰς *Commissioni* τῶν Γενικῶν Προνοητῶν. Ἀφοῦ δὲ ἀπεπεράτωσε τὴν μελέτην τῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων τῶν Προνοητῶν τούτων, ἐξήτασεν ἀκολούθως τὰς ἀναφορὰς (*Dispacchi*) αὐτῶν πρὸς τὴν Γερουσίαν. Ἐμελέτησεν ἐπίσης τὴν μετὰ τοῦ Συμβου-

λιου τῶν Δέκα ἀλληλογραφίαν των. Πλὴν τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων, ἡ δ/νὶς Τρύφωνα εἰργάσθη καὶ εἰς τὸ Μουσεῖον *Correr*, ὅπου ἐμελέτησε τὸν κώδικα τὸν περιέχοντα τὰς διατάξεις τὰς ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦ ἀξιολογωτέρου πάντων τῶν Γενικῶν Προνοητῶν *Giacomo Foscarini*. Βασισθεῖσα δὲ εἰς τὸ οὕτω συγκεικρωθὲν ὕλικόν, ἐξετόνησεν ἤδη τὸ γενικὸν διάγραμμα τῆς ἐργασίας της, διὰ νὰ δινηθῆ νὰ χωρήσῃ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτῆς.

Παραλλήλως ἡ δ/νὶς Τρύφωνα παρεσκεύασε μικρὰν ἐργασίαν περὶ τοῦ Κρητὸς ἱεροκήρυκος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος *Μακαρίου Χριστιανοπούλου - Μαριδάκη*, χρησιμοποήσασα καὶ συσχετίσασα ἀνέκδοτον ὕλικόν ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν αὐτῆ δημοσιεύεται εἰς τὸν τόμον 10 (1973) τῶν «Θησαυρισμάτων».

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐρεῦνης τοῦ Ἀρχείου *Grimani ai Sereni*, τοῦ ἀποκειμένου εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ Γενικοῦ Προνοητοῦ Κρητῆς *Aloise Grimani*, ἐπεσήμανε καὶ ὕλικόν λίαν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν βενετοκρατουμένην Πελοπόννησον, τὸ ὅποιον προτίθεται νὰ παρουσιάσῃ προσεχῶς εἰς ἰδιαίτην ἐργασίαν. Τέλος, ἡ δ/νὶς Τρύφωνα παρηκολούθησεν εἰς τὴν Σχολὴν Παλαιογραφίας, Ἀρχαιολογίας καὶ Διπλωματικῆς τὰ μαθήματα τοῦ πρώτου καὶ παρακολοῦθεϊ νῦν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου τὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου ἔτους.

δ) Ὁ πρῶτος ἀφιχθεὶς (17 Ἀπριλίου) εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ἐκ τῶν νέων ὑποτρόφων κ. Ἀγαμέμνων Τσελίκας, ἐξοικειωμένος ἤδη εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἔχων δημοσιεύσει μικρὰ τινα μελετήματα ἀναφερόμενα εἰς παλαιογραφικὰ καὶ κωδικολογικὰ θέματα, ἀνέλαβε τὴν παρασκευὴν διδακτορικῆς διατριβῆς περὶ τῶν ἐν Βενετίᾳ δρασάντων Ἑλλήνων κωδικογράφων. Πρὸς τοῦτο ἤρχισε μετὰ ζήλου, ἐπιμελείας καὶ μεθόδου τὴν συγκέντρωσιν ὕλικου ἐκ παντοίων, ἐκδεδομένων καὶ ἀρχαιῶν, πηγῶν. Ἀπεδελτίωσε κατ' ἀρχὰς βασικὰ βοηθήματα, ὡς τὰ ἔργα τῶν *Vogel - Gardhausen, M. Richard, E. Legrand*, καὶ πολυαριθμοὺς βασικοὺς καταλόγους ἑλληνικῶν χειρογράφων, τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἰδίᾳ βιβλιοθηκῶν. Ἀπεδελτίωσεν ἐπίσης πλήρεις τὰς σειρὰς τῶν κυριωτέρων βυζαντινολογικῶν κ.ἄ. περιοδικῶν, ὡς τῆς «*Byzantinische Zeitschrift*», τοῦ «*Byzantion*», τοῦ «*Scriptorium*», τῶν «*Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher*», τῆς («*Επετηρίδος Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*»), τῶν («*Ἑλληνικῶν*») κλπ. Ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος ἠρεύνησεν τὰ *Registri* 2 - 7, 86, 87, 129, 188, 215 καὶ 219. Σημαντικὰς δὲ ἀνεκδότους πληροφορίας ἀνεῦρεν εἰς τὸ *Archivio Storico Patriarcale* τῆς Βενετίας, ἀναδηφύσας περὶ τοὺς 80 φακέλους. Τὴν ἔρευνάν του συνεχίζει ἤδη αὐτόθι, εἰς τὴν σειρὰν *Actorum et Mandatorum* (1350 - 1490).

Παραλλήλως πρὸς τὴν συλλογὴν ὕλικου διὰ τὴν διατριβὴν του, ὁ κ. Τσελίκας συνέταξεν ἐργασίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Κατάλογος τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων (1546 - 1806) τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας μετὰ συμπληρώσεων καὶ διορθώσεων τῆς ἐκδόσεως I. Βελοῦδου*», ἣτις καὶ δημοσιεύεται εἰς τὸν τόμον 10 (1973) τῶν «Θησαυρισμάτων». Συνέταξεν ἐπίσης, πρὸς δημοσίευσιν εἰς ἕτερα περιοδικά, τὰ ἀκόλουθα μελετήματα: α) Ἐπίσημα γράμματα Κυπρίων Ἀρχιεπισκόπων ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, β) Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ γράμματα ἐκ τῆς μονῆς Ἀγίων Πάντων Πατρῶν, γ) Ἐγγράφα ἐκ τῆς μονῆς Ἀγίων Πάντων Πατρῶν διὰ τὸ ἐν Ἀχαΐᾳ σιναϊτικὸν μετόχιον τοῦ Ἀγ.

Γεωργίου και δ) Ἀνδρέας Χαλκιοπούλου, ἄγνωστος Πατρῖνος κωδικογράφος (1563).

Ὁ κ. Τσελίκας ἐνεγράφη εἰς τὴν Σχολὴν Παλαιογραφίας, Ἀρχαιονομίας καὶ Διπλωματικῆς καὶ ἤρχισεν ἀπὸ τινος παρακολουθῶν τὰ μαθήματα τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους 1973 - 74. Τέλος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὑπότροφοι τοῦ Ἰνστιτούτου, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον συγκληθέντος ἐν Βενετίᾳ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ νὰ παρακολουθήσῃ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ· παρηκολούθησε δὲ ἰδίᾳ τὰς περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἐν Βενετίᾳ γενομένας ἀνακωνώσεις καὶ συζητήσεις, ἀμεσώτατα σχετιζομένας πρὸς τὸ θέμα τῆς διατριβῆς του. Ἐχομεν πάντα λόγον νὰ προσδοκῶμεν ἀπὸ τὴν μεθοδικὴν ἐρευνητικὴν ἐργασίαν, τὸν ἀγνὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ νέου τούτου ὑπότροφου πλούσια καὶ καρποφόρα ἀποτελέσματα.

ε) Ἡ δ/νὶς Μαρία Κωνσταντουδάκη, ἐλθοῦσα τὴν 11ην Μαΐου ἐπέλεξε, κατόπιν μακρᾶς ἀνταλλαγῆς γνωμῶν μετ' ἐμοῦ, ὡς καὶ μετὰ τῶν ἀρμοδίων ἱστορικῶν τῆς βυζαντινῆς τέχνης συναδέλφων κ.κ. Μ. Χατζηδάκη καὶ Ν. Δρανόκη, ὡς θέμα τῆς διδακτορικῆς τῆς διατριβῆς τὰς ἰταλικὰς ἐπιδράσεις εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἐπιφανοῦς Κρητὸς ζωγράφου Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ. Ἦδη ἐπέδωθε εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ σχετικοῦ εἰκονογραφικοῦ ὕλικου, συνεκέντρωσε δὲ καὶ τὴν ὑπάρχουσαν συναφῆ, ἑλληνικὴν καὶ ξένην, βιβλιογραφίαν, ἐργασθεῖσα εἰς τὰς βιβλιοθήκας τοῦ Ἰνστιτούτου, τοῦ Ἰδρύματος Cini καὶ τοῦ Μουσείου Correr. Ἰδιαιτέρως ἀπησχόλησεν αὐτὴν ἡ μελέτη τῆς ἰταλικῆς καὶ δὴ τῆς βενετικῆς τέχνης τῶν ΙΕ' καὶ ΙΣ' αἰῶνων. Ἦδη ἐπεσκέφη τὰ Μουσεία καὶ τὰς ἐκκλησίας τῆς Παδοῦης, τῆς Βερώνης, τῆς Ραβέννης, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ρώμης. Αἱ ἔρευναί τῆς πρὸς ἀνίχνευσιν ἔργων Ἰταλῶν ζωγράφων ἀσκησάντων ἐπίδρασιν εἰς τὴν τέχνην τοῦ Δαμασκηνοῦ συνεχίζονται.

Ἐπιδοθεῖσα ἐξ ἄλλου, τῇ ὑποδείξει μου, εἰς συστηματικὰς καὶ ἐπιμόνονας ἐρένας τῆς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας συλλογῆς τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης καὶ διεξελθοῦσα φύλλον πρὸς φύλλον ἐπὶ συναπτὸν ἐξάμηνον 50 περίπου κατάστιχα ἰσαριθμῶν νοταρίων, συνεκέντρωσεν ἤδη ὑπεροδοῦντα ὀνόματα ζωγράφων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις περίπου εἶναι παντελῶς ἄγνωστοι. Ὑπολείπεται ἡ ἀναδίφησις δεκάδος εἰσέτι νοταρίων, διὰ νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ ἔρευνα καὶ νὰ συνταχθῇ ἀκολουθῶς μελέτημα, τὸ ὅποῖον θὰ καταχωρισθῇ εἰς τὰ «Θησαυρίσματα» καὶ θὰ συμπληρώσῃ οὕτω τὸ μεταξὺ τῶν αὐτόθι δημοσιευθεισῶν ἐργασιῶν τῶν Μ. Cattaran καὶ Ἀθ. Παλιούρα χρονικὸν κενόν. Ἡ δ/νὶς Κωνσταντουδάκη συνεκέντρωσεν ἐπίσης ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα περὶ ζωγραφικῶν ἔργων καὶ κυρίως εἰκόνων τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Κρήτῃ, ἅτινα θὰ παρουσιασθοῦν εἰς ἕτερον μελέτημα. Ἀλλὰ καὶ τὸ θέμα τῆς ἀπεικόνισεως Ἑλλήνων δωρητῶν ἐπὶ εἰκόνων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας ἀπησχόλησεν αὐτὴν καὶ προτίθεται νὰ τὸ ἐρευνήσῃ.

Πλὴν τούτων, ἡ δ/νὶς Κωνσταντουδάκη μετέβη εἰς Τάραντα πρὸς παρακολούθησιν τοῦ ἐκεῖ συγκληθέντος (31 Ὀκτωβρίου - 4 Νοεμβρίου) Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τὸν τίτλον «La Civiltà Rupestre Medioevale nel Mezzogiorno d' Italia». Παρηκολούθησεν ἐπίσης ἐν Βενετίᾳ τὸ XV Corso Internazionale di Alta Cultura τοῦ Ἰδρύματος Cini ὑπὸ τὸν τίτλον «Dal Medioevo al Rinascimento» (Aspetti e Problemi), ὡς καὶ τὸ Β' Διεθνoῦς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ. Τέλος, ἤρχισε παρακολουθοῦσα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου τὰ μαθήματα εἰς τὴν Σχολὴν Παλαιογραφίας, Ἀρχαιονομίας καὶ Διπλωματικῆς τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας. Ἡ δ/νὶς Κωνσταντουδάκη διαθέτουσα ἀρίστην κατάρτισιν, γλωσσομάθειαν καὶ οὐ-

νοιαν και εργατικότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν, εἶναι ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν νέων ἐρευνητῶν, οἱ ὁποῖοι παρέχουν τὰς καλύτερας ἐλπίδας.

ς) Ἡ δ/νὶς Μαρία Καζανάκη, ἣτις ἀφίκετο τὴν 1ην Νοεμβρίου, ἀνέλαβε καὶ αὕτη τὴν παρασκευὴν διδακτορικῆς διατριβῆς μὲ θέμα τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κρητὸς ζωγράφου Ἐμμανουὴλ Λαμπάρδου. Ἡδὴ ἤρχισε νὰ ἐνημερώνηται βιβλιογραφικῶς, προτίθεται δὲ νὰ ἐρευνησῆ εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας πρὸς ἀνεύρεσιν βιογραφικῶν περὶ αὐτοῦ εἰδήσεων καὶ συγχρόνως νὰ μελετήσῃ τὴν τέχνην τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως εἰς τὰ σχέσεις της μετὰ τῆς Κρητικῆς Σχολῆς. Τὸ μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐλεύσεώς της διάστημα δὲν τῆς ἐπέτρεψεν εἰσέτι ν' ἀναλάβῃ τὴν παρασκευὴν καὶ μικροτέρας εἰδικῆς ἐργασίας. Ἡ δ/νὶς Καζανάκη ἤρχισεν ἐπίσης παρακολουθοῦσα τὰ ἐφετεῖα μαθήματα εἰς τὴν Σχολὴν Παλαιογραφίας, Ἀρχαιονομίας καὶ Διπλωματικῆς.

Ἄς προστεθῆ ἔνταυθα ὅτι ἐκ τῶν παλαιῶν ὑποτρόφων ἐρευνητῶν τοῦ Ἰνστιτούτου ἐπισκέφθησαν ἐφέτος αὐτὸ καὶ εἰργάσθησαν ἐπὶ τινος ἡμέρας εἰς τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ πρὸς ἐνημέρωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ὑπὸ παρασκευὴν ἐργασιῶν των ὁ κ. Γεώργιος Πλουμίδης, ἡ κ. Φανὴ Μανροειδῆ - Πλουμίδη καὶ ὁ κ. Εὐθύμιος Σουλογιάννης.

2) ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ, ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΑΙ

Καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ Ἰνστιτούτον ἔσχε πολλοὺς φιλοξενουμένους, ἰδίᾳ ἐκτάκτους, Ἕλληνας καὶ ξένους, τῶν ὁποίων διηρκόλυνε τὴν ἔρευναν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπισκέπται αὐτοῦ ὑπῆρξαν ἴκανοὶ τὸν ἀριθμὸν.

Ι.α) Δι' ἀποφάσεως τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰνστιτούτου προσεκλήθη, τῇ προτάσει μου, ὡς φιλοξενούμενος ἐπὶ δίμηνον ὁ πρῶην ὑπότροφος ἐρευνητῆς αὐτοῦ κ. Ἀθανάσιος Παλιούρας, πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀργεῖῳ Γυμνασίου. Ὁ κ. Παλιούρας, ἀποπερατώσας τὴν σύνταξιν τῆς περὶ τοῦ Κρητὸς ζωγράφου Γεωργίου Κλόντζα ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ παρασκευασθείσης διδακτορικῆς διατριβῆς του, ἐτοιμάζεται νὰ καταθέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (μὲ εἰσηγητὴν τὸν καθηγητὴν κ. Νικόλαον Δρανδάκη) πρὸς ἔγκρισιν. Πρὸς συμπλήρωσιν ὠρισμένων βιβλιογραφικῶν κενῶν καὶ τινων ἀρχαϊκῶν ἐρευνῶν του καὶ πρὸς ἐνημέρωσίν του ἐπὶ προσφάτων ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων ὁ κ. Παλιούρας ἤρχισεν ἐργαζόμενος συντόμως ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς του (1 Δεκεμβρίου). ἤρχισεν ἐπίσης μελετῶν τὰ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ψηφιδωτὰ πρὸς παρασκευὴν εἰδικῆς ἐργασίας. Μελέτημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ζωγραφικὴ εἰς τὸν Χάνδακα ἀπὸ 1550 - 1600», καρπὸν τῶν ἐν Βενετία ἐρευνῶν του κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1970 - 1971 παραμονὴν του ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ, παρέδωκεν ἤδη πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὸν τόμον 10(1973) τῶν «Θησαυρισμάτων». Τέλος, ὁ κ. Παλιούρας ἀνέλαβε προθύμως νὰ ἐργασθῆ πρὸς σύνταξιν τοῦ ἀπὸ ἐτῶν προγραμματισθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου συνοπτικοῦ Ὁδηγοῦ τοῦ Μουσείου αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

β) Δι' ἐτέρας ἀποφάσεως τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰνστιτούτου ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐκτάκτως φιλοξενηθεῖσα ἐν αὐτῷ ἀλλοδαπὴ ἐπιστήμων δ/νὶς Brunehilde Imhaus περιελήφθη εἰς τοὺς φιλοξενουμένους τοῦ Ἰνστιτούτου, κατὰ τὸ ἄρθρον 30 τοῦ Ὁργανισμοῦ αὐτοῦ, δι' ἐννέα μῆνας ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1973, παρετάθη δὲ ἡ φιλοξενία της διὰ νέας ἀποφάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἐν εἰσέτι ἐξάμηνον, ἥτοι μέχρι τῆς 31 Μαρτίου 1974. Ἡ δ/νὶς Imhaus, ἐργασθεῖσα καθ' ὅλον

τὸ ἔτος 1973 ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ, συνέχισε τὴν συλλογὴν ὕλικου πρὸς σύνταξιν τῆς ἤδη ἀναληφθείσης διατριβῆς της περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ τῆς δράσεως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ πόλει τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1453 ἐν συνεξετάσει μετὰ τῶν ἐν Βενετία Ἀλβανῶν καὶ Δαλματῶν ἀποίκων. Ἡ δ/νις Imhaus ἀπεδελτίωσεν ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας πάσας τὰς σφωζομένας πηγὰς, ἤτοι τὰς σειρὰς τοῦ *Maggior Consiglio*, τοῦ *Senato (Misti, Terra καὶ Mar)*, τῶν *Mesti del Consiglio dei Dieci*, τοῦ *Notatorio del Collegio*, τῶν *Raspe*, τῆς *Avogaria di Comun* (ἐνθα ἀνεῦρε λίαν ἐνδιαφέρον ὕλικόν), τῶν *Grazie*, τῶν *Signori di Notte al Criminal*, ὡς καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα τῆς *Cancellaria Inferiore*, ἣτις ἀπεδείχθη ἡ πλουσιωτέρα εἰς ὕλικὸν σειρὰ. Ἡ δ/νις Imhaus δὲν παρέλευσε τὴν μελέτην καὶ τῶν ἀφηγηματικῶν πηγῶν, ἤτοι τῶν Βενετῶν χρονογράφων (*Sanudo, Barbaro, Caroldo, Dolfon, Morosini, Trevisan, Zancaruolo*), ἐξ ὧν ὅμως ἡ συγκομιδὴ ὑπῆρξε πενιχρά. Ὑπολείπεται νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐρεῦνας της εἰς τὰ νοταριακὰ ἀρχεῖα. Ἡδὴ ἐξεπόνησε τὸ διάγραμμα τῆς ἐργασίας της, τὴν ὁποίαν διήρσεν εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον ἐξετάζονται τὰ αἷτια τῆς εἰς Βενετίαν μεταναστεύσεως τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὸ δεύτερον τὰ προβλήματα τῆς ἐγκαταστάσεώς των ἐν Βενετία καὶ ἡ δραστηριότης των εἰς διαφόρους τομεῖς, εἰς δὲ τὸ τρίτον μελετᾶται ἡ ἔνταξις καὶ προσαρμογὴ των εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τῆς Βενετίας καὶ ἡ στάσις τῆς Γαληνοτάτης ἀπέναντί των.

Πλὴν τῆς κυρίας ταύτης ἐργασίας της, ἡ δ/νις Imhaus, τῆς ὁποίας μικρὸν μελέτημα ὑπὸ τὸν τίτλον «*Les Maisons de la Commune dans le District de Candie au XIVe Siècle*» δημοσιεύεται εἰς τὸν τόμον 10(1973) τῶν «Θησαυρισμάτων», παρασκευάζει καὶ δευτέρον συμπληρωματικὸν μελέτημα περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐπὶ τῇ βάσει νέου προσφάτως εὐρεθέντος ἀρχαίου ὕλικου. Τέλος, ἡ δ/νις Imhaus παρηκολούθησε καὶ αὕτη τὸ ἐν Βενετία συγκληθὲν τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον Β' Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ, ὡς καὶ τὸν κύκλον τῶν μαθημάτων με θέμα «Ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα εἰς τὴν Ἀναγέννησιν» τοῦ Ἰδρύματος *Giorgio Cini*. Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι λίαν προσεχῶς θ' ἀποπερατώσῃ αἰσίως τὴν μεγάλην ἐργασίαν της, τῆς ὁποίας ἤρχισεν ἤδη συντάσσουσα κεφάλαιά τινα καὶ ἡ ὁποία προβλέπεται ἱκανῶς ἐνδιαφέρονσα.

II. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τακτικῶν φιλοξενουμένων, ἐγένοντο δεκτοὶ καὶ ἐφέτος ὑφ' ἡμῶν καὶ ξένοι ἐπιστήμονες, τῶν ὁποίων αἱ ἔρευνα συνδέονται πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ εἰς τοὺς ὁποίους παρεσχέθη διὰ τοῦτο φιλοξενία ὀλίγων ἡμερῶν ἄνευ ἀποζημιώσεως. Οὔτοι ὑπῆρξαν : α) Ἡ κ. *Anika Skovran*, διευθύντρια τοῦ Μουσείου τοιχογραφιῶν τοῦ Βελιγραδίου καὶ β) ὁ κ. *A.L. Vincent*, ἀμφότεροι στενοὶ φίλοι καὶ συνεργάται ἀπὸ ἐτῶν τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου.

α) Ἡ κ. *Anika Skovran*, παραμείνασα μόνον ἐπὶ ἑβδομάδα (28 Ἰουνίου - 5 Ἰουλίου), συνεβουλεύθη τὰ ἐσχάτως ἐκδοθέντα περὶ βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς τέχνης δημοσιεύματα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περὶ ζωγραφικῶν ἔργων τῆς Κρητικῆς Σχολῆς ἐν Γιουγκοσλαβία ἀνακοινώσεώς της, ἣτις πρόκειται νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὰ Πρακτικά τοῦ Γ' Διεθνoῦς Κρητολογικoῦ Συνεδρίου. Ἡ κ. *Skovran* ὑπεσχέθη ἐκ νέου συνεργασίαν της εἰς τὰ «Θησαυρίσματα».

β) Ὁ κ. *A.L. Vincent*, ὅστις ἐξελέγη προσφάτως καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ ἐν *Sydney* τῆς Αὐστραλίας Πανεπιστημίου, καὶ ὅστις διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος περιοδικoῦ δελτίου («*Μαντατοφόρος*») προσφέρει διεθνῶς πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὰς νεοελληνικὰς σπουδὰς, παρέμεινεν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον μόνον ἐπὶ τετραήμερον (10 - 13 Ὀκτωβρίου), μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ, τὸ ὁποῖον παρηκολούθησε. Κατὰ τὸ ὀλιγόημερον τοῦτο διάστημα ἐνημερώθη ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων ἀναφε-

ρομένων εις τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν καὶ συνεζήτησε μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου προβλήματα τοῦ κειμένου τῆς κρητικῆς κωμωδίας «Φορτουνάτος», τῆς ὁποίας ἔχει ἐτοιμὴν τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν.

III. Παραλλήλως πρὸς τοὺς ξένους ἐπιστήμονας, εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ἐφιλοξενήθησαν καὶ Ἕλληνες μελετηταί, ἐλθόντες ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας δι' ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας εἰς Βενετίαν. Οὗτοι ἦσαν : α) Ὁ κ. Εὐάγγελος Λουῖζος, λόγιος καὶ ἐκδότης ἐπιστημονικῶν βιβλίων περὶ Κύπρον, β) ὁ κ. Κωνσταντῖνος Τρυπάνης, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου καὶ ἀνεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, γ) ἡ δ/νίς Χρυσάνθη Μαλτέζου, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ συνεργάτις τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν, δ) ὁ κ. Δικαῖος Βαγιακάκος, διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ε) ἡ κ. Ἑλλη Σισιλιάνου - Γιωτοπούλου, καθηγήτρια φιλόλογος, ς) ὁ κ. Ἰωάννης Ἀναστασίου, τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ζ) ὁ κ. Σπ. Εὐαγγελῆτος, φιλόλογος καὶ σκηνοθέτης.

α) Ὁ κ. Εὐάγγελος Λουῖζος, ἐργασθεὶς ἐπὶ ἑβδομάδα (11 - 17 Ἀπριλίου), συνεζήτησε μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου τὰ προβλήματα τῆς συναγωγῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐπανεκδόσεως πάντων τῶν περὶ Κύπρον πολλαχῶ κατεσπαρμένων δημοσιευμάτων τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ Mas - Latrie καὶ προέβη εἰς διαφόρους βιβλιογραφικὰς ἀναζητήσεις.

β) Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Τρυπάνης, παραμείνας ἐπὶ πενθήμερον (5 - 9 Αὐγούστου), συνεργάσθη μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν προγραμματισθεῖσαν κριτικὴν ἔκδοσιν δημῶδους στιχογραφίματος περὶ τοῦ πολέμου τῆς Κύπρου καὶ τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου μέχρι τῆς μετὰ τῶν Τούρκων συνθηκολογήσεως τῆς Βενετίας (1570 - 1573), περιεχομένου εἰς ἑλληνικὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Th. Phillipps ἀγορασθέντα τὸ 1972 ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ συνεργασία αὕτη πρόκειται νὰ συνεχισθῇ, θὰ χρησιμοποιηθῇ δὲ κατὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ ἕτερος (συναϊτικὸς) κώδιξ περιέχων παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ κειμένου, ἀνακαλυφθεὶς πρὸ ἐτῶν καὶ ἀντιγραφεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης λογίου ἀρχιμανδρίτου κ. Θεοδώρου Τζεδάκη.

γ) Ἡ δ/νίς Χρυσάνθη Μαλτέζου, παραμείνασα ἐπὶ δύο ἑβδομάδας (26 Σεπτεμβρίου - 11 Ὀκτωβρίου), παρηκολούθησεν ἀφ' ἑνὸς τὰς ἐργασίας τοῦ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰργάσθη εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος πρὸς συμπλήρωσιν διαφορῶν ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν τῆς καὶ διὰ πρὸς ἀποπεράτωσιν μελέτης τῆς περὶ ἀγνώστου εἰκόνας τοῦ Ἑμμανουήλ Τζάνε (1661) καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀφιερωτοῦ αὐτῆς Κρητὸς Ἰωάννου Μεγγάνου, ἥτις καὶ δημοσιεύεται εἰς τὸν τόμον 10(1973) τῶν «Θησαυρισμάτων».

δ) Ὁ κ. Δικαῖος Βαγιακάκος, μετὰ τὴν παρακολούθησιν τοῦ προαναφερθέντος συνεδρίου, παρέμεινεν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ἐπὶ πενθήμερον (7 - 11 Ὀκτωβρίου) καὶ ἐμελέτησε τὰ Μητρώα τῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας (Reg. 129, 130, 134 καὶ 225), ὡς καὶ ἕτερα κατὰστιχα πρὸς συγκέντρωσιν ὕλικου περὶ προσώπων καὶ ἐπωνύμων ἐκ Μάνης.

ε) Ἡ κ. Ἑλλη Σισιλιάνου - Γιωτοπούλου, παραμείνασα ἐπὶ ὀκταήμερον (19 - 27 Ὀκτωβρίου), εἰργάσθη εἰς τὴν Μαρζιανὴν Βιβλιοθήκην, τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Βενετικοῦ Κράτους καὶ τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος πρὸς συλλογὴν ὕλικου περὶ τοῦ γνωστοῦ Κερκυραίου λογίου Ἀντωνίου Ἐπάρχου, περὶ τοῦ ὁποίου παρασκευάζει ἀπὸ ἐτῶν εἰδικὴν μονογραφίαν.

ς) Ὁ κ. Ἰωάννης Ἀναστασίου, παραμείνας μόνον ἐπὶ διήμερον (1 - 2 Δεκεμβρίου), συνε-

ζήτησε μετά τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου τὰ προβλήματα τοῦ καταρτισμοῦ γενικοῦ εἰρητηρίου τῶν ἐπισκοπικῶν καταλόγων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, θέματος περὶ τοῦ ὁποίου ὁ τελευταῖος εἶχε ἀπὸ ἐτῶν συγκεντρώσει πλούσιον ὑλικόν, τὸ ὁποῖον καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Ἀναστασίου, διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ ὑπὸ παρασκευὴν ἔργον του.

ζ) Ὁ κ. Σπ. Εὐαγγελᾶτος, καὶ ἄλλοτε ἐπανεπιλημμένως ἐργασθεὶς εἰς τὸ Ἰνστιτούτον, παρέμεινεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ ὀκταήμερον (9 - 17 Δεκεμβρίου) πρὸς συνέχισιν τῶν ἐρευνῶν του περὶ τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Γεωργίου Χορτάτη. Ἐργασθεὶς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, εἶχε τὴν τύχην ν' ἀνακαλύψῃ ὀλόκληρον φάκελον δικαστικῆς ὑποθέσεως καὶ παραπόνων πρὸς τοὺς Συνδίκους τῆς Ἀνατολῆς G. Garzoni καὶ Z. Gritti (1582 - 83) τῶν κληρονόμων τοῦ Ἰωάννου Χορτάτη, ἥτοι τῶν υἱῶν του Γεωργίου καὶ Ἀνδρέου. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα προσφέρουν νέα ἐνδιαφέροντα βιογραφικὰ στοιχεῖα συμπληροῦντα προηγουμένην μελέτην τοῦ κ. Εὐαγγελᾶτου ὑπὸ τὸν τίτλον «Γεώργιος Ἰωάννη Χορτάτης (c. 1545 - 1610)» δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν τόμον 7 (1970) τῶν «Θησαυρισμάτων». Ὅταν ὁ κ. Εὐαγγελᾶτος ὀλοκληρώσῃ τὴν ἔρευνάν του καὶ μελετήσῃ τὰ νέα στοιχεῖα, προτίθεται νὰ παρασκευάσῃ νέον μελέτημα διὰ τὰ «Θησαυρίσματα».

IV. Πιστὸς πάντοτε συνεργάτης τοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ κ. Ἰωάννης Σκουλᾶς ἦλθε καὶ ἐφέτος δις εἰς τὴν Βενετίαν ἰδίαις δαπάναις, ἐργάσθη ἐθελοντικῶς εἰς διάφορα θέματα καὶ δὴ εἰς τὴν σύνταξιν τῶν προλεγομένων τῆς ἐκδόσεως τῶν Βιβλίων Γάμων (1598 - 1815) τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου.

V. Δὲν ὑπῆρξαν ὀλιγώτεροι τῶν προηγουμένων ἐτῶν οἱ ἐπισκέπται τοῦ Ἰνστιτούτου, Ἑλληνας καὶ ἄλλοδαποί, οἵτινες ἐνδιεφέρθησαν νὰ ἴδουν τὰς συλλογὰς του, τὰ ἀρχεῖα καὶ τὴν βιβλιοθήκην του καὶ νὰ πληροφορηθοῦν περὶ τοῦ ἔργου του. Ἐξ αὐτῶν ἄς ἀναφερθοῦν ἐνταῦθα ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γρηγόριος Κασσιμάτης, οἱ πανεπιστημιακοὶ καθηγηταὶ κ.κ. Ivan Dujčev, Κωνσταντῖνος Μπόνης, Manlio Cortelazzo, Mario Vitti, Antonio Carile, ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου κ. Σόλων Κυδωνιάτης, ὁ γενικὸς διευθυντὴς γραμμῶν, τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν τῆς Προεδρίας τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως κ. Renato Giancola, ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Ἰταλίας κ. Antonino Lombardo, ὁ Ἑλβετὸς νεοελληνιστὴς κ. Bertrand Bouvier, ἡ ἐπιμελήτρια τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων δ/νίς Maria - Louise Concasty, ἡ ἐπιμελήτρια τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Leyden κ. Marie - Anne Lindenburg, ὁ συγγραφεὺς κ. Ἀλέξανδρος Ἐμπειρικὸς - Κουμουνοδοῦρος, ὁ κριτικὸς κ. Ἀνδρέας Καραντώνης, ὁ πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν στρατηγὸς κ. Ἀχιλλεὺς Τάγαρης, οἱ γνωστοὶ βιβλιόφιλοι κ.κ. κόμης R. De Simony, Γεώργιος Λαδᾶς καὶ Δημήτριος Μαραγκός, ὁ ἀρχιμανθρόντης καὶ συγγραφεὺς κ. Ἀνθίμος Ρούσας, ὁ ἱστορικὸς καὶ λαογράφος κ. Ν. Μηλιώρης, ὁ φιλόστωρ συλλέκτης κ. Δημήτριος Κονδύλης, ὁ ἔφορος τῶν Γραφείων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Εὐάγγελος Γιόκαρης καὶ ὁ λόγιος τυπογράφος τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Μηνᾶς Μυρτίδης.

Τὸ Ἰνστιτούτον ἐτιμήθη καὶ διὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰταλίας Γερουσιαστοῦ κ. Giulio Andreotti.

3) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Κατὰ τὸ 1973 ἐξεδόθη ὁ τόμος 9 (1972) τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου «Θησαυρίσματα», ἐκ σελίδων 350 καὶ 27 ὀλοσελίδων πινάκων, ὀγκωδέστερος πάντων τῶν προηγουμένων καὶ με ἐνδιαφερούσας συνεργασίας Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐπιστημόνων. Ἐξεδόθη ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 δημο-

σίευμα τῆς «Βιβλιοθήκης» τοῦ Ἰνστιτούτου, ἦτοι τὸ ἔργον τοῦ ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Β. Τατάκη («Γεράσιμος Βλάχος ὁ Κρησ (1605/1607 - 1685) φιλόσοφος, θεολόγος, φιλόλογος»), ἐκ σελίδων 164 καὶ τριῶν πινάκων ἐκτὸς κειμένου.

ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὐρίσκεται ὁ τόμος 10 (1973) τῶν «Θησαυρισμάτων», ὅστις θὰ κυκλοφορήσῃ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1974 καὶ θὰ περιέχῃ περὶ τὰς 350 σελίδας καὶ πολυαριθμούς ὁλοσελίδους πίνακας. Συνεχίζεται ἐπίσης ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 δημοσιεύματος τῆς «Βιβλιοθήκης» τοῦ Ἰνστιτούτου, ἦτοι τοῦ τόμου «Μνημόσυρον Σοφίας Ἀντωνιάδης», ὁ ὁποῖος ἐλπίζομεν ὅτι θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ 1974.

Περὶ τοῦ ἐκτυπωθέντος καταλόγου τῆς Ἐκθέσεως τῶν ἐν Βενετία ἐκδοθέντων ἑλληνικῶν βιβλίων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου θὰ διαλάβωμεν κατωτέρω, εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον (παράγρ. γ) τῆς παρουσίας.

Κατὰ τὸ 1973 ἐτύχομεν διὰ δευτέραν φοράν χορηγίας διὰ τὰς ἐκδόσεις μας ἐκ δρχ. 100.000 ἐκ μέρους τοῦ Ἰδρύματος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τὸ ὅποιον ὀφείλομεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἰδιαίτην εὐγνωμοσύνην μας.

Σημειοῦμεν μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι ἡ ἀνοδικὴ πορεία πωλήσεως τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου συνεχίζεται.

4) ΜΕΡΙΣΜΑ ΔΙΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ, ΑΡΧΕΙΩΝ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ. — ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ. — ΜΕΡΙΣΜΑ ΔΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ

α) Βιβλιοθήκη.—Ἡ δελτιογράφησις καὶ ταξινομήσις τῶν νέων προσκτημάτων τῆς βιβλιοθήκης ἐξησφαλίσθη καὶ ἐφέτος διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ὑποτρόφου ἐρευνητριας κ. Ἀρτέμιδος Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ, ἐλλείπει μονίμου βιβλιοθηκαρίου. Τὰ βιβλία, ἰδίᾳ δὲ τὰ περιοδικά, ἠραιώθησαν ἐκ νέου, ἐπεκταθέντα εἰς κενὸς χώρους τῶν πέρυσιν ἀγορασθειῶν μεταλλικῶν βιβλιοθηκῶν.

β) Χειρόγραφοι (φιλολογικοὶ) κώδικες.—Κατόπιν ἡμετέρας ἀδείας, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Φαρμακευτικῆς Ἐταιρείας Sandoz ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 κώδικος τοῦ Ἰνστιτούτου, περιέχοντος τὰς ἐγχρόμους μικρογραφίας τοῦ μυθιστοτήματος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τέσσαρα τευχίδια in - folio περιέχοντα ἀνὰ μίαν ἐκ τῶν μικρογραφιῶν τούτων ἐν φωτοτυπία καὶ μεγεθύνσει, μετ' εἰσαγωγικοῦ σημειώματος τοῦ ἐκδότου καὶ μελετητοῦ αὐτῶν Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Α. Ξυγγοπούλου καὶ μετ' ἐπεξηγηματικῶν σχολίων τῆς ἀρχαιολόγου κ. Μαρίας Α. Γαβρίλη. Ὁ σκοπὸς τῶν τευχιδίων εἶναι βεβαίως διαφημιστικός, ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν εἶναι καλαίσθητος καὶ συμβάλλει εἰς τὴν προβολὴν τῶν καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν τοῦ Ἰνστιτούτου.

γ) Ἐπίσημα πατριαρχικὰ γράμματα.—Ἡ σύνταξις τοῦ καταλόγου τῶν ἐπισήμων πατριαρχικῶν γραμμάτων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, ἦτις εἶχεν ἀναληφθῆ ὑπ' ἐμοῦ καὶ προχωρήσει σημαντικῶς, ἀπεπερατώθη ἐφέτος διὰ τοῦ νέου ὑποτρόφου κ. Ἀγαμέμνονος Τσελίκα, ὅστις καὶ δημοσιεύει τὸν κατάλογον τοῦτον, περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ 54 γράμματα, ἦτοι 13 ἐκδοθέντα ὑπὸ Ι. Βελούδου, 40 ἐκδοθέντα ὑπ' ἐμοῦ καὶ ἐν ἀνέκδοτον προσφάτως ἀνευρεθέν. Ὁ κατάλογος παρέχει καὶ περιλήψεις ἐκάστου γράμματος, ὡς καὶ ἀποκαταστάσεις ἐσφαλμένων ἀναγνώσεων τῆς ἐκδόσεως Βελούδου.

δ) Ἀρχεῖα.—Πλὴν τῶν ἐν τόμῳ 9 (1972) τῶν «Θησαυρισμάτων» ἐκδοθέντων ἡ χρησιμοποιηθέντων ἐγγράφων τοῦ Παλαίου Ἀρχείου τοῦ Ἰνστιτούτου ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ ἐργασθέν-

των έρευνητῶν Ἐθαν. Ε. Καραθανάση, Γ. Σ. Πλουμίδη καὶ Μ. Ι. Μανούσακα, έγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦτου ἐχρησιμοποιήθησαν προσφάτως καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας τῶν Δημ. Γκόφα, Paul Canart καὶ Μ. Ι. Μανούσακα. Ἡ ἔλλειψις πάντως εἰδικοῦ ἀρχειονόμου ὑπαλλήλου πρὸς συστηματικὴν ταξιτόμησιν τῶν ἀρχείων τοῦ Ἰνστιτούτου ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι αἰσθητή.

ε) Μοῦσεῖον καὶ εἰκόνας. Τὸ δεῦτερον ἐκ τῶν τριῶν σοβαρῶν προβλημάτων τοῦ Μουσείου τῶν εἰκόνων (τὸ πρῶτον ἐλύθη ἤδη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος), ἦτοι τὸ τῆς συνεχοῦς παρακολουθήσεως τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ τὸ τοῦ καθαρισμοῦ, τῆς συντηρήσεως τῆς στερεώσεως καὶ τῆς ἐπισκευῆς των ὑπὸ ὑπευθύνου εἰδικοῦ, ἐλύθη κατὰ τὸ λήξαν ἔτος κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸν διὰ τῆς προσλήψεως εἰδικευμένου εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην προσώπου, τῆς κ. Eileen Maitland, ἥτις, πλὴν τῶν σοβαρῶν αὐτῆς σπουδῶν ἐν Λονδίῳ, διαθέτει καὶ ἱκανὴν πείραν καὶ μεγάλην ἐπιδεξιότητα. Ἡ κ. Maitland, ἐγκατασταθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ, εἰς δωμάτιον τοῦ τρίτου ὀρόφου εἰδικῶς διασκευασθὲν εἰς ἐργαστήριον, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὸ ἔργον τῆς, τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ὅτι θὰ συνεχισθῇ τοῦλάχιστον καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος. Μέχρι τοῦδε ἐκαθάρισεν, ἐστερέωσε καὶ ἀνεκαίνισε τὰς εἰκόνας ὑπ' ἀριθ. μητρώου 6,9,16,17,32,84,100, 159 καὶ 178. Ἐν συνεχείᾳ θ' ἀσχοληθῇ κατὰ προτεραιότητα μὲ τὰς εἰκόνας ἐκεῖνας, τῶν ὁποίων ἡ ἐπισκευὴ εἶναι περισσότερον ἐπείγουσα. Ἐλπίζομεν λίαν προσεχῶς νὰ ἐπιλύσωμεν καὶ τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον σοβαρὸν πρόβλημα τοῦ Μουσείου, ἦτοι τὸ τῆς ἐγκαταστάσεως κλιματισμοῦ εἰς τὸν χῶρον αὐτοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Μουσείου ἀνῆλθεν ἐφέτος εἰς 1710 ἔναντι 1621 τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἦτοι ἐξακολουθεῖ αὐξανόμενος ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος.

Αἱ ὁμαδικαὶ ἐπισκέψεις τελειοφοίτων ἐκδρομῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν καθηγητῶν αὐτῶν ἐπικινήθησαν ἐφέτος. Τοιοῦτοτρόπως, τὴν 7ην Ἰουλίου ἐδέχθημεν τοὺς τελειοφοίτους τῆς Βιομηχανικῆς Σχολῆς Πειραιῶς ὑπὸ τὸν κοσμήτορα αὐτῆς κ. Κλαύδιον Μπανταλούκαν καὶ τοὺς καθηγητὰς κ.κ. Θ. Γκαμαλέτσον καὶ Ἀν. Σούριαννην. Τὴν 19ην Ἰουλίου ἐδέχθημεν τοὺς τελειοφοίτους τῆς Σ.Ε.Α.Ε.Τ.Ε., ὑπὸ τὸν καθηγητὴν κ. Παναγ. Γεωργούσην, καὶ τοὺς τελειοφοίτους τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὸν κοσμήτορα κ. Στέφ. Παπαδόπουλον καὶ τοὺς καθηγητὰς κ.κ. Ἀλ. Πέτσαν καὶ Ζαχ. Τσιρπανλῆν. Τέλος, τὴν 20ὴν Ἰουλίου ἐδέχθημεν κλιμάκιον τελειοφοίτων τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὑπὸ τοὺς καθηγητὰς κ.κ. Δημ. Κανατσούλην καὶ Θεόδ. Σαρκιάκην. Μὲ πολλὴν χαρὰν ἐδέχθημεν καὶ ἐξεναγήσαμεν εἰς τὸ Μοῦσεῖον, τὸν ναὸν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ τοὺς χώρους τοῦ Ἰνστιτούτου τοὺς ἐπισκέπτας μας.

Ἡ κίνησις τῆς πωλήσεως τῶν πέρυσιν ἐκτυπωθέντων ἐγχρῶμων δελταρίων τῶν εἰκόνων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, τόσον ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ ἐν Βενετίᾳ, βαίνει ἱκανοποιητικῶς. Τὰ δελτάρια εἶναι ἐκτεθειμένα ἐν τῷ Μουσείῳ, εἰς τὰς προθήκας εἰδικῶς κατασκευασθέντος ἐπίπλου.

Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ νέου μικροῦ Ὁδηγοῦ τοῦ Μουσείου προχωρεῖ λίαν ἱκανοποιητικῶς, χάρις εἰς τὴν συνεργασίαν τοῦ φιλοξενουμένου τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ἀθανασίου Παλιούρα.

ς) Φωτογραφικὸν Ἀρχεῖον. Εἰς τὸ φωτογραφικὸν Ἀρχεῖον εἰσῆχθησαν ἐφέτος νέα μικροταινία (= Μ 66 - 68) καὶ νέα φωτογραφία (= Φ 255 - 327) ἐξ ἐγγράφων, χειρογράφων καὶ ἔργων τέχνης. Αἱ φωτογραφίαι, ληφθεῖσαι ἐκ τοῦ ἐν Νεαπόλει ἐλληνορθοδόξου ναοῦ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὰς ἐν αὐτῷ μεταβυζαντινὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας μετέβη καὶ ἐμελέτησεν εἰδικῶς ὁ συνεργάτης ἡμῶν κ. Alberto Rizzi, ὅστις καὶ παρασκευάζει εἰδικὴν ἐργασίαν διὰ τὸν προσεχῆ τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων».

ζ) *Λιβόρνο*. Κατ' επιθυμίαν ἐκφρασθεΐσαν και ὑπὸ τῆς ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, προέβημεν ἤδη εἰς διαβήματα πρὸς ἐξασφάλισιν εἰδικῆς ἐκτάκτου ἐπιχορηγήσεως διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς στέγης τοῦ ἐν τῷ ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῷ κοιμητηρίῳ ἱεροῦ ναοῦ καὶ ἐλπίζομεν ὅτι τὰ διαβήματα ταῦτα θὰ τελεσφορήσουν. Ἐξ ἄλλου ἐξεπονήσαμεν πρόγραμμα συστηματικῆς φωτογραφίσεως καὶ ἐπιστημονικῆς περιγραφῆς τῶν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τούτῳ ἀξιολόγων γλυπτῶν ἐπιθυμίων μνημείων ἐπιφανῶν ἑλληνικῶν προσωποποιήτων καὶ οἰκογενειῶν. Αἱ φωτογραφίαι καὶ περιγραφαὶ αὗται θὰ εἶναι ἀναγκαῖαι καὶ διὰ τὸ ὅφ' ἡμῶν ἀπὸ ἐτῶν παρασκευασθῆν περι τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ κοιμητηρίου ἔργον, τὸ ὅποιον ἐλπίζομεν νὰ ἐκτυπώσωμεν εὐθὺς ὡς ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην.

5) ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Κατὰ τὸ 1973 εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἰνστιτούτου 410 νέα βιβλία ἢ τεύχη (ἀριθ. εἰσαγ. 3701 - 4111), προελθόντα ἐξ ἀγορᾶς, δωρεῶν ἢ ἀνταλλαγῶν. Πρὸς ἀγορὰν βιβλίων διετέθη ἐφέτος τὸ σημαντικὸν ποσὸν τῶν 2.000.000 περίπου λιρῶν Ἰταλίας. Ἀδυνατοῦντες ν' ἀπευθύνωμεν καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστίας πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν πολλῶν δωρητῶν, σημειοῦμεν μόνον τὴν Ἑταιρίαν Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τὸ ἐν Λευκωσίᾳ Κέντρον Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν, τοὺς κ.κ. Α. Ὁρλάνδον, Γρηγ. Κασιμάτην, G. Fedalto, Στέφ. Καββάδαν, Δικ. Βαγιακάκον, Γ. Πλουμίδην καὶ τὴν δ/δα Χρύσαν Μαλτέζου. Θὰ ἠυχόμεθα πάντως ὅπως, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μεγάλων εἰσέτι κενῶν τῆς βιβλιοθήκης μας, ἐπιτύχωμεν τὴν ἀνάλογον χορηγίαν ἢ δωρεάν τὴν ὅποιαν ἐπικαλούμεθα ἐπιμόνως καὶ ἀναμένομεν ἀπὸ μακροῦ.

6) ΔΙΑΔΕΞΕΙΣ

Τὴν 19ην Ἀπριλίου, εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, διωργανώσαμεν διάλεξιν τοῦ κ. Fransis R. Walton, διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γενναδείου Βιβλιοθήκης καὶ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, μὲ θέμα «Τὸ ἑλληνικὸν βιβλίον καὶ τὸ βιβλίον ἐν Ἑλλάδι». Ἡ διάλεξις, συνοδευθεῖσα ὑπὸ ἐγχρώμων προβολῶν, ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν.

7) ΠΑΡΟΧΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν τάξιν ἀναγράφομεν κατωτέρω τὰ ὀνόματα τῶν πολυαρίθμων μελετητῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, οἵτινες ἢ ἀπηυθύνθησαν εἰς ἡμᾶς δι' ἀλληλογραφίας ἢ ἦλθον καὶ εἰργάσθησαν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ πρὸς συλλογὴν στοιχείων ἐπὶ ἀπασχολούτων αὐτοὺς ἐπιστημονικῶν ζητημάτων.

Δι' ἀλληλογραφίας παρεσχέθησαν πληροφoρῖαι εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. Γεώργιον Μαριδάκην (Ἀθήναι) περὶ τῆς εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας (φάκ. 212 τοῦ Ἀρχείου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ Βαΐλου) διαθήκης τοῦ ἐκ Σίφνου Πετρούκη Ρόζα (1662), τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν πρέσβην κ. Ἀγγελον Βλάχον περὶ τοῦ κώδικος Marc. Gr. 474, περιεχοτος ἐν ἄλλοις καὶ τὴν «Εἰρήνην» τοῦ Ἀριστοφάνους, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν καὶ μικροταινίαν, εἰς τὴν κ. Λουκίαν Δροῦλια (Ἀθήναι) περὶ ἄρθρου διὰ τὴν ἐν Τεργεστή Ἑλληνικὴν Κοινότητα περιεχομένου εἰς τὸ περιοδικὸν «Archeografo Triestino», τοῦ ὁποίου ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν κ. Γεώργιον Ἀλισανδράτον (Ἀθήναι) περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀρχείου τοῦ μητροπολίτου Σωφρονίου Κουτούβαλη, τοῦ ἀποκειμένου ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἰνστιτούτῳ (φάκ. 394 - 430),

εἰς τὸ Κέντρον Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν (Ἀθήναι) περὶ δημοσιευμάτων τοῦ Ἰωάννου Ρωμανοῦ καὶ τοῦ Cesare Aug. Levi διὰ τὰ κερκυραϊκὰ ἀρχεῖα, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν ἀντίγραφα καὶ φωτοτυπίας, εἰς τὸν κ. Δημήτριον Φλάμπουραν (Ἀθήναι) περὶ μελέτης τοῦ Silvio Ferri διὰ τὴν σχέσιν τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ» πρὸς τὸ γνωστὸν ἔργον τοῦ Feo Belcari, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Βασ. Κυριαζόπουλον (Θεσσαλονίκη) περὶ διαφόρων χαρτῶν καὶ περιγραφῶν τῆς νήσου Μυκόνου ἐκ χειρογράφων τοῦ Μουσείου Correr (Cicogna 3047 - 3049), τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτογραφίας, εἰς τὸν κ. Δημ. Καμπασακάλην (Μελισσοχώρι Θεσσαλονίκης) περὶ τῆς εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Δαλματίας Μακεδόνα Βενέδικτον Κράλιεβιτς ἀναφερομένης βιβλιογραφίας, εἰς τὸν κ. Στυλ. Ἀλεξίου (Ἡράκλειον Κρήτης) περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλιῆ «Διήγησις τοῦ δεινοῦ Κρητικοῦ Πολέμου» (Βενετία, 1681), τοῦ ὁποίου ἀπεστείλαμεν καὶ μικροταινίαν, εἰς τὸν κ. Κωνστ. Χατζηφάττην (Λευκωσία Κύπρου) περὶ ζητημάτων ἀναγνώσεως τῆς ἰταλικῆς διαθήκης τοῦ Κυπρίου ἱερομονάχου Θεοφάνους Λογαρά, τῆς ὁποίας εἶχομεν πέρυσιν ἀποστείλει καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν κ. Κυριάκον Χατζηϊωάννου (Ἀμμόχωστος Κύπρου) περὶ ἄρθρον τοῦ D. Compretti ἐν «Rivista di Filologia» III (1875), τοῦ ὁποίου ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίαν, εἰς τὸν κ. David Lachterman (Φλωρεντία) περὶ μελετημάτων διὰ τὸν Μιχαὴλ Ψελλὸν καὶ τὴν βυζαντινὴν φιλοσοφίαν, ὑπαρχόντων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἰνστιτούτου, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτοτυπίας, εἰς τὸν κ. Werther Angelini (Ἀγκῶν) περὶ βιβλιογραφίας περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν III αἰῶνα, εἰς τὸν κ. Carlo Grobert (Παρέννα) περὶ τοῦ Ἀλεξανδροῦ πλατωνικοῦ φιλοσόφου Κέλσου καὶ τῶν ἔργων του, εἰς τὴν κ. Ann L. Natanson, ὑπεύθυνον τῶν «Time-Life Books» (Ρώμη) περὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 61 - 64 (φφ. 52^τ - 53^ν) μικρογραφιῶν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 χειρογράφου τοῦ Ἰνστιτούτου, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ ἐγχρώμους φωτογραφίας διὰ τὸ βιβλίον «The Sea Traders» τοῦ κ. Maitland Edey, εἰς τὸν κ. Dante Prestirino (Μεσσήνη - Giardini) περὶ τῆς διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐν Σικελίᾳ Νάξου, ἀποικίας τῶν Χαλκιδέων, βιβλιογραφίας, εἰς τὸν κ. Πέτρον Γ. Κοντογούρην (Μόναχον) περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ἐπωνύμου του καὶ τῆς εἰς τὰς πηγὰς μνείας τῆς οἰκογενείας του, εἰς τὸν κ. A. Sottili (Κολωνία τῆς Γερμανίας) περὶ ἔργον ἀναφερομένου εἰς τοὺς Γατελούζους τῆς Λέσβου, εἰς τὸν κ. Γεώργιον Σπυριδάκην (Παρίσιοι) περὶ ἐρμηνείας χωρίων τῆς κρητικῆς κωμῆδίας «Καζοῦρμπος», εἰς τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον Bordas (Παρίσιοι) περὶ χαλκογραφίας τοῦ G. M. Verneda εἰκονίζουσης τὸν βομβαρδισμόν τοῦ Παρθενῶνος (1687) ὑπὸ Μοροζίνη, τῆς ὁποίας ἀπεστείλαμεν καὶ φωτογραφίαν, εἰς τὸν κ. Τώνην Σπητέρην (Παρίσιοι) περὶ τοῦ κώδικος Marc. Gr. IV, 50 (Coll. 1117), τοῦ ὁποίου ἀπεστείλαμεν καὶ μικροταινίαν, καὶ περὶ τοῦ Μαρίνου Νικ. Δοξαρά (†1835), ἀπογόνου τοῦ ζωγράφου Παναγιώτου Δοξαρά, ἐν Βενετίᾳ, εἰς τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον Arthaud (Παρίσιοι) περὶ εἰκόνων τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου ἐκτυπωθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτογραφίας, εἰς τὴν κ. A. Clarac (Παρίσιοι) περὶ εἰκόνων τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ἰνστιτούτου, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτογραφίας, εἰς τὸν σύμβουλον τοῦ οἴκου Sotheby κ. Andreas Mayor (Λονδῖνον) περὶ ταντισμοῦ προσώπων καὶ τοπωνυμίων καὶ ἐρμηνείας ὄρων φερομένων εἰς παλαιὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα τῆς συλλογῆς Th. Phillipps (ἀριθ. 4203 καὶ 7712), εἰς τὴν κ. Tamara Talbot Rice (Cheltenham Ἀγγλίας) περὶ χρονολογημένων εἰκόνων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, τῶν ὁποίων ἀπεστείλαμεν καὶ φωτογραφίας καὶ εἰς τὴν κ. Elis. Sant'schi (Λωζάννη) περὶ μεταγραφῆς καὶ ἐρμηνείας ἑλληνικοῦ ἐγγράφου γεγραμμένου διὰ λατινικῶν χαρακτήρων.

Τὸ Ἰνστιτούτον ἐπεσκέφθησαν καὶ ἐιργάσθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην, τὰ ἀρχεῖα ἢ τὸ Μου-

σειόν του, ἄλλοι μὲν ἅπαξ ἢ δὶς, οἱ πλείστοι δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἢ ἐξήτησαν πληροφορίας παρὰ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ ἐπὶ διαφόρων ἀπασχολούντων αὐτοὺς ἐπιστημονικῶν θεμάτων ὁ καθ. κ. *Gino Belloni* (Βενετία) περὶ τῆς μελέτης τοῦ *L. Coutelle* διὰ τὸ ἰδίωμα *Grechesco*, ἡ δ/νὶς *Bianca Betto* (Βενετία) περὶ τῆς εἰς τοὺς ὀργανωτικούς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐν Βυζαντίῳ ἀναφερομένης βιβλιογραφίας, ὁ κ. *Gregoretto* (Βενετία) περὶ βυζαντινῶν ἱστορημένων χειρογράφων τῶν ΙΑ' - ΙΓ' αἰώνων σχετιζομένων πρὸς τὴν βενετικὴν τέχνην, ὁ καθ. κ. *Giorgio Fedalto* (*Mestre*) περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας κατὰ τὰ ἔτη 1498, 1533 καὶ 1563 συμφώνως πρὸς τὰ δεδομένα τῶν βιβλίων εἰσφορῶν αὐτῆς (*Reg. 129, 130 καὶ 134*), ἡ κ. *Maria Binco Fiorin* (Τεργέστη) περὶ εἰκόνων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ ΙΣ' - ΙΖ' αἰῶνος, ἡ δ/νὶς *Lidia Martini* (Παδοῦη) περὶ κριτικῶν ζητημάτων τῆς ἐκδόσεως τῆς κρητικῆς κωμῆδος («Στάθης»), ὁ κ. *Alberto de Strobel* (Παδοῦη) περὶ βιβλιογραφίας ἀναφερομένης εἰς τὴν πολιοδομίαν τοῦ Μυστρά, ἡ δ/νὶς *Cristina Stevanopoli* (Βερόνα) περὶ Μελετίου Πετροκοκκίνου, μητροπολίτου Ἐφέσου, καὶ ἄλλων προσώπων μνημονευομένων εἰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἄδαμ. Κοραῆ, οἱ κ.κ. Ἄναστασιος Ζωγράφος καὶ Παναγιώτης Λέστος (Φλωρεντία) περὶ τῆς βενετικῆς ὀχυρώσεως τοῦ Ρεθύμνου, οἱ κ.κ. Ἄρης Λαζαρόπουλος, Νικόλαος Ροδίτης καὶ Βασίλειος Τσατσαρέλης (Φλωρεντία) περὶ τοῦ φρουρίου τῶν Πατρῶν, ὁ κ. *Massimo Peri* (Μιλάνο) περὶ βιογραφικῶν συγγραμμάτων Ἑλλήνων λογοτεχνῶν, συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ «Τὰ Νέα Γράμματα», ὁ καθ. κ. *John Lindsay Orie* (Γενοῦη) περὶ διαφόρων συλλογῶν καὶ ἀπεικονίσεων μεταβυζαντινῶν εἰκόνων, ἡ δ/νὶς *Stefania Carprara* (Ραβέννα) περὶ τῆς εἰς τὴν ποιήτριαν Κασίαν ἀναφερομένης νεωτέρας βιβλιογραφίας καὶ περὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 25, 34 καὶ 35 μουσικῶν χειρογράφων τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου, ἡ κ. *Doriana dell' Agata* (Πίζα) περὶ τοῦ Κερκυραίου ζωγράφου Σπυρίδωνος Ρώμα καὶ τῆς οἰκογενείας Ραφτάνη, ἡ δ/νὶς *Anna Meschini* (Ρώμη) περὶ τῶν ἐν Ρώμῃ Ἑλλήνων λογίων τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, ὁ κ. *Ciro Robotti* (Νεάπολις) περὶ τῶν βιογραφικῶν τοῦ Κρητὸς ζωγράφου Γεωργίου Κλόντζα, ὁ κ. *Vincenzo Pecoraro* (Παλέριμον) περὶ τῶν ἰταλικῶν ἐπιδράσεων εἰς τὰ κυπριακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, ὁ κ. Δημ. Συναδηνός (Ἀθήναι) περὶ τῆς βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Συναδηνῶν, ἡ δ/νὶς Ἰωάννα Στεριώτη (Θεσσαλονίκη) περὶ τοῦ βενετικοῦ φρουρίου τοῦ Ρεθύμνου (περὶ τοῦ ὁποίου παρασκευάζει διδακτορικὴν διατριβήν), ἡ κ. Μαρίνα - Μαριάννα Παπαγιάννη (Θεσσαλονίκη) περὶ τῆς εἰς τὰ βυζαντινὰ ψηφιδωτὰ ἀναφερομένης βιβλιογραφίας, ὁ κ. Γεράσιμος Πεντόγαλος (Ἀργοστόλιον Κεφαλληνίας) περὶ κεφαλληνιακῆς προσωπογραφίας ἐκ τῶν ἀρχαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ κ. *J. Zagorka* (Βελιγράδιον) περὶ τοῦ μελετήματος τοῦ κ. *Hans Belting* εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 4 δημοσίευμα τῆς «Βιβλιοθήκης» τοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ πρεσβύτερος κ. Γεώργιος Μεταλληνός (Κολοῖα τῆς Δυτ. Γερμανίας) περὶ τοῦ λογίου Κεφαλλῆνος διακόνου Κωνσταντίνου Τυπάλδου - Ἰακωβάτου (1824 κέ.), ὁ κ. *Clemens Jockle* (*Spreyermainz* τῆς Δυτ. Γερμανίας) περὶ τῆς εἰκονογραφίας τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος (περὶ τῆς ὁποίας παρασκευάζει διδακτορικὴν διατριβήν), ὁ κ. *Nicolas Belmont - Aoutin* (Παρίσιοι) περὶ τῆς βιβλιογραφίας τοῦ Ἁγ. Ὄρους, ὁ κ. *Daniel Panzas* (*Aix - en - Provence* τῆς Γαλλίας) περὶ τῶν ἐκδοδόμενων ἑλληνικῶν βραχέων χρονικῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς ἐπιδημίας εἰς τὴν Ἀνατ. Μεσόγειον ἀπὸ 1700 - 1850, ὁ κ. *B. J. Slot* (Χάγη τῆς Ὀλλανδίας) περὶ τοῦ ἐν Βενετία Χίου ἐμπόρου (1770 - 1775) Δημητρίου Κορμουλή, ἀλληλογραφοῦντος πρὸς τὸν Ἄδαμ. Κοραῆ, ὁ κ. Δημήτριος Κονδύλης (Λονδίνον) περὶ τοῦ προγράμματος συλλογῆς καὶ ἀξιοποιήσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ συλλεγέντων βενετικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ὁ κ. *Paul Hetherington* (Λονδίνον) περὶ τῶν ἐγχειριδίων ζωγραφικῆς Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ καὶ Παναγιώτου Δοξαρά καὶ περὶ τῆς εἰκονο-

γραφίσεως Πεντηκοσταρίου τοῦ 1765 ἀνήκοντος εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ καθ. κ. *Cornelius Russel* (*Birmingham* τῆς Ἀγγλίας) περὶ τοῦ ἐν Βενετία κύκλου τοῦ Δομηνίκου Θεοτοκοπούλου καὶ τῆς περὶ τοῦ ζωγράφου τούτου ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας, ὁ κ. *David Holton* (*Birmingham*) περὶ μνείας τοῦ Μάρκου Δεφαράνα (1563) εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου, ἡ δ/νις *Sarah Wilk* (Νέα Ὑόρκη τῶν Η.Π.Α.) περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἑλληνικῆς (ἀρχαίας καὶ βυζαντινῆς) τέχνης εἰς Βενετίαν μέχρι τοῦ 1540 (περὶ ἧς παρασκευάζει διδακτορικὴν διατριβήν), ὁ κ. *Pierre A. Mackay* (Οὐάσιγκτων τῶν Η.Π.Α.) περὶ τῶν ἑλληνικῶν μεταφράσεων τοῦ Τούρκου περιηγητοῦ Ἐβλιγιᾶ Τσελεπῆ, ὁ κ. Παναγ. Στεργιανόπουλος (*Rutheford* τῶν Η.Π.Α.) περὶ τῶν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου ἐμπορικῶν βιβλίων Νομικοῦ, Σελέκη καὶ Ἰερομῆμονος (*Reg. 1,30* καὶ *32*) καὶ ὁ κ. *Rodolfo Santi - Bāñez* (Μεξικὸν) περὶ τῶν ἐκδόσεων τῶν εἰκόνων τοῦ Μουσείου τοῦ Ἰνστιτούτου.

8) ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΑΛΛΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ.
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ Ἰνστιτούτον συνέχισε καὶ συνέσφιγξε τὴν συνεργασίαν του μετ' ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων πρὸς ὀργάνωσιν συνεδρίων, ἐκθέσεων καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων, ὁ δὲ διευθυντὴς αὐτοῦ ἐχρησιμοποίηθη εἰς κρατικὰ ἀποστολὰς καὶ ἐπιτροπὰς καὶ συνεργάσθη ἐπὶ διαφορῶν γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ζητημάτων.

α) Συνεχίσθησαν καὶ ἐφέτος αἱ συναντήσεις τῶν διευθυντῶν ἢ ἐκπροσώπων τῶν ἐν Βενετία ξένων πνευματικῶν ἰδρυμάτων καὶ ἡ συνεργασία των ἐπὶ θεμάτων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος ἀναφερομένων κυρίως εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν σπουδῶν τῶν ἐν Βενετία ξένων σπουδαστῶν.

β) Ἐξηκολούθησαν φιλικώταται αἱ ἐπαφαὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Σπουδῶν. Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου ἐδεξιώθησαν εἰς τὰς αἰθούσας αὐτοῦ τοὺς Γερμανοὺς συναδέλφους των τὴν 7ην Μαρτίου, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ τελευταῖοι ὠργάνωσαν κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα δεξιώσιν εἰς τὸ Κέντρον των χάριν τῶν Ἑλλήνων ἐρευνητῶν. Ὁ πρόεδρος τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου καθ. κ. *Hans - Georg Beck* ἐτίμησε καὶ ἐφέτος τὸ Ἰνστιτούτον διὰ συγχῶν ἐπισκέψεών του.

γ) Λίαν ἐνεργὸς καὶ ἀποτελεσματικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου εἰς τὴν ἐν Βενετία ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου - 15 Ὀκτωβρίου ὀργανωθείσαν μεγάλην Ἐκθεσιν Βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ Βενετία πόλις τοῦ Βιβλίου. Πέντε αἰῶνες βενετικῆς ἐκδοτικῆς δραστηριότητος καὶ Ἐκθεσεὶς τῶν ἰταλικῶν ἐκδοτικῶν οἰκων*». Ὡς γνωστόν, ἡ Ἐκθεσις αὕτη ὠργανώθη ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον ἐκδηλώσεων τοῦ παρόντος ἔτους, χαρακτηρισθέντος ὡς διεθνοῦς ἔτους τοῦ βιβλίου, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἰδρύματος *Giorgio Cini* καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Προεδρίας τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Ἐκθεσις ἔσχε μὲν ὡς κεντρικὴν ἔδραν τὸ ἐν τῇ νησίδι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῆς Βενετίας Ἰδρυμα τοῦτο, εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ ὁποίου ἐξετέθησαν ἀντιπροσωπευτικὰ δείγματα τῶν ὠραιότερων βενετικῶν ἐκδόσεων ἀπὸ τοῦ ΙΕ' μέχρι καὶ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος (χάρται, μικρογραφίαι κλπ.), παραλλήλως ὁμως διωργανώθησαν καὶ εἰδικωτέρον χαρακτηρῶς ἐκθέσεις βιβλίου εἰς ἕτερα ἐννέα πνευματικὰ κέντρα ἢ ἰδρύματα, τὰ σπουδαιότερα τῆς Βενετίας, ἧτοι τὴν Μαρκαντὴν Βιβλιοθήκην, τὸ Μουσεῖον *Conger*, τὴν Βιβλιοθήκην *Querini - Stampalia*, τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα κλπ. Μεταξὺ τῶν κέντρων τούτων συγκατελέχθη καὶ τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον, τὸ ὁποῖον καὶ συνεργάσθη ἐνεργῶς ἐν τῇ Ὀργανωτικῇ Ἐπιτροπῇ τῆς Ἐκθέσεως πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς.

Τὸ Ἰνστιτούτον ἐξέθεσεν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος ἐπιλογὴν τῶν ἐν Βενετία ἐκτυπωθέντων ἑλληνικῶν βιβλίων ἐκ τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν βιβλιοθήκην του, ὡς καὶ τῶν ὠραιοτέρων ἱστορημένων χειρογράφων τῆς συλλογῆς του, ἀλλὰ καὶ τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεών του, ὡς καὶ τὰ δημοσιεύματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν Βενετία ἐκδοσιν ἑλληνικῶν βιβλίων. Ἐπὶ πλέον, τὸ Ἰνστιτούτον ἐξετύπωσεν ἰδίαις δαπάναις ἰδιαίτερον Ὅδηγόν τῆς Ἐκθέσεώς του, περιέχοντα, πλὴν τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Βενετία ἐκτυπωθέντων ἑλληνικῶν βιβλίων (ἣτις περιελήφθη καὶ εἰς τὸν πολυσέλιδον Γενικὸν Ὅδηγόν τῆς μεγάλης Ἐκθέσεως), καὶ ἰδιαίτερον κατάλογον (ἰταλιστὶ) πάντων τῶν ἐκπιθεμένων βιβλίων τοῦ Ἰνστιτούτου μετὰ τῶν ἀναγκαίων δι' ἕκαστον ἐπεξηγήσεων. Τοιοῦτοτρόπως ἠδυνήθησαν νὰ κατατοπισθοῦν ἐπαρκῶς καὶ οἱ ξένοι ἐπισκέπται τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Ἰνστιτούτου, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν πολυαριθμότατοι καὶ οἱ ὅποιοι ἔσχον συγχρόνως τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθοῦν καὶ τὸ Μουσεῖον τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν εἰκόνων αὐτοῦ. Ἡ Ἰταλικὴ Τηλεόρασις καὶ ἡ Ἰταλικὴ Ραδιοφωνία ἀφῆραν τμήμα τῶν περὶ τῆς Γενικῆς Ἐκθέσεως ἐκπομπῶν των εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου. Τοιοῦτοτρόπως, ἡ Ἐκθεσις αὕτη τοῦ Βενετικοῦ βιβλίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη ἐξαιρετικὴ σημασία καὶ ἐνρυστή δημοσιότης, παρέσχε λαμπρὰν εὐκαιρίαν καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον, ὅπως ἐπιδείξῃ διεθνῶς τοὺς ἐντύπους (ἀλλὰ καὶ χειρογράφους) θησαυροὺς του.

δ) Ἀλλ' ἡ σπουδαιότερα πραγμάτωσις τῆς συνεργασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου μετὰ τῶν δύο ἄλλων ἐν Βενετία Ἰδρυμάτων ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ἥτοι τοῦ Ἰδρυματος Giorgio Cini καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Σπουδῶν, ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν διοργανώσις ἐν Βενετία, ἀπὸ 3 - 6 Ὀκτωβρίου, τοῦ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ (τὸ Α' εἶχε διοργανωθῆ τὸ 1968 ὑπὸ μόνου τοῦ Ἰδρυματος Cini), μεθ' ἑμὰ «Ἡ Βενετία μετὰ τὴν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως κατὰ τοὺς 16' καὶ 17' αἰῶνας. Ἀπόψεις καὶ προβλήματα». Ὡς ἀγγεγέλαμεν καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκθέσει τοῦ παρελθόντος ἔτους, τὴν Ὀργανωτικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Συνεδρίου ἀπετέλεσαν οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὡς ἄνω τριῶν Ἰδρυμάτων, ἥτοι ὁ Πρόεδρος τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Σπουδῶν καθ. κ. Hans - Georg Beck, ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου «Βενετία καὶ Ἀνατολή» τοῦ Ἰδρυματος Cini καθ. κ. Agostino Pertusi καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἐργασθεῖσα συστηματικῶς ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον, ἐπέλεξε τὰ θέματα καὶ ἐξεπόνησε τὸ πρόγραμμα τοῦ Συνεδρίου, παρεσκεύασε δὲ τοῦτο ἐπιτυχῶς καὶ ἀπὸ ὀργανωτικῆς πλευρᾶς, ὥστε αἱ ἐργασίαι του, διεξαχθεῖσαι κατὰ τὸν ἀριεύτερον τρόπον καὶ ἐν ἀτμοσφαιρᾷ ἀγαστῆς συμποίας καὶ ἐγκαρδιότητος, ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Τοῦ Συνεδρίου μετέσχον, ὡς εἰσηγηταὶ ἢ συνεισηγηταὶ, πλείονες τῶν 40 εἰδικοί ἐρευνηταί, προσκληθέντες ἐκ διαφόρων χωρῶν, ἥτοι 11 Ἰταλοί, 8 Ἕλληνες, 7 Γερμανοί, 6 Γάλλοι καὶ ἄλλοι, ὀλιγαριθμότεροι, ἐξ ἄλλων χωρῶν (Μ. Βρετανίας, Αὐστρίας, Βελγίου, Πορτογαλίας, Γιουγκοσλαβίας, Τουρκίας, Ἰσραὴλ κλπ.). Μετέσχον ἐπίσης, ἐλθόντες ἰδίαις δαπάναις πολλαχόθεν, ἕτεροι 30 ἐπιστήμονες. Εἰς 18 ἐξ ἄλλου νέους ἐρευνητάς (Ἰταλούς, Ἕλληνας, Γερμανούς, Ρουμάνους κλπ.) ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς μικραὶ ὑποτροφίαι, διὰ τῶν ὁποίων κατέστη δυνατόν νὰ ἔλθουν καὶ παρακολουθήσουν τὸ Συνέδριον. Εἰς τὸ Συνέδριον παρουσιάσθησαν καὶ συνεζητήθησαν 13 κύρια εἰσηγήσεις (ἐξ ὧν τρεῖς ἐγένοντο ὑπὸ Ἑλλήνων) καὶ ὑπὲρ τὰς 20 συνεισηγήσεις (ἐξ ὧν ἕτεροι τρεῖς ὑπὸ Ἑλλήνων) ἐπὶ καιρίων θεμάτων τῆς ἱστορίας τῆς Βενετίας, τοῦ Βυζαντίου, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Αἱ εἰσηγήσεις καὶ συνεισηγήσεις αὗται ὑπῆρξαν κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν λίαν ὑψηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου, αἱ δὲ ἐπ' αὐ-

τῶν διεξαχθεῖσαι συζητήσεις (τὰς ὁποίας διηύθυνον διαδοχικῶς, ὡς πρόεδροι, τὰ τρία μέλη τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου) ἀπέβησαν γονιμώτατοι καὶ προσεέλκυσαν ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον. Τὸ Συνέδριον ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ὅσα διεξήχθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Βενετία, ἣ δὲ ἐπιστημονικὴ του σπουδαιότης θὰ καταφανῆ διὰ τῆς προσεχοῦς ἐκδόσεως τῶν πρακτικῶν αὐτοῦ εἰς ἰδιαίτερον τόμον.

Ἡ ἑλληνικὴ συμμετοχὴ εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ὑπῆρξεν οὐσιώδης καὶ σοβαρὰ. Ἀρκεταὶ συνεδρίαί ἀφιερώθησαν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς θέματα ἀποκλειστικῶς ἑλληνικά. Ἐκ τῶν μετασχόντων τοῦ Συνεδρίου Ἑλλήνων παρουσίασαν εἰσηγήσεις ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Δ. Α. Ζακυνθὸς (περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Βενετίας ἐναντι τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου), ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γρηγόριος Κασσιμάτης (περὶ τῆς μορφῆς τοῦ Βενετοῦ πατρικίου ὡς ἐμπόρου καὶ ἀνθρωπιστοῦ), ὁ ὀμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Λίνος Πολίτης (περὶ τῶν πρώτων ἑλληνικῶν λογοτεχνικῶν ἐκδόσεων τῆς Βενετίας κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα), ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἑρευνῆς τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Λεάνδρος Βρανούσης (περὶ τῶν βενετικῶν τυπογραφειῶν καὶ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας), ὁ ἐπίκουρος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἰωάννης Χασιώτης (περὶ τῆς Βενετίας ὡς κέντρον πληροφοριῶν τῶν Ἰσπανῶν διὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν) καὶ ὁ γενικὸς ἔφορος ἀρχαιοτήτων κ. Μανόλης Χατζηδάκης (περὶ τῆς κρητικῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς).

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον, ἐνισχυθὲν δι' εἰδικῆς χρηματικῆς ἐπιχορηγήσεως τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν τόσον κατὰ τὴν προπαρασκευήν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Συνεδρίου, ὅπως ὀργανώσῃ τοῦτο κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον καὶ διευκολύῃ τὰς ἐργασίας του. Ἐφιλοξένησεν εἰς τὸν ξενῶνά του τοὺς πλείστους τῶν Ἑλλήνων συνέδρων, ὑπεδέχθη εἰς τὰς αἰθούσας του, τὴν παραμονὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦ Συνεδρίου, πάντας τοὺς ἀφιχθέντας συνέδρους διὰ μίαν πρώτην ἐνημέρωσιν αὐτῶν καὶ ὠργάνωσε κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν αὐτοῦ μεγάλην δεξίωσιν πρὸς τιμὴν των. Ἡδὴ προπαρασκευάζεται ἡ ἔκδοσις τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τὴν ἐθύνην καὶ μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν τριῶν ὀργανωσάντων αὐτὸ Ἰδρυμάτων.

ε) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς μέλους τῆς πενταμελοῦς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς ἐκδόσεως τοῦ *Corpus* τῶν πηγῶν τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, μετέβη εἰς Χίον καὶ μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν (21 - 25 Μαΐου), ἣτις συνεζήτησεν ἐν ἄλλοις καὶ ἐξεπόνησε τὸ πρόγραμμα τοῦ προσεχοῦς ΙΕ' Διεθνοῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἐν Κύπρῳ (1976) καὶ ἐρρῦθιμσε τὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ ΙΔ' Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορικῶν Σπουδῶν ἐν San Francisco τῶν Η.Π.Α. (1975). Τὰς συζητήσεις τῆς Συνόδου διηύθυνεν ὁ πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Ἀκαδημαϊκῶν κ. Δ.Α. Ζακυνθὸς. Αἱ συζητήσεις αὗται ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαι καὶ γόνιμοι καὶ αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις μέλλον ἀσφαλῶς νὰ συμβάλουν εἰς τὴν προώθησιν τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν εἰς διεθνή κλίμακα.

ς) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου παρεκλήθη καὶ ἐφέτος ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὅπως μεταβῇ εἰς Λονδίνον πρὸς ἐκτίμησιν καὶ ἀγοράν, κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ διὰ λογαριασμόν τῆς Ἀκαδημίας, χειρογράφων τὰ ὁποῖα θὰ ἐξετίθεντο εἰς δημοπρασίαν ὑπὸ τοῦ οἴκου *Sotheby and Co.* τὴν 25ην Ἰουνίου. Ἡ Ἀκαδημία ἐνδιεφέρθη ἰδιαίτερος πρὸς ἀγοράν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7466 χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης *Thomas Phillipps* (ἀριθ. καταλόγου δημοπρασίας 1917), ἐξ ὑπερτετρακοσίων σελίδων, γεγραμμένου ἐξ ὀλοκλήρου, περὶ τὸ 1676 - 1680, διὰ χειρὸς Ἰωάννου Μανροκορδάτου, ἀδελφοῦ τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑλλήνου λογίου καὶ διπλωμάτου Ἀλεξάνδρου

Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων. Ἐν αὐτῷ ὁ ἀντιγραφεὺς εἶχεν ἀνθολογήσει διάφορα δημώδη κείμενα, τὰ πλείστα ἔμμετρα καὶ συντεθειμένα ὑπὸ Χίων λογίων (Μιχαὴλ Βεστιάχη, Γρηγορίου Κονταράτου καὶ Γαβριὴλ Προσοφᾶ). Ἡ ἐξέτασις τῶν ἀνεκδότων τούτων στιχοιργημάτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἐκπληκτικὴν ὁμοιότητα, καὶ ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν μορφήν καὶ ὡς πρὸς τὴν φραστικὴν διατύπωσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει οἰκονομίαν, πρὸς τὰ ὀλίγον προγενέστερα λαμπρὰ ἔργα τῆς Κρητικῆς Λογοτεχνίας, κατέδειξε τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἡ Λογοτεχνία αὕτη εἰς ὀλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν χῶρον. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐὰν ἀπέκτα τὸ χειρόγραφον τοῦτο, θὰ ἠδύνατο καλῦτερον παντὸς ἄλλου νὰ προβῇ εἰς τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν του καὶ νὰ τὸ ἀξιοποιήσῃ πρὸς ὄφελος τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν. Δυστυχῶς, τὴν τελευταίαν στιγμὴν παρενέβη αἰφνιδίως καὶ ἀπροειδοποιήτως ἀδίστακτος πλειοδότης ὁ Κύπριος κ. Ὁμηρος Χαπίτης, διατεινόμενος ὅτι ἔχει ἐντολὴν παρὰ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καὶ Προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Μακαρίου ν' ἀγοράσῃ αὐτό, πλειοδοτῶν κατὰ παντὸς ἄλλου ἐνδιαφερομένου. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἀδοκίτου ἐπεμβάσεως ἠγαγκάσθημεν νὰ ὑποχωρήσωμεν, διὰ ν' ἀποφουχθῇ ἑλληνικὴ ζημία καὶ ἀντιδικία καὶ περιορίσθημεν εἰς τὴν ἀγορὰν τριῶν ἄλλων ἡσσοнос σημασίας ἑλληνικῶν χειρογράφων (Phillipps 3079, 4955 καὶ 8995 = ἀριθ. καταλόγου δημοπρασίας 1923, 1920 καὶ 1908, ἀντιστοίχως). Εἰς τὴν ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1973 ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 216 Γ/1 ἔκτενῃ ἔκθεσιν ἡμῶν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν παρετέθησαν αἱ λεπτομέρειαι τῆς θλιβερᾶς ταύτης ὑποθέσεως, ἥτις θὰ ἠυχόμεθα ὅπως διευθετηθῇ ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐκ μέρους τῶν ὑπευθύνων, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ἀνώτατον πνευματικὸν ἴδρυμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ ὀφειλομένη ἀναγνώρισις καὶ ἀποτραπῇ ὀριστικῶς εἰς τὸ μέλλον ἡ ἐπανάληψις παρομοίου ἀτόπου.

ζ) Διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου δημοσιευθεῖσας εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 216 ἀπὸ 20 Σεπτεμβρίου 1973 φύλλον τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» (τεῦχος Α') ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου ὠρίσθη ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Προσωρυνῆς Διοικήσεως καὶ Οἰκονομικῆς Διαχειρίσεως τοῦ νεωστὶ ἰδρυθέντος Πανεπιστημίου Κρήτης. Ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ταύτην κατήλθε δις εἰς Ἀθήνας, πρὸς συμμετοχὴν του εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, μετέβη δὲ καὶ εἰς Κρήτην χάριν συσκέψεως μετὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιακῶν παραγόντων.

η) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου ὠρίσθη ὡς μέλος τῆς Διεθνoῦς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δήμου τῆς Βενετίας ὀργανουμένην διὰ τὸ θέρος τοῦ 1974 (8 Ἰουνίου - 30 Σεπτεμβρίου) Ἐκθεσιν με θέμα «Βενετία καὶ Βυζάντιον», εἰς τὴν ὁποίαν θὰ μετάρχη ἐνεργῶς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον διὰ τῶν σημαντικωτέρων βυζαντινῶν εἰκόνων τῆς συλλογῆς του.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ πεπραγμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου κατὰ τὸ ἔτος 1973, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπελείφθη τῶν προηγουμένων εἰς ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον τὰ ἐπιτεύγματα ταῦτα θὰ εἶναι ἔτι σημαντικώτερα, ἀρκεῖ νὰ ἐξασφαλισθῶσιν αἱ οἰκονομικαὶ προϋποθέσεις, τῶν ὁποίων τοῦτο ἔχει ἀπὸ πολλοῦ ἀνάγκη. Περαιῶν τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν, ἐπιθυμῶ καὶ ἐφέτος νὰ εὐχαριστήσω θερμότερα πάντας τοὺς ἀρμοδίους ὑπηρεσιακοὺς παράγοντας, οἵτινες με ἐνδιαφέρον θερμὸν καὶ με ἀγάπην με ὑπεβοήθησαν εἰς τὸ ἔργον μου.

Μετὰ διακεκριμένης τιμῆς

Ὁ διευθυντὴς

Μ. Ι. Μανούσας

ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΙΣ ΔΙΕΘΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1972 - 1973

Α'.
ΕΚΘΕΣΙΣ

Δικαίου Β. Βαγιακάκου δ. Φ.
Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
περὶ συμμετοχῆς του εἰς τὸ ΧΙ Διεθνὲς Ὀνοματολογικὸν Συνέδριον
τῆς Σόφιας 28 Ἰουνίου — 4 Ἰουλίου 1972.

Πρὸς τὴν Σὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Κύριε Γενικὲ Γραμματεῦ,

Αἱ Ὀνοματολογικαὶ Σπουδαὶ (μελέτη Ὀνομάτων καὶ Τοπωνυμίων) καλλιεργοῦνται δοκιμώτατα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν καὶ πολλὰ σχετικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ ἐκδίδονται εἰς τὰς χώρας αὐτάς.

Ἡ πρόοδος τῶν μελετῶν τούτων ἐδημιούργησε καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα (ἀνὰ τριετίαν) συγκλήσεως Διεθνῶν Ὀνοματολογικῶν Συνεδρίων, εἰς τὰ Πρακτικὰ τῶν ὁποίων δημοσιεύονται αἱ γενόμενα ἀνακοινώσεις τῶν μετεχόντων μελῶν, ἀντιπροσώπων διαφόρων χωρῶν.

Ἀφ' ἧς ὀργανώθη τὸ Α' Διεθνὲς Ὀνοματολογικὸν Συνέδριον τὸ 1938 ὑπὸ τοῦ Α. Dauzat εἰς Παρισίους, ἐπραγματοποιήθησαν μέχρι σήμερον 11 ἐν συνόλῳ Συνέδρια ὡς κάτωθι :

Α' (1938) εἰς Παρισίους, Β' (1947) εἰς Παρισίους, Γ' (1949) εἰς Βρυξέλλας, Δ' (1952) εἰς Οὐψάλαν, Ε' (1955) εἰς Σαλαμάνκαν, Σ' (1958) εἰς Μόναχον, Ζ' (1961) εἰς Φλωρεντίαν, Η' (1963) εἰς Ἀμστερταμ, Θ' (1966) εἰς Λονδῖνον, Ι' (1969) εἰς Βιέννην καὶ τὸ τελευταῖον, ΙΑ' (1972, 28 Ἰουνίου - 4 Ἰουλίου) εἰς Σόφιαν.

Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο, ὡς ἀναγράφεται εἰς τὸν κατάλογον τῶν μελῶν, ἐδήλωσαν συμμετοχὴν 467 ἐπιστήμονες ἐκ 33 κρατῶν ὡς κάτωθι :

1) Ἀλβανία 2, 2) Αὐστρία 22, 3) Βέλγιον 19, 4) Βουλγαρία 64, 5) Γαλλία 11, 6) Γιουγκοσλαβία 8, 7) Γερμανία Ἀνατολική 16, 8) Γερμανία Δυτικὴ 39, 9) Δανία 18, 10) Ἑλβετία 8, 11) Ἑλλὰς 5,

12) Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς 18, 13) Ἰαπωνία 1, 14) Ἰρλανδία 6, 15) Ἰσλανδία 2, 16) Ἰσπανία 3, 17) Ἰταλία 24, 18) Καναδάς 6, 19) Κάτω Χῶραι 9, 20) Κογκό 1, 21) Μάλτα 1, 22) Μεγάλη Βρετανία 8, 23) Νορβηγία 3, 24) Νότιος Ἀμερική 1, 25) Οὐγγαρία 10, 26) Πολωνία 16, 27) Πορτογαλία 4, 28) Ρουμανία 30, 29) Ρωσία 56, 30) Σουηδία 11, 31) Τουρκία 4, 32) Τσεχοσλοβακία 25, 33) Φιλλανδία 17.

Εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν ἀναγράφονται 334 ἀνακωνώσεις, κατανεμημέναι εἰς 9 τμήματα ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου αὐτῶν ἦτοι : 1) *Généralités, méthodes, systématisation, état de recherche*, 2) *Onomastique slave et balte*, 3) *Onomastique germanique*, 4) *Onomastique romane*, 5) *Onomastique balkanique*, 6) *Onomastique des autres langues indo-européennes*, 7) *Onomastique des autres groupes linguistiques*, 8) *Interférences linguistiques en onomastique*, 9) *Onomastique et cartographie : standardisation, transcription et translittération*.

Ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἶχον δηλώσει συμμετοχὴν πέντε, ἀλλὰ δι' ἀνακωνώσεων μόνον τέσσαρες, ὡς κάτωθι : 1) *Δικαῖος Βαγιακάκος*, *Le mot «ile» — νῆσος — dans la formation des toponymes en grec ancien, byzantin et moderne*, 2) *Λίνος Πολίτης*, *Problèmes de la transcription des noms propres grecs modernes*, 3) *Ἴω. Θωμόπουλος*, *Haplogie dans l'onomastique grecque*, 4) *Δημοκράτια Ἡλιάδου*, *Toponymies des Balkans d'après les voyageurs (XV - XVII ss.)* καὶ 5) *Βασίλική Παπούλια* (ἄνευ ἀνακωνώσεως).

Τελικῶς παρέστησαν μόνον ὁ κ. Α. Βαγιακάκος καὶ ὁ κ. Α. Πολίτης, οἱ ὅποιοι καὶ προήδρουν εἰς δύο συνεδριάσεις (τῆς 28ης Ἰουνίου καὶ 3ης Ἰουλίου ἀντιστοίχως).

Τοῦ Συνεδρίου μετέσχε καὶ ὁ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληὴν καθηγητῆς κ. Δημήτριος Γεωργακάς δι' ἀνακωνώσεως, ἐχούσης ὡς θέμα : *The surviving pre-turkish place-names in Asia Minor*. Οὗτος προήδρυνε καὶ συνεδριάσεως κατὰ τὴν 29ην Ἰουνίου.

Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου ἦτο ὁ καθηγητῆς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας κ. *Vladimir Georgiev*. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου ἤρχισαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας τὴν 10ην πρωτῆν τῆς 28ης Ἰουνίου διὰ χαιρετισμοῦ πρὸς τοὺς συνέδρους ἐκ μέρους τοῦ προέδρου τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου κ. *V. Georgiev* καὶ ἀντιπροσώπων διαφόρων Ἀκαδημιῶν καὶ Πανεπιστημίων (Ρωσίας, Γιουγκοσλαβίας, Ρουμανίας), ὡς καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ *Comité International des Sciences Onomastiques* κ. *H. Draye*. Ἐπηκολούθησε προβολὴ ταινίας, ἐχούσης ὡς θέμα τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς Σόφιας, μετ' ἐπεξηγήσεων ὑπὸ τῆς κ. *Zaimova* καθὼς καὶ μία βραχεῖα ὁμιλία τοῦ κ. *Zaimov* διὰ τὰ κατὰ καιροὺς ὀνόματα τῆς Σόφιας καὶ τῶν πέριξ.

Τὸ ἀπόγευμα ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια ἐκθέσεως ὀνοματολογικῶν βιβλίων καὶ χαρτῶν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας, καθὼς καὶ ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Πανεπιστημίου. Γλῶσσαι τοῦ Συνεδρίου ἦσαν ἡ Ἀγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ἰσπανική, Ἰταλική καὶ Ρωσική.

Πλὴν τῶν ἐπὶ μέρους ἀνακωνώσεων ἐγένοντο καὶ αἱ κάτωθι γενικοῦ χαρακτῆρος ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας, ἦτοι : 1) *C. Battiati*, *Stratti onomastici nelle Alpi Centrali* (29 Ἰουνίου), 2) *V. Georgiev*, *L'Onomastique et la Géographie historique* (30 Ἰουνίου) καὶ 3) *E.M. Pospelov*, *Τοπωνυμικὰ διὰ τὴν ἱστοριογεωγραφικὴν ἔρευναν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσιν* (ρωσιστί).

Ἐκ τῶν ὑπὸ ξένων γενομένων ἀνακωνώσεων αἱ κάτωθι εἶχον σχέσηον μὲ τὴν ἑλληνικὴν ὀνοματολογίαν :

1) *P. Assenova — R. Stoikov — Th. Kacori* (Βουλγαρία), *Noms propres, noms de famille et toponymes du Péloponnèse vers la moitié du XVe siècle*. Ἡ ἀνακωνώσις ἀνεφέρετο εἰς ἓνα κατάλογον ὀνομάτων ἀποκείμενον εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Σόφιας, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει 211 ὀνόματα χωρίων καὶ 3.000 περίπου κύρια ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν τοπωνυμίων ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀχαΐαν, Ἥλιδα καὶ Ἀρκαδίαν. Ἐξετάζονται τέσσαρες τρόποι σχηματισμοῦ ἐπωνύμων : α) ἐπώνυμον αὐτὸ τοῦτο τὸ τοῦ πατρὸς, β) ἐπώνυμον διὰ τῆς προσθήκης τῆς παραγωγικῆς καταλ.-π ο υ λ ο ς (-ώ τ η ς) καὶ τῆς ἀλβανικῆς -ι, γ) ἐπώνυμον ἐκ παρωνυμίου καὶ δ) ἐπώνυμον ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου, ἐκ τοῦ ὁποῖου προέρχεται τὸ ἄτομον.

2) *Fr. Crevatini* (Ἰταλία - Τεργέστη), *Κάνωβος*. Πρόκειται περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τῆς Αἰγυπτιακῆς πόλεως Κάνωβος, τὴν ὅποιαν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς. Τὴν ἐτυμολογίαν οἱ Ἕλληνες ἀνάγουν εἰς τὸ ὄνομα ἐνὸς κωπηλάτου τοῦ πλοίου τοῦ Μενελάου. Στέφανος ὁ Βυζάντιος γράφει : «Κάνωβος ἔστι πόλις ἐν εἰκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίοις ἀπὸ Ἀλεξανδρείας περὶ Ἰουσίον, ἀπὸ Κανώβου κυβερνήτου Μενελάου, ἀποθανόντος αὐτόθι». Ἡ τρυφή τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης ἦτο περίφημος, ὅθεν ἡ λ. κανωβισμός δηλοῖ βίον ἀβροδαιτον. Ὁ Crevatini ἀνέφερε μαρτυρίαν τοῦ Αἰλίου Ἀριστείδου, καθ' ἣν Αἰγύπτιος ἱερεὺς εἶπεν εἰς τὸν Αἴλιον ὅτι τὸ «Κάνωβος» σημαίνει «χρυσὸν ἔδαφος». Ὁ Crevatini ὑποθέτει ὅτι τοῦτο εἶναι μετάφρασις τοῦ *hr - ub, τοῦ ὁποῖου τὴν σημασίαν ἀποδίδει ἡ Αἰγυπτιακὴ ἱστορικὴ φωνολογία καὶ ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα μίαν λαϊκὴν φωνητικὴν ἀπόδοσιν ἐνὸς ἀρχαίου ὀνόματος *hr - ub, δηλοῦντος τὴν «Χρυσὴν νεκρόπολιν» ἢ κατὰ παρόμοιον.

3) *M. Doria* (Ἰταλία - Τεργέστη), *Sur la distribution des toponymes préhelléniques en -θος et -σός d'après les tablettes mycéniennes en Linaire B*. Ὁ ὀμιλητὴς ἀνέφερε εἰς τὰ προελληνικὰ τοπωνύμια εἰς -νθ ο ς καὶ -σ ο ς καὶ παρατήρησεν ὅτι ἀνήκουν εἰς δύο διαφορετικὰ ἐθνολογικὰ στρώματα, τῶν ὁποίων ἐξήτασε τὴν χρονολογικὴν τοποθέτησιν.

4) *I. Duridanov* (Βουλγαρία - Σόφια), *Probleme der Ortsnamenforschung und der Historischen Geographie der Balkanländer*.

Ὁ ὀμιλητὴς, μετὰ τῶν ἄλλων σημείων, ἀνέφερε καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν τοπωνυμίων μαρτυρίαν τῆς πρὸς βορρᾶν ἐπεκτάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

5) *D. Georgacas* (H.P.A. - Grand Forks, North Dakota), *The surviving pre-turkish place - names in Asia Minor*.

Ὁ ὀμιλητὴς ἀνέφερε εἰς προτουρκικὰ τοπωνύμια τῆς Μ. Ἀσίας, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν μέχρι σήμερον εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν εἴτε εἰς ἐπίσημα κείμενα εἴτε εἰς τὴν προφορικὴν παράδοσιν εἴτε καὶ εἰς τὰ δύο. Σκοπὸς τῆς ἀνακωνώσεως ἦτο ἡ διὰ ταξινομήσεως καὶ συγκριτικῆς μελέτης πρὸς τὰ ὑπὸ ἄλλων περὶ τοῦ θέματος γραφέντα, εὐρύτερα ἔρευνα καὶ ἡ ἐξαγωγή συμπερασμάτων.

6) *Hugo Mühlestein* (Ἑλβετία), *La question homérique et les noms*. Εἰς τὸ πολύπλοκον ὀμηρικὸν ζήτημα ἡ ἐξέτασις τῶν ὀνομάτων τῶν ἡρώων παρέχει νέα ἀκριβῆ στοιχεῖα (Πάτροκλος, Μενότιος, Ἐκτωρ, Εὐφορβος, Αἰγύπτιος).

7) *Ivan Petkano* (Βουλγαρία - Σόφια), *Lat. amurca* (gr. ἀμόργη) *murga, murgë, murgas*. Ἡ λατινικὴ λ. *amurca - amurga* (ἢ ἑλληνικὴ ἀμόργη) ἔγινε *murga* εἰς τὴν Δαλματικὴν καὶ *murgë* εἰς τὴν Ἀλβανικὴν. Τὸ ἐπίθετον *murg* μετεδόθη εἰς τοὺς Ρουμάνους ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῶν λαῶν τούτων εἰς τὰς ἄλλας βαλκανικὰς γλώσσας.

8) *Wolf-Armin Frhr. v. Reitzenstein* (Μόναχον), *Griechische Kolonisation und Ortsnamengebung*. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ εἰς τὴν Σικελίαν ἢ ἐνταῦθα πόλις Ζάγκλη μετωνομάσθη εἰς Μεσσήνην τὸ πρῶτον τὸ 500 π.Χ., ὄνομα τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει τὸ ἀντίστοιχον Πελοποννησιακόν.

9) *El. Todoro* (Βουλγαρία - Σόφια), *Settlement place - names of the West Black Sea coast, mentioned by Byzantine authors during XI - XVth centuries*. Ἡ ἀνακοίνωσις ἀνεφέρετο εἰς ὀνόματα πόλεων, λιμένων, φρουριῶν, χωριῶν κλπ., κειμένων εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν ἐπὶ τῆς παραλίας ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου μέχρι τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης. Πολλὰ τούτων κατὰ τὴν περίοδον 11 - 15 αἰ. εἶχον ἰδιαίτερον προβολὴν ἕνεκα τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Γενοατῶν καὶ τῶν Βενετῶν διὰ τὴν Μαύρην Θάλασσαν.

10) *P. Wathélet* (Βέλγιον - Λιέγη), *Les noms de la Grèce et des Grecs dans les formules de l'épopée homérique*. Ὁ ὀμιλητὴς παρετήρησεν ὅτι ἡ μελέτη τῶν ὀμηρικῶν τύπων, οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνουν τοὺς ὄρους τοὺς ὑποδεικνύοντας τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας, βεβαιώνει κατὰ κάποιον τρόπον καὶ τὴν εἰς ἀρχαιότατους χρόνους ὑπαρξίν των, καὶ ὅτι ἡ ἔννοια Ἑλλήνων εἶναι νὰ ἐκταθῇ ἀπὸ τῆς ὀμηρικῆς ἐποχῆς.

11) *Vasilka Tarkova - Zaimova* (Βουλγαρία - Σόφια), *Caractère des sources byzantines sur la toponymie balkanique jusqu'au XIe s.* Ἡ ὀμιλήτρια ἐχαρακτήρισε τὰς μεταξὺ τοῦ 6 - 11 αἰ. βυζαντινὰς πηγὰς πτωχὰς εἰς τοπωνυμικὰς εἰδήσεις διὰ τὰ Βαλκάνια. Πολλὰς πληροφορίας παρέχει μόνον ὁ Προκόπιος (Περὶ κτισμάτων). Αἱ λοιπαὶ πηγαὶ ἀναφέρονται μόνον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ εἰς τὰς στρατηγικὰς περιοχὰς.

12) *Jordan Zaimov* (Βουλγαρία - Σόφια), *Noms géographiques bulgares en Grèce du Sud*. Ἡ παρούσα ἀνακοίνωσις ὑπῆρξεν ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, διότι ὁ ὀμιλητὴς ἐπανάφερε δι' αὐτῆς ὑπὸ ἐξέτασιν πάλιν τὸ θέμα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Σλάβων εἰς τὴν Ἑλλάδα, θέμα τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύθη διεξοδικῶς καὶ εἰς τὸ δίτομον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἐγκαταστάσεις τῶν Βουλγάρων Σλάβων εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσονήσον, Σόφια 1967. (*Zaselvane na Bălgarskite Slavjani na Balkanskija Poluostron. Proucvane na Zitelските Imena v Bălgarskata Toponimija, Sofia 1967*). Περιληπτικὴν μετάφρασιν καὶ παρατηρήσεις περὶ αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ Δελτίον Βουλγαρικῆς Βιβλιογραφίας, Περίοδος Β', ἔτος 9, τεύχος 2, σ. 7 - 59 (ἔκδ. Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, Θεσσαλονίκη 1972) ὁ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων κ. Α. Θαβώρης.

Ὁ Ζαίμοβ ἤρχισε τὴν ἀνακοίνωσίν του μὲ τὴν φράσιν τοῦ Κ. Πορφυρογενήτου (Περὶ Θεμάτων III, 53): ἐσθλαβὼθη πᾶσα ἡ χώρα (Ἑλλάς) καὶ γέγονε βάρβαρος.

Παρετήρησεν ὅτι ἡ πρώτη ἐγκατάστασις Σλάβων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο τὸν 5ον αἰῶνα καὶ ἐξήτασε μερικὰ ἑλληνικὰ τοπωνύμια σλαβικῆς ἀρχῆς, ὡς τὰ Γορίτσα (*Gorica*), Πολίτσα (*Polica*), Λοβζίτσα (*Lozica*) κλπ., τὰ ὁποῖα ἀναφέρει καὶ ὁ Vasmer (*Die Slaven in Griechenland, 1941*).

Ἐκ τῆς ἐξέτασεως τῶν τοπωνυμίων τούτων καὶ ἄλλων ἐν συνεχείᾳ προσεπάθησε νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα καὶ νὰ χρονολογήσῃ ὠρισμένα φωνητικὰ φαινόμενα τῆς ἱστορικῆς γραμματι-

κῆς τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης, ὡς π.χ. τὴν δευτέραν οὐρανικοποίησιν (τσιτακιισμόν) : *G r a d e k i G r a d e t s i G a r d e t s i Γ α ρ δ έ τ σ ι*. Καὶ τοῦτο, διότι ἀπέβλεπεν εἰς ἐξαγωγὴν ἱστορικῶν συμπερασμάτων ἐποικοδομητικῶν τῶν ἀπόψεών του.

Διὰ τὴν ἀποκρούσῃ τὴν γνώμην μου ὅτι πολλὰ σλαβικὰ τοπωνύμια μετεφέρθησαν διὰ τῶν κατελθόντων Ἀλβανῶν, οἱ ὅποιοι πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 13ου ἢ ἀρχῆς τοῦ 14ου αἰῶνος εἶχον στενὴν γλωσσικὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς Σλάβους (ὡς κατακτηθέντες ὑπ' αὐτῶν), παρετήρησεν ὅτι τὸ ἀλβανικὸν *l* γίνεται εἰς πολὺν παλαιότεραν ἐποχὴν *j*, ἐπομένως τοπωνύμια σλαβικὰ ὡς τὰ : *Μ π ο λ ι ἄ ν α*, *Μ α γ ο ὄ λ ι α ν α* κλπ. εἶναι παλαιοσλαβικά, διότι ἂν ἐδίδοντο ὑπὸ τῶν κατελθόντων Ἀλβανῶν, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι *Μ π ο j ἄ ν α*, *Μ α γ ο ὄ j α ν α* κλπ.

Τὸ ἀλβανικὸν ὁμοῦς *l* ἐτράπη εἰς *j* μετὰ τὸν 13 - 14 αἰῶνα, ἀφοῦ διατηρεῖται εἰς τὴν ἑλληνοαλβανικὴν ἐν Ἑλλάδι διάλεκτον (ἀρβανίτικα), ὡς *b i l j e* (κόρη), *g o l j e* (στόμα) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀλβανικὴν (τοσκικὴν), ὅπου λέγεται *b i j e - g o j e*. Ἄν ἡ τροπὴ ἦτο πρὸ τῆς καθόδου, θὰ τὴν διετήρουν καὶ οἱ ἀλβανόφωνοι τῆς Ἑλλάδος.

Δι' ἄλλων τοπωνυμίων, ὡς τὰ *Λ ο υ ζ ί τ ζ α < Lozica*, *Λ ο υ π ο ὄ σ ι < Lopusi* κλπ. ἠθέλησε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν κώφωσιν τῶν βορείων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων ὡς ἀποτέλεσμα ἐπιδράσεως βουλγαρικῆς φωνητικῆς, δηλ. ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἀφομοιώθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Βούλγαροι ἔδωσαν τὴν φωνητικὴν τῆς γλώσσης των. Πῶς εἶναι δυνατὸν οἱ ὀλίγοι ἀφομοιούμενοι νὰ ἐπιδρῶσιν καθολικῶς ἐπὶ τῶν ἀφομοιούντων πολυπληθεστέρων, μόνον ὁ Ζαῖμοις πρέπει νὰ τὸ πιστεύῃ, ἀφοῦ καὶ εἰς τὸ βιβλίον του παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὰ βόρεια διαμερίσματα τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας ζῆ ἕως σήμερον βουλγαρικὸς πληθυσμὸς!

Ἐν συνεχείᾳ διεξήχθη συζήτησις μετὰ τοῦ κ. Ζαῖμοις καὶ ἐμοῦ περὶ τοῦ χρόνου τῆς καθόδου τῶν Σλάβων, περὶ τῆς ἐξηγητικῆς τοῦ ὄρου («*ε σ θ λ α β ὄ θ η*») καὶ περὶ τοῦ ἀξιοπιστοῦ τῶν μαρτυριῶν τοῦ Πορφυρογεννήτου. Περὶ ὅλων αὐτῶν ἠθέλησε νὰ ἀγνοήσῃ ὅσα κατὰ καιροὺς ἐγράφησαν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐργασίας τοῦ Φαλλμεράιερ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ τῶν ξένων μελετητῶν τοῦ θέματος τούτου, καθὼς καὶ εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ῥήματος («*εσθλαβῶθη*») (*Fallmerayer, M. Vasmer, D. Georgakas, Bon, Ἄμαντος, Vasiliev, Dölger, Marico*, Κυριακίδης, Τσάρας) καὶ ἐξέθεσεν ἰδικὴν του ἄποψιν. Ἄλλωστε ὁ γεωγραφικὸς ὄρος («*Ἑλλάς*») εἰς τὸν Εὐάγριον καὶ τὸν Μένανδρον περιλαμβάνει τὸν χῶρον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας μέχρι τοῦ Δουνάβεως.

Παρετήρησα πρὸς τοῦτοις ὅτι πολλὰ σλαβικὰ τοπωνύμια ἐδόθησαν ὑπὸ τῶν κατελθόντων Ἀλβανῶν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως κατὰ τὴν ὀνοματοθέτησιν σλαβικῶν λέξεων, τὰς ὁποίας ἐγνώριζον καὶ ὅτι ἐν σλαβικῶν τοπωνυμίων δὲν προϋποθέτει καὶ ἐγκατάστασιν πληθυσμοῦ (οἰκισμόν) εἰς αὐτό. Ἐπίσης ὅλα σχεδὸν τὰ σλαβικὰ ἐν Ἑλλάδι τοπωνύμια ἔχουν σχέσιν μὲ τὸν ποιμενικὸν βίον (ὀνόματα ζώων, πηγῶν, τόπων πρὸς βοσκὴν) καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἑλληνικῶν τοπωνυμίων εἶναι ἄνευ σημασίας.

Ὅμοιως ἄνευ σημασίας εἶναι καὶ αἱ ὀλίγα σλαβικὰ λέξεις, ὡς : *κ ὄ σ α*, *γ κ ρ ι ν τ ἔ λ ι*, *ὀ β ο ρ ὄ σ*, *λ ἄ ζ ο σ*, *σ τ ἄ ν η*, *β ε ρ β ε ρ ί τ σ α*, *γ ρ ἔ ν τ α*, *ρ ο ὄ χ ο ν*, *ζ μ π ὄ ρ ο σ* κλπ., ἐλλείπουν δὲ καὶ αἱ λέξεις ἀφηρημένων ἐννοιῶν, αἱ δηλωτικαὶ συναισθήματος, πολιτιστικῆς ἐννοίας κλπ.

Παρετήρησα ἀκόμη ὅτι ἂν ἡ «*χ ὄ ρ α π ᾶ σ α ε σ θ λ α β ὄ θ η*»), ποῖος διέσωσε τὰ πολυπληθῆ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀγροτικὰ τοπωνύμια καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀρχαιοπινῶν νεοελληνικῶν διαλεκτικῶν στοιχείων; Τὰ ξένα τοπωνύμια ἐν Ἑλλάδι, ἐν σχέσει πρὸς τὰ Ἑλληνικά, καὶ ἀριθμητικῶς καὶ σημασιολογικῶς εἶναι ἐλάχιστα

καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας. Ὁ κ. Ζαΐμιον διὰ τῶν ἐκφρασθεῖσων ἀποφροῶν του ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ παρατηρήσεις του ἀπέχουν πολὺ τῆς πραγματικότητος. Παλαιότερον (Ἑπειρωτικὴ Ἑστία, τ. 20 (1971), σ. 83), εἶχε παρατηρήσει ὅτι ἡ λ. λάπαθον παρᾶγεται ἐκ τοῦ βουλγ. λάπατ (= φυτὸν μὲ πλατέα φύλλα). Ἐὰν ἦνοιγεν ἐν Λεξικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἡ λ. λάπαθον ἀναφέρεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Διοσκουρίδου (7, 6, 1): «τὸ λάπαθον ἄγριον καίπερ εὐστομώτερον τοῦ ἡμέρου» κ.ά.

Τῆς συζητήσεως μετέσχε καὶ ὁ κ. Δ. Γεωργακᾶς ὡς πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν μερικῶν τοπωνυμίων, παρατηρήσας ὅτι ταῦτα ἐρμηνεύονται διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, αἱ δὲ καταλήξεις αὐτῶν εἶναι ἑλληνικώταται. Μεγαλύτερα συζήτησις θὰ εἶναι δυνατὴ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀνακοινώσεως.

Αἱ δύο ἑλληνικαὶ ἀνακοινώσεις ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καθορίζονται ὡς κάτωθι :

1) Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Α. Πολίτη εἶχεν ὡς θέμα τὸν τρόπον τῆς μεταγραφῆς τῶν κυρίων ὀνομάτων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Ὁ ὁμιλητὴς προέτεινε μίαν μορφήν μεταγραφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου διὰ λατινικῶν γραμμάτων.

2) Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Δ. Βαγιακάκου εἶχεν ὡς θέμα τὴν λ. «νῆσοις» διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν τοπωνυμίων. Ὁ ὁμιλητὴς ἀνεφέρθη εἰς τὴν λ. «νῆσοις», ἡ ὁποία διατηρεῖται ἀμετάβλητος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερον. Ἐν ἀρχῇ ἐξετέθη ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως, αἱ ὑπὸ τῶν λεξικογράφων ἐτυμολογίαι καὶ αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυρούμεναι σχετικαὶ πρὸς τοῦτο παραδόσεις. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἀναφορὰ εἰς τὰ παράγωγα τῆς λέξεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερον, εἰς τὰς ποικίλας καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῶν νήσων καὶ τέλος εἰς τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως πρὸς σχηματισμὸν τοπωνυμίων. Τὸ σχετικὸν διάγραμμα τοῦ τμήματος τούτου ἦτο τὸ ἀκόλουθον :

1) Νῆσοις ὡς δεῦτερον συνθετικὸν πρὸς σχηματισμὸν τοπωνυμίων τῶν τύπων : Μακρόνησοις, Ἀγαθοννήσι, Ἀσπρόνησο, Ἀσπρονήσια.

2) Ἡ λ. νῆσοις κατὰ παρατάξιν διὰ τοπωνύμια τῶν τύπων : Ἀρεως Νῆσοις, Ἐκάτης Νῆσοι, Νησι Ἀγίου Γεωργίου, Ἀσπρο Νησί, Καλὰ Νησιά.

3) Ἡ λ. νῆσοις διὰ παραγωγικῶν καταλήξεων ὡς τοπων., ὡς : Νησιάκι - Νησοῦλλα - Νησακούλλι - Νησοπούλλα κλπ.

Ἐγένετο πρὸς τούτοις ἀναφορὰ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοπωνυμίων διὰ τῆς λέξεως «νῆσοις» μὲ βάσιν τὴν μυθολογίαν, τοὺς λατρευομένους Ἁγίους, τὴν θέσιν τῆς νήσου, τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα, τὰ παραγόμενα εἶδη, τὰ ἐνδιατόμωτα ζῶα καὶ πτηνά, τὰ ὑπάρχοντα φυτὰ, τὸν ἀριθμὸν τῶν νήσων συστάδος τινὸς κλπ. Τέλος ἐξητάσθη ἡ χρῆσις καὶ ἡ σημασία τῆς λ. Χερρόνησοις - Χερσόνησοις.

Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ δύο γενικὰ προβλήματα τοῦ Συνεδρίου ἦσαν 1) *L' Onomastique et la Géographie historique* καὶ 2) *Le problème de la transcription des noms propres*. Παράλλῃως ὅμως ἐγένοντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀνακοινώσεις, ἀναφερόμεναι εἰς διάφορα ἐπὶ μέρους θέματα τοπωνυμικὰ ἢ ὀνοματολογικὰ.

Πλὴν τῶν τακτικῶν δι' ἀνακοινώσεις συνεδριάσεων ἐγένοντο καὶ δύο, ὁργανωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ εἰς Louvain Comité International des Sciences Onomastiques καθηγητοῦ Dr. H. Draye. Εἰς τὴν πρώτην ἔλαβον μέρος τὰ εἰς τὸ Συνέδριον μετέχοντα μέλη τοῦ

Comité, εἰς δὲ τὴν δευτέραν οἱ συνεργάται τοῦ ὑπὸ τοῦ *Comité* ἐκδιδόμενου βιβλιογραφικοῦ περιοδικοῦ «*ONOMA*»). Εἰς ταύτην μετέσχε καὶ ὁ ὑπογραφόμενος.

Τὰ μέλη τοῦ *Comité* ἐξέφρασαν τὴν εὐχὴν ὅπως τὸ 13ον Διεθνὲς Συνέδριον ὀργανωθῆ τὸ 1978 εἰς Ἑλλάδα, καθ' ὅσον τὸ 12ον ἔχει ὀρισθῆ εἰς τὴν Βέρνην τὸ 1975. Περὶ τούτου ὑπέβαλον σχετικὴν ἔκθεσιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν (Τμῆμα Συνεδρίων).

Τὴν Κυριακὴν 2 Ἰουλίου ἐπραγματοποιήθη ἐκδρομὴ εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Ρίλας, κείμενον 123 χλμ. νοτιῶς τῆς Σόφιας, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ πλέον χαρακτηριστικὸν μνημεῖον τῆς βουλγαρικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ μέσου αἰῶνος, ὀνομαστὸν διὰ τὸ ἐν αὐτῷ ξυλόγλυπτον τέμπλον καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ὡς καὶ διὰ τὴν ζωγραφικὴν αὐτοῦ. Ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καλεῖται «*Βουλγαρικὴ Ἰεροῦσα λήμ*». Τοῦτο ἰδρῦθη εἰς μίαν χαράδραν ἐπὶ τοῦ ὄρους *Rila* κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10ου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἐρημίτου λογίου Ἰωάννου. Ὁ διατηρούμενος πύργος τοῦ μοναστηρίου ἐκτίσθη τὸ 1333 - 1334. Τὸ μοναστήριον ἔχει βιβλιοθήκην μὲ 16 χιλιάδας περιττοὺς τόμους βιβλίων καὶ πολλὰ χειρόγραφα, χρησιμοποιοῦνται δὲ καὶ ὡς μουσεῖον λαϊκῆς τέχνης.

Ἐντὸς προθηκῶν φυλάσσονται καὶ ἐπιδεικνύονται εἰς τοὺς ἐπισκέπτας καὶ ἑλληνικὰ βιβλία παλαιῶν ἐκδόσεων, ὡς τὰ: *Κ. Τυπάλοῦ*, Γραμματικὴ τῆς Σλαβωνικῆς γλώσσης, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1850, *Κ. Κοντογόνοῦ*, Ἐπιτομὴ ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἐν Ἀθήναις 1847, *Σ. Βυζαντίου*, Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, Ἐν Ἀθήναις 1835 κ.ά.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τοιχογραφιῶν τῆς μονῆς ὑπάρχοντες ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί, ὡς ἡ κατωτέρω: Ἐξωγραφήθη τὸ παρὸν μέρος ἐκ τοῦ νάρθηκος διὰ τῆς φιλοτιμίου δαπάνης τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος *Κ. Τζορ/μπατζῆ Δημητρίκα*, Κυριακοῦ *Μήτσορα*, προύχοντος τῆς *Φιλιππουπόλεως* καὶ ἐφόρου τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς εἰς ψυχικὴν/ αὐτοῦ τε καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ *Κ. Μαρίας* καὶ τῶν γονέων αὐτῶν/ *σωτηρίαν* καὶ εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἐν ἔτει 1846.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου ἐτελείωσαν τὴν 4ην Ἰουλίου διὰ καταληκτικῆς Συνεδρίας εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας μὲ χαιρετισμὸν τοῦ Προέδρου κ. *V. Georgiev* καὶ μὲ ἔκθεσιν ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κ. *Duridanov*.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 11η Δεκεμβρίου 1972

Μετὰ τιμῆς

Δ. Β. Βαγιακάκος

Β'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

**Δικαίου Β. Βαγιακάκου δ. Φ. Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Συντάξεως
τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
ἐπὶ τῆς ὁμιλίας του εἰς Λονδῖνον τὴν 15ην Νοεμβρίου 1972.**

Πρὸς τὴν Σὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Κύριε Γενικῆ Γραμματεῦ,

Προσκεκλημένος τῆς Ἐταιρείας τῶν Ἑλλήνων τοῦ Λονδίνου (*The London Hellenic Society*) μετέβην εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ ὠμίλησα πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας τὴν 15ην Νοεμβρίου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ *Royal Overseas League* μὲ θέμα: "Ἑλληνο-Ἑλλάς. Ἱστορικὴ

ἐπισκόπησις τῶν κατὰ καιροῦς ἐθνικῶν ὀνομάτων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐν λόγῳ Ἐταιρεία, ἰδρυθεῖσα τὸ 1968 κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ κ. Χατζηπατέρα, «σκοπὸν ἔχει νὰ ἐπιδιώξῃ εἰς τὸ Λονδίνον τὴν προβολὴν τῆς Ἑλληνικῆς κληρονομίας, ὅπως ἐκφράζεται εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, τὰς Τέχνας, τὰ Γράμματα, τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα».

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁργανῶναι κατ' ἔτος σειρὰν διαλέξεων ἐκ μέρους ἐπιστημόνων Ἑλλήνων καὶ ξένων εἴτε τοῦ ἐξωτερικοῦ εἴτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφετειῆς σειρᾶς ὁμιλιῶν ἐθεώρησε καλὸν ἡ Ἐταιρεία νὰ κάμῃ διὰ τῆς ἡμετέρας ὁμιλίας, τῆς ὁποίας τὸ γενικὸν διάγραμμα ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Σημασία τῆς ἐπαφῆς τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου.

Ἑλλην: πρώτη μαρτυρία τοῦ ὀνόματος, ἐξέτασις τῆς ἐτυμολογίας, ἐπικράτησις τῆς σημασίας τοῦ «εἰδωλολάτρησ» κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀποκατάστασις τῆς ἐθνολογικῆς σημασίας μετὰ τὴν πλήρη ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν, ἀναβίωσις πλήρης τῆς σημασίας καὶ πλήρης ἐπικράτησις κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ μετὰ ταῦτα.

Γραικός: Πρώτη μαρτυρία, ἐπικράτησις αὐτοῦ, χρῆσις παρὰ τῶν ξένων καὶ Ἑλλήνων κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.

Βυζαντινός: σημασία καὶ καθιέρωσις τοῦ ὄρου.

Ρωμαῖος - Ρωμιός: σημασία καὶ καθιέρωσις τοῦ ὄρου.

Ἑλλάς: πρώτη μαρτυρία τοῦ ὀνόματος, ἐξέτασις τῆς ἐτυμολογίας, ἐπέκτασις τῆς σημασίας, γεωγραφικὴ ἔκτασις τοῦ ὄρου.

Γραικία: καθιέρωσις καὶ ἔκτασις τοῦ ὄρου.

Ἀχαΐα: καθιέρωσις καὶ ἔκτασις τοῦ ὄρου.

Ρωμανία:

Ρωμιοσύνη:

Ἀναβίωσις ἐθνολογικῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος Ἑλλάς καὶ ἐπικράτησις αὐτοῦ.

Σχετικὴν εἰσήγησιν ἔκαμεν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας κ. Κ. Χατζηπατέρας.

Τὴν ὁμιλίαν ἐτελείωσα μὲ τὴν προτροπὴν τοῦ Κ. Κούμα πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς Βιέννης κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ἔχουσαν οὕτως :

«Οἱ Γραικοὶ ἔπρεπε νὰ μεταδίδουν εἰς τὰ τέκνα των τὴν γλῶσσαν των καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν τὴν σωτήριον θρησκείαν, ἥτις μεταχειρίζεται εἰς τοὺς ναοὺς των τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἄλλ' οἱ γονεῖς, ἀγνοοῦντες ὅτι ἡ γλῶσσα των εἶναι ἡ βασιλίσις τῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου, τὴν καταφρονοῦν καὶ συνομιλοῦν μὲ τὰ τέκνα των τὴν Γερμανικὴν. Αἱ δέσποιναι μάλιστα ἐντρέπονται νὰ φαίνωνται Γραικαί. Μητέρες Γραικαὶ ὁμιλοῦσι τὰ τέκνα των Γερμανιστί. Τί ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου; Τὰ τέκνα των οὔτε ἀπὸ τὴν Γραικικὴν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας δὲν ἐξεύρουσι τὴν γλῶσσαν, λαμβάνουν τοὺς σωτηρίους τύπους τῆς θεογνωσίας καὶ ἠθι-

κῆς. «Όταν οἱ ἄνθρωποι ἐκβοῦν ἀπὸ τὴν σωτήριον κιβωτὸν τῆς ἐθνικῆς των ὑπάρξεως πνίγονται ἐξ ἅπαντος εἰς τὸν κατακλυσμὸν τῆς κακοηθείας».

Τὴν ὁμιλίαν παρηκολούθησαν ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Μπρούμας, ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀχ. Ξεσαρχος, ὁ Ὑπατος Ἀρμοστής τῆς Κύπρου κ. Ἀσσιώτης, οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι Ἑλλάδος καὶ Κύπρου, ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Κρίκος» κ. Ι. Χατζηπατέρας, ἐκπρόσωποι Σωματείων, τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, Ἀγγλοὶ φιλέλληνες καὶ ἰκανὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁμιλίας ὁ Πρόεδρος κ. Κ. Χατζηπατέρας, ἐξάρας διὰ βραχέων τὴν σημασίαν τῆς ὁμιλίας, ἰδίᾳ διὰ τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν ἵνα αὕτη ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Μετὰ ταῦτα τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας ἐδεξιόωθῃ εἰς μίαν ἐνδρόχωρον αἴθουσαν τοῦ Royal Over-Seas League ἅπαντας τοὺς παρευρεθέντας εἰς τὴν διάλεξιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1972

Μετὰ τιμῆς

Δ. Β. Βαγιακάκος

Γ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

**Τίτου Π. Γιοχάλα δ. Φ. Συντάκτου τοῦ Κέντρου Συντάξεως
τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
περὶ συμμετοχῆς του εἰς τὸ Διεθνὲς Ἀλβανολογικὸν Colloquium
τοῦ Innsbruck τῆς Αὐστρίας (28 Σεπτεμβρίου — 3 Ὀκτωβρίου 1972).**

Πρὸς τὴν Σὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

(Διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ).

Κύριε Γενικὲ Γραμματεῦ,

Κατόπιν προσωπικῆς προσκλήσεως παρὰ τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διεθοῦς Ἀλβανολογικοῦ Colloquium, ὁργανωθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Συγκριτικῆς Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Innsbruck τῆς Αὐστρίας, τῇ προτάσει τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Δ. Βαγιακάκου, ἐγκρίσει δὲ καὶ ἀρωγῇ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετέβην εἰς Innsbruck καὶ μετέσχον τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου τούτου.

Τὸ συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον μέρος ἐπιστημονικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐκ δέκα ἐννέα ξένων κρατῶν, εἶχε γλωσσικὸν κυρίως χαρακτῆρα καὶ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεμελιωτὴν τῆς γλωσσικῆς ἀλβανικῆς ἐπιστήμης, Αὐστριακὸν καθηγητὴν Norbert Jokl († 1942).

Ὁ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Τιράνων Eqrem Çabej, ὅστις ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ τιμωμένου καθηγητοῦ, ἀνέπτυξεν εἰς ἓνα πυκνότερον λόγον του τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν προσφορὰν τοῦ Ν. Jokl. Μετὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Αὐστριακοῦ καθηγητοῦ Otto Haas περὶ τῆς συμβολῆς τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν Ἀλβανολογίαν καὶ Βαλκανιολογίαν, ὁ

γνωστός γλωσσολόγος καθηγητής ἐξ Ἰταλίας Carlo Tagliavini ἐξέθεσε κατὰ συγκριτικὸν τρόπον τὰς τελευταίας δραματικὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς τοῦ Jokl, μετὰ τοῦ ὁποίου ἦτο πολὺ συνδεόμενος.

Μία σειρά ἀνακοινώσεων ἀνεφέρθη εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἀλβανολογικὰς σπουδὰς εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Τιράνων Mair Domi ἀνεφέρθη εἰς τὰς γλωσσικὰς ἀλβανολογικὰς ἐρεῦνας τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας, τονίσας τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν δραστηριότητα, ἣ ὅποια ἀνεπτύχθη τὸν τελευταῖον καιρὸν εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἀνέφερον ὅτι ἐτοιμάζεται νέον, πλήρες λεξικὸν τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης καὶ ὅτι τυποῦται ἤδη τὸ Ἑτυμολογικὸν Λεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς τοῦ καθηγητοῦ E. Çabej. Ὁ καθηγητὴς Shperqet Pllana ἀνεφέρθη εἰς τὰς ἀλβανολογικὰς ἐρεῦνας εἰς Κοσσοβο τῆς Γιουγκοσλαβίας. Εἰς τὴν πόλιν Prishtina τοῦ Κοσσοβο ὑπάρχει ἀλβανικὸν Πανεπιστήμιον, τὸ ὅποιον ἐκδίδει τέσσαρα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ Ἀλβανολογίας. Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ καθηγητοῦ Arton Vraciu ἀνεφέρετο εἰς τὰς ἀλβανολογικὰς καὶ βαλκανιολογικὰς σπουδὰς ἐν Ρουμανίᾳ, τοῦ δὲ Ἀμερικανοῦ γλωσσολόγου Eric Hamp εἰς τὰς αὐτὰς σπουδὰς ἐν Ἀμερικῇ. Ὁ διακεκριμένος Ἀμερικανὸς καθηγητὴς ἐτόνισεν ἰδιαιτέρως τὴν συμβολὴν εἰς τὸν τομέα τῆς Βαλκανιολογίας τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς Καζάζη καὶ Μούτσου. Ἐτεροι σύνεδροι ἀνεφέρθησαν εἰς τὰς ἀλβανικὰς ἐρεῦνας εἰς τὴν Ρωσίαν (A. Shurca), εἰς Ἀνατολικὴν Γερμανίαν (W. Fiedler), εἰς Βέλγιον (C. Juquois), εἰς Τσεχοσλοβακίαν (V. Polak), κ.ἄ.

Διὰ τὰς σχέσεις τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης μετὰ τῆς ἰνδογερμανικῆς ὁμίλησεν ἡ καθηγήτρια εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Lenigrad Agnija Desnitsaja, ἣ ὅποια ἐξήτασε τὰς ἀρχαιότερας μορφὰς τῆς ἀλβανικῆς. Ἡ ἀνακοίνωσις προεκάλεσεν ἐνδιαφέρον καὶ συζητήσεις μεταξὺ τῶν συνέδρων. Ὁ καθηγητὴς E. Çabej ὑπεστήριξεν ὅτι πολλὰ ἑτυμολογικὰ ἀπόψεις τοῦ γνωστοῦ ἀλβανολόγου G. Meyer, ὅστις ἐτόνισε τὰ ξένα γλωσσικὰ δάνεια τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης, ἐρμηνεύονται σήμερον πειστικώτερον διὰ τῆς ἀλβανικῆς, κατόπιν τοῦ νέου διαλεκτολογικοῦ ὕλικου, τὸ ὅποιον ἔγινε γνωστὸν ἐκ προσφάτων ἐρευνῶν εἰς Ἀλβανίαν ἢ ἀλβανοφώνους περιοχὰς τῆς Καλαβρίας καὶ Σικελίας. Ἐνδιαφέρον ἐπίσης προεκάλεσαν αἱ ἀνακοινώσεις τῶν καθηγητῶν V. Georgiev, E. Hamp καὶ I. Pudic.

Ἰδιαιτέρα σημασία ἀπεδόθη εἰς τὰς ἀνακοινώσεις τὰς σχετικὰς μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξάπλωσιν τῶν Ἀλβανῶν. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Prishtina τῆς Γιουγκοσλαβίας Hasan Kaleshi ὁμίλησε περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Ἀλβανῶν εἰς Κοσσοβο κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ἀντλήσας ὕλικον ἐξ ἀνεκδότων ἐγγράφων. Τέλος ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Chicago E. Hamp ὁμίλησε περὶ τῆς γεωγραφικῆς ἐξαπλώσεως καὶ διαλεκτολογικῆς διαρθρώσεως τῆς ἐλληναλβανικῆς διαλέκτου (ἀρβανίτικα) ἐν Ἑλλάδι. Ὁ ἐν λόγῳ καθηγητὴς ἐτόνισε τὴν μεγάλην διαλεκτολογικὴν ὁμοιότητα μεταξὺ τῆς ἐλληνο-ἀλβανικῆς καὶ ἰταλο-ἀλβανικῆς διαλέκτου ὑποστηρίζας τοιοῦτοτρόπως ἐμμέσως τὰ συμπεράσματα προσφάτως τυπωθεῖσας ἱστορικῆς μου μελέτης, εἰς τὴν ὅποιαν ἐτόνιζα ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀλβανικῶν ἀποικιῶν τῆς Ἰταλίας ἀπηρτίσθη ἐξ Ἑλλήνων καὶ τῶν ποτε ἐν Ἑλλάδι ἐγκατασταθέντων Ἀλβανῶν (ΙΓ' - ΙΔ' αἰῶνες).

Τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου μετέσχον διὰ δύο ἀνακοινώσεων. Εἰς τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν ὁμίλησα ἰταλιστὶ «Περὶ τῶν Ἀλβανολογικῶν Σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι», τονίσας τὴν συμβολὴν τῶν Ἑλλήνων ἐρευνητῶν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας, γλώσσης, ἐπωνύμων, τοπωνυμίων καὶ λαογραφίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐγκατασταθέντων Ἀλβανῶν. Εἰς τὴν δευτέραν ἀνακοινώσίν μου ὁμίλησα γερμανιστὶ «Περὶ τῶν ἐλληνικῶν ἐπωνύμων καὶ τοπωνυμίων τῶν ἀλβανοφώνων τῆς Σικελίας».

Εἰς ταύτην ὑπεστήριξα ὅτι μετὰ τῶν Ἀλβανῶν τῆς Πελοποννήσου —γλωσσικῶς εἰς ἰκανὸν βαθμὸν ἐξελληνισθέντων—, συναπεχώρησεν ἐξ Ἑλλάδος μετὰ τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' καὶ τῶν μέσων τοῦ ΙΣ' αἰῶνος καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐγκατεστάθησαν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν τούτων εἰς διάφορα χωρία τῆς Κ. Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται, ἐκτὸς τῶν σχετικῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς, καὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν τοπωνυμίων (ὡς Δρόμος, Φυλακὴ, Χώρα, Ξεροβοῦνι κ.ἄ.) καὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐπωνυμίων (ὡς Ἀργυρόπουλος, Χρυσάφης, Παπαδόπουλος, Σοφιανός, Σκιαδάς, Μουστάκας, Σκυλιτζῆς κ.ἄ.), τὰ ὁποῖα συνέλεξα εἰς Σικελίαν. Ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεώς μου ταύτης ἐγένετο κατόπιν συζήτησις μετὰ τῶν καθηγητῶν Ε. Çabej, C. Tagliavini καὶ ἐμοῦ.

Τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου παρηκολούθησε καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Μ. Σετᾶτος.

Πολλὰ ἄλλα ἀνακοινώσεις ἠκούσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Διεθνoῦς Ἀλβανολογικοῦ τούτου Colloquium, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρίστη ὀργάνωσις ὀφείλεται εἰς τὸν ἀλβανολόγον τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Innsbruck γλωσσολόγον καθηγητὴν Hermann Ölberg.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Δεκεμβρίου 1972

Μετὰ σεβασμοῦ
Τίτος Π. Γιοχάλας

Δ'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

Τίτου Π. Γιοχάλα δ. Φ.

Συντάκτου τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πρώτου Ἰλλυρολογικοῦ Συνεδρίου τῶν Τιράνων
(15 - 20 Σεπτεμβρίου 1972).

Πρὸς τὴν Σὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
(Διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ).

Κύριε Γενικὲ Γραμματεῦ,

Κατόπιν προσωπικῆς προσκλήσεως παρὰ τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Πρώτου Ἰλλυρολογικοῦ Συνεδρίου τῶν Τιράνων, τῇ προτάσει τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐγκρίσει δὲ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετέβην εἰς Τίρανα τῆς Ἀλβανίας, ἔνθα παρηκολούθησα τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου τούτου.

Μεγαλυτέρα βαρῦτης τῶν ἀλβανικῶν ἀνακοινώσεων ἐδόθη εἰς τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν καὶ εἰς τὰς σχέσεις Ἰλλυριῶν—Ἀλβανῶν καὶ ἰλλυρικῆς - ἀλβανικῆς γλώσσης. Ὁ

χαρακτήρ τοῦ συνεδρίου ἦτο κυρίως ἀρχαιολογικός καὶ ἱστορικός. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντιπροσώπων τῶν 12 ξένων κρατῶν, τὰ ὁποῖα συμμετεῖχον, ἐστράφη κυρίως πρὸς τὰς ἀνακοινώσεις τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι ἄλλως τε εἶχον προσωπικῶς συλλέξει καὶ μελετήσει τὰ νέα εὐρήματα ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν. Τόσον ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς καὶ ἱστορικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ἀπόψεως οἱ Ἑλλήνων ἐπιστήμονες ὑπεστήριξαν τὸ αὐτόχθονον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν χώραν των καὶ τὴν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν Ἰλλυριῶν καταγωγήν των. Ἐπὶ πλέον ὑπεστήριχθη ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς συνέχεια τῆς Ἰλλυρικῆς, ἢ δὲ ἀπεικονιζομένη εἰς ὠρισμένα ἀγάλματα Ἰλλυρικῆ ἐνδυμασίας εὐρίσκει ἀντιστοιχίας εἰς τὴν σημερινὴν ἑλληνικὴν ἀμφίεσιν.

Αἱ πέντε βασικαὶ ἀνακοινώσεις ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Ἑλλήνων ἦσαν τῶν καθηγητῶν : Μ. Κορκuti (Ἡ δημογραφία τοῦ ἔθνους τῶν Ἰλλυριῶν), Σ. Islami (Τὸ κράτος τῶν Ἰλλυριῶν, ὁ χῶρος καὶ ὁ ρόλος του εἰς τὸν χῶρον τῆς Μεσογείου), Φ. Prendi (Ὁ οἰκισμὸς τῶν Ἰλλυριῶν τοῦ Νότου ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νέων ἀρχαιολογικῶν δεδομένων), Σ. Αναπαλί (Ἐκ τῶν Ἰλλυριῶν εἰς τοὺς Ἑλλήνους), Α. Buda (Οἱ Ἰλλυριοὶ τοῦ Νότου ὡς πρόβλημα τῆς ἱστοριογραφίας).

Οἱ Ἑλλήνων ἀρχαιολόγοι διετύπωσαν τὴν γνώμην ὅτι ἐπὶ τοῦ εὐρεθέντος νέου ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου παρατηρεῖται μία ὁμοιότης, πολλὰκις δὲ ταυτότης πολλῶν ἀντικειμένων (ὅσα δὲν εἶναι ἑλληνικὰ ἢ ρωμαϊκά), τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν ἐν ἰθαγενῆς τοπικῶν στοιχείων ὁμοιογενῆς καὶ ἐνιαίου, τοὺς Ἰλλυριούς. Κατὰ τὴν γνώμην των, οἱ Ἰλλυριοὶ οὗτοι ἐμφανίζονται ἀναμφισβητήτως κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χαλκοῦ, ἀπόγονοι δὲ αὐτῶν εἶναι οἱ σημερινοὶ Ἑλλήνων. Τὰς ἀπόψεις των ταύτας οἱ Ἑλλήνων ἐρευνῆται διετύπωσαν καὶ εἰς εἰδικὸν τόμον κυκλοφορηθέντα γαλλιστὶ (ὑπὸ τὸν τίτλον : *Les Illyriens et la genèse des Albanais*), ὅστις διενεμήθη εἰς τοὺς συνέδρους, καὶ ἀποτελεῖ μετάφρασιν προγενεστέρας ἑλληνικῆς ἐκδόσεως, κεφάλαια τῆς ὁποίας ἔχουν μεταφρασθῆ ἑλληνιστὶ εἰς τὸ πρῶτον τεύχος ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας τοῦ Ἰνστιτούτου Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἰς τὰς πρώτας βασικὰς ἐξ ἀνακοινώσεις τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας Ε. Ζαβεῖ, ὅστις ὠμίλησε μὲ θέμα «Τὸ πρόβλημα τοῦ χῶρου τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης». Ὁ καθηγητὴς οὗτος ὡς καὶ οἱ γλωσσολόγοι Μ. Domi καὶ Γ. Γζιναῖ ὑπεστήριξαν τὴν ἐκ τῆς Ἰλλυρικῆς καταγωγήν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Λόγω ὅμως τῆς γνωστῆς ἐλλείψεως Ἰλλυρικῶν κειμένων, ἐπεχειρήθη ἡ ἐρευνῆται Ἰλλυρικῶν τοπωνυμίων καὶ κυριωνυμίων διὰ τῆς ἑλληνικῆς.

Ἐκ τῶν ξένων ἀντιπροσώπων ἀναφέρομεν τὰς ἀνακοινώσεις : τοῦ ἀρχαιολόγου Β. Μιλοζιέ, ὅστις ὑπεστήριξε ὅτι εὐρίσκει μεγάλας ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Γιουγκοσλαβίας καὶ Ἑλλάδος κατὰ τὴν πρῶτην περίοδον τῆς ἐποχῆς τοῦ λίθου καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ. Τοῦ γνωστοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Ν. Χαμμόν, ὅστις ὠμίλησε περὶ τῶν σχέσεων τῶν ταφικῶν τύμβων τῆς Νοτίου Βαλκανικῆς Χερσονήσου μὲ ἐκεῖνους τῶν Ἰλλυριῶν. Ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξεν ἐπίσης ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ Ἰταλοῦ νομισματολόγου Α. Σταζιό, ὅστις ἀπέπτυξε τὸ θέμα τῶν νομισματικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο ἀκτῶν τῆς Ἀνατολικῆς. Ὁ ἐν λόγῳ καθηγητὴς ὑπεστήριξε ὅτι τὰ ἑλληνικὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκειν κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰ. εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, Δυρράχιον καὶ Μ. Ἑλλάδα προϋποθέτουν μίαν πνευματικὴν κοινότητα μεταξὺ αὐτῶν τῶν περιοχῶν. Ἐκ τῶν ξένων γλωσσολόγων σημειῶ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ καθηγητοῦ Β. Γεοργιέν, ὅστις ὑπεστήριξε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα

ἀπετελέσθη ἐκ στοιχείων τῆς ἰλλυρικῆς καὶ θρακομυσηκῆς. Ὁ Ἰταλὸς V. Pisani ὑπεστήριξε ὅτι ἡ ἀρχαία ἰλλυρικὴ γλῶσσα διεσώθη διὰ τῆς μεσσαπικῆς τῆς Ἰταλίας. Ἡ μεσσαπικὴ δὲ διεσώθη διὰ τῆς ἀλβανικῆς. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἐπέκρινεν αὐστηρῶς ὁ ἐπίσης Ἰταλὸς γλωσσολόγος K. De Simone, ὅστις ὠμίλησε περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν γλωσσικῶν ἰλλυρολογικῶν σπουδῶν καὶ τοῦ προβλήματος τῆς μεσσαπικῆς γλώσσης.

Πλήθος ἄλλων ἀνακοινώσεων προσέδωσε πληρότητα εἰς τὸ ἄκρως ἐνδιαφέρον Συνέδριον τοῦτο, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὁποῖου οἱ σύεδροι εἶχον τὴν εὐκαιρίαν ἐπὶ τριήμερον νὰ ἐπισκεφθοῦν διαφόρους ἀρχαιολογικοὺς χώρους.

Ἐπειδὴ διὰ τοῦ Συνεδρίου τούτου κατέστη αἰσθητὴ ἡ συμβολὴ τῶν Ἀλβανῶν ἐρευνητῶν εἰς τὸν τομέα τῆς Ἀλβανολογίας, ἣτις πολλάκις φαίνεται ἀρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας, ἱστορίας καὶ γλώσσης, νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ συστηματικὴ γνῶσις τῆς ἀλβανικῆς βιβλιογραφίας τῶν Τυράνων, καὶ εἰς πάντα τὰ ἀλβανολογικὰ συνέδρια παρουσία, ἐκτὸς τῶν γλωσσολόγων, καὶ ἐτέρων Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων καὶ ἱστορικῶν, διὰ νὰ ἐνημεροῦνται ἐπὶ τῶν ἀλβανικῶν ἀπόψεων καὶ λαμβάνουν ἀνάλογον θέσιν ἐν σχέσει μὲ τὰ θέματα τὰ θίγοντα τὰ ἀντίστοιχα ἑλληνικὰ προβλήματα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Δεκεμβρίου 1972

Μετὰ σεβασμοῦ

Τίτος Π. Γιοχάλας

Ε΄.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Π. Ζέπος μετέσχε μετὰ ξένων καθηγητῶν εἰς Φραγκφούρτην συνεδριάσεως διὰ τὴν ἔκδοσιν τόμων ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαίου κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἰωάννης Ξανθάκης, ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ὡς Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἑταιρείας, προήδρευσε τοῦ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1973 συνεληθόντος εἰς Ἀθήνας Διεθνoῦς Συμποσίου πρὸς τιμὴν τοῦ διασήμου Ἑλληνος Μαθηματικοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ.

Εἰς τὸ Συμπόσιον τοῦτο ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων ἔλαβον μέρος καὶ 70 περίπου διαπρεπεῖς ξένοι μαθηματικοί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μαθηταὶ τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ.

Τὸ Δεύτερον Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ.

Τὸ Δεύτερον Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ συνήλθεν ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τῆς 3ης μέχρι τῆς 6ης Ὀκτωβρίου 1973 καὶ εἶχεν ὀργανωθῆ ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Γεωργίου Cini (Fondazione Giorgio Cini), ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Σπουδῶν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν καθηγητῶν Hans - Georg Beck, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, Μανούσου Μανούσακα, τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Agostino Pertusi, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου, ἀντιστοίχως Προέδρου τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου, Διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ

Διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου «Ἡ Βενετία καὶ ἡ Ἀνατολή» καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἱστορίας τῆς κοινωρίας καὶ τοῦ κράτους τῆς Βενετίας παρὰ τῷ Ἰδρύματι Cini.

Τὸ Συνέδριον εἶχεν ὡς θέμα τὴν «Βενετιαν ὡς μεσάζον κέντρον μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως (κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον καὶ δέκατον ἕκτον αἰῶνα) : Ἀπόψεις καὶ προβλήματα». Αἱ ἐπὶ μέρους εἰσηγήσεις εἶχον ἐκ τῶν προτέρων ἀνατεθῆ εἰς εἰσηγητὰς καὶ συνεισηγητὰς ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν εἰδικῶν ἀντικειμένων : «Νέαι διαστάσεις τῆς Βενετικῆς παρουσίας εἰς τὴν Μεσόγειον» (εἰσηγητῆς A. Tenenti - συνεισηγηταὶ Ch. Verlinden, V. Magalhaes Godinho).— «Ἡ στάσις τῆς Βενετίας ἐναντι τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (εἰσηγητῆς Διονύσιος Ζακυθῆνος - συνεισηγηταὶ E. Schilbach, H. Inalcik).— «Ἡ Βενετία ὡς κέντρον πληροφοριῶν περὶ τῶν Τούρκων» (εἰσηγητῆς H. J. Kissling - συνεισηγηταὶ Γ. Χασιώτης, A. Bombaci, R. Mantran).— «Αἱ ἐν Βενετία ξένοι μειονότητες ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ νομοθεσίᾳ» (εἰσηγητῆς G. Fedalto - συνεισηγηταὶ D. Jacoby, F. Thiriet καὶ Ph. Braunstein).— «Μορφὰ παραστάσεων καὶ Βενετικὴ Λαογραφία ὡς μέσον προπαγάνδας τῆς Βενετικῆς Πολιτείας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐνδοχώραν» (εἰσηγητῆς L. Kretzenbacher - συνεισηγητῆς D. Medaković).— «Ἡ Βενετία ὡς διεθνὲς κέντρον κατασκοπείας τοῦ ἐμπορίου κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον καὶ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα» (εἰσηγητῆς H. Kellenbenz - συνεισηγητῆς E. Ashtor).— «Ὁ Βενετὸς πατριόκιος, ἔμπορος καὶ ἀνθρωπιστὴς» (εἰσηγητῆς U. Tucci - συνεισηγηταὶ Γρηγόριος Κασιμάτης, L. Lanfranchi, V. Branca).— «Τὸ ἐμπόριον τῶν χειρογράφων ἐν Βενετίᾳ» (εἰσηγητῆς N. Wilson - συνεισηγηταὶ J. Irigoien, P. Canari, B. Fonkić).— «Ἡ Βενετία ὡς κέντρον ἐκδόσεως καὶ διαδόσεως τῆς πρώτης Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» (εἰσηγητῆς Λίνος Πολίτης - συνεισηγηταὶ Enrica Follieri, Λεάνδρος Βρανούσης).— «Ἡ συμβολὴ τῆς Βενετικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν lingua franca» (εἰσηγητῆς M. Cortellazzo - συνεισηγηταὶ G. Folena, L. Coutelle).— «Αἱ ιδεαὶ θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Δύσεως καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν εἰς τοὺς Βενετικὸς θρησκευτικὸς κύκλους» (εἰσηγητῆς P. Meinhold - συνεισηγηταὶ G. Cozzi, F. Gaeta, V. Peri).— «Προβλήματα συναφῆ πρὸς τὰς ἀποκαταστάσεις τῶν μωσαϊκῶν τοῦ Ἁγίου Μάρκου κατὰ τὸ 1400 καὶ 1500» (εἰσηγητῆς O. Demus - συνεισηγηταὶ R. Pallucchini, F. Valcanover, G. Mariacher, A. Rusconi).— «Ἡ Βενετοκρατικὴ ζωγραφικὴ καὶ ἡ ἀκτινοβολία αὐτῆς» (εἰσηγητῆς M. Χατζηδάκης - συνεισηγηταὶ S. Bettini, A. Ξυγγόπουλος). Τινὲς τῶν ἀρχικῶς ὀρισθέντων εἰσηγητῶν ἢ συνεισηγητῶν δὲν παρέστησαν.

Τὰ ἀναπτυχθέντα θέματα ἦσαν ἐκτάκτου Ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἡ παρουσία τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων ὑπῆρξεν ἐνεργός. Ἐκ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν παρέστησαν ὁ κ. Γρηγόριος Κασιμάτης καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, ὡς καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ παρ' αὐτῇ Κέντρον Ἐρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ κ. Λεάνδρος Βρανούσης. Ὁ κ. Ἀνδρέας Ξυγγόπουλος δὲν ἠδυνήθη νὰ παραστῇ. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Συνεδρίου ὠργανώθη Ἐκθεσις Βιβλίου με θέμα : «Ἡ Βενετία πόλις τοῦ βιβλίου. Πέντε αἰῶνες Βενετικῆς ἐκδοτικῆς δραστηριότητος καὶ τῶν Ἰταλικῶν Βενετικῶν οἴκων». Μεταξὺ τῶν Βιβλιοθηκῶν, Μουσείων, Ἀρχείων καὶ λοιπῶν ἰδρυμάτων, ἅτινα παρουσίασαν ἐκθέσεις, ἦτο καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ

ς'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ὑπὸ Ἀριστείδου Στεργέλλη.

Ἔγγραφα περὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας
ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Βατικανοῦ.

Πρὸς

τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν

(διὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης

τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ)

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν ἔκθεσιν περὶ τῆς εἰς τὸ Βατικανὸν ἀποστολῆς μου, πραγματοποιηθείσης κατόπιν προτάσεως τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου ἕως 18 Νοεμβρίου 1973. Ἡ ἀποστολὴ ἐγένετο πρὸς ἔρευναν ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Βατικανοῦ (*Archivio Segreto Vaticano*) τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος ἀνεκδότου ἀρχαικοῦ ὕλικου περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐν συνδυασμῶ καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν προγραμματισθεῖσαν ἔκδοσιν τῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Θ. Ζώρα ἀνευρεθέντων ἐγγράφων τῶν ἐν λόγῳ Ἀρχείων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Εἰδικώτερον μοι ἀνετέθη ἡ ἐνημέρωσις ἐπὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, ἡ ἐξέτασις τῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως τῶν Ἀρχείων, τῆς ταξινομήσεως τῶν ἐγγράφων καὶ τῆς εὑρετηριάσεως αὐτῶν, τέλος δὲ ἡ ἔρευνα περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ἀναζητουμένου ὕλικου. Ἐκτὸς τούτων ἔλαβον ἐντολὴν νὰ ἐξετάσω τὸν τρόπον λειτουργίας τῆς ἀρχαικῆς ὑπηρεσίας καὶ τὰς δυνατότητας ἐνδεχομένης φωτογραφήσεως ἢ μικροφωτογραφήσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν τμήματος τῶν Ἀρχείων.

Ὁρμώμενος ἐκ τῶν προηγηθεισῶν ἐρευνῶν τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Θ. Ζώρα ἔστρεψα τὴν προσοχήν μου εἰς τὸ ἀρχεῖον (*Fondo*) τῆς *Segreteria di Stato* (= Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας), περιλαμβάνον πλῆθος ἐγγράφων διὰ τὸ ἐρευνώμενον θέμα. Τῆς Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας προϊστάτο ὁ πρῶτος τῆ τάξει καρδινάλιος *Segretario di Stato*, ὁ ὁποῖος

1. Βλ. τὰς ἐξῆς ἐργασίας αὐτοῦ: α) «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις εἰς ἀγνώστους πηγὰς τῶν Ἀπορρήτων Ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ», *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 46 (1971), σ. 143 - 149· β) «Ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου εἰς ἄγνωστον περιγραφὴν τοῦ Ἀπορρήτου Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ», *Νέα Ἑστία*, 89 (1971), σ. 508 - 514· γ) «Τὸ τέλος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἰς περιγραφὴν τοῦ Ἀπορρήτου Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ», *Ἡπειρωτικὴ Ἑστία*, Ἀφιέρωμα 1821 - 1971, σ. 147 - 152· δ) «Ἄγνωστα ἔγγραφα τοῦ Ἀπορρήτου Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως», *Παρνασσός*, 13 (1971), σ. 119 - 153· ε) «Ἡ ἐν ἔτει 1822 ἔφοδος τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ Μεσολογγίου εἰς περιγραφὴν τοῦ Ἀπορρήτου Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ», ἔ.ἀ., σ. 374 - 382· ς) «Ἡ ἐν ἔτει 1822 μάχη τοῦ Πέτα κατ' ἀνεκδότου χειρόγραφον τοῦ Ἀπορρήτου Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ», ἔ.ἀ., σ. 485 - 493· ζ) «Ἡ ἀνταρσία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἰς ἄγνωστα ἔγγραφα τοῦ Ἀπορρήτου Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ», ἔ.ἀ., 15 (1973), σ. 122 - 151· η) «Ἐπτανήσια καὶ μελέται: Οἱ ἐν Ἐπτανήσῳ σεισμοὶ κατὰ τὰ ἔτη 1820 καὶ 1825 εἰς περιγραφὴν ἐγγράφων τοῦ Ἀπορρήτου Ἀρχείου τοῦ Βατικανοῦ, Πρόνοια περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων σπουδαστῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα», ἔ.ἀ., σ. 396 - 411.

ἤσκει ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν². Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦτου ὑπῆγοντο τὰ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ οἱ διαχειριζόμενοι ταῦτα εἰς τὰς ξένας χώρας ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι, ἐκκλησιαστικοὶ ἢ κοσμικοί.

Ἡ πρώτη ἐνημέρωσις ἐπὶ τῆς βιβλιογραφίας περὶ τῶν Ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας αὐτῶν δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς μελέτης τοῦ γενικοῦ μέρους τοῦ προσφάτου ἔργου τοῦ Leonard Boyle³, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει κατάλογον τῶν μέχρι σήμερον ἐκδοθεισῶν βιβλιογραφιῶν, ἀνεξαρτήτων ἐργασιῶν καὶ μελετῶν εἰς περιοδικὰ περὶ τῶν ἐν λόγῳ Ἀρχείων. Εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον δημοσιεύεται καὶ κατάλογος τῶν Εἰρητηρίων (*Indici*)⁴ τοῦ ἀρχείου τῆς *Segreteria di Stato*.

Βασικὸν ἀφ' ἑτέρου βοήθημα διὰ τὴν γνώσιν τῆς ὀργανώσεως τῶν Ἀρχείων καὶ τῶν συνιστῶντων ταῦτα ἐπὶ μέρους τμημάτων ἀποτελεῖ τὸ ἔργον τοῦ K. Fink⁵. Ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπίσης εἰδικώτεροι μελέται διὰ μερικώτερα θέματα, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀναφερθοῦν περαιτέρω.

Τὸ νεώτερον ἀρχεῖον τῆς *Segreteria di Stato* περιλαμβάνει ἔγγραφα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1814, πρὸς ἔρευναν δὲ παρέχεται ὑλικὸν μέχρι τοῦ ἔτους 1878. Τὸ ἀπὸ τοῦ 1800 ἕως 1814 ἀρχεῖον τῆς νεωτέρας περιόδου δὲν ἔχει διασωθῆ ἕως σήμερον ἀκέραιον. Ἡ εἰσβολὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρώμην τὸ 1809 ἐπέφερε, πλὴν τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ Πάπα Πίου Ζ' εἰς τὴν Γαλλίαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1809 ἕως 1814, καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν Ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας προήλθον σημαντικαὶ ἀπώλειαι καὶ φθοραί. Σφύζονται μόνον ὠρισμένα τμήματα τοῦ ἀρχείου τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ἀποτελοῦντα τὰ λεγόμενα *Libri di corrispondenza*⁶, ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ὁποίων, τοὐλάχιστον ὅσον κατέστη δυνατόν νὰ διαπιστώσω λόγῳ ἐλλείψεως χρόνου, δὲν προέκρινεν ὅτι ὑπάρχουν ἔγγραφα εἰς αὐτὰ δυνάμενα νὰ ἐνδιαφέρουν ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς. Ἀπὸ τῆς ἰδίας περιόδου ἐποχῆς, ἀφ' ἧς σφύζεται τὸ κύριον μέρος τοῦ ἀρχείου, καὶ συγκριτικῶς ἀπὸ τοῦ 1816, ἴσχυσε διὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν ἰταλικῶν ἀρχείων ἢ ἀρχῆ τῆς προελεύσεως τῶν ἐγγράφων, γεγονός ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὴν πρώτην συγκρότησιν τοῦ ἀρχείου κατὰ ὑπηρεσίας προελεύσεως καὶ καταγραφῆν αὐτοῦ κατὰ ἀρχικὰ θέματα (*rubriche*).

2. Βλ. *Enciclopedia Cattolica*, 11, στ. 248 - 252.

3. Leonard Boyle, *A survey of the Vatican Archives and of its medieval holdings*, Τορόντο 1972 (*Pontif. Institute of Medieval Studies, Subsidia Mediaevalia I*), σ. 27 - 30.

4. Περὶ τῶν *Indici* τοῦ νεωτέρου ἀρχείου βλ. ἔ.ἀ., σ. 34 - 36.

5. Karl August Fink, *Das vatikanische Archiv, Einführung in die Bestände und ihre Erforschung*, Ρώμη 1951². Περὶ τοῦ νεωτέρου ἀρχείου βλ. σ. 105 - 113.

6. Ἐξητάσθησαν ἐκ τοῦ συνόλου τὰ *Libri* ὑπ' ἀρ. 13, 14, 15, 31, 36, 41. Περὶ ὁλοκλήρου τῆς σειρᾶς ταύτης βλ. Lajos Pásztor, «Per la storia della Segreteria di Stato nell' Ottocento, La riforma del 1816», ἐν *Mèlanges Eugène Tisserant*, Βατικανὸν 1964, 5, σ. 231. Τὸν κ. Pásztor, εἰδικὸν ἀρχειονόμον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ πλέον ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἐν λόγῳ ἀρχεῖον καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσίν του καὶ ἔχει δημοσιεύσει σειρὰν σχετικῶν ἄρθρων, συνεβουλεύθη πολλὰκις διὰ τὰ ἐκάστοτε προκύπτοντα θέματα τῆς ἐρεῦνης μου, τὸν εὐχαριστῶ δὲ θερμῶς διὰ τὰς χρησίμους ὑποδείξεις του.

Τὸ σύνολον τῶν ἐγγράφων εἶναι σήμερον ὑποδιηρημένον εἰς τριακόσια τοιαῦτα θέματα ⁷. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1833 ἕως 1847 ἴσχυσε διάφορος ἀρχειακὴ ταξινόμησις, βάσει τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς τῶν θεμάτων περιορίσθη εἰς διακόσια καὶ μετεβλήθη ἢ γενικὴ διάταξις αὐτῶν⁸. Κατάλοιπον τῆς προσωρινῆς ἐκείνης μεταβολῆς διατηρεῖται σήμερον μόνον εἰς τὴν κατάταξιν τοῦ ὄλικου τῶν ἐτῶν 1846 - 47. Ἐκαστον θέμα ἔχει ὑποδιαιρεθῆ εἰς φακέλους (*b u s t e*), φέροντας συνεχῆ ἀριθμῆσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, οἱ δὲ φάκελοι ὑποδιαιροῦνται εἰς ὑποφακέλους ἢ τεύχη (*f a s c i c o l i*) κατὰ ἔτη. Κατὰ τὸ γενικὸν τοῦτο σχῆμα ἔχει ταξινομηθῆ τὸ ἀρχεῖον τῆς *S e g r e t e r i a d i S t a t o* μέχρι τοῦ 1850. Ἀπὸ τοῦ 1851 κ.ε. ὅμως ἴσχυσε διάφορος κατάταξις, ἔχουσα ὡς βάσιν τὸ ἔτος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὑπῆλθον τὰ θέματα. Γενικὴν εἰκόνα τῶν δύο κατατάξεων καὶ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ των λαμβάνει τις ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν χρονολογικῶν Εὐρετηρίων (*I n d i c i*), περὶ τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

Τὰ ἐγγράφα, κατατασσόμενα κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραλαβῆς των εἰς φακέλους, ἦσαν ἀρχικῶς ἅπαντα λυτά. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως μέρος τῶν οὕτως ἀπαρτισθέντων φακέλων μετεκινήθη ἐκ τῆς ἀρχικῆς τῆς θέσεως καὶ ἀπετέλεσε ἀνεξάρτητα δεδεμένα καὶ ἠριθμημένα κατὰ φύλλον τεύχη, τὰ ὁποῖα ἀνευρίσκονται εἰς τὸ οἰκεῖον ἀρχειακὸν θέμα καὶ ἔτος. Ἡ μετακίνησις τοῦ ὄλικου ἐκ τῶν ἀρχικῶν φακέλων ἐγένετο πρὸς ἀποσυμφόρησιν καὶ καλλιτέραν ταξινόμησιν τῶν ἐγγράφων, πλὴν ὅμως τοῦτο δὲν ἐπετεύχθη πάντοτε. Ἐν προκειμένῳ αἱ πραγματοποιηθεῖσαι μεταβολαὶ ἐσημειώθησαν διὰ μολυβδίδος ἐν τοῖς Εὐρετηρίοις καὶ κατεχωρίσθησαν εἰς ἴδιον βοθητικὸν πῖνακα ἐν τέλει τῶν Εὐρετηρίων. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἀρχείου τῆς *S e g r e t e r i a d i S t a t o* εὐρίσκεται ἐν ἐξελίξει καὶ τὰ Εὐρετήρια δὲν εἶναι πάντοτε ἐνημερωμένα, γεγονός ὅπερ ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν προσοχὴν κατὰ τὴν ἔρευναν ἐπὶ πλέον δὲν ἀποκλείεται μελλοντικῶς μεταβολὴ τῶν δευτερευόντων στοιχείων τοῦ ὄλικου (φάκελοι, τεύχη).

Λόγῳ τῆς σημειωθείσης μεταβολῆς περιήλθον εἰς δευτέραν μοῖραν ὁ ἀρχικὸς ἀριθμὸς φακέλου καὶ ἡ ὑποδιαίρεσις εἰς ὑποφακέλους. Ὡς ἐκ τούτου τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα δέον ἀπαραίτητως νὰ περιλαμβάνῃ ἐκάστη παραπομπὴ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τοῦ θέματος καὶ τὸ ἔτος. Τὰ λοιπά, δηλ. ὁ ἀριθμὸς τοῦ φακέλου καὶ τοῦ ὑποφακέλου ἢ τεύχους, δύναται νὰ παραλείπωνται, διότι δὲν εἶναι πάντοτε μετ' ἀκριβείας γνωστά· ἐὰν π.χ. ὁ ὑποφάκελος ἔτος τινὸς μετεκινήθη ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ φακέλου καὶ ἀπετέλεσεν ἴδιον τεύχος ἢ τεύχη ἢ φάκελός τις διεσπάρθη εἰς ἀριθμὸν τευχῶν, ἢ νέα προκῆψασα κατάστασις δὲν διαπιστοῦται ἐκ τῶν Εὐρετηρίων πάντοτε.

Ἡ ἀνεύρεσις ἐγγράφων ἐπὶ συγκεκριμένον ζητήματος δύναται νὰ γίνῃ δι' εὐρετηρίων δύο εἰδῶν, τῶν χρονολογικῶν (*I n d i c i*) καὶ τῶν ἀλφαβητικῶν (*R u b r i c e l l e*). Ἀμφότερα

7. Τὸ ὑπὸ τοῦ *F i n k*, ἔ.ἀ., σ. 108 ἀναφερόμενον Θέμα 301 *D e l e g a t o d i C o s t a n t i n o p o l i* ἀνεζητήθη, ἀλλὰ μοι ἐδηλώθη ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε τοιοῦτο Θέμα.

8. *L a j o s P á s z t o r*, «*L' archivio della Segreteria di Stato tra il 1833 e il 1847*», *Τουρῖνο* 1972, σ. 106, 115 (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ: *Annali della Scuola Speciale per Archivistici e Bibliotecari dell' Università di Roma*, 10, 1970). Βλ. ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ, «*La Classificazione delle carte della Segreteria di Stato tra il 1833 e il 1847*», *Τουρῖνο* 1972, σ. 652-653 (*Miscellanea in memoria di Giorgio Cencetti*). Τὸ εὐρετήριο ὑπ' ἀρ. 3 παρέχει εἰκόνα τῆς συνθέσεως τοῦ ἀρχείου, ὡς εἶχεν αὕτη κατὰ τὴν περίοδον 1833 - 47.

ἀπαγορεύεται ρητῶς ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως νὰ δημοσιευθοῦν ἢ νὰ φωτογραφηθοῦν ἢ νὰ ἀντιγραφοῦν ἐξ ὀλοκλήρου μόνον ἢ ἀντιγραφή μέρους τῶν εὐρετηρίων τούτων ἐπιτρέπεται.

Τὰ *Indici* τοῦ νεωτέρου ἀρχείου εἶναι δύο, εἰς αὐτὰ δὲ ἔχει συστηματικῶς καταχωρισθῆ τὸ ἀπὸ τοῦ 1814 ἀρχεῖακὸν ὕλικόν. Ἐμφότερα τὰ εὐρετήρια, καταρτισθέντα πρὸ πολλῶν ἐτῶν, φέρουν πλείστας ἀλλαγάς, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς ἐπελθούσας μεταβολὰς εἰς τὴν κατάταξιν τοῦ ὕλικου μετὰ τὴν σύνταξιν τῶν εὐρετηρίων. Ὡς ὅμως ἤδη ἀνεφέρθη, τὰ εὐρετήρια δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐνημερωμένα μέχρι σήμερον, παρὰ τὴν καταβληθεῖσαν προσπάθειαν.

Τὸ πρῶτον εὐρετήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει καταγραφῆ τὸ ἀρχεῖον ἀπὸ τοῦ 1814 ἕως τοῦ 1850, φέρει ἀριθμὸν 1032, ἔχει τίτλον *Inventario dell' Archivio della Segreteria di Stato, Sezione Esteri (1814 - 50)* καὶ ἡ καταχώρισις τῶν ἐγγράφων εἰς αὐτὸ ἔχει γίνεαι μὲ βάσιν τὰ ἀρχεῖακὰ θέματα. Τὸ δεῦτερον τῶν εὐρετηρίων, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει καταγραφῆ τὸ ἀρχεῖακὸν ὕλικόν ἀπὸ τοῦ 1851 μέχρι τοῦ 1877⁹, φέρει ἀριθμὸν 1089 καὶ ἔχει τίτλον *Segreteria di Stato Inventario (1851 - 77)*. Τὰ ἐγγράφα ἔχουν καταγραφῆ κατὰ ἔτη, ὑπάρχουν δὲ καταχωρίσεις περὶ Ἑλλάδος μέχρι τοῦ 1870.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω εὐρετηρίων εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν βοηθητικῶν διὰ τὴν ἔρευναν χειρογράφων κωδίκων καὶ βιβλίων ὑπάρχουν τὰ πρωτόκολλα εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐγγράφων καὶ τὰ ἀλφαβητικά εὐρετήρια (*Rubricelle*). Εἰς τὰ ἀλφαβητικά εὐρετήρια ἀπὸ τοῦ 1816 κατεχωρίζετο ἕκαστον ἐγγράφον μετὰ τὴν πρωτοκόλλησίν του ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τόπου προορισμοῦ ἢ προελεύσεως ἢ τοῦ ἀποδέκτου κλπ., ἐσημειοῦτο δὲ παραπλεύρως ὁ ἀριθμὸς πρωτοκόλλου τοῦ εὐρετηριαζομένου ἐγγράφου¹⁰. Οὐδενὸς τῶν βοηθημάτων τούτων ἐπιτρέπεται ἡ φωτογράφησις, ἣτις ἄλλωστε, καὶ πραγματοποιουμένη, θὰ εἶχε περιορισμένην χρησιμότητα, διότι ἡ ἀνεύρεσις ἐγγράφων διὰ τῶν ἀλφαβητικῶν εὐρετηρίων καὶ τῶν πρωτοκόλλων εἶναι ἀβέβαιος, δοθέντος ὅτι δὲν δύναται τις νὰ γνωρίζῃ ἀσφαλῶς ὑπὸ ποῖον λῆμμα κατετάγη ἐν ἐγγράφῳ ἢ καὶ ἂν κατεχωρίσθη εἰς τὸ πρωτόκολλον. Ἐξ ἄλλου ἡ ἔρευνα αὕτη θὰ ἔδει ἀπαραιτήτως νὰ γίνῃ ἐπὶ τόπου καὶ θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀνεύρεσιν περιορισμένου ἀριθμοῦ ἐγγράφων, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ εὐρεθῆ ἔγγραφον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ πρωτοκόλλου. Ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς πρωτοκόλλου δὲν ὀδηγεῖ πάντοτε εἰς τὸ ἔγγραφον, διότι, πλὴν ἐλαχίστων περιπτώσεων, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ πρωτόκολλον τοῦ ἐτοποθετήθη τὸ ἔγγραφον. Τὰ ἀλφαβητικά εὐρετήρια καὶ πρωτόκολλα ἔχουν κυρίως βοηθητικὴν σημασίαν, δύναται δηλ. δι' αὐτῶν μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν ἐγγράφου τινὸς νὰ ἐπιβεβαιωθῆ ἡ ταυτότης τούτου. Ἐκ τῶν λόγων τούτων κατὰ τὴν ἔρευναν ἐχρησιμοποιήθησαν ἀποκλειστικῶς τὰ ἐκ τῶν ὑστέρων συνταχθέντα εὐρετήρια (*Indici*), διὰ τῶν ὁποίων ὁ γράφων ὠδηγήθη εἰς τὴν ἄμεσον ἐπισήμανσιν τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ ἀναζητουμένου ἀρχεῖακου ὕλικου.

Τὰ ἐγγράφα, ὡς εἶναι σήμερον ταξινομημένα, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀξιοποιηθοῦν. Χρονολογικὴ σειρὰ εἰς πλείστας περιπτώσεις δὲν ὑπάρχει, ὅπως δὲν ὑπάρχει ἐπίσης ἀρχεῖακὴ τάξις, ἰδίως ὁσάκις ἐγγραφόν τι ἐξ Ἀθηνῶν ἢ Κερκύρας διεβιβάζετο μέσω Ἀγκῶνος εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὰ διαβιβαστικά ἐγγράφα κατὰ κανόνα δὲν εὐρίσκονται μετὰ τῶν διαβιβαζομένων, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς θέσεώς των ἢ συγκεντρωμένα ὁμοῦ καθ' ὁμάδας. Ἀντιθέτως τὰ σχέδια τῶν δοθεισῶν ἀπαντήσεων

9. Τὰ περιεχόμενα τῶν φακέλων τοῦ 1878, μέχρι τοῦ ὁποίου χορηγεῖται ὕλικόν πρὸς ἔρευναν, δὲν ἔχουν περιγραφῆ εἰς τὸ εὐρετήριον.

10. Βλ. ἐκτενῶς *Pásztor*, ἔ. ἀ, σ. 222 - 229.

εύρίσκονται συνήθως ἐντός τῶν προκαλεσάντων ταύτας ἐγγράφων, ἐνῶ θὰ ἦτο βεβαίως καλλίτερον νὰ προσδιορίζεται ἐκ τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ χρονολογικῆς ἐνδείξεως ἢ θέσεως ἐκάστου ἐγγράφου. Τὸ πρόβλημα καθίσταται σοβαρότερον διὰ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς πολλὰ ἐγγράφα ἔχουν τοποθετηθῆ τὸ ἐν ἐντός τοῦ ἄλλου, χωρὶς κἂν νὰ εἶναι συνημμένα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπλῶς ἀφοροῦν εἰς τὸ αὐτὸ ζήτημα. Ἐκαστον ἐγγράφον φέρει εἰς τὸ κάτω δεξιὸν μέρος τῆς τελευταίας σελίδος τὸν ἀριθμὸν καταχωρίσεώς του ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ, ὃ ὁποῖος ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ τυχόν ὑπάρχοντος σχεδίου ἀπαντήσεως· οὕτω διευκολύνεται καὶ ἡ συσχέτισις τῶν ἐγγράφων. Τέλος πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι σπανιώτατα οἱ φάκελοι περιέχουν ἀμιγῶς ἐλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐγγράφα. Περὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰδήσεων τῶν ἐγγράφων τούτων θὰ σχηματίσῃ τις ἀντίληψιν ἐκ τῆς κατωτέρου παρατιθεμένης συνοπτικῆς περιγραφῆς τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπὶ μέρους φακέλων.

Περὶ τῆς διακλαδώσεως τῶν προξενικῶν ἀρχῶν τοῦ Παπικοῦ Κράτους εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει εἰδικὴ συστηματικὴ μελέτη καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ πληροφορίες περὶ τοῦ θέματος δύνανται νὰ ληφθοῦν μόνον ἐξ ἐπιτοπίου ἐρευνῆς τοῦ ἀρχείου. Μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξις Γεν. Προξενείου εἰς Κέρκυραν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἀγγλοκρατίας καὶ μέχρι τοῦ 1870, ὡς καὶ Γεν. Προξενείου εἰς Ἀθήνας ἀπὸ τοῦ 1833. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον, καθ' ἣν ἰδρύθη τὸ Γεν. Προξενεῖον Ἀθηνῶν, ἐγκαθίσταται παπικὴ προξενικὴ ἀρχὴ εἰς Πάτρας. Ὑπῆρχον ἐπίσης ὑποπρόξενοι εἰς Ζάκυνθον καὶ Λευκάδα, εἰς Σύρον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τέλος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως προξενικὸς πρᾶκτωρ εἰς Πρέβεζαν.

Ἡδὴ περιγράφονται ἐν συντομίᾳ οἱ διὰ τῶν Εὐρετηρίων ἐπισημανθέντες φάκελοι καὶ τεύχη ἀπὸ τοῦ 1816 μέχρι τοῦ 1850.

Θέμα ὑπ' ἀρ. 45 (Παπικοὶ Πρόξενοι Κερκύρας καὶ λοιπῶν Ἴονίων Νήσων) : τεύχος 1, ἔτος 1846· τεύχος 1, ἔτος 1847.

Εἰς τὸ Θέμα τοῦτο παρέμειναν τὰ ἐγγράφα τοῦ Θέματος 292 (Παπικοὶ Πρόξενοι Κερκύρας καὶ Ἀθηνῶν) μόνον τῶν ἐτῶν 1846 - 47, διότι, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀρχείου τῶν ἐτῶν τούτων εἶναι ἐκεῖνη ἣτις ἴσχυσε μετὰ τὸ 1833 καὶ 1847. Ἀμφοτέρων τῶν ἐτῶν τὰ ἐγγράφα προέρχονται ἐκ τοῦ Γεν. Προξενείου Κερκύρας· εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας, ἐνῶ τὰ καθαντὸ ἀρχεῖα τῶν ἐν Ἑλλάδι Γεν. Προξενείων φαίνεται ὅτι ἔχουν ἀπολεσθῆ. Τὰ τοῦ 1846 ἀπὸ πλευρᾶς ἐλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι ἐλάχιστα. Ἐκ τῶν τοῦ 1847, ἐνθα ὁμοῦς ὑπάρχον ἐγγράφα ἀπὸ τοῦ 1839, ἀξία ἴσως προσοχῆς εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Ἴονίου Ἀκαδημίας Fr. Orioli καὶ εἰς τὰς κινήσεις τοῦ ἰδίου ὡς παλαιοῦ φρυγάδος. Αἱ πλέον ἐνδιαφέρουσαι ομάδες ἐγγράφων εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον *No t i z i e p o l i t i c h e*, ὡς καὶ ἕτεραι δύο, εὐρισκόμεναι μετὰ τὴν ἀναφερθεῖσαν, περὶ τοῦ Ὑποπρόξενου τῆς Ἑλλάδος εἰς Κέρκυραν Valerio Pizzoli, περὶ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἡπειρωτικῶν καὶ ἀλβανικῶν ἀκτῶν καὶ περὶ δράσεως ἐπαναστατικῶν στοιχείων εἰς Πάτρας.

Θέμα ὑπ' ἀρ. 157 (Ὑγειονομικὰ μέτρα) : ὑποφάκ. 4, ἔτη 1822 - 23.

Ὁ ὑποφάκελος οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ 200 περίπου σημαντικῶν ἐγγράφων, λυτῶν, πρωτοτύπων, τὰ ὁποῖα περιέχουν πολλὰς εἰδήσεις περὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπεσταλμένων εἰς τὸ συνέδριον τῆς Verona (τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ, τοῦ Α. Μεταξᾶ καὶ τοῦ Γ. Μανρομιχάλη), καθ' ὃν χρόνον οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον τοῦ Ἀγκῶνος. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ ἀλληλογραφία ἢ σχετιζομένη πρὸς τὴν ματαιωθείσαν προσπάθειαν τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων ὅπως ἀκουσθοῦν

αί απόψεις των εἰς τὸ συνέδριον. Ὑπάρχουν ἔγγραφα τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Πάπα (*Delegato*) εἰς Ἀγκῶνα, τοῦ καρδινάλιου *Gius. Spina*, ἐκπροσώπου τοῦ Πάπα εἰς *Verona*, τῆς Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ λιμένος τοῦ Ἀγκῶνος, τοῦ καρδινάλιου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων *Erc. Consalvi*, τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ *A. Κανακάρη*, τοῦ *A. Μανροκορδάτου*, τοῦ *Τριμυθοῦντος Σπυρίδωνος*, τοῦ *Βρεταννοῦ Προξένου Ἀγκῶνος* κλπ. Τὰ ἔγγραφα ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλα ζητήματα, ὅπως τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Π. Πατρῶν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, τὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐκ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν Ἕλληνας οἱ ὅποιοι, προοριζόμενοι διὰ τὴν Ἑλλάδα, διήρχοντο διὰ τῆς Ἐπικρατείας τοῦ Πάπα, τὰς κινήσεις τοῦ *Jourdain* κ.ἄ.

Θέμα ὑπ' ἀρ. 165 (Ὑποποτι ὀργανώσεις καὶ Ἐταιρίαι) : ὑποφάκ. 2,4,8,15, ἔτη 1831, 1832, 1845· τεύχη 56,38,7,14, ἔτη 1848 - 50.

Τὸ τεῦχος 56 ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐν τῷ Εὐρετηρίῳ ὑπ' ἀρ. 1032 ἀναφερομένων ὑποφάκ. 18 καὶ 19 τοῦ αὐτοῦ Θέματος· τὸ τεῦχος 38 ἐκ τῶν ὑποφάκ. 25 καὶ 27· τὸ τεῦχος 7 ἐκ τῶν ὑποφάκ. 30 καὶ 31· καὶ τὸ τεῦχος 14 ἐκ τῶν ὑποφάκ. 32 καὶ 33).

Τὰ πλείστα τῶν ἐγγράφων τούτων ἀναφέρονται εἰς ζητήματα τῶν Ἰταλῶν προσφύγων, οἵτινες ἐκ τοῦ Κράτους τοῦ Πάπα εἶχον ἀναζητήσει καταφύγιον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνεκα τῶν φιλελευθέρων φρονημάτων των. Εἰς πολλὰ ἐκ τῶν ἐγγράφων ἔχουν ἐπισυναφθῆ φύλλα τῆς ὑπὸ τῶν προσφύγων τούτων ἐκδιδομένης ἐφημερίδος *Il Novellista Italiano in Grecia*. Εἰς τὰ τεύχη 7 καὶ 56 ἀρετὰ ἔγγραφα ἀναφέρονται εἰς ταραχὰς ἐν Κεφαλληνίᾳ, ταῦτα δὲ ἀκολουθοῦνται ἐν εἴδει σχολίου ὑπὸ φύλλων τῆς τοπικῆς διγλώσσου Ἑκτάκτου Ἐφημερίδος. Τὰ ἔγγραφα τοῦ *Γεν. Προξένου Κερκύρας* παρέχουν καὶ πληροφoρίας τῶν Ὑποπροξένων *Ζακύνθου* καὶ *Λευκάδος*.

Θέμα ὑπ' ἀρ. 242 (Ὑψηλὴ διπλωματία) : φ. 392, ὑποφάκ. 1,4,5, ἔτη 1822 καὶ 1825 - 31· φ. 394, ὑποφάκ. 1, ἔτος 1832.

Εἰς τὸν ὑποφάκ. 4 τοῦ φ. 392 εὐρίσκονται εἰς δύο συνερραμμένα τεύχη ὅλαί αἱ ἐκθέσεις τοῦ καρδινάλιου *Gius. Spina* ἐκ τοῦ συνεδρίου τῆς *Verona* ἐν ἀντιγράφῳ ὑπὸ τὸν τίτλον *Registro dei disprezzi e note dell' Em̄o e Rd̄mo sig. Cardinal Spina come plenipotenziario al congresso di Verona (1822)*. Εἰς τὸ πρῶτον τῶν δύο τευχῶν μεταξὺ τῶν ἐκθέσεων (33 ἐν συνόλῳ, πλὴν τῶν συνημμένων) ὑπάρχουν πολλαὶ αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Τὰ πρωτότυπα μερικῶν ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων εὐρίσκονται εἰς τὸν ὑποφάκ. 1 τοῦ ἰδίου φακέλου. Ἐκτὸς τῶν δύο συνερραμμένων τευχῶν, εἰς τὸν αὐτὸν ὑποφάκελον ὑπάρχουν καὶ λυτὰ ἔγγραφα ἀναφερόμενα ἐπίσης εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Τὰ ἔγγραφα τοῦ ὑποφάκ. 5 τοῦ φακ. 392 καὶ τοῦ ὑποφάκ. 1 τοῦ φακ. 394, ἅπαντα σημαντικὰ (περὶ τὰ 70), ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ὁθωνος ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἑλληνικῆς σημαίας ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων.

Θέμα ὑπ' ἀρ. 247 (Ἀλληλογραφία τοῦ *Nunzio* τῆς *Βιέννης*) : τεύχη 1 - 3, ἔτος 1821· φ. 402, ὑποφάκ. 1 - 3, ἔτη 1822 - 24· φ. 403, ὑποφάκ. 1 - 4, ἔτη 1825 - 26· φ. 404, ὑποφάκ. 1 - 4, ἔτη 1827 - 30· φ. 405, ὑποφάκ. 1, ἔτος 1829.

Μέγα μέρος τῆς ἐκτενεστάτης ταύτης ἀλληλογραφίας περιλαμβάνει σημαντικωτάτας εἰδήσεις περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως, καὶ δὴ πληροφoρίας περὶ τῆς διπλωματικῆς θέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐξ ἐπαφῶν μετὰ τοῦ *Metternich*, ἐξ εἰδήσεων τοῦ

αυτοκρατορικοῦ ταχυδρομοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκ τοῦ αὐστριακοῦ τύπου. Εἰς τὰ τεύχη τοῦ 1821 αἱ πληροφορίες, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Μολδοβλαχίαν, εἶναι ὀλιγότεραι ἐν σχέσει πρὸς τὰς τακτικὰς ἐκθέσεις τῶν φακέλων 402 - 5, αἱ ὁποῖαι ἀποστέλλονται δίς, τρίς ἢ καὶ τετράκις τοῦ μηνός. Εἰς πλείστα τῶν ἐγγράφων τούτων, ἰδίως τοῦ 1826, ἀπαντᾷ ἡ ἐπιγραφή «Υποθέσεις τῆς Ἀνατολῆς» (*Affari d' Oriente*) ἢ «Εἰδήσεις τῆς Ἀνατολῆς» (*N o t i z i e d' O r i e n t e*). Ἀπὸ τοῦ 1827 (φ. 404) τὰ ἐγγράφα περὶ τοῦ ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου συγκροτοῦν ἰδίαν ἐνότητα ἐντὸς διφύλλου συνήθως ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «*N o t i z i e d i L e o n a n t e*», δυναμένην ἐκόλως νὰ ἀπομονωθῇ· τὰ ἐγγράφα κατὰ κανόνα συνοδεύονται ὑπὸ ὑπομνημάτων καὶ συνημμένων μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Μετὰ τὸν ὑποφάκ. 1 τοῦ φ. 405 δὲν συναντῶνται εἰς τὰ ἐγγράφα τοῦ *N u n z i o* εἰδήσεις περὶ τῶν τυχῶν τῆς Ἑλλάδος.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὰ ἐγγράφα τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Πάπα εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς ἀνάλας, ὅπως Παρισίους καὶ Μόναχον (ἀντίστοιχα θέματα 248 καὶ 255), δὲν ἀπαντῶσιν εἰδήσεις ἀνάλογοι οὔτε εἰς ἕκτασιν οὔτε εἰς συγχρότητα.

Θέμα ὑπ' ἀρ. 266 (Πρέσβυς τῆς Βαυαρίας ἐν Ρώμῃ) : φ. 568, ὑποφάκ. 4, ἔτος 1835.

Ἐνταῦθα ὑπάρχουν ἐγγράφα τινὰ συγκεντρωμένα (περίπου 40) περὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ βασιβασιλέως Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας εἰς τὴν Ἑλλάδα μέσῳ Ἰταλίας. Περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἰδίου ὑπάρχουν ἐλάχιστα ἐγγράφα διάσπαρτα εἰς τὸν ὑποφάκ. 5.

Θέμα ὑπ' ἀρ. 292 (Παπικοὶ Πρόξενοι Κερκύρας καὶ Ἀθηνῶν) : τεύχη 1 - 2, ἔτος 1819· τεύχη 1 - 2, ἔτος 1820· τεύχος 1, ἔτος 1821· φ. 649, ὑποφάκ. 4 - 5, ἔτη 1822 - 23· φ. 650, ὑποφάκ. 1 - 3, ἔτη 1824 - 26· φ. 651, ὑποφάκ. 1 - 6, ἔτη 1827 - 32· φ. 652, ὑποφάκ. 1 - 8, ἔτη 1833 - 40· φ. 653, ὑποφάκ. 1 - 5, ἔτη 1841 - 45· τεύχη 1 - 3, ἔτος 1848· τεύχος 1, ἔτος 1849· τεύχη 1 - 2, ἔτος 1850.

Διὰ τὰ ἔτη 1846 - 47 βλ. Θέμα 45. Ἐκ τοῦ Θέματος 292 ἠρηνήθη ἐπίσης καὶ ὁ φ. 314, ὑποφάκ. 1 - 5 τοῦ 1864, λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἅπαντα ἀναφέρονται εἰς τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ ἔτους τούτου.

Τὸ Θέμα 292, περιλαμβάνον τὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν Γεν. Προξενίων Κερκύρας καὶ Ἀθηνῶν, εἶναι τὸ μόνον ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ ἀρχείου τῆς *S e g r e t e r i a d i S t a t o*, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ὕλικόν περὶ Ἑλλάδος ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ 1870. Τὰ ἐγγράφα τοῦ Γεν. Προξενίου Ἀθηνῶν χρονολογοῦνται μετὰ τὸ 1848, ἐνῶ τὰ προγενέστερα, ἀπὸ τοῦ 1833, εὐρίσκονται εἰς τὸ Θέμα 299 (περὶ οὗ βλ. κατωτέρω). Ἀπὸ τοῦ 1848 ἐπίσης εἰς τὸ μέχρι τότε ἀμιγρὸς ὕλικόν τοῦ Γεν. Προξενίου Κερκύρας προστίθενται τὰ ἐγγράφα τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν τουρκικῶν καὶ ἀφρικανικῶν λιμένων, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς ἡπείρου. Περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐγγράφων ἰσχύουν καὶ ἐνταῦθα ὅσα παρατηρήθησαν καὶ εἰς τὰ προηγούμενα Θέματα, ὅτι δηλ. εἶναι ἀνάμικτον καὶ ἐν μέρει ἀναφέρεται εἰς ζητήματα τῶν Ἰταλῶν προσφύγων ἐν Ἑλλάδι. Ἰσχύουν ἐπίσης τὰ ἀναφερόμενα περὶ χρονολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἀταξίας. Π.χ. πάντοτε σχεδὸν τὰ διαβιβαστικὰ τοῦ *D e l e g a t o* τοῦ Ἀρκῶνος, ὅθεν διήρχοντο αἱ ταχυδρομικαὶ ἀποστολαί, εἶναι ἀποκεχωρισμένα τῶν διαβιβαζομένων ἐγγράφων καὶ συγκεντρωμένα καθ' ὁμάδας· τοιοῦτοτρόπως ἀπαιτεῖται ἡ ἐπαναφορὰ καὶ ἀνασύνδεσις των μετὰ τῶν συνημμένων ἐγγράφων, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξακριβωθῇ ἡ σχέσις των. Χρονολογικὴ ἀταξία παρατηρεῖται π.χ. εἰς τὸ τεύχος 1 τοῦ 1819 καὶ τὸν ὑποφάκ. 5 τοῦ 1831, ἔνθα πολλὰ ἐκ τῶν ἐγγράφων εἶναι παλαιότερα τοῦ δηλουμένου ἔτους. Ἄλλοῦ πάλιν ἡ ἀταξία ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχει γίνεαι διαχωρισμὸς κατὰ ὑποθέσεις. Αἱ ἐκθέσεις

φαίνεται ὅτι κατεχωρίζοντο εἰς γενικὸν πρωτόκολλον τοῦ Γεν. Προξενείου, διότι, ἐνῶ οἱ ἀριθμοὶ πρωτοκόλλου τῶν ἐκθέσεων δὲν ἐμφανίζον συνέχειαν, δὲν παρατηρεῖται πολλάκις ἀνάλογος χρονικὴ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν.

Τὰ ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα εἶναι σπουδαῖα, ὡς αὐτὰς δὲ παρέχονται πληροφορία περὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως ἢ περὶ πράξεων τῆς Κυβερνήσεως, τὰ ἐγγράφα συνοδεύονται ὑπὸ τῶν ἀπαραιτήτων ἐντύπων, δηλ. ἐφημερίδων (*Gazzetta Straordinaria*, *Gazzetta Ionia*, *Gazzetta degli Stati Uniti delle Isole Ioniae*), προκηρύξεων κλπ.

Εἰδικότερον εἰς τὰ τεύχη τοῦ 1819 παρέχονται εἰδήσεις περὶ τῶν μετακινήσεων τοῦ Maitland, περὶ τοῦ προξενικοῦ σώματος Κερκύρας καὶ περὶ τῆς δικαιοδοσίας τῶν δικαστηρίων αὐτῆς, περὶ κατασκευῆς ὁδῶν, περὶ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑπτανησίων, περὶ συστάσεως παπικῶν ὑποπροξενείων εἰς τὰς λοιπὰς νήσους, περὶ τῆς δράσεως τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας, περὶ ἐπαναστάσεως εἰς Λευκάδα κ.ά.

Ἐκ τῶν τευχῶν τοῦ 1820 πληροφοροῦμεθα περὶ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν μέτρων τοῦ Maitland καὶ τῆς θέσεως τῶν καθολικῶν, περὶ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ Σουλτάνου μετ' ἀνταποκρίσεων πρακτόρων ἐκ Πρεβέζης, περὶ ἐξεγέρσεως εἰς Ζάκυνθον κλπ.

Εἰς τὰ ἐγγράφα τῶν ἐτῶν 1821 - 26 ὑπάρχουν πολλὰ πληροφορία περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς καὶ σημαντικὰ ἐγγράφα περὶ τῶν Ἰονίων Νήσων π.χ. εἰς τὸ τεῦχος τοῦ 1821 ὑπάρχει ὑπόμνημα τοῦ Καποδίστρια τοῦ ἔτους 1816. Κατὰ τὰ ἔτη 1822 - 23 (φ. 649) ὁ Γεν. Πρόξενος μαρκήσιος Carlo de Ribas - Pieri πληροφορεῖ περὶ ὅλων τῶν σημαντικῶν γεγονότων περιῖπου πεντάκις κατὰ μῆνα. Καὶ ἐνταῦθα τὰς ἐκθέσεις συνοδεύουν ἐνίοτε ἀντίγραφα ἀναφορῶν τοῦ ἐν Πρεβέζῃ προξενικοῦ πράκτορος, φερουσῶν συνεχῆ ἀρίθμησιν. Τὰ ἐνδιαφέροντα ἐγγράφα τοῦ 1824 (φ. 650) εὐρίσκονται ἐν τέλει τοῦ φακέλου ἐν ὑποφακέλῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: «1817 al 1824. Rimborso al Console di Corfù. Posizione ordinata, non si sconvolga». Ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ 1825 (ἐν τῷ αὐτῷ φακέλῳ) τὰ πλεῖστα ἀναφέρονται εἰς ἀδικήματα τοῦ De Ribas, ἐνῶ τὰ περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων τοῦ ἔτους 1826 ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ τὰ ἀντίστοιχα τοῦ ἔτους 1825.

Κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἔτη 1827 - 40 (φ. 651 - 652) συναπτῶμεν, πλὴν τῶν ἐγγράφων τοῦ Γεν. Προξενείου, καὶ πολλὰ τοῦ Ὑποπροξένου Ζακύνθου, ὁ ὁποῖος μέσῳ Κερκύρας ἀλληλογραφεῖ μετὰ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας. Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῶν ἐτῶν τούτων πλεῖστα, χαρακτηριζόμενα ὡς πολιτικὰ ἀνταποκρίσεις, περιέχουν σημαντικωτάτας εἰδήσεις. Ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ Γεν. Προξενείου Κερκύρας τοῦ ἔτους 1830 πληροφοροῦμεθα περὶ ἀποστολῆς Ἰησοῦ τῶν εἰς Σῶρον καὶ Τήνον, περὶ κινήσεως ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ Παπικῶ Κράτους εἰς Κέρκυραν, περὶ ταξιδίου τοῦ Guilford εἰς Λονδίνον, περὶ θεμάτων δημοσίας ὑγείας (πολλὰ πληροφορία ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν), περὶ ἐπαναστατικῆς κινήσεως εἰς Μάνην καὶ ἐχθροπραξιῶν εἰς Εὐβοίαν καὶ Ἥπειρον. Ἀντιθέτως μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1831 ἕως 1840 (ὑπόλοιπον τοῦ φ. 651 καὶ φ. 652) δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ἀξιόλογα ἐγγράφα τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν φάκελον τοῦ 1841 (φ. 653). Ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν τὰ ἐγγράφα τοῦ ἔτους 1840.

Εἰς τὸ ἀφορῶν εἰς τὰ ἔτη 1841 - 50 ὕλικόν (φ. 653 καὶ τεύχη τῶν ἐτῶν 1848 ἕως 1850) τὰ ἐνδιαφέροντα ἐγγράφα εὐρίσκονται συγκεντρωμένα εἰς ὁμάδας ἐντὸς τῶν κυρίων φακέλων. Οὕτω διὰ τὰ ἔτη 1842 ἕως 1845 (τὰ ἔτη 1846 καὶ 1847, ὡς ἀνεφέρθη, εὐρίσκονται εἰς τὸ Θέμα 45)

ἐνδιαφέρον τὰ τμήματα ὑπὸ τὸν τίτλον *Notizie politiche*, διὰ δὲ τὰ ἔτη 1842 - 44 ἐπὶ πλέον τὰ τμήματα *Notizie sanitarie*. Πέρα τῶν ἀνωτέρω ἐνδιαφέρον αἱ ἐξῆς ὁμάδες ἐγγράφων κατὰ ἔτη : ἐκ τοῦ ἔτους 1842 *Reclame memoria dei consoli*, ὡς καὶ τὰ μεμονωμένα ἐγγράφα περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἰονίου συντάγματος· ἐκ τοῦ ἔτους 1844 *Disordini al teatro*· ἐκ τοῦ ἔτους 1845 *Atti relativi al commercio*. Ἐκ τοῦ τεύχους 1 τοῦ ἔτους 1848 ἐνδιαφέρουν αἱ ὁμάδες *Biblioteca d'Atene*, *Libri per il S. Padre*, *Chiesa Cattolica in Atene* καὶ ἐν μέρει ἡ ὁμάς *Domanda per nomina di prelado*. Ἐκ τοῦ τεύχους 2 ἐνδιαφέρουν τὰ ἐξῆς : *Accuse di disprezzi*, *Affari politici tra la Grecia e la Turchia*, *Accusa contro tre padri gesuiti*, *Supposto smarrimento di savoirapporti*, *Aumento della guarnigione inglese*. Ἄπαντα τὰ ἐγγράφα προέρχονται ἐκ τοῦ Γεν. Προξενείου Ἀθηνῶν. Τὸ τεῦχος 3 περιλαμβάνει ἐγγράφα τῶν προξενείων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν Ἑν. Πολιτειῶν.

Ἐγγράφα τοῦ Γεν. Προξενείου Ἀθηνῶν περιλαμβάνει καὶ τὸ μοναδικὸν τεῦχος τοῦ 1849, ὡς καὶ τὸ τεῦχος 1 τοῦ 1850. Εἰς τὸ τεῦχος τοῦ 1849, ἔνθα ὅμως ὑπάρχουν καὶ τινα τοῦ 1848, ἐνδιαφέρουν τὰ ἐγγράφα μέχρι τοῦ φύλλου 19, ἀκολουθοῦν δὲ ἐγγράφα τῶν προξενείων ἀφρικανικῶν λιμένων κλπ. Ἐκ τοῦ τεύχους 1 τοῦ ἔτους 1850 τοῦ Γεν. Προξενείου Ἀθηνῶν ἐνδιαφέρουν τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ τμήματα : *Premure a suo favore*, *Vertenza anglo-greca*, *Sull'assistenza del Console alle funzioni religiose greche*. Τὰ ἐγγράφα συνοδεύουν πολλάκις γαλλόφωνοι ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν (*Courrier d'Athènes*, *L'Observateur*). Ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ τεύχους 2 τοῦ 1850, τὰ ὅποια προέρχονται ἐκ τοῦ Γεν. Προξενείου Κερκύρας, ἐνδιαφέρουν τὰ τμήματα *Affari politici*, φύλλα 2 - 20 καὶ 32 - 39. Τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ φακέλου ἀποτελεῖ ὁ ὑποφάκελος *Africa, America, Turchia*.

Θέμα 299, φ. 665, ὑποφάκ. 3, ἔτη 1833 - 43 :

Ὁ ὑποφάκελος οὗτος περιλαμβάνει ἐγγράφα ἀφορῶντα εἰς τὴν σύστασιν τοῦ Γεν. Προξενείου Ἀθηνῶν καὶ τοὺς διορισμοὺς τῶν πρώτων Γεν. Προξένων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὰ περὶ τῶν γεγονότων τοῦ 1843 (ἐπανάστασις τῆς 3ης Σεπτεμβρίου, θάνατος τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη κ.ἄ.).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διὰ φωτογραφικῶν μέσων ἀποτύπωσιν ὕλικου ἐκ τῶν ὡς ἄνω Ἀρχείων πρὸς χρῆσιν τῶν ἐρευνητῶν ἐν τῷ Κέντρῳ, θὰ πρέπει βεβαίως νὰ προτιμηθῇ ἡ μικροφωτογράφησις, διότι ἡ μὲν φωτογράφησις εἶναι δαπανηρά, αἱ δὲ ξηροτυπίαὶ ἀπαγορεύονται πρὸς ἀποφυγὴν φθορᾶς τῶν ἐγγράφων. Διὰ τὴν μικροφωτογράφησιν θὰ πρέπει ἐν τούτοις νὰ συντρέχουν δύο ὅροι : ἡ ὑπαρξὶς συγκεντρωμένου ὕλικου καὶ ἡ δυνατότης ἀναταξινωμένης αὐτοῦ, ὡς αἱ τὰ πρὸς μικροφωτογράφησιν δὲν εἶναι τεύχη ἢ ἡριθμημένα λυτὰ φύλλα, διότι τότε πλέον οὐδεμία ἐπέμβασις εἶναι πραγματοποιήσιμος. Εἰς ἅς περιπτώσεις δὲν εἶναι δυνατὴ μικροφωτογράφησις λόγῳ διασπορᾶς τοῦ ὕλικου, φωτογράφησις κατ' ἐκλογὴν ἀποτελεῖ τὴν μόνην λύσιν. Κατὰ τὴν μικροφωτογράφησιν παραδίδονται μικροταινίαι ἀρνητικαὶ μετὰ σχετικὴν αἴτησιν. Ἐκάστη λήψις μικροταινίας τῶν 35 mm στοιχίζει 40 λίρας Ἰταλίας (1,70 δρχ. περίπου), ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ ὀλοκλήρου τόμου ἢ φακέ-

λον, ὅποτε ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἄδεια παρὰ τῆς Διευθύνσεως, 30 λίρας (1,20 περίπου). Ἡ φωτογράφησις (διαστ. 15 × 21) στοιχίζει 200 λίρας κατὰ λήψιν (ἤτοι 8,20 δραχ. περίπου).

Κατωτέρω παρατίθεται κατάλογος τῶν φακέλων οἱ ὅποιοι περιέχουν ὅπωςδῆποτε ἐνδιαφέροντα ἐγγραφα, ἀλλὰ δὲν ἠρευνήθησαν, καθότι δὲν διετέθη ὀφθαλμοῦμενος χρόνος :

Θέμα	Ἄρ. φακέλου	Ἔτος ἢ περίοδος	Τίτλος φακέλου
94	32 ¹	1852	<i>Grecia</i>
—	2	1855	<i>Francia, Inghilterra, Isole Ionie</i>
165	8	1851	<i>Consoli Pontifici : Atene, Trieste, Corfù, Diversi</i>
—	5	1852	<i>Consoli Pontifici : Atene, Corfù, Livorno, Genova etc.</i>
—	12 - 13	1853	<i>Consoli Pontifici : Milano, Atene, Corfù etc.</i>
—	11	1854	<i>Consoli Pontifici : Genova, Oneglia, Livorno, Milano, Corfù</i>
165	221 (ὑποφ. 39)		<i>Console di Atene</i>
—	263 (ὑποφ. 9)	1861	<i>Corfù, Consolati diversi</i>
203	3	1851 - 53	<i>Posizioni diverse : Inghilterra, Isole Ionie, Russia</i>
—	1 - 2	1854	<i>Porti e navigazione : Mediterraneo, Adriatico, Stato Pontificio, Napoli, Austria, Dalmazia, Grecia etc.</i>
292	1 - 2	1851	<i>Consoli pontifici in Atene, Corfù ed Isole Ionie, Africani ed Otomani</i>
—	1 - 3	1852	<i>Atene, Isole Ionie, Turchia, Africa, America Consoli Pontifici</i>
—		1852 - 53	<i>Atene, Corfù, Porti Americani, Asiatici, Africani, Consoli Pontifici</i>
—	1 - 2	1854	<i>Atene, Corfù, Isole Ionie etc.</i>
—	1 - 2	1855	<i>Atene, Isole Ionie, America, Africa, Turchia Consoli</i>
—	1 - 3	1856	<i>Consoli Pontifici in Atene, Corfù, Isole Ionie, America, Africa, Turchia</i>
—	1 - 2	1857	<i>Consoli in America, Corfù, Atene</i>
—	1 - 2, 4 - 5		<i>Atene, Corfù</i>

1. Οἱ ἀριθμοὶ 1 - 32 εἶναι ἀριθμοὶ τευχῶν καὶ ἐτέθησαν λόγῳ καταργήσεως τῆς ταξινομήσεως εἰς φακέλους.

Θέμα	Ἄρ. φακέλου	Ἔτος ἢ περίοδος	Τίτλος φακέλου
—	232(ὑποφ.1-3)	1859	<i>Consoli in Grecia, Corfù, Africa, Turchia, America</i>
—	258(ὑποφ.1-2)	1860	<i>Atene, Corfù, America</i>
—	271(» 1-2)	1861	<i>Corfù, Consolati diversi</i>
—	287(» 1-2)	1862	<i>Atene, Corfù, America Consoli</i>
—	301	1863	<i>Atene, Corfù</i>
—	314(» 1-5)	1864	<i>Grecia, America, Isole Ionie</i>
—	325(» 1-2)	1865	<i>Atene, Corfù, America, Africa, Turchia Consoli</i>
—	339(» 1-2)	1866	<i>Atene, Corfù, America Consoli</i>
—	352(» 1-3)	1867	<i>Atene, Corfù, America, Turchia, Africa Consoli</i>
—	363(» 1-3)	1868	<i>Africa, America, Isole Ionie, Atene, Corfù, Turchia Consoli</i>
—	379(» 1-2)	1869	<i>Grecia, America Consoli</i>
—	390	1870	<i>Grecia, America Consoli</i>

Ἄριστειδης Π. Σπεργέλλης

Συντάκτης τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης
τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ

Δ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 11^{ΗΣ} ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ κ. **Γρηγόριος Κασιμάτης**, μετὰ προσφώνησιν καὶ λογοδοσίαν περὶ τοῦ ἔργου του ὡς Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 1972¹, παρέδωκε τὴν προεδρίαν εἰς τὸν κατὰ τὸ ἔτος 1973 Πρόεδρον κ. **Ἡλίαν Γ. Μαριολόπουλον**, ὅστις ἀναλαβὼν ταύτην ἠὺχαρίστησε τὴν Ἀκαδημίαν διὰ τὴν προσγενομένην εἰς αὐτὸν τιμὴν καὶ ἀνεφέρθη εἰς τοὺς ἐπιδιωχθησομένους σκοποὺς καὶ τὰ χρήζοντα περαιτέρω φροντίδων ζητήματα².

1. Βλ. ἄνωτέρω, σελ. 3* κέ.

2. Βλ. ἄνωτέρω, σελ. 8* κέ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟΔΟΧΗ ΔΩΡΕΑΣ

Ἐγκρίνεται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἀκαδημίας ἡ δωρεὰ τῆς κ. **Φρόσως Γκέλη**.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΟΥ ΦΑΚΕΛΟΥ

Ἐγκρίνεται ἡ ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἀκαδημίας κατάθεσις ἐσφραγισμένου φακέλου ὑπὸ τοῦ **Χρ. Μουζακίτη** (ἀρ. πρωτ. 71.442).

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 24ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ 25ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1821

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνῆλθεν εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίαν τὴν 24ην Μαρτίου 1973, ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 6 μ.μ., πρὸς εορτασμὸν τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου τῆς 25ης Μαρτίου 1821.

Εἰς τὴν συνεδρίαν παρέστησαν: Ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Στ. Παττακός, οἱ ὑπουργοί, Δημοσίων Ἔργων κ. Παπαδημητρίου, Οἰκονομικῶν κ. Ι. Κούλης, οἱ ὑφυπουργοί, Οἰκονομικῶν κ. Ι. Τράκας, Ἐξωτερικῶν κ. Ἀννίνοσ Καβαλιεράτος, Πρυτάνεις, Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, ἀνώτατοι δικαστικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, ὡς καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι προσκεκλημένοι.

Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Βασίλειος Μαλάμος**, ὅστις ἀνέπτυξε τὰ θέμα: *«Τὸ φρονεῖν καὶ πράττειν ἑλληνικά»*¹.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ λόγου ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς κ. **Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος** ἀνεκοίνωσε τὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀπονομὴν τοῦ Ἀριστείου Γραμμάτων, ὡς καὶ τὴν προκήρυξιν βραβείων καὶ τοῦ Ἀριστείου Ἱστορικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν².

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 24* κέ.

2. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 38* κέ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 12^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Ἐγκρίνεται ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν **Γ. Τσαπάκη** (ἀρ. πρωτ. 71.713), **Κ. Παπαϊωάννου**, (ἀρ. πρωτ. 71.728) καὶ **Ἀλεξ. Τριανταφύλλου** (ἀρ. πρωτ. 71.755).

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ
ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνήλθεν εἰς ἕκτακτον συνεδρίαν τὴν 17^{ην} Ἀπριλίου, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 7 μ. μ., πρὸς ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῶν τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ.

Εἰς τὴν τελετὴν ταύτην παρέστησαν ἐπίσημοι προσκεκλημένοι, Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, λογοτέχνη, ποιηταὶ καὶ πλῆθος πνευματικοῦ κόσμου.

Μετὰ σύντομον εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως¹ τῆς Ἀκαδημίας ὠμίλησαν οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ κύριοι **Γεώργιος Ἀθανασιάδης Νόβας**² καὶ **Πέτρος Χάρης**³.

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 63* κέ.

2. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 65* κέ.

3. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 75* κέ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 3ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 21ης ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνῆλθεν εἰς ἕκτακτον πανηγυρικὴν συνεδρίαν τὴν 3ην Μαΐου, ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 7 μ. μ., πρὸς ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967.

Εἰς τὴν συνεδρίαν ταύτην παρέστησαν: Ὑπουργοί, Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, ἀρχαιολόγοι, ἀνώτατοι δικαστικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι ὡς καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι προσκεκλημένοι.

Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησε, κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Γεώργιος Μυλωνᾶς** μεθ' ἑνὸς θέματος: «*Αἱ Μνηῆναι τοῦ Ἀγαμέμνονος*»¹.

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 80* κέ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 10ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Ἐγκρίνεται ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν **Γερ. Νάου** (ἀρ. πρωτ. 71.741), **Ἰωάν. Βλάχου** (ἀρ. πρωτ. 71.795), **Θεοδ. Φραγκούλη** (ἀρ. πρωτ. 71.859), **Ἀν. Καρουσάτου** (ἀρ. πρωτ. 71.870), **Νικ. Κολυβοδιάκου** (ἀρ. πρωτ. 71.890) καὶ **Ἰω. Θεοφανοπούλου** (ἀρ. πρωτ. 71.970).

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 31^{ΗΣ} ΜΑΪΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΚΥΡΩΣΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ

Ὁ Πρόεδρος ἀρχομένης τῆς συνεδρίας ἀνακοινεῖ ὅτι διὰ Βασ. Διατάγματος ἐκδοθέντος τὴν 30-4-1973 καὶ δημοσιευθέντος τὴν 10-5-1973 εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 152, τεῦχος Γ', Φ. Ε. Κ. ἐκυρώθη ἡ γενομένη ἐκλογὴ τοῦ κ. **Βασ. Καραγεώργη** ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ Τάξει τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Ἐγκρίνεται ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν **Δ. Λυμπεροπούλου** (ἀρ. πρωτ. 72.069), **Ἀλεξ. Τριανταφύλλου** (ἀρ. πρωτ. 72.083) καὶ **Μ Παπαδημητρίου** (ἀρ. πρωτ. 72.174).

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 11ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ

Ἐν ἀρχῇ τῆς δημοσίας συνεδρίας ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τὸν θάνατον τριῶν τακτικῶν μελῶν αὐτῆς, τοῦ **Ἡλία Βενέζη** (ἐπισυμβάντα τὴν 3ην Αὐγούστου ἐ.ἔ.), τοῦ **Βασιλείου Μαλάμου** (τὴν 27ην Αὐγούστου ἐ.ἔ.) καὶ τοῦ **Γεωργίου Πανταζῆ** (τὴν 28ην Αὐγούστου ἐ.ἔ.), ἐξῆρε δὲ διὰ βραχέων τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον ἐκάστου τῶν ἐκλιπόντων. Ἀπαντα τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας ἐτήρησαν ὄρθιοι ἐνὸς λεπτοῦ σιγῆν¹.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Ἐγκρίνεται ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχεῖφ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν **Μαρ. Κακαβογιάννη** (ἀρ. πρωτ. 72.349), **Ε. Σαντορίνη** (ἀρ. πρωτ. 72.481, 73.196), **Θ. Λεμονάκη** (ἀρ. πρωτ. 72.517), **Σταμ. Καραμπάγια** (ἀρ. πρωτ. 72.530), **Νικ. Κουλουλία** (ἀρ. πρωτ. 72.571), **Παναγ. Καμουζῆ** (ἀρ. πρωτ. 72.673), **Ἰωάν. Τσέου** (ἀρ. πρωτ. 72.748), **Ἰωάν. Βαζαίου** (ἀρ. πρωτ. 72.936), **Στ. Φιλιππούλη** (ἀρ. πρωτ. 72.946), **Κωνστ. Τρικούκη** (ἀρ. πρωτ. 73.029), **Χρ. Παναγιωτακοπούλου** (ἀρ. πρωτ. 73.032), **Γ. Τσαπάκη** (ἀρ. πρωτ. 73.210).

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 95*.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 18ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΟΥ ΦΑΚΕΛΟΥ

Ἐγκρίνεται ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένου φακέλου ὑπὸ τοῦ **Κ. Τσιγγαρίδα** (ἀρ. πρωτ. 75.525).

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνῆλθε τὴν 27^{ην} Ὀκτωβρίου, ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 6 μ.μ., εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίαν πρὸς ἐορτασμὸν τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940.

Εἰς τὴν τελετὴν ταύτην παρέστησαν: Ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Χ. Μητρέλιας, οἱ ὑπουργοί, Οἰκονομικῶν κ. Ι. Κούλης, Μεταφορῶν Ἐπιχειρηματιῶν κ. Ὁρ. Τράκας, Παιδείας κ. Στ. Κορρές, Ἀπασχολήσεως κ. Γ. Ἀλεξιάδης, Γεωργίας κ. Γ. Κουτσουμάρης, Δημοσίας Τάξεως κ. Π. Θεράπος, οἱ ὑφυπουργοί, Οἰκονομικῶν κ. Ι. Τράκας, Παιδείας κ. Ἀθ. Στεργιόπουλος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, Πρυτάνεις, Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, ἀνώτατοι δικαστικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι ὡς καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι προσκεκλημένοι.

Μετὰ σύντομον εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου περὶ τῆς ἐορταζομένης ἐπετείου¹, τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Παναγιώτης Ζέπος**, ἀναπτύξας τὸ θέμα: «*Μνήμη 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940*»².

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 97*.

2. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 97* κέ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Ἐγκρίνεται ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν **Δημ. Λυμπεροπούλου** (ἀρ. πρωτ. 73.322) καὶ **Ἐρρ. Παναγιώτου** (ἀρ. πρωτ. 73.364).

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 29ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

Ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδρίας ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἡλίας Γ. Μαρ-
λόπουλος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Φ. Κοσμετάτου ἀναφερθεὶς
διὰ βραχέων εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐκλιπόντος¹.

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 110*.

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 4ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 500 ΕΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΠΕΡΝΙΚΟΥ

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνῆλθεν εἰς ἕκτακτον συνεδρίαν τὴν 4ην Δεκεμβρίου, ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 6 μ.μ., πρὸς ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῶν 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ **Νικολάου Κοπερνίκου**.

Εἰς τὴν τελετὴν ταύτην παρέστησαν: Ὁ Πρόεδρος τῆς Πολωνίας, ὑπουργοί, Πρυτάνεις καὶ Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, ἀνώτατοι δικαστικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, ὡς καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

Μετὰ σύντομον εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου τὸν πανηγυρικὸν ἔξεφώνησεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Ἰω. Ξανθάκης**, ἀναπτύξας τὸ θέμα: «*Ἡ πρὸ καὶ μετὰ τὸν Κοπερνικὸν Ἀστρονομία*»¹.

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 115* κέ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 6ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Ἐγκρίνεται ἡ κατάθεσις ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἀκαδημίας ἐσφραγισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν **Γ. Θεοδώρου**, (ἀρ. πρωτ. 73.519), **Βαρβ. Παπαδοπούλου**, (ἀρ. πρωτ. 73.551), **Γ. Τσαπάκη**, (ἀρ. πρωτ. 73.553) καὶ **Κωνστ. Στελακάτου**.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνῆλθε, συμφώνως πρὸς τὸν Ὄργανισμόν, εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίαν ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἔτους τὴν 28^{ην} Δεκεμβρίου, ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 6 μ. μ.

Εἰς τὴν συνεδρίαν παρέστησαν οἱ ὑπουργοί, Παιδείας κ. Π. Χρήστου, Προεδρίας κ. Κ. Ράλλης, Ἐξωτερικῶν κ. Σπ. Τετενές, Κοινωνικῶν Ἑπιχειρημάτων κ. Χ. Γεωργιόπουλος, Γεωργίας κ. Τζ. Τζωρτζιάκης, Πρυτάνεις καὶ Καθηγηταὶ Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, ἀνώτατοι δικαστικοὶ καὶ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, ὡς καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι προσκεκλημένοι.

Ὁ Πρόεδρος κ. **Ἡλίας Μαρριολόπουλος** κηρύσσωσιν τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας ὡμίλησε μὲ θέμα: «*Αἰολικὴ καὶ ἠλιακὴ ἐνέργεια*»¹.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦ Προέδρου ὁ Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν κ. **Ἰω. Χαραμῆς**, ἀντικαθιστῶν, συμφώνως πρὸς τὸν Ὄργανισμόν, τὸν ἀσθενοῦντα Γενικὸν Γραμματέα, παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ λῆγον ἔτος², τῶν ἀπονεμομένων ὑπ' αὐτῆς μεταλλίων, βραβείων καὶ ἄλλων τιμητικῶν διακρίσεων³, ὡς καὶ τῶν προκηρυσσομένων νέων βραβείων⁴.

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 134* κέ.

2. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 147*.

3. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 176*.

4. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 204*.

E

EYPETHPION

α — ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Α) ΛΟΓΟΙ.- ΟΜΙΛΙΑΙ.- ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ.- ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΕΡΓΟΥ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ.- ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΔΙΕΘΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΣ.

	σελ.
ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΝΟΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ — 'Ομιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ	65*
ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ.—'Εκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας 'Ελληνικῆς Γλώσσης κατὰ τὸ ἔτος 1973	226*
ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ.—'Εκθεσις περὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ ΧΙ Διεθνὲς 'Ονοματολογικὸν Συνέδριον τῆς Σόφιας, 28 'Ιουνίου - 4 'Ιουλίου 1972	262*
ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ.—'Εκθεσις ἐπὶ τῆς ὁμιλίας του εἰς Λονδῖνον τὴν 15ῃν Νοεμβρίου 1972	268*
ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ ΛΕΑΝΔΡΟΣ.—'Εκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου 'Ερεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου 'Ελληνισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1973	230*
ΓΙΟΧΑΛΑΣ ΤΙΤΟΣ.—'Εκθεσις περὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ Διεθνὲς 'Αλβανολογικὸν Colloquium τοῦ Innsbruck τῆς Αὐστρίας (28 Σεπτεμβρίου - 3 'Οκτωβρίου 1972)	270*
ΓΙΟΧΑΛΑΣ ΤΙΤΟΣ.—'Εκθεσις περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πρώτου 'Ιλλυρολογικοῦ Συνεδρίου τῶν Τιράνων (15 - 20 Σεπτεμβρίου 1972)	272*
ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.—'Ομιλία κατὰ τὸ ἐπιστημονικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς 'Ακαδημίας Σοφίας 'Αντωνιάδου	13*
ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.—Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπ. Βρυώνη, The decline of medieval hellenism in Asia Minor and the process of islamisation from the eleventh century through the fifteenth century	129*
ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.—«Σωκράτης Κουγέας». Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Καλαμάτᾳ τὴν 6ῃν Μαΐου 1973	211*
ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.—'Εκθεσις περὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ ἐν Βενετία Δεύτερον Διεθνὲς Συνέδριον 'Ιστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ	274*
ΖΕΠΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—'Μνήμη 28ης 'Οκτωβρίου 1940». 'Ομιλία ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἐπετείῳ τῆς 28ης 'Οκτωβρίου 1940	97*
ΖΕΠΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—'Εκθεσις περὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐν Φραγκφούρτῃ συνεδρίασιν διὰ τὴν ἔκδοσιν τόμων ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαίου	274*
ΗΜΕΛΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ.—'Εκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου 'Ερεῦνης τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὸ ἔτος 1973	229*

ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.—'Απονομή καὶ προκήρυξις ἀριστείου καὶ βραβείων κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 24ης Μαρτίου 1973	38*
ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Εἰσήγησις τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κ. Ι. Θεοδο- ρακοπούλου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ	63*
ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.—'Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973 πεπραγμένων ὑπὸ τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν	147*
THEODORACOROULOS JOHN.— Report on the activities of the Academy during 1973	177*
ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Προκήρυξις βραβείων κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συν- εδρίαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου 1973	206*
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.— Λόγος ἐπὶ τῇ παραδόσει τῆς προεδρίας	3*
ΛΟΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.— Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τῶν Stephen Wood Gray καὶ John Elias Skandalakis, Embryology for surgeons	21*
ΛΟΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.—'Ομιλία κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ 'Επιτίμου Μέλους τῆς 'Ακα- δημίας Γεωργίου Παπανικολάου	42*
ΜΑΚΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.—'Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου 'Ερευνῶν 'Αστρονομίας καὶ 'Εφηρμοσμένων Μαθηματικῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973	236*
ΜΑΛΑΜΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.— «Τὸ φρονεῖν καὶ πράττειν 'Ελληνικά». 'Ομιλία κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς 25ης Μαρτίου 1821	25*
ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ ΜΑΝΟΥΣΟΣ.—'Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐν Βενετία 'Ελληνικοῦ 'Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973	242*
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς προεδρίας	8*
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εἰσήγησις κατὰ τὸν πανηγυρικὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐθνι- κῆς ἐπετείου τῆς 25ης Μαρτίου	24*
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εἰσήγησις τοῦ Προέδρου κ. 'Ηλ. Μαριολοπούλου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ	63*
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εἰσήγησις εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῆς 28ης 'Οκτωβρίου 1940	97*
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εἰσήγησις τοῦ Προέδρου εἰς τὸν ἑορτασμὸν ἐπὶ τῇ συμ- πληρώσει 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Νικολάου Κοπερνίκου	114*
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— «Αἰολικὴ καὶ 'Ηλιακὴ 'Ενέργεια». Προεδρικός λόγος ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἔτους κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 28ης Δεκεμ- βρίου 1973	134*
ΜΠΕΝΑΚΗΣ ΛΙΝΟΣ.—'Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου 'Ερεύνης τῆς 'Ελλη- νικῆς Φιλοσοφίας κατὰ τὸ ἔτος 1973	239*
ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.— Παρουσίασις βιβλίων τοῦ Μητροπολίτου Γόρτυνος κ. Θεοφίλου καὶ τοῦ Μικροῦ 'Ελληνοἰαπωνικοῦ Λεξικοῦ τῆς Καινῆς Διαθή- κης τοῦ κ. 'Ακίρα 'Οντα	111*

ΜΥΛΩΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.— «Αί Μυκῆναι τοῦ Ἀγαμέμνονος». Ὁμιλία ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967	80*
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— «Ἡ πρὸ καὶ μετὰ τὸν Κοπέρνικον Ἀστρονομία». Ὁμιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Νικολάου Κοπερνίκου	115*
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Ἐκθεσις περὶ τῆς συμμετοχῆς του ὡς προέδρου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις συνελθὸν Διεθνὲς Συμπόσιον πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ.	274*
ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ.— Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1973	234*
ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ.— Ὁμιλία κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἰωάννου Σπυροπούλου	53*
ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ.— Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τοῦ κ. J. Lamarque, Le droit de la protection de la Nature et de l'Environnement, Librairie générale de Droit et de Jurisprudence	106*
ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ.— Ἐκθεσις περὶ ἐγγράφων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐκ τῶν Ἀρχαίων τοῦ Βατικανοῦ κατὰ τὴν ἐκεῖ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀποστολὴν του	276*
ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ ΜΕΝΕΛΑΟΣ.— Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου κατὰ τὸ ἔτος 1973	233*
ΦΛΩΡΑΤΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ.— Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐκδόσεως Ἔργων Ἑλλήνων Συγγραφέων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1973	235*
ΧΑΡΗΣ ΠΕΤΡΟΣ.— Ὁμιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ	75*

B) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ANTONIADES H., SIMON J., STATHAKOS D.— Metabolism of exogenous insulin into high molecular weight forms <i>in vivo</i> . (Μεταβολισμὸς τῆς ἐξωγενοῦς ἰνσουλίνης εἰς μεγαλομοριακὰς μορφὰς <i>in vivo</i>)	147
GALANIS, E.— The Helson constant of the Union of independent countable Helson sets. (Ἡ σταθερὰ Helson τοῦ συνενώματος ἀνεξαρτήτων ἀπαριθμητῶν συνόλων Helson)	332
ΓΚΙΝΗΣ ΣΤΥΛ., ΖΑΜΠΑΚΑΣ ΙΩΑΝ.— Βελτίωσις τῆς μεθόδου ὑπολογισμοῦ τῆς ἡλιοφανεΐας. (Improved method for the calculation of the sunshine duration)	241
ΔΙΚΑΙΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Σχέσις βαθμοῦ νυκτερινῆς ρυπάνσεως τοῦ ἀέρος τῶν Ἀθηνῶν δι' αἰθάλης μετὰ παραμέτρων θερμοῦδροδυναμικῆς δομῆς προτύπου ἐπι-	

- φαιαιακού ἀτμοσφαιρικοῦ στρώματος. (Relation between degree of night-time pollution of air by particles of smoke in Athens and parameters of thermohydrodynamical of an air surface layer model) . . . 17
- ΔΙΚΑΙΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Συμβολή εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀτμοσφαιρικῆς εὐσταθείας ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἑτησίων ἀνέμων τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου. (Contribution to the study of atmospheric static stability in Athens during Etesian wind days of July and August) 209
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἡ Διεθνῆς Ἀκαδημαϊκὴ Ἐνωσις. (L'Académie d'Athènes et l'Union Académique Internationale) 160
- ΘΕΟΧΑΡΗ ΜΑΡΙΑ.— Περὶ νέας Πραγματείας τῆς τεχνικῆς τῆς Μεταβυζαντινῆς Τέχνης. (Un nouveau sur la technique de l'art post-byzantin) 66
- KARAGOUNIS G., KONTARAKI E., PETASSIS E.— Herstellung von polymeren Calena - Verbindungen. (Σύνθεσις πολυμερῶν καδενοειδῶν Ἐνώσεων) . . . 197
- ΚΑΡΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Μελέτη τῆς θολώσεως τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τοῦ γενικοῦ παράγοντος θολώσεως. (Study of atmospheric turbidity in Athens by Linke's turbidity). 261
- ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.— Τὸ Σικελικὸν Ἰνστιτοῦτον Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν. (L'Institut Sicilien d'Études Byzantines et Néohelléniques) 238
- ΛΙΑΚΟΥΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.— Ὑδρογεωλογικὴ ἀναγνώρισις πηγῶν Καλαμᾶ. (Reconnaissance hydrogéologique des sources de Kalamas) 48
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ.— Μία ἱστορικὴ τοιχογραφία ἐκ Θήρας. (A fresco of historical nature from Thera) 231
- ΜΕΓΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.— Ἡ κοσμογέννησις τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Γεωργίου Χούμνου. (Die Kosmogennesis des Kretischen Dichters Georgios Choumnos) . . . 3
- ΜΕΓΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.— Ὁξύρυγχος καὶ ἡ ἐτυμολογία τῶν διεθνῶν ὄρων Caviar καὶ Botargo. (The «Sturgeon» and the Etymology of the Terms Caviar and Botargo) 178
- ΜΙΤΤΑΣ JEAN.— Sur certaines classes de structures hypercompositionnelles. (Ἐπὶ κλάσεων τινῶν ὑπερσυνθετικῶν δομῶν) 302
- ΜΙΤΤΑΣ JEAN.— Contribution à la théorie des structures ordonnées et des structures valuées. (Συμβολὴ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν διατεταγμένων καὶ τῶν διατετημένων δομῶν) 319
- ΜΟΙΡΑΣ Κ., ΛΕΒΗΣ Γ., ΜΑΝΤΖΟΣ Ι., ΔΑΡΣΙΝΟΣ Ι., ΦΑΡΜΑΚΙΩΤΗΣ Α.— Συσχέτισις λιπιδίων αἵματος καὶ στεφανιαίας νόσου εἰς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους. (Correlation of coronary heart disease and blood lipids of the monks of Mount Athos) 273
- ΜΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Σ., ΣΙΔΕΡΗΣ Α. (μετὰ συμμετοχῆς Α. ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, Σ. ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΠΟΥΛΟΥ καὶ Δ. ΜΠΟΥΦΑ).— Περὶ μηχανικῆς θεραπευτικῆς τῆς καρ-

- διογενοῦς καταπληξίας. Συμβολή εἰς τὴν διεύρυνσιν τῶν ὁρίων ἀποδόσεως.
(Mechanical treatment of cardiogenic shock efficiency limitations) 107
- ΕΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.— Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μελενίκου εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιο-
θήκην Ἀθηνῶν. (L'Évangile de Melnic dans la Bibliothèque Nationale
d'Athènes) 123
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΣΤΕΦ.— Ἐφαρμογὴ μιᾶς γεωγραφικῆς ταξινομήσεως τῶν ἀερίων
μαζῶν προσηροσμένης εἰς τὸν γεωγραφικὸν χῶρον τῆς Ἑλλάδος. (Appli-
cation of a geographical classification of air masses adapted to the
geographical area of Greece) 128
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ.— Ἀνεύρεσις βασικῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων
ἐν τῇ περιοχῇ Αἰδηψοῦ. (A new occurrence of basic igneous rocks in
the Aedipsos area) 220
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ.— Συμβολή εἰς τὴν Μελέτην τῆς ἀκριβείας τῆς ἠλεκ-
τρομαγνητικῆς μετρήσεως ἀποστάσεων διὰ μικροκυμάτων. (Contribution to
the study of the accuracy of electromagnetic measurement of dis-
tance by microwaves) 88
- ΠΟΥΛΑΚΟΣ, C.— On a comparison between the predicted and the observed
values of the different indices of solar activity for the 20th solar cycle.
(Ἐπὶ μιᾶς συγκρίσεως μεταξὺ τῶν προβλεφθεισῶν καὶ τῶν παρατηρηθεισῶν
τιμῶν τῶν διαφόρων δεικτῶν τῆς ἡλιακῆς δραστηριότητος διὰ τὸν 20^{ον} ἡλια-
κὸν κύκλον) 186
- RICHTER D., MARIOLAKOS J.— Die Bedeutung der eozänen Bruchtektonik bei
Leontarion (Zentralpeloponnes) für die Bildung des Beckens von Mega-
Iropolis. (Ἡ σημασία τῆς ἠωκαινικῆς ρηγματογόνου τεκτονικῆς παρὰ τὸ
Λεοντάριον (Κεντρικὴ Πελοπόννησος) διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς λεκάνης τῆς
Μεγαλοπόλεως) 29
- SYROS C.— Anisotropic scattering Boltzmann distributions and structural
properties. (Κατανομαὶ Boltzmann μὲ ἀνισότροπον σκέδασιν καὶ ιδιότητες
τῆς δομῆς των) 136
- CHRISTOMANOS ANAST., REINHARD FR.— Das Hämoglobin des Zungenfischen
Protopterus aethiopicus, I Die elektrophoretische Trennung in seinen
Komponenten. (Ἡ αἰμοσφαιρίνη τοῦ διπνεύστου ἰχθύος Protopterus
aethiopicus) 248

Β — ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΘ' ὙΛΗΝ

Ἀνακοινώσεις ἐργασιῶν μὴ μελῶν τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ Ἀκαδημαϊκῶν

	σελ.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙΣΑΡ.— Ἀνακοίνωσις τῆς μελέτης τοῦ Syros G., Anisotropic scattering Boltzmann distributions and structural properties . . .	146
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Ἀνακοίνωσις τῆς μελέτης τοῦ Ἰωάννου Δικαϊάκου, Σχέσις βαθμοῦ νυκτερινῆς ρυπάνσεως τοῦ ἀέρος τῶν Ἀθηνῶν δι' αἰθάλης μετὰ παραμέτρων θερμοῦδροδυναμικῆς δομῆς προτύπου ἐπιφανειακοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ στρώματος . . .	28
ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Ἀνακοίνωσις τῆς μελέτης τοῦ Ἰωάννου Δικαϊάκου, Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀτμοσφαιρικῆς εὐσταθείας ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἑτησίων ἀνέμων τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου . . .	219
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Ἀνακοίνωσις τῆς μελέτης τοῦ Ἀναστ. Παπαδημητρίου, Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀκριβείας τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς μετρήσεως ἀποστάσεων διὰ μικροκυμάτων . . .	104
ΛΟΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.— Ἀνακοίνωσις τῆς μελέτης τῶν Anast. Christomanos und Friedrich Reinhard, Däs Hämoglobin des Lungenfischen Protopterus aethiopicus, I. Die elektrophoretische Trennung in seinen Komponenten	259
ΟΡΛΑΝΔΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ.— Ἀνακοίνωσις τῆς μελέτης τῆς Μαρίας Θεοχάρη, Περί νέας Πραγματείας τῆς τεχνικῆς τῆς Μεταβυζαντικῆς Τέχνης . . .	85
ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Ἀνακοίνωσις τῆς μελέτης τῶν Richter Dieter und Mariolakos Ilias, Die Bedeutung der eozänen Bruchtektonik bei Leontarion (Zentralpeloponnes) für die Bildung des Beckens von Megalopolis	47
ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Ἀνακοίνωσις τῆς ἐργασίας τοῦ Δημ. Διάκουρη, Ὑδρογεωλογικὴ ἀναγνώρισις πηγῶν Καλαμᾶ . . .	64

Ἀρχαιολογία

ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ.— Μία ἱστορικὴ τοιχογραφία ἐκ Θήρας. (A fresco of historical nature from Thera) . . .	231
ΕΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ.— Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μελενίκου εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην Ἀθηνῶν. (L'Évangile de Melnic dans la Bibliothèque Nationale d'Athènes) . . .	123

Ἀστρονομία

ΡΟΥΛΑΚΟΣ C.— On a comparison between the predicted and the observed values of the different indices of solar activity for the 20 th solar	
--	--

cycle. ('Επί μιᾶς συγκρίσεως μεταξύ τῶν προβλεφθεισῶν καὶ τῶν παρατηρηθεισῶν τιμῶν τῶν διαφορῶν δεικτῶν τῆς ἡλιακῆς δραστηριότητος διὰ τὸν 20ὸν ἡλιακὸν κύκλον) 186

Βιολογία

CHRISTOMANOS ANAST., REINHARD FR.—Das Hämoglobin des Zungenfischen *Protopterus aethiopicus*, I Die elektrophoretische Trennung in seinen Komponenten. ('Η αἰμοσφαιρίνη τοῦ διπνεύστου ἰχθύος *Protopterus aethiopicus*) 248

Γεωλογία

ΔΙΑΚΟΥΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.—'Υδρογεωλογικὴ ἀναγνώρισις πηγῶν Καλαμᾶ. (Reconnaissance hydrogéologique des sources de Kalamas) 48

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ.—'Ανεύρεσις βασικῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων ἐν τῇ περιοχῇ Αἰθίψου. (A new occurrence of basic igneous rocks in the Aedipsos area) 220

RICHTER D., MARIOLAKOS J.—Die Bedeutung der eozänen Bruchtektonik bei Leontarion (Zentralpeloponnes) für die Bildung des Beckens von Megalopolis. ('Η σημασία τῆς ἠωκαινικῆς ρηματογόνου τεκτονικῆς παρὰ τὸ Λεοντάριον (Κεντρικὴ Πελοπόννησος) διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς λεκάνης τῆς Μεγαλοπόλεως) 29

Γλωσσολογία

ΜΕΓΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.—'Οξύρυγχος καὶ ἡ ἐτυμολογία τῶν διεθνῶν ὄρων Caviar καὶ Botargo. (The «Sturgeon» and the Etymology of the Terms Caviar and Botargo) 178

Ἐκθέσεις συμμετοχῆς εἰς συνέδρια καὶ περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν Ἐπιστημονικῶν αὐτῆς Κέντρων Ἐρευνῶν

ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ.—Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης κατὰ τὸ ἔτος 1973 226*

ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ.—Ἐκθεσις περὶ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ ΧΙ Διεθνὲς Ὀνοματολογικὸν Συνέδριον τῆς Σόφιας, 28 Ἰουνίου - 4 Ἰουλίου 1972 262*

ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ.—Ἐκθεσις ἐπὶ τῆς ὁμιλίας του εἰς Λονδίνον τὴν 15ην Νοεμβρίου 1972 268*

ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ ΛΕΑΝΔΡΟΣ.—Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρευνῆς τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1973 230*

- ΓΙΟΧΑΛΑΣ ΤΙΤΟΣ.—Εκθέσεις περί τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ Διεθνὲς Ἀλβανολογικὸν Colloquium τοῦ Innsbruck τῆς Αὐστρίας (28 Σεπτεμβρίου - 3 Ὀκτωβρίου 1972). 270*
- ΓΙΟΧΑΛΑΣ ΤΙΤΟΣ.—Εκθέσεις περί τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πρώτου Ἰλλυρολογικοῦ Συνεδρίου τῶν Τιράνων (15-20 Σεπτεμβρίου 1972). 272*
- ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.—Ἐκθέσεις περί τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Δεύτερον Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ 274*
- ΖΕΠΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.—Ἐκθέσεις περί τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐν Φραγκοφύρτη συνεδρίασιν διὰ τὴν ἔκδοσιν τόμων ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαίου 274*
- ΗΜΕΛΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ.—Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρευνῆς τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὸ ἔτος 1973 229*
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.—Ἐκθέσεις τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973 πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 147*
- THEODORACOROULOS JOHN.—Report on the activities of the Academy during 1973 177*
- ΜΑΚΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.—Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν Ἀστρονομίας καὶ Ἐφημεροσμένων Μαθηματικῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973 236*
- ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ ΜΑΝΟΥΣΟΣ.—Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ Ἱστοιτοῦτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973 242*
- ΜΠΕΝΑΚΗΣ ΔΙΝΟΣ.—Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρευνῆς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας κατὰ τὸ ἔτος 1973 239*
- ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.—Ἐκθέσεις περί τῆς συμμετοχῆς του ὡς προέδρου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις συνελθὸν Διεθνὲς Συμπόσιον πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ. 274*
- ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ.—Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρευνῆς τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1973 234*
- ΣΤΕΡΓΕΛΛΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ.—Ἐκθέσεις περί ἐγγράφων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐκ τῶν Ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ κατὰ τὴν ἐκεῖ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀποστολὴν του 276*
- ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ ΜΕΝΕΛΑΟΣ.—Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐρευνῆς τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου κατὰ τὸ ἔτος 1973 233*
- ΦΛΩΡΑΤΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ.—Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἐκδόσεως Ἐργῶν Ἑλλήνων Συγγραφέων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1973 235*

Ἱατρικὴ

- ANTONIADES H., SIMON J., STATHAKOS D.—Metabolism of exogenous insulin into high molecular weight forms *in vivo*. (Μεταβολισμὸς τῆς ἐξωγενοῦς ἰνσουλίνης εἰς μεγαλομοριακὰς μορφὰς *in vivo*) 147

- ΜΟΙΡΑΣ Κ., ΛΕΒΗΣ Γ., ΜΑΝΤΖΟΣ Ι., ΔΑΡΕΙΝΟΣ Ι., ΦΑΡΜΑΚΙΩΤΗΣ Α.— Συσχέτισις
λιπιδίων αίματος καὶ στεφανιαίας νόσου εἰς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους.
(Correlation of coronary heart disease and blood lipids of the monks
of Mount Athos) 273
- ΜΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Σ., ΣΙΔΕΡΗΣ Δ. (μετὰ συμμετοχῆς Α. ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, Σ. ΣΤΑΜΑ-
ΤΕΛΟΠΟΥΛΟΥ καὶ Δ. ΜΠΟΥΦΑ).— Περὶ μηχανικῆς θεραπευτικῆς τῆς καρ-
διογενοῦς καταπληξίας. Συμβολὴ εἰς τὴν διεύρυνσιν τῶν ὁρίων ἀποδόσεως.
(Mechanical treatment of cardiogenic shock efficiency limitations) 107

Ἱστορία τῆς τέχνης

- ΘΕΟΧΑΡΗ ΜΑΡΙΑ.— Περὶ νέας Πραγματείας τῆς τεχνικῆς τῆς Μεταβυζαντινῆς
Τέχνης. (Un nouveau sur la technique de l'art post-byzantin) 66

Λόγοι - Ὁμιλίαι

- ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΝΟΒΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ — Ὁμιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ
τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ 65*
- ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.— Ὁμιλία κατὰ τὸ ἐπιστημονικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀν-
τεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Σοφίας Ἀντωνιάδου 13*
- ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.— «Σωκράτης Κουέας». Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Καλα-
μάτῃ τὴν 6^{ην} Μαΐου 1973 211*
- ΖΕΠΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.— «Μνήμη 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940». Ὁμιλία ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ
ἐπετείῳ τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940 97*
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Ἀπονομή καὶ προκήρυξις ἀριστείου καὶ βραβείων
κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 24^{ης} Μαρτίου 1973 38*
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Εἰσήγησις τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κ. Ι. Θεοδώ-
ρακοπούλου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ
Κωστῆ Παλαμᾶ 63*
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Προκήρυξις βραβείων κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συν-
εδρίαν τῆς 28^{ης} Δεκεμβρίου 1973 206*
- ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.— Λόγος ἐπὶ τῇ παραδόσει τῆς προεδρίας 3*
- ΛΟΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.— Ὁμιλία κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἐπιτίμου Μέλους τῆς Ἀκα-
δημίας Γεωργίου Παπανικολάου 42*
- ΜΑΛΑΜΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.— «Τὸ φρονεῖν καὶ πράττειν Ἑλληνικά». Ὁμιλία κατὰ τὴν
πανηγυρικὴν συνεδρίαν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς 25^{ης} Μαρτίου 1821 25*
- ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς προεδρίας 8*
- ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εἰσήγησις κατὰ τὸν πανηγυρικὸν ἐορτασμὸν τῆς ἐθνι-
κῆς ἐπετείου τῆς 25^{ης} Μαρτίου 24*
- ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εἰσήγησις τοῦ Προέδρου κ. Ἡλ. Μαριολοπούλου ἐπὶ
τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ 63*

- ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εισήγησις εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 97*
- ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— Εἰσήγησις τοῦ Προέδρου εἰς τὸν ἑορτασμὸν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 500 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Νικολάου Κοπερνίκου 114*
- ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ.— «Αἰολικὴ καὶ Ἡλιακὴ Ἐνέργεια». Προεδρικός λόγος ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἔτους κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου 1973 134*
- ΜΥΛΩΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.— «Αἱ Μυκῆναι τοῦ Ἀγαμέμνονος». Ὀμιλία ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 80*
- ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— «Ἡ πρὸ καὶ μετὰ τὸν Κοπέρνικον Ἀστρονομία». Ὀμιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Νικολάου Κοπερνίκου 115*
- ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ.— Ὀμιλία κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἰωάννου Σπυροπούλου 53*
- ΧΑΡΗΣ ΠΕΤΡΟΣ.— Ὀμιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριάκοντα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ 75*

Μαθηματικά

- GALANIS, E.— The Helson constant of the Union of independent countable Helson sets. (Ἡ σταθερὰ Helson τοῦ συνενώματος ἀνεξαρτήτων ἀπαριθμητῶν συνόλων Helson) 332
- ΜΙΤΤΑΣ JEAN.— Sur certaines classes de structures hypercompositionnelles. (Ἐπὶ κλάσεων τινῶν ὑπερσυνθετικῶν δομῶν) 302
- ΜΙΤΤΑΣ JEAN.— Contribution à la théorie des structures ordonnées et des structures valuées. (Συμβολὴ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν διατεταγμένων καὶ τῶν διατετιμημένων δομῶν) 319
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ.— Συμβολὴ εἰς τὴν Μελέτην τῆς ἀκριβείας τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς μετρήσεως ἀποστάσεων διὰ μικροκυμάτων. (Contribution to the study of the accuracy of electromagnetic measurement of distance by microwaves). 88

Μεσαιωνικὴ φιλολογία

- ΜΕΓΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.— Ἡ κοσμογέννησις τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Γεωργίου Χούμνου. (Die Kosmogennesis des Kretischen Dichters Georgios Choumpos) 3

Μετεωρολογία

- ΓΚΙΝΗΣ ΣΤΥΛ., ΖΑΜΠΑΚΑΣ ΙΩΑΝ.— Βελτίωσις τῆς μεθόδου ὑπολογισμοῦ τῆς ἡλιοφανεΐας. (Improved method for the calculation of the sunshine duration) 241

- ΔΙΚΑΙΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Σχέσις βαθμοῦ νυκτερινῆς ρυπάνσεως τοῦ ἀέρος τῶν Ἀθη-
νῶν δι' αἰθάλης μετὰ παραμέτρων θερμοῦδροδυναμικῆς δομῆς προτύπου ἐπι-
φανειακοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ στρώματος. (Relation between degree of night-
time pollution of air by particles of smoke in Athens and paramet-
ters of thermohydrodynamical of an air surface layer model) . . . 17
- ΔΙΚΑΙΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀτμοσφαιρικῆς εὐσταθείας
ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἑτησίων ἀνέμων τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγού-
στου. (Contribution to the study of atmospheric static stability in
Athens during Etesian wind days of July and August) 209
- ΚΑΡΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Μελέτη τῆς θολώσεως τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ
τοῦ γενικοῦ παράγοντος θολώσεως. (Study of atmospheric turbidity in
Athens by Linke's turbidity). 261
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΣΤΕΦ.— Ἐφαρμογὴ μιᾶς γεωγραφικῆς ταξινομήσεως τῶν ἀερίων
μαζῶν προσηρομοσμένης εἰς τὸν γεωγραφικὸν χῶρον τῆς Ἑλλάδος. (Appli-
cation of a geographical classification of air masses adapted to the
geographical area of Greece). 128

Παρουσιάσεις βιβλίων

- ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α.— Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπ.
Βρυώνη, The decline of medieval hellenism in Asia Minor and the
process of islamisation from the eleventh century through the
fifteenth century 129*
- ΛΟΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.— Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τῶν Stephen Wood Gray καὶ
John Elias Skandalakis, Embryology for surgeons 21*
- ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.— Παρουσίασις βιβλίων τοῦ Μητροπολίτου Γόρτυνος
κ. Θεοφίλου καὶ τοῦ Μικροῦ Ἑλληνοἰαπωνικοῦ Λεξιγοῦ τῆς Καινῆς Διαθή-
κης τοῦ κ. Ἀκίρα Ὄντα 111*
- ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ.— Παρουσίασις τοῦ βιβλίου τοῦ κ. J Lamarque, Le
droit de la profection de la Nature et de l'Environnement, Libraire
générale de Droit et de Juriprudence 106*

Φιλολογία

- ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.— Τὸ Σικελικὸν Ἰνστιτοῦτον Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνι-
κῶν Σπουδῶν. (L'Institut Sicilien d'Études Byzantines et Néohelléni-
ques) 238

Φιλοσοφία

- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.— Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἡ Διεθνῆς Ἀκαδημαϊκὴ Ἐνωσις. (L'Académie d'Athènes et l'Union Académique Internationale) 160

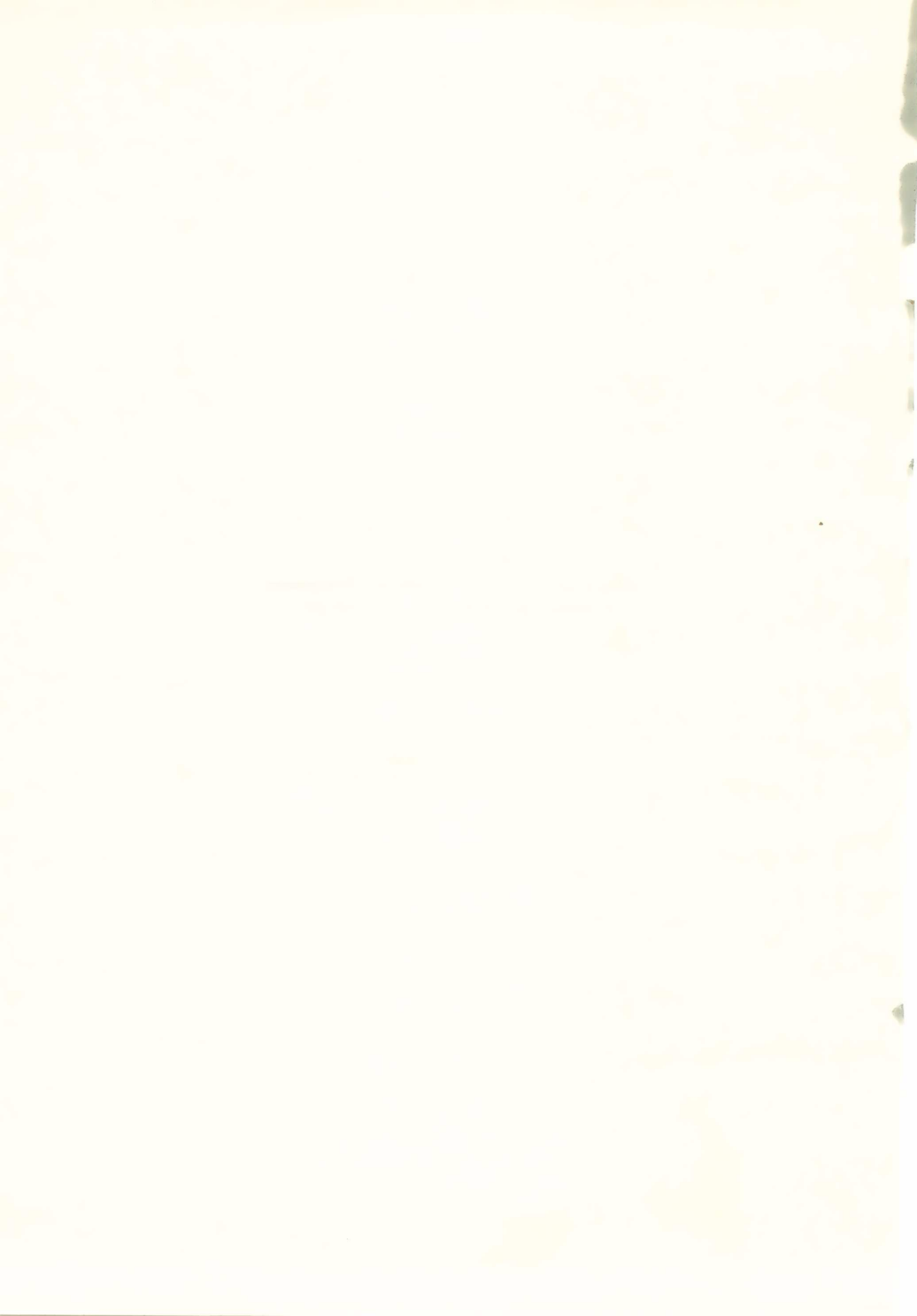
Φυσικὴ

- SYROS C.— Anisotropic scattering Boltzmann distributions and structural properties. (Κατανομαὶ Boltzmann μὲ ἀνισότροπον σκεδασιν καὶ ἰδιότητες τῆς δομῆς των) 136

Φυσικοχημεία

- KARAGOUNIS G., KONTARAKI E., PETASSIS E.— Herstellung von polymeren Calena - Verbindungen. (Σύνθεσις πολυμερῶν καδενοειδῶν Ἐνώσεων) . . . 197

Ἐκτύψεις
«Παπαδογιάννη» Ἐκδοτικὸν Τυπογραφεῖον
Ἀθῆναι Ἀγ. Παύλου 25 — Τηλ. 532.895

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ - ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ
(Ἄ π ο σ π ά σ μ α τ α)

Ἄ ρ θ ρ ο ν 1.

Ἐπιστημονικὰς ἐργασίας ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας καὶ πασῶν τῶν Τάξεων αὐτῆς δικαιούνται νὰ ἀναγινώσκουν, νὰ ἀνακοινώσουν καὶ νὰ παρουσιάξουν τὰ μέλη αὐτῆς, ἰδίως μὲν τὰ ἐπίτιμα, τὰ ἀντεπιστέλλοντα καὶ τὰ πρόεδρα καὶ οἱ ξένοι ἑταῖροι, ἰδίως δὲ καὶ ξέναις μόναις τὰ τακτικὰ μέλη.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 10.

§ 3, α'.— Αἱ διὰ τὰ «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηναίων» προοριζόμεναι ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις δεόν νὰ εἶναι πρωτότυποι καὶ νὰ μὴ ἔχουν ὑποβληθῆ προηγουμένως πρὸς ἀνακοίνωσιν ἢ δημοσίευσιν εἰς ἄλλα ἐπιστημονικὰ σωματεῖα ἢ περιοδικὰ τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἡ δημοσίευσις. Μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν μελέτης τινὸς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐπιτρέπεται ἡ δημοσίευσις αὐτῆς καὶ εἰς ἄλλα περιοδικὰ, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως, α') ὅτι θὰ δηλοῦται ὅτι πρόκειται περὶ ἀνακοινώσεως γενομένης ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηναίων καὶ β') ὅτι πάντως αὕτη θὰ δημοσιεύεται καὶ εἰς τὰ Πρακτικὰ αὐτῆς.

§ 5'.— Αἱ εἰς τὰ «Πρακτικὰ» δημοσιευόμεναι διατριβαὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπερβαίνουν αἱ μὲν τῶν τακτικῶν μελῶν καὶ τῶν ξένων ἑταίρων τὰς 12 σελίδας, αἱ τῶν προσέδρων καὶ ἀντεπιστελλόντων τὰς 9, αἱ δὲ τῶν μὴ μελῶν τὰς 6 σελίδας. Εἰς ἐξαιρετικὰς μόνον περιπτώσεις δύνανται αὗται νὰ καταλάβουν ἐν τῷ πολῷ τυπογραφικῷ φύλλῳ, τῇ ἐγκρίσει τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Δημοσιευμάτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτὸς κειμένου ἐπὶ χάρτου στιλπνοῦ πινάκων τῶν δαπάνῃ τῆς Ἀκαδημίας ἐκτυπομένων δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τοὺς τέσσαρας μὲν διὰ τὰ τακτικὰ, τοὺς τρεῖς δὲ διὰ τὰ πρόεδρα καὶ ἀντεπιστέλλοντα μέλη καὶ τοὺς δύο διὰ τὰ μὴ μέλη. Οἱ πέρα τῶν ἀριθμῶν τούτων πίνακες θὰ ἐκτυποῦνται δαπάνῃ τῶν συγγραφέων.

§ 6, 5'.— Τὰ πρὸς διόρθωσιν παραδιδόμενα εἰς τὸν συγγραφέα ἀνακοινώσεως ἢ εἰς τὸν ἀνακοινώσαντα Ἀκαδημαϊκὸν τυπογραφικὰ δοκίμια πρέπει νὰ ἐπιστρέφονται εἰς τὸ Γραφεῖον Δημοσιευμάτων ἐντὸς ὀκτῶ τῶν πολῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς παραδόσεως αὐτῶν, συνυπολογιζομένης. Εἰς περιπτώσιν μὴ ἐγκαίρου ἐπιστροφῆς αὐτῶν καὶ καθυστερήσεως, κατόπιν ὑπομνήσεως, τὸ κείμενον θὰ δημοσιεύεται ὡς κατετέθη.

§ 7'.— Τὴν ὀρθογραφίαν τῆς γλώσσης τῶν ἑλληνιστῶν συντεταγμένων ἀνακοινώσεων ἢ τῶν περιλήψεων τῶν ξενογλώσσων ἀνακοινώσεων ρυθμίζει ἡ Ἀκαδημία.

§ 7, β'.— Ἡ Ἀκαδημία προσφέρει δωρεὰν εἰς τὸν συγγραφέα ἀνακοινώσεως ἑκατὸν πενήκοντα (150) ἀνάτυπα, ἐφ' ὅσον οὗτος δηλώσῃ τοῦτο κατὰ τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἐδαφίῳ ὀριζόμενα. Ἐκτὸς τῶν ἀνατύπων τούτων, ὁ συγγραφεὺς δύναται νὰ ζητήσῃ ἰδίᾳ δαπάνῃ τὴν χορήγησιν μέχρι πεντακοσίων (500) ἀνατύπων. Διὰ μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἀνατύπων ἀπαιτεῖται ἔγκρισις τῆς Συγκλήτου, εἰς ἣν εἰσάγεται τὸ ζήτημα, ἐφ' ὅσον μόνον ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐσημειούτο ἤδη ἐπὶ τῶν κατατεθέντων χειρογράφων τῆς ἀνακοινώσεως καὶ δὲν ἐδηλώθη μετὰ τὴν κατάθεσιν αὐτῆς.

